LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
1 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1457

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՏԱՐԻԷՆ ՄԻՒՍԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ տեսակէտով, ոչ մէկ շօշափելի տարբերութիւն՝ անցնող եւ անցած տարուան միջեւ:

Կամ եթէ կայ տարբերութիւն, աւելի շատ Ելքի գլուխէն կ'երեւայ, քան Մուտքի: (Խօսքը գաղութներու մասին է):

Այսպէս, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, 1930ին աւելի շեշտուեցաւ մեկուսացումն ու ինքնամփոփացումը Անգլիոյ եւ Պելժիոյ հայ գաղութներուն: Հետզհետէ հեռաւոր արձագանգի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ այդ երկու գաղութներուն միջեւ եղած ազգային գործունէութիւնը:

Մանչէսթըր եւ Լոնտոն արդէն տարիներէ ի վեր վարժուած են իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալու մասին տեղեկութիւն տալ՝ պատահական հանդէսներով եւ պարբերական նուէրներով: Տարուէ տարի առոնց թափն ալ կը պակսի: Իսկ Պրիւսէլ եւ Անվէրս, որոնք նոր տարրեր ընդունեցան 1922էն ասդին, կարծես աւելի շուտ սմքեցան: կարգ մը աւանդական երեկոյթներ եւ ուրիշ ոչինչ, երկու տարիէ ի վեր:

Գերմանիոյ մէջ, բուն գաղութը, Պերլինը կը շարունակէ տոկալ զանազան ձեռնարկներով: Թէեւ աւելի թոյլ քան նախորդ շրջաններուն:

Հունգարիայէն՝ Փեշթայի եւ Աւստրիայէն՝ Վիեննայի անունը տարին քանի մը անգամ հազիւ կը լսենք, առանց ոգեւորիչ ո՛ր եւ է փաստ գտնելու:

Փրակայի (Չեխօսլովաքիա) մէջ գաղութ չենք ունեցած, բայց ունէինք ուսանողական բոյն մը որ 1930ին գրեթէ պարպուեցաւ, ուսանողներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր շրջանն աւարտած ըլլալով:

Իտալիոյ մէջ, ուր գաղութը մեծ մասով համախմբուած է Միլան, համալսարանական երիտասարդութիւն մը եւ ազգային միութեան կորիզ մը վառ կը պահեն կանթեղը: Իսկ Վենետիկի վանքը իր դերին մէջ է աւելի կամ պակաս:

Զուիցերիան կը յիշենք միայն իր «Հայաստան»ով, որուն բարգաւաճման մասին առանձին նորութիւններ չլսեցինք անցեալ տարուան ընթացքին: Գիտենք, միայն, որ այդ թանկագին հաստատութիւնը հազիւ կը տոկայ իր ծախքերուն եւ պարտքերուն: Եւ եթէ ունենայ միջոցներ, անշուշտ շատ աւելի անտէր պատանիներ պիտի դառնային «Հայաստանցի», փրկուելով Յունաստանի եւ Սուրիոյ կայաններէն:

Եւ ահաւասիկ Ֆրանսան,—ամենախոշոր զանգուածը տարագիր բազմութեան:

Կը թուի թէ թուլութիւն մը վարակած է նաեւ մեր գաղութը:

Փարիզը կը մնայ միշտ անճրկած՝ նոր սերունդի փրկութեան ահաւոր հարցականին առջեւ: Մանուկի ճիգեր հոս ու հոն եւ ուրիշ ոչինչ: Հարիւրաւոր թուանշանները չեն բաւեր համրելու համար արդէն իսկ օտարացած մանուկներու զումարը:

Մարսէյլը, որ դպրոց եւ մանկապարտէզ ունէր 1922էն ի վեր, եւ իբրեւ կենդանի պատկեր կը պարծենար ուրիշներուն առջեւ, 1930ին փողոց թափեց իր դպրոցականները, չենք չգտնելով: Մխիթարութիւնք այն իրողութեամբ, որ արդէն ձեռնարկուած է շէնքի մը գնումին, միանգամ ընդ միշտ լուծելու համար այս խնդիրը: Որքան գիտենք, ջլատուած է նաեւ ազգային մեքենան, ընտրութիւնները վերջացած չըլլալով:

Լիոնի հայկական երրորդ մեծ ոստանը, կը թուի թէ մէկ տարիէն միւսը հետզհետէ աւելի կը մոռնայ ինքզինքը, հակառակ իր բազմազան միութիւններուն եւ մանաւանդ «հայրենակցական» ազդուկներուն:

Չենք ուզեր խօսիլ միւս շրջաններու մասին, պարտք դնելով մեր թղթակիցներուն վրայ որ ամփոփ գիծերով ներկայացնեն կատարուած աշխատանքը եւ այսօրուան պատկերը:

Ըսենք, միայն, թէ անարդար պիտի ըլլար տնտեսական հոգերով չքմեղացնել տիրող թուլութիւնը: Բաղդատաբար շէն տարիներ ունեցանք 1927ի գործազրկութենէն ասդին, եւ վերջերս է որ կ'երեւան տագնապի մը նախանշանները: Եւ, յետոյ, կա՞յ տագնապ մը՝ տնտեսականը, որ ընդհանուր է բոլոր երկիրներուն համար:

Աշխատանքի եւ միջավայրի յարմարութիւններու տեսակէտով, իրական սփոփանք, նոյն իսկ հպարտութիւն կարելի է զգալ, աչքի առջեւ բերելով պատկերը Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի, նոյն իսկ հեռաւոր Միջագետքի:

Ինչ որ կը պակսի այդ գաղութներէն մեծ մասին մէջ, ոչ թէ աշխատանքն է, այլ նիւթականը: Մէկը միւսին հետ է կապուած: Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ կարելի է հինգ անգամ աւելի արդիւնք ստանալ, տրամադրելով դրա՛մ, դրա՛մ եւ ընտանիկ տարրեր:

Այդ բոլո՛ր վայրերուն մէջ ունինք ծաղկոց եւ դպրոց: Ունինք եւ տակաւին կրնանք ունենալ միջնակարգ վարժարաններ եւ լսարաններ: Այստեղ հազիւ թէ կարենանք փրկել նոր սերունդին հարիւրին 25ը: Այնտեղ փրկուած է հարիւրին 75ը, եթէ գիտնանք անկեղծօրէն խանդավառուիլ եւ գործքով ապացուցանել մեր խանդավառութիւնը: Մարդիկ իրենց գլուխը հազար քարի զարնելով, տախտակները իրարու գամած եւ դըպրոց են շինած:

Դպրոցի են վերածած հասարակ մթերանոցներ, ուր ապրանքի հակերն անգամ պիտի փտէին: Իբրեւ դպրոց կը գործածեն խեղճուկրակ մատուռներ, ուր Նստարանի պակասը կը կարկտուի փսիաթի կամ բազմոցի կտորներով...

Եւ հասեր ենք օրուան մը, ուր հայերէն սորվեցնող անգամ չպիտի գտնենք: Որովհետեւ, ասպարէզին դառնութիւնները եթէ չփախցնեն, ամէն պարագայի մէջ աւելի շուտ կը սպառեն եւ կ'ընկճեն ուսուցիչը, մեր այս ցիրուցան եւ անարմատ վիճակին մէջ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԻ ԵՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃԻՒՂԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐ ՆԱԽԿԻՆ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Այս խորագրերուն տակ, Journalի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ. (30 դեկտ.)

— «Թուրքիայէն հասած ցնցող լուրերէն, ամէնէն առաջ պէտք է զատել ինչ որ հին-նոր է: Արդէն, վեց շաբաթ առաջ կազմուած թղթածրարներուն մէջ կը գտնենք այն լուրը թէ Մուսթաֆա Քէմալ կը մտածէ լքել հանրապետութեան նախագահութիւնը, ձեռք առնելու համար կառավարութեան ղեկը: Այդ պահուն, ծրագիրը շատ յստակ իմաստ մը ունէր: Ամբան սկիզբը թոյլ տուած էր որ Ֆեթհի պէյի ղեկավարութեամբ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը կազմուի: Այն ատեն, իրօք մտադի՞ր էր իշխանութենէ հեռացնել Խալք կուսակցութիւնը եւ ըմէթ փաշան, որուն արժէքը կոտրած էր եւ յմտական տագնապին պատճառով: Ինչ որ ըլլայ, ընդդիմութիւններու բախեցաւ: Ցիշեցուցին Մ. Քէմալի թէ ինք հանրապետութեան պարզ նախագահ մը չէ, այլ հիմնադիրը վարչաձեւի մը, որուն հիմնական սկզբունքը՝ մենաշնորհին է միակ կուսակցութեան մը: Նաեւ յիշեցուցին իրեն թէ հիմնադիրն ու պետն է Խալք կուսակցութեան: Այդ պահուն էր որ հաստատելու համար համերաշխութիւնը, մտածեցին կազին-նետել քաղաքական պայքարի մէջ:

Անկից ասդին, կացութիւնը փոխուեցաւ: Նոյեմբերի կիսուն, ընդդիմադիր կուսակցութիւնը ինքնին քայքայուեցաւ: Ֆեթհի պէյ խաղը ձգեց, թերեւս յիշեց կամ իրեն ալ յիշեցուցին թէ ներկայ կառավարութեան դէմ պայքարելու հաւակնութեան համար էր որ Իթթիհատի իր նախկին ընկերները՝ մասնաւորաբար ճավիտ ծանօթացան կախաղանին:

Բայց, այն ատեն, պիտի ըսէք, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ: Պարզապէս այն որ Ֆեթհիի նահանջն ու հրաժարումը չեն վհատեցուցած իր բոլոր կուսակիցները: ընդդիմադիր շարժումը թաքուն կերպով կը տեւէ:

Ազատական շարժման վրայ, իրօք բարդուա՞ծ է նաեւ կրօնական մոլեռանդութեան սաստկացումը: Շատ հաւանական է, քէմալականներու կողմէ կիրարկուած ծայրայեղ աշխարհականացումը ծնունդ հակազդումներ եւ շահեր, որոնց վերազարթնումը՝ ընդհանուր դժգոհութեան շրջանի մը մէջ, երբեք զարմանալի չէ: Ատկից՝ Մենեմէնի խռովութիւնները, յետադիմական կազմակերպութեան մը երեւումը, որուն կեդրոնն է եղեր Ատանա եւ բազմաթիւ կրօնական պետերու ձերբակալումը:

Բայց, միեւնոյն ատեն, ազատական տարրերու դէմ խիստ միջոցներ կը գործադրուին: Այն ատեն, կարելի է հարց տալ թէ, արդեօ՞ք յետադիմական դաւադրութիւնը երեւակայական չէ եւ կամ առնուազն, չափազանց մեծցուած, Ֆեթհիի ազատականներու խեղդել լռեցնելու պատրուակ մը գտնելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, քէմալական կուսակցութիւնը շատ վտանգուած չի թուիր, քանի պետերը կը մնան միացած եւ քանի անոնք կը կռթնին բանակին, ջինուորները՝ Թուրքիոյ մէջ կը մնան իշխանութեան իսկական տէրերը:

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԻԹԻՒ, տպարանը փակ ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Շաբաթ օր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՅՐԱՅԵՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԴԷՄ

Առջի օր, Էնկիւրիի մէջ Խալք կուսակցութիւնը երկարատեւ նիստ մը ունեցաւ, խորհրդակցելու համար վերջին ըմբոստութեան դէմ առնուելիք միջոցներուն մասին: Ժողովականներէն շատեր պահանջեցին ծայրայեղ միջոցներ, մինչեւ անհարեկչական վարչաձեւի հաստատում:

Ըմէթ փաշա սակայն, դէմ արտայայտուեցաւ առաջարկուած վերջին եղանակին, որովհետեւ աւելի մեղմ խստութիւններու համամիտ էր, եւ պահանջեց որ բոլոր թէքքէներուն եւ տէրվիշներուն դէմ պատիժ չսահմանուի: Այլ պատժուին միմիայն անոնք որոնք գլխաւոր դրդիչներն ու դերակատարներն են շարժման:

Խալք կուսակցութիւնը երէկ կրկին ժողով մը ունեցաւ: Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացնէ վճռական միջոցներ զորս անհրաժեշտ կը նկատէ ըմբոստութեան կրկնումն արգիլելու համար: Պոլսէն տրուած հեռագիր մըն ալ կը հաւաստէ թէ կառավարութիւնը մշակելու վրայ է օրինագիծ մը, որ պիտի ծառայէ պահպանելու Թուրք յեղափոխութեան սկզբունքները:

Որեւէ նոր ըմբոստացման հանդէպ, այս օրինագիծը կը նախատեսէ արտակարգ դատարաններու անմիջական հաստատումը: Անոնք իրաւունք պիտի ունենան արձակելու վճիռներ որոնք արագօրէն պիտի գործադրուին: Դիտումնաւոր հրատարակութիւններն ալ խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին:

Մ. Քէմալ եւս իր կարգին յայտարարած է թէ ամէնէն խիստ միջոցները պիտի գործադրուին ըմբոստներուն դէմ:

Ի՞նչպէս սկսաւ շարժումը

ՊԷՅՐՈՒԹ, 30 դեկտ.— Ներքին նախարարին կողմէ կատարուած քննութիւնները հակաքէմալական շարժման մասին, թոյլ տուին յստակ գաղափար մը կազմելու Մենէմէնի դէպքերուն վրայ: Քանի մը մոլեռանդ տէրվիշներ ուզեցին Շէրիաթը վերահաստատել: Անոնք կանանչ դրօշներ պարզած, գրաւեցին ոստիկանութեան կեդրոնատեղին եւ մզկիթը՝ ոստիկանապետին ներկայութեան: Կային նաեւ 1500 անձեր որոնք կը գոհանային դիտելով: Երիտասարդ սպայ մը Քուպլէ պէյ, որ կ'ուզէր զանոնք ձերբակալել, վիրաւորուեցաւ: Յետոյ, տէրվիշները կտրեցին անոր գլուխը, խմեցին արիւնը եւ մինարէներու գագաթէն կրակ բացին ոստիկաններուն եւ ժողովուրդին վրայ:

Դաւադիրները որոշած էին ըմբոստութիւնը պայթեցնել դեկտ. 26ին: Սակայն իրենց կազմակերպութիւնը թերի ըլլալով, կառավարութիւնը յաջողեցաւ դիւրաւ զսպել շարժումը:

Թուրք քաղաքական եւ մտաւորական շրջանակները գըրգռուած են: Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, երեսփոխան մը պահանջեց որ նման պարագաներու հանդէպ կառավարութիւնը անհաբեկման դիմէ: Կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որուն համաձայն, նման դէպքերու հեղինակները դատելու համար, պիտի հիմնուին արտակարգ դատարաններ եւ կամ, տեղական դատարանները իրաւունք պիտի ունենան դատելու եւ պատժելու ծայրայեղ խստութեամբ եւ առանց վերաքննութեան իրաւունքի:

Ցարդ կատարուած քննութիւններէն կը հասկցուի թէ այս կազմակերպութեան կեդրոնը կը գտնուէր Պոլիս: Ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ անցագիր չտալ արտասահմանի համար: Բոլոր ձերբակալուած անձերը Մաղնիսա կը ղրկուին:

Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Մենէմէնի ժողովուրդը ընդհանրապէս ըմբոստներուն հետ էր: Մենէմէնի շրջակայ գիւղերէն Պոզալանի մէջ 70 հոգի ձերբակալուեցան, ըմբոստներուն հետ կապի մեղադրանքով: Պոլիս, Էրէն գիւղի իմամը Սաատէտտին հոճա ձերբակալուեցաւ: Այս անձը կարեւոր դեր մը կատարած է կազմակերպութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին մէջ:

Հարցաքննութեանց ընթացքին, ամբաստանեալներէն շատեր խոստովանեցան թէ Մենէմէնի մէջ եթէ շարժումը յաջողէր, ըմբոստները պիտի քալէին Իզմիրի վրայ, ստիպելու համար ժողովուրդը որ իրենց միանայ:

Էնկիւրիի մէջ 50, իսկ Պոլսոյ մէջ 100 բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ձերբակալուած են:

Ռուս գիւղացիներու ըմբոստացումը

Նարվօրէն տրուած լուրերու համաձայն, երեք օր անընդհատ՝ Փեթրոկրատի շրջանէն եկող հրացանի եւ թնդանօթի ձայներ լսուած են: Մէկ օր ընդմիջումէ յետոյ, դարձեալ յստակօրէն լսելի եղած են գնդացիրի եւ թնդանօթի ձայներ:

Նարվա հասնող փախստականներ կը հաստատեն թէ փութով Փեթրոկրատէն դէպի սահմանագլուխի շրջանները ղրկուած ենկարմիր բանակայիններ՝ զսպելու համար գիւղացիները, որ ըմբոստացած են տեղական իշխանութեանց դէմ:

Կ'ըսուի թէ այս ըմբոստութիւնը ծագած է ձմեռնային դզեստներու պակասին հետեւանքով: Խորհրդ. համագործակցական խանութները պարպուած են եւ այդ շրջանին մէջ տիրող սաստիկ ցուրտը անհանդուրժելի դարձուցած է գիւղացիներու վիճակը:

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԴԷՊՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՍԿՍԱՒ

Ըմբոստները Մենէմէն գալէ առաջ, քիչ գիւղը հանդիպած եւ նամազի մէջ գտնուող ժողովուրդին քարոզել սկսած են: Տէրվիշ Մեհմէտ արբանեակներուն դուռը պաշարման տակ առնել տուած եւ զէնքը ձեռքը բեմ ելլելով ըսած է.

— *«Ամէն կողմ պաշարման տակ առած ենք 70.000 հոգիով: Իզմիրը ու Պոլիսն ալ գրաւեցինք. մինչեւ կէս օր ամէնքդ ալ այս դրօշակին տակ պիտի հաւաքուիք, ապա թէ ոչ կ'ոչընչանաք»:*

Ըմբոստները, յետոյ, առտուն կանուխ Մենէմէն մտած եւ նամազ ընելու պատրուակով, մզկիթ մը մտած են: Հինգ տասը վայրկեան վերջ, մզկիթին մէջէն կրօնական վերտառութեամբ դրօշ մը առնելով կառավարչատան առջեւ գացած են: Այնտեղ ժողովուրդին պոռացած են թէ Մարգարէն եկաւ: Մուէզզինին սպառնալիք ըրած եւ ան ալ ուզեր են իրենց խառնել բայց մուէզզինը չէ ընդունած: Ասոր վրայ, անոնցմէ մէկը հրացանին բունով զարկած էմուէզզինին ըսելով թէ իսլամ չէ ինք: Մուէզզինը սարսափէն դողալ սկսած է: Այս միջոցին աղմուկ բարձրանալ սկսած է. դրացի տուներէն բնակիչներ փողոց ինկած են եւ այս կերպով ահագին բազմութիւն մը խռնուած է կառավարչատան առջեւ: Ըմբոստներէն ծեր մը, ձեռքերը երկինք բարձրացնելով, աղօթք մը արտասանած ու յետոյ ըսած է.

— *«Ո՛վ ժողովուրդ, ես մեհտի եմ, մարգարէն ղրկեց զիս: Շատ գէշ վիճակ մը առաջ եկած է. մենք շէրիաթը հաստատել եկանք: Մեր ետեւը հազար հոգի կայ»:*

Ասկէ վերջ, անոնք շրջանակ մը կազմած են հրապարակին վրայ, մզկիթէն առնուած դրօշակը մէջտեղը տնկած յայտարարած են թէ սրբազան դրօշը քաշուած է, պէտք է ժողովուրդը իրենց միանայ: Այս առաջարկին վրայ, ժողովուրդին մէկ մասը ծիծաղած, մէկ մասն ալ զզուանքով քաշուած է:

Այս միջոցին, մէջ մտած է նախկին սպայ մը ըմբոստներուն խրատ տալու համար, բայց սպաննուած է: Յետոյ զինուորներ հասած են եւ ընդհարումը պատահած է:

Բռնուած յետադիմականներուն խոստովանութեանց համաձայն, շարժումը սկսելէ առաջ այս մարդիկը ականջէ ականջ փսփսացած են թէ խալիֆա Ապտիւլ Մեճիտ երկիր պիտի վերադառնայ, աշխարհը քառասուն օրէն պիտի շտկուի եւ իսլամութիւնը պիտի վերականգնեն:

Զրոյցներու համաձայն, Մանիսայի մէջ 200 հոգի եւ Մենէմէնի մէջ ալ 500ի չափ անձեր ձերբակալուած են: Հասկցուած է որ Մենէմէնի ժողովուրդէն ոմանք ալ խաբուած են Տէրվիշ Մեհմէտի եւ ընկերներուն կողմէ:

«ԱՀԱԼԻ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Ահալի» կուսակցութեան հիմնադիր Ապտիւլքատիր Քէմալի պէյ դեռ չէ գտնուած: Կը հաստատուին այն լուրերը թէ յիշեալը ճէպէլը Պէրէքէթ կը գտնուի: Ատանայի կուսակալութենէն կրկին հեռագրուած է այնտեղ պէտք եղած միջոցը ձեռք առնելու համար:

Ապտիւլքատիր Քէմալի պէյի եւ ընկերներուն հետ դեռ ուրիշներ ալ փախած են, ինչպէս ստուգուած է վերջերս: Ասոնք սահմանագլխին մօտերը պահուըտած են յարմար առթիւ փախչելու համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՆԵՐՔԻՆ ԽՆԴԻՐ ՉԷ

Արեւելեան բանակի ընդհանուր հրամանատար Սալիհ փաշա անցեալ սեպտեմբեր 15ին պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէր թէ՝ քրտական ապստամբութիւնը զսպուած է, եւ թէ այդ հարցը այլեւս պատմութեան կը պատկանի...

Առաջին անգամը չէ որ Թուրք զօրապետ մը այսպիսի պատգամներ կ'արձակէ։ Առանց շատ հեռուները երթալու, եթէ ակնարկ մը նետենք մեզի ժամանակակից դէպքերուն վրայ, կը տեսնենք թէ Թուրք ընդհանուր հրամանատարները վերջին քսան տարուան ընթացքին, քանիցս նման «աւետիս»ներ հաղորդած են։

1911ին Ալպանիոյ հրամանատար Ճավիտ փաշա՝ իթթիհատական կառավարութեան ուղղուած հեռագրով մը կ'աւետէր թէ ալպանացի ապստամբներու ողնայարը կոտրած է եւ թէ այլեւս խսպառ փակուած է ալպանական հարցը։ Տարի մը վերջ, Պալքանեան պատերազմը ծագեցաւ եւ Ալպանիան ընդմիշտ ազատագրուեցաւ Թրքական լուծէն։ Այդ օրերուն, Իզզէթ փաշա, Եէմէնի մասին նոյն յանկերգը կը կրկնէր։ Մեծ Պատերազմին, Ճէմալ փաշա նման հեռագիրներ կ'ուղղէր Պապը Ալի՝ յայտնելու համար թէ Հիճազի արաբական ապստամբութիւնը ճզմուած է ընդմիշտ։

Եւ սակայն բոլոր այդ երկիրները ազատագրուած են այսօր եւ կը վայելեն առաւել կամ նուազ անկախ եւ ինքնավար պետութեան մը բարիքները։ Քսան տարուան ընթացքին՝ «օսմանեան մեծազօր կայսրութիւնը» անդամատուեցաւ, յաջորդաբար վտարուելով Ափրիկէէն (Տրիպոլիս, Պէնկազի), Եւրոպայէն (Ալպանիա, Ռումէլի) հարաւային նահանգներէն (Պաղեստին, Սուրիա եւ Միջագետք)։

Այսօր կարգը եկած է Արեւելեան Նահանգներուն։ Ուշ թէ կանուխ, այս հողամասն ալ դատապարտուած է անջատուելու Թուրքիայէն եւ ազատագրուելու։ Պատմութիւնը կրկնութիւն է։ Այս ճշմարտութիւնը քանիցս ապացուցուած է'ի վնաս Թուրքիոյ։ Ամէն անգամ որ խլրտում մը ծայր տուած է այդ երանելի երկրին մէկ ծայրէն, հետեւանքն եղած է այդ հողամասին ազատագրումը։

Ուրիշ լուծում կարելի չէ երեւակայել Քիւրտիստանի համար։

Մենք այն համոզումն ունինք, մանաւանդ անոր համար, որ, վարչապետ Ըսմէթ փաշայի խոստովանութեամբ իսկ, քրտական Հարցը այլեւս դադրած է զուտ Թրքական ներքին խնդիր մը ըլլալէ եւ դարձած է միջազգային դիւանագիտութեան ծարց։

Սեպտեմբեր 22ին, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին առջեւ, Ըսմէթ փաշա հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Արեւելեան Նահանգներուն մէջ կարեւոր դէպքեր պատահեցան։ Արտասահմանեան կազմակերպութիւնները տարիներէ ի վեր իրենց պատրաստած ապստամբութեան համար ժամանակը յարմար սեպեցին։ Նոյնպէս կարծեցին թէ երկիրը տկար է եւ չպիտի կրնայ դիմանալ ապստամբութեան։ Հանրապետական բանակը Արարատը վերածեց այնպիսի վիճակի մը որ ապստամբները այլեւս չպիտի կրնան դիրք բռնել հոն։ Ապստամբութեան ենթակայ վայրերը փնասներու ենթարկուեցան։ Սակայն այդ փնասները շատ քիչ են, բաղդատմամբ այն արդիւնքներուն՝ որ ձեռք բերուեցան հայրենիքի ամբողջականութեան, ազգային միասնականութեան եւ Հանրապետութեան սահմաններու ապահովութեան տեսակէտէն։ Սահմանագլուխներուն վրայ փորձուած խռովարարական ցոյցերը կարգադրուեցան՝ դրացի պետութեանց փոխադարձ բարեացակամութեամբ։ Ապստամբութիւնը զսպելու համար, կառավարութիւնը չստիպուեցաւ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարել»։

Թուրքեւքիւրտ միութիւնն ու եղբայրութիւնը 400 տարուան պատմութիւն ունի։ Այդ միութեան հիմնադիրն է Եավուզ Սուլթան Սէլիմ, որ Ջատագով մըն էր համիսլամական քաղաքականութեան։ Այս աշխարհակալ կայսրն էր, որ խալիֆայութիւնը բռնագրաւելով Եգիպտոսի Սուլթանէն, իսլամ ցեղերու միութեան աշխատեցաւ։ Պիթլիսցի հոճա Իտրիսը զրկեց քիւրտ ցեղապետներու եւ աւատապետներու մօտ, ու յաջողեցաւ անոնց հպատակութիւնը ապահովել իսլամներու խալիֆային։ Եւ այնուհետեւ օգտագործել զանոնք իր վայրագ նպատակներուն համար։

Բայց Թուրք վարիչներու այդ քաղաքականութիւնը վերջին պահուն արթնցուց նաեւ Քիւրտերը։

Ըսմէթ փաշա կը խոստովանի թէ ծանր կորուստներու ենթարկուած է Թուրքբանակը եւ մեծ վնասներ կրած են Թրքական գիւղերը։ Իր այս քանի մը խօսքերը արդէն իսկ բաւական են՝ ըմբռնելու համար կռիւներուն կարեւորութիւնը եւ քիւրտ ապստամբներուն ձեռք բերած ուշագրաւ յաջողութիւնները։

Վարչապետը կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրքիա ստիպուած չեղաւ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարելու։ Մինչդեռ, շարժումի սկզբնական օրերուն, 30,000 հետեւակազօրք, հեծեալ եւ թնդանօթաձիգ զրկուեցաւ ճակատ, Էրզրումի զօրաբանակին հրամանատար Սալիհ փաշայի ղեկավարութեան տակ։ Այս բանակը յարձակողական սկսաւ Յուլիսին Արարատի կողմէն, սակայն ծանր կորուստներու ենթարկուեցաւ եւ ռազմաճակատին վրայ թողլով մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ թնդանօթ, ստիպուեցաւ ետ քաշուիլ։ Սալիհ փաշա օգնական ուժ խնդրեց։ Այդ պահուն Սուրիոյ կողմէն խլրտումներ սկսան։ Ըսմէթ փաշա ստիպուեցաւ 20 հազար հոգինոց բանակ մը կազմակերպել այդ երկրորդ ճակատին համար՝ զէնքի տակ կոչելով 23-35 տարեկան երիտասարդ ուժեր։ Այս ձեւով զէնքի տակ առնուածներուն թիւը հասաւ 100,000ի։ Ասիկա եթէ զօրաշարժ չէ, հապա՞ ինչ է։ Մ. Քէմալ եօթն օր տեւող իր նշանաւոր ճառին մէջ կ'ըսէր թէ Իզմիրը վերագրաւող բանակը կը բաղկանար 60,000 հոգիէ։ Հարկ չկայ բացատրել թէ Էնկիւրի ո՛րքան մեծ կարեւորութիւն կուտար քրտական խնդրին, այսքան զոհողութիւն յանձն առնելու համար։ Լեռնային այդ շրջաններուն մէջ, ուր հաղորդակցութեան միջոցները նախնական են, այսպիսի կարեւոր ուժի մը համախմբումը վերջին ծայր յատկանշական է։

Բայց Ըսմէթ փաշայի յայտարարութիւններուն մէջ ամէնէն կարեւորը այն է, զոր վերեւ ստորագրեցինք։ Այսինքն թէ՝ քրտական շարժումը զսպուած է «դրացի պետութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ»։

Իրապէս ալ Էնկիւրի գիտցաւ զանազան խայծերով իր կողմը շահիլ դրացի պետութիւնները — Խորհրդ. Միութիւն, Պարսկաստան, Անգլիա (Միջագետք) եւ Ֆրանսա (Սուրիա)։

Մոսկուայի հետ Թուրքիոյ սիրակցորդ յարաբերութիւններուն մասին աւելորդ է ծանրանալ։ Հաստատուած եւ անվիճելի իրողութիւն է որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան ղեկը կը գտնուի Մոսկուայի մէջ։ Վերջին ութ տարուան դէպքերը Ջախջախիչ փաստեր կը ներկայացնեն այդ ուղղութեամբ։

Գալով Պարսկաստանի, վերջերս շատ խօսուեցաւ սահմանագլխային սրբագրութեան մասին։ Նոյնիսկ ըսուեցաւ թէ Արարատը ամբողջովին յանձնուած է Թուրքիոյ։ Այս կէտը ճշտուած չէ դեռ, բայց այժմէն կարելի է ըսել թէ Թուրքիա աւելի զինքը զօրացած եղած է՝ միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուելու համար քրտական մղձաւանջէն։

Միջագետքի վարչապետը օգոստոսի վերջերը Էնկիւրի այցելեց, ու երբ Ըսմէթ փաշա Սեբաստիայէն կը վերադառնար՝ Էնկիւրի-Սվազ երկաթուղիին բացումը կատարելէ վերջ Իրաքի ներկայացուցիչը զինք դիմաւորողներէն մէկն էր։ Տարակոյս չկայ թէ երկու դրացի պետութեանց վարիչները խօսեցան գլխաւորաբար քրտական շարժումը զսպելու մասին։ Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ Թուրքիա ի՛նչ զիջումներ ըրաւ այս նորազատ պետութեան։

Իսկ Ֆրանսա (Սուրիա) նոյնպէս բարեացակամ դիրք բռնեց՝ քրտական շարժումը զսպելու համար։ Չի գիտցուիր թէ անցեալ ամառ զօր. Կուրօի Էնկիւրի այցելութիւնը ոեւէ կապ ունէ՞ր այդ հարցին հետ։ Փաստն այն է որ Սուրիոյ կողմէն քրտական յարձակումները չքաջալերուեցան հզօր պետութեան կողմէ։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ՝ Թուրքիա առանձինն ի վիճակի չէր զսպելու քրտական շարժումը։ Դրացի պետութեանց բարեացակամութիւնը առժամաբար ամլութեան դատապարտեց ապստամբութիւնը։ Ուրեմն խնդիրը այլեւս դադրած է զուտ Թրքական ներքին խնդիր մը ըլլալէ եւ դարձած միջազգային դիւանագիտութեան հարց։ Վաղը դրացի պետութեանց ոեւէ մէկուն բռնելիք դիրքը կրնայ ի վնաս Թուրքիոյ դարձնել խնդրին լուծումը։

Մէկ խօսքով, վերջին շարժումը ցոյց տուաւ թէ Քիւրտերը կը ներկայացնեն պատկառազդու ուժ մը, որուն դէմ Թուրքիա անզօր է կռուելու առանձին։

Եւ այն պահուն, երբ Ըսմէթ փաշա կը յայտարարէ թէ փակուած է քրտական հարցը, հիմնաքարը կը դնէ քրտական անկախութեան, ինչպէս կը գրէ վերջերս հակաքէմալական թերթ մը։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌԻԿՈՎԻ ՆԱՀԱՆՋԷՆ ՅԵՏՈՅ

Թէեւ, առայժմ դժուար է ըսել թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Քրեմլինի քաղաքականութիւնը Ռիկովի նահանջէն վերջ, որ կը նշանակէ համայնավար աջ թեւի հաշուեյարդարը, սակայն Մոսկուայի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ, տիրող կարծիքն այն է թէ պէտք է սպասել որ Ստալին աւելի սաստկացնէ իր յարձակողականը։

Ռիկովի դէմ բոլշեւիկեան մամուլի նոր պայքարը կուգայ հաստատել այս ենթադրութիւնը։

Մասնաւորաբար, Փրաւտա թերթը Ռիկովը կը մեղադրէ Ռամզինի եւ միւս խափանարարներուն հետ կապակցութեամբ եւ անոնց տեսակէտներուն ի նպաստ պայքար մղած ըլլալու յանցանքով։ Գալով գործավարներու խորհուրդի նոր նախագահին Մոլոթովի, ան կը պահէ նաեւ համայնավար միջազգայինի նախագահութեան մէջ ռուսական ներկայացուցչի հանգամանքը։ Այսպէս, բոլշեւիկեան վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, Խ. Մ.ի գործավարներու նախագահը պաշտօնապէս բարձր դիրք մը կը պահէ նաեւ Միջազգայինի մէջ. եւ այս կերպով Մոլոթով միեւնոյն ատեն պիտի կրնայ վարել խորհրդ. կառավարութեան եւ Գ. Միջազգայինի գործունէութիւնը։

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ

Կ'ողջունը, մականուանեալն Նոր Տարի, կատարեալ խաբեբայ մըն է։

Անիկա իր բարի դէմքով, իր ուռուցիկ տոպրակով նման է գողի, շրջուն վաճառականի։ Իրականին մէջ ո՛չ Նուէր, ո՛չ Նորութիւն։ Ամենօրեայ աւազակն է որուն անունը կը տօնախմբենք տխմարաբար։

Չկայ Նոր Տարի։ Ամէն բան հինին շարունակութիւնն է։ Կայ միայն ժամանակը անհունօրէն միակտուր ու տիեզերականօրէն անսկիզբ ու անվախճան։ Մարդիկ դրեր են սահմաններ, չափեր, կէտեր, հանգրուաններ։ Սուտ, սըխալ, խաբուսիկ, արուեստական։ Ժամանակին վրայ չի բանիր ո՛չ մկրատ, ո՛չ դանակ, ո՛չ ածելի, ո՛չ արգուկ, ո՛չ ալ սղոց։ Ան է անծակելի, անձեղքելի, անսափրելի, անսղոցելի, անշերտելի։

Չկայ Նոր Տարի, չկայ Հին Տարի..

Ո՛չ մէկ տարբերութիւն Նորին ու Հինին մէջ։ Ի՞նչ տարբերութիւն կրնաք գտնել գեկտեմբեր երեսունըմէկին եւ յունուար մէկին մէջ։ Ոչի՛նչ նոր, ոչի՛նչ փոխուած...

Ամէն բան կը քալէ իր նախկին քայլերով ու հին գլուխով։ Փաստ եւ ապացոյց առատ են Նման սունկի, դդումի, կաղամբի եւ այլ բանջարեղէնաց։

Ահաւասիկ առեւտրական տագնապը որ կը շարունակէ ծակել դրամարկղներ ու գրպաններ։ Ահաւասիկ «տէմոկրատ» եւ «պրոլետար» գրպանները որ կը լեցուին քամիով ու կ'ուռին առագաստներու նման, տալով մեզի թեթեւնալ ու թեւածել մինչեւ... կուտինա։

Ահաւասիկ Բարեգործականը իր հանապազօրեայ յանկերգով.

— Տուէ՛ք, տուէ՛ք... Ոսկեղէն կանոնի կերակին է... Արծաթ կանոնի երկուշաբթին է... Ադամանդ կանոնի երեքշաբթին է... Մարգարտեղէն կանոնի չորեքշաբթին է... Հինգշաբթին է, տուէ՛ք, կանոնի անկանոնի մի՛ նայիք, տուէ՛ք, առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի, աստիճանի, բաժանումի խտրութեան... Հարիւր ֆրանք, յիսուն ֆրանք, տասը ֆրանք, մէկ ֆրանք... կ'ըլլայ կաթիլ կաթիլ լճակ որ վ-գ-լով կ'ըլլայ գետակ...

Ու գետակները կը կազմուին երթալ թափելու համար ի մէջ ծանօթ ծովերուն... մեռեալ։

Ի՞նչ տարբերութիւն Նոր ու Հին տարիներուն մէջ, երբ միօրինակութիւնը, յամառութիւնը, մոլեռանդութիւնը, Հայհոյութիւնը գահագլուխ չեն եղած մեր խմբագիրներուն, մեր եկեղեցականներուն, յեղափոխականներուն, պատուելիներուն գլխուն մէջ։

Ըսէ՛ք, ի՞նչ տարբերութիւն երբ բրօֆ. Ադոնց կը յամառի յայտնել գրական վճիռներ ու կը խօսի ամէն նիւթի վրայ, «ամէն»ը գրելով կրկին «է»ով։ Երբ ամերիկաբնակ Էբ'լենց մը ծիծաղ ու արցունք շարժող յաւակնութիւնով ամիսը մէկ վէպ կը թխէ մամուլի տակ ու վ զէն քաժժներ կախած ինքնիրեն ռէքլամը կ'ընէ։ Օ՜, խրտուիլակ, վիպասանութեան պարտէզի։

Ըսէ՛ք, ի՞նչ տարբերութիւն Նոր ու Հին տարիներուն մէջ երբ մեր քննդատամայր, մեր Հոմերուհի եւ Հնչակեան դիւցազներգակ Օ. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանց ամէն երկվայրկեան գոյական մը կը շինէ ու գոյն մը ածական կ'արտադրէ։ Ու Ճախարակի ու «կռամոֆոն»ի սկաւառակի պէս կը դարձնէ իր խելապատակը, առանց փոխելու իր «քստացեղ»ը կամ առնուազն տաղը...

Ի՞նչ տարբերութիւն երբ Արջուկենց — քիպարեան սրբազան տակաւին կուլայ, երբ Ղ. Դուրեան սրբազան տակաւին կը քարոզէ, երբ Ռուբէն Որբերեան միշտ կը հառաչէ, երբ Վալադեան Պարսկաստանէն մինչեւ Ամերիկա հասած է փապուղի մը ու դամբիւղներով վէպ կը հասցնէ...

Ի՞նչ տարբերութիւն երբ միայն քամառ քօթիպաններու եւ հին բանդեանցներու յոբելեանները կը տօնուին.

Եւ ի՞նչ տարբերութիւն երբ յաւերժականօրէն Վահան Մալէզեան ամսական 10.000 ֆրանք կը գրպանէ, որբերու, տարագիրներու եւ այրիներու անունով հաւաքուած դրամէն։

Ջուրն ասեմ...

Ինչի՞ս Նոր Տարին եղաւ երբ դարձեալ ցուրտ է, դարձեալ ապրուստը սուղ, դարձեալ հով ու քամի եւ մշուշ։

Եւ սակայն կ'ըսենք, յարգած ըլլալու համար աւանդութիւնը։

— Շնորհաւո՛ր Նոր Տարի...

Ու կը սեղմենք իրարու ձեռք, կը հրամցնենք ըմպելի ու մաղթանքներ.

— Շատ տարիներու...

Ո կ'ողջունէն ապուրիկ գնելով մի շիշ կարմիր գինի, կը թուլորուինք, կը խմենք կենացը շատերու, մաղթելով որ անայլայլ մնան ու շարունակեն իրենց գործը.— ճառեն, քարոզեն, թխեն, պոռան, արգուկեն, գանձեն, լպպեն, կլլեն, յօրանջեն ու զառանցեն ամբողջ տարի մը...

Գինին լի՛ց...

— Կենացդ, Հայ ժողովուրդ, համբերութիւնդ անսպառ ըլլայ..։

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՉԱՐԱՂԷՏ ՄԵԿՈՒՍԱՑՈՒՄ

Օր չըլլար, որ, սրածայր գամերու պէս՝ մասլ հարցեր չմխուին մեր մտքին մէջ ու մենք չգտնուինք անոնց լուռ ու շըշմեցնող սարսափին տակ։

— Ի՛նչ էինք, ի՛նչ եղանք ու ի՛նչ պիտի ըլլանք...

Հարցումը՝ նախքան յօդնակի՝ աւելի դիւրին ու բնականոն պիտի ըլլար վերլուծել իր եզակի առումով ու մեզմէ ոեւէ մէկուն կեանքի վեր ի վայր դիմայեղումներուն պատշաճեցնել զայն։ Քերականական դէմքերու փոփոխութիւն մը պիտի հանէ մեր դիմաց ճակատագրական օղակ մը, երկար եւ անիծապարտ շղթաներու արիւնաներկ օղակաւորուածէն փրթած։ Զանգուածէն բաժնուած պզտիկ մասնիկ մը՝ որուն մէջ կը հայելիանայ Ամբողջը, իր բոլոր դիմագիծերով։ Ինչպէս որ չորցած խոտերուն վրայ նստած կաթիլ մը անձրեւին մէջ կրնան ցոլացիկ համադրուիլ երկինքը, արեւը ու սպառնաշունչ ամպերը, իրենց կասկածելի շարժումներով։

Պէտք չկայ ուրեմն, ցեղին հաւաքական համայնապատկերը առնել ու աւելորդ որոնումներու նիւթ դարձնել զայն։ Պարզ է թէ՝ երէկուան բարգաւաճ ու համախմբուած հայութիւնը, այսօր ինկած ու ցրուած է չորս հովերու հոսանքին։ Իսկ վա՞ղը...։

Այդ վաղը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ իր ցեղին անցեալին, ներկային ու ապագային հետ զուգորդուած ու օղակաւորուած անհատին ճակատագիրը միայն։ Մասնաւորէն ընդհանուր, եւ անհատականէն հաւաքականը, այս ճամբով ընթացած ու իր աղէկ կամ գէշ վախճանին հասած է ազգերու ճակատագիրը։

Ո՞վ կրնար մտքէ անցնել, օր մը բոլոր նիւթական եւ բ... բոյական, ոսկեհիւս հայ պա... ուանդաններր պիտի խորտ... ուին շինականին մաճին ու ... հին հետ անխտիր եւ պիտի ... լան հարթ հաւասար հողին ... քարին։ Ու պիտի քշուին ... լորը, կողք կողքի այն հա... րակաց ճամբէն, ուր մահը ... մաւորեց հաւասար գետնի վր... մեծատունն ու ռամիկը, իշխա... ու խուժանը. քաղքենին ու ... նականը. թացը չորին հետ խ... նելով։ Ահաւոր էր այս հեղ... նոտ հաւասարութիւնը, սպառ... ճանապարհին վրայ, մեզ ... մար։ Մենք որ տարիներով ... ւասարութիւնն ու եղբայր... թիւնը՝ արդարութեան շեփո... հետ՝ հնչեցուցած էինք ... անհաւասար երկրամասին վր... Փոխանակ կեանքի՝ մահն... հաւասարութիւնը ապրեցա... անապատներու. ամայութե... տարագրուած, խմբովին, շա... շարան ու անհատապէս, մէկ ... մէկիկ... Նման ոչխարներու ... տին՝ ուսկից բաժնուողն ... չբաժնուողն ալ բզքտուե... գայլերու եւ բորենիներու ... ղօք վոհմակէն։

Ու այսպէս թէ այնպէս, ... ամէնէն ուժեղ անհատական... թեան ու զօրաւոր դիրքի ... առանձնաշնորհեալ հայ զ... քերն իսկ չկրցան ազատել ... րենց մորթը բորենիներու ճ... կէն ու կատաղութենէն։ Թէ ա... բոլոր մահացումները եկան ... գլխուն, հաւաքականօրէն ... ղաքական ափ մը գետ... չգոյութենէն ու ազատ երկ... քի մը, փշուր մը կայուտիք... կասէն... Ասոր՝ ոչ մէկ կասկ...

Ու հիմա, մորիկէն ուղեւ... բոյս ու խելակորոյս կարաւ... մը խլեակներուն պէս՝ չորս ... վերուն տրուած՝ փոխանակ մ... մէ իւրաքանչիւրին բախտ... ճակատագիրը, ցեղին հաւաք... կան բախտին ու ճակատագ... հետ զուգորդելու։ Եւ անոնց ... փնտռելու. ինկած ենք անյ... ու անլոյս արահետներու վրա... մինակ ու առանձին, բոլորով... մեր անհատական ուժերուն ... պաւինած ու կը փորձենք ... գլխուն ճարը գտնել, չարաղ... մեկուսացումով մը, անկիւն ... շատ անգամ անապահով թ... փերուն շուքին տակ պահու... տած։

Այս է պատկերը, անապա... ներու մօտ, ծովերէ անդին ... աղին, ուր որ գաղթահայու... թիւնը կը ճգնի կանգնիլ ... քաղաքական փոթորիկնե... հեռու ու ազատ մնալ։ Անտա... րակոյս, այս տեսակ պատկե... մը արժէքը վերլուծելի է ... գնահատելի տնտեսականօրէ... րջանակի մէջ առնուած, ... քաղաքականօրէն՝ տարր... կուսելի ու քննադատելի միա... գամայն,

Մեկուսացում մը չարագ... շակ ու ապարդիւն որ ամէնէ... առաջ կը փորէ գերեզմանը մե... կուսացողին, ետքը՝ մայր զա... գուածին։

Տեսա՞ծ էք անձրեւէն թըր... ջուած ճնճղուկներն, որ տանի... քի մը քիւերուն տակ հաւաք... ուած՝ աւելի քան երբեք իրա... րու մօտ կուգան, իրարու թեւե... րուն տակ կը ծծկուին։ Անոնց... ո՛չ մէկը կամ միւսը, որչափ ... տօթութիւն ու ծարաւ զգայ, ... չունենար համարձակութիւնը ... կտուրին տակ թափուած հացն ... հատիկներուն երկնելու ... կամ ղիմացի աղբիւրէն ումպ մ... ջուր խմելու։ Անոնց սպասած... ուրիշ բան է։ Անոնք կը սպա... սեն արեւին, որ կապոյտին ... գատ գիրկը նետէ դարձեալ զի... րենք։ Առաջ ազատութիւնը ի... րենց թռիչքին, ետքը՝ ստա... մոքսի հոգերը իրենց մարմի... նին։ Կենդանական բնազդ մը ... որ ինչքան նախնական ու թե... թեւ է մարդկային զգացումի ... ազգային ոգիի ու անկախու... թեան զօրաւոր ինքնագիտակ... ցութեան քով։

Ու ի՛նչ խօսք որ, Գալոց ... րերը այս մեկուսացման ու ... ծացման ուղիով, պիտի ըլլ... անճիտումի, այլասերումի, վ...

տասերումի եւ ոչնչացումի օրեր, ուր հայ անհատը, հակառակ իր ձեռներէցութիւն, տիրացած անունին ու դիրքին, խախուտ գետնի մը վրայ իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած՝ օրին մէկը պիտի իյնայ դարձեալ կորուստի անդունդին մէջ, ճակատագիրը իր պատկանած հաւաքականութենէն բաժնուած եւ սակայն, վերջինին դժնդակ ճակատագրին հետ միացած ըլլալու ողբերգականութեամբ։

Մեր բոլոր բաժնուած ապրումները, առանձինն ոգորումները ու անձնապաստան պայքարները, իրենց այլազան ճիւղաւորումներով ու հոսումներով՝ պէտք է որ ընթանան մէկ ճանապարհով միայն, — վերստացումն ու ընդլայնումը մեր քաղաքական ազատ ու անկախ գոտիին։ Այլապէս հայ անհատը, քանի իր բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժերը չի հոսեցներ այս ուղղութեամբ ու իր բախտը կ'որոնէ իր ցեղին հաւաքական ճակատագրէն դուրս, առանձինն ճակատներու վրայ, պատմութիւնն է որ կրկնած պիտի ըլլայ, ոչ' այլ ինչ։

Իսկ մեր երկրի պատմութեան էջերը դեռ թաց են ու բաց, բոլորին, բոլորին համար...։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Ահա մէկ տարի է ինչ Շավիլի եւ շրջակայքի մէջ ապրող մեր հայրենակիցներից մի խումբ երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներ հիմք են դրել «Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան»։

Միութիւնը անցած Շաբաթ երեկոյեան տւեց իր հերթական երեկոյթը հոծ բազմութեան ներկայութեամբ, իրենց սովորական հաւաքատեղին, ուր կարելի է տեղաւորել մի քանի հարիւր հոգի։ Վարչութեան անդամուհի՝ Տիկ. Գիւղուհի Թագըմճեան կարդաց իրենց միութեան մէկ տարուան գործունէութեան հաշուետուութիւնը։ Հանդէսին նախագահը ընկ. Սուրէն Նաւասարդեան մի քանի խօսքով պարզեց Միութեան գործունէութիւնը եւ արաւ պատշաճ թելադրութիւններ։ Իրենց անդամներից առայժմ հինգ հոգուց բաղկացած երաժշտախումբը մերթ ընդ մերթ նուագեց հայկական կտորներ։

Վարչութիւնը՝ ըստ տեղեկաների բացատրութեան աշխատում է երաժշտախումբը զօրացնել եւ ընդհանրապէս աւելի ուժեղ եւ լայն թափով աշխատել։ Իրենց Միութեան Ֆութպոլի խումբի անդամները, որոնց յաղթութիւնների մասին յաճախ առիթ կ'ունենանք կարդալու «Յառաջ»ի մէջ եմ հրաւիրուեցան, եւ ծափերու արժանացան հանդիսականների կողմից։ Միութեան անդամուհիներից երկու հոգի երգեցին հայկական երգեր։ Լսեցինք նաեւ տեղական լեզուով երգ եւ փոքրիկ զաւեշտ մը։ Մի խումբ հայուհիներ մեր գեղջկական տարազով երգեցին ու պարեցին ժողովրդական երգեր։ Սիրողների խումբը խաղաց երկու զաւեշտ «Երկու խուլեր»ը եւ «Շատախօս Սափրիչը» զուարճութիւն եւ ծիծաղ պատճառելով հանդիսականներին։ Վիճակահանութեան տըրուեցաւ մի գեղեցիկ բարձ զոր շահողը իր կողմից նուիրեց 10 ֆր. եւս։

Այսպիսի երեկոյթներն եւ պարահանդէսները այլեւս պահանջ են դարձել մեծ ու փոքր հայ գաղութների համար։ Մեր հայրենակիցները տարուան մէջ գոնէ մի քանի անգամ իրար մօտ հաւաքուելով, իրար հետ շփուելով, հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն լսելով եւ հայկական ներկայացումներ եւ պարեր տեսնելով, ստանում են հոգեկան շատ մեծ բաւականութիւն։ Այս օտար հորիզոնի տակ, շրջապատուած տեղացիներով եւ օտարազգիներով, որոնք իրենց մտայնութեամբ եւ նիստ ու կացով միանգամայն խորթ են մեր ժողովուրդին, բնական է որ սուր պահանջ զգացուէր դէպի հայկական հաւաքոյթների, որտեղ մենք մի քանի ժամով գոնէ կարող ենք ստեղծել ընտանի մթնոլորտ եւ մեր ուզած ձեւով պարել, երգել, խնդալ, նուագել եւ մի խօսքով ուրախ զուարթ ժամանակ անցկացնել։ Այսպիսի հաւաքոյթների շնորհիւ մենք հնարաւորութիւն ունինք մեր մէջ եղած շնորհալի ուժերը ասպարէզ քաշել եւ նրանց միջոցով հայկական մշակոյթի ազնիւ սերմերը ցանել մեր մատաղ սերնդի մանուկ հոգու մէջ։

Շավիլի Երիտասարդաց Միութիւնը արժանի է ամէն տեսակ աջակցութեան եւ քաջալերանքի։ Միութիւնը ոչ կուսակցական է եւ ոչ հայրենակցական, այլ համահայկական է։ Կուսակցականներն ու անկուսակցականները ձեռք ձեռքի տուած աշխատում են։ Սոանց կազմակերպած երեկոյթներին եւ պարահանդէսներին յաճախում են անխտիր բոլոր այն հայրենակիցները, որոնք ապրում են Շավիլում եւ շրջակայքում։ Այս շրջանում բոլոր ուժերը միացած են. իսկ շատ շրջաններում, որոնց թւում եւ մեր Պիանքուռ-Իսի լէ-Մուլինոյի շրջանում, հանդէսները տեղի են ունենում զանազան միութիւնների անուններով, եւ իբրեւ հետեւանք թէ ուժերն են ջլատւում եւ թէ գաղութն է տուժում։ Այսպէս շրջաններու իւրաքանչիւր հայրենակից յաճախում է իր հայրենակցական միութեան հանդէսներին։ Ի հարկէ բացառութիւնները յարգելի են։

Երանի թէ Շավիլի գաղութի օրինակով վարակուեն նաեւ մեր շրջանները, որպէսզի առիթ լինի միացած ուժերով, աւելի մեծ սրահների մէջ եւ աւելի ստուար թւով հայրենակիցներ հաւաքել եւ ստեղծել համազգային մթնոլորտ։

ԲԵՆՕ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղը դեկտ. 27ին, Սալ Ռընարի մէջ տուաւ երեկոյթ պարահանդէս մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով, որմէ յետոյ խօսք առաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյն վարչութեան ատենապետ Պ. Ա. Արամեանց, որ խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վիճակած դերին եւ գաղութներու մէջ ընդդէմ ձուլման եւ այլասերման պայքարին մասին, զոր կը մղէ նորահաս սերունդին տալով ֆիզիքական առողջ դաստիարակութիւն։ Խօսեցաւ նաեւ սկաուտութեան բարիքներուն վրայ ու կոչ ուղղեց ժողովուրդին, ամէն կերպով օժանդակել որ Հ. Մ. Ը. Մ. յարատեւ եւ անխափան հետապնդէ իր նպատակն ու գործունէութիւնը։

Պ. Արամեանցի ճառէն յետոյ արտասանութիւն մը ըրաւ սկաուտ խմբապետ Պ. Զ. Դարիպեան, երկրորդ խօսողն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութեան անդամներէն Պ. Գուրգէն Ցովհաննէսեան, որ խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի իբր կազմակերպութիւն անհրաժեշտութեան վրայ, բացատրեց վտանգները որ օտար հորիզոններու տակ կը սպառնան նորահաս հայ սերունդներուն, եւ մեծ պարտականութիւնը որ կը ծանրանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ուսերուն, մինչեւ հայութիւնը գտնէ իր ազատութիւնը անկախ հայրենիքի սահմաններուն մէջ։

Օրիորդ Մինթէնեան դաշնակի վրայ նուագեց գեղեցիկ կտոր մը։ Սարսէլի սկաուտ խումբը, իր խմբապետի ղեկավարութեամբ ներկայացուց քըրքջալից զաւեշտ մը, Օր. Աղաբէկեան երգեց «Հայաստան»ը, ու Պ. Քնարեան պարեց ռիթմիք եւ պլաստիք պարեր, այսպէսով վերջացաւ երեկոյթի գեղարուեստական բաժինը, ու ժամը մէկին սկսան պարերը։ Նոյն միջոցին, գորգ մը աճուրդի դրուեցաւ որմէ գոյացաւ 500 ֆրանք։

Ն. Արծրունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այս երկրորդ տարին է որ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը հրապարակ կը հանէ «Գոյամարտ» օրացոյցը։

Ու երբ աչք մը կը նետես վրան, կը թերթատես 52 էջերը, խօսքապէս կը գտնես որ այս աշխատանքը պրպտելու, կարդալու, ընդօրինակելու, հաւաքելու վեր է իրենց ուժերէն ու իրենց տակաւին անփորձ ու շատ համեստ մտքի ճիգերէնու. նաեւ վեր է ամէն գնահատանքէ։

Սիրուն, ճաշակաւոր եւ տպաւորիչ հրատարակութիւն մըն է, թէ արտաքինով եւ թէ բովանդակութեամբ։

Կողքին վրայ քառանկիւն եռագոյնի մէջ, երկու եզերքները խնամքով զետեղուած են յեղափոխականներու եւ մտաւորականներու նկարները։ Ամէն մէկ կողմը 5 հատ, իր մէջտեղը բացառիկ նկարով մը. (Ալիշան, Խրիմեան Հայրիկ, Րաֆֆի, Արծրունի, Նալպանտեան, Ք. Քաթիպա, Աբովեան եւ ուրիշներ։)

Անցեալ տարի 12 ամիսներու համար 12 թերթերով էր, իսկ այս տարի ըրած են շաբաթական եւ 52 էջ։

Բոլոր էջերուն վրայ կան հայ մտքի եւ ուժի անհետացած ներկայացուցիչներուն արժէքաւոր խօսքերը, գրական մէջբերումներով՝ կենսագրական ամփոփ ու կարեւոր ընդգծումով. պատմական հին եւ նոր, առաւելապէս 40 տարուան վերջին դէմքերու, թուականներու, ուշագրաւ ժողովներու յիշատակութիւնով, արժէքաւոր հրատարակութիւններու, գիրք-թերթ, մատնանշումով։ Ազգային տօներու առանձին գծերով։ Հայ ժողովրդական առակներու բանահիւսութեան մէջբերումներով։ Հայ դատին զանազան փուլերը։ Եւրոպացի պաշտպաններն ու հայասէրները լաւագոյն ձեւով ներկայացուած։ Այս բոլոր նիւթերուն կողքին պզտիկ տողերով կան մտքի փշրանքներ, առակներ, մտածումներ։ Համազգային մանրանկար հանրագիտարան մը։

Պատի համար ամէն հայու տան մէջ լաւագոյն զարդը կրնայ դառնալ։ Դաստիարակիչ մանուկներուն եւ ուսանողներուն համար մասնաւորաբար։ Գինն է 6 ֆր.։

Պատիւ կը բերէ այս ձեռնարկը։ Մեր պատանիները հաստատուն կամքն ունին սորվելու եւ սորվեցնելու եւ զարգանալու։

Պ. Մ.

ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

ՓՈՍԹ ԻԹՋԷՐ, (Մարոք) — Օտար լեգէոնի երկրորդ գունդը, բաւական ատենէ ի վեր հոս կը կը գտնուի։ Մենք, քանի մը Հայեր, 1928ին կամաւոր արձանագրուած, այդ գունդին մէջ կը ծառայենք իբրեւ զինուոր։ Տաժանելի է մեր կեանքը։ Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ, եւ գետինը ծածկուած է ձիւնով, եւ մենք ճամբաներու վրայ կ'աշխատինք։

Ցուրտէն հիւանդացողներ շատ կան, եւ յաճախ մահը կը սաւառնի զինուորներուն գլխուն վերեւ։

Գալուստ Տէրունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԵՎՐԱՆ — Անցեալ կիրակի Սեվրանի «Արաքս» Մարզականը Crépy-en-Valois քաղաքը հրաւիրուած էր մրցելու տեղւոյն ֆրանսական խումբին դէմ։

Խաղը սկսաւ ժամը 2.30ին հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Ֆրանսացիները արագ վայրէջքով առաջին նշանակէտը շահեցան. բայց մինչեւ Ա. կիսախաղին վերջը, 2 նշանակէտ շահեցան մերինները։

Խաղը վերջացաւ 2ի դէմ 4 «Արաքս»ի յաղթանակով։ Ֆրանսական խումբին նախագահը մասնաւոր յարգանքներ յայտնելէ վերջ փափաքեցաւ որ ուրիշ անգամ եւս «Արաքս» մրցի Crepyի հետ։

Օ. Լորէնեան

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԱՅՐԸ...

Խորհրդ. թերթերը կը գրեն նոր թատերախաղի մը մասին, «Աստուծոյ մայրը»... որ Ծննդեան տօնին առթիւ ներկայացուեցաւ Մոսկուայի մէկ թատրոնին մէջ։ Թատերախաղին նպատակն է ցոյց տալ «կրօնքի ծառաներուն քանդիչ գործունէութիւնը եւ անոնց կապերը՝ միջազգային դրամատիրութեան եւ գաղթական Ռուսերուն հետ»։ Սկոյսը կարճ շրջազգեստ մը կը կրէ եւ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին հետ կը զուգերգէ։

Ուրիշ թատերախաղ մը, որ նոյնպէս Մոսկուայի մէջ ներկայացուած է, մասնաւորաբար ուղղուած է կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ։ Հեղինակը կ'ուզէ ցոյց տալ թէ Խորհր. Միութեան մէջ ապրող բոլոր կաթոլիկները թշնամի են Խորհրդ. վարչաձեւին եւ իրենց հակախորհրդային գործունէութեան համար դրամ կը ստանան արտասահմանէն։

ՍԱՂՄՆԱՆԿԱՐ

Ամերիկացիներն են նորէն, որ գործի վրայ են։

Քլիվլընտի բժիշկներէն մէկը հնարած է գործիք մը, որ կը նկարէ կնոջ արգանդին մէջ գտնուած մանուկը, ծննդաբերութենէն 3 ամիս առաջ։

Սաղմնանկարչութիւնը (amniographie), կ'ըսէ բժիշկը, կրնայ մեծ օգուտներ ցոյց տալ ծննդաբերութեան բարդութեանց ժամանակ։

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ՖԻԼՄԸ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ֆիլմը տեսած եմ երկու անգամ։ Շատ տպաւորիչ է։ Ներկայացման առաջին օրն է։ Սրահին մէջ, կ'երեւի, աւելի շատ ֆրանսացիներ կան, քան Հայեր։ Հայկական ֆիլմը պիտի ցուցադրուի ֆրանսական երկու ֆիլմերու միջեւ։ Հասարակութիւնը ուշադրութեամբ կը դիտէ...։ Երկրորդ մասն է շարանը հայ քաղաքական եւ հանրային գործիչներու... Կ'երեւի, որ ֆրանսացիները քիչ մը կը ձանձրանան, օտար դէմքեր, դժուարահունչ անուններ։ Այնուամենայնիւ ֆիլմը կը վերջանայ ծափերու տակ։

Երկրորդ օրը։ Սրահը լեցուն է։ Տնօրէնին խնդրանքին վրայ, հայկական ֆիլմը կը ցուցադրուի ամէնէն վերջը՝ որպէսզի այն օտարականները, որ կը ձանձրանան սովորական յայտագրէն վերջը կարենան հեռանալ։

Սակայն գրեթէ բոլորը կը մնան իրենց տեղը եւ դիտելու մինչեւ վերջ։ Պատկեր մը եւս։ Ներկայացումը վերջացած է։ Մթամած սրահին մէջ գրեթէ մարդ չէ մնացեր։ Կը սպասեմ բարեկամիս, որ կը խօսակցի Պ. Կորգանեանին հետ։ Քիչ անդին պառաւ կին մը կը զսպէ իր տրտունջները։ Քովը կուլան երկու պզտիկներ...։ Կը խօսին ֆիլմին մասին։ Կը մօտենամ անոնց եւ կը խօսիմ հայերէն։ Իզմիրի եղեռնը իրենք տեսած են իրենց աչքով։ Կը յուզուիմ...։ Ծերունի մայրը կը հարցնէ. Որդիս, դուն ալ Իզմիրցի ե՞ս։ Աղջիկները կը տանին մայրիկը...։ Գեղեցիկ ֆիլմ մըն է։

Հանդիսական մը

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Նրանց առանձին տեղ մը տեղաւորեցի, չորս տղայ ալ մեզնից, չփախնեն, որովհետեւ Ցափըէկը էր ճանապարհի վրայ էր, ուր գտնուէր Սոլէ աղան, բինբաշին եւ 60 ոստիկան։ Մենք բոլորս վերջին աստիճան ուժասպառուած էինք։

Ժամ մը վերջ, մեր տղոյոց ժողովրդի մէջ փսփսոց մը ընկաւ. Գէորգին ու Վաղարշակին հարցուցի պատճառը։ Նրանք ըսին՝ «ոչինչ...»։

Բայց երեսնին տրտում էր։ Իրէն հարցուցի.

— Ի՞նչ է եղեր, ըսէք ինծի։

— Դէ՛հ, ի՞նչ պիտի ըլլայ, ...ինչ տուն գացած տղայոց՝ ...ոյ հրացանի մէջ փամփուշտ ըլլայ, չենք գիտեր ինչպէս կ'ըլլայ, կրակ կ'ընկնի հրացանի մէջ ու կը վիրաւորուի Տէրկեվանցի Բարսեղը։ Կ'ըսէ, տասը անգամ կը պոռայ՝ «Անդրանիկ կանչեցէք քովս»։

Իսկոյն վեր կացայ գնացի։ Գնդակը մտել էր ծիծը, որն ինձ վրայ շատ վատ ազդեց։

Մկօն տարեր, ուրիշ տեղ էին պահեր։ Ես հարցուցի՝ ո՞րտեղ է էտ Մկօն։ Վաղարշակն ու Գէորգը հասկացան ու ըսին.

— Ի՞նչ է, կ'ուզես մէկը երկուս ընել։ Երբ տեղ հասաւ, կամ հենց ճանապարհին, ի՞նչ գործ ունէր փամփուշտը հրացանին դրած։

Բարսեղն ըսաւ.

— Ցղուն ոչինչ չըսես։

— Աւելի լաւն էր, ըսաւ Բարսեղը, ես վանքը Ցարութիւնին քովը թաղուէի, քան էսպէս անպատիւ զարնուէի։

Ջուր ուզեց, բերի տուի. դարձայ՝ հասկցայ, որ պիտի մեռնի։

— Իմ քեզի ըսելիքս լսէ, — ըսաւ Բարսեղը, — իմ փոքրիկ երեխան, որ մեծանայ, դպրոց մը տաք։

Մի տասը րոպէ չանցած տղան սկսաւ սառչել. այլեւս համարձակ չէր կրնար խօսիլ։ Այդ բանի պատճառով, մենք, գրեթէ, հաց չկերանք։

*
* *

Ես վերցուցի խումբը, եկայ, իջայ Քոփ։ Կը կասկածէի, որ գործը լեռնեւնիս գար։ Վաղարշակն ու Սարգիսը թողի հիւանդի քով։

Գիշերուայ ժամը չորսն էր, որ Վաղարշակն ու Սարգիսը եկան ըսին թէ Բարսեղը մեռաւ։ Գիւղացիք հոս պիտի բերեն։ Գիւղի քեաթիպը, Փուրթօն, եւ գլխաւորները ըսին. «Մենք կը թաղենք էտ մարդը, անհոգ կացէք. կտաւ ալ ունինք»։

Ժամը հինգին դուրս եկանք Քոփէն, ուրկից առանք հինգ մարդ, որոնք մեր հիւանդները շալկեցին։ Լուսաբացին հասանք Գիւզաշէն։

Գիւզաշէնցիք վախնալով թէ զօրք ենք, փախան, բայց երբ հասկցան մեր ով ըլլալը, բոլորն ալ եկան։

Ամբողջ համակիր Սասունցիք հարիւրաւոր մատաղ'եր էին խոստացեր զանազան սուրբերուն, մեզ պատելու համար։

Նամակներ գրեցինք Կէլիէկուզան ու Սեմալ։ Երեկոյեան, երկու գեղից ել 100 հոգի եկան։ Տղայոց մի մասը ղրկեցի Կէլիէկուզան, իսկ լուսաբացին, ես, 100 հոգով, անցայ Սեմալ։

Հոն կանչեցի Տէր Կարապետը եւ մի քանի համակիրներ, պարզեցի մեր դրութիւնը, որ մի կոպէկ չունենք, ուտելու հաց ալ չունենք։ Նրանք ըսին.

— Չէ՞ որ դուք ազատուած էք. մեր ուտելիքը պիտի կտրենք՝ ձեզ տանք։

Անմիջապէս 100 կոտ ցորեն հաւաքեցին, աղացին, ալիւր դարձուցին, ու ղրկեցին Կէլիէկուզան։ Հաստատուեցինք Տաղըրրին ըսուած թաղը, Գէմօ Զաթոյի տանը։

Այդ ձմեռ ես շինեցի 40 հատ հրացանի ղոնդախ. քիչ թէ շատ հասկացող զինագործ վարպետ մը բերի, հրացաններու վրայի պակասութիւնները լրացուցինք։

Մշոյ կողմերէն, գիշերով, նամակ մը գրուած էր ինծի, որը երկրորդ օրը, ցերեկուայ ժամը 8ին ստացայ, թէ «խումբ մը եկած է Սաքոյի եւ Հրայրի առաջնորդութեամբ եւ Դաշտի մէջ կռուի բռնուած են։ Ամբողջ զօրքը գնաց։ Իբրեւ պարտականութիւն ձեզի լուր տուինք։

Անմիջապէս վերցուցինք մեր գործիք, վառօդ, գնդակ եւ ճանապարհ ընկանք։ Մինչեւ Սեմալ հասնելիս՝ թէ՛ ժողովուրդ, թէ՛ զինուոր, հետս եղաւ 41 հոգի։

Գիշերուայ ժամը 5ին դուրս եկանք։ Ձիւնը շատ էր, ամպամած գիշեր մըն էր։ Բարձրացայ Սեմալայ դիմաց, Զիարաթ ըսուած սարի գլուխը։

Կանչելով խորհրդակից ընկերներս՝ ըսի.

— Մենք այլեւս չենք կրնար կռուի վայրը հասնել։ Երբ դառնանք Դաշտի երեսը, կամ հրացաններու ձայնը լսէք, այն ատեն մենք կ'իջնենք Մուշի վերին թաղը եւ կը սկսինք զարնել, որպէսզի զօրքը վերադառնայ Մուշ եւ տղայոց վրայ կռիւը թեթեւնայ։

— Վերի թաղի դիրքը ի՞նչպէս է, — հարցուցի Վաղարշակին ու Հաճիին։

Նրանք ըսին.

(Շար.)

CINÉMA ALMA-PALACE (MAGIC-CITY)

RUE DE L'UNIVERSITÉ (ANGLE AVE. BOSQUET) — MÉTRO: ALMA ET ECOLE MILITAIRE

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ

SOIRÉE ԵՒ MATINÉE ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. ՔՆԱՐԻԿԻ ԵՒ ՊՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ՝ ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ 5 — 12, 50 ՖՐԱՆՔ, ՑԵՐԵԿՆԵՐԸ 4 — 10,50 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ՍԿՍԻ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐՈՒՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԼՍԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Chalet Edouard*ի սրահներուն մէջ,* 31–33 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan *մէթրօ՝* Combat *կամ* Buttes Chaumont.

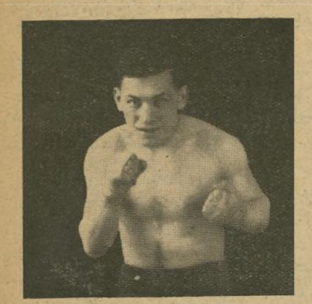
Կը նախագահէ՝ Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ՄԵՐ ԱՄԱԹԷՕՐՆԵՐԸ ԵՒ ՎԻՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ

ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ *(զաւեշտ)* ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ Սիրանուշ Լուսիկեան կը պարէ հայկ. պարեր Կոփամարտի մրցում Աթանանի եւ Ֆրանսայի նախկին Շամփիոն Ժան Ֆրանսուայի միջեւ:

ՄՈՒՏՔ 7.50 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում ալանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակեց.) եւ վարիսի: Մասն. լաբօ. րաթուար: Խորհրդակցութիւն ամէն օր 9–12, 2–8 Կիրակի 9–12,

Ծախու յարկաբաժին

մեկնումի պատճառաւ ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Ա. Երամեանի, 4 Impasse Lemière Գ. յարկ, մէթրօ Place des Fêtes.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varices*ի* (վարիս) եւ hémorroides*ի* (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադերմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4–7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10–12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.49

(կառ. տիւ նոռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետական սրահներուն մէջ, Rue des Halles.

Կը նախագահէ Պ. ՔԱՏԻԿ ԽԱՆՔԱՏԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ՍԻՐԱՅԻՆ ՈՃԻՐ *(զաւեշտ)*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Լ. Ադաբէկեան, Աստղիկ Առաքելեան, Պ. Պ. Վ. Քնարեան, Ս. Եւլգ. պաշեան *(երգ.)*, Օր. Մինթանճեան *(դաշնակ)*, Օր. Ալթունեան *(Փարիզի քոնսէրվաթուարէն ջութակ)*, Պ. Պ. Յ. Քէօրհաճեան եւ Մ. Պոսդանճեան *(հայկ. պարեր)*, *Սկաուտական խաղեր, խմբերգ, արտասանութիւն, ճաշ, եւր. պարեր, ճոխ պիւֆէ: Մուտք 10 ֆրանք*

ՏՕՆԱԾԱՌ

Փարիզի Հայ Արիներուհիները կը յայտնեն ի գիտութիւն հայ ծնողքներու թէ 4 յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին La Démocratie *սրահին մէջ* 38, Bld. Raspail, *մէթրօ՝* Sèvres Babylone. *տեղի կ'ունենայ տօնածառ կազմակերպուած յատկապէս երախաներու համար: Երախաներուն կը տրուին նախընթրիք եւ փոքրիկ նուէրներ: Մուտքը ազատ է: Ծախքերու մասնակցութեան համար 5 ֆրանք կը գանձուի ամէն մէկ երախայէ:*

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Քաֆէ Սուրսի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիշապեան, Փոթորիկ եւ Եռագոյն խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards (Bois Colombes)*ի սրճարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:*

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆ Արծիւ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ընկ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Amper, Cachan: *Կը խօսի ընկ. Ռէն:*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ընտանեկան խնջոյքը Նոր տարուոյ առթիւ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր Կոմիտէներու ընկերները կրնան ներկայ ըլլալ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave. Kléber. *կը խօսի՝ Ս. Վրացեան:* «Խորհրդային իշխանութեան տասը տարիները»:

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. ֆրանս. լեզուի ձմեռնային դասընթացքները կը վերսկսին: Յունվ. 3ին, շաբաթը առնուազն 16 ժամ ֆրանս. լեզուի գործն, դասեւ հայ. ֆրանսերթարգմ, 17 *դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստ. պտոյտ, մէկ ամիսը* 155 *ֆր.* 4 *ամիս* 475 *ֆր.: Միմիայն դասախ. եւ պտոյտի մասնակցիլ փափաքողներու կը տրուին մասն. քարթեր գին՝* 75 *ֆր.: Երեկ դասընթ. շաբաթը* 5 *անգ. Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. ժ. 20–22, Դշ. օր. դասընթ. յատկաց. է վաճառակ. ֆրանս.ի: Մէկ ամիսը* 100 *ֆր.* 4 *ամիսը* 325: *Մանրամ. դիմել տնօրէն* Rabert Dupouey*ի* 101 Bld. Raspail, Paris (6).

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօ. միւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկինեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:*

EMPIRE Սփւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ!

Ս. ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆԻ

Նոր հասցէն է՝ 14bis Rue St. Georges, Paris

Ուր պիտի գտնէք նորագոյն զուտ անգլիական կերպասներու ճոխ մթերք, արանց հագուստի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր drap կանանց վերարկուի համար:

Գիները բացարձակօրէն անմրցելի! Մէթրօ՝ de Pelletier

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4–6, Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2–3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը *ամէն օր ժամը 9էն 19,*

ԴԵՐՁԱԿ

Ս. ԿԻՒԻԼՊՕԼԵԱՆ

3 Rue Montholon, PARIS (9e) Métro: Poissonnière

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE *Մէթրօ՝ ՊԷԼՎԻԼ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակ տոկուն կօշիկներ, մեր արհեստանոցին մէջ պատրաստուած:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Առաջին փորձով պիտի համոզուիք մեր գիներու աժանութեան եւ ապրանքի տոկունութեան մասին.

Տօներու առթիւ կը տրուի նաեւ օգտակար պզտիկ նուէր մը:

Chaussures «DANEL» 69 rue d'Angoulème Paris (11)

Métro: Couronnes ou Parmentier, Autobus: AY, BC

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière — 94 RUE LAFAYETTE - PARIS

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ, 1931Ի ԱՌԹԻՒ

Եթէ կ'ուզէք նուէր մը տալ ձեր սիրելիներուն, բնաւ մի մտածէք թէ, ի՞նչ կրնաք գնել որ հաճոյք եւ զուարթութիւն պատճառէ ձերիններուն. դիմեցէք միայն

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

26 rue Lesage, Paris, Métro Belleville, Tél. Ménil. 61–85

որ ձեզ պիտի գոհացնէ իր ամենավերջին, զուարթ եւ հաճելի եղանակներու փլաքներով եւ նոր տեսակի օթօմաթիք փորթաթիֆ զանազան տեսակի ֆոնօկրաֆներով, ամէն ճաշակի եւ քսակի յարմար:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճ

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ		12.75, ք.գ. տեսակ ակելիմակ			
» Սանթոս Good Ա.	»	14.25	»	»	»
» Santos supérieur	»	18	»	»	»
» » Domincul		20			
» » Caracoli		22			
Քաֆէ Mocca Hodeldan		24 իսկականը եւ ոչ թէ կեղ[illegible]			
» Godlup		25			
» Ceylan		28			
» Margajid		31			

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք ամէն սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին:

ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN"

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56–[illegible]

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ — ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

261 Fbg. St. Martin, Paris 10 Métro Louis-Blanc et Jaurès

Կաղանդի եւ Ծնունդի առթիւ բացառիկ զեղչ եւ վաճառատան կողմէ արժէքաւոր նուէրներ կը տրուին գնորդներուն

ՍԻԻԹՆՄԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud: N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95-21

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10–12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշել — Հեռաձայն Littré 38–43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՋՈՒԱՐԹ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐԸ

ԱՄԵՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ

APPAREIL DÉPOSÉ

ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

REGISTEND TRADE MARK

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ

MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, *Մէթրօ՝* LOUIS-BLANC

Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18, փակ է Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ կիրակի օրերը

AGENT PARTOUT — LA MARQUE RÉPUTÉE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
3 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1458

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ 1930ԻՆ

Մեր այս միօրինակ, մռայլ եւ մաշեցնող Թափառումներուն մէջ, լուսաւոր կէտ մը, անվիճելի արժէք մըն է գոյութիւնը Երեւանին: Առ այժմ իբրեւ խարխուլ:

Որովհետեւ, իրականին մէջ, Երեւանը մէկ տարիէն միւսը ամէն բան ըրաւ, Թուլցնելու, անզգալի դարձնելու համար կապերը հայրենիքին եւ հալածական, ցիրուցան բազմութիւններուն միջեւ:

Կարելի է առանց խղճահարութեան պնդել թէ՝ այսօր իսկ, մեր գաղութները շատ աւելի կը հետաքրքրուին այսպէս կոչուած «հայկական հանրապետութիւն»ով, քան այս վերջինը՝ գաղութներով:

Մանաւանդ անցնող տարուան ընթացքին աւելի շեշտուեցաւ այս իրականութիւնը: Գլխիվայր խրած հաւաքական տնտեսութեան յորձանքին մէջ, անոնք որ Երեւանը կառավարելու պաշտօն ունէին, դարձան պարզապէս մեքենաբար դարձող եւ ջրհան դարձնող ձիեր:

Անոնք փորձեցին տառապէս, Միջին դարու քրիստոնեաներու մոլեռանդութեամբ գործադրել Մոսկուայէն փոխ առնուած ճառերն ու ծրագիրները:

Եւ երբ հայ գիւղացին ըմբոստացաւ, չվարանեցան ոչ խաչագանին, ոչ սուրին, ոչ ալ հուրին առջեւ:

Տակաւին չունեցանք պարկեշտ հակառակորդ մը, որ տարիներէ ի վեր գոց եղած աւետարեր լուրերուն հետ, բարի ըլլար գրի առնել նաեւ իրականութեան ա՛յս երեսը:

Զտեսանք մէկ հակադաշնակցական, որ հրապարակաւ սոստովանէր մոխիրի վրայ նստած հազարաւոր եւ հազարաւոր բուխերիկներու գոյութիւնը:

Ու չհանդիպեցանք ոամկավարի մը, որ պարտք սեպէր յուզել աքսորուած, բանտարկուած, երկրէն փախած կամ եռն ապաստանած քաղաքացիներու համրանքը:

Այո՛, տակաւին կը սպասենք այն քաջ մարդուն որ — «նշուշտ Հայաստանեա՛յց — իր տեսած քանի մը առուներուն հետ, նկարագրէր նաեւ Հայաստանի ժողովուրդին սրտին, ոգքին եւ մարմնին վրայ բացուած հազարաւոր առուները…

Այստե՛ղ է մեր ամբողջ ողբերգութիւնը: Մարդիկ հայրենասիրական գործ կը համարեն գաճով ծեփել բոլոր մեղքերն ու ճեղքերը, եւ փառաբանական տաղերով մոռացութեան տալ տառապանքի, բողոքի, ըմբոստութեան ձայները:

Խորհրդային իշխանութիւնը ինք, մաքրագործման պատրուակով, Երեւանէն հեռացուց բոլոր այն հին պահակներն ու վարիչները, որոնք ծանօթանալով Հայաստանի իրականութեան, սկսեր էին հասուննալ, եթէ ոչ սթափիլ:

Իրարու ետեւէ ասպարէզէն քշուեցան Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան հիմնադիրներն ու առաջին իշխանաւորները,— Աշոտ Յովհաննիսեան, Սաքօ Համբարձումեան, Լուկաշին, Ա. Կարինեան, Դուրգարեան, Ս. Կասեան, Հ. Կոստանեան, Ե. Զուբար, Մ. Յովսէփեան, Մանդալեան, Բաննահեան, Եկաւեան, Ադամունի եւն.:

Ինչ որ կառավարութեան մը պատրանքը կուտար քանի մը տարի առաջ, խեղկատակ ծաղրանկար մըն է այսօր: Աւելի քան երբեք, Թիֆլիսն ու Մոսկուան են որ կը կառավարեն Երեւանը, շարժաղէ անցուած գործակալներով եւ խամաճիկներով: Այնպիսի տարրերով, որոնք ոչ թէ գաղութները, այլ եւ Հայաստանի գիւղացիներն անգամ բախտին յանձնած, ճատրակի մարզանքներ կը կատարեն աջ եւ ձախ ճակատներու վրայ: Եւ առնած են ճամբայ մը, որ ապահովաբար պիտի մոռցնէ Երեւանի գոյութիւնը, եթէ մենք բան-գործ չընենք յիշեցնել եւ արծարծել:

Այս ճամբան արդէն շփոթութեան մատնած է շատերը, գաղութներու մէջ:

Կան մարդիկ որ երբեմն փսփսալով, երբեմն հրապարակով կը Թելադրեն չզբաղիլ «կովկասեան» Հայաստանով, եւ ուրի՛շ ելք փնտռել:

Զզբաղիլ՝ երես դարձնելով, — կը պատգամեն դաս մը բանգէտներ:

Զզբաղիլ՝ իբրեւ ցոյց բարեացակամութեան, — կը շշնջեն ուրիշներ:

Ամփոփում, — Մենք մեր գլխուն ճարը նայինք: Այս չեղաւ, ա՛յն փորձենք…:

Ահա թէ մինչեւ ո՛ւր հասցուցին հայրենիքի գաղափարը, մեր կամկար Երեւանցիները, մասնաւորապէս 1930ին:

Արդար ըլլանք բաժնելու մեղքերը:

Եթէ այս տխուր կացութիւնը մեծ մասով կը ծնի Երեւանցիներու խառնուածքէն եւ դասափարակութենէն, միւս կողմէն հետեւանք է նաեւ գաղութներու մէջ տիրող հակասական եւ ջլատիչ պայքարներուն:

Երեւանը յաջողեցաւ աւելի լայնցնել եւ խորացնել տիրող անջրպետը:

Եւ այսօր, չարախնդութեամբ կը դիտէ իր կատարած աշխատանքին արդիւնքը,— կազմալոյծ զանգուած մը արտասահմանի մէջ, որ չի գիտեր ի՛նչ կ՚ուզէ…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

«Նոր Օր» անդրադառնալով Հայաստանի ներկայ կացութեան, կը գրէ (27 դեկտ.)

Գաղթահայ Թերթերու մէջ Հայաստանի յատկացուած բաժինը աղօտ գաղափար իսկ կազմել չի տար մեր հայրենիքի իրական կեանքի մասին: Ասկէ անկէ քաղուած ու շատ անգամ յարմարցուած քանի մը նախադասութիւններ Հայաստանի վերաշինութեան մասին գաղթահայ Թերթերու Հայաստանի բաժինը կը լրացնեն:

Ինչ որ կը գրեն հակադաշնակցական Թերթերը (Թեր) եւ դաշնակցական մամուլը (դէմ) Հայաստանի վերաշինութեան, Թշուառ կեանքի եւ ժողովուրդի անօթութեան մասին, ամենաջնջին մասով անգամ չեն պատկերացներ իրականութիւնը իր բոլոր երեսներով:

Հայաստանի կացութիւնը ըմբռնելու համար, անպատճառ պէտք է կարդալ խորհրդային մամուլը, համայնավար կուսակցութեան հսկողութեան տակ Հայաստանի մէջ հրատարակուող Թերթերը, որոնք ամէն օր՝ անթիւ փաստեր կ՚արձանագրեն քայքայուող տնտեսութեան, գիւղացիութեան ճգնաժամի եւ ազգային փլուզումի մասին:

Կը բաւէ միայն մէկ անգամ աչք պտտցնել մեծածաւալ «Խ. Հայաստան» Թերթին վրայ, ըմբռնելու համար Թէ ինչ կը կատարուի մեր դժբաղդ երկրին մէջ, յանուն Լէնինեան սկզբունքներու եւ համաշխարհային յեղափոխութեան:

Ըսենք անգամ մը եւս: Խորհրդային կարգերը ոչ մէկ բարիք չի բերին մեզի: Իբրեւ ժողովուրդ, իբրեւ ուժ, իբրեւ արժէք՝ պոլշեւիկները արհամարհեցին մեզ: Տուին միայն փշրանքներ՝ քանի մը տարի յետոյ բաղդբեալ տոկոսով առնելու համար: Խլեցին անկախութիւնը մեր ձեռքէն՝ իրենց անտանելի բռնակալութիւնը պարտադրելով մեզի:

Համոզուելու համար Թէ պոլշեւիկութիւնը մահ ու աւեր, քայքայում ու Թշուառութիւն, բռնակալութիւն ու հալածանք բերած է Հայաստանին, կարդացէք խորհրդահայ Թերթերը, ու եթէ անոնց մէջ գտնէք միայն մէկ տող ձեր փայփայած, երազած ու յուսացած Հայաստանի մասին, որակեցէք մեզ այնպէս՝ ինչպէս հաճոյ կը Թուի:

Հայաստանի իրական պատկերը խորհրդահայ մամուլին մէջ է:

Գաղութներու մէջ Թեր ու դէմ ըսուածները աղօտ գաղափար անգամ կազմել չեն տար:

ՊԱՐՍԻԿ ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ Ի ՓԱՐԻԶ

Պարսկաստանի կրթական եւ գեղարուեստից նախարար Եահեա Խան հասած է Փարիզ, ուրկէ՝ Կիրակի օր կը մեկնի Լոնտոն, ներկայ ըլլալու համար պարսկական արուեստի միջազգային համաժողովին եւ ցուցահանդէսին բացման: Դարձին պիտի հանդիպի Փարիզ, զբաղելու համար պարսիկ պետական ուսանողներով:

ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին փոքրամասնութեանց յանձնախումբը երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ երէկ, համաձայնութեան ելք գտնելու համար Հնդիկներուն եւ Մահմետականներուն միջեւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաքեմալական շարժումին վերջ

Մէնէմէնի շարժման ձախողութենէն յետոյ, քէմալական կառավարութիւնը, արգիլելու համար դէպքերու կրկնումը, սկսած է դիմել խիստ միջոցներու: Մանրամասնութիւնները կը պակսին: Դէպքէն վերջ մէկ քանի օրերու ընթացքին, հեռագրերը հաղորդեցին կարգ մը մանրամասնութիւններ: Երկու օրէ ի վեր սակայն, ոչ մէկ նորութիւն կը հաղորդուի: Պոլսէն 31 դեկտ. Թուականով տրուած հեռագիր մը կը հաստատէ Թէ պաշարման վիճակ յայտարարուած է Մէնէմէնի եւ Մաղնիսայի մէջ: Հրահանգ տրուած է նաեւ չափազանց խիստ միջոցներու դիմել հանդէպ գլխաւոր դերակատարներու եւ գրգռիչներու. սակայն, խնայուի այն կրօնաւորներուն եւ կրօնական կազմակերպութիւններուն, որոնք շարժման խառնուած են միջանկեալ կերպով եւ անոնք հանգիստ ձգուին, քանի իրենց կրօնական պաշտամունքը կը կատարեն անկեղծօրէն, առանց քաղաքականութեամբ զբաղելու:

Պոլսէն, երէկուան Թուականով ուրիշ հեռագիր մը եւս կը յայտնէ Թէ յունուար 1էն սկսեալ մէկ ամիս տեւողութեամբ, պաշարման վիճակ յայտարարուած է Մէնէմէնի, Մաղնիսայի, Պալըքեսիրի մէջ:

Պատերազմական ատեանը որ կը բաղկանայ զօրավար Մուսթաֆա փաշայէ եւ չորս ուրիշ սպաներէ, պիտի գործէ Մէնէմէնի մէջ: Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին երկրին զանազան վայրերուն մէջ: Ոստիկանութիւնը կը հարցաքննէ բազմաթիւ շէյխեր եւ հօճաներ:

Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, Մուսթաֆա Քէմալ, կ՚ըսուի Թէ վերջնականապէս ետ կեցած է Իզմիր այցելելու իր մտադրութենէն:

Կատարուած քննութիւններու ընթացքին, երեւան ելաւ Թէ դաւադիրները յաջողած էին յարաբերութիւններ մշակել, բանակին հետ եւ իրենց կողմը քաշած էին գունդ մը զինուոր, որուն համար ըսուեցաւ Թէ ժամանակին զինաթափ ըրած եւ բանտարկած են:

Քառասուն երեսփոխաններ ստիպողաբար ներկայացուցին հարցապնդման առաջարկ մը, կառավարութենէն ուզելու համար բացատրութիւններ, վերջին դէպքերու պատճառներուն մասին:

Իսկ կառավարութիւնը իր կողմէն մշակած ու Ազգ. Մեծ ժողովին ներկայացուցած է օրինագիծ մը, որ հաստատուած վարչաձեւին դէմ ըմբոստացման ու դաւադրութեան պարագային կը նախատեսէ ամենախիստ միջոցներ:

Հայու մը ոճիրը

ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ, ԿԸ ՀՐԴԵՀԷ ԵՒ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ՚ԸԼԼԱՅ

Հայ մը՝ Կարապետ Գըլըճեան որ կը բնակէր Մոնթարժիի մօտ՝ Շալէթ գիւղը եւ կ՚աշխատէր Հուչինսոնի գործարանին մէջ, դաշոյնի վեց հարուածներով սպաննեց իր տանտիրուհին, տիկ. Բարսալալիայ՝ լեհ: Ոճիրը գործելէն յետոյ, Գըլըճեան ելաւ իր սենեակը, ծրարեց իր զգեստներն ու ճերմակեղէնը եւ կրակի տուաւ: Յետոյ, քաշեց ատրճանակն ու փամփուշտ մը պայթեցուց գլխուն:

Զոհին զաւակներէն մէկը լուր տուաւ դրացիներուն, որոնք փութացին մարել հրդեհը եւ երեւան հանեցին դիակները: Կը կարծուի Թէ ոճրագործը փորձած է չարաչար գործածել տանտիրուհիին վստահութիւնը եւ անոր ընդդիմութենէն կատղած՝ գործած է ոճիրը:

Հնգամեայ նոր ծրագիր մը

Խորհրդ. Ռուսիոյ անաստուածներու միութիւնները որոշեցին վերջնապէս լուծել կրօնական հարցը եւ այդ նպատակով մշակեցին ծրագիր մը, որ կրօնքի «բնաջնջումը» կը նախատեսէ հինգ տարուան ընթացքին: 1935ին, բոլոր եկեղեցիները գոցուած պիտի ըլլան: Այս վերջին երեք տարիներու ընթացքին, 16.000 եկեղեցիներ արդէն փակուած են: Սակայն, հակառակ հակակրօնական անլուր հալածանքներուն 100ի չափ նոր եկեղեցիներ շինուած եւ հանրութեան առջեւ բացուած են, շնորհիւ կամաւոր հանգանակութիւններու: Այնպէս որ, կառավարութիւնն ստիպուեցաւ արգելք դնել այդ հանգանակութեանց: Համաձայն նոր հրովարտակի մը, բոլոր անոնք որ կրօնական կրթութեան դասեր կուտան, նաեւ անոնք որ կը հետեւին այդ դասերուն, պիտի դատապարտուին 2 տարի բանտարկութեան:

Փախստական ռուս գիւղացիներ

Վիլնայի լեհական Թերթերը կը գրեն Թէ 60ի չափ ռուս գիւղացիներ, որոնք կը հետապնդուէին կարմիր բանակի ձիաւորներու ջոկատի մը կողմէ, յաջողեցան լեհական սահմանագլուխը կտրել Պրիսայէն:

Գիւղացիները կը պատմեն Թէ իրենցմէ հազարի չափ անձեր արգելափակուած էին, Պրիսայէն 100 քիլոմեդր հեռու Օսվիեցի կայանին մէջ, սպասելով դէպի Սիպերիա աքսորի իրենց կարգին: Հարիւրի չափ բանտարկեալներ յաջողեցան փախուստ տալ, բայց, անոնցմէ 40ը սպաննուեցան, հետապնդող զինուորներուն կողմէ:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռանկունի շրջանին մէջ, նոր խռովութիւններ ծագեցան եւ կառավարական ուժերու եւ ըմբոստներու միջեւ բախումներ տեղի ունեցան: Ըմբոստները ծանր վնասներ կրած են:

Թարրա Վատիի մէջ, հանդարտութիւնը վերահաստատուած ըլլալ կը Թուի եւ կը սպասուի որ մէկ քանի օրուան ընթացքին, բոլորովին ցրուին:

Իսկ Պոմպէյի մէջ, հակառակ ոստիկանական արգելքին, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը հաւաքոյթներ սարքեր էր դեկտ. 31ին: Ոստիկանութեան եւ ցուցարարներու միջեւ, բախումներու ընթացքին վիրաւորուած են 175 անձեր, որոնց 33ը ծանրօրէն: Երկրորդ բախում մը եւս տեղի ունեցաւ: Վիրաւորուեցան 60 հոգի որոնց 10 ծանրօրէն:

Ձերբակալուեցաւ Տիկին Քամալա Նէհրու, կինը Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի նախագահին, որ ներկայիս բանտին մէջ կը քաւէ 2 տարուան պատիժ մը:

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԿՐՕՆՔԸ

«Կարմիր կնունքներու եւ Թաղման» արարողութիւններու վերաբերեալ կարգ մը հրովարտակներ հրատարակած է պոլշեւիկ կառավարութիւնը: Բոլորին ծանօթ «կնունք»ը՝ Ռուսիոյ մէջ անուն փոխած է եւ կը կոչուի «Աստղին հանդէս»ը: Եւ այս առթիւ, հրահանգուած արարողութիւնը հետեւեալն է: Նորածինը պէտք է իր ծնողքին կողմէ ներկայացուի ծննդավայրի խորհուրդի նախագահութեան, որուն քարտուղարը անուն մը կուտայ անոր, իբր հասարակաց կնքահայր: Նորածինը կը պլլեն կարմիր դրօշի մը մէջ եւ ճառ մըն ալ կը կարդան վրան, որմէ յետոյ՝ յեղափոխական երգեր կ՚երգեն, կնքահօր եւ կնքամօր սովորութիւնն ալ չէ փոխուած, քանի որ սկզբունքով՝ կնունքի սովորութիւնը կը պահուի, Թէեւ այլակերպուած: Անոնք, միշտ յանձնառու կ՚ըլլան հսկելու նորածինին քաղաքացիական կրթութեան:

Գալով Թաղման, դիակիզումը պարտադիր է: Բայց որովհետեւ, Ռուսիոյ մէջ տակաւին չկան բաւարար չափով դիակիզման օճախներ, աւանդական Թաղումը մայր հողին գիրկը՝ արտօնուած կը մնայ: Դիակիզումէն կամ Թաղումէն առաջ, ճառ մը կը կարդան հանգուցեալին գլխուն, որմէ վերջ՝ նուագախումբ մը կը հնչեցնէ «Միջազգային»ը եւ մահերգ մը:

Ատկէ զատ, կնունքի եւ մեռելի տէրերը պարտաւոր են ճաշ տալ ըստ առաջնոյն:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԲԱՆԹՈՂ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆ

Կալլէսի շրջանին հանքատէրերուն եւ հանքագործներուն միջեւ բանակցութիւնները, որոնց կը մասնակցէր նաեւ կառավարութիւնը, ձախողեցան: Այդ շրջանի 160,000 հանքագործներէն 140,000ը բանթող յայտարարեցին: 20,000ի չափ բանուորներ որոնք մաս չեն կազմեր գործաւորական սէնտիքաներու, կը շարունակեն աշխատանքը:

Պաշտօնական շրջանակներ կը կարծեն Թէ հանքատէրերը կը պատրաստուին նոր առաջարկներ ընել բանուորական կազմակերպութեանց: Եթէ մինչեւ յունուար 14, հաշտարար յանձնախումբը որ կազմուած էր ելք մը գտնելու համար, չյաջողի նպաստաւոր արդիւնքի մը յանգիլ, հաւանական է որ կառավարութիւնը իր կողմէ նշանակէ անկախ նախագահ մը այդ յանձնախումբին:

ԼԱՏԻՆԱՑՈՒՄ ՉԷ՛, ԵՐԲ...

ՆԵՂԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ՊԷՅՐՈՒԹ, 23 Դեկտ.—«Հայերը կը լատինացնեն» ահազանգին, Յիսուսեան հայրերու մեծաւոր հայր Շանդէօր իր 13 նոյեմբերի բաց նամակով, «Ազդակ»ին կը պատասխանէ, «Առաջին եւ վերջին խօսքով» մը, զոր նոյն լրագիրը կը հրատարակէ, «Հայերը չեն լատինացներ» վերնագրով։

Իր խօսքը կրնայ վերջինն ըլլալ, բայց չի դարմանէր մեր խոցը։ Ուստի կարեւէր կուզանք մեր ցաւին ախտանիշերը երեւան դնել, որպէսզի Հ. Շանդէօրի անտեսած հիւանդութիւնը գոնէ ճանչցուի անոնցմէ որ պարտք ունին դարմանելու զայն։

Նախ ըսենք, որ լատինացումը Հայերուս համար ազգասպանութիւն է, որովհետեւ հայրենիք, երկիր չունեցող ցեղի մը համար, երբ օտար հպատակութեան կ'արձանագրուի, ուրիշ միջոց չի մնար՝ պահելու համար իր ինքնութիւնը, բայց եթէ լեզուն, իբր անձնական ինքնորոշում եւ իր ծէսը կրօնական մարզի մէջ, իբր տոհմային բնորոշում։ Լատինացնել ուրեմն ցեղ մը ներկայ պայմաններուն մէջ՝ կը նշանակէ զայն ազգովին սպաննել։

Երկրորդ, իրար հասկնալու համար, պէտք է ճշգրիտ սահմանը տալ լատինացումի։ Լեզուէ եւ ծէսէ զատ, ուրոյն եւ կենսական տարր մըն ալ կայ ազգային ինքնութիւնը անհատականէն ընդհանրականի վերածելու։ Անհատը ինքնիրեն մնալով չէ որ ազգութիւն մը կը կազմէ, այլ երբ ուրիշ համացեղ անհատներու հետ՝ նոյն լեզուով, իր տոհմային կազմակերպութեամբ, իր ազգէն եւ լեզուէն պետերու անմիջական վարչութեամբ, իր հարազատ ծիսականութեամբ՝ կրօնական պաշտամունքը, ու տոհմային դաստիարակութեամբ՝ լեզուն եւ պատմութիւնը, ոչ միայն կը մշակէ, այլ անոնցմով կ'ապրի։ Կաթոլիկներս, լաւ գիտենք ինչպէս դաւանական միութեան, նոյնպէս ազգային ինքնուրոյնութեան արժէքը։ Եւ գիտենք միանգամայն որ Հռոմի քահանայապետները ու մանաւանդ Հ. Շանդէօր եւ մեր յարգած Լէոն ԺԳ. միշտ աւելի ցայտուն կերպով շեշտած են ծէսերու եւ ազգային օրինաւոր աւանդութիւններու պահպանութիւնը, ինչպէս նաեւ կազմը ազգային ուրոյն նուիրապետութիւններու եւ ազգային ծէսով եկեղեցիներու։

Այս պայմաններուն եւ տարբերուն ո՛ր մէկն ալ ոտնակոխ ըլլայ ու ջնջուի, օտարացում է ցեղի մը համար, իսկ մեզ Հայերուս համար՝ երբ այդ զեղծումը լատիններէ գործուի, կը դառնայ լատինացում։

Լատինացումի գաղափարը այսպէս ճշդելէ վերջ, քանի որ Հ. Շաղէօր կը մերժէ չարամիտ դիտաւորութիւններ... — լատինացումի — եւ կ'ըսէ թէ Յիսուսեան Հայրերը եւ Մոնս. Պոնտինի ունեցած չեն եւ չեն կրնար ունենալ, կը հրաւիրենք զինքը, որ հաճի վերջին խօսքին վրայ բառ մը աւելցնել, կամ ուրիշ ո եւ է կաթոլիկ կղերական մը, պատասխանել մեր հետեւեալ հարցումներուն.—

1.— Լատինացո՞ւմ չէ, հայազգի պատանիներ կամ քահանաներ առնել եւ լատին ծէսով քահանայացնել. փէր Բասքալ (Յարութիւն) Պէօլեան, փէր Բասքալ (Յարութիւն) Տուրիկեան, փէր Շատ(եան), փէր Ժան (Յովհաննէս) Մէսէրեան, փէր (տակաւին նորընծայ եւ վերջերս առնուած) Մալոյեան եւլն.։

2.— Լատինացում չէ՞, հայ-կաթոլիկ նուիրապետութեան տեղը անցնելու ձգտիլ, անոր ձեռքէն առնելով ժողովրդապետութիւններ եւ դնելով զանոնք փէրէրու անմիջական վարչութեան տակ, վարչութիւն մը որ գլուխ չունի հայ-կաթոլիկ պատրիարքարանը, այլ վերջի վերջոյ կը յանգի Առաքելական նուիրակի մը կամ լատին կրօնաւորներու մեծաւորի մը իշխանութեան գործը... Յիսուսեան, Ֆրանչիսկեան, Գաբուչին, զոնվանդուէլ լատին մեծաւորներու։

3.— Կարգացած ենք եւ գիտենք որ կայ առաքելական նուիրակութեան կղերի մակդիրով դաս մը քահանաներու, հայ եւ ուրիշ ազգերէ կազմուած որոնք լատին ծէսով կը պաշտօնավարեն եւ կախում ունին լատին պետերէ ու առաքելական նուիրակութիւններու շրջանին մէջ անոնց վարչութեան տակ նուիրուած են իրենց ցեղակիցներու մտմխիթարական գործին եւ լատին ծէսով։ Արդ, ուրոյն նուիրապետութիւնները անտեսելով, անոնց կողքին այսպէս այլացեղ ու այլածէս կղերի մը կազմակերպութիւնը դնել եւ ուժովցնել, լատինացում չէ՞։

4.— Կայ ուրիշ դասակարգ մըն ալ կղերի եւ այդ՝ մանաւանդ Յիսուսեանց մօտ, դասակարգ մը հայ ծէսով եւ լեզուով կաթոլիկ քահանաներու, որոնք կը վարձուին լատին մեծաւորի մը վերին հսկողութեան ու վարչութեան տակ պաշտօնավարելու, ատրճան մը հայ ծէսով, այսինքն որչափ արտօնէ լատին մեծաւորը, եւ այդ, լատին շէնքերու մէջ՝ անկախ մնալով թեմական եպիսկոպոսներէ ու պատրիարքարանէ, որոնք իրենց կարգին նոյն տեղերը հանդիսադիր ըլլալու համար արտօնուելու են նոյն լատին քահանային։ Արդ, փնտռել ժողովրդապետութէնէ մը հայ եպիսկոպոսի դրած քահանան եւ տեղը դնել ուրիշ մը որ Յիսուսեանէ կախում պիտի ունենայ, փակել հայ մատուռը կամ խափանել անոր շինութիւնը պարտադրելու ճամար հայ ժողովուրդը որ երթայ լատին մատուռը, լատինացում չէ՞։

5.— Երբ կան հայ կղերանոց, հայ կրօնաւորներու միաբանութիւններ, բանալ ուրոյն յիսուսեան կղերանոց մը, հոն լատին ծէսով վարժեցնել, անով սնուցանել ու մոռնալ տալ տոհմային լեզու. բարք ու աւանդութիւն եւ այսպէս հասցնել ուրոյն քահանաներ որոնք հայութենէ զատ ամէն բան են...որոնք հայ նուիրապետութիւն չեն ճանչնար, որոնք իրենց ծէսն իսկ չեն գիտեր ու կ'աղճատեն. ու այդ դասակարգի քահանաներու նախապատուութիւն տալ յիսուսեան միսիոններու մէջ.— լատինացում չէ՞։

6.— Լսեցինք որ մեր եպիսկոպոսներու ծրագիրը եղած է կղերի միութիւն եւ միակերպութիւն առաջ բերել, գոնէ միակերպութիւն առաջ բերել նուիրապետական բուած քահանաներու մէջ, ինչ որ դալն պիտի զօրացնէր, վերցնելով պառակտումի ամէն պատճառ։ Այդ, ուղղակի թէ անուղղակի ճամբաներով, այդ փրկարար ծրագիրը ի դերեւ հանելու համար ամէն խաղ սարքել եւ ամէն միջոցներու դիմել եւ խափանել, լատինացումի գործ չէ՞։

Տակաւին չլրացուցի։

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԾԽԱԽՈՏԸ

Թեհրանէն կը հաղորդեն թէ պարսիկ կառավարութիւնն սկզբունքով ընդունեց ծխախոտի մենաշնորհը տալ ֆրանսական ընկերութեան մը, որ փոխարէն կանխիկ պիտի վճարէ 7 միլիոն թուման։ Ըսկից զատ, կառավարութիւնը ընկերութենէն շահաբաժին պիտի ստանայ։ Ֆրանսացի մասնագէտ մը Թեհրան հասած է պայմանագրութիւնը պատրաստելու համար։

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԴԺԳՈՀ Է

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

«Թան»ի Պոլսոյ մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.—

Կազին իսկ քաջալերութեամբ, Ֆէթհիի կազմած ազատական կուսակցութիւնը՝ կարգ մը մութ մնացած պայմաններով ու պատճառներով՝ տակաւին չլուծուած, Կազին որոշած էր Անատոլուի նահանգներուն եւ Թրակիոյ մէջ կատարել ուսումնասիրական, կամ մանաւանդ, ըսենք, խորաչափման ճամբորդութիւն մը,

Հանրապետութեան նախագահին այս տեղափոխութիւնը կը զուգադիպէր օրէնսդիր ժողովի նստաշրջանին, այն պահուն, երբ ծանր մտահոգութիւններ կը թուէր թէ դալն վար պիտի դնէին, երբ պետութեան վարկը վիճաբանութեան ղըրուած էր։ Այդ պատճառով ալ տեղի տուաւ բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու եւ ենթադրութիւններու։ Ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը տակաւին չարդարացան Կազին կողմէ գործով, կամ յայտարարութեամբ, որոնց կը սպասուի որքան անհամբերութեամբ, նոյնքան ալ հետաքրքրութեամբ։ Ուրիշ կերպ ալ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ, իր կատարած խորաչափումով, հանրապետութեան նախագահը քաղած ըլլալու է տպաւորութիւններ եւ հանած՝ եզրակացութիւններ, որոնք երբ հաղորդէ, անշուշտ իր քաղաքականութեան պիտի պարտադրեն ո՛չ թէ արմատական փոփոխութիւն մը, այլ գոնէ նոր ուղղութիւն մը։

Հազիւ վերադարձած Ենգորայի իր օդափոխութենէն, յաջորդ օրն իսկ քաղաքական յորձանքի մը, ուր դեր մըն ալ կատարեց, ինչո՞ւ Մուսթաֆա Քէմալ պէտք տեսաւ ձմրան սէզոնը կատարելու այս քննական պտոյտը, ժողովուրդին հետ ուղղակի շփումով՝ ուսումնասիրելու համար անոր պէտքերն ու ձգտումները, արձանագրելու անոր ցաւերը եւ հաստատելու հիմնաւոր պատճառներըամէն տեսակ բողոքներուն, որոնք երբեւան ելան ընդդիմադիր կուսակցութեան մը ստեղծումով։

Կառավարական թերթերը տուին այս ճամբորդութեան երեւութական պատճառները։ Համաձայն անոնց, բարձրացող տրտունջներէն մտահոգ Քէմալ ուզած է անձամբ դատել թէ ժողովուրդին մէջ կա՞ն դժգոհութեան իրական պատճառներ եւ զանոնք ուսումնասիրէ յետոյ, փնտռել անոնց դարմանները։

Հետաքրքրական է թէ կէսպաշտօնական մամուլը՝ խոհեմ եւ վերապահ, փախցուց այս դժգոհութիւն բառը, եւ հետեւաբար, ընդունեց անոր գոյութիւնը, երբ մինչեւ այդ օր, երկրին ընդհ. կացութիւնը կը ներկայացնէր իրականութեան անհամապատասխան եւ չափազանցուած լաւատեսութեամբ։ Շատեր, հոգ գտնել կարծեցին դարձդարձիկ խոստովանութիւնը ցարդ գործուած սխալներուն եւ Ըսմէթի դահլիճին հետապնդած քաղաքականութեան մասնակի դատապարտութիւնը։

Կէս-պաշտօնական մամուլին այս խոստովանութիւնը դուռ կը բանար Մուսթաֆա Քէմալի ճամբորդութեան եւ մասնաւորաբար ներքին ապագայ քաղաքականութեան մասին մեկնաբանութեանց եւ ենթադրութեանց խաղի մը։

Ցարդ, ոչ գործով, ոչ ալ խօսքով չյայտնուեցաւ նախագահական ճամբորդութեան իրական նպատակը։ Առ այժմ, Քէմալ կը գոհանայ դիտելով, մտիկ ընելով, հարցաքննելով ժողովուրդին զանազան դասակարգերը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը եւ ուշադրութեամբ հետաքրքրուելով նախկին մայրաքաղաքին տնտեսական գործունէութեամբ։

Ներելի է կարծել թէ իր ժողովուրդին հետ սերտ շփման գաղափարը իրեն ներշնչեց ներքին քաղաքական կեանքի նոր փուլերը, որոնց առաջին կարգին վրայ պէտք է դնել ազատական կուսակցութեան ծագումն ու քայքայումը։

Ազատական կուսակցութեան այս հարցին մէջ, կարգ մը կէտեր մութ մնացած են եւ դժուար պիտի ըլլայ զանոնք լուսաբանել, ինչպէս նաեւ բացատրել կարգ մը հակասութիւններ։ Կազմուած Կազին հաւանութեամբը, եւ տնտեսական մեծ կեդրոններու դժգոհ բնակչութեան կողմէ ընդունուած խանդավառութեամբ, ազատական կուսակցութիւնը պիտի կրնար ամուր դիրք մը ապահովել եւ յառաջիկայ ընտրութիւններուն մէջ, պիտի կրնար գնահատելի յաջողութիւն մըն ալ ունենալ, եթէ — ըստ իր պետերուն բողոքներուն — ամէն կարգի թշնամական միջամտութիւններ արգելք չըլլային ժողովուրդին որ ազատօրէն քուէարկէ։ Ձախողութենէ ձախողութիւն, ինքզինքը լքուած զգալով եւ զուրկ փորձառու օգնականներէ, ազատական պետը հրաժարեցաւ պայքարէն եւ լուծեց իր կուսակցութիւնը։

Այսքան կարճ ժամանակի մէջ ի՞նչ անցաւ դարձաւ ուրեմն, որ ազատական կուսակցութեան հիմնադիրը, Կազին զինակից ընկերն ու բարեկամը, ստիպուեցաւ լուծելու կուսակցութիւն մը, որ կը թուէր թէ ամենաբարձր օժանդակութիւններ ալ ապահոված էր։ Այս հարցման պատասխանելու եղել՝ պիտի նշանակէր կորսուիլ ենթադրութեանց բաւիղի մը մէջ, որոնց ոչ մէկը ճշգրիտ կերպով պիտի համապատասխանէր իրականութեան։

Հետեւեալ պարագան սակայն, կը թուի թէ ամենէն աւելի մօտ է իրականութեան։ Անմիջապէս որ Ֆէթհիի կողմէ կոչը ծայր տուաւ Խալք կուսակցութեան, եւ մանաւանդ անոր իրական պետին Ըսմէթի դէմ, այս վերջինին կուսակիցները տեսան թէ վտանգ մը կ'ուրուագծուի, սեղմեցին իրենց շարքերը եւ ընդունեցին կռիւը։

Անոնց պատասխանը, սկիզբները մեկնաբանուեցաւ իբրեւ իրենց գերագոյն պետին՝ Կազին հանդէպ ուրացում մը, երբ առանց անոր օժանդակութեան, երբեք ծնած չպիտի ըլլար ազատական կուսակցութիւնը։ Հանրապետութեան նախագահը չէ՞ր որ Ֆէթհիի ուղղուած նամակով մը բացիբաց կը յայտարարէր թէ ըստ իր կարծիքին նոր կուսակցութեան մը կազմութիւնը համապատասխանէր ռամկավար վարչաձեւի մը հիմունքներուն եւ ինքը չէ՞ր որ կը խոստանար թէ իր նախագահութեան ընթացքին, որեւէ արգելք չպիտի դրուէր նոր կուսակցութեան քաղաքական գործունէութեան։

Պատճառներէն մէկը որուն համար Կազին կ'աջակցէր Ֆէթհիի, երկրին տնտեսական յարաճուն անկումը չէ՞ր եւ Ըսմէթը նոր ճամբու մը վրայ դնելու համար չէ՞ր որ Ֆէթհիի հաւանութիւն կը յայտնէր, այդ կերպով դրդելու համար Ըսմէթը որ գոհացում տայ բոլոր անոնց, որոնք հետաքրքրուելով երկրին տնտեսական կացութեամբ, կը մեղադրէին իրենց անգործունէութիւնն եւ անկարողութիւնը։

Խալք կուսակցութիւնը ուրեմն նշմարեց թէ ո՞ւր էր վըտանգը եւ ճարտար դարձուածքով մը, վրիպեցուց հարուածները՝ ազատական կուսակցութեան յարձակումներուն պատասխանելով նոր ծրագրի մը արագ մշակումով։ Այդ ծրագիրը մէկ կողմէ կը բովանդակէր շատ լուրջ խնայողութիւններ, միւս կողմէ՝ տուրքերու զգալի թեթեւացում մը։

Խալքի խաղը յաջողեցաւ։ Ան կը համապատասխանէր Կազին բաղձանքներուն։ Այն ատեն էր որ ազատականները զգացին թէ Խալքի համար ինչ հեղինակութիւն էր իր գլուխն ունենալ կառավարութեան պետը, եւ այս վերջինէն խնդրեցին որ լքէ այդ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը եւ պայքարէն վեր մնայ։ Կազին մերժեց։ Ոմանք անոր մերժումին մէջ տեսան խոհեմութիւն, ուրիշներ զայն մեկնաբանեցին իբր Ֆէթհիի ուղղուած պարսաւ մը։

Կազին շնորհիւ երկու կուսակցութեանց բախումին, կ'ուզէր գիտնալ թէ Թուրք ժողովուրդը գո՞հ է բարենորոգումներէն եւ թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը համապատասխանէ՞ անոր պէտքերուն։

Ազատական կուսակցութեան անյաջողութիւնը անոր կազմալուծումը թոյլ չտուին որ հանրապետութեան նախագահը աւելի հեռուները տանի իր քննութիւնը։ Այն ատեն էր որ նահանգներուն մէջ կատարած քննութեամբ մը դիմեց ծպտեալ հանրաքուէի։ Համոզուած էր թէ ժողովուրդը դժգոհ է. բայց պէտք ունէր համոզուելու ուղղակի շփումով։ Այդպէս ալ ըրաւ եւ թէեւ հակառակն կը թուի ըլլալ, սակայն այդ կերպով իրարու կը կապուին նախագահին քաղաքականութեան երեք փուլերը.— Կազմակերպում ազատական կուսակցութեան, հաւատարմութիւն Խալքի եւ վերջապէս, անձնական քննութիւն բոլոր միջավայրերուն եւ բոլոր շրջաններուն մէջ։

Ի՞նչ պէտք է սպասել Կազին վերադարձէն, եթէ ոչ առողջարար հարուած մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԽԱՂԵՐ

Պուլկարահայ Թեմական խորհուրդի ընտրութեան առիթով, մեր մամուլի թղթակցութեամբ այն միտքը կը յայտնէինք թէ ան իր մէջ կը կրէ իր կազմալուծիչ տարրերը եւ չի կրնար երկար դիմանալ։

Հակադաշնակցական պլոքը այն ատեն զօրաւոր է, երբ իր դէմ կը պայքարի Դաշնակցութիւնը, կամ աւելի ճիշդը, երբ ինք պայքար կը մղէ Դաշնակցութեան դէմ։ Երբ ոեւէ պատճառով պայքարը կը դադրի, խայտաբղէտ տարրերէ ու հոսանքներէ բաղկացած խմբակը կը սկսի տարրալուծուիլ ու անէանալ, ներկայացնելով հոտած մարմնի մը բոլոր ապականութիւնները։

Պուլկարահայ Թեմականին իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերին ռամկավար-հնչակ ըմբիշները եւ Թեմականի անդամ կոչուելու մարմաջէն բռնուած, պարոններ։

Արդիւնքը այն եղաւ որ վեց ամիս յետոյ եօթ հոգինոց Թեմականէն պաշտօնի վրայ մնացին երկու հնչակեաններ՝ որոնք հեհեօսաբար պատնէշին վրայ կեցան՝ դիմադրելու համար պահանջատէրներու բուռն յարձակումին եւ հանրային կարծիքի գզուանքին։

Վերջապէս Ստեփաննոս եպիսկոպոս ստիպուեցաւ արտաքին նախարարութեան դիմել եւ Թեմականի կազմալուծումը յայտնելով նոր ընտրութեան արտօնութիւն խնդրել։

Բայց ահա հասարակ առեւտրական մը, Գ. Զաքարեան մէջտեղ ինկաւ եւ յաջողեցաւ եռանդամ Թեմական մը նշանակել տալ, իրեն հետ միացնելով եր[...]բրածները։

Այս եռանդամի կազմութ[...] Առաջնորդարան հաղորդուե[...] դեկտ 17ին, իսկ դեկտ. 2[...] Ստեփաննոս եպիսկոպոս, այդ [...] պօրինի կարգադրութեան [...] բողոք ներկայացուց նախարա[...]թեան եւ խնդրեց նոր ընտ[...]թիւն կատարել համաձայն [...] կանոնագրի (կառավարութ[...] դեռ չվաւերացուած) 60 եւ 6[...] յօդուածներուն։

Փ. Զաքարեան լսելով [...] դիմումը, ալեւոր եպիսկոպ[...] լուր կը ղրկէ իր գործակա[...] միջոցաւ եւ կը խրատէ ենթ[...]կուիլ կարգադրութեան, հա[...]ռակ պարագային կը սպառ[...] ոստիկաններով գրաւել [...]թերն ու առաջնորդարանը։

Ուրբ., դեկտ 25ին, երբ [...]ռաջնորդարան հաւաքուած կարգ մը բարեպաշտ կիներ [...]տեփաննոս եպիսկոպոսի տօն[...]բութիւնը շնորհաւորելու, [...] շատոնց լքուած է զինքը այս [...]բերող պլօքծիներէն) Ներս [...]մտնեն Գ. Զաքարեան եւ Յօ[...] Եղմաճեան եւ առաջնորդա[...]նի գործերը կ'առնեն երկու [...]ցող անդամներէն։ Թեմակ[...] կնիքը եւս կը պահանջեն Ս[...]փաննոս եպիսկոպոսէն, որ կը մ[...]ժէ տալ եւ չի ճանչնար այս [...] եռանդամը։

Այն ատեն, պլոքծի եռան[...]մի պարոնները որ 4-5 տարի [...] վեր Ստեփաննոսը Դաշնակ[...]թեան դէմ գործածելու հա[...] ամէն սօոր միջոցներու դի[...] էին, փառաբանելով անոր թե[...]թիւններն իսկ, կը սկսին լուտա[...]ներ տեղալ անոր երեսին եւ սպ[...]նալ՝ դուրս նետելու Առաջնոր[...]րանէն։ Ներկայ կիները կը [...]ջամտեն, իրենց կարգին գեղ[...] ածականներ ստանալով գերագր[...]ուած եռանդամներէն։

Լսելով այս խայտառա[...]թիւնները, կարգ մը Ստեփանո[...] հայրենակիցներ Առաջնորդա[...] կը վազեն ու հոն երկու թի[...] պահ ձգելով Առաջնորդին մօ[...] հեռանան։

Պլոքը երկու մասի բաժն[...] է եւ իրարու միս կ'ուտեն, [...]գելով շատ ցաւալի եւ Պուլկա[...]հայութիւնը վարկաբեկող տե[...]րան մը։

Յաջորդով կուտամ նոր մ[...]րամասնութիւններ, եւ այն [...] պիտի տեսնուի թէ ի՞նչ փոք[...] շահերու արդիւնք են այս «[...]ղափարական» հակամարտութիւ[...]ները։

[...]ՂԹԱԿԻՐ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ[...]

ԺԸՆԵՒ, 30 Դեկտ.— Վ[...]ցական մամուլը կը հաղորդ[...] Խորհրդային իշխանութեանց Կովկասի ըմբոստներուն մ[...] (մեծ մասամբ Ազրպէյճանի վրացի) բանակցութեանց խզ[...] հետեւանքով, երկու կողմ[...] վերսկսան թշնամութեանց։

Մոսկուայի կառավարութ[...] կողմէ ղրկուած նոր ուժեր [...] հասնին։ Զինուորական հրամ[...]տարութիւնը օդանաւային ռ[...]բակոծման ենթարկեց վրացի [...] ազրպէյճանցի ըմբոստներու խ[...]բը, որ կը գործէ Զաքաթ[...] շրջանին մէջ։ Ըմբոստներուն [...] կարմիր զօրամասերուն միջ[...] արիւնահեղ բախումներ տեղի [...]նեցան Ջուլֆայի շրջակայքը։

Իբր փոխվրէժ, Խորհրդ[...]խանութիւնները հրացանի [...]գին Ազրպէյճանի պատանդն[...] քաղաքական կարեւոր դէմք, [...] Ահմէտ Զատէ եւ Մոլլա [...] խոլամ կրօնական պետ մը։

Կովկասի զանազան վայր[...] եւս մեծ խռովութեանց [...] կուգան։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷ ՄԸ

Քըրձալըի մէջ (Պուլկարիա) [...] առաջին անգամ ըլլալով, երկու [...]ամիս առաջ կազմուած է Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէութիւն մը, որուն [...] մասնակցին զանազան շրջաններէ հոն հաւաքուած հայրենա[...]կիցներ։

ԻՆԸ ՆՈՐԱԳԻՐ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Դեկտ. 12ի գիշերը, Քըրձալըի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերա[...]համակրական հանդիպում մը, [ո]ւր հանդիսաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին զինուորագրուեցան ինը նորագիր ընկերներ։

Ենթակոմիտէի կողմէ ընկ. [...]ադէոսեան հակիրճ բանախօսութիւն մը ըրաւ խանդավառ ծափերու մէջ։ Նորագիր ընկերները [ե]նթակոմիտէին դիմած էին առանձին եւ ինքնաբուխ նամակներով, այդ նամակները կը տարբերէին [ի]րարմէ իրենց բովանդակութեամբ, բայց նոյնն էր բոլորին հայրենասիրական ոգին։ Հետաքրքրական էր հասակն առած նորագիր ընկերոջ մը հետեւեալ նամակը

«Ես», կը գրէր նորագիր ընկերը, հայ ծնած եւ իբրեւ հայ [ա]պրած եմ, այժմ 55 տարեկան [ե]մ։ Գաղափարակից եմ հայկական եռագոյնը պաշտողներուն։ [...]ը պաշտեմ հայկական դարաւոր [աւ]անդութիւնները։ Ահա ես ալ կու[գ]ամ երդուելու թէ կ'ընդունիմ [Հ]. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրն [ու] կանոնագիրը ամբողջութեամբ [ու] կ'ուխտեմ մեռնիլ անոր դրօշին [տակ]»։

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք Ամերիկայի [...]ր ընկերներէն Միքայէլ Պա[...]գրյեանի մահը։ 17 տարեկանէն [ի] վեր հաստատուած Ամերիկա, [...]արութեան մէջ անցուցած իր [աւ]ելի քան քառասուն տարիները երբեք չէին թմրեցուցած [իր] Հայու հոգին։ Երկու տարի [ա]ռաջ, իր հարստութեան կարեւորագոյն բաժինը կտակած էր [Հ.] Յ. Դ. Ամերիկայի կազմին, իր [մ]ահէն յետոյ յատկացուելու համար հայ ազատագրութեան զոհերու ընտանիքներուն, ինչպէս [նա]եւ հայ վաստակաւոր գործիչներու եւ գրագէտներու։ Համաձայն հանգուցեալ ընկերոջ [...]երջին կամքին, դիակիզումը [կա]տարուած է Պոստոնի մէջ եւ [մոխ]իրը յանձնուած Ամերիկայի [Կեդ]ր. կոմիտէին, «Հայաստան [փ]ոխադրուելու համար, երբ ան [...] տարի լուծէն ազատուած ըլ[լ]այ»։

∴ Իսկ Տէտէ Աղաճի մէջ մեռած են երկու վաղեմի ընկերներ Ասօ եւ Երմոզ։

Ընկեր Ասօն 18 տարեկան հասակին կը նետուի յեղափոխութեան արիւնոտ ճամբան, կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ։ Մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը եղած է զէնքի փոխադրիչ, սուրհանդակ եւ ուղեցոյց — Մուշէն Սասուն, Սասունէն Վան։ Եղած է նաեւ կոմիտէի վարիչ եւ ստանձնած՝ պատասխանատու գործեր։ Հայրենասիրական եռանդի թափը այնքան ուժեղ եղած է իր մէջ, որ ինքնագլուխ ուզած է ահաբեկչական ձեռնարկներ կատարել եւ զինքը հազիւ կարելի եղած է զսպել Սեբաստացի Մուրատի սաստովը։

1910 թուին կը թողու երկիրը, կ'անցնի Կովկաս, ուր կարճ ժամանակ մը կենալէ վերջ կուգայ Տէտէ Աղաճ։ Այս թուականէն մինչեւ այսօր ամուր կառչած իր պաշտելի գաղափարին, ընկ. Ասօն ճանչցուեցաւ գիտակից, խոհուն եւ պարտաճանաչ գաղափարապաշտ ընկեր մը։

Իսկ ընկեր Երմոզ որ նոյնպէս Դաշնակցութեան հին զինուորներէն էր, յանկարծամահ եղած է ուղեղային արիւնահոսումի հետեւանքով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՈՎ Է ՏԷՐՎԻՇ ՄԷՀՄԷՏ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէ)

Մենէմէնի դէպքը լրջօրէն կը հետապնդուի կառավարութեան կողմէ։ Կառավարութիւնը որոշած է խիստ կերպով պատժել այն պաշտօնեաները, որոնք դէպքէն առաջ ու յետոյ անհոգութիւն ցոյց տուած են։

Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, երբ շաբաթ առաջ ոստիկանութիւնը Մաղնիսայի մէջ տուն մը խուզարկած էր յետադիմականները հաւաքուած ըլլալուն համար։ Ներս մտնելու ատեն, սակայն, ոստիկանները տեսեր են որ միայն «Մեվլուտ» կը կարդան։ Դատարկապորտները հասկնալով որ կը հետապնդուին, Մաղնիսայի գիւղերը ցրուած են ուր կեղծ անուններով շրջած եւ ինքզինքնին մէյմէկ առաքեալ ներկայացուցած են։

Սպաննեալ պետը, Տէրվիշ Մէհմէտ, նախապէս Մաղնիսայի թաղապետութեան մէջ ամուսնութեան պաշտօնեայ է եղեր։ Ետքը, սակայն, թաղապետութիւնը զայն հրաժարեցուցած է իբր խառնակիչ մէկը։

100 ՕՐ ԱՆՕԹԻ ՄՆԱԼԷ ՎԵՐՋ

Մենէմէնի դէպքը մեծ յուզում առաջ բերած է երկրին ամէն կողմը։ Զանազան կուսակալութիւններէ այս մասին հեռագիրներ կուգան Ազգ. Ժողովին նախագահութեան եւ Ներքին գործավարութեան։

Թուրք Օճախի բազմաթիւ մասնաճիւղեր ալ նոյն ձգտումները արտայայտող հեռագիրներ կը ղրկեն կեդրոնին։

Ըմբոստները Մաղնիսայի մօտերը տեղ մը փակուած եւ 100 օր աղօթելով զբաղած են։ Հարիւրմէկերորդ օրը Մէհմէտ զգացեր է որ այլեւս բոլորովին ներշնչուած է եւ ընկերները սուրբ կռուին հրաւիրեր է։ Այս մարդիկը զինքը Մեհտի, Թաթարմաշ եւ այս կարգի անուններով կը կանչէին։

Ձերբակալուածները կատարեալ անկեղծութեամբ կը պնդեն թէ անկարելի է որ Մէհմէտ սպաննուած ըլլայ։

«ԲՈԼՈՐԻՍ ԱԼ ԳԼՈՒԽԸ...»

«Հիւր Ատամ» — Ի՞նչ ալ ըլլայ մեր տեսակէտներու տարբերութիւնը, երկու հարցի մէջ մէկ ճակատ կը կազմենք — I — Սուլթանութիւն, խալիֆայութիւն, տերեպէյութիւն եւ յետադիմութիւն։ 2 — Աշխարհակալութիւն։

Վստահ ենք թէ Պապը Ալիի զաւակներին վրայ հրատարակուած թերթերը միակամ են այս երկու հարցերու մէջ։

Ներքին յետադիմական շարժումները միշտ ալ բարոյական թէ նիւթական, գաղտնի կամ բաց կապ ունին արտաքին աշխարհակալութեան հետ։ Օրինակ, պէտք չկայ մեծ աչքբացութեան, Եւրոպայի մատը տեսնելու համար քրտական ըմբոստութեան դէմ։

Եթէ Մենէմէնի դէպքը Պապը Ալիի զաւակներին վրայ տեղի ունեցած ըլլար, յետադիմութեան կանաչ դրօշին ծայրը պիտի ճաճէին բոլորիս ալ գլուխները...։

* *

«Վագըթ» եւ ուրիշ թերթեր ուշագրաւ կը գտնեն որ «Նարըն» հազիւ քանի մը տող նուիրեց Մենէմէնի դէպքին։ Թերթ մըն ալ այս լռութեան իբր պատճառ ցոյց կուտայ այն պարագան որ «յետադիմական շարժումը չյաջողեցաւ»։

«Ինգըլապ» ալ գիտել կուտայ թէ «Նարըն»ի, «Սոն փօսթա»յի եւ «Քէօր Օղլու»ի հրատարակութիւններն են որ օժանդակեցին յետադիմականներուն, թունաւորելով մաքուր ժողովուրդը։ «Անհրաժեշտ է մաքրագործել հայրենագաւները ամերիկացի միսիոնարներէն վարձուած «զիւպպէ»ները, որոնք նպատակ ունին միայն գրպաններ լեցնել։ «Քէօր Օղլու»ներու կեղծ յանձնարարութեանց հեղինակները, Արիֆ Օրուճները, Զէքէրիաները, Պիւրհան Ճուհիտները ի՞նչ տարբերութիւն ունին Մենէմէնի Տէրվիշ Մէհմէտէն։ Միայն տափատ եւ բաճկոնի տարբերութիւնը։ Ապա թէ ոչ հոգին նոյնն է։ Երբ խռովարարին գլուխը կը ճզմենք, պէտք չէ ներենք նաեւ այդ գլուխը ներշնչողներուն։

* * Մենէմէնի մէջ ձերբակալուած յետադիմականներէն Զէքի Ահմէտ յայտնած է թէ իրենք տեւական ընթերցողներ էին «Քէօր Օղլու» եւ «Գարակէօզ» թերթերուն։ Մասնաւորաբար ազդուած են Պիւրհան Ճուհիտ պէյի «Գան Գուլէսի» անուն վէպէն։

ՍԹԱՆՈԶՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Սթանոզի Հայրենակցական Միութիւնը իր երկրորդ տարեդարձին առթիւ, երեկոյթ մը տուաւ անցեալ շաբաթ իրիկուն։ Հանդէսին բացումը կատարեց Պ. Ելթունեան, բացատրելով հաւաքոյթին նպատակը եւ տեղեկութիւններ տալով Միութեան գործունէութեան մասին։ Սթանոզի երիտասարդներու խումբ մը երգեց «Իբրեւ Արծիւ»ը որմէ վերջ արտասանութիւններ ըրին Օր. Մարի Թարաքճեան եւ Պ. Ելթունեան։ Պ. Յ. Օտեան եւ Յակոբ Պոզպաշեան կատարեցին կոփամարտի փորձեր։ Ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Երկու Անվարտիները», զուարթութիւն սփռելով սրահին մէջ։

Երեկոյթին գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ կէս գիշերին, որմէ վերջ սկսան պարերը, որ տեւեցին մինչեւ արշալոյս։ Առաւօտեան դէմ, ներկաները մեկնեցան տաք ու գոհունակ տպաւորութեամբ։

Կ. Գ.

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր բախումներ տեղի ունեցան Թարրա Վարիի ըմբոստներուն եւ զանոնք հետապնդելու ղրկուած զօրամասերուն միջեւ։ Զօրագունդ մը՝ գնդացիրներով զինուած, կը պատրաստուէր յարձակման, երբ հինգ հարիւր ըմբոստներ կանխեցին զայն։ Ռանկունէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ըմբոստներն ստիպուեցան ի վերջոյ փախուստ տալ դէպի անտառ, կռուադաշտին վրայ ձգելով յիսունի չափ մեռեալներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։ Հեռագրական ուրիշ գործակալութիւն մը մեռեալներու թիւը կը հասցնէ հարիւրի։ Սակայն, տեղական՝ ըմբոստներու բանակատեղին կարելի չէ եղած երեւան հանել։ Բայց հետապնդումները կը շարունակուին անոնց դէմ։

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԷ

Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս մեկնեցաւ Պէլկրատ ուր պիտի այցելէ թագաւորին եւ արտաքին նախարար Մարինքովիչի։ Անկից յետոյ, պիտի այցելէ նաեւ Վարշաւիա, Վիեննա եւ Հռոմ։

Կառավարական մամուլը կը հաւաստէ թէ Վենիզելոսի դէպի Վարշաւիա եւ Վիեննա ճամբորդութիւնը պէտք է նկատել չափազանց կարեւոր քաղաքական տեսակէտով։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բրիտանական թանգարանին ներկայացուցիչները, շարունակելով իրենց պեղումները, թանկագին գիւտեր ըրին պատմական Ուր քաղաքին տեղին վրայ (Քաղդէաստան)։ Գտնուած առարկաները 5 դարու հնութիւն ունին եւ կը պատկանին Աբրահամի դարաշրջանին։

Գտնուած է շէնք մը, որ ազդուէ է եւ կը կրէ Բուր Սին թագաւորին անունը, հաւանաբար քաղդէական գ. հարստութենէն։

Այս շէնքը կը կարծուի թէ մաս կը կազմէր հսկայ տաճարի մը, զոր Բուր Սին կանգնած էր ի յիշատակ իր հօրը՝ Դունգիի։

Այս շէնքին փլատակներուն տակ գտնուեցան նկուղներ, որոնք հաւանաբար թագաւորներու դամբարաններ են։ Աւազակները կողոպտած են այդ դամբարանները, ուր ոչինչ կայ։ Սակայն այդ դամբարանները գործնապէս արժէք ունին, որովհետեւ հին ճարտարապետութեան նմոյշներն են։ Պէտք է գիտնալ որ Թութ Անխ Ամոն փարաւոնէն 2,000 տարի առաջ շինուած է այդ տաճարը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղս, այս տարի, մտադրած է ձմեռուան եղանակին առթիւ Հայաստան հասցնել հագուստեղէն, կօշիկ, օճառ եւ հիւանդանոցի ճերմակեղէն, գուլպայ, գլխարկ, եւն.։

Մեր ստացած տեղեկութեանց նայելով՝ Հայաստանի ժողովուրդը այս տարի նման իրեղէններ հայթայթելու դժուարութիւններ ունի։ Զոհողութեանց եւ նեղութիւններու գնով է որ ան կը վերաշինէ մեր հայրենիքը։

Արտասահմանի հայութեան վրայ պարտք կը ծանրանայ գէթ փոքր չափով օժանդակել՝ վերաշինական աշխատանքի լծուած մեր եղբայրներուն, հայթայթելով ինչ որ կրնայ պակսիլ անոնց, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Ուստի, կոչ կ'ընենք Փարիզահայ գաղութին, որ մեր մասնաճիւղին տրամադրութեան տակ դնէ օգտագործելի գործածուած հագուստեղէն եւ ուրիշ իրեղէններ, զորս յիշեցինք քիչ մը վերը։

Գործածուած հագուստեղէն եւ այլ պիտոյքները յանձնել Փարիզի Հայոց եկեղեցիի դռնապանին, 15 Rue Jean Goujon:

(Կնիք)

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Մոնթէվիտէոյի մէջ եւս ունինք գաղթական Հայեր։ Եւ տեղւոյն թերթերէն մէկը, «Էլ Տէմոքրաթա», տպելով հայ քահանայի մը լուսանկարը, պատմական, աշխարհագրական, վիճակագրական տեղեկութիւններ կուտայ Հայոց ու Հայաստանի մասին, միշտ համակրական տողերով։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարենք Ֆրանսայի եւ առ հասարակ գաղութներու մեր թղթակիցներուն՝ իրենց սովորական թղթակցութիւններուն մէջ, մասնաւորապէս պատկերացնել իրենց շրջանի *ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ*, մանաւանդ հիմա որ գործերու թուլութիւն կը տիրէ։

Դիւրութեան համար, իրենց ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.—

1.— Գործազրկութեան նշաններ կա՞ն ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

2.— Ի՞նչպէս կ'արտայայտուի տագնապը (բանւո՞ր կը ճամբեն, աշխատանքի օրե՞րը կը կրճատեն)։

3.— Ո՞ր ճիւղերուն մէջ աչքի կը զարնէ տագնապը։

4.— Մինչեւ հիմա քանի՞ հայ բանուորներ արձակուած են ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

5.— Տեղացիներ ալ կը ճամբե՞ն թէ միայն օտարներ։

6.— Ընդհանուր տեղեկութիւններ ձեր շրջանի տնտեսական կացութեան մասին։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Շատ լաւ է 20 տուն ի[...]թերու հետ կարգաւ շինուած են, [...]տերը կը ծակենք, մեզի դիրք [...] շինենք։

— Երկար մնալու գործ չու[նի]նք. երբ զօրքը վերադարձաւ, [...]նք կը քաշուենք սարը։

[...] Մենք ցածրացանք Մշոյ ե[...]ն ալ։ Մուշէն կէս ժամ հեռու [...]ինք։ Ուշադրութեամբ նայե[...]նք չորս կողմը. ոչ ձայն կար ոչ բլուր կ'երեւար։ Գացինք [...]թառ։ Նամակ մը գրեցինք փի[...]ուէն Մուշ, թէ՝ «Մենք հոս ե[...]նք. ի՞նչ եղաւ ձեր տուած լու[րը], կ'երեւի սուտ էր»։

Նրանք պատասխանեցին.

«Մեր լուր տուողը կոմիսար [Մէ]հմէտ էֆէնտին էր։ Զօրքի [...]ը ճիշդ է։ Երէկ գիշեր քիւրտ Բարսեղը գիւղի մէջ գտնուած տեղական խմբերուց վերցրեր է 200 հոգի, գացեր է մի տեղական դատ ոչնչացնելու համար։ Քիւրտերն ու ոստիկանները դրանց տեսեր են եւ իրարու զարկեր են 2 2. 3 3 փամփուշտ։ Տղաները գացեր ցրուեր են իրենց գիւղերը։ Ոստիկանները եկեր, կառավարութեան յայտներ են, թէ այսինչ տեղը խումբ մը ֆէտայիներ տեսեր են։ Իրողութիւնը այդ է եղած»։

Վանքի կռուին մեր կողմէն սպաննուած եղան Յարութիւնը, Խաչօն, Ղազարը. եւ վերադարձած ատեն Քոփ, ընկերի (Մկօն) ձեռքով հրացանին զոհ գնաց Ցերկեվանցի Բարսեղը։

Թշնամու կորուստը անհամեմատ աւելի մեծ էր։ Կռուի ատեն սպաննուեցին 12 զօրք եւ երկու օֆիցեր (սպայ), բայց գլխաւոր վնասը կռուից անմիջապէս յետոյ էր։ Զօրքերը տիֆով բռնուեցան, օրական 20 30 հոգի կը սատկէին։

Բացի զինուորական բժշկէն՝ հեռագիր տուին Պոլիս եւ բժիշկ մը եւս պահանջեցին։ Պոլսէն ուղած բժիշկը եկաւ, քննեց, ըսաւ, որ շատերու թոքերն ուռուած են, կը մեռնին։ Մէջերնին կային դիւահարներ, որոնց ձեռքերը կապած էին, որովհետեւ իրենց միսն անգամ կը կրծէին, ու զանազան վնասներ կը հասցնէին իրենք իրենց։

Մշոյ Թուրք ժողովուրդը այդ բանը կը վերագրէր վանքի զօրութեանը, որին իրենք եւս կը հաւատային։ Մէկուկէս ամսուայ ընթացքում սատկեցան 553 մարդ։

Ֆէրիք փաշայի հակառակորդը, Ալի փաշայի խորհուրդով ամբողջ Մուշը գտնուած բարձր դասակարգի մարդիկ ժողովրդի 3500 ստորագրութեամբ բողոքագիր մըն էին գրեր, թէ Ֆէրիք փաշան 800 ոսկի կաշառք է վերցրեր եւ ազատ թողեր Անդրանիկը։ Ֆէրիք փաշան ուղեցին Պոլիս։ Նա գնաց, բայց չհասած՝ Էրզրում սատկեցաւ։

* *

Երբ մենք վանքէն դուրս եկանք՝ մեր անցած գծի վրայ եղած զօրքերու (որոնցից մէկի հետ երկար ու բարակ խօսակցութիւնից յետոյ անցանք) վրայ հսկող զօրապետները քննութեան ենթարկուեցին, ուրերնին տուին եւ բանտարկեցին։

Մեր նիւթական պակասութեան պատճառով Վաղարշակը, Գէորգը, Անտոն, Միսաքը, Պօղոսը, Աստուրը, Վարդանը, Սիմոնը եւ Խօսն ուղարկեցի Դաշտը եւ պատուիրեցի, որ Բկլիս, Ցունան, Ցրօնք մօտ 12 ոսկի իրենց գանձանակների մէջ կայ, ստացականներ տան եւ դրամները վերցնեն։ Ապա՝ գան Նորշէն, բան մը, եթէ կրցան հոն հանգանակեն ու գան Հաւատորիկ։

250 ղրուշի մանր-մունր իրեղէններ ուզած էի, ցուցակը իրենց տուած էի։ Նաեւ պատուիրեցի, որ իւրաքանչիւր գիւղ՝ մի օրէն աւելի չմնան։ Տղերքը, ըստ իս համաձայն, կ'ընեն ու կուգան Նորշէն։

Առաւօտեան, չորս Նորշէնցի մատնիչներ, գրաւոր կը պատրաստեն իրենց մատնութեան ձեւը, երկուքը կ'երթան Մուշ, կը ներկայացնեն միւթէսարիֆ փաշային։

Միւթէսարիֆը կ'ըսէ այդ երկու մատնիչներուն.

— Հայե՛ր, երեւի էսօր դուք շատ էք խմած, խելքերնիդ գլուխներուդ չկայ, ելէ՛ք, գնացէ՛ք։

Նրանք կ'ըսեն.

— Ի՞նչ խմած, 8 հոգի են, 3 տեղ, այսինչ տեղեր նստած։ կամ զօրք կուտաս, կամ հեռագիր կուտանք։

Այդ ամիսը իրենց ռամազանի ամիսն էր։ Միւթէսարիֆը լուր կուտայ զօրաց հրամանատարին, զօրքը դուրս կուգայ։ Ձիաւոր զօրքի հրամանատարն էր՝ Ղօլաղասի Հիւսէյն աղան, բնիկ Մշեցի, որ կը վարէր հազարապետի պաշտօն։

Հիւսէյն աղան, մինչեւ վանքի կռիւը, էնչափ հետամուտ չէր ֆէտայիներուն։ Այդ օրը նա կատաղեր էր։ Շուկայի մէջ կը պատահի Մշեցի յայտնի գաղանի մը, Խալիլ էֆէնտիին։ Նա կը հարցնէ.

— Հիւսէյն աղա, խէր ըլլայ, ո՞ւր կ'երթաս։

Ան կը պատասխանէ.

(Շար.)

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԼՍԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31–33 Rne Manin, 93 Ave. Secrétan մէթրօ՝ Combat կամ Buttes Chaumont.

Կը նախագահէ՝ Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ՄԵՐ ԱՄԱԹԷՕՐՆԵՐԸ ԵՒ ՎԻՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկն Սիրանուշ Լուսինեան կը պարէ հայկ. պարեր

Կոփամարտի մրցում Աթաեանի եւ Ֆրանսայի նախկին Շանփիոն Ժան Ֆրանսուայի միջեւ:

Ցեղի կ'ունենան երգ, նուագ եւ արտասանութիւններ

ՄՈՒՏՔ 7.50 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ, 31 Յունուար Շաբաթ իրիկուն:

Կը ներկայացուի՝ ԽԱԻԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Նկատի ունենալ այս թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետական սրահներուն մէջ, Rue des Halles.

Կը նախագահէ Պ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը ներկայացուի՝ ՍԻՐԱՅԻՆ ՈԺԻՐ (զաւեշտ)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Լ. Աղաբէկեան, Աստղիկ Առաքելեան, Պ. Պ. Վ. Քնարեան, Ս. Եփրեմեան (երգ), Օր. Մինթանճեան (դաշնակ), Օր. Ալթունեան (Փարիզի քոնսէրվաթուարէն, ջութակ), Պ. Պ. Յ. Քէօրիւճեան եւ Մ. Պոստանճեան (հայկ. պարեր), Սկաուտական խաղեր, խմբերգ, արտասանութիւն, ճաշ, եւր. պարեր, ճոխ պիւֆէ: Մուտք 10 ֆրանք

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Ս. Նշանեան, Պ. Պ. Տ. Նշանեան, Դպէթեան եւ Սարաֆեան:

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 10ին Salle d'Horticultureի մէջ, 84 rne de Grenelle Métro, Bac.

Կը նախագահէ Պ. ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ եւ Ամերիկայի հայ ՖԱՔԻՐ ԳԱՌՆԻԿ ԹԱՐԱՆՃԵԱՆ (the Great Rajah).

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թատ, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր:

Ընտիր ճաշ, ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ Մուտք 10 Ֆր.

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, «Հրանտ. Սամուէլ» գրատան մէջ եւ «Ֆլորիա» ճաշարանը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի վասպուրականի Հայր. միութեան կողմէ, այսօր ժամը 2ին Salle S. L. S. A. Սոսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ,

Կը ներկայացուի՝ ՈՒՇ ԼԻՆԻ — ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Նուագ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Մելքոնեանի եւ մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Mlle Rodanիի: Գիներ՝ 5 եւ 4 ֆր

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Զմիւռնիոյ Նահնգ. Հայր. Միութեան կողմէ

Վաղը Կիր. ժամը 2ին, իսկ նոյն օրը ժամը 8ին պարահանդէս S. L. S. A. սրահին մէջ, ընտիր ջազ պանտ

Կը ներկայացուի՝ ՉԱՐ ՈԳԻՆ (4 արար)

Պարահանդէսին կը մասնակցին Հայկական տարազներով 20 հայ օրիորդներ որ պիտի պարեն հայկական պարեր:

Մուտք՝ 5 ֆր. պարահանդէսին այր եւ կին 3 ֆր. առանձին 2 ֆր.

ՏՕՆԱՄԱՐ

Փարիզի Հայ Արիներուն կը յայտնենք ի գիտութիւն հայ ծնողներու թէ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին La Démocratie սրահին մէջ 38. Bld. Raspail. մէթրօ՝ Sèvres Babylone. տեղի կ'ունենայ [illegible] Սրահներու մէջ կը տրուին [illegible] եւ փոքրիկ նուէրներ: Մուտքը ազատ է [illegible] 5 փրանք կը վճարուի ամէն մէկ երախայ:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (մարիամ մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

Խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 ֆր. Դիմել ճեղինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻԹԱԼԻԻ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ, ներկայ կ'ըլլայ կեդ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆ Արծիւ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ընկ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Amper, Cachan. Կը խօսի ընկ. Ռէն:

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին Մօնփարնասի (Շավիլի մէջ) ծանօթ հաւաքատեղին, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Իշխան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ընտանեկան խնջոյքը Նոր տարւոյ առթիւ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր Կոմիտէներու ընկերները կրնան ներկայ ըլլալ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave. Kléber. Կը խօսի՝ Ս. Վրացեան: «Խորհրդային իշխանութեան տասը տարիները»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Հրանուշ Բ. Շահպազ եւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Տիկ. ԱՂԱԻՆԻ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԿՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, նոր բովանդակութեամբ եւ հետաքրքրական նկարներով: Դիմել ծախողներուն, 14 Rue de la Fare, Marseille. կամ [illegible] վարչութեան:

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախսով 6.50 ֆր.:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հայ Արիներու Մարսէյլի Մասնաճիւղի տարեկան թէյասեղանը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սալոն Սէն Ժաքի 4 Rue St. Jacques: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տէր եւ Տիկին Սուրաբեան եւ Մարութեան:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
4
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

4 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1459

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՏՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՀԻՄԱ ԴԷՊԻ ԳՈՐԾ

1930ի հետ, վերջացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի տարին ալ:

Ամբողջ մէկ տարի, ամէն ուր որ Դաշնակցական կորիզ մը կը գտնուի, տեղի ունեցան դասախօսութիւններ, վիճաբանական ժողովներ, հրապարակային բանախօսութիւններ եւ քառասնամեակի տօներ:

Ամերիկան միայն, տիրող տնտեսական տագնապին առթիւ, յետաձգած է տօնակատարութիւնը, որ հաւանաբար տեղի կ'ունենայ այս ամսուան ընթացքին:

Ամբողջ մէկ տարի, մեր շարքերը աւելի կամ պակաս խոռութեամբ ծանօթացան քառասնամեայ երկունքին բազմազան ծալքերուն: Հրատարակութիւններու, հրապարակախօսութիւններու միջոցաւ ներշնչուեցան, հաղորդուեցան հերակլեան անցեալով մը, որ իսկապէս աննախընթաց է:

Դաշնակցական շարքերուն հետ մէկտեղ, թափուած անհնարին ճիգին ու յորդահոսան արիւնին, կտրուած ճամբուն եւ կատարուած նուաճումներուն համառօտ պատմութիւնը յսեցին հարիւրաւոր եւ հազարաւոր բազմութիւններ, համաձայն իւրաքանչիւր միջավայրի տարողութեան:

Ցիրուցան աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, ի սփիւռս աշխարհի, տարագիր զանգուածները ունեցան պատեհութիւններ խանդավառութեան եւ խոկումի, ինքնաճանաչման եւ հպարտութեան: Ծափերուն հետ լսուեցան կարօտներ, հառաչանքներ, եւ նորոգուեցան ուխտեր:

Գիտենք պարագաներ, ուր հանրութեան առողջ մասը իմանալով մղուած ամենի պայքարին զանազան դրուագները, կ'ափսոսար որ ուշ արթնցան:

Ափսոսանքը անօգուտ է անշուշտ, եւ իրական գործն է որ պիտի դարմանէ յապաղման չարիքները:

×

Վերջացաւ տօնական թափօրը, եւ հիմա դէպի գործ:

Միշտ ալ գործի կուսակցութիւն է եղած Դաշնակցութիւնը: Այդ իրողութեան մէջ է՝ իր յարատեւութեան եւ զօրացման գաղտնիքը: Ուրիշներ եկան եւ անցան, կամ կը քաշկռտուին, պատերուն քսուելով եւ կայծոռիկի ցոլքեր արձակելով: Դաշնակցութիւնը կայ եւ կը մնայ: Կը տեւէ և կը նորոգուի նոր գործերով, համաձայն օրուան պահանջներուն:

Եւ ի՜նչքան շատ են գործերը, այսօր: Ու մանաւանդ ինչքան լայն եւ խոր՝ ճակատները:

Քառասուն տարուան հերոսամարտն է որ կը շարունակուի, տարբեր պայմաններու մէջ:

Կռիւ՝ ֆիզիքական գոյութեան եւ ազատութեան համար: Կռիւ՝ ինքնապահպանութեան եւ հայրենիքի համար: Եւ կռիւ՝ հայրենիքէն հեռու, օտար պողոտաներու վրայ:

Զբսինք, տակաւին, որ պայքարի ձեւերն ալ փոխուած, բարդացած են 1914ի համաշխարհային սպանդէն յետոյ:

Հակառակ բոլոր կարկտաններուն եւ դաշինքներուն, աշխարհը չունի, տակաւին, հաստատուն, վերջնական վիճակ: Անվերջ վերիվայրումներ եւ պրպտումներ: Նոր ելքեր եւ նորագոյն զէնքեր: Եւ եթէ կ'ուզէք՝ նոր մարդկութիւն: Ամէն պարագայի մէջ, սերունդ մը որուն քաղաքական, ընկերային եւ բարոյական ըմբռնումները չեն համապատասխաներ մեր վարժուած կարգուսարքին, որ անդադար հոլովոյթի մէջ է:

Դաշնակցութիւնը, իբրեւ արթուն պահակ եւ յեղափոխական ազդակ, հարկադրուած է նկատի առնել այս բոլորը, իր հերոսամարտի ընթացքին:

Անխախտ՝ իր քաղաքական պահանջներուն մէջ, եւ անհկուն՝ ներքին կամ արտաքին թշնամիներու հանդէպ, ան պիտի շարունակէ գործել: Գործել տրամադրելի բոլոր միջոցներով: Անցեալը՝ ամէն բանէ առաջ մղիչ ուժ պիտի ըլլայ եւ ներշնչարան: Այլապէս, դատապարտուած ենք նսեմանալու եւ քարանալու: Ժամանակակից կեանքի սրընթաց վազքին մէջ, արժէքները շուտ կը մաշին: Եւ վա՜յ անոնց որ կանգառած են մեռեալ կէտի մը վրայ:

Դաշնակցութիւնը ունի որոշ բանաձեւ, գործունէութեան իւրաքանչիւր ճիւղի համար:

Իբրեւ հետեւանք մեր գժբախտ իրականութեան, չափազանց բազմաճիւղ, բազմակողմանի է մեր ուղեգիծը: Մենք ստիպուած ենք տքնիլ ոչ միայն յեղափոխական ձեռնարկներու կազմակերպութեան, այլ եւ հայկական մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման համար:

Բարեբախտաբար մէկը միւսը չի խանգարեր: Քառասուն տարուան անսպառ հնոցը ուժեր, տարրեր պատրաստած է իւրաքանչիւր ճիւղի համար: Ասպարէզ կայ բոլորին համար ալ, զարգացնելու, այլ մանաւանդ արժեցնելու իրենց ընդունակութիւններն ու յաւակնութիւնները:

Իսկական գործ կատարելու համար, անհրաժեշտ է զգուշանալ ճապաղ եւ քմածին մեկնութիւններէ, և ամփոփուիլ վերջին Ընդհ. Ժողովի որոշումներու հիմնական կէտերուն մէջ:

Այնտեղ նախատեսուած են մեր կատարելիք աշխատանքները, այս կամ այն ճակատին վրայ: Միայն անոնց գործադրութիւնը կը պահանջէ անսահման եռանդ, լարուած աշխատանք եւ նիւթական լայն միջոցներ:

Պատրա՞ստ ենք այդ ծանր աշխատանքին համար:

Յառաջիկայ տասնամեակը յղի է բազմազան անակնկալներով, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի պիտի անդրադառնան մեր ճակատագրին վրայ:

Իսկ այսօրուան համար, ամէն բանէ առաջ կը պահանջուի յեղափոխական արթնութիւն, լուրջ քննութիւն եւ գործ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԸՆՏՐՈՒԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԵՆ

Երուսաղէմի մեր թղթակիցը կը գրէ Դեկտ. 26 թուականով.

— Երկար սպասումներէ վերջ, դեկտ. 20ին, վերջապէս հաղորդուեցաւ Երուսաղէմի պատրիարքին ընտրութեան ձեւին շուրջ անգլիական տեսակէտը՝ որ մօտաւորապէս հետեւեալն է.—

«Միաբանները պէտք է ընտրեն մէկը, միաբանութեան ներսէն կամ դուրսէն, եւ ընտրուածին անունը հաղորդեն՝ առանց ոեւէ բովէ անցընելու՝ ուղղակի անգլ. կառավարութեան, զայն բրիտանական կայսեր վաւերացման ենթարկելու համար...»

Աղաւասիկ նոր եւ բոլորովին անըմբռնելի ձեւ մը, որ ազգը իր սեփականութենէն կը բաժնէ եւ վանքը կը դարձնէ տասնեակ մը միաբաններուն սեփական կալուածը՝ Անգլիոյ գերիշխանութեան տակ։

Դեկ. 23ին Երուսաղէմի կառավարիչը Գաղթային Նախարարութեան այս պարտադրական բանաձեւը հաղորդելով տեղապահ Նշանեան եպս.ին, մինչեւ չորս օր, միաբանութեան կարծիքը պահանջած է։

Միաբանական ընդհ. ժողովը սակայն 25ին գումարուեցաւ, որոշեց՝ բացառաբար այս անգամուան համար պատրիարքին ընտրութիւնը կատարել Գաղթային Նախարարութենէն եկած հրահանգին համաձայն, ապագային թողլով նոր կանոնագրութեան մը մշակումը։

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռագրական լուրերը կը պակսին եւ Պոլսոյ թերթերը նոր մանրամասնութիւններ չեն տար Մէնէմէնի դէպքին եւ հետեւանքներուն վրայ: Ինչ որ կը հաղորդուի, մանրամասնութիւններ են, որոնք կուգան հաստատել ծանօթ դէպքերուն ստուգութիւնը: Պոլսէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն հակաքեմալական շարժման ծագման ու ծաւալման մասին։

Մեծ խորհրդաւորութիւն մը կը տիրէ Անատոլուի հակաքեմալական շարժման շուրջ, որուն ծաւալն ու ծանրութիւնը շատ աւելի կարեւոր են քան ինչ որ ցոյց տրուեցաւ առաջին օրերուն:

Շարժման ղեկավարները մեծ մասամբ կրօնաւորներ են, որոնք դժգոհ մնացած են հանրապետականներու աշխարհիկ բարեկարգումներէն: Անոնց շուրջ հաւաքուած են բոլոր դժգոհները, որոնք բազմաթիւ են, համակրութիւն գտած են գիւղացիներէն, որոնք ամէն բանէ առաջ՝ յանդուգն բարեփոխումներէն վրդոված մահմետականներ կը մնան։

Մէնէմէնի մէջ, ուր խումբ մը անձեր մէկ քանի տէրվիշներու առաջնորդութեամբ ըմբոստացան եւ Մարգարէին դրօշը պարզեցին, բնակչութեան մէկ մասը համակրութեամբ ողջունեց շարժումը, մինչ միւս մասը՝ առանց բողոքի եւ տրտունջի կը դիտէր վայրենութեան տեսարաններ. իրօք, երիտասարդ սպայ մը գլխատեցին եւ անոր գլուխը անցուցին տէգի մը վրայ եւ իբր յաղթականի աւար պտտցուցին քաղքին մէջ, որ չափով մը խանդավառուած էր շարժումով:

Կ'երեւի, Մէնէմէնի ոստիկանապետը, կառավարիչն ու ընդհ. դատախազը երկդիմի եւ վարանոտ դիրք մը բռնեցին ապստամբներուն հանդէպ։ Կ'ըսուի թէ ուրիշ վայրերու մէջ՝ կառավարական պաշտօնատարներ աւելի համակրութեամբ վարուած են շարժումին եւ մանաւանդ կրօնաւորներուն հանդէպ, որոնք գաղտօրէն կազմակերպած են իրենց աղանդաւորներն ու թէքքէները։

Մէկ քանի գիւղերու եւ աւաններու մէջ ալ, բնակիչներուն ներշնչած են այն վստահութիւնը թէ ապստամբութիւնը վերջ գտած է յաղթանակով եւ թէ քէմալական իշխանութիւնը տապալած է։ Այդ վայրերու բնակիչները փութացած են վերակազմել կրօնական իշխանապետութիւնը՝ կառավարութեան ղեկը յանձնելով գատըներուն եւ իմամներուն:

Կը թուի նաեւ թէ ըմբոստացման միտումներ երեւան եկած են նաեւ Իզմիրի եւ Մաղնիսայի մէջ, որոնց կառավարիչները դատարան պիտի յանձնուին պաշտօնի մէջ թուլացման մեղադրանքով։

Ձերբակալուած անձերուն մէջ կան քաղաքացիներ, բայց մեծ մասը կրօնաւորներ են, տէրվիշներ, աւելի շատ են Նախշիպէնտ աղանդաւորները որոնց մեծաւորն է շէյխ Էսատ, շատ ազդեցիկ եւ տարեց մէկը, զոր կը կոչեն Քութպ իւլ Աքթապ (Բեւեռներուն բեւեռը)։

Կառավարութիւնը շատ մեծ կարեւորութիւն կուտայ ծագած դէպքերուն եւ երկրին մէջ տիրող վրդովմունքին:

Կառավարական թերթերը կը ջանան ըմբոստացման պատասխանատուութիւնը բեռցնել Ֆէթհիի կուսակցութեան վրայ, որ իր կազմութեամբ եւ քայքայումով իրարանցումի մատնեց երկիրը։

Իսկ ընդդիմադիր թերթերն ալ զայրացած, պատասխանատուութիւնը իրենց կարգին կը ջանան ծանրացնել խալք կուսակցութեան վրայ, որ երկրին մէջ մեծ դժգոհութիւն սերմանած է եւ մինչեւ իսկ օրուան վարչաձեւին հանդէպ հակակրութիւն եւ չկամութիւն գրգռած. իսկ ըմբոստները շահագործած են այդ դժգոհութիւնը:

Քննութիւնները կը շարունակուին

Պոլսոյ մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Կ'ըսուի թէ ձերբակալուածներուն եւ հսկողութեան տակ առնուածներուն թիւը 26ի կը հասնի:

Այսպէս, բացի քիւրտ Էսատ Իսմայիլ Հազզը ու Մուսթաֆա շէյխերէն հինգ ուրիշ շէյխեր ալ հսկողութեան տակ առնուած են ոստիկանութեան կողմէ, որ գիշեր ցորեկ զանոնք կը հարցաքննէ եւ անոնց շուրջ քննութիւն կը կատարէ: Ձերբակալեալները զատ զատ սենեակ դրուած են եւ բոլորովին հաղորդակցութենէ զրկուած:

Ոստիկանութիւնը խուզարկեց կարգ մը տուներ եւ հաստատեց որ անոնց տէրերը թղթակցութեան մէջ են Իզմիրի կարգ մը շրջանակներուն հետ: Հսկողութեան տակ առնուածները երեւ երեւ պիտի բերուին Իզմիրի մէջ ձերբակալուածներուն հետ:

Միւս կողմէ, Իզմիրէն եկող ճամբորդները խիստ հսկողութեան տակ առնուած են:

Կարեւոր փաստաթուղթեր գտնուեցան

Պոլսոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով, շատ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք անցուած են: Գտնուած են նաեւ դաւադիրներուն բոլոր ծրագիրները եւ ծածկագիր բանալիները: Պոլսոյ եւ ուրիշ տեղերու ձերբակալութիւնները արդիւնք են այս փաստաթուղթերուն յայտնութիւններուն, ինչպէս նաեւ ձերբակալուածներուն խոստովանութեանց:

«Ահալի» կուսակցութեան մարդիկը

ՍՈՒՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ

Ապտիւլքատիր Քէմալի փախուստի պարագաները ճշդուած են: «Ահալի» կուսակցութեան պետը, Մահմուտ Նէտիմ եւ ուրիշ երկու ընկերները, որոնց անունը դեռ չէ հասկցուած, Թօփրաք Քալէէն Ճիհան Մուսթաֆա պէյ գիւղը երթալով գիշեր մը մնացած են: Այս գիւղէն ուղեցոյց մը գտնելով Քէլլիի եւ Քափուլուի ճամբով Իսքէնտէրուն գացած են անոնք եւ սահմանագլուխը՝ Զիւրիւքխանի մէջ ֆրանսացի սպային անձնատուր եղած:

Փախստականները դեռ Իսքէնտէրուն կը գտնուին: Լուր առնուած է թէ անկէ Հալէպ պիտի անցնին:

Մարաջախտ Ժօֆռ մեռաւ

Երէկ առտու, ժամը 8.23ին մարաջախտ Ժօֆռ որ երկարատեւ հոգեվարքի մը մատնուած էր, մեռաւ: Երկու օրէ արդէն գիտակցութիւնը կորսնցուցեր էր եւ վերջին 24 ժամուն ընթացքին, ոչ մէկ սնունդ ստացեր էր: Թաղման մանրամասնութիւնները տակաւին չեն ճշդուած:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Եւրոպական մամուլը երկարօրէն կը զբաղի Մէնէմէնի դէպքերով: Բացի օրը օրին տրըւած լուրերէ, խմբագրականներով եւ յօդուածներով կը մեկնաբանէ զանոնք, իւրաքանչիւրը համաձայն իր ըմբռնումին, համակրանքին կամ հակակրանքին: Պահպանողական թերթ մը «Ֆիկարօ» կը գրէ այդ առթիւ.

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքերու երկրին մէջ: Օսմանեան նախկին կայսրութիւնը այժմ երիտասարդ հանրապետութեան վերածուած, անցընելու վրայ է տագնապ մը, որ թերեւս, աճումի տագնապ մըն է։ Մուսթաֆա Քէմալ, կազին նոր արիւն ներարկեց Սուլթաններու երկրին: Թերեւս քանակը շատ ուժեղ էր: Թերեւս, վիրաբոյժը՝ չափէն աւելի կորովով գործեց, երբ կը փութար փրկել ծեր մարդը, որուն մէկ ոտքը գերեզմանն էր արդէն:

Փոքր Ասիոյ մէջ, Կոնստանդինի բանակներուն վրայ տարուած յաղթանակներէ վերջ, Իզմիրի նուաճումէն յետոյ որ նուիրականացաւ Լօզանի դաշնագրով, կազին իր ժողովուրդին երեւցաւ իբրեւ փրկիչ մը։ Բայց Էնկիւրիի մէջ, զոր ընտրեց իբր մայրաքաղաք, այս նոր մարգարէն չքարոզեց նոր կրօնք մը:

Ան պարզապէս տքնեցաւ հինը քանդելու. զինուորը որ պետական մարդ էր դարձեր, բարեկարգեց, անդադար եւ անխնայ: Խալիֆայութիւնը ծանր չկշռեց քանեբորդ դարու այս «լուսամիտ բռնաւոր»ին ձեռքերուն մէջ: Թուրքերն ստիպուեցան հրաժարիլ շատ բաներէ, որոնք իրենց սիրելի էին եւ հագուեցան սքուեցան ինծի ու ձեզի պէս:

Բազմակնութիւնը ջնջելով մէկտեղ, Քէմալ կ'արգիլէր մարդոց ֆէս կրել եւ կիներուն քօղը կը կը խլէր: Իրօք, գեղեցիկ յանդգնութիւն։ Հազարամեայ աւանդութիւններու անցեալի մը հետ այս ամբողջական խզումը, ճակատագրօրէն պիտի գրգռէր յետադիմականները, եթէ իր հետ չբերէր յարատեւ բարգաւաճումը։ Արդ, Թուրքիա ներկայիս տնտեսական շատ վատառողջ վիճակի մէջ է։ Անցեալ տարի ստիպուեցաւ արմտիք ներածել։ Իր արտածումները նուազած են եւ առեւտրական հաշուեկշիռը բաց ցոյց կուտայ: Գալով Էնկիւրիի կառավարութեան ելմտական կացութեան, հեռու է փայլուն ըլլալէ։ Հանրային Պարտուց կտրօնները այլեւս չեն վճարուիր կանոնաւոր կերպով եւ հետզհետէ ինկաւ:

Մէնէմէնի շարժումը կը թուի թէ հեռաւոր արմատներ ունի։ Այնքան տարածուն ճիւղեր արձակած է, որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարման վիճակ յայտարարել: Վարչաձեւին դէմ դաւադրութիւն մը:

Տագնապին առաջքն առնելու համար, ի՞նչ պիտի ընէ հիմա կազին։ Խալքը մօտեցնելով ազատական կուսակցութեան տրըուած տարրերուն, կ'ըսուի թէ, կը մտածէ ազգ. միութեան դահլիճ մը կազմել: Մէկ խօսքով, կը փափաքի եղեր իր երկիրը ուղղել դէպի ազատականութիւն: Գիտենք թէ ընդհանրապէս դըժուար գործ մըն է: Թերեւս, աւելի դիւրին է բռնակալութեան մէջ մտնել, քան թէ անկից դուրս ելլել։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ

Տնտեսական տագնապը ֆրանսայի դուռները հասած է արդէն։

Ելմտագէտներէն իւրաքանչիւրն իր ըմբռնած ձեւով կ'աշխատի բացատրել անոր պատճառները եւ ձեռք առնուելիք միջոցները։ Այնչափ բազմապիսի են առաջարկուած եղանակները, որ յաճախ ընթերցողը կը փորձուի հարցնել ինքնիրեն թէ արդեօ՞ք ելմտական գիտութիւնն ալ սնանկացած է։ Այս ինչ երկրի ջատագոված դրութիւնը աղիտաբեր հետեւանքներ կ'ունենայ այնինչ երկրին մէջ եւ փոխադարձաբար, այն ինչ երկրին աղիտաբեր նկատած միջոցները փրկարար ազդեցութիւն կ'ունենան ուրիշ երկրի մէջ։

Ժերմէն Մարթէն, ֆրանսայի ելմտական նոր նախարարը դեկտ. 27ին մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրած իր յայտարարութեանց մէջ անդրադառնով միջազգային տագնապին, ծանրացաւ հետեւեալ պատճառներուն վրայ.—

— «Գերարտադրութիւն երկրագործական արդիւնաբերութեանց, գիներու անկում, ընդեղէններու եւ հում նիւթերու եւ սպառող հասարակութեան ու մանաւանդ շինական զանգուածներու գնման կարողութեան տկարացում. ահաւասիկ ինչ որ կը խաթարէ միջազգային ելմտական հաւասարակշռութիւնը։ Ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան գործօն տարրերու նպատակայարմար բաշխման շնորհիւ, ֆրանսան մինչեւ հիմա զերծ մնացած էր տագնապին ազդեցութենէն, բայց քանի մը շաբաթէ ի վեր մենք ալ կը զգանք ընդհանուր աղէտին հետեւանքները։ Արտասահմանի աննշան գնումներու հետեւանքով կը կասի մեր արդիւնաբերութեանց թափը եւ վերջին երկու ամիսներու արտածումներու գումարը նուազած է զգալաբար։ Անմիջական դարման չկայ այս կացութեան, բայց պէտք չէ բաւականանանք միայն հաստատելով զայն, այլ պէտք է կոչում ընենք մեր քաջասրտութեան եւ կամքին, հանդարտօրէն դիմագրաւելու համար զայն։ Պէտք է զգուշանալ յոռետես դրոյթներէ, որոնք յաճախ գիտումնաւոր նպատակներ միայն ունին եւ չչափազանցել իրականութիւնը։ Ոչ թէ կոյր վստահութիւն, այլ հաւատք Ֆրանսացիի խոհեմ, զգոյշ եւ խնայասէր բնաւորութեան վրայ»։

Անգործ բանուորին համար շանքարողի տպաւորութիւն կը թողու անշուշտ այս յայտարարութիւնը, բայց երբ ի նկատ առնենք թէ Ամերիկայի վեց միլիոն, Գերմանիոյ չորս միլիոն եւ Անգլիոյ երեք միլիոն անգործներուն քով ֆրանսան քանի մը տասնեակ հազար անգործ միայն ունի, պէտք է մեր կարգին աշխատինք վհատութիւն չսփռմանել մեր շուրջը։

Վերադառնալով պատճառներուն, պէտք է խոստովանիլ թէ ինչպէս ըսինք, մինչեւ հիմա ելմտագէտներու տուած բացատրութիւնները ոչինչ լուսաբանեցին եւ միջոցներն ալ ոչ մէկ բարեբար ազդեցութիւն ունեցան։

Նախ եւ առաջ պէտք չէ շփոթել տագնապին պատճառները անոր էութեան հետ։ Տագնապ կայ, որովհետեւ արդիւնաբերողներն իրենց ապրանքները չեն կրնար գոհացուցիչ գինով մը ծախել։ Ապրանքը կը դիզուի արդիւնաբերողին քով, որ կը ստիպուի կա՛մ այլեւս չարտադրել եւ գոցել իր գործարանն ու արձակել բանուորները եւ կամ փոխ դրամ գտնել, տոկոս վճարել եւ արտադրութիւնը շարունակելով լաւագոյն օրերուն սպասել։ Այս է գերարտադրութիւն եւ ստորսպառում կոչուած վիճակը։

Բայց սխալ է գերարտադրութիւն բառը, որովհետեւ պէտքէն աւելի արտադրութիւն չկայ իսկապէս. ստորսպառումի հետեւանքն է ապրանքին չծախուիլը։ Եթէ սպառողին գնման կարողութիւնը չտկարանայ, այդ արտադրութիւնն ամբողջովին պիտի սպառի, ինչպէս կը պատահի բնականոն ժամանակներու մէջ։ Ուրեմն, ոչ թէ գերարտադրութիւն կայ, այլ անհաւասարակշռութիւն արտադրութեան եւ սպառման միջեւ։ Եթէ սպառողը չի գներ պատճառն այն չէ որ շատ ապրանք կայ եւ ինք այդչափի պէտք չունի. այլ որովհետեւ գնման կարողութիւն չունի։ Տագնապին պատճառն ուրեմն սպառողին գնման ուժի տկարացումն է եւ ոչ թէ գերարտադրութիւնը։

Ստորսպառման հետեւանքով ապրանքը կը դիզուի արդիւնաբերողին քով. կուգայ ժամանակ մը երբ այլեւս գործարանատէրը չի կրնար տոկալ եւ կը ստիպուի ամէն գնով ձեռքէ հանել իր մթերքը։ Գիները կ'իյնան, սնանկութիւնները կը բազմանան, անգործութիւնը կը ծաւալի եւ սպառումը կը նուազի. այս վիճակը տագնապի շրջանն է. ժամանակ մը վերջը ապրանքները կը նուազին, արտադրութեան դադարումով եւ սպառումը կը հաւասարակշռի արտադրութեան հետ, այսինքն տագնապը կը դադրի։ Աւելի վերջը սպառումն աւելի կը պահանջէ քան արտադրութիւնը. գիները կը բարձրանան եւ գործարանատէրերը կը խրախուսեն հում նիւթեր գնելու, շահերը կը շատնան եւ կը սկսի գործերու բարգաւաճման շրջանը։

Ամփոփելով վերեւ յիշուած դէպքերը, կը հետեւցնենք թէ տագնապ յառաջ կուգայ երբ ոեւէ պատճառաւ կը նուազի սպառողին գնման կարողութիւնը, որուն կը յաջորդեն ապրանքներու չծախուիլը, սնանկութիւնները, անգործութիւն եւլն. իրենց բոլոր հետեւանքներով։ Ասկէ կը հետեւի նաեւ թէ տագնապ մը յաւիտենական չի կրնար ըլլալ, այլ աւելի կամ նուազ երկարատեւ, բայց վերջիվերջոյ կը հաստատուի արտադրութեան եւ սպառման հաւասարակշռութիւնը եւ գործերը կը վերսկսին։

Տագնապներու բուն պատճառն ուրեմն պէտք է փնտռել սպառողներու գնման կարողութիւնը տկարացնող ազդակներուն մէջ։ Այդ ազդակներն ալ այնչափ շատ են եւ բազմապիսի, որ անկարելի է միամի յիշատակել։ Ամէն երկիր իր ներքին պատճառներն ունի, բացի միջազգային ընդհանուր ազդակներէն, որոնք իրարու շղթայուելով կը քանդեն ելմտական հաւասարակշռութիւնը։ Այսպէս են օրինակ քաղաքական անստոյգ կացութիւնը, պատերազմի վտանգները, բնական աղէտները, ընկերային յեղափոխութիւնները, եւյն. եւյն.։

Այս պատճառները շատ դիւրահասկնալի են, պարզ եւ ատոր համար ալ ելմտագէտները կը մատնանշեն այնպիսիները, որոնք սովորական մահկանացուներու անհասկանալի են եւ կ'ուզեն ցոյց տալ թէ իրենք աւելի գիտեն։ Կ'ըսեն, օրինակ, թէ տագնապին պատճառը աշխարհի ոսկիին անհաւասար բաշխումն է. այս կը նշանակէ թէ եթէ Հնդիկն ու Չինացին նուազ եւրոպական ապրանք կը սպառեն եւ կամ եթէ ես ու դուն այս կաղանդին նոր զգեստ չշինեցինք, պատճառն այն է որ խորհեցանք թէ պանք մը ֆրանսի նկուղներուն մէջ չափէն աւելի ոսկի կայ...

Աշխարհի ամենաշատ ոսկի ունեցող երկիրներն են Ամերիկան, ֆրանսան. գիտենք թէ Ամերիկայի մէջ սկսաւ տագնապը եւ ֆրանսան ամենավերջն ու ամենաքիչը ազդուեցաւ անկէ։ Եթէ ոսկին էր յանցաւորը, պէտք էր որ երկու երկիրները միեւնոյն ժամանակ եւ միեւնոյն չափով ազդուէին։

Ուրիշ անգամ առիթ ունեցած ենք ըսելու եւ այժմ կը կրկնենք թէ ինչպէս մեծ պատերազմը յեղաշրջեց աշխարհի քաղաքական, ընկերային եւյն. շատ մը վիճակները խորապէս ազդեց նաեւ միջազգային ելմտական կացութեան վրայ։ Պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, ժողովուրդներն սկսան անհաշիւ եւ անխնայ ծախսել ու սպառել, ամէնքն ալ մահը իրենց աչքով տեսած ու անցուցած էին եւ ուզեցին վայելել աշխարհի բարիքները։ Արտադրական միջոցները անբաւական եղան գոհացնելու ընդհանուր պահանջքը եւ շատ մը նոր գործարաններ ու նոր կազմածներ ստեղծուեցան։

Բայց հետզհետէ հանդարտեցաւ առաջին տարիներու գինովութիւնը, եւ թղթադրամներու անկումը կասեցուց սպառման թափը։ Սպառողներու խելքը գլուխը ե՛կաւ, բայց հինգ վեց տարիներու անբնականոն կեանքը խախտած էր ընդհանուր ելմտական վիճակը եւ շատ մը հսկայ շէնքեր շինուած էին աւազէ հիմերու վրայ։ Շատ մը երկիրներ ընդարձակուած են իրենց կարողութենէն աւելի եւ ուրիշ շատ մը մեծ երկիրներ ալ սեղմուած են անբնական սահմաններու մէջ։ Այս նոր աշխարհն ալ ժամանակի պէտք ունի իր հաւասարակշռութիւնը գտնելու համար։

Քաղքենի վարչաձեւն անբաւարար կը թուի յետպատերազմեան աշխարհը վարելու եւ եթէ ազգայնամոլ զգացումները չմեղմանան ու համեւրոպեան դաշնակցութիւնը չիրականանայ մօտաւոր ապագայի մը մէջ, դժուար թէ կարելի ըլլայ ազատել պարբերական տագնապներէն։

Մ. Տ.

ԿԱՐԱՊԻՆ ՄԱՀԸ

Ա.

Լէմանի ջուրերը, ամառ օրերուն, խաղաղ են ու գունագեղ։ Լճին մէջ խռհուն կարապներ, գլուխնին ետեւ արձակած, կը շարժտկին հանդարտութեամբ։ Բազմութիւն մը կայ ամէն առտու զանոնք դիտող որ հացի փշրանքներ կը նետէ ձիւնասպիտակ, անօթի կարապներուն։

Իրիկունը, երբ արեւը կը նահանջէ Ժիւռաններուն ետեւ, անոնք հոն են միշտ, լճին վրայ, ելեկտրական լոյսի ցոլքերուն տակ, իրենց պերճ մարմինը փռած։ Գիշերը կը յառաջանայ, լճեզրը կը պարպուի, ու կարապները մինակ կը մնան աստղերուն հետ։ Ու այն ատեն, աստղերու երկնային խորանին առջեւ կը հաղորդուին անոնք լուռ ու տրտում, աստուածային խորհուրդով։

Կը սիրեմ պարապ ժամերուս պտըտիլ միայնակ, ամառնային զով իրիկունները, ու կաթնեղ քարաշէն կամուրջին, որուն տակ ամարներ ու կարապներ իրար կը հալածեն, հացի փշրանքներ խլելու համար։ Երազներուս մէջ թաղուած կը կենամ հոն, ոտքի, ժամեր ամբողջ, կէս մը գինովցած այն երաժշտութենէն, զոր մերձակայ Քիւրսալին ճազը կը նուագէ յամառութեամբ։ Երիտասարդ մարմիններ իրենց խենդութիւնը կը հանդարտեցնեն հոն, գիրկ-գիրկի, իրենց շրթունքները փակցնելով իրարու վալսին օրօրող խաղերուն հետ։

Քովէս, պարահանդէսէն չգոհացած աղջիկներ կ'անցնին սուլելով, ու առաջարկելով որ երթանք նստինք հանրային պարտէզներու մէջ, տժգոյն լամբարներու լոյսին տակ։

Կը մնամ լուռ, առանձին, լճին եզրը, կարապներուն հետ։

Դիմացի եզերքէն նաւակ մը կ'անցնի, որուն մէջ սիրահարներ, իրենց փոխադարձ հաւատարմութեան վրայ երդում կ'ընեն, համբոյր տալով իրարու, Գիշերը կը յառաջանայ շարունակ ու կարապները կը հեռանան ինձմէ մէկիկ-մէկիկ։ Յուսահատ, սիկառէթ մը կը վառեմ։ Ձեռքերս կը մխրճեմ տափատիս գրպաններուն խորը, ու կը քալեմ ամայի ճամբաներէն, քարաշէն մայթերուն վրայ տատանող քայլերուս արձագանգը ձգելով։

Տակաւին զատարկապորտներ կը թափառին սուլելով, կիսամութ փողոցներու երկայնքն ի վար։

Բ.

Աշնան իրիկուն է։

Կծկուած եմ հաստ վերարկուիս մէջ ու սովորական պտոյտս կ'ընեմ քաղաքին մէջ։ Երբ կը մօտենամ Լէմանին, պզտիկ հաց մը կը գնեմ, որպէսզի կարապները դարձեալ քովս հաւաքեմ։ Մութ է երկինքը ու պաղ հով մը կը փչէ։

Կը հասնիմ լճեզրքը։ Սակայն կարապները լճին մէջտեղ չեմ գտներ սովորականին պէս։ Անոնք հոն են, Ժան-Ժաք Ռուսոյի կղզին մօտ, հսկայ կաղամախիներու շուքին մէջ։ Ամէնքն ալ հոն են, առանց բացառութեան, սեղմուած իրարու, ճիտերը խառն։ Տարօրինակ երեւոյթ ինծի համար։

Շատ անգամներ տեսեր եմ կարապները միեւնոյն տեղը, բայց ոչ այսպէս։ Տխուր ազդեբու փունջ մըն են կազմեր այս իրիկուն, ու կարծես արտասովոր եղելութեան մը հանդիսատես են։ Արդեօք հարսնիքի արարողութիւնը մըն է, թէ ոչ քուն կը մտնեն անոնք։ Բայց ո՛չ, կարապները, ես գիտեմ, դէ՛հ, շատ ուշ ատեն կը քնանան տիեզերական հանդարտութեան մէջ, երբ կամուրջներն ու փողոցները կը պարպուին։

Ողբերգութեան մը նախերգանքը գուցէ։

Ու հետաքրքրութիւնս կը մեծնայ։

Սուզելով հացի կտորներ կը նետեմ փորձելու համար։ Չեն պատասխաներ ինծի։ Լուռ կը կենան միշտ, անշարժ, իրենց երկար վիզերը մխրճած իրարու մէջ, անտարբեր արտաքին բոլոր երեւոյթներուն։

Կարապնե՞րն ալ այս քան լուրջ կ'ըլլան միթէ։ Լճին մէջտեղ, պզտիկ շրջանակ մըն են կազմեր սպիտակ մարմիններով, որ խորանի մը խորհուրդն ունենալ կը թուի։ Անոնց արտասովոր անշարժութիւնը կը զարմացնէ զիս... Մանաւանդ այդ աստիճան անտարբերութիւնը ինծի հանդէպ։ Կարծես կ'արհամարհեն զիս։

Համբերութիւնս կը հատնի ու զանոնք տեղահանելու մտադրութեամբ քար մը կը ձգեմ։ Ջուրի դէզ մը կը բարձրանայ ու մեծ թափով իրենց վրայ կ'իյնայ։ Յանկարծ, բողոքի ճիչ մը կ'արձակեն, որ շատ քիչ կը տեւէ։ Շուտով ցրուածները կը հաւաքուին ու շրջանակը կ'ամբողջանայ։

Մեռելային լռութիւն։

Ժամանակ առ ժամանակ կարապներէն մին կը բարձրացնէ երկար վիզը, կը տնկէ երկինք ու աղիողորմ լաց մը կ'արձակէ։ Յետոյ, դարձեալ գլուխը կը թաղէ ընկերներուն թեւերուն տակ ու աչքերը փակ, ժռածկոտ կը կենայ։

Քար մըն ալ կը նետեմ։

Ամբողջ խումբը, դժգոհ, կը բաժնուի պահ մը, ոտքերը ջուրին մէջ իրարու զարնելով։ Նորա կը հաւաքուին նորէն, վազելով ու նոյն դիրքերը կը գրաւեն։

Որքա՜ն սգաւոր են սպիտակ կարապները այս պահուն։ Սգաւո՞ր։ Չեմ գիտեր։ Սակայն յուղարկաւորներու կը նմանցնեմ զանոնք։ Անոնց լուռ կեցուածքը հոն, այդ դիրքին մէջ, վրդովիչ բան մը ունի։

Ու հետաքրքրութիւնս կը տանջէ զիս։

Փայտի խոշոր կտոր մը կ'առնեմ ու ճիշդ կարապներուն վրայ կը նետեմ։ Թշուառները զարհուրած՝ կը փախչին ամէնքը միասին, սաստիկ ճչալով։ Մէկ հատ մը միայն կը մնայ անշարժ, գլուխը թեւերուն տակ։

Գեր կարապ մը։

Քիչ յետոյ բոլոր խումբը կ'ամբողջանայ դարձեալ, եւ ահա թէ ի՞նչ կ'անցնի։

Տարեց կարապը կը վերցնէ վիզը դանդաղութեամբ ու պոռալու փորձ մը կ'ընէ. անկարող, յուսահատ վա՜ր կը նետէ գլուխը։ Մնացեալ բոլորը կը թափահարեն այդ պահուն իրենց թեւերը։ Հիւանդը անգամ մըն ալ կը փորձէ ճիտը վերցնել ու աչքերը խոշոր բացած, ամէնէն սրտառուչ ու աղերսագին ճիչը կ'արձակէ, զոր երբեք լսած ըլլամ։

Կարապներուն խումբը կը կրկնէ միահամուռ, նոյնքան կատաղութեամբ։

Բողոք մը Աստուծոյ դէմ։ Ըմբոստութիւն մը անոր վեհափառութեան ու անբաղդատելի քարսրտութեան հանդէպ։ Կարապներուն անէծքը է՛ն ուժգիններէն է... վա՛յ անոր որ առարկայ է անոնց բարկութեան։

Սիրտս սեղմած, արցունոտ աչքերով կը դիտեմ ես այս ամբողջ ողբերգութիւնը։

Շատ չանցնիր եւ բոլոր կարապները կը մեկնին մէկիկ-մէկիկ։

Մեռած կարապը կը մնայ առանձին, կաղամախիներու շուքին տակ։

Ողբերգութիւնը վերջացած է։

Գ.

Երկինքին վրայ վրայ պաղ լուսին մը կը ժպտի գռեհիկ դէմքով։ Անշուշտ, ինք անմահ է, եւ անմահները կը խնդան իրենց տիրապետութեան տակ խամրող էակներուն վրայ։

Թշուա՛ռ կարապ, մեռար դուն անարգանքիս ահաւորութիւնը տանելով միասին։ Առանց գիտնալու տառապեցուցի քեզ, մահամերձ վայրկեաններուդ մէջ։ Պէտք է ձգէի որ հանդարտ հոգեվարքդ տայիր ու Լէմանի կապոյտ ջուրերը զգուէին քու յոգնած, հիւծած մարմինդ։ Քու մահդ յարգած չըլլալուս համար անիծեր ես։ Ես անիծուած տղայ մըն եմ արդէն։

Իսկ դուք, ապրո՛ղ կարապներ, իմ սիրտս ձեզի հետ է։ Մի՛ վշտանաք ինծի հանդէպ, ձեր սուգին մասնակցած չըլլալուս համար։ Հակառակ իմ վայրենի արարքիս, հաւատարիմ յուղարկաւորները մնացիք դուք ծերունի կարապին, ու անգամ մըն ալ կրցաք տեսնել մարդկային ստորնութիւնը իր ամբողջ էութեամբ։

Սակայն աւա՜ղ, ուրիշներ ալ նոյն անարգանքը՝ ըրին ինծի։

Ես կը սիրեմ ձեզ։

Յ. ԴՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ

ԼԱՏԻՆԱՑՈՒՄ ՉԷ՞ ԵՐԲ

ՆԵՂԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄ[Ն]
ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կը շարունակեմ ճար[...] ներս.—

7.— Պէյրութի մէջ օգ[...] մեր աչքին տակ հայ կղեր[...] ցի անկերպարան վիճակ[...] անոր լիսուսեաններու վ[...] րանը յաճախելու ստիպող[...] նութեննէն օգտուիլ, որպէ[...] մեր կղերիկոսները չկար[...] իրենց ծէսի հանդիսութ[...] ժամանակցիլ զոնէ կիւրակէ[...] նի օրերը, չկարենան ու[...] մեր կղերի աւանդութեան ժառայն լեզուն, պատմու[...] նը եւ ծէսը, անով ապր[...] վարժուիլ, ընել այս բոլոր[...] քննայութիւնը ուրիշ ձեւ[...] լատինացումի։

8.— Յիսուսականներ «Mission d'Arménie» ան[...] ճիւղ մը գործունէութեան, [...] ոճը, նպատակը վերի հայ[...] ներուն մէջ խոշոր գիծերով[...] ցատրուած են։ Արդ, ուրոյն[...] րապետութիւն ունեցող հայ[...] թոլիկ եկեղեցւոյ եւ պատր[...] քութեան կողքին ու շրջ[...] մէջ, կը հարցնենք ի՞նչ ի[...] ունի այդ կղերական կազմ[...] պութիւնը եւ գործունէութ[...] այն ոճով որուն ակնարկեց[...]

Քահանայապետներ ըրած եւ Լեւոն ԺԳ, յատկապէս Յի[...] սականները յիշելով շեշտ[...] որ առհասարակ լատին Մի[...] նարները Արեւելեան Եկեղ[...] ներու եւ նուիրապետութիւ[...] րու օժանդակելու համար [...] կուած են։

Գործնականին մէջ ի՞նչ[...] նի կը վերածուի այդ օժա[...] կութիւնը։ Մեր պարագայի[...] ձգտի հայ նուիրապետութ[...] կողքին լատին նուիրապետ[...] թիւն մը ստեղծել թէ լատին[...] հայ ծէսով ու ամէն պարագ[...] անկախ հայ իշխանութիւն[...] հայ եկեղեցիներու դէմ լա[...] եկեղեցիներ կառուցանել, վարժարաններու դէմ լա[...] վարժարաններ բանալ, եւն. [...] Եւ այս ամէնուն համար նպաստ որ կրնար հայ կաթ[...] նուիրապետութեան տրա[...] դրուիլ, կը քաշուի կը տ[...] լատին կղերին, միսիոնարն[...] ձեռքը, որուն պիտի նայի[...] կան քահանաներ, եթէ ու[...] հպատակիլ այս կամ այն [...] Pèreին։

Այս գործունէութիւնը լա[...] նացումի չի՞ տանիր։

9.— Երբ գիտենք որ լա[...] ծէս ունեցող Իռլանդացին[...] Գերմաններու եւայլն, իր[...] ազգէն քահանաներ կ'որոշ[...] մանաւանդ երկու Ամերիկա[...] րու մէջ, երբ այն տեղերը[...] տիրածին է քահանայութ[...] անդին արգելք արգելքի [...] կը վճռուի Արեւելցիներու[...] չկարենան երթալ իրենց ց[...] ազգի եւ լեզուի ժողովուրդ[...] ուրոյն ծէս ունենալով, վերա[...] եալ լատին ժողովուրդներու[...] չի կրնար տեղական քահա[...] ներէն օգտուիլ։ Անոնց ազ[...] թիւնը կը յարգուի, որով[...] ուժով են ու պէտք չունին, մեր ազգութիւնը կ'անտես[...] կ'ոտնակոխուի, որովհետեւ [...] րացած է եւ ճիշդ ատոր հա[...] պէտք ունի հոգատարութեան[...] պաշտպանումի։ Եւ մերիններ[...] դրուին լատին եպիսկոպո[...] րու վարչութեան տակ, [...] կախում ունին հազար կ[...] տումներով քանի մը ցան[...] մեր ծէսի քահանաներ, որ[...] գացած են պատահաբար...։ [...] նենք մանրամասնութիւնն[...] նկատելով միայն այս խառ[...] թիւնը, այս ծանրոցի եւ կշի[...] տարբերութիւնը, չի՞ տեսն[...] հոս ալ լատինացումի որոշ [...] գիր մը։

10.— Հայ Թերթերը հրա[...] րակեցին զաղտնի հրահանգ արեւելեան ժողովին լա[...] նուիրակներու տրուած ծիսա[...] խութեան մասին, անոր դ[...] կան եւ ուղղակի թոյլտու[...] թիւնը եւ դիւրացումը արե[...]

եան ո՛րեւէ ծէսէ լատին ծէսի անցնելու։ Կը հարցնենք ուրեմն Բէր Շանդէօրի, կա՞յ այդ տեսակ հրահանգ եւ ինքը ու իր միսիոնարները իրենց շարքով չե՞ն հետեւիր այդ բարձր հրահանգին... Եւ եթէ կայ ու եթէ կը գործադրուի, բացորոշ լատինացում չէ՞ այդ...։

Գանք մեր գործերուն. Հայ կաթոլիկ պատրիարքութիւնը մեծ շառաչով Պէյրութ փոխադրուեցաւ, որպէսզի հոն կազմակերպուէր եւ Սուրիոյ գաղութին մօտէն ու աշխարհասփիւռ հայութեան հեռուէն կեդրոն մը ստեղծուէր տոհմային ինքնապահպանութեան...։

Այդ տարի մը չլրացած,

ա) Կը հեռացուի բուն իսկ հայութեամբ ու առհասարակ պատրիարքութեան շահերով զբաղելու կոչուած ընդհանուր փոխանորդ մը, որ կարող անձ էր ու թունդ կաթոլիկ ըլլալով մէկտեղ՝ առաւելութիւնն ունէր բնածին ու արտակարգ ազգասիրութեան։

բ) Այդ տարագիր եպիսկոպոսի տեղն ու սենեակը իսկ կը բերուի կը զետեղուի լատին իտալացի եպիսկոպոս մը։

գ) Այս լատին եպիսկոպոսը կ'ունենայ պաշտօն կաթոլիկ պատրիարքարանը վարելու՝ կրկին հանգամանքով, առաքելական այցելուի (Visiteur apostolique) որ անցողական երեւոյթ կրնար ունենալ, առաքելական տեղապահի (Administrateur apostolique) որ մնայուն դիրք ունի եւ ենթադրել կու տայ թէ թափուր ըլլայ Կիլիկիոյ տան պատրիարքական աթոռը, եւ այսպէս, Թէքրզեան գերապայծառ իր բոլոր Պօղոս Պետրոս ԺԳ.ի տիտղոսովը լոկ եպիսկոպոս մըն է, լատին մեծաւորի մը ձեռքերուն տակ եւ միայն Պէյրութի թեմին գործերով զբաղելու արտօնուած է՝ անոր ուզած և ուզելիք պայմաններով. իսկ Թէքրզեանի օգնական փոխանորդը իր բոլոր պարթեւ հասակովը մէկդի դրուած է պահեստի արձանի պէս։ Արդ, Նուիրակութեան մը, ուղղակի կազմուածքին, պաշտօնատան մէջ իսկ ու գլուխը լատին մը դնել այս պայմաններով լատինացում չէ՞։

12.— Խօսք ելաւ եւ խանդավառութիւն բերաւ թէ Պիոս ԺԱ.ի շնորհիւ պատրիարքարանի շէնք մը պիտի կառուցուէր Պէյրութի մէջ։ Ի՞նչ եղաւ այդ ծրագիրը... Պոնտինի նախ յարմար չտեսաւ Աշրաֆիէի հողը, որովհետեւ Յիսուսեաններու մօտ կ'ըլլար եւ Հայերու համար անոնց ձեռնարկած միսիոնին արգելք կրնայ եղեր ըլլալ։ Յետոյ երբ այն թաղի ջերմոտ ըլլալուն համար հայ կաթոլիկ կղերն ու ժողովուրդն սկսան անկէ տարբեր եւ քաղաքի կեդրոնին մօտ տեղ մը նախապատիւ սեպել, «դուք անմիաբան էք», ըսաւ, ու խափանեց գործը, թափելով անոր յանցանքը Հայու գլխին։ Մանրամասնութիւններու չենք ուզեր իջնել, բայց համոզուած ենք, որ Պոնտինի կամ իր անձնայատուկ բնաւորութեամբ կամ ունեցած գաղտնի հրահանգներուն համաձայնելով ուրիշ բան չէ ըրած եկած օրէն ասդին՝ բայց եթէ. ա) վարկաբեկ ընել հայ կաթոլիկ եպիսկոպոս, կղեր ու ժողովուրդը։

բ) Աւելի պառակտել կղերը, ձեռք առնելով մէկին միւսին անխորհուրդ կրքոտութիւնը։

գ) Շփոթութիւն ձգել Պատրիարքարանի մէջ եւ զայն կազմալուծել հազիւ սկսուած ձեւաւորումին մէջ։

դ) Կապտել մեծի եւ պզտիկի գործունէութիւնը։ Նուիրապետութիւնը առհասարակ եւ պատրիարքը անուանական դարձնել, հեռացնել փոխանորդներ, քահանաներու խնդրանքները սպառնալիքներով լռեցնել, շահագործել պատեհապաշտ համակերպութիւնը մէկ երկու հոգիի որ անձնական հաշիւ ունին։

ե) Եւ որ աւելի ծանր է, ինչպէս Պոլսոյ հայ կաթոլիկներու փոքրամասնական իրաւունքները զոհեց, որ միակ օրինական տախտակն էր փրկութեան, երաշխաւորուած, գէթ Ազգերու Դաշնակցութենէն, հոս ալ նոյնպէս ետեւէ է կազմալուծելու եւ վարկաբեկելու հայութիւնը, զոր իր քաղաքական օտար գոյնովը ծուռ դիրքի մատնած է։

Այս ամէնը կը հարցնենք անգամ մըն ալ, լատին մտայնութեան գործեր չե՞ն եւ չե՞ն տանիր լատինացման մեր խեղճ հասարակութիւնը։

Հերքում չի բաւեր, բառը թռուցիկ է, գործ կ'ուզենք շինարար եւ վերակազմող համայնքի մը, ժողովուրդի մը, եկեղեցւոյ մը որ կաթոլիկ ըլլալուն համար նուազ հայ չի կրնար ըլլալ եւ հայ ըլլալուն պատճառաւ աւարի եւ աւերի սահմանուած չէ։

Ահա Հայր Շանդէօրի առաջին եւ վերջին խօսքին մեր ալ յստակ եւ որոշ հարցումը եւ խօսքը։

Պէյրութ ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՃԿՈՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլշեւիկ թերթէ մը.— Երկու ամսուան էր խոճկորը։ Պատահաբար էր, որ Վասիլէֆ տէր դարձաւ խոճկորին։ Պատմութիւնն ալ կը սկսի այդ օրուընէ։

Երկու օր յետոյ Վասիլէֆ տեսաւ որ իր ընկերները կասկածով կը նային իրեն, կը խուսափին իրմէ, ու կը լռեն՝ երբ կը մօտենայ անոնց։

Իսկ խոճկորը հետզհետէ ընտանի կը դառնար Վասիլէֆի տան մէջ, կ'ուտէր, կը խմէր, կը գիրնար։ Ու մինչ դուրսը զանազան զրոյցներ կը շրջէին, Վասիլէֆ կ'երազէր.— Այսօր խոճկոր, վաղը խոզ, միւս օրը կով մը, յետոյ ինքնաշարժ մը...

Փոթորիկ ծագեցաւ բջիջի ժողովին մէջ։ Հարցուցին Վասիլէֆի, կեանքը, կենսագրութիւնը խոճկորին։

— Չեմ գիտեր։

— Խոճկոր ունի՞ս թէ չունիս։

— Ունիմ, խոճկոր մը ունիմ, սակայն չեմ գիտեր թէ ինչպէս տէր դարձայ։ Խոճկորները աշխատանքի թուղթ չունին, մեզի պէս հարցարան չեն լեցներ։ Եւ յետոյ ի՞նչ է եղեր։

— Ինչ ի՞նչ կ'ըլլայ կ'ըսես։ Թերեւս խոճկորը ծագումով քաղքենի է, ուրեմն հակառակորդ դասակարգէն։ Կը նշանակէ թէ, ընկեր Վասիլէֆ այսօր, խոճկորով մը կը սկսիս, վաղը ինքնաշարժով, դուն քաղքենի...։ Օպպորտունիստ մըն ես դուն, աջ թեքում ցոյց կու տաս, եւ արդէն գործի անցեր ես...։

Մենք նպատակ չունինք պատմելու բոլոր այն ամբաստանութիւնները, որոնց ենթարկուեցաւ ընկեր Վասիլէֆ։ Դժբախտ բոլշեւիկը պատահմամբ հանդիպած էր այդ խոզի ձագին,— սիրունիկ, կլորիկ եւ խելօք անասուն մը, որ երբեք չի հասկնար բոլշեւիզմէ, ոչ աջ թեքումը, ոչ ալ ձախ թեքումը։ Վասիլէֆ գնած էր զայն անխոհեմաբար։ Եւ ահա ծանր ամբաստանութիւններու տակ։

Բջիջին մէջ բոլշեւիկները բաժնուեցան երկու խումբի։ Մէկ խումբը կ'ըսէր.

— Այս խոզին ձագը որոշ է որ սեփականատիրութեան արտայայտութիւնն է, կուլակ է, տեսէք, որքա՜ն գէր է, մեզի աչք ալ կ'ընէ անպիտանը...

Միւս խումբը կ'ըսէր. — Երբե՛ք, միջին դասակարգին կը պատկանի, աչքերէն յայտնի է որ չէզոք է, կուսակցական չէ։

Դիւանը լուծեց վէճը։

Ընկեր Վասիլէֆ խոճկորը պիտի յանձնէ բջիջին։

Վճիռը գործադրուեցաւ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Տարեգլուխը Մոսկուայի մէջ ծայր կու տայ չարագուշակ ազդանշանով մը՝ անձնասպանութեան համաճարակով։ Մոսկուայի դատավարութեան ընթացքին, երբ վկայ կանչուած եւ յետոյ մեղադրուած ճարտարագէտ մը, անձնասպան եղաւ։ Նոյնպէս, համբաւաւոր դատավարութեան մէջ՝ 8 ամբաստանեալներէն մէկը Ֆէտորոֆ որ բանտարկութեան դատապարտուած էր, անձնասպան եղած է։ Քառչուի Թրըսթին տնօրէնը՝ Ռիչին եւ իր կինը՝ երկուքը մէկ կախուելով՝ վերջ տուին իրենց կեանքին։

Ընդհ. պատկերը չափազանց տխուր է։ Լէնինկրատի եւ Մոսկուայի սոված բնակչութիւնը այլեւս որեւէ փորձ չըներ հակազդելու ծայրայեղ զրկանքներուն եւ սաստիկ ցուրտին դէմ։ Ամէն օր, անձնասպանութիւններ կը պատահին բանուորական բնակարաններու մէջ։ Անձնասպանութեան համար գործածուած ամէնէն տարածուն միջոցն է վառարաններէն ելած մուխով հեղձամահ ըլլալ։ Այս միջոցով ամբողջ ընտանիքներ՝ մէկ անգամէն կը մահանան, որովհետեւ յաճախ, նոյն սենեակին մէջ, 8 10 հոգի մէկէն կը բնակին։ Այս կերպով, անցեալ տարուան տակաւին, Լէնինկրատի մէջ 70 հոգի անձնասպան եղած են։ Իսկ ոստիկանութիւնը՝ 15 հոգի ձերբակալեց, որոնք այս կերպ անձնասպանութիւն փորձած, սակայն չէին յաջողած... ու դժբախտութիւնն ունեցեր էին շարունակելու իրենց տխուր կեանքը։ Սակայն, Լէնինկրատի Խորհուրդին նախագահին հրամանով անոնք ազատ արձակուեցան, որովհետեւ «անձնասպանութեան դէմ օրէնք չկայ»։

ՁԵԿԱՆ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ՄԱՐԴԸ

Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, խորհրդ. դիւանագիտական սուրհանդակ մը՝ Սթոլարոֆ սպաննուած է լեհական սահմանագլուխէն ոչ շատ հեռու, կայարանի մը մէջ։

Սպաննիչներն են Կէփէուի գործակալները, որոնք կը կասկածէին թէ Սթոլարոֆ դիւանագիտական վաւերաթուղթեր կը փախցնէ արտասահման։

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Թայմզ նմանութեան կէտեր կը գտնէր Մուսոլինիի իշխանապետութեան եւ բոլշեւիկեան բռնապետութեան մէջ։ «Եւրոպա՝ քառուղիին բերանը» խորագրով, խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.— Մուսոլինի ֆաշիսմը վերածեց կառավարական եղանակի մը, որուն կողմնակիցները զայն կը նկատեն իբրեւ պետութեան ապագայ ըմբռնումին յարմար միակ խարիսխը։ Այս դրութեանը կէտ առ կէտ հետեւեցան նաեւ ուրիշ երկիրներ։ Աւելին կայ։ Ընկերվարութեան եւ այս նոր իշխանութեան միջեւ, յաճախ, շատ սերտ նմանութեան կէտեր կան։ Սպանիոյ մէջ, օրինակ, Փրիմօ տէ Ռիվէրա, իրեն քով առած էր Աշխատանքի ընկերվարական նախարար մը, իսկ ուրիշ ընկերվարական մըն ալ նշանակած էր պետական խորհրդական։ Նոյնպէս, Հիթլէրի ճառերէն մէկ-երկուքը, յստակօրէն բոլշեւիկեան շեշտեր ունին եւ Ռայխսթակի վերջին նստաշրջանին փակման օրը, երբ Խորհրդարանին առաջարկ ներկայացուցած էր օգնել հանքային աղէտի զոհերուն, Հիթլէրեաններու ճառը՝ հանքային ընկերութեանց դէմ, ոչ մէկ կերպով կը զանազանուէին համայնավարներու ճառերուն։

Մուսոլինի ինքն իսկ չէ դադրած բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելէ խորհրդային Ռուսիոյ հետ։

Սակայն, բոլոր երկիրներուն մէջ, բազմաթիւ ապացոյցներ կան թէ սերտ կապակցութիւններ գոյութիւն ունին աջակողմեան կուսակցութիւններուն միջեւ եւ թէ մարքսիզմը յստակ սահմանագիծն է որ աջերը կը բաժնէ ձախերէն։ Այս նկատումով, ներկայ Գերմանիան, իր 107 Հիթլերեաններով եւ 76 համայնավարներով մէկ կողմէ, միւս կողմէ՝ իր տկար մեծամասնութեամբ որ կը բաղկանայ բոլոր միջին կուսակցութիւններէն, հարազատ ցոլարձակումն է ներկայ Եւրոպային եւ կրնայ պատահիլ որ ինչպէս Ֆրանսա 100 տարի տարի առաջ, Գերմանիա կոչուի միւս ազգերուն ուղի ցոյց տալու։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՄԵՐԻԿ. ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն հարցարանը զոր բացաւ «Ֆիկարօ», հինգ հարցումներ, որոնք կը շօշափեն վաղուան քաղաքակրթութեան գերակշռութեան պարագան։

— «Ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը վտանգ մը չի՞ կազմեր իսկական մշակոյթին համար, եւ ինչ՞ միջոցներ կան պայքարելու համար Նոր Աշխարհի իմացական աշխարհակալութեան դէմ»։

Ահա քանի մը պատասխաններ։

Պոտրիյեար եպիսկոպոս, տնօրէն կաթոլիկ ուսումնարանին, կը գրէ.

— Եւրոպա՞ թէ Ամերիկա, հարցը այժմէական է։ Հարցում մը, որմէ կախում ունի, Ժորժ Տիւհամէլի բացատրութեամբ, «վաղուան կեանքը»։

Ճիշդ է թէ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը վտանգ մը դարձած է եւրոպական մշակոյթին համար։ Բայց շատ ուշ է արդէն պայքարելու համար։

Սակայն ի՞նչ հիմերու վրայ կանգնած է ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը Մաշինիսմի վրայ։ Բայց արդէն անգործութիւնը կը սպառնայ հորիզոնէն։ Է ու կէս միլ. կը հաշուեն անգործները։ Ատիկա չի՞ նշանակեր արդեօք, որ սնանկութիւնը մերձ է թէ մաշինիսմին, թէ ընկերային ու բարոյական վարդապետութեան համար, որ մակաբոյծի պէս պատուաստուած է մաշինիսմին վրայ։

Բայց ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը մեզի տուաւ աշխատանքի լաւագոյն ձեւեր։ Միայն թէ ամբողջովին չյանձնուելու համար անոր, պէտք է վառ պահել եւրոպական մշակոյթը, սիրելով հին ու քրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը։ Պահենք հին նշանակութիւնները մեր իմացական աշխարհին։

Մարսէյլ Փրէվօ կը գրէ.

— Երբեք սպառնալիք մը չեմ համարեր ամերիկեան քաղաքակրթութեան տարածումը։ Եւրոպական նկարագիրը աւելի տոկուն է, քան ամերիկեանը։ Արդէն իսկ Ամերիկացիի մէջ կը նշմարենք բազմաթիւ գիծերու խամրումը։ Ամերիկացիի ամէնէն աւելի քաղաքակրթեալ դիմագիծը քիչ մը եւրոպական է։ Ինչ որ Ամերիկա ունի եւ մենք չունինք, այդ ալ երիտասարդութիւնն է։ Բայց Ամերիկա շուտ կը ծերանայ։

Ռոնի Ժէօն կը գրէ.

— Երբեք չեմ վախնար Ամերիկայի արտայայտութիւններէն։ Պէտք չէ թեթեւութեամբ քննադատել Ամերիկացիներուն աշխարհհակալութիւնը։ Եթէ Ամերիկացիները կը կռուին համայնավարութեան դէմ, կ'օրհնեմ զիրենք։ Բայց չեմ ներեր իրենց ելմտական քաղաքականութեան։

Թրիսթան Տէրէմ կը գրէ.

— Ես վարդապետ չեմ փիլիսոփայութեան եւ գպրութեանց, եւ լատինական ու ֆրանսական գիրքերէ զատ ուրիշ բան չեմ կարդացած։

Ուրեմն ի՞նչպէս քննադատեմ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը։ Սակայն եթէ աճապարանքը, զոր կը տեսնենք, վազքը, որուն մէջ ինկած ենք, սա աղմուկը, փոթորիկը, հեւքը եթէ ամերիկեան անդրադարձ մը կը կազմեն, այն ատեն չեմ սիրեր։ Ընդհակառակն ես կը սիրեմ երթալ իմ գիւղիս ընկենիներուն տակ մտածել ու խորհրդածել։ Կարեւորը ոչ թէ յիմարանալն է այսպիսի վազքերու մէջ, այլ թաղուիլը խաղաղութեան մէջ, ճաշակելը երազն ու մտածումը,— կեանքը։

Ամերիկացիները գերի կը դառնան հին գերիին, որ մեքենան էր։ Ընդհակառակն ես կը նախընտրեմ գերին ըլլալ հին կեանքին երբ բանաստեղծները կ'երգէին ու կ'ըսէին, — եօթը գաւաթ կը պարպեմ աստուածուհիին համար, իր անունին իւրաքանչիւր գիրերուն թիւովը՝ գաւաթ կը պարպեմ անոր յիշատակին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Իրիկուան իֆտարը ինծի համար ըլլայ, եթէ ես էտոնց գլուխը չկտրեմ, բերեմ։ Գիտեն, թէ էտ է՞լ Առաքելոց վանքն է, պարիսպներու ետեւից կը կռուեն։

Խալիլ էֆէնտին կ'ըսէ. «Ինծի կը լսես, չես երթար»։ Հիւսէյն էֆէնտին կը կրկնէ նոյն խօսքերը եւ ձին կը քշէ. զօրքերն ալ յետեւից կ'երթան։

Երեկոյեան 10ուկէսին կը հասնին Նորշէն։

Տղայոց երեքին՝ Աստուրին, Վարդանին, Խոյին (հրաման առած՝ իր գիւղ գացած), որ անզէն էին, գիւղացիք կը խաբեն թէ՝ «բոլոր տղերքը դուրս եկան, դուք ալ դուրս ելէք»։ Դուրս ելնողները կը տեսնեն Հիւսէյն աղան։ Տղայոց դիրքը բաց դաշտ էր։

Հիւսէյն աղան յետեւէն կուգար՝ ըսելով։

— Մի՛ փախնէք, շան որդիք. էսօր ո՞ւր կ'ուէք ազատուել

Խօսն կ'ըսէ.

— Տղե՛րք, զարկէք դրանց, հասան։

Աստուր եւ Վարդան չոք կը զարնեն, երկու հրացան կը կրակեն։ Գնդակը կ'առնէ Հիւսէյն աղայի սիրտը, ձիուց կ'ընկնի Մեղրագետի ջուրը։

Գիւղի աղաները հրացաններու ձայնից դուրս կուգան տներից եւ յետեւից կը զարնեն։ Արդէն ժամը եղած էր 11։ Կռիւը կը շարունակուի, տաւուր զօրքը կը հասնի։

Այդ կռուին կը սպաննուին, բացի Հիւսէյն աղայէն, մէկ սպայ, երեք զօրք եւ չորս ձի։ Իրիկունը մութ կու տայ։ Տղերքը չգիտէին գեղի ո՛ր կողմից դուրս գան։ Գիւղը չորս հարիւր տուն է եւ հարուստ։ Երկու կին, կուժը ձեռներին, ջուր բերելու պատրուակով, կը լրտեսէին զօրքերը։ Տղերքը կ'անցնին բաց տեղից։ Գիւղի բոլորը հայ կաթոլիկներ են։ Ռուսաց կոնսուլը դեռ Մուշ էր։

* * *

Սասունցիք ինծի լուր բերին, թէ Նորշէն կռիւ է, տղայք պաշարուած են Սուրբ Սոփիկ եկեղեցու մէջ։

Վերցուցի քովի ընկերներս, գիշերով ճամբայ ելայ Դաշտ. Գարնան ժամանակ էր, Դաշտը շատ ցեխ էր։ Ճանապարհին պատահեցին երկու սուրհանդակ. Վաղարշակ եւ Գէորգ գրած էին թէ «տեղէդ չշարժուես, մենք ապահով դուրս ելած ենք, Ծափնակ կը գտնուինք, վաղը երեկոյ հոդ կը լինենք»։ Երկրորդ իրիկուն կուգան մինչեւ ջրից այգիներն ու հնձանները։ Բուք ձիւն կը զարնէ։ 24 ժամ հոն կը մնան անօթի, ծարաւ։ Անկարելի կ'ըլլայ սարը գնալ. կը վերադառնան կը գնան Սուլուխ։ Չորս օր վերջ զրկեցի չորս լաքանաւոր Սասունցի, որ ընկերներու առաջ ընկնեն ու բերեն։ Էնոնք գացին ու բերին։

Տափըկայ զայմաղամ Սալէ աղան, հոն հաստատուելու օրէն ինծի լուր ղրկած էր, թէ եթէ իրեն բնակութիւնը սրտով է, հոն մնայ, եթէ ոչ կը թողնի ու կը հեռանայ։

Ես պատասխանեցի.—

«Դուն Սասունցոց խոստացար բանտարկեալները ազատել տալ, քօչերու գալուն արգելք հանդիսանալ, բայց խոստումդ չկատարեցիր ու պատճառ կը դառնաս զօրանոցներու շինութեան»։

Այնուհետեւ, Սալէ աղան մեզանից կը վախնար միշտ։ Դեռ Պ վահանը չէր եկած։ Գիւղաշինու Մկրոյի տան՝ Նազարը սպաննեցինք, որ երեք գիւղի վկայութեամբ մատնիչ էր։ Այդ այն Նազարն է, որ Սէմալ կը պոռար թէ՝ «մենք կրնանք թագաւորի դէմ գնալ, պիտի զօրանոցներ շինենք»

Բոլոր գիւղացիք Նազարի սպանութեան մասին լուր տարածեցին թէ՝ նրան դօմուզբաշին առաւ, մեռաւ։ Քսան օր վերջ միայն Սալէ աղան եւ Մուշի կառավարութիւնը իմացան, որ էտ մարդը սպաննուած է։

Այդ ատենները մեռաւ նաեւ Շէնըկայ ռէս Հէպօն, այն Գրքոյի եղբայրը, որ 94ին կը կռուէր։ Հէպօն այն ատեն հովիւ էր։ Հէպօն, ինչպէս իրենք՝ տնեցիները կը պատմէին, մեծ պասի վերջին օրը, կերեր էր 60 հաւկիթ, երկու հաւ եւ խմեր էր երկու գրուանքայ օղի, 33 գաւաթ թէյ։ Հէպօն, ապրեցաւ միայն մինչեւ երկուշաբթի լուսնալու գիշերը։

(Շար.)

CINÉMA ALMA-PALACE (MAGIC-CITY)

RUE DE L'UNIVERSITÉ (ANGLE AVE. BOSQUET) — MÉTRO: ALMA ET ECOLE MILITAIRE

Միմիայն Հայերու համար բացառիկ ներկայացում՝ այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 *եւ երեկոյեան* 6 — 7.30

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ. ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. ՔՆԱՐԻԿԻ ԵՒ ՊՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Բումտիկինի Հայր. միութեան կողմէ 10 Յունուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Իսի-լէ-Մուլինոյի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ (*գուեշտ*)

եւ ՈՐԴԵՍՊԱՆԸ (*ողբերգութիւն*)

եւրոպական պարի մրցումներ, Լաւ պարողներուն մրցանակներ գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճազ, պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Մուտք՝ 5 ֆրանք

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

51 Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 — Մէթրօ՝ Odéon

Հանրածանօթ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ փոխադրուած ըլլալով վերի հասցէին, իր բոլոր յաճախորդներէն կը խնդրուի այսուհետեւ դիմել ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ.

Նուէրի համար հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքերու ճոխ մթերք։ *Գրատան* Պատի Օրացոյցը *ձրի կը տրուի փափաքողներուն։ Մամուլի տակ է ընդարձակ Գրացուցակը։*

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ.

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ.

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ, 1931Ի ԱՌԹԻՒ

եթէ կ'ուզէք նուէր մը տալ ձեր սիրելիներուն, բնաւ մի՛ մտածէք թէ, ի՞նչ կրնաք գնել որ հաճոյք եւ զուարթութիւն պատճառէ ձերիններուն. դիմեցէք միայն

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

26 rue Lesage, Paris, Métro Belleville, Tél. Ménil. 61—85

որ ձեզ պիտի գոհացնէ իր ամենավերջին, զուարթ եւ հաճելի եղանակներու փլաքներով եւ նոր տեսակի օթօմաթիք եւ փորթաթիֆ զանազան տեսակի ֆոնօկրաֆներով, ամէն ճաշակի եւ քսակի յարմար։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ. Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները։ Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկեայ ակռաներ։ Չափաւոր գին։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8. 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

Վարձու են երկու սենեակներ առանց կահաւորումի։ դիմել Մ. Կիւրեղեանի կամ conciergeին, 149 rue de Belleville, մէթրօ՝ Place des Fêtes.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկենեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8. կիր. 9 12.*

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար. Մասնաւոր գին Հայերու

Docteur ès-sciences occultes
Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է. 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջեր. մամիզ.) եւ վարիսի. Մասն. լաբորատորիա. Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.*

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9։ կիր. եւ տօն օրեր 10-12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիաթէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր. ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ջափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Բռէփ տը Շինի.* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

Կ'ուզէ՞ք օգտուիլ բացառիկ զեղչէ մը

եւ հագուիլ ըստ ձեր ճաշակին խնամուած հագուստներ դիմեցէք կանանց, եւ արանց դերձակ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Նոր հասցէն

65 Bld. Sebastopol PARIS (1er) Tél. Central 99-31

Ձեր հաւանած գինով տրուած ԱՊՍՊՐԱՆՔԷՆ ՎԵՐՋ՝ ցոյց տուէք այս կտրօնը, պիտի ունենաք հարիւրին 10 զեղչ

կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան անուշեղէններու ամենահամեղը՝ պատրաստուած մասնագէտ

ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

փնտռեցէք ամէն տեղ միմիայն MELKON վաճառանիշով *լոքումը, փաքլաւան, հէլվան, գատայիֆը* եւ Իզմիրի համբաւաւոր *բիւզմանի հէլվան* եւայլն։

O. OHANESSIAN

25 Rue Vilin. PARIS (20) Tél. Ménil. 69—15

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ!

Ս. ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆԻ

Նոր հասցէն է՝ 14bis Rue St. Georges, Paris

Ուր պիտի գտնէք նորագոյն զուտ անգլիական կերպասներու ճոխ մթերք, արանց հագուստի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր drap կանանց վերարկուի համար։

Գիները բացարձակօրէն անմրցելի ! Մէթրօ՝ de Pelletier

ԴԵՐՁԱԿ

Ս. ԿԻԻԼՊՕԼԵԱՆ

3 Rue Montholon, PARIS (9e) Métro Poissonnière

ԾԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թելէֆօն Gut. 03—81։ Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris (8). Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակէ) եւ ժամադրութեամբ.

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու.

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ։

3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վաճառելու.

4.— Ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու։

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները եւ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1։ Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48.

ՏՕՔԹ. Ա. Ս Լ Ա Ն

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56-58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ Յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA-VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի,* Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Ցօդացաւ։ ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ.

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԳՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière — 94 RUE LAFAYETTE - PARIS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE *Մէթրօ՝ ՊԷԼՎԻԼ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

Թ Ա Ր Մ — Լ Ա Ւ — Ա Ժ Ա Ն՝

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75, Բ.Գ. տեսակ աւելի աժան	
» Սանթոս Good Ա. »	14.25 » » » »	
» Santos supérieur »	18 » » » »	
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24 իսկականը եւ ոչ թէ կեղծ	
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին։ Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն։ Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին.

ՀԱՍՑԷ՝ **"CAFÉ SULTAN"**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

6 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1460 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ

Մարսէյլէն հասած տեղեկութիւններ կը հաղորդեն թէ՝ մասնաւոր Յանձնախումբը եռանդով կ'աշխատի, փութացնելու համար դպրոցական շէնքի մը գնումը։

Մենք առիթ ունեցանք հրատարակելու այս ձեռնարկին մանրամասնութիւնները։ Յանձնախումբը իրեն աջակից ունի, բոլոր սրտցաւ օրկաններուն եւ հայրենակիցներուն հետ, 25 հայրենակցական միութիւններ, որոնք ոչ միայն գումարներ պիտի տրամադրեն իրենց սնտուկներէն, այլեւ հանգանակութեան մասնակցելու պիտի հրաւիրեն իրենց անդամներն ու հայրենակիցները։

Այսքանը, արդէն, ամուր երաշխիք մըն է գործին յաջողութեան համար։

Եւ մեծ զոհողութիւն մը չէ որ պիտի կատարէ Մարսէյլի գաղութը։ Նախատեսուած 350,000 ֆրանքին մեծագոյն մասը պիտի հայթայթեն երկու հարուստներ։ Յոյսեր կան երրորդի մը մասին ալ։ Իսկ մնացած 120,000ը պիտի ճարուի հանգանակութեամբ։ Մարսէյլը այդ գումարին երկու-երեք անգամը տալու կարողութիւն ունի։ Տնտեսական տագնապը մեծ արգելք մը չէ, կը բաւէ որ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն եւ մանաւանդ իւրաքանչիւր Հայր. Միութիւն լրջօրէն ըմբռնէ ձեռնարկին արժէքը։

Որքան գիտենք, միայն մանկապարտէզի եւ դպրոցի չէ որ պիտի ծառայէ գնուելիք շէնքը, այլեւ պիտի կրնայ դառնալ ազգային բոյն մը, զանազան յարմարութիւններով։ Անմիջականը՝ շէնքին գնումն է։ Յետոյ կարելի է օգտագործել բոլոր առաւելութիւնները, համաձայն տրամադրելի գումարին։

Քանի որ ձեռնարկին գլուխը կանգնած է ազգային իշխանութիւնը, իր կռնակն ունենալով 25 Հայր. Միութիւններ, մեզի շատ բան չի մնար, ձեռնարկին ժողովրդականացման համար։

Հայր. Միութիւնները այն օրկաններն են որոնք ամէն դիւրութիւն ունին մղում տալու այս կենսական ձեռնարկին։

Անոնք զանազան ձեռնարկներ փորձած են եւ կը փորձեն ամէն տեղ, նոր սերունդին փրկութեան համար։ Սէ[illegible] աւելի մեծ գումարներ կը վատնեն, քան պիտի ծախսուէր եթէ գործէին համախորհուրդ։ Անհաւասիկ լաւագոյն առիթը՝ ձեռք ձեռքի գլուխ հանելու ձեռնարկ մը, որ պիտի կրնայ հպարտութիւն պատճառել բոլորին։

Համախմբուելով այս ձեռնարկին շուրջը, Հայր. Միութիւնները միեւնոյն ատեն կենդանի, գեղեցիկ օրինակ մը տուած պիտի ըլլան համերաշխութեան եւ համագործակցութեան։ Պիտի ապացուցանեն թէ իրենց համար նշանակութիւն չունին առօրեայ վէճերը, երբ հարցը սերունդ փրկելու մասին է։

Տարիներէ ի վեր հայկական մամուլը կ'արձանագրէ Ամերիկայի Հայր. Միութիւններուն փառաւոր գործերը, որոնք այլեւս անբաժան մասը կը կազմեն մեր ժամանակակից պատմութեան։

Կարելի չէ քանի մը տողերով պարզել այն թանկագին աշխատանքը, զոր կատարած են ու կը կատարեն Ամերիկայի «Ուսումնասիրաց»ները, «Կրթասիրաց»ները, «Վերաշինաց»ները — բոլորն ալ հաստատուած՝ տարագիր հայրենակիցներու ճակտի քրտինքով։ Երեսուն-քառասուն տարի առաջ, անոնք ալ ասպարէզ եկան շատ համեստ ձեռնարկներով, — տարեկան նպաստ մը ղրկել իրենց գիւղի կամ քաղաքի դպրոցին, դասարան մը կամ գրասեղան-նստարան շինել եւայլն։

Տարիներ անցան, զարհուրելի աղէտներ կրեցինք, եւ Ամերիկայի Հայրենակցականները կան ու կը գործեն դարձեալ, այս անգամ ոչ թէ դպրոցներ, այլ գիւղաքաղաքներ շինելով Հայաստանի մէջ։

Այդ համեստ սկզբնաւորութեան մէջ կը գտնուին նաեւ Մարսէյլի — եւ առհասարակ Եւրոպայի — Հայր. Միութիւնները։ Անոնք տակաւին ի վիճակի չեն գիւղ մը շինելու, բայց կրնան դպրոցներ բանալ, գնել ու պահել, ձեռք ձեռքի տալով։

Ամերիկայի հարիւր հազար տոլարները երկինքէն չեն ինկած, այլ պանդուխտ աշխատաւորներէ հաւաքուած են։ Եւ եթէ ամերիկահայ գաղութը քիչ-շատ նախանձելի վիճակ ունէր ատեն մը, այսօր, անհաւասիկ մէկ տարիէ ի վեր, մատնուած է այնպիսի տագնապի մը որ իր նմանը չունի ուրիշ երկրի մէջ։ Մամուլը արդէն սկսած է խորհուրդներ տալ, գաղութին այլասիրական եռանդը չափաւորելու եւ քիչ մըն ալ իրենց մասին մտածելու։

Այս պարագան ալ պէտք է մղէ մեզ՝ կրկնապատկելու մեր ճիգերը, եւ ոչ միայն դուրսէն բան չսպասելու, այլ եւ ի հարկին մեր եղբայրական բազուկը դէպի դուրս, դէպի աւելի խոնարհ գաղութները, դէպի Յունաստանի եւ Սուրիոյ կայանները երկարելու։

Այսօր հարցը Մարսէյլի մասին է։ Այս շէն եւ ինքնավստահ գաղութը դպրոց, դպրոցի շէնք պիտի ունենայ։ Որքան շուտ շարժի, այնքան լաւ։ Եւ քանի որ ուժի գլխաւոր մէկ աղբիւրը Հայր. Միութիւնները կը կազմեն, անոնց կ'իյնայ դառնալ խսկապէս մղիչ ազդակ, Տոմինիքէն փողոցի շէնքը ազգային սեփականութիւն դարձնելու համար։

Շ.

ՀՆԴԻԿ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարական ուժերը յաջողեցան գրաւել Թարրա վատիի անտառուտին մէջտեղը, բլուրի մը վրայ գտնուած դղեակը, որ կը ծառայէր իբր կեդրոնատեղի ըմբոստներու սպայակոյտին։ Պալատին մէջ կային 340 ըմբոստներ, երբ հազար դժուարութիւններով խիտ անտառը կտրելէ յետոյ, անգլիական զօրախումբ մը յարձակում գործեց։ 17 ըմբոստներ սպաննուեցան․ մնացեալները յաջողեցան փախուստ տալ։ Կը կարծուի թէ ըմբոստներու պետը՝ որ ինքզինքին տուեր էր Փիրմանիոյ Թագաւոր տիտղոսը կը գտնուի սպաննեալներուն մէջ։ Զօրամասերը կրակի տալէ յետոյ ըմբոստներու բոյնը, վերադարձան Թարրա վատի։ Ուրիշ զօրամասեր կը հետապնդեն Հնդիկները, սակայն չի կարծուիր որ կարենան զանոնք ձեռք ձգել, այնքան խիտ է անտառը։ Հաւանական է ուրեմն որ զօրացած Հնդիկները դարձեալ գլխաւոր գտնեն փոքր խումբեր կազմելով։

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովը ծգնաժամային վայրկեաններ կ'անցընէ, հնդիկ իշխաններէն շատեր կ'ուզեն արդէն վերադառնալ՝ առանց վերջաւորութեան սպասելու, որովհետեւ տակաւին ոչ մէկ դրական [illegible] կը կայանայ Հնդիկներու եւ Մահմետականներու հակառակութեան մէջ։ Մահմետականները կը պահանջեն առանձին ընտրութեան իրաւունք բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր փոքրամասնութիւն կը կազմեն, դաշնակցային օրէնսդիր ժողովին եւ գաւառական խորհուրդներուն մէջ, որոշ թուով աթոռներու ապահովութեամբ։ Հնդիկները կը յամառին մերժել Մահմետականներու պահանջը։

Միւս կողմէ Անգլիա եւս, պէտք կը տեսնէ ազդարարելու հնդիկ պատգամաւորներուն որ երազներու ետեւէ չվազեն եւ Անգլիայէն չպահանջեն ազատութիւններ՝ զորս չուզեր տալ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Յունաստանի վարչապետը այս միջոցիս կը ծամբորդէ. իր վերադարձին, արտաքին գործերու յանձնախումբը նիստի պիտի հրաւիրուի, խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար պալքանեան առաջին խորհրդաժողովին տուած որոշումներուն շուրջ։

Խորհրդաժողովին գործադիր մարմինը պիտի հաւաքուի յունուար 30ին Սելանիկի մէջ, երկրորդ խորհրդաժողովին նախագահութիւնը պիտի վարէ Թուրք պատուիրակութեան պետը։ Երկրորդը տեղի պիտի ունենայ Սելանիկի մէջ։

ՊՈԼԻՍԸ ԿԵԴՐՈՆ ԿԸ ԿԱՐԾՈՒԻ ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածներուն տուներէն գտնուած թուղթերու մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ, խնդրին իրական բնոյթն ու տարածութիւնը բոլորովին պարզուելու համար, դեռ ատեն մը սպասել պէտք պիտի ըլլայ։

Կազմակերպութեան ձեւին ու բնոյթին նայելով կը կարծուի թէ կեդրոնը ոչ թէ Մաղնիսա, այլ Պոլիս է։ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածներուն հարցաքննութենէն վերջ խնդիրը պիտի լուսաբանուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

ԻԶՄԻՐ, 4 Յունուար.— Իզմիրի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց հակաքէմալական մեծ կազմակերպութիւն մը, որուն կը մասնակցէին բազմաթիւ շէյխեր։

Միւս կողմէ, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները Մէնէմէնի դէպքերուն մասին։ Նոր ձերբակալումներ կատարուեցան։ Ոստիկանութիւնը խստօրէն գաղտնի կը պահէ իր կատարած գործողութիւնները։

Երկրաշարժը կործանեց Կորնթոսը

ԱԹԷՆՔ, 4 յունուար.— Կորնթոսի շրջանին մէջ բազմաթիւ գիւղեր մեծ վնասներու ենթարկուեցան ուժգին երկրաշարժի մը պատճառով։ Բազմաթիւ տուներ փլան։ Թեթեւ ցնցումներ տակաւին կը շարունակուին։

∴ Երկրաշարժը մեծապէս վտանգած ըլլալով հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութեան միջոցները, յապաղումով միայն կարելի եղաւ Աթէնքի մէջ տեղեկութիւններ ստանալ։

Կորնթոս քաղաքը գրեթէ ամբողջովին կործանած է, բացի մէկ քանի նորաշէն տուներէ, որոնք յատկապէս կառուցուած էին տոկալու համար երկրաշարժին։

Քաղաքին հին մասը ամբողջովին աւերակ դարձած է։ Հողը շատ կէտերու վրայ կքեցաւ՝ բնակարաններ թաղելով։

Հաղորդակցութեանց դժուարութեան պատճառով, տակաւին չէ յայտնուած թէ կա՞ն մարդկային կորուստներ։

Կորնթոսի ծոցին մէջ՝ ամբողջ ծովեզրի երկայնքին, խարակներ սահեցան ու ծովը թափեցան։

Առաջին ցնցումը տեւած է 7 երկվայրկեան։ Ցնցումներ զգալի եղան նաեւ Թրիփոլիի, Սպարդայի եւ Քալամաթայի մէջ ժամը 2էն մինչեւ 11։

Աթէնքի մէջ որեւէ վնաս չկայ։

Մարաջախտ Ժոֆռի թաղումը

Կառավարութիւնը որոշեց ազգային թաղում կատարել[illegible] համաձայն Ժոֆռի կնոջ բաղձանքին, մարաջախտին դագաղը չպիտի ցուցադրուի Յաղթութեան կամարին տակ, զօրախումբերն ու ժողովուրդը չենթարկելու համար վատ օդի հետեւանքներուն։ Սակայն, Զինուորական Վարժարանէն դէպի Նոթր-Տամ եկեղեցին փոխադրութեան ընթացքին, դագաղը պիտի անցնի կամարին տակէն ու պահ մը կանգ պիտի առնէ Անծանօթ Զինուորին շիրմին առջեւ։ Մարաջախտին դագաղն արդէն փոխադրուած է Զինուորական Վարժարանի մատուռը, ուր կը հսկեն մարաջախտին սպայակոյտին կցորդները։ Երէկ եւ այսօր, առտուան 9էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան ժամը 9, թոյլ տրուեցաւ որ ժողովուրդը խումբ խումբ անցնի դագաղին առջեւէն, իբր վերջին յարգանքի արտայայտութիւն։ Իսկ այս իրիկուն, համաձայն կառավարութեան որոշման, ժամը 9ին հաւանաբար, դագաղը պիտի փոխադրուի Զինուորական Վարժարանէն դէպի Նոթր-Տամ. անցքին վրայ, կանգ պիտի առնէ Անծանօթ Զինուորին առջեւ, ուր զինուորական կարճ արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենայ։ Փոխադրութեան թափօրին պիտի հետեւին ձիաւորներու ջահակիր ջոկատ մը, եւ Ներքին ու Պաշտպանութեան նախարարները։

Իսկ կրօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ չորեքշաբթի առտու, ժամի 9ին, Նոթր-Տամի մէջ։ Դագաղը յետոյ պիտի տարուի Էնվալիտի դղեակը։ Թափօրին գլուխէն պիտի քալէ Հանրապետութեան Նախագահը, որուն անմիջապէս պիտի հետեւին բոլոր հին մարտիկներու կազմակերպութիւններէն առնուած 100 հոգինոց պատուիրակութիւն մը։ Զօրախումբերու եւ պատուիրակութեանց տողանցքը դագաղին առջեւ, տեղի պիտի ունենայ Էնվալիտի մէջ, որմէ յետոյ, մարաջախտին մարմինը պիտի փոխադրուի դղեակին մատուռը, ուր պիտի զետեղուի առժամաբար։ Վերջին թաղումը պիտի կատարուի մէկ քանի շաբաթէն Լուվսիէնի մէջ։ Միայն մէկ դամբանական ճառ պիտի արտասանուի։ Պատերազմական Նախարարը Լուի Պարթու պիտի խօսի կառավարութեան եւ Ակադեմիոյ կողմէ։

Կարմիր նաւազները կ'ըմբոստանան

Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, նոր ըմբոստութիւններ ծագած են խորհրդային նաւատորմին մէջ։ Հակառակ որ կ'ուզէին լռութիւն պահել այս ըմբոստութիւններու մասին, Խորհրդային իշխանութիւնները ստիպուեցան հաստատել եղելութիւնը։ «Գրասնայա Կազէթա» թերթը կը հրատարակէ ցանկը այն խորհրդային առեւտրական նաւերուն, որոնք մերժած են արտասահման փոխադրել նպարեղէն եւ ոսկեղէն։

Նաւազները բոլորն ալ ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան Շլուսէլպուրկի ամրոցը։

... Իսկ Չեկան կը սպաննէ զանոնք

ԱԹԷՆՔ, 4 յունուար.— Աթէնք հասած ճամբորդներ կարգ մը մանրամասնութիւններ կու տան վերջերս Սեւ ծովու մէջ ծագած՝ նաւազներու ըմբոստութեան մասին։ Խիստ գրաքննութիւն մը թոյլ չէր տուած որ ցարդ այդ մասին տեղեկութիւններ հաղորդուին արտասահման։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿ. ՆՇԱՆ ՏԷՍՏԷԿԻՒԼ

Հայրենիքի վերջին թիւերէն խորին կսկիծով կ'իմանանք մահը ընկեր Նշան Տէստէկիւլի, որ եղած է գործիչ, խմբագիր եւ գրական աշխատաւոր։

ՄԱՀ Պ. Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ

Ծանօթ բանաստեղծ Պ. Ռ. Որբերեան մեռաւ շաբաթ օր, կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը, Չորեքշաբթի, ժամը 11.30ին, Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին մէջ։

∴ Ծնած է 16 փետրուար 1874ին Մալաթիոյ մէջ։ Շրջանաւարտ էր Խարբերդի Եփրատ Քոլէճէն։ Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Իզմիրի եւ Գատըգիւղի ազգ. վարժարաններուն մէջ. յետոյ, չհանդուրժելով ասպարէզին դառնութիւններուն, քաշուեցաւ ձիւղութի, առեւտրական գործով եւ յաջողեցաւ դիրք շինել։ Ծառայութիւնները մատուցած է Ֆրանսայի, օգնելով կամաւորական ուժերուն եւ այս առթիւ ստացած է ֆրանսական պատուանշան մը։

1918ին եթովպիոյ հայկ. գաղութին կողմէ ընտրուեցաւ պատգամաւոր Փարիզի Համագումարին։ 1921ին ընտրուած է Ազգ. Պատուիրակութեան խորհրդական։ 1921ին Բարեգործական Կեդր. Վարչութեան անդամակից։ Ունի գրական հատոր մը, «Ովասիս» եւ ցիրուցան հրատարակութիւններ։

Մեր ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն։

ԽԱԼՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Մէնէմէնի դէպքերուն մասին խորհրդակցելու համար, Խալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը գումարեց նիստ մը, որ չափազանց փոթորկոտ եղաւ։

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա, տեղեկագիր մը կարդալէ յետոյ, ձեռք առնուելիք միջոցները պարզեց։ Շատ մը երեսփոխաններ ալ խօսք առին։

Բոլորը համամիտ են թէ կառավարութիւնը ոչ միայն այս դէպքին, այլ ասկէ վերջ ալ նման դէպքերու հանդէպ առաւելագոյն խստութիւն պէտք է ցոյց տայ։

Իբրեւ միջոց՝ անկախութեան դատարանի կազմութիւնը քիչ կողմնակիցներ ունի։ Մասնաւորաբար Ըսմէթ փաշա այս առաջարկին համամիտ չէ։ Տիրող կարծիքը այն է որ տեղական պատերազմական վիճակ յայտարարուի եւ յեղափոխութիւնը պաշտպանող օրէնք մը հաստատուի։ Այս օրէնքին յօդուածները տակաւին չեն ճշդուած բայց օրէնքին անունը ցոյց կու տայ թէ ինչ պիտի ըլլան այդ յօդուածներուն պարունակութիւնները։

Բոլորը կ'ուզեն որ ձեռք առնուելիք միջոցները եւ դատապարտուելիքներուն մասին տրուելիք պատիժները կարճ ժամանակի մէջ գործադրուին։

Էնկիւրիի մէջ ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է որ, կարգ մը թերթեր եւ հրատարակութիւններ հանրային կարծիքը գրգռած են։ Այս պարագան օրինակներով եւ փաստերով հաստատողներ կան։ Ձերբակալուածները եւ հարցաքննուածները այս խնդրին շուրջ յստակ խոստովանութիւններ ըրած են։ Այժմ աւելի լաւ կը հասկցուի թէ Սէրպէսթ կուսակցութեան գործունէութիւնը միտքերը բոլորովին անիշխանութեան տարած է։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Սելանիկն ալ ունի իր տասնեակ մը Հայրենակցականները, որոնց թիւը ուղիղ չի համեմատիր իրենց գործունէութեան հետ։ Կազմած են դիւան մը ու կնիք մը մէջտեղ բերած ու ապա լճացած են անանց մեծագոյն մասը։

Անոնց մէջ Ատափազարի եւ Թրակիոյ Հայրենակցականներն են որ ատեն ատեն կ'երեւան իրենց երեկոյթներով,«աւետիս»ներով եւ պարբերական ժողովներով։ Մանաւանդ Ատափազարցիները շատ մօտիկ կ'ապրին իրարու ու առիթներ կը ստեղծեն համեստ ու ընտանեկան հանդիպումներու։ Մնացեալները հազիւ թէ կ'արդարացնեն իրենց անունները։

Այս տասնեակ մը Հայրենակցականները ունին իրենց միջ-հայրենակցական Վարչութիւնը, որուն մէջ բոլորն ալ ներկայացուցիչներ նշանակած են։ Միջ-հայրենակցականն ալ իր կարգին թոյլ է ու անունը փոշիներու մէջ թաղուած կը մնայ։ Իր ամբողջ գործը եղած է համեստ գրադարան մը կազմել, զոր տեղաւորած են եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, փափ ազգը կ'օգտուի փոքր վճարումի մը փոխարէն։ Հայրենակցականները, երբ նախկին շրջաններ ներկայացնող միութիւններ, պէտք է սերտ կապ հաստատեն իրենց համաքաղաքացիներուն հետ. ուսումնասիրեն անոնց պահանջները. ճշդեն անոնց թիւն ու տնտեսական կացութիւնը. եւ յարաբերութեան մտնելով արտասահմանի իրենց համաքաղաքացիներուն հետ, գտնենք եւս կապեն իրենց ծանօթներուն հետ։ Այս եւ նման պարտաւորութիւններով Հայրենակցականները կրնան արդարացնել իրենց գոյութիւնը, այլապէս կը դառնան աւելորդ ու անամէջ անուններ, զուրկ որեւէ օգտակար ու կենդանի գործէ։

Հ. Կ. ԽԱՉ.— Համակրանքի արժանի այս Միութիւնը կը գործէ լուռ ու մունջ. օգտակար կ'ըլլայ այն տեսակ անհատներու, որոնք կը կարմրին իրենց թշուառութիւնը ցուցադրելու։ Ունի 100ի մօտ անդամ - անդամուհիներ, ընտրովի վարչութիւն մը ու համակրական շրջանակ։ Տուած է ցերեկոյթներ. քանի մը դասախօսութիւններ։ Տարուած ըլլալով կազմակերպական ներքին աշտանքէ ժամանակ չէ ունեցած արտաքին ճակատին վրայ տեսանելի գործեր կատարելու։ Կապուած է Ամերիկայի կեդրոնին ու ճանչցուած՝ իբր Նոր Յունաստանի Կ. Խաչի Շրջանային Վարչութիւն, համարատու միշտ՝ կեդրոնին։ Կ. Խաչի Վարչութիւնը Ազգ. վարժարաններու աղքատիկ աշակերտներուն հագուստներ տրամադրած էր անցեալ տարի տօներու առթիւ։ Այս տարի ալ կը մտածէ իր միջոցներով սեփական դպրոց մը բանալ, հոն, ուր ամէնէն աւելի պահանջ կը տեսնուի։ Արդէն Վարչութեան անդամները ստանալով ընկ. Շաւարշի թելադրութիւնները, այդ հիմանվրայկուածհնաշխատանքները յառաջ տանիլ եւ արդիւնքը չպիտի ուշանայ։ Մեծագոյն գործը տեսած պիտի ըլլայ Հ. Կ. Խաչի Վարչութիւնը, եթէ ոչ մէկ միջոց խնայելով հասնի իր նպատակին։ Բացուած դպրոցի մը շնորհիւ իր գործունէութեան սահմանները աւելի կ'ընդլայնին ու հետեւաբար համակրական շրջանակը աւելի կ'ընդարձակուի։ Ներկայ վարչութեան մօտ չի պակսիր ձեռնեբէցութեան։ Պէտքը կը զգացուի միայն քիչ մը աւելի վճռականութեան եւ արագութեան։

ՏԻԿՆԱՆՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Այս Միութեան անդամուհիները կը պատկանին ունեւոր դասակարգին։ Ասոնց գործն ալ եկեղեցիի բարեզարդութեան հոգ տանիլ է, ու երբեմն գործօն մասնակցութիւն կը բերեն ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու, որոնք արգիւնաւոր կ'ըլլան։ Միակ Միութիւնն է որուն անդամները անդամավճար չեն տար. այլ արտասահմանէն հարուստ ծանօթներ համոզելով, գումարներ կը ստանան։ Եւ անշուշտ, այդ դրամները ազգօգուտ նպատակներու կը գործածուին։ Լաւագոյն է որ պատրաստ դրամներու վրայ յոյս չդնեն, այլ հաստատեն նաեւ անդամատուրքի դրութիւնը իրենց միջեւ։ Այդ փոքր դրամները թէ նիւթական միայուն աղբիւր մը կը դառնան, եւ թէ անդամները բարոյապէս աւելի կը կապուին իրենց միութեան։ Կրնան գտնել առիթներ սեփական միջոցներով արհեստանոց մը բանալու, կամ Կ. Խաչերու հետ գործակցաբար յառաջ տանիլ կրթական գործը։ Տիկնանց Խնամակալութիւնը կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ եթէ ուզէ։

Հ. Ե. Ե. ՄԻՈՒԹԻՒՆ մըն ալ հիմնուած էր 1923ին որ մինչեւ 1926ը արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ, իր շուրջը հաւաքելով գաղութիս երիտասարդութեան ընտրանին։ Ունէր իր զանազան բաժինները,—թատերական՝ որ քանի մը հասութաբեր ներկայացումներ տուաւ իր ժամանակին. մարզական՝ որ կարճ ու եռանդուն մրցումներու շարք մը ունեցաւ, գրադարանային՝ որ ստեղծեց իր կոկիկ գրադարանը։ Հ. Ե. Ե. Միութիւնը միակն էր իր տեսակին մէջ որ ճանչցուած էր կառավարութենէն։ 1926էն ըսկսեալ Միութիւնը սկսաւ քայքայուիլ կարգ մը մարդոց ապիկարութենէն։ Այդ վարմապետները մնացած գոյքերը տարի տուին ու այսօր, արհամարուած երիտասարդութեան կողմէ, մութ անկիւնները քաշուած իրենց անցեալի մեղքերուն վրայ կ'որոճան, ձգտելով թունաւորել աշխատունակ տարրերը։

ԴՊՐԱՑ ԴԱՍ.— Նպատակն է չէն պահել եկեղեցին, ու որքան կարելի է երգեցողութիւնները ներկայանալի դարձնել։ Եթէ ծիծաղելի ըսի-ըսաւներուն վերջ տան ու միայն իրենց նպատակով հետաքրքրուին, կրնան յաջողիլ։

Հ. Մ. Ը. Մ.— Ամէնէն վերջը ուզեցի խօսիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին, հակառակ անոր որ գաղութիս ամէնէն կենսունակ ու խոստմնալից միութիւնն է, հազիւ մէկուկէս տարուան կեանքով։ Ունի 100ի մօտ մարզիկ անդամներ —նոյնքան եւ աւելի համակիր (օժանդակ) անդամներ։ Հիմը դրուեցաւ քանի մը խանդավառ տղաներով որոնք շուտով ընտրեցին եռանդուն վարչութիւն մը։ Այն որ լաւ գործի մը համար սրտանց կ'աշխատի, յաջողութիւնը ապահով է։ Խոշոր զոհողութիւններու գնով հիմնուեցաւ նաեւ «Հայ Տունը» որ մէկ տարի թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոն ծառայեց, թէ զանազան կազմակերպութեանց ժողովատեղի եղաւ, ու դարձաւ Սելանիկի հայութեան միակ կեդրոնավայրը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը «Հայ Տուն»ի մէջ տուաւ դասախօսութեանց ու երեկոյթներու շարք մը։ Դժբախտաբար սակայն, մեր գաղութի չար բախտէն, չէնքի մը փոփոխման հետեւանքով խախտուեցան«Հայ Տուն»ի հիմերը, ու այսօր այլեւս անգործածելի է։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը մտածէ նոր կեդրոնի մը մասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը մէկուկէս տարուան ընթացքին իբր մարզական աշխատանք ունեցած է.— Ֆութպոլի, պասքէթպոլի, վալիպոլի եւ թէնիսի խումբեր, ինչպէս նաեւ աթլէթիկ խաղերու մասնակցողներու պատկառելի թիւ մը։ Ունեցած են բազմաթիւ փորձ-խաղեր եւ 8 մեծ մրցումներ ֆութպոլի. թէնիսի եւայլն, որոնց գրեթէ բոլորէն դուրս եկած են յաղթական։ Սարքած է իր տարեկան ողիմպիականը գոհացուցիչ արդիւնքներ ձեռք բերելով ու Յունահայերու մէջ նոր մրցանիշեր հաստատելով։ Եղած են արշաւանքներ ու տրուած դաշտահանդէսներ։ Իսկ վերջերս Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ջանքերով ու Թեմական Խորհուրդին աջակցութեամբ պատրաստուեցան ու հագուեցան 30 սկաուտներ որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին Յունաստանի հարիւրամեակի Սելանիկի հանդիսութեանց։

Մտադրութիւն կայ սկաուտներու թիւը 60ի բարձրացնելու։ Անշուշտ Սելանիկի պէս հայաշատ կեդրոնի մը մէջ կարելի է աւելի գործ տեսնել։

Ջափազանց դժուար է գործ ունենալ 14-17 տարեկան տղոց հետ, որոնք համախմբուած են զանազան դպրոցներէ, քաղաքներէ ու արհեստներէ եւ մտած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ։ Այս բոլորին մօտ չէ զարգացած դեռ այն հաստատ համոզումը որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չի նմանիր օտար մարզական միութեանց, այլ գերազանցապէս հայկական կազմակերպութիւն մըն է։ Անոնք յաճախ բաղդատութեան կը դնեն ուրիշ խումբերու հետ, որոնք հարուստ են ու հրապուրիչ խայծերով կ'ուզեն իրենց քաշել մեր տղաքը։

Այս եւ նման պատճառներով յառաջդիմութիւնը այնքան ալ արագ չըլլար, այլ սատիճանական։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ու իր կողքին կազմուած մարզական խորհուրդին թափած ջանքերը ամէն գնահատանքէ վեր են։

Անոնք իրենց ժամանակի եւ նիւթական զոհողութեամբ, կը տանին իրենց վստահուած գործը, առանց ականջ տալու կարգ մը անհերես թշուառականներու որոնք վարժութիւն ըրած են կաղկանձել առողջ ձեռնարկներու ետեւէն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

Տէպայի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Օգոստոս 30ին, Սվազի մէջ, Ըսմէթ փաշա չորս ճիւղերէն երկրորդին բացումը կը կատարէր այն երկաթուղիին, զոր ծրագրած էր, բարձր սարահարթերուն վրայէն, ողնայարով մը իրար կապելու համար Անատոլուի Արեւելքն ու Արեւմուտքը։ Այս կերպով, Սվազ ուղղակի յարաբերութեան դրուած էր Պոլսոյ եւ Եզչականի շրջաններուն հետ։

Ճառով մը որ անմիջապէս հաղորդուեցաւ ամէն տեղ, Ըսմէթ փաշա փառաբանեց իր ելմտական եւ երկաթուղային քաղաքականութիւնը։ Թուրքիոյ մէջ, ոչ ոք պիտի կրնար անգիտանալ ուրեմն թէ որքա՛ն դիւրին է 48 ժամուան մէջ, առանց վակոն փոխելու, Վոսփորի եզերքներէն Սվազ երթալ՝ Էնկիւրիի եւ Կեսարիոյ վրայօք։ Եւ սակայն, Պոլսոյ մէջ 10 բնակիչներէն 9ը — նոյնն է նաեւ Իզմիրի մէջ— կը շարունակեն հաւատալ թէ այդ ճամբորդութիւնը կարելի է միայն կառքով։

Ո՞ւրկէ այս տգիտութիւնը կամ անփութութիւնը, երբ Կեսարիա եւ Սվազ, տակաւին երէկ բարգաւաճ՝ տարեկան կ'արտածէին 150 միլիոն ֆրանքի— այսօրուան արժէքով — ապրանք, կայսրութեան մեծ քաղաքներուն կը հայթայթէին դրամատէրներ եւ վաճառականներ, որոնք Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի մէջ մեծ վարկ կը վայելէին, բազմաթիւ, զոր ծունեայ՝ նպարեղէնի առեւտրականներ, դանակեղէնի եւ կաթսայագործութեան մասնագէտներ։ Այդ քաղաքները իրենց համար կը պահէին արեւելեան մասնաւոր պահածոյի մը մասնագէտ գործաւորներ, վարպետ ոստայնանկներ, եւ վերջապէս գորգագործներ, որոնք նախանձ կը գրգռէին իրենց արագութեամբ, խղճմտութեամբ, գոյնի եւ նկարներու իրենց ընտրութեան ճաշակով։ Որովհետեւ այս ամբողջ գործունէութիւնը ստեղծուած եւ զարգացած էր փոքրամասնական տարրերու կողմէ։ Անոնց անհետացումը, ի հարկէ, այս քաղաքները պիտի նետէր բնական մեկուսացման մէջ, իբր միակ աղբիւր անոնց ձգելով անժառանգ հողի մը աղքատացած արտադրութիւնները։ Ինկած կապարովկիան մոռացութեան մէջ պիտի ինար։

Շոգեկառքով Էնկիւրիէն Կեսարիա ճամբորդութիւնը կը տեւէ 12 ժամ, Կեսարիայէն Սվազ՝ 9 ժամ։ Այս երեք քաղաքները եւ Սվազէն 80 քիլոմեթր առաջ Շարքըշլա ովասիսներ են, զորս անհուն տարածութիւն մը կը բաժնէ Էնկիւրիի և Կեսարիոյ միջեւ, մերկ, անծառ, անթուփ միօրինակ,ոչ դեղին, ոչ թուխ, աղտոտ եւ անփայլ՝ հակառակ արեւուն յաւիտենական շողարձակումին։ Հերկելի հողի բարակ խաւով մը ծածկուած, աննշան տարածութիւններ կը նշմարուին ցանցառ գիւղակներու մօտերը։ Կը մշակեն այն հողերը՝ զորս կարելի է մշակել առանց ծախքի, առանց պարարտանիւթի տեղական արօրներով, որոնք նեղ խոփեր ունին՝ առանց ականջի, եւ որոնք սակայն կը յարմարին անասուններու ծայրայեղ տկարութեան։

Տեղական բնակչութեան ընտանեկան պէտքերուն՝ դժուար կը բաւէ ցորենի բերքը։ Կեսարիոյ մօտերը միայն կարելի է տեսնել մէջակ մշակումով առաջին գիւղեր։ Այդ հողերը Կեսարիան կը պաշարեն փոքր շրջանակով մը, արդարացնելով այն առակը, որ հին ոստանը կը ներկայացնէ իբրեւ վառեակներով շրջապատուած հաւ մը՝ Շարքըշլայի հողերը,զորս կ'ոռոգէ Քըզըլ-Ըրմաքը հիւսիսէն ու նաեւ հարաւէն իր ճիւղերով, քանի մը վայրկեանի զանազանութիւն մը կը դնեն կէսօրէ վերջ՝ ճնշող մթնոլորտին մէջ։

Սվազ նուազ նպաստաւորուած է քան Կեսարիան. բայց անոր դաշտերը այնքան մտահոգութիւն չեն պատճառեր որքան Էնկիւրիի եւ Կեսարիոյ միջեւ տարածուող դաշտերը։ Գիւղակները նուազ փոքր են. գարիի արտերը աւելի շատ։

Այս անհուն առանձնութեան մէջ՝ ամէն ինչ տառապանքի պատկերը կուտայ։ Մարդիկ ընկճուած եւ ցնցոտիներ հագած մեծ ճամբաներուն վրայ՝ կը փնտռեն երկրագործական աշխատանքներ՝ առանց գտնելու. եզները որ աշխարհի ամէնէն տկարակազմներն ու փոքրերն են, մինչեւ իսկ էշերը, որոնք ըստ բախտի համեմներ կը կրեն, կը մնան միակ բեռնատար անասունները՝ որոնք տակաւին թոյլատրուած կը մնան այսքան աղքատութեան։

Բարեբախտաբար հեռաւոր բարձրութիւններու վրայ նշմարուող ոչխարի հօտերը ցոյց կուտան թէ աւելի լաւ ուսումնասիրուած օրէնքներ կրնան նպաստել անասնաբուծութեան, ինչպէս Պարսկաստանի եւ Հայաստանի թագաւորներուն օրով։ Էնկիւրիէն վերջ, այս ամայութեան մէջտեղ կը յայտնուին երկու նոր խմբաւորումներ որոնք հաւասար կերպով չեն նպաստաւորուած, առաջինը՝ գործարանով մը եւ գործաւորական նախնական շէնքերով, սեփականութիւնն է վառօդի մենաշնորհին։ Երկրորդը՝ զոյգ եւ վիթխարի ծխաններով երեք ընդարձակ շէնքեր, եւ հարիւրի չափ սիրուն վիլլաներ, կառուցուած է ազգ. պաշտպանութեան գործավարութեան կողմէ։

Քանի մը ճամբորդներ կ'իջնան այս երկու նոր երկիրները, մէկքանիներ կ'իջնան Երըշէհիրի կայարանը ուրկէ մէկ ժամուան մէջ ինքնաշարժով կ'երթըցուի հարաւէն Քըրշէհիր, հիւսիսէն Եոզղատ, 15ի չափ անձեր կ'իջնան Կեսարիա. մէկ-երկուքը Շարքըշլա եւ տասնի չափ անձեր ալ Սվազ։

Երկրորդական կայարանները որեւէ գործունէութենէ զուրկ կը թուին ըլլալ։ Այս գիծը սակայն, բազմաթիւ նահագներ կը կապէ Էնկիւրիի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի հետ։ Քարլ Միւլլէր որ Թուրք կառավարութեան հրաւէրին վրայ, Շախթի կողմէ նշանակուած էր ուսումնասիրելու Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը, կառավարութեան կողմէ յատկացուելիք ելմտական նպաստը Էնկիւրի-Սվազ (685 քիլոմ.) եւ Սվազ-Սամսոն (400 քիլոմեդր) գծերուն համար նորոգութեան իբր ծախք (մէջն ըլլալով անշարժացած դրամագլուխին տոկոսը) քիլոմեդր գլուխ կը գնահատէ 50.000 ֆրանք տարեկան։ Ինչ որ կը հաստատեմ ուրեմն, զարմանալի չէ։

Էնկիւրի Կեսարիա-Սվազ գիծով իրարու կապուած նահանգներուն վիճակագրութիւնը, 1916ին ցոյց կուտայ՝ 76 հազար քառ. կ. քիլոմեդր տարածութեան վրայ՝ 915.000 բնակիչ։ Բոլորն ալ մահմետական, բացի 4000 Հայերէ, որոնք հաւասարապէս բաժնուած են Սվազի եւ Կեսարիոյ մէջ։ 1914ի բաղդատմամբ, բնակչութիւնը նուազած է, 260 հազարով, որուն 230 հազարը Հայեր եւ Յոյներ։ Որքա՛ն ալ զգալի ըլլայ քանակական կորուստը՝ ոչինչ է բաղդատմամբ որակական կորուստին։

Բնութեան բարիքներէն զրկուած եւ նուազ բեղմնաւոր հողեր ունեցող շրջաններուն մէջ է որ լաւագոյն կերպով երեւան կուգայ տարբերութիւնը փոքրամասնութեանց եւ այն բնիկ տարրերուն, որոնք այսօր միակ են մնացած ու նոյնպէս, այդ շրջաններուն մէջ է որ իրենց ամբողջ ծանրութեամբ երեւան կուգան այն դժուարութիւններն զորս պէտք է հարթել՝ ներկան պատշաճեցնելու համար մօտաւոր անցեալին։

Մինչդեռ Յոյներն ու Հայերը կը տքնէին բարեբեր դարձնել, ամէն գինով կարենալ բնակելու համար հոն ուր ծնած էին, խոպան շրջաններու մահմետական բնակչութիւնները կ'իյնային ու դարձեալ կը շարունակեն իյնալ յաւիտենական գաղթերու հո՞ն։ Իրենց գործունէութեան եղանակը որուն վրայ կը բարդուէր իրենց աղքատութիւնը՝ զիրենք կը ստիպէր այդպէս ընել։ Թուրք գիւղացին զուրկ է կանոնաւոր աօրէ, ուժեղ անասուններէ. պ աբարտանիւթէ. որովհետեւ զանոնք հայթայթելու միջոցը չունի։ Սերմնցուն որ երեսէն ցանուած է, կեր կը դառնայ թռչուններուն. իսկ մնացեալը կը վտանգուի բնութեան փոքր մէկ հարուածէն։ Սովի տարիներ յաճախակի են։ Ձախորդութեան յաջորդական տարիներէ յետոյ, անոնք կը գաղթէին՝ լաւ բախտ մը գտնելու յոյսով։ Այս պատճառով է որ Սվազի նահանգին բնակչութիւնը, փոխանակ կրկնապատկուելու, 1888էն մինչեւ 1926 452000էն իջած է 329.000ի իսկ Եոզղատի բնակչութիւնը 243.000էն 208,600ի։ Այս նուազումին մէջ մեծ դեր ունի նաեւ չափազանց մահացութիւնը. բայց գլխաւոր պատճառը կը մնայ գաղթը՝ որուն կը հետեւի արտադրութեան եւ գնման կարողութիւններու նըւազում մը։

(Վերջը յաջորդով)

ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷ[...]

(Մասնաւոր Թղթակցութի[...]

Ինչպէս գիտէք, երկրաշ[...]
հիմնովին տակն ու վրայ է[...]
ամբողջ Սալմաստը։ Ամբո[...]
ժառ ազգաբնակչութիւնը բա[...]
եայ անցուց իր օրերը։
Կառավարութեան եւ [...]
յին մարմինների, ինչպէս [...]
դրսից ստացուած չնչին նիւթ[...]
օժանդակութեամբ Սալմ[...]
ժողովուրդը ժամանակաւոր[...]
վերաշինեց աւերուած գիւ[...]
փայտէ տներ շինելով։ Որոշ[...]
րենց աւերուած տները նորոգ[...]
իսկ որոշ գիւղեր էլ բոլո[...]
նոր հողամասեր վերցրին եւ [...]
շէնքեր կառուցին։
Նախկին Դիլման քաղա[...]
այժմ Շահփուր կը կոչուի [...]
վին նոր յատակագծով մի [...]
ցիկ քաղաք է դարձած, մի[...]
մեծ եւ լայն խիաբաններով [...]
ռավարութիւնը որոշած է [...]
Սալմաստի ազգաբնակչու[...]
թէ տեղացու եւ թէ եկւորի [...]
րաքանչիւրի ընտանիքի [...]
դրել ութ հարիւր քառա[...]
մեդր տարածութիւն, բն[...]
թեան համար։ Թէ շէնքեր[...]
թէ պարտէզները պիտի [...]
եւրոպական իմաստով։
Շահփուրի մէջ կառավա[...]
թիւնը ձեռնարկած է կառու[...]
զօրանոցներ, հիւանդանոցներ, [...]
րոցներ եւ շ ջանին վերաբե[...]
բոլոր պետական հիմնարկութի[...]
ները։
Քէհնաշնար կոչուած շր[...]
յատուկ ջրմուղներով ջուր է[...]
րել քաղաք։
Բոլոր հալւածատէրերին [...]
խաներին հրահանգուած է [...]
ժամանակւայ մէջ իրենց [...]
կացրած հողաբաժիններին [...]
շէնքեր եւ խանութներ շինել[...]
Շահփուր մտնողը հիացմ[...]
քով է դիտում այդ բոլորը[...]
Շրջակայ բոլոր գիւղեր[...]
ռանձին առանձին խիաբան[...]
կապւած է Շահփուրին հետ։ [...]
Նաւորապէս վարկ է տրւում [...]
եւ ասորական խօսրովա եւ [...]
րւան մեծ գիւղերը միացն[...]
Շահփուրին այնպէս որ այդ [...]
ղերից գիւղացիները հնարաւո[...]
թիւն կ'ունենան գալ Շահ[...]
իրենց աշխատանքները կատա[...]
եւ երեկոյեան վերադառնալ [...]
տները։ Կառավարութիւնը [...]
է թափում շրջանը քաղաքի [...]
միացնելու, որպէսզի քրիստ[...]
եայ ազգաբնակչութիւնը կարող[...]
քաղաքի հետ եւ որոշ չափ[...]
մտաւորապէս ազգին տեղա[...]
ազգաբնակչութեան վրայ։
Հայկական գիւղերում վե[...]
շինութեան մեծ աշխատանք[...]
գործադրւում առանձնապէս [...]
թւան, Մահլում, փայաջուկ, [...]
լասար, Ղըզըլջա, Սաւրա, [...]
նա եւ Քէհնաշնար։ Առայ[...]
փայտէ տներ են շինում եւ պ[...]
րաստութիւնների մէջ են, որ[...]
պէսզի գարնան սկզբին երկր[...]
չափների տւած յատակագծեր[...]
հիման վրայ նոր գիւղեր կառո[...]
ցին, որոնք քաղաքից չպիտի [...]
բերւին։
Երկրաշարժի հսկայ [...]
րից յետոյ, նորէն Սալմաստի [...]
ազգաբնակչութիւնը իր գլխաւ[...]
ուշադրութիւնը դարձրեց դէ[...]
իր կրթական գործը եւ առաջ[...]
հերթին ժամանակաւոր դպրոց[...]
կան շէնքեր շինեց եւ բոլոր դ[...]
րոցները իր ժամանակին բաց[...]
րով եւ Սալմաստի նոր սերունդ[...]
շարունակեց իր դպրոցական նո[...]
մալ կեանքը։
[...]

Նորեկների վրայ այդ բոլորը սարսափ է ազդում, բաց տեղացինրը կապուած լինելով երկրին, անտարբերութեամբ են նայում բնութեան այս տարերքի վրայ:

— Պատմական Ս. ըլմաստը իր աւերակների կոյտերի վրայ շինուած դպրոցներում ամբողջ ազգաբնակչութեան ներկայութեամբ հոկտեմբեր 29ին Հաւթւանում տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40ամեակը:

Նախագահում էր ընկեր Սամուէլը, խօսեցին՝ Արտակ Բաղալեան, Տէր-Աշոտ, Արսէն Գոլըմեան եւ ուրիշներ:

Հանդէսը տեւեց մինչ ուշ գիշեր, ներկաները բարձր տրամադրութեամբ բաժանւեցին, որից յետոյ 100 հոգուց աւելի սեղան կազմւեց եւ մինչեւ առաւօտ խրախճանքով ժողովուրդը ապրեց՝

ՈՒՂԵՒՈՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՐԱԿԸ

ԷՔՍ-ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ — Քանի մը տարի առաջ քանիցս գրըուած է «Յառաջ»ի մէջ թէ հոս հաստատուած են մօտ քսան տնուոր Էնկիւրիցի հայ-կաթոլիկներ:

Այդ թղթակցութենէն ի վեր ոչ միայն հայ-կաթոլիկ ընտանիքներու թիւը բարձրացած է երեսունի, այլ եւ նոյնքան եւս հայ լուսաւորչական ընտանիքներ հաստատուած են Էքս. կան նաեւ 10 15 ընտանիք հողատէր հայեր Էքսի շրջակայ գիւղերու մէջ:

Գրեթէ բոլորն ալ բարեկեցիկ են: Շատերը սեփական շէնքեր եւ խանութներ ունին:

Բայց ո՛չ մատուռ կայ՝ ո՛չ ալ մանկապարտէզ: Փոքրերը կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցներ, արագօրէն օտարանալով:

Աւելորդ է շեշտել որ հայկաթոլիկներ բոլորն ալ, ոչ միայն թրքախօս են, այլ եւ կ'արհամարհեն ու կը ծաղրեն իրենց մայրենի լեզուն: Իրենց ախտով վարակուած են նաեւ մէկ-երկու այլասերած լուսաւորչական երիտասարդներ: Դեռ չկրցանք հասկնալ թէ այդ մարդիկը ի՞նչ ազգէ են...:

Այս տխուր երեւոյթին քով սակայն՝ կայ կենդանի գործ մը, զոր հաճութեամբ կը հաղորդեմ «Յառաջ»ի:

Խումբ մը սրտցաւ հայրենակիցներ, բոլորուած «Յառաջդիմասէր» Միութեան շուրջ, լուռ մնջիկ կ'աշխատին ազգային ոգին ու աւանդութիւնները վառ պահել գաղութին մէջ, առանց փողի ու թմբուկի կամ կուսակցական վէճերու:

Միութեան ատենապետ եւ ատենադպիր Պ. Պ. Օհանեան եւ Զատրճեան անձնուիրաբար կ'աշխատին վառ պահել թէ միութեան անդամներու եւ թէ ամբողջ գաղութին հետաքրքրութիւնը միութեան շուրջ:

Յիշատակելու արժանի է միութեան խումբ մը երիտասարդներու մեղուաջան աշխատանքը, երբ իրիկունները իրենց սեփական գործէն հազիւ վերադարձած, կը վազեն միութեան սրահը, իրենց արհեստն ու ժամանակը տրամադրելու միութեան օգտին: Ատաղձագործը նստարաններ կը պատրաստէ, ներկարարը բեմին պատերը կը զարդարէ, ելեկտրական մասնագէտը լամբարները կը զետեղէ եւ այսպէս բոլորը:

Միութիւնը իր նպատակին իրագործման համար, երբ միջոց ընտրած է ընթերցանութիւն, փիլիսոփայական ժողովներ եւ հանդէսներ, որոնց վերջինը տեղի ունեցաւ դեկտ 24ին խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Ներկայ էին նաեւ քանի մը հայ կաթոլիկ ընտանիքներ որոնք թէեւ հայերէն չէին հասկնար, բայց շատ գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցան:

Պ. Գ. Պըրաւ բացման խօսքը նախ ակնարկ մը նետելով երէկուան չարաբախտ դէպքերուն, որ մեզ գրուեց այս օտար պողոտաներուն վրայ, ու թելադրեց ներկաները որ չվհատին քաղաքական դէպքերէն Արդէն շատ չանցած մենք մեր վէրքերը կապեր ենք, մեր գլխաւոր պարտականութիւնն է այս օտար հորիզոններու վրայ պինդ փարիլ մեր լեզուին եւ աւանդութեանց եւ վստահ ըլլաք որ ինչպէս երէկ «մեռելաթաղ»ն ափ առաւ մեր դուռը եւ աւետեց մանուկ Հայաստանի ծնունդը, նոյնպէս եւ ապագային այդ ճիւաղը «ծունկի պիտի չոքի ու գոչէ «Յաղթեցիր քեզ», կը բաւէ որ մենք անխախտ պահենք մերհաւատքը ապագայի մասին:

Յետոյ կատարուեցան փոքրիկներու կողմէ խնամքով պատրաստուած արտասանութիւններ, պարեր, եւ կենդանի պատկերներ, որոնցմէ կ'արժէ յիշել «Հօյ նազանըմ» «Հելնեմ» հայկ. պարերը եւ մանաւանդ «Պարզիր Աղբիւր» կենդանի պակերը. ներկայացուած օրիորդներ Օհանեան եւ փոքրիկ ֆէտայիներու կողմէ:

Երկու քոյրերու «Սփոռներու երգը» եւ ֆէտայիներու «Տղա՛ք, պատրաստ, զէնք առէք»ը այնքան խոր տպաւորութիւն գործեց հանդիսականներուն վրայ որ, ոչ միայն կրկնութեան արժանացան, այլ եւ ժողովուրդի խնդրանքին գոհացում տալու համար, բարեկենդանի հանդէսին դարձեալ պիտի բեմադրուի այդ կտորը:

Այս առթիւ Յառաջդիմասէր Միութիւնը կը փութայ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնելու Օր. Զապէլ Գաբիկեանի, որ անձնուիրաբար մօտ երեք շաբաթ շարունակ շուէշ հատցնելով, յաջող ապէս սորվեցուցած էր փոքրերուն իրենց դերերը, պար, երգ, արտասանութիւն եւայլն:

Յայտագրի դերերուն մէջ յաջող էին նաեւ Օր. եւ Պ. Գաբիկեաններու մենեերգները եւ Պ. Եափուճեանի արտասանութիւնը:

Ամէնէն վերջ տեղի ունեցաւ «Դդումի վաճառական» կատակերգութիւնը զոր շատ յաջող կերպով կատարեցին Պ. Պ. Օհանեան, Եափուճեան, Եսայեան եւ Փոլթոեան, անվերջ քրքիջներ կորզելով հանդիսականներէն:

Միութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր, ուրիշ կիրակիին առթիւ ձեռագործ գործ մը աճուրդի դնել ուրկէ հաւաքուեցաւ երկու հարիւր (200) ֆր. զոր կը ղրկենք «Յառաջ»ի՝ պատկան մարմին յանձնուելու համար

Գործը շահեցաւ Պ. Ա. Կուզիկեան որ վեհանձնաբար նուիրեց դարձեալ Միութեան:

Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին եւ հանդիսականները այնքան գոհ մնացին որ չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն:

Ունկնդիր

ԽՄԲ.— Կը խնդրուի բարեգործականի տեղական մասնաժողովէն 200 ֆրանքը ստանալ համապատասխան ընկալագրով:

Աշխատանքի Տագնապը

(Պատասխան
Յառաջի հարցարանին)

Կը փութամ երկու տողով պատկերացնել Սիթրօէնի engrenageի ճիւղի վիճակը, որովհետեւ հնարաւոր չէ ամբողջ Սիթրօէնի մասին խօսիլ, քանիոր բազմաթիւ ճիւղաւորումներ ունի: Աւելի քան տարի մըն է որ կ'աշխատիմ այս ճիւղին մէջ եւ պէտք է ըսեմ որ մինչեւ ընկեր. ապահովագրութեանց կիրարկումը, գործերը առատ էին եւ ցերեկին աշխատողները կ'աշխատէին այնքան ժամ՝ որքան որ իրենք ուզէին, 12—14 ժամ. 24 ժամ անընդհատ կը բանէր արհեստանոցը եւ հերթով աշխատող՝ երբ միշտ մէկ ժամ աւելի աշխատանք կ'արձանագրէին: Այս ճիւղին մէջ միայն, 350 բանուոր կ'աշխատէր Յուլիսի վերջերը սկսաւ գործերը թուլնալ, ու գործարանն ստիպուեցաւ բանուոր արձակել. այսօր հազիւ 275—200 հոգի մնացած է այս արհեստանոցին մէջ. Անշուշտ առաջին անգամ օտարներուն ճամբայ ցոյց տուին եւ հինի նորի նայող չկայ: Վեց եօթը տարի աշխատող հայրենակիցներ ունէինք, հանուեցան անոնց տեղը լեցնելու համար նախ տեղացիներով:

Ուրեմն հասկնալի է թէ ինչ համեմատութիւններ առած են գործերը: Առաջ որ 12-14 ժամ կ'աշխատէր բանուոր մը, այսօր հազիւ իր շաբաթական 48 ժամը կը լրացնէ, հերթով աշխատանքն ալ պակսեցուցին, օրինակ, առաջ առտուան 5էն 12, 12էն 7 եւ 7էն լոյս 3 հերթով կ'աշխատէին: Առտուան աշխատաւորները 6,30ին գործ կ'առնեն մինչեւ 15,30 եւ 15,30էն մինչեւ գիշերուան 11,30ը: Գործարանին հին բանուորները զարմանք կը յայտնեն եւ կ'ըսեն որ 1927ի գործադրկութենէն չէր ազդուած Սիգրօէնի engrenageի մասնաճիւղը, որուն արտադրութիւնը մեծ մասամբ կը ղրկուէին արտասահման:

Բանուոր մը

ՁԱԹԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, 2 դեկտ. Եօզկատի Զօթ գիւղի Հայրենակցական Միութեան տարեկան թէյասեղանը տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 31ին երեկոյեան ժամը 8.30ին: Նախագահին բացման խօսքէն յետոյ, երգչախումբին կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը որմէ յետոյ տեղի ունեցաւ Պ. Ք. Հազէջեան արտասանեց «Տրտունջը». Ք. Պ. Վ. Յովհաննէսեան մեներգեց «Սեւ խաւարը» տասը վայրկեան դադարէն յետոյ նախագահը գրաւոր երկտողով մը պարզեց Զաթի կարօտեալներուն խղճալի վիճակը:

Ի նպաստ կարօտեալներուն աճուրդի դրուեցան Զօր. Անդրանիկի մեծադիր նկարը, որ պատրաստուած էր Զաթեցի որբ պատանիէ մը, Գ. Քէշիշեան կողմէ: 240 ֆր. գոյացաւ, նկարը շահեցաւ Կարապետ Ճանճիկեան, որ 20 ֆր. նուիրելէ զատ խոստացաւ նկարը վերադարձնել Միութեան: Պ. Ս. Գըլըճքըրըքեան արտասանեց «Մասիս»ը որ արժանացաւ ծափերու: Հայրենակիցները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեան տակ:

Ս. Գըլըճքըրըքեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը: Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարագային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ-ԼՈՒ, 28 դեկտ.— Անցեալ հինգշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ Սէն-Լուի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու ծնողական հանդէսը:

Ժամանակէն յառաջ ժողովուրդը ու մարզասէր երիտասարդները փութացած էին քաջալերելու սոյն գեղեցիկ երեկոյթը՝ հանդէսը բացուեցաւ սկաուտական քայլերգով, որմէ վերջ, նախագահը Պ. Ելքովանեան պարզեց սկաուտիզմի նպատակը եւ օգուտը որ պէտք է անկէ սպասել ազգային պահպանման տեսակէտով:

Արտասանութիւններէ վերջ կատարուեցան նաեւ շուէտական մարզանքներ: Տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, սկաուտներու պատրաստած կաղանդի ծառը, որմէ գոյացաւ 300 ֆր: Ապա ներկայացուեցան երկու ծիծաղելի զաւեշտներ: Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով:

Անցուցի

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Յայտնի ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեան վերջերս ցուցահանդէս մը տուաւ Նիսի «Փալէ տը լա Մէտիթէրանէ»ի սրահին մէջ, ուր կը ներկայացնէր 33 կտաւ:

Ցուցահանդէսի յայտագրին մէջ յօդուածներ ունին Ժորժ Ավրիլ, Քամիյլ Մօքլէր, Լուի Վօսէլ:

«Էքլէրէօր տը Նիս»ի մէջ եւս գնահատական յօդուած մը ունի Ժորժ Ավրիլ: Ուրիշ գեղագէտ քննադատ մը «Լը Փըթի Նիսուա»յի մէջ գովեստով կը խօսի այս ցուցահանդէսին, ինչպէս Մախոխեանի մասին, որ կը յիշեցնէ, կ'ըսէ, 17րդ դարու հոլանտացի մեծ նկարիչները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի: Նոր շրջան, Է. տարի, 1931: Գին 50 ֆրանք: (Կը ծախուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Տիկնանց Միութեան գրասենեակը):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Կառավարութիւնը Հէպոյի պահը մեզ վերագրեց: Մուշէն [...]ւր եկաւ թէ՝ բժշկով պիտի գան: [...]էպոյի եւ Նազարի դիակները [...]ծիերեզմանից պիտի հանեն եւ քըննեն:

Ես անմիջապէս լուր ղրկեցի [...]ալէ աղային թէ՝

«Նազարն ես եմ զարկեր, իսկ [...]էպօն իրեն մահով է մեռած: [...]ս լսեր եմ, որ մարդիկ պիտի [...]ան եւ դիակները գերեզմաննե[...]ց պիտի հանեն: Եթէ դրա առաջքը չառնես եւ, հօս, դիւղէն [...]արդիկ ձերբակալեն, ալ ո՛չ դուն [...]ս պիտի մնաս, ո՛չ ալ քո տա[...]րդ ու վրանդ, ո՛չ ոչխարդ՝ Մու[...]ն դուրս պիտի գայ: Խալիլը [...]ոքբեր: Եթէ լաւ վարուես [...]յերու եւ իմ հետս, ինչպէս քո հայրն էր եղած, նստէ՛, ա՛ռ էտ ամսական 25 ոսկին, ապրէ քեզ համար: իսկ եթէ ոչ՝ հիմա պիտի բառնաս երթաս»:

Իմ եւ Սալէ աղայի հետ բանակցութիւնները ընողը՝ Գիւղաշէնցի Գրէն էր: Երբ սա կ'ըսէ ըսածներս, Սալէ աղան կը դառնայ դէպի Ղոլէն ու կ'ըսէ.

— Ինքը ինծի մեծ եղբայր, ես՝ իրեն փոքր եղբայր, ինչպէս ինքը կ'ուզէ, էնպէս էլ կ'ընեմ:

Եւ արգիլեց էտ դիակները հանելու խնդիրը, եւ ինծի լուր տուաւ թէ՝ «շատ ֆէսատներ կան, կուգան իմ մասին բաներ կը խօսին, չհաւտաս»:

Երբ Պ. Վահանը եկաւ՝ դրան եւ իրեն հետ եղած տղաներուն տեսեր էին քրտերը կորեկայ աղբիւրի քովը: Քիւրտերը կ'երթան Սալէ աղային կը պատմեն, թէ «սարը 25 ջան ֆէտայի տեսանք»: Սալէ աղան Գրէն ղրկեր էր քովս թէ եկողները օտարակա՞ն են, թէ Մշոյ դաշտէն:

Ես Գրէին ըսի. «Կ'երթաս կ'ըսես, որ կորեկայ աղբիւրը հինգ ճամբայ ունի. մէկ կ'երթայ դէպի Մուշ, մէկը՝ դէպի Փեթակ, մէկը՝ Հաւատորիկ. մէկը՝ Իւսուֆի տուն, մէկն էլ կուգայ Սէմալ: Օրը հազար շալակաւոր կ'անցնի էտ տեղերով: Քիւրտերը ըսին՝ «ջան ֆէտայի տեսանք, դու հաւատացի՞ր»:

Կուրաւու քիւրտ ըսած Բարսեղը, որ վերջերս քեռի կը կոչուէր, այդ ատենները միշտ Դաշտ կը մնար, կը նստէր ու կ'ուտէր, կը խմէր:

* * *

1903ի գարնան, երբ դեռ էլի ձիւն կար, ժողովուրդի միտքը սկսաւ պղտորուել, ինչպէս եւ մեր զինուորներունը:

Կոտօ Հաջին, քեռին եւ Սպաղանաց Մակարը քանի մը տղաներով նորէն հեռացան խումբէն, Ախլաթէն զէնք փոխ դրելու պատրուակով: Բայց Ախլաթէն փոխադրելու ոչ մի զէնք կար: Նրանք, ինչպէս եւ Մոկացին գացին Ախլաթ Հրայրի քով. 4 5 օրէն Հրայրը վերադարձուց էտ մարդիկը Սասուն, ինծի ալ նամակ մը գրեց, թէ՝ «թող էս մարդիկը առժամ անակեայ խումբը կառավարեն, իսկ դու հանգստացիր»:

Ես ուրախութեամբ ընդունեցի եւ մի կողմ քաշուեցայ, նստայ: Հետս եկան նաեւ Վաղարշակն ու Գէորգը: Ժողովուրդը այդ բանէն շատ գրգռուեցաւ: Եկան 40 հոգի Տալւորիկցի, Ախպեցի, Հեթենցի, Իշխնձորցի, նաեւ Շատախի գիւղերից, Կէլիէկուզանցիք եւ Սէմալի Տէր Կարապետը, մաս մը ժողովուրդի հետ: Այդ բոլորը առանձին ժողով ունեցան, որից յետոյ առաջարկեցին Հրայրի կողմից ուղարկուած այդ խմբապետներուն թէ՝ «մենք բոլորս հոս գտնուածներս, ո՛չ ձեզի բնակարան կուտանք, ո՛չ ձեզի հաց կուտանք, ո՛չ ալ կը թողնենք մեր սահմաններու մէջ: Գնացէ՛ք, թող Սէմալցիք ու Շէնիկցիք պահեն ձեզ»: Նրանք ստիպուած գնացին Շէնըք, ուրկէ անցեր էին Դաշտը:

15 օր չտեւեց, եկաւ Պ. Վահանը: Առանձին ժողով մը ունեցանք իմ խորհրդակիցներով միասին: Այդ ժողովին եկած էին նաեւ Դաշտը գացող տղերքը՝ Հաճի Մկրտիչ, քեռին եւայլն: Դուրսը ոչ մի զինուոր մնացած չէր: բոլորն ալ ներկայ էին: Ոչ մի գաղտնի հաշիւ չունինք՝ ո՛չ հացի, ո՛չ զէնքերու, ո՛չ փողի: Բոլորը մանրամասն գիտէինք թէ՝ ո՞ւր ինչ ենք առեր, ինչ ենք տուեր:

Պ. Վահանին յանձնեցի բոլոր զէնքերը, հաշիւներուս մուտքն ու ելքը ցոյց տուի, յանձնեց նաեւ մեր խառնութիւններու պատճառով ժողովուրդին տեղեկագիրները:

Խալիլի ծոցէն ելած կնիքներու պատճէնները, որ առաջուց առեր էի երկու շարք թղթի վրայ, տուի: Պ. Վահանը ամէն բան հասկցաւ: Այն ատեն Վահանը արտասահման ղրկեց Հաւատորցի Մուրատը, Սոխգոմցի Սիմոն եւ Մովսէսը. որովհետեւ Սիմոնը կռիւներու մէջ միշտ խոյս էր տուած, նոյնիսկ Նորշէնի կռուին՝ կնոջ շոր էր հագեր, Մուրատը զինուոր չեղած մի կին էր սպաններ, իսկ Բերդանկցի Մովսէսը զինուորութեան ընդունակութիւն չունէր: Դրանց ընկերակցեց նաեւ Փոթկայ Արամը, որը Սերոբի կռուին հրացանը նետած, հեռացած էր:

(Շար.)

Ամենէն ծանրակշիռ ըմբոստացումը ծագեցաւ «Փրոֆինթէրն» յածանաւուն վրայ, որ դեկտեմբեր 16ին, մեկներ էր Սեվաստաբոլի նաւահանգիստէն:

Եւ երբ կրկին նաւահանգիստ կը վերադառնար, կէփէուի մարդիկը ուզեցին ձերբակալել Միլիուքին անունով ենթասպայ մը, որ հակայեղափոխական զրգութիւններով կը մեղադրուէր: Ամբողջ նաւազները ընդդիմացան այս ձերբակալման:

Անթելով օգնութիւն ուզուեցաւ. շատ չանցած «Փրոֆինթէրն»ը պաշարուած էր իսկական նաւատորմով մը: Պէտք եղաւ օգնութեան կանչել թորփիլահալած մը, յածանաւ մը, երկու ընդծովեաներ եւ 9 թորփիլանաւեր, զսպելու համար ըմբոստները, որոնք յանձնուելէ առաջ կոտրտեցին յածանաւուն բոլոր մեքենաները եւ զանոնք դարձուցին անգործածելի: Յածանաւուն բոլոր նաւազներն ու սպաները այս կերպով ձերբակալուեցան ու յանձնուեցան պատերազմական ատեանին, որուն վճիռը անմիջապէս գործադրուեցաւ: 22 նաւազներ գընդակահար եղան: Իսկ միւսները դատապարտուեցան երկարատեւ բանտարկութեան:

Ռուս-լեհական դաշինք?

ՊՈՒՔՐԷՇ, 4 յունուար.— «Լուփթա» թերթը որ առհասարակ քաղաքական ստոյգ աղբիւրներէ կը քաղէ իր լուրերը, կը յայտնէ թէ ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին, վերանորոգելու համար լեհեւռուսական դաշնակցութիւնը: Թերթը յայտնելէ յետոյ թէ այս մասին՝ Զուիցերիոյ մէջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Լեհաստանի արտաքին նախարը Զալէսքի և Ռումանիոյ վարչապետը Միրոնէսքօ, կ՚աւելցնէ.— Լեհեւռուսէն դաշինքը կը վերջանայ փետրուարին: Վերանորոգման բանակցութեանց ընթացքին, նոր խրողութիւն մը երեւան եկած է: Խորհրդ. կառավարութիւնը առաջարկած է Լեհաստանի, փոխադարձ չէզոքութեան դաշինք մը կնքել Լեհաստանի եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ, ճշդելով մանաւանդ որ երկու կողմերէն ո՛չ մէկը պիտի մասնակցի այն դաշնակցութեանց որոնք ուղղուած են իրենցմէ մէկուն դէմ:»

Լեհական կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած է այդ մասին բանակցութեան մտնելու, պայմանաւ որ այդ փոխադարձ չէզոքութեան դաշինքը ընդարձակէ իր սահմանները եւ իր մէջ առնէ Մոսկուայի մէջ՝ Լիտվինովի կնքած համաձայնագրին բոլոր ստորագրող կողմերը:

Թերթը կը կարծէ թէ լեհեւռուսական դաշնագիրը կարելի պիտի ըլլայ վերանորոգել փետրուարէն առաջ, այսինքն լեհեւռուս հաւանական բանակցութիւնները տակաւին չսկսած:

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 10ին Salle d'Horticultureի մէջ, 84 rne de Grenelle Métro, Bac.

Կը նախագահէ Պ. Ալ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ եւ Ամերիկայի հայ ՖԱՔԻՐ ԳԱՌՆԻԿ ԹԱՔԱՆՃԵԱՆ (the Great Rajah).

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թատ, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր:

Ընտիր ճաշ, ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ — Մուտք 10 ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ. ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԱՐԱԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրադարանին մէջ:

Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան, Պ. Ա. Որբերեան, Օրիորդներ Արուսեակ և Մարիամ Որբերեան, Տէր եւ Տիկ. Օ. Որբերեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), եւ Տէտէեան եւ Սպարթալի ընտանիքները խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր

ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆի

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 56 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11.30ին Փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Saint Ouen (Parislen)ի գերեզմանատունը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բժիշկ Գէորգեան եւ իր կինը Արփենիկ Գէորգեան (ծնեալ Արղութեան) իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իշխանուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զարացեան ընտանիքը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Կրընոպլի, Բրուա Րուժի, Լանսէի, Պրինեոյի հայրենակիցներուն որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԶԱՐԱՑԵԱՆի մահուան առթիւ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Դեկտ. 3ին:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի Մանուկներու Պաշտպանութեան փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Իշխանուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ գումարները, Հ. Յ. Դ. Բիւրօ 300 ֆրանք, Աղդութեան խումբ 100, փարիզի կոմիտէ 50 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Է. ՀԱՃԵԱՆի մահուան առթիւ հետեւեալ գումարները. Յ. Բուլճեան 200, Վ. Բուլճեան 200, Գ. Աղաթօն 200, Վ. Էսմէրեան 200:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գոնիայի որբանոցէն, Կարապետ Կիրմիրլեան, Օննիկ Փիլիկեան, Ստեփան Ղուկասեան, Արփիար Թաքարեան, Յարութիւն Մաղաքեան եւ Յովհաննէս Պապոեան որոնք 1928ին Թորինոյէն (Իտալիա) մեկնած են Ֆրանսա աշխատելու համար: Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կամ Լիոն կը գտնուին: Իմացնել իրենց որբ ընկերոջ Հայկ Սուքիասեանի, Via Cadurso Villaggio Armeno Bari (Italie).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով: Դիմել Ճարալեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. կամ Յառաջի վարչութեան:

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 Ֆր.:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլժուիֆ, Տիկ. Բ — 100:
Իսի-լէ-Մուլինօ, Ս. Պ.— 43:
Բրէմլին, Թ. Կ.— 100:
Սէն Շամոն, Գործ.— 205:
Ֆոնթէն, Կ. Փ.— 155:
Մարսէյլ, Վառ.— 140
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 35:
Լիվրի-Կարկան, Ալթ.— 35:
Վէրիւ սիւր Պուրպըր, Ա. Գ.—35:
Փարիզ, Ն. Ղ.— 35:
Անոնվիլ, Բաշ.— 35:
Փոն տը Քլէքս. Գ. Տ. Ղ.— 140:
Ժուանվիլ, Ն. Ն.— 70:
Պանեէօ. Օր. Թ.— 70:
Սէն Մօրիս, Պ. Տ.— 110:
Նիս, Ա. Ս.— 70:
Մարսէյլ, Խ. Ն.— 70:
Կարտան, Ս. Թ.— 140:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս. Տար.	
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.	
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
7 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1461 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ՀՈԳԸ

Մեր հարցարանին վրայ, հետզհետէ կը ստանանք պատասխաններ աշխատանքի տագնապի մասին։

Ինչպէս գիտել տուինք անցեալ շաբթու, տակաւին կանուխ է, գործածելու համար բուն բառը,— Գործազրկութիւն։ Բայց տագնապը կը շեշտուի, կը ծաւալի յամրաբար, գոնէ օտարականներուն համար։

Մեզի հասած պատասխաններէն կ'իմանանք որ պարբերաբար բանուորներ կ'արձակուին քիչ մը ամէն տեղ։ Եւ անշուշտ ամէնէն առաջ օտարականները։

Միեւնոյն ատեն տեղի կ'ունենան աշխատանքի ժամերու կրճատումներ։ Իսկ մտահոգութեան գլխաւոր պատճառը՝ անորոշութիւնն է,— վաղուան գալիքը։ Տագնապը պատահական երեւո՞յթ մըն է, թէ տեւական։ Պիտի քաշքշուի՞ այս յամրընթաց, գրեթէ անզգալի վիճակին մէջ, թէ պիտի պոռթկայ ու ծաւալի, դառնալով ճշմարիտ աղէտ մը, ինչպէս 1927ին։

Լաւատես ձայներ պակաս չեն, ընդհանուր անորոշութեան մէջ։ Եւ որովհետեւ տագնապը տիեզերական է, մէկ երկրի լաւատեսութենէն կը վարակուի միւսն ալ։

Այսպէս, Ամերիկայի մէջ վարդագոյն յայտարարութիւններ եղան եւ արձագանգները անմիջապէս փոխադրուեցան Եւրոպա։ Հարցը ան է որ ճիշդ այս պահուն 9 միլիոն անգործներ ակռայ կը կճրտեն, եւ հարիւր հազարաւորներ կարգի կը սպասեն դուռներու առջեւ, հաց կամ ապուր ստանալու համար։

Այստեղ ալ, պաշտօնական բերանները յոյսեր կը ներշնչեն, բայց շաբաթէ շաբաթ կ'աւելնայ արձանագրուած գործազուրկներու թիւը։ Երկու շաբթուան մէջ, արդէն մօտեցած է 20.000ի, ինչ որ իրականութեան բուն պատկերը չի ներկայացներ։ Տագնապին լրջութեան մասին գաղափար մը տալու համար, յիշենք թէ կարգ մը երեսփոխաններ կը խորհին տան վարձքերու յետաձգում պահանջել Խորհրդարանէն։ (Յունուար 15էն կը սկսի տարուան առաջին եռամսեան)։

Ամփոփուելով հայկական շրջանակի մէջ, մեր ձեռքին տակ եղած տեղեկութիւնները բաւական են, որ այժմէն միջոցներ խորհինք, սպառնացող տագնապին տոկալու։

Առանց աւելորդ իրարանցումի, չարիք մը սահմանափակելու մտահոգութեամբ, անհրաժեշտ է կատարել նախնական խորհրդակցութիւն մը, մասնակցութեամբ Հայր. Միութիւններու, Աղքատախնամներու եւ Կարմիր Խաչերու։ Աջէն - ձախէն դիմումներ անպակաս են մեր խմբագրատան մէջ, ի խնդիր գործի։ Աւելի շատ են անոնք որ ափ կ'առնեն այս կամ այն հանրային հաստատութեան դուռը, նպաստի համար։

Ինչպէս 1927ին, այս անգամ ալ աչքի կը զարնէ կսկծալի պարագայ մը,— Մեր աշխատաւորները, մանաւանդ անոնք որ երիտասարդ են, օր աւուր կը վաստկին ու կ'ապրին։ Շատ քիչերը ուզած կամ կրցած են բան մը մէկդի դնել, սեւ օրուան համար։ Վստահ՝ իրենց առողջութեան եւ գործերու տեւականութեան վրայ, շատեր աջ - ձախ չեն նայած, եւ առաջին տագնապին, արդէն կը շուարին, կ'անճրկին։

Տաժանելի է այս կարգի աշխատաւորներու վիճակը, մանաւանդ երբ ամուսնացած են եւ զաւակներ ունին։ Եւ շատերն այդպէս են, Փարիզի մէջ թէ գաւառները։ Եթէ օրական ուտելիքը ճարեն այսպէս կամ այնպէս, տան վարձքի հոգը չեն կրնար փարատել։ Կամ եթէ ունին սեփական տնակ մը, պարտքով շինուած, պարտատէրին շուքը, պայմանաժամը քթէ բերնէ կը բերեն՝ պատառ մը հացը։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ ուշ-կանուխ պէտք պիտի ունենանք գործազուրկներու օգնութեան մարմիններու, եթէ չգտնուին ուրիշ օրկաններ, տագնապի մատնուած բանուորներուն աջակցելու համար։

Փարիզի մէջ արդէն անհամբերութեան նշաններ կը տեսնուին։ Վաղը հաւանաբար Մարսէյլէն եւ ուրիշ քաղաքներէ ալ անձկութեան ձայներ հասնին։

Առաջադրուած Մարմիններուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ոչ թէ ողորմութիւն բաշխել, այլ գործ գտնել։ Կամ առժամեայ փոխատուութիւններով մեղմացնել գործազուրկին հոգերը։ Յետոյ, միջոցներ մտածել լայնօրէն օգտուելու պետական աղբիւրներէն, գործազրկութեան սնտուկներէն եւն.։

Ամէն պարագայի մէջ, ներելի չէ կրաւորական դիրք բռնել եւ սպասել որ կատարեալ թշուառութիւն հաստատուի, գործի ձեռնարկելու համար։

1927ին, մենք առաջարկեցինք արհեստակցական սերտ կապ հաստատել հայ բանուորներու միջեւ, փոխադարձ օգնութեան սնտուկներով։ Այն ատեն տրամադրութիւն կար շատ բաներ ընելու, բայց երբ տագնապը փարատեցաւ, ամէն ինչ մոռացութեան տրուեցաւ։

Ահա նորէն դժբախտ առիթ մը, որպէսզի մեր բանուորները քիչ մըն ալ իրենց համար, սեւ օրուան համար մտածեն ու կազմակերպուին, օրինակ առնելով իրենց օտար ընկերներէն։

Այս պարբերական տագնապները ազդարարութիւններ են ոչ միայն ուրիշ գաղութներու, այլ եւ Ֆրանսայի մեր աշխատաւորներուն համար, որոնց տոկալու կարողութիւնն ալ կը պակսի տարուէ տարի։

Շ.

ԺՈՖՐԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարաջախտ Ժոֆր ծնած է 1852ին Ռիվսալթի մէջ (Պիրենեան Լեռնագաւառ)։ 12 յունուարին։ Փէրփինեանի քոլէճը աւարտելէ յետոյ, 17 տարեկան էր երբ մտաւ Բազմարուեստեան վարժարան։ Աւարտեց 27 սեպտ. 1870ին, փոխ. տեղակալ տիտղոսով եւ մտաւ ամրաշէն բանակը։ Այդ աստիճանով մասնակցեցաւ Փարիզի պաշարման։ 1876ին հարիւրապետ դարձաւ։

Հարիւրապետ էր, երբ անցաւ Ֆրանսական գաղթային կազմակերպութեան մէջ, մասնակցեցաւ Թոնքինի արշաւանքին։ Յետոյ գնաց Սուտան, օգնելու համար Ֆրանսական խումբի մը, որ 1894ին ջարդուեցաւ Թոմպուքթուի առջեւ։ Գրաւեց քաղաքը եւ տէր դարձաւ կացութեան։

1894ին փոխ-գնդապետ է արդէն։ Այդ աստիճանով մասնակցեցաւ Մատակասքարի արշաւանքին։ 1902ին կ'անուանուի զօրավար եւ պաշտօնի կը կոչուի պատերազմական նախարարութեան մէջ, յետոյ դասախօս՝ զինուորական վարժարանին մէջ։ 1905ին հրամանատար Բ. զօրաբանակին։ 1910ին կը մասնակցի Պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդին։ 1911ին ընդհ. սպայակոյտի պետ։ Այս դիրքով Ժոֆր ուղղակի հաղորդակցութեան կը մտնէր, խաղաղութեան մէջ, ֆրանսական բանակին հետ, [illegible] պատերազմի ժամանակ։ Այսպէս կը կազմակերպէ բանակը լռիկ ու մնջիկ։

1914 յուլիսին հանրապետութեան նախագահ, Փուանքարէի հետ կ'երթայ Ռուսիա։ Վերադարձին պատերազմ յայտարարուած է արդէն։ Ու կը ստանձնէ բանակի ընդհ. հրամանատարութիւնը, շնորհիւ իր կարողութեանց, զօրաշարժը տեղի ունեցաւ կատարեալ ձեւով։

Շարլըրուայի մէջ, Թշնամի բանակները ճակատ ճակատի։ Եւ նահանջ մը դէպի Մարն։ Նահանջը գէշ կատարուեցաւ, որովհետեւ, հակառակ Ժոֆրի հրահանգներուն, խրամ պատրաստուած չէր ճակատին ետեւ։ Ու նահանջը, որ զինուորական ճարտար խաղ մըն էր, գէշ համեմատութիւն ստացաւ։ Աշխարհ անձկութեամբ կը հետեւէր այս շարժումներուն։ Զօր. Կալիէնի, ծրագրի ընկերը, կը թելադրէ անյապաղ սկսիլ հակայարձակումը։ Ժոֆր, վերակազմած էր բանակը, պատրաստած էր դիրքերը եւ սկսաւ հակայարձակումը, կատարեալ էր յաղթանակը։ Թշնամին աղէտալի նահանջ մը կատարեց։ Ֆրանսա փրկուած էր։

Այնուհետեւ կը սկսի խրամատային երկար պատերազմը։ 13 դեկտ. 1916ին, խորհրդարանին քննադատութիւններուն տակ, դահլիճը հրամանատարութիւնը կ'առնէ Ժոֆրի ձեռքէն, անոր տալով, իբրեւ վարձատրութիւն Մարնի, մարաջախտի տիտղոս։

Իրեն կը յաջորդէ զօրավար Նիվէլ կարճ ժամանակով։ Յետոյ զօրավար Փէթէն, ի վերջոյ Ֆոշ։ Բայց, որքան ալ շնորհազրկուած թուէր Ժոֆր, իրեն կը պարտին վերջնական յաղթանակը, որուն ճամբան հարթած էր Մարնով։

1917ին Ժոֆր պաշտօն ստացաւ մեկնիլ Ամերիկա, ուր իր կատարած ջանքերուն շնորհիւ Միացեալ-Նահանգները մասնակցեցան պատերազմին։

Իսկ 1918ին կ'ընտրուէր Ակադեմիոյ անդամ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 5 Յունուար.— Ներքին գործավար Շիւքրի Գայայի եւ թուրք բանակներու ընդհ. քննիչ Ֆախրէտտինի ղեկավարութեամբ, Մէնէմէնի դէպքերը քննող յանձնախումբը այն համոզումը գոյացուցած է թէ Մէնէմէնի դէպքերը շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն եւ աւելի լայն ծաւալ ունին քան ինչ որ կը կարծուէր սկիզբները։

Յանձնախումբը երեւան հանած է թէ մօտ ատենէն երկրին զանազան կէտերուն վրայ, շատ աւելի մեծ շարժում մը պայթեցնելու պատրաստութիւններ տեսնուած էին։

Քննիչ յանձնախումբը անընդհատ նոր ձերբակալութիւններ կատարել կուտայ եւ կը փորձէ դաւադրական կազմակերպութեան բոյնը երեւան հանել։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Թուրքիա

Ազգերու Դաշնակցութիւնը Թուրքիոյ ելմտական գործավարութեան ուղղած է հարցարան մը, որով երկրին տնտեսական ու ելմտական, ինչպէս նաեւ տուրքերու դրութեան մասին կարգ հարցումներու պատասխանը կ'ուզէ։

Թուրքիա, առարկելով թէ չի մասնակցիր Ազգերու Դաշնակցութեան, որոշած է պատասխան չտալ հարցարանին։

Պաշարման վիճակը հաստատուեցաւ

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովը իր յունուար 1ի նիստին մէջ զբաղեցաւ Մէնէմէնի յետադիմական շարժումի խնդրով։ Երկարատեւ վիճաբանութիւններէ յետոյ կարդացուեցաւ վարչապետութեան կողմէ Ժողովին յղուած գրութիւն մը, որով կ'իմացնէր՝ Հիմնական Օրէնքին 86րդ յօդուածին համաձայն, Մէնէմէնի, Պալըքէսիրի եւ Մաղնիսայի շրջանակներուն մէջ 1931 Յունուար 1էն սկսեալ մէկ ամսուան համար պաշարման վիճակի հրատարակութիւնը։

Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց այս օրինագիծը։

[illegible]

Պոլսոյ մէջ Նաքշիպէնտ աղանդին շուրջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Ձերբակալուածներուն հարցաքննութիւնը աւարտած է եւ դատական թուղթերը պատրաստուած են։

Պոլսոյ մէջ մինչեւ հիմա ձերբակալուածները, որոնց թիւը 12ի կը հասնի, «Անաֆարթա» շոգենաւով Պանտրմա ղրկուեցան եւ անկէ ալ Մէնէմէն։ Պիտի ղրկուի նաեւ Շէյխ Էսատ, նկատելով որ անոր առողջական վիճակը բարւոքած է։

Կատարուած քննութեամբ հաստատուած է թէ Շէյխ Էսատ գաղտնի «թէքքէ» մը ունէր եւ բազմաթիւ անձեր կը յաճախէին հոն։ Սակայն կարելի չէ եղած հաստատել որ «թէքքէ»ն յաճախողները կապ ունեցած են դաւադրական դէպքին հետ։ Միայն, նկատելով որ այս ձեւով կրօնական արարողութիւն կատարելը հակառակ է պետական օրէնքներուն, ընդհ. դատախազութիւնը որոշած է այս հիման վրայ հետապնդում կատարել «թէքքէ»ն յաճախող անձերուն դէմ, որոնց թիւը 200ի կը հասնի։ Այս անձերուն մէջ կը գտնուին զանազան դասակարգերու պատկանող այրեր եւ հանըմներ։

∴ «Ագշամ», խօսելով փաստաբան Հասան Ֆէհմի պէյի ձերբակալման մասին, կ'ըսէ թէ ասիկա կը ցուցնէ որ կարգ մը ընկերային դիրքի տէր անձեր ալ կապ ունին յետադիմական շարժումին հետ։

Նորանոր ձերբակալութիւններ

Իզմիրի դաւադրական շարժումին քննութիւնը փութով առաջ կը տարուի։ Երեք անձեր եւս ձերբակալուեցան Իզմիրի մէջ։ Անոնցմէ մէկը Ֆէթհիէի իմամն է։ Ձերբակալուելով Մէնէմէն ղրկուած է նաեւ Նաքշիպէնտ աղանդին շէյխերէն Տէմիրճիլի Մուսթաֆա։ Շէյխ Լութֆուլլահ ալ ձերբակալուած է։

Ալաշէհիրի մէջ 21 հոգի ձերբակալուելով Մէնէմէն ղրկուած են։ Մէնէմէնի մէջ ըմբոստները ծափահարողներէն քանի մը հոգի ալ բռնուեցան։

Մինչեւ հիմա հսկողութեան տակ առնուածներուն թիւը 150ի հասած է։ Ըմբոստները համախոհներ ունէին Պոլիս, Մաղնիսա, Պալըքէսիր, Ալաշէհիր եւ Ագհիսար։ Ալաշէհիրի մէջ ձերբակալուած է հաֆըզ Հասան որ Պաշլանըշ գիւղին մէջ Նաքշիպէնտ աղանդը կազմակերպած է։

Ձերբակալուածներու խոստովանութենէն երեւան ելաւ որ դէպքին հեղինակները մեղսակիցներ ունէին Անթալիոյ մէջ։

Պուլկար աւազակները յոյն կը ջարդեն

Աթէնքէն երէկ տրուած հեռագրի մը համաձայն, պուլկար աւազակներ՝ Տէտէ Աղաճի մօտ մտած են յունական հողէն ներս, եւ սպաննած են վեց հոգի եւ գիւղ մըն ալ այրած զայն կողոպտելէ յետոյ։

Յունաստան եւ դաշնագրերու յարգութիւնը

ՎԻԵՆՆԱ, 5 յունուար.— Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս՝ Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՂԻՆԱԿԱՒՈՐ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էսփըրէ դէպի արեւելք իր ճամբորդութենէ վերադարձին, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Մարսիլիոյ մէջ, խօսելով Թուրքիոյ ներկայ կացութեան մասին.— Կրցայ հաստատել թէ Թուրքիա անցնելու վրայ է շատ աւելի լուրջ տագնապ մը, քան ինչ որ կը կարծուի Ֆրանսայի մէջ։ Քրտական ըմբոստութիւնը ըսուածէն շատ աւելի ծանր է եւ տակաւին չէ զսպուած։ Քիւրտերը կը քաջալերուին Մուսթաֆա Քէմալի հակառակորդ կարգ մը Թուրքերու կողմէ եւ յետադիմականները գլուխ կը ցցեն։ Ալ չեմ գիտեր թէ ինչեր պիտի պատահին այնտեղ։ Էնկիւրիի թուրք զինուորները լաւ հագուած են բայց արեւելեան սահմանագլուխի զօրախումբերը գէշ հագուած են եւ կանոնաւոր վճարում չեն ստանար եւ փայլուն վիճակ մը չեն ներկայացներ։

«Նաւահանգիստները, մանաւանդ Իզմիր, առեւտուր չունին այլեւս։ Փողոցներուն մէջ շատ անցորդներ ցնցոտիներով պատսպարուած են։ Թուրքիա շատ հեռու է բարգաւաճ ըլլալէ։ [illegible] տանի մէջ կը տիրէ կարգ-կանոնի, աշխատանքի եւ տնտեսական բարգաւաճման մթնոլորտ մը։ Երկիրը կատարեալ զարգացման ճամբուն մէջ է»։

ՆԱՔՇԻՊԷՆՏ ԱՂԱՆԴԸ

Հակաքէմալական շարժման կազմակերպիչ Նաքշիպէնտ աղանդին պետ Շէյխ Էսատ Էֆէնտիի տունը խուզարկուած ատեն ոստիկանութիւնը կարեւոր գումար մը գտած է սնտուկի մը մէջ։ Կ'ըսուի թէ այս գումարը 70-80 հազար ոսկիի կը հասնի։

«Թէքքէ»ները ընդհանրապէս հարուստ հաստատութիւններ կը համարուէին, որովհետեւ երբեմն ասոնք սուլթաններու հովանաւորութիւնն ու շնորհները կը վայելէին։ Ասոնց կարգէն ամէնէն հարուստը եղած է Նախշիպէնտներուն «Թէքքէ»ն որուն սուլթաններ ալ անդամ եղած են։

Այս աղանդը միայն Պոլսոյ մէջ «Թէքքէ»ներ ունէր եւ բազմաթիւ ճիւղեր Անատոլուի մէջ։ Այս աղանդը երկու թեւի բաժնուած էր «գաղտնի» եւ «յայտնի»։ Անոնք որ աղօթելու ատեն բարձրաձայն կը տքային՝ «յայտնի» թեւին կը պատկանէին. իսկ անձայնները «գաղտնի»ին։ «Գաղտնի» թեւին պետն էր 150նոցներէն Ջէյնէլ Ապէտին Էֆէնտի։ Շէյխ Էսատ ալ «յայտնի»ներուն։

ՌԱՄԶԻՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԱՏ

Ռիկայէն «Մորնինկ փոսթ»ի թղթակիցը կը գրէ.— Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ վերջերս՝ Մոսկուայի դատավարութեամբ համաշխարհային համբաւ ստացած Ռամզին եւ իր ընկերները, որոնք մեղադրուած ու դատապարտուած էին հակայեղափոխական դաւադրութեամբ, բանտէն ազատ արձակուած են։ Անոնք կ'աշխատին Սիպերիոյ զանազան գործարաններուն մէջ, կեղծ անուններով...

ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Ա.

Նախորդ յօդուածի մը մէջ («Յառաջ», Թիւ 1423), կ'եզրակացնէինք թէ, — Դաշնակցութիւնը այսօր, ինչպէս յայտնուէր գաղութներու մէջիբր ներկայ պայմաններու ծնունդ, պիտի մշակէր ծրագիրը որ 40 տարիներու փոթորկոտ գոյութենէ մը յետոյ՝ իրն է այժմ ու պիտի նետուէր գործունէութեան մը մէջ, որ քառասուն տարիներու ելեւէջէն վերջ, զայն կրկին կը դնէ յանձնառութիւններու աճուոր բեռան մը ծանրութեան տակ։ Ու պայմաններու որոշ տարբերութեամբ, իր դէմ պիտի գտնէր նոյն հակառակորդները, որ 40 տարի անընդհատ, պատուար փորձեցին կանգնել՝ ամէն մէկ քայլի առջեւ

Եւ, ինչպէս անցեալ 40 տարիներու ընթացքին, այսօր եւս, այդ հակառակութիւնը դատապարտուած է լռելու, չեզոքանալու ինքնազսպման ուժով, կամ վախով եւ կամ արտայայտուելու եւ գործելու իրեն արժանի եղանակներով, աղմուկէն սկսեալ մինչեւ կռնակէն ու մութին տրուած դաշոյնի հարուած, հրապարակային բարբանջանքէն՝ մինչեւ մատնութիւն...։

Ի հարկէ, կարելի չէ պահանջել ու պարտադրել որ նոյն հաւաքականութեան բոլոր տարրերը հաւասարապէս զգան, մտածեն ու գործեն միաւորի յատուկ ներդաշնակութեամբ, կամ ենթարկուին նոյն հոսանքին տիրական ազդեցութեան եւ իրենց ըմբռնումներն ու զգացումները թափեն նոյն կաղապարին մէջ։ Հակառակութիւն ու բախում ուրեմն, տարբեր հոսանքներու միջեւ, պարզ եւ ըմբռնելի երեւոյթներ են։Սակայն, իրենց հետեւանքներով, կը մարդանան հայ իրականութեան մէջ։ Ինչ որ օտար միատարր, ազատ ու պետականացած միջավայրերու մէջ ներելի է եւ թերեւս անհրաժեշտ, յաճախ՝ նոյնը չի կրնար ըլլալ հայութեան ներկայ պայմաններուն մէջ։

Օտար միջավայրերու մէջ, հոսանքհոսանքհակառակութիւնը էապէս կը բխի ընկերային ու քաղաքական տեսակէտներու տարբերութենէ։ Հո՛դ, հակառակութեան գլխաւոր դրդիչը խմբականն է, դասակարգայինը

Հայ կեանքի մէջ, անոր տուն կուտայ այլազան ազդակներու ամբողջութիւն մը, որուն հիմնակէտը անհատականն է։ Մեր մէջ, չկայ ազգային դասակարգ, նման օտարին, որ ծնունդ տայ համապատասխան կազմակերպութեան, խմբական համակրութիւններով ու հակակրութիւններով։

Անշուշտ, եթէ ուզենք, կըրնանք համաձայն ընկերաբանական կաղապարներու, հայ հաւաքականութիւնը բաժնել դասակարգային շերտաւորումներու։ Տարբերը կան՝ գան ու ցիր։ Սակայն, իրականութիւնը տարբեր երեւոյթ կ'արձանագրէ։

Հայ պուրժուան՝ նոյնքան հայրենազուրկ, որքան հայ բանուորը, իր դասակարգային համակրանքով ու հակակրանքով՝ աւելի կապուած է օտար քաղքենիին եւ ընկերվարականին, քան իր հայ դասակիցին ու հայ բանուորին, որոնց եղկուքին ալ դէմ կրնայ դառնալ — իբր հայ հաւաքականութեան մասնիկ — միմիայն ազգային ձգտումներու ուսինութեամբ եւ կամ, երկուքին ալ գործակցիլ՝ նոյն ձգտումներու համերաշխութեամբ

Այս երեւոյթը առաւելապէս կը նշմարուի Դաշնակցութեան մէջ, որ այսօր, իր կազմախօսա-

կան այլազան տարրերով կ'իրականացնէ քառասուն տարի առաջ հրատարակուած Հ. Յ. Դ.ի առաջին Թռուցիկին ոգին։

Դասակարգային գետնի վրայ, հայ պուրժուան ու հայ բանուորը խսկապէս միջազգային տիպարներ են՝ շնորհիւ ընկերային ու քաղաքական պայմաններուն, որոնց ենթարկուած են։ Հայ կը դառնան եւ իրարու կը միանան զգացումի ուժով կրնան նոյնիսկ ազգային քաղաքական նոյն նպատակը հետապնդել ձեռք ձեռքի։ Բայց իրարմէ կը բաժնուին ու կը զանազանուին խառնուածքով, ազգային քաղաքական ըմբռնումներով ու հետապնդումներով։ Հակառակութիւնը կը սկսի անկից ու դասակարգ չի ճանչնար։ Որովհետեւ, հիմը ընկերային չէ, այլ քաղաքական։ Անկից նաեւ անոր կոպտութիւնը...

*
* *

Այս մէկ քանի խորհրդածութեանց տուն կուտայ նախաբանը ընկ. Ս. Վրացեանի մէկ յօդուածին՝ «Մեր բարքերից», («Հայրենիք», դեկտ 7)։

Խօսելով հակառակորդներու փոխադարձ վարմունքին մասին, ընկ. Վրացեան կը գծէ բարքերու սեւ սեւ պատկեր մը՝ ջասայուն մթութեամբ ու խառնակութեամբ.— «Չկայ յարգանք դէպի մարդն ու մարդկային արժանապատւութիւնը»։

«Մանաւանդ գարշելի է վերաբերումը դէպի հակառակ գաղափարների տէր կամ հակառակորդ կուսակցութեանց պատկանող անհատները։ Այստեղ արդէն չափ ու սահման, սրբութիւն չկայ։ Հակառակորդը անպատճառ մարմնացումն է ամէն տեսակ աղտեղութեանց, բարոյական հրէշ է, անսկզբունք, աննկարագիր, անբարոյական, շահամոլ, կեղծաւոր, խարդախ, դաւաճան— մի խօսքով՝ քրէական տիպար, կատարեալ ճիւաղ»։

Անհերքելի իրողութիւն։ Ի՛նչ, օր չանցնիր որ հակառակորդ մամուլի սիւնակներուն մէջ, փաստը չգտնենք կոպիտ այս իրականութեան։ Մանաւանդ երբ հարցը կը դառնայ Դաշնակցութեան ու դաշնակցական անհատի մը շուրջ։ Փոքրէն ամենէն մեծը, մութ անկիւնի մը պատահական թղթակցէն մինչեւ խմբագրապետը հայհոյութիւն մը ունին տեղաւորելիք ու առիթը կը գտնեն ամէն վայրկեան՝ առանց փնտռելու յոգնութեան։ Հակառակութիւնը հոդ՝ կանգ չառներ սակայն լեզուի յանդգնութիւններով կ'երթայ ամենամութ ակնարկութիւններէն մինչեւ բացայայտ քսութիւն, որուն դէմ իբր պարզ հոմանիշ՝ յաճախ, պէտք պիտի ըլլար արձանագրել «մատնութիւն»... բառը։

Մարդիկը ո՛չ միայն կը յանդգնին դրուագ առ դրուագ բզըքտել Դաշնակցութեան 40 տարիները, պատէ պատ զարնել սրբութիւններ՝ որոնց յետին ու փոքրագոյնը՝ իրենք՝ իրենց համար պիտի արձանագրէին ինքնագովութեան իբրեւ անսպառ ներշնչարան, ո՛չ միայն թզուկի իրենց մանրուք մատներով կը փորձեն հիմերը խախտել ամրակուռ հաստատութեան մը, այլ չեն քաշուիր քրքրելու անհատներու անցեալն ու նոյնիսկ ներքին կեանքը։ Անշուշտ իրենց կը պակսի լրտեսի ճարտարութիւնն ու հնարամտութիւնը։ Պակասը կը գոցեն յերիւրանքով։

Այնքան որ յաճախ մարդ իրաւունքով կը տարուի խորհրդածելու, — Դաշնակցութիւնն իբր յեղափոխական կազմակերպութիւն որ թարմութեան շունչ է փչեր հայ ճախճախուտքին վրայ, արդեօ՞ք վրայ է տուեր հաւաքական հպարտութեան զգացումը։ Վարկաբեկման փորձերը որոնք սկսած են ներքին քայքայման հետանկարներով ալ յուսադրուիլ, արդեօ՞ք այլեւս չեն ցնցեր կուսակցական նախանձախնդրութեան մեր ջիղերը։

Եւ այն կուսակցական անհատները, որո՛նք ամենէն աւելի իբր տիրական դէմքեր կ'ենթարկուին անուանարկութեան գռեհիկ գրոհներու, արդեօ՞ք յանցանք չեն գործեր ամենագործ պռռչըտուքներու հանդէպ, լռութեան դաս եւ օրինակ տալով, երբ գիտեն ու գիտենք թէ «յաչս չէզոք հասարակութեան» իրենց անհատական հմայքին հետ, կը փրթի նաեւ կտոր մը կուսակցական հմայքէն։

Ի հարկէ, լռութիւնը ձեւ մըն է լաւագոյն պատասխանի։ Բայց պարագային համեմատական երբ կը նպաստէ գրգռելու հակառակորդին յանդգնութիւնը, արդեօ՞ք մեզ չի տանիր կուսակցական անբարոյացման, եւ արդեօ՞ք բոլոր խորհրդածող մտքերուն ու բանաղուսպ կամքերուն չի պարտադրեր հակազդեցութեան յարմարագոյն որոնումներ։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ՕՐԸ ՉԷ ԲՈՐԵԿԵՆԴԱՆ ԿՈՎՆ Է ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կ աղանդի նուէր՝
իմ տարագիր ընկերներին

Գիւղէն հեռու, ձորի մը խուլ անկիւնը կծկուած մենաւոր խըրճիթին մէջ կ'ապրէր Օհանը իր ընտանիքը՝ կնոջ Ջանանի, երեք զոյգ երեխաների հետ։

Աղքատ էր Օհանը, չքաւոր, բազմանդամ ընտանիքը ապրեցնելու հոգը մենմենակ իր ուսերի վրայ ծանրացած։ Օտար առիքի տակ, սեւ աշխատանքով, իր հարազատների, առօրեայ, լոկ ցամաք հացը հայթայթելու ապահովութեամբը՝ երջանիկ։

Օր մը սակայն, կինը իւղոտ փիլաւ ուտելու փափաք յայտնեց։ «Բարեկենդանի ախորժակ ունես» — կատակեց Օհանը — «այդպիսի կերակուրները բարեկենդանին կ'ուտեն, համբերէ՛, թող մի Բորեկենդանը գայ, իւղոտ փիլաւն էլ կը բերէ, անուշ հալուան ու կաթան էլ»։

Միամիտ կին էր Ջանանը, հաւատաց մարդու խօսքին, անկէ վերջ անհամբեր Բարեկենդանի գալուն կը սպասէր։ Բայց Բարեկենդանը կ'ուշանար։ «Ո՞ր է, ե՞րբ պիտի գայ Բորեկենդանը, ե՞րբ է այդ օրը» կը հարցնէր կինը յաճախ։ «Որ գայ ես քեզ իմաց կուտամ» խօսքերով կը հանգըստացնէր Օհանը իր կնոջ։

Տարիներն անցնում էին իրար ետեւէ, բայց Բարեկենդանը չէր այցելում Օհանի խրճիթը։ Այս հանգամանքը զարմացնում էր ո՛չ միայն Ջանանին, այլեւ փոքրիկներին։ Մի օր էլ ուրախութեամբ յայտնեցին Օհանին, թէ իրանք լսել են գիտեն, որ ամէն կողմ բարեկենդան է։ Բորեկենդանը եկել է։

«Սխալ է ձեր գիտցածն էլ, ձեր լսածն էլ, մեր բարեկենդանը չէ եկած» խիստ ու խոժոռ դէմքով վրայ բերաւ Օհանը եւ վերջ տուեց այդ անախորժ խօսակցութեան։ Լռեցին նրանք բայց Բարեկենդանի սպասումը շարունակւում էր լուռ ու մունջ՝ նրանց հոգիների մէջ։

Ի վերջոյ աշխարհը փոխուեց կարծես, բախտը ժպտաց Օհանին, աշխատաւոր ձեռքերը շատցան. Թիկունքը ամրացաւ տուիծի նըման տղաներով Օտարի խրճիթը թողեց, ազատուեց վարձկանութենէ, տէր եղաւ պարտքով կորցրած իր պապենական ոճախին. ձորէն գիւղ իջաւ, տունը շէնցուց։ Ջանանն էլ կով կթելու բախտաւորութիւնը ունեցաւ, զաւակներն էլ հացի հետ պանիր, դեղին կարագ ունէին։

Մի օր էլ, երբ՝ կլոր սեղանի վրայ մեծ «լէնկէրի»ով իրանց արտի բերք, ձերմկհատ ցորենէ պատրաստուած, կովի արգար իւղը վրան լեցուած, բրնձի նման ճերմակ ձաւարէ փիլաւով, Օհանի բախտաւոր ընտանիքը իր օրուան սովորական ճաշը կ'անէր, Ջանանը յիշեց անցեալ հին պատմութիւնը ձաւարէ փիլաւի։

«Կին ես էլի, մազդ երկար, խելքդ՝ կարճ»։ Իւղոտ բեխերը սրբելով կրկին կատակեց Օհանը բարի ժպիտով — «պէտք է շուտով հասկացած լինէիր, որ օրը չէ Բորեկենդան, այլ՝ կովն է Բարեկենդան»։

Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ

Նիս

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս շրջաններուն մէջ ցորենի վատ բերքը հին ժամանակներէն ի վեր բնակչութիւնը պարտադրած էր անասնաբուծութիւն ընելու, մանաւորաբար ձի պահելու, ինչ որ կը դիւրանար այդ շրջաններուն լաւ խոտովը, գարիովն ու աղովը։ Սուլթաններու վարչութիւնը փճացուցած էր երկրագործութեան այս ճիւղը.անկից, առաջ եկած էր ժահմետական բնակչութեան գաղթը։ Ազգ. փոքրամասնութիւնները որոնք հողին կառչած էին, ասոր հակառակ, ուժ տուին կովաբուծութեան, կովերը գնելով Պիւրտիստանէն, որ այն ատեն զերծ էր հարկ տալէ. այս կերպով անոնք ըստեղծեցին սուճուխի եփաստըրմայի գործը։ Կեսարիոյ մէջ, ամէն տարի, արտածելի մսեղէնի համար կը [illegible]թէին 45,000 կով եւ քանի մը հազար հորթեր։ Այս քանակը զարմացնելու չէ։ Յոյներն ու Հայերը դիւրաւ կը գաղթէին, բայց հարստութիւն դիզելէ վերջ՝ վերադառնալու համար։ Ամբողջ կայսրութեան մէջ, նպարեղէնը մեծ մասով՝ անոնց ձեռքն էր։ Իրենցմէ շատերուն արհեստին եւ ոմանց ալ ազդեցութեան շնորհիւ, անոնք լաւագոյն միջնորդները կը դառնային արտադրութեան մը, զոր իրենք իսկ կը պատրաստէին և կը սպառէին մեծ չափով։

Փոքր Ասիոյ մէջ, այլեւս յոյն չէ մնացած։ Հայ՝ գրեթէ բնաւ։ Անոնք նոյն մսեղէն արտադրութիւնը կը պատրաստեն այն երկիրներուն մէջ, որ զիրենք ընդունած է։ Յունաստան նոյնիսկ փորձեց Թուրքիա արտածել, Այսօր, արտադրութիւնը նուազած է 3-4 չափով։ Կեսարիա մնացած 2000 Հայերն են որ շատ կարօտ, տարիքնին ալ առած, չեն ալ կրնար Արեւմուտք գաղթել ու կը պատրաստեն այդ մսեղէնը։

Կովաբուծութեան տուն տըւող պատճառները մղեցին ազգ. փոքրամասնութիւնները որ նըւիրուին նաեւ գորգի եւ կտաւի շինութեան։ Համբերութիւն մը, գործելու մեծ եռանդ մը և փորձառութիւն մը թոյլ կուտային ընտրելու բուրդի այն պզտիկ քանակը հիւսելու յարմարէ։ Ձեռքի վարժութիւն ու ճարտարութիւն պէտք էր այս աշխատանքին համար, ինչպէս միշտ պէտք պիտի ըլլայ Փոքր Ասիոյ մէջ արժէք ներկայացնող արտադրութիւններուն համար, հազար հանգոյցներով գորգեր, մատներու ճարտար եւ կրկնըւած ճնշումով կակղելի թուղթեր, հատիկ հատիկ քննելի խաղողներ, թերթ թերթ շարելիք ծըխախոտ, եւ ըսուած ձեւով ընտրելիք բուրդ։ Թուրքիոյ նախանիւթերու պատրաստութեան մէջ՝ մեքենան գրեթէ երբեքտեղ չունի։ Յաճախ կը մոռնան զայն։

Կեսարիոյ ընթացիկ գորգերն ու Սվազի բաղդատաբար հարուստ գորգերը այլեւս չեն շինուիր։ Փորձեր կը կատարուին վարժեցնելու համար Թուրք գործաւորուհիները, դիմելով փոքրաթիւ Հայուհիներուն, որոնք տակաւին իրենց կեանքը կը քաշկռտեն երկու քաղաքներուն մէջ։ Նման փորձերու արդիւնքը, ինչպէս կը հասկցուի, կը պահանջէ երկար ժամանակ, մանաւանդ որ Թուրքիոյ մէջ, աննեղ գոյներու գաղտնիքը կորսուած է։ Անկից զատ, այս փորձերը կը կատարուին Մանչեսթըրէն ներածուած բուրդերով, ինչ որ սուղի կը նստի եւ ինչ որ մանաւանդ չի ծառայեր նպատակին որ կը կայանայ տեղական նախանիւթերը շահագործելուն մէջ, զանոնք վերածելով ճարտարարուեստացած ապրանքի։

Բուրդի քուրձերը կը ծախուէին ամբողջ Բիւրտիստանի մէջ։ Այլեւս շինող չկայ։ Կեսարիա եւ Սվազ տարեկան կ'արտածէին 2,5 միլիոն զոյգ գուլպայ եւ ուրիշ տեսակի բըրդեղէններ։ Այս ճարտարարուեստը այլեւս որեւէ շահագրգռութիւն չարթնցներ։ Նոյնպէս նաեւ այծի մազով հիւսուած մախաղներն ու գործերը, ինչպէս անգլիական բամպակով հիւսուած ապրանքները։

Տեղացիները որ Կապադովկիոյ նախանիւթերով՝ Կապադովկիոյ մէջ շինուած տակուն զգեստներ կը հայթայթէին, իրենց դրամը հիմա դուրս կը հանեն երկրէն, Արեւմուտքէն գնելու համար բամպակէ կտաւներ եւ ներկայանալի այլ իրեր, որոնք կարճատեւ գործածութենէ մը յետոյ, անգործածելի կը դառնան։ Շրջաբերութեան դրուած դրամագլուխներն ալ իրենց կարգին ցոյց կուտան տնտեսական կացութեան ծանրութիւնը։ Նախապատերազմեան քանիցս միլիոնատէր դրամատէրներուն եւ վաճառականներուն, գնահատելի հարստութիւններ վայելող հարիւրաւոր անձերու տեղ, հիմա մնացած են երեք վարկային գործակալութիւններ, որոնք կարճպայմանաժամով դրամ փոխ կուտան, մինչ նոյն գումարները, ատենօք, առեւտուրի տրամադրութեան տակ կը դրուէին երեք չորս միջակ փոխատուներու կողմէ։

Պատերազմէն առաջ արտածումը կը հասնէր 150 միլիոն ֆրանքի, միայն տեղական արտադրութիւններով, առանց հաշուելու արմտիք եւ պտուղներ։ Ներածումները այս թիւին կէսին ալ չէին հասներ։ Անկից զատ, շրջանը կը հարստանար Ամերիկայի, Արեւմուտքի, Թուրքիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ աշխատող Հայերու եւ Յոյներու ղրկած գումարներով։ Պահծոյ մսեղէնի ճարտարարուեստէն զատ, որ այնքան ինկած է, Էնկիւրի Սվազ երկաթուղիով իրարու կապուած շրջանները կ'ապրին միմիայն երկրագործական ապերախտ արտադրութեամբ։ Զիպաբուծութիւնը աննշան է։ Կովաբուծութիւնը կը նուազի պահծոյ մսի պատրաստութեան նուազման համեմատութեամբ։ Ոչխարաբուծութիւնը շահաբեր չէ, ամբողջ Թուրքիոյ մէջ գըրման կարողութիւնը նուազած ըլլալով։ Պատշաճ օրէնքով կարելի պիտի ըլլար միմիայն արգիլել որ ան բոլորովին չփճանայ։

Գիւղացիները՝ ուրիշ աղբիւրներէ զուրկ, վստահելով շնորհիւ երկաթուղիին, պի[...] կրնան տեղական շուկան պա[...] պել, զգալի կերպով աւելցու[...] էին ցանքը։ Ցորենի անկ[...] չվարձատրեց իրենց ճիգերը։ [...]

Իրենց ցորենն ու գարեն [...] յատուկ գին ծախեցին [...] քիլօն 50 ֆրանքի. այն ա[...] րեր տեւող սայլերով տեղա[...] խութենէ վերջ. շոգեկառքի [...] յարան մը յանձնելու պայ[...] նով։

Ամէն տեսակ արտած[...] հզօրութիւնն ու բնակչութ[...] նուազումը (Կեսարիոյ մէջ [...] հազարէն իջած է 39,500 [...] զի մէջ 43,000էն 29,70[...] գործունեայ եւ արհեստա[...] տարրերու փութկոտ անհետ[...] ցումով) կը բացատրեն բաղ[...] թիւ եւ կծու տրտունջները [...] ռավարութեան դէմ։ Քաղաք[...] թէ գիւղացի հիմա կը յայ[...] րարեն առանց ծածկելու [...] տագնապը առաջ կուգայ [...] քի» տարրերու մեկնումով, [...] մը որ իմաստը կուտայ պար[...] տութեան, գործունէութեան [...] խելացութեան։ Յոյներուն [...] սին, այս խոստովանութ[...] կատարուեցաւ երկու ժողովս[...] ներու փոխանակութեան սկ[...] ները։ Գալով Հայերուն, ո՛չ [...] Թուրք պատիւը կ'ընէր ան[...] համար ցաւ զգալու։ Թշուառ[...] ցումը պէտք է որ շատ անզգ[...] ցուցած ըլլայ, որպէսզի ճշմ[...] տութիւնն այսպէս վերստա[...] իր իրաւունքները։

Յառաջդիմութիւններ կա[...] րելու ելլել, երբ թշուառութ[...] նը այս աստիճան դէմ կը կա[...] նի, վեր է մարդկային ուժե[...] Այս վհատեցուցիչ ազդանշ[...] ները պէտք չէ արգիլեն ար[...] նագրելէ յառաջդիմութեան փ[...] փաքը որ հաւասարապէս զգ[...] է բոլոր շրջանակներուն մէ[...] որ, ուրիշներու կարգին, [...] յայտնուի իրենց զաւակն[...] դպրոց ղրկելու համար, ծնո[...] ներուն ցոյց տուած յամառ[...] թեամբ, դպրոցականներու [...] րատեւութեամբ եւ ուսուցի[...] ուսուցչուհիներու անձնուիրո[...] թեամբ։ Բայց պէտք է թ[...] տալ ժողովուրդին որ ազատ[...] գրուի, դրամագլուխ կազմէ, [...] րակազմէ նոյն այս դրամ[...] գլուխները որ այս աշխար[...] մէջ ամէնքանի ճակատագր[...] օրէնքին համաձայն կը մաշին[...]

Արտադրութիւնն այսօր շա[...] տկար է։ Զայն հաւասարեց[...] անոր որ կար փոքրամասն[...] թեանց անհետացումէն առա[...] երկար տարիներու կը կարօ[...] Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն ձե[...] ձգել դրամական միջոցներ, [...] կալու համար փոխանցման [...] շրջանին։ Ելմտական հեղին[...] կութիւններ խստութեամբ դ[...] տեցին՝ նոր գիծերու՝ շինութե[...] յատկացումները։

Ներելի է սակայն, նկա[...] առնել բազմահազար բնակիչն[...] րու մատուցած ծառայութի[...] նը, դիւրացնելով հողային ար[...] տադրութեան սպառումը։ Որով[...] հետեւ. Էնկիւրի-Սվազ շրջան[...] զուրկ է բնութեան բարիքներէ[...] մինչ Իզմիրը օրինակ, այնքա[...] բարեբեր է, սակայն առաջինն[...] կապուած են Անատոլուի ար[...] ւելեան եւ կեդրոնական նա[...] հանգները։

ԲԺԻՇԿ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Վչէրնայա Մոսկվա» թեր[...] թին տեղեկութիւններուն համա[...] ձայն, Ռուսիոյ կեդրոնական գա[...] ւառներէն կը պահանջուի 6,60[...] բժիշկ։ Բժշկական վարժարաններ[...] հազիւ 1,700 բժիշկ կրնան հայ[...] թայթել։ Պէտք է գիտնալ [...] բժշկական ուսանողներուն վիճակը[...] շատ գէշ է։ Շատերը զանազան[...] աշխատանքներ կը կատարեն ապ[...] րելու համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրեն[ց] գրութիւնները գրել Թուղթի մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Մ. ՊԷՇԻՔԹԱՇԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻւ

ՊՈՒՔՐԷՇ.— Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը իր ժողովրդական 4րդ լսարանը նուիրած էր Մկրտիչ Պէշիքթաշլեանի, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Առաջին դասախօսն էր Պ. Յ. ...ապիկեան, որ վերլուծեց Պէշիքթաշլեանի կեանքը, նախ իբրեւ ...առուիղ Մխիթարեանց եւ անոնց ...րածնութեան մեծ գործին, յե...յ իբրեւ հայրենասէր որ իր ...րգերուն մէջ երգած է հայրենիքը եւ ազատութեան շունչը, ...իբրեւ Թատերագիր՝ որ տուած է ...առաջին աշխարհաբար թատերագրերը, երբ միութեան երգիչ ...հայ ժողովուրդին հատուածները եղբայրակցութեան հրաւիրած է, եւ երբ անձնազոհ ուսուցիչ: Բանախօսը ընթերցումներ ըրաւ Պէշիքթաշլեանի քերթուածներէն:

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Յ. Սիրունի, որ վերլուծեց գրական ու արուեստագէտը Պէշիքթաշլեանի մէջ ըսաւ թէ Պէշիկթաշլեան Մխիթարեանց կը պարտի հայրենասէրը, բայց նաեւ ...ն կեղծ դասական շունչը, որ ...ն օրերուն յատկանիշն էր Մխիթարեանց գրականութեան: Պէշիքթաշլեան կրցաւ սակայն բախանել այդ շունչը՝ երբ խառնեցաւ կեանքին: Ան տեսակ մը ...մադրութիւն է դասական եւ ...պական խառնուածքներու:

Պէշիքթաշլեանի արուեստին մէջ կը միանան արեւելքն ու արեւմուտքը — արեւելքը իր ...այլելի գոյներով, ու արեւմուտքը իր նրբացած հոգիով: Պէշիքթաշլեան տաղաչափութեան ...պետն է, մանաւանդ իր գրաբար քերթուածներուն մէջ: Ու ...էն դասական հայերէնով են ...լաւագոյն քերթուածները, ...ց մէջ իր յուզումը կը պոռթ...: Իր աշխարհաբար քերթուածները բարոյախօսութիւն են ...ազգասիրական երգեր:

Պէշիքթաշլեանի մէջ տիրապետող է ազնուական գիծը, քաղցրութիւնը, բարութիւնը: Բայց ...մանաւանդ սէրն է իր հոգին ...զքը, անհամարձակ, անկարեկէրը, զոր ան երգած է գմայլ... երգերու մէջ: Ազնուական է ...իր հիւանդութեանը մէջ, ...ւրտ, ծակատը վեր, ան կը ...սէ մահուան, իր «մերձ ի ...» գրած քերթուածներուն մէկ խօսքով Պէշիքթաշլեան նոր գրականութեան լաւագոյն արուեստագէտներէն մէկն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Տեսակ մը հալածանք, որ կը շարունակուի Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան շարքերուն մէջ: Այս հալածանքը յաճախ հաւատաքննութեան ձեւ կը ստանայ, երբեմն ալ մատնութեան:

Մեղրիի շրջանի բջիջներուն մէջ անխնայ պայքար կը մղուի ոչ միայն Կասեաններու համակիրներուն, այլ նաեւ աջ կամ ձախ հերձուածի հետեւորդներուն դէմ: Սակայն ընդդիմադիրներն ալ ուժեղ կը թուին իրենց կարգին: Մեղրիի բջիջներուն միացեալ նիստին մէջ քարտուղարը կը մերժէ տալ «օպորտունիստներուն» անունները:

— «Այո՛, մեր շրջանում աջեր կան, որոնց անունները չեմ տալ, էդ էլ դուք ասացէք» կ՚ըսէ քարտուղարը: Կը ստիպեն զինք որ մատնէ զանոնք («Խորհ. Հայաստան» 19 դեկտ.):

Եւ մատնութիւնը կը շարունակուի, հալածանքը կը կրկնապատկուի:

Լէնինականի բջիջները իրենց կարգին բազմաթիւ կոմունիստներ զրած են նոյն ամբաստանութեան տակ, իբրեւ հետեւորդներ Կասեանի: Ահա քանի մը անուններ, որոնք պիտի ենթարկուին «խիստ պատիժներու».— Յովհ. Պետրոսեան, Ծերուն Սարգսեան, Արմենակ Պետրոսեան, Խաչօ Մաթէոսեան, Փանոյեան, Աշ. Ակոպով, Շուշիկ Յովհաննիսեան, Հայկ Սուխիկեան, Գնունի, Մարգօ Սեւեան, Վարդուշ Մխիթարեան:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄՂՋԱՒԱՆՋ

Մեծ «արխիվիստ» մը կայ Հայաստանի մէջ: Ուրիշ տեղ նմանը չկայ:

Գրիգոր Զուբարեան կը կոչուի այս «արխիվիստը», որ երբեմն Երեւանի մատենադարանները, թանգարանները կը մտնէ փոշոտ քիթովը յօդուած կը գրէ, յօդուածներուն տակ բազմաթիւ խաչանիշերով «դոկումենտ»ներ ցոյց կուտայ: Այս հանճարեղ «արխիվիստ»ին յօդուածները մեծ հաճոյք կը պատճառեն արտասահմանի ռամկավարներուն, որոնք ոչ միայն կ՚արտատպեն, այլ նաեւ երբեմն իրենց քիթին կը տանին ու կը հոտուըտան: Վերջերս այդ «արխիվ»ները մտնելով, անհերքելի՛ «տոկումենտ»ներով հաստատուեցաւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս կապ ունէր «միջամտութեան ծրագրին», որ կազմուած էր տապալելու համար խորհրդային իշխանութիւնը: Կ՚ակնարկուի Ռամզինի կատակախաղին:

«Մեր պետական արխիվում գտնուող հարիւրաւոր փաստագրեր հաստատում են այդ քաղաքական մտերմութիւնը» («Խորհ. Հայաստան», 19 դեկ.): Եւ այդ կապը գոյութիւն ունէր հինէն ի վեր.— «Ղարսի ռազմաճակատը Խատիսեաններն ու զարկիլ են Դենեկին-Լոքամսկիներին, որպէսզի այդ զէնքի ուժով խեղդեն խորհրդային իշխանութիւնը»:

Եւ յետոյ, անցեալ գարնան, Վրացեան-Ջամալեան-Տէր Մինասեան-Միսաքեան «վերակազմեցին մարտիկները եւ շարժւեցին դէպի...միացեալ ու անկախ Քրդստան, իսկ դաշնակցական մեծագոյն կոնտուրէօր Ռուբէն փաշան՝ Սուրիա— Իրաքից անցել է Պարսկաստան, իր աչքով տեսնելու «համաժողովրդական» գիւղացիական ապստամբութիւնները Հայաստանում»:

Ուրեմն,— ի՛նչ սոսկալի մըղձաւանջ ունեցեր են մեր բոլշեւիկները,— Ֆրանսա պիտի յարձակէր Մոսկուայի վրայ եւ Դաշնակցութիւնը՝ Երեւանի վրայ: «Արխիվիստ» Զուբարեան «դոկումենտ»ներով կը հաստատէ այս բաները, որոնք ռամկավարներն իսկ չէին գիտեր:

Օրինակի համար, Զուբարեան կ՚ըսէ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Մայիս 28ը տօնեց փըթի ժուրնալի մէջ: Արդ, կ՚ըսէ մեր «արխիվիստը», փըթի ժուրնալը Լուշէօրի պաշտօնաթերթն է: Նկատելով որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հանդէս կը սարքէ փըթի ժուրնալի սրահին մէջ, ուրեմն,—հրաշալի՛ դոկումենտ», նոյնիսկ Զուբարեան խաչանիշով մը իր յօդուածին տակ վկայութեան կը բերէ Յառաջի մէկ նախադասութիւնը, ուր կ՚ըսուի թէ Մայիս 28ը տօնուեցաւ փըթի ժուրնալի սրահներուն մէջ,— կը հետեւի որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զինակցութիւն կնքած է սրահին տիրոջը հետ:

Խելքիդ պտուկը սիրեմ:

Այսպիսի «դոկումենտ»ներ հայթայթող Զուբարեանի խելքին առջեւ ինչո՞ւ Ռամկավարները ոտքի չկանգնէին գէթ օրը մէկ վայրկեան:

Կարելի՞ է հարցնել, սակայն, թէ «Երեւանի պետական արխիվներն» ու Զուբարեանի խելքին պտուկը նոյն բաները չե՞ն:

Ուրիշ կոմունիստ մը, Ռ. Աթայեան «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (17 դեկտ.) իր կարգին կ՚աշխատի հաստատել թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը «հանդէս է գալիս հակախորհրդային պատերազմի պատրաստութեան ակտիվ մասնակիցի դերում»: Եւ «դոկումէնտ»նե՛ր, «դոկումէնտ»ներ:

Կեցցէ՛ Խորհրդային Պետական «արխիվ»ը:

ՋԿՐՅԱՆ ԱՄՐԱՆԱԼ

Հայ բոլշեւիկները տասնամեակ տօնեցին, բայց իրենց թերթերուն իսկ խոստովանութեամբ՝ կը տեսնենք որ 10 տարուան ընթացքին կուսակցութիւնը չկրցաւ արմատ բռնել ժողովուրդին մէջ: Կրաւորական բայց յամառ ընդդիմութիւն մը կը կատարէ դժբախտ հայ գիւղացին:

Դիլիջանի շրջանին մէջ Ջարխեչի կոլխոզին խոտի մթերքը կրակի տրուեցաւ վերջերս, եւ այս կը վերագրուի գիւղացիներու վրէժխնդրութեան: Նոյն շրջանէն Գոշավանք գիւղին մէջ կոլխոզին գոմն ու խոտը կրակի տրուեցան: Մոխիր դարձան 20 սայլ խոտ: Հրդեհը միաժամանակ յառաջացաւ 3 տեղէ: Այս գիւղին մէջ իրաւազուրկ յայտարարուած էր քո հանան: «Խորհ. Հայաստան» (17 դեկտ.) քահանային համակիրներուն կը վերագրէ հրդեհը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՇԷՅԽ ԷՍԱՏԻ ԿԱՊԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած Շէյխ Էսատի շուրջ քննութիւնները կը շարունակուին: Այս շէյխը դէշ անցեալ մը ունի եղեր Շէյխ Սայիտի գործակցած ըլլալով: Ծերութեան պատճառով, գործին ասպարէզը ձգեր է իր տղոց՝ Հաճի Ալիի եւ Մէհմէտի, որոնցմէ մէկը Միջագետքի մէջ բացէ ի բաց կը գործէ: Էսատ էֆ. իր Մէհմէտ տղուն միջոցաւ կը թղթակցի եղեր Հալէպի, Դամասկոսի եւ Միջագետքի թէքքէներու հետ: Իսկ Հաճի Ալի իր աշակերտներուն միջոցաւ կ՚իմանար Անատոլուի շարժումները եւ Շէյխին հրամանները:

Շէյխ Էսատի Էրէնքէօյի քէօշկը խուզարկուած միջոցին, ոստիկանութիւնը բազմաթիւ անձեր գտած է այնտեղ: Ասոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Պրուսացի Հաճի Ահմէտ էֆ.ն որ ըսած է թէ երբ հիւր կը գտնուէր այնտեղ: Հասկցուած է որ այսպէս հիւր կուգան եղեր Պրուսայէն, Մէնէմէնէն, Գոնիայէն եւ Իզմիրէն եւ շէյխը անոնց միջոցով կը կատարէր իր թղթակցութիւնները:

Շէյխ Էսատի քէօշկին մէջ գտնուած թուղթերուն մէջ պարսկերէն գրութիւններ եւ քիւրտ ցեղապետներու վերաբերեալ նամակներ կան եղեր:

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԼԱՅՆ ՑԱՆՑԻ ՄԸ ԳՈՐԾՆ Է

Կատարուած քննութիւնները ցոյց կուտան որ ստոյգ է թէ դէպքը կապ ունի լայն ցանցի մը հետ որուն գլխաւոր ու բազմաթիւ անդամները Նաքշիպենտի աղանդին կը պատկանին: Բըռնուած երկու փախստականներու յայտարարութիւնները ցոյց կուտան թէ կապեր ունէին Պոլսոյ եւ Պալըքէսիրի հետ: Ձերբակալուած անձերէն Հասան Պոլիս գալով տեսակցած է կարգ մը անձերու հետ, ու այս անձը դարձեալ շրջուն վաճառորդի հանգամանքով կապեր կը հաստատէր Մէնէմէնի եւ Մաղնիսայի մինչեւ գտնուած գիւղերուն հետ:

Մէնէմէնի մէջ Հօճա Սամֆէթ տեղւոյն կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուէր: Այս մարդը ամէն շաբթու կ՚երթայ քարոզներ կուտայ եղեր Մաղնիսայի Խաթունիէ մզկիթին մէջ, եւ սերտ կապեր ունէր այնտեղ ձերբակալուած երեք հօճաներու հետ: Այս հօճա Սամֆէթը ինք որոշեր է թէ ըմբոստները ե՞րբ պէտք է Մէնէմէն մտնեն եւ ի՞նչ պիտի ընեն:

Ըմբոստները Մէնէմէնէն առաջ Գոդուլան գիւղը գացած եւ այնտեղ չորս օր հիւրասիրուած են Ծերոց ժողովին կողմէ: Այս Ծերոց ժողովի անդամներու մասին ալ քննութիւն կը կատարուի: Մէնէմէն հասնելով, ըմբոստները ուղղակի Սամֆէթ հօճային տունը գացեր են եւ հօճան զրան առջեւ տասը վայրկեանի չափ անոնց հետ տեսնուած է:

Ուշագրաւ ընթացք մը ունեցած է նաեւ Պալըքէսիրի Նաքշիպէնտ աղանդին պետերէն Շէյխ Խալիլը: Այս մարդը վերջերս Պոլիս եկած, յետոյ Սոմա-Ագհիսար-Մաղնիսա-Մէնէմէն ճամբով Իզմիր ու յետոյ ալ Այտըն անցած է: Այս շէյխն ու տղաքը ձերբակալուած են:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Մաղնիսայի կուսակալը կը քննադատուի իբր անհոգ, քանի որ կարեւորութիւն չէ տուած երբեմնհաղորդած են թէ դաւադիրները սրճարաններու մէջ կը գործեն: Կ՚ամբաստանուի նաեւ տեղւոյն ոստիկանութիւնը որ պէտք եղած աչալրջութիւնը չէ ունեցած կաթնավաճառ Մէհմէտ անուն մէկու մը Մաղնիսայէն անյայտացման դէպքին մէջ:

Քննութիւն կը կատարուի Մաղնիսայի եւ Մէնէմէնի բարձր պաշտօնեաներու մասին:

Էնկիւրիէն տրուած լուրերու համաձայն, վարչական, զինուորական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները իրենց պատկանող անձերուն եւ պարագաներուն մասին լուրջ քննութիւն կը կատարեն: Ներքին գործավարին ու բանակի քննիչ Ֆախրէտտին փաշայի գլխաւորութեամբ մօտերս կարեւոր քննութիւններ պիտի սկսին տեղւոյն վրայ: Քննիչ մարմինը, որ իր պէտք տեսած անձերը ձերբակալել կուտայ զանազան վայրերու մէջ, կարեւոր պարագաներ երեւան պիտի հանէ: Կ՚ըսուի թէ Գոնիա գտնուող կարգ մը անձեր ալ կապ ունին գործին հետ:

Դէպքին շուրջ կատարուած քննութիւնները հետեւեալ ուշագրաւ պարագաները երեւան հանած են.—

1. — Մէնէմէնի ոստիկան-զինուորներու հրամանատարը դէպքին վայրը գալէ յետոյ հեռաձայնով զինուորական ուժ կը պահանջէ, բայց յետոյ կ՚անհետանայ: 2.— Տեղւոյն զայմագամն ու ընդհանուր դատախազը դէպքին վայրը փութալով անձամբ չեն հսկած եղած կարգադրութիւններուն, հակառակ անոր որ պատահածը պարզ ոճիր մը չէր: 3.— Ըմբոստները երբ Գուպլա պէյը սպաննելով անոր արիւնը կը խմէին, հաւաքուած ժողովուրդը հանդիսատես եղած եւ ոմանք ալ ծափահարած են: 4.— Դէպքին վայրը բերուած ջոկատին զինուորները իրենց մօտ միայն ռազմափորձի փամփուշտներ ունէին:

Մանրակրկիտ քննութիւն կը կատարուի այս երեւոյթները պարզելու եւ դէպքին հետ անոնց ունեցած կապն ու պատասխանատուները ճշդելու համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 1 յունուար.— Բալուի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընտանեկան երեկոյթը տեղի ունեցաւ 1 յունուար 1931, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ:

Պ. Մուրադեան հանդէսը բացաւ, անդրադառնալով հաւաքոյթի նպատակին եւ վերյիշելով ամանորի կապուած հայրենական աւանդութիւնները, եւ խրախուսեց ներկաները տոգորուելու հայութեան լաւագոյն ապագայի հաւատքովը:

Լսուեցան հայրենաշունչ երգեր եւ արտասանութիւններ: Փոքրիկն Մեսրոպ Մուրադեան իր անուշ ձայնով («Հայր Մեր» Մինաս Չերազի եւ «Բարով Եկար»), ուրախացուց ներկաները, նոյնպէս փոքրիկն Վարդուհի Տօլպալեան իր զոյգ արտասանութիւններով արժանացաւ բուռն ծափերու: Արտասանութիւններ ըրին նաեւ Պ. Պ. Ն. Կարմիրեան, Կ. Փափազեան, Մ. Թխթխեան եւ Մ. Ղազարեան:

Ներկայացուեցաւ նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Սատանան» որ անցաւ շատ յաջող հակառակ դերակատարներու անփորձութեան: Հանդէսի վերջաւորութեանը տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, աճուրդի առարկաները շահեցան Պ. Պ. Ս. Սէթեան եւ Կ. Աչկիւլեան: Պ. Ս. Սէթեան իր շահած շիշ մը շամպանեան կրկին նուիրեց Միութեան: Շիշը ստացաւ Պ. Ա. Տարմանեան 50 ֆրանք վճարելով:

Յետոյ շարունակուեցան երգերն ու պարերը մինչեւ ուշ ատեն: Հայրենակիցները տաքցընելով մտերմական քաղցր մթնոլորտի մը մէջ,

Ջայրի Մըզացի

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԳԶՈՒՀԻ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ

Վաղը հինգշաբթի ժամը 5.30ին Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ տեղի կ՚ունենայ Cercle musical universitaireի մէկ համերգը որուն կը մասնակցի Տիկ. Ռ. Պատմագրեան, կ՚երգէ կտոր մը Վակնէրի Tristan et Isoldeէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

...րուրատը իր չորս ընկերներով ...ն կանուխէն հեռացած էր ...ղանայ գալէն իրենց գիւղի ...ածէն մինչեւ վերջ իմ քովս էր): Բայց Մակարի զէնքը թողնելով, Վահանը ըսաւ, թաս քո հաշուոյդ կ՚ապրես»: ...իւս ընկերները զինաթափ

...մ՚ուկայ Մկրտիչ Դաշտի մէջ ...հաւաքած եւ զեղծումներ ը... ...ակեր: Վահանը կանչեց՝ չեկաւ: ...զա տեսեն մարդ ղրկեց եւ անոր ...պ՚րը առնել տուաւ: Մոկաց ...չ վերջը կառավարութեան ...տուր եղաւ, մինչեւ հիմա ...(1905) բանտն է: Մակարը, ...Առաքելոց կուրի ատեն ..., մեր վանքը մտած ա..., Դաշտի մէջ 30 ոսկի փող էր հաւաքած, բայց մինչեւ Վահանի գալը՝ ծախսած, կերած էր:

Երբ Վահանը եկաւ՝ հետն ունէր պաշտօնական թուղթ՝ «Դաշնակցութեան կամքը ներկայացնող Մարմնի կողմից Բուրձըրաւանդակի համար»: Գիսակն ալ իր կողմէն գրեր էր ինծի.

«Սիրելի Պարոյր, ահա՛ Պ. Վահանը կուգայ, որ լիովին իրաւունք ունի տնղական գործերը վարելու: Ամէն ջանք պիտի թափես՝ Պ. Վահանի կեանքի ապահովութեան համար: Տեղական գործունէութեան հետ մանրամասն կը ծանօթացնես, կը պատմես իրեն անցեալներդ: Շատ կարելի է ես ալ գամ մինչեւ աշուն: Կառավարութիւնը հետքերս կը պտտի»:

Անցաւ մի 5-6 օր: Պ. Վահանը առանձնացած՝ գիւղերու մարդիկ կանչեց եւ ժողով մը ունեցաւ: Մեր քանի մը հակառակորդները բողոքած էին, բայց այդ բոլորը հասկանալով՝ նշանակութիւն չտուաւ:

Անցաւ մի քսան օր: Կօտօ-Հածին սկսաւ նորէն խումբի մէջ խլրտումներ գցել: Կէլիէկուզան գիւղի մէջ կը գտնուէինք: Առաւօտ դուրս ելած էին: Տեսնեմ մի ղալմաղալ դուրս ելած է, թէ Կօտօ-Հածիի զէնքերն առնուած են: Պ. Վահանը ինծի պատմեց թէ՝ «շատ յանդիմանութիւններ ըրաւ ինծի Կօտօ Հածին. ըսաւ՝ ես երբեք չեմ ճանչնար քեզ, դուն ո՞վ ես: Այդ մարդու խմբի մէջ մնալը աւելորդ է»:

Կօտօ Հածին իրեն կողմէն ալ կը պոռար. «Անգամ մըն ալ զէնք վերցնեմ՝ էսպէս կ՚ընեմ, էնպէս կ՚ընեմ»: Ժամանակ մը վերջ, Վաղարշակն ու Գէորգը միջամտեցին Պ. Վահանին, որ Հածիին զէնք տայ: Պ. Վահանը ինծի հարցուց. «Դու ի՞նչ կ՚ըսես»:

«Ոչինչ չունեմ ըսելու, ըսի, Վաղարշակի սիրոյ համար՝ ես ալ կ՚ըսեմ, թէ տուր, բայց առաջուընէ կ՚ըսեմ, թէ տուր, բայց այդ մարդը, զէնքը ձեռքին չի կրնար հանգիստ մնալ»:

Վերջապէս Վահանը զէնքը տուաւ Հածիին՝ պայմանաւ որ խմբէն հեռու մնայ եւ իր հաշուով ապրի:

Զանցած մի 15 օր, Կօտօ-Հածին գացեր, քիւրտ փերզընցոց ոչխարը վերցուցեր, բերեր էր: Հովիւը հայ է եղեր: Իրեն հետ եղած էին նաեւ երկու Դաշտեցի Հայեր:

Ոչխարը հասցուցեր էին Ծիրինկատար: Քիւրտերը աւելի ճարպիկ, քան իրենք, եկեր նստեր կորեկայ աղբիւրի առաջ, եւ երբ Կօտօ-Հածին պիտի անցնէր էնոնց առաջից, քիւրտերը սկսեր էին զարնել: Կօտօ-Հածին, Հովիւն ու իրեն հետ եղած մարդիկ սկսեր էին փախչիլ:

Մեր բոլոր զինուորները եկան Պ. Վահանի առջեւ ըսին

— կամ էսօր զինաթափ կ՚ընես, կամ մենք բոլորս ալ զինաթափ կ՚ըլլանք, կը հեռանանք:

Մի կողմից ես, միւս կողմից Գէորգը, Վաղարշակը. Վահանը զինուորներու միտքը խաղաղցուցինք եւ Հածիի զէնքը առինք:

Աշխը եկաւ սար, նաեւ սովորական մի գունդ զօրք՝ 800 հոգի: Մենք գնացինք Տոլուօրիկի կողմերը, թագնուելով, թափառելով մինչեւ աշնան քչերի գալը եւ կառավարութեան Մուշ վերադառնալը:

*
* *

Պ. Վահանին էտ ամառ տուինք Տիգրանակերտի եւ Ֆարխինի մեր գործիչների անունները, որոնց հետ սկսեց թղթակցութիններ ընել: Նոյնը ըրինք նաեւ Դաշտի գիւղերու կեղծ անուններու վերաբերմամբ. յայտնեցինք խմբապետներու անունները. անոնց հետ ալ սկսաւ թղթակցութիւն ընել:

Աշնան, ձիւն ընելու ժամանակ, եկան Երկաթը, Հրայրն ու Եգորը: Մենք առանձնացանք, Պ. Վահանը, Երկաթն ու Եգորը առաջարկեցին թէ՝ «մենք կը խնդրենք, գործի սիրոյ համար, անցեալները գերեզման իջեցնէք եւ վրան խաչ մը դնէք»:

(Շար.)

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ երեկոյթը տեղի կ՚ունենայ շաբաթ, 10 յունուար: Մեզի կը հաղորդեն թէ այս երեկոյթին մասնաւոր հրաւէրով ներկայ պիտի ըլլայ ամերիկահայ ֆաքիր Պ. Գուռնիկ Թուփանճեան, որ փարիզ կը գտնուի ժամանակէ մը ի վեր եւ իր ճարտար խաղերով հետաքրքրութիւն շարժած է օտար շրջանակներու մէջ:

ցիչներուն.— Յունաստան չի կրնար դաշինքներու վերաքննութեան որ եւ է մտադրութիւն սնուցանել։ Ան արդէն շատ վնասուեցաւ այդ տեսակէտէն, երբ Սեվրի դաշնագիրը տեղի տուաւ Լօզանի դաշնագրին։ Միւս կողմէ, Յունաստան՝ այնքան փոքր երկիր մըն է, որ չի կրնար վերաքննական շարժման մը գլուխը կանգնիլ։ Ան կատարելապէս կը գիտակցի թէ նման շարժում մը կրնայ Եւրոպան նետել նոր արկածախնդրութեանց մէջ։

«Յունաստան կը փափաքի միայն բարեկամական խաղաղութեան վիճակ մը տեսնել բոլոր դրացի երկիրներուն մէջ։ Յունաստան չէզոքութիւնը լքեց՝ լրացնելու համար իր ազգային միութիւնը։ Այս միութիւնը ներկայիս իրականացած ըլլալով, որեւէ մտահոգութիւն և փափաք չունի եթէ ոչ չէզոքութեան պահպանումը։ Նոյնիսկ եթէ ուրիշ պետութեանց միջեւ պատերազմ ծագի, Յունաստան չէզոք պիտի մնայ»։

Բոլշեւիկեան ելմտացոյցը

Հնգամեայ ծրագրի երրորդ շրջանին համար, խորհրդային ելմտական յանձնախումբին պատրաստած ելմտացոյցը զարմանքի մատնած է Մոսկուան։

Երրորդ տարուան պիւտճէ նշանակուած է 31 միլիառ 800 միլիոն ոսկի րուբլի, ինչ որ նախորդ շրջանի ելմտացոյցին վրայ հարիւրին 36 յաւելում մը կը նշանակէ։

Ելմտական յանձնախումբը կը կարծէ որ այս յաւելումը պիտի արդարանայ 11 միլիառ րուբլիի յաւելուածական հասոյթով մը։

Նոր ելմտացոյցին ծախքերու բաժինը չափազանց անկատար է։ Անոր մէջ որեւէ յատկացում չէ նշանակուած բանակին, նաւատորմին եւ արտաքին գործավարութեան։

Իսկ այս տարի, 12 միլիառ րուբլիի գումար մը պիտի յատկացուի ազգ. տնտեսութեան։

Կորնթոսի վիճակը

Վերջին լուրերու համաձայն, երկրաշարժը քանդած կամ անբնակելի դարձուցած է 100ի չափ շէնքեր Կորնթոսի շրջանի գիւղերուն մէջ։ Մարդկային կորուստները թեթեւ են։ Ծեր կին մը սպաննուած եւ երեք ուրիշ կիներ վիրաւորուած են։ Երեք նախարարներ գացած են աղէտին վայրը, վարելու համար օգնութեան գործը։

Զինուորական վրաններ տրամադրուեցան այն ընտանիքներուն, որոնց բնակարանները քանդուած են։

Իրաքի խարիւղին շուրջ

«Տէյլի Հէրըլտ» կը հաղորդէ թէ հոգատարութեանց յանձնախումբին տեղեկագիրը որ այս ամսու պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին, կը բողոքէ Իրաքի քարիւղի շահագործումը մենաշնորհի վերածելու ամէն ձեռնարկի դէմ եւ կը յայտնէ թէ այդ շրջանի քարիւղին մենաշնորհի տէրերը պէտք է որ պարտաւոր նկատուին ապահովելու Իրաքի քարիւղի ճարտարարուեստին կատարեալ զարգացումը։

Տեղեկագիրը տեղեկութիւններ կը պահանջէ պատճառներուն մասին, որոնց հետեւանքով ուշացաւ քարիւղային խաւերու շահագործումը եւ յոյս կը յայտնէ թէ հոգատար պետութիւնը պիտի հսկէ որ Իրաքի կառավարութիւնը երկրին շահերուն համապատասխան ուղղութիւն մը բռնէ։

ԹՐՈՑՔԻ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՄԷՋ

Նորվեկիոյ ուսանողական Միութիւնը խնդրեց կառավարութենէն որ թոյլ տայ Թրոցքիի քանի մը օր բնակելու Նորվեկիա դէպի յունուարի վերջերը, մէկ քանի դասախօսութիւններ տալու համար։ Ուսանողական Միութիւնը կ'երաշխաւորէ որ Թրոցքի պիտի զգուշանայ քրքրելէ Նորվեկիոյ ներքին քաղաքական հարցերը։

Իշխանութիւնները քննելու վրայ են խնդիրը։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԸ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի անդամական ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն, ընկեր Յակոբ Խաչատուրեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրադարանին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 8ին 11Րիւ Տինուար սրճարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Ծանօթ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովուրդային Գրադարանը տեղափոխուած է 11 rue Dunoir, Lyon, Rhône.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԱԾ

Պրայիլա, Հ. Մ.— 100։
Վրնձու, Յ. Պ.— 100։
Մարսէյլ, Ժամ.— 53։
Էքս ան Փրովանս, Զատ.— 70։
Սէն Թ'Օպան, Յ. Զ.— 140։
Պոլէն, Զիմ.— 105։
Երուսաղէմ, Գ. Ք.—1 ոսկի։
Թրիէսթէ, Վ. Յ.— 250։
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140։
Սէն Թրոփէզ, Զօր.— 35։
Վիրոֆլէյ, Տիկ. Զօզ.— 35։
Նանթէր, Մ. Թ.— 100։
Մարսէյլ, Գործ.— 1055։
Բան, Կարս.— 60։
Փլանկէթ, Տիւլ.— 37։
Լա Պօքա, Բան.— 35
Վարշաւիա, Ա. Ա.— 50
Փիւմէ սիւր Արժան, Կ. Մ.— 40։
Փոն Սէն Թ'էսփրի, Ն. Մ.— 152։
Տուրացցօ, Պօտ. և Պոլ.— 300։
Աղեքսանդրիա, Մ. Խ.—2 անգլ.։
Վիրիէօ սիւր Պուրպրր. Կ. Մ.—50։
Պարի, Թ. Փ.— 50 լիր.։
Լիոն, Թ. Ա.— 35։
Մարսէյլ, Մ. Յ.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

ճոխ եւ ճ'ոտաքրքիր բովանդակութեամբ ունի տնտեսական, վիճակագրական, պատմական, ազգային, բանասիրական, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժիններ։ Մասնակցած են 60 գրիչներ։ Բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ։ 10 հատ գունատիպ պատկերներ փայլուն թուղթի վրայ։ 480 էջ, գին 200 դուրուշ. արտասահման 50 ֆրանք։ Դիմել՝ Հայոց եկեղեցին կամ Կարիիր Խաչին, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8).

ԱԶԴ

Ի գիտութիւն Փարիզի եւ արուարձաններու հայութեան կը հաղորդուի թէ. Փարիզի եկեղեցւոյ ընդհ. քարտուղար Պ. Գ. Բարունակեանի յանձնուած «Որբերու կիրակի»ի 14 թիւ տետրակը կորսուած է։

Ներկայիս կը յայտարարենք թէ ոչ ոք. բացի Պ. Գ. Բարունակեանէ արտօնուած է վերոյիշեալ 14 թիւ տետրակով հանգանակութիւն կատարելու։

Հ. Բ. Հ. Միութեան
Փարիզի մասնաժողով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գոնիայի որբանոցէն, Կարապետ Կիրմիրլեան, Օննիկ Փիլիկեան, Ստեփան Ղուկասեան, Արփիար Թաքարեան, Յարութիւն Մաղաքեան եւ Յովհաննէս Պապոեան որոնք 1928ին Թորինոյէն (Իտալիա) մեկնած են Ֆրանսա աշխատելու համար։ Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կամ Լիոն կը գտնուին Իմացնել իրենց որբ ընկերոջ Հայկ Սուքիասեանի, Via Cadurso Villaggio Armeno Bari (Italie).

— Կը փնտռուին Գէորգ Ղազարեանի կինը այրի Թագուհի Ղազարեան եւ զաւակները Սարգիս, Յակոբ եւ Գրիգոր։ Վեց ամիս առաջ նամակ առնուած է իրենցմէ Պէյրութէն։ Իմացնել իրենց հօրաքրոջ աղջկան Եղիսաբէթ Գասպարեանի (ծնեալ Պօտիկեան) 12 Passage de l'Union, Asnières, Seine. France.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Պէյնի գիւղէն Յակոբ Նեմսէեան, հօր անունը՝ Բենիամին, մօր անունը՝ Հայկանուշ։ Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած է Զաքարիայի շրջանները։ Իմացնելիր մօրեղբօր Յարութիւն Կիւլտէրեանի, 25 ter rue de Lyon, Alfortville, Seine, France. Լուր տուողին 500 Փր. նուէր։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 876.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931
8 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1462 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԵՂԲԸ

Քէմալապետութեան բերանները իրենք են որ հրապարակաւ կը խոստովանին թէ՝ Մէնէմէնի դէպքը աւելի մեծ կարեւորութիւն եւ լայն ծաւալ ունի քան կ'ենթադրուէր նախապէս:

Ձերբակալութիւնները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին անընդհատ: կառավարութիւնը կը ճգնի երեւան հանել դաւադրութեան բուն վառարանը: Մէկ ամսուան համար պաշարման վիճակ հրատարակուած է Մէնէմէնի, Պալըքէսիրի եւ Մաղնիսայի գաւառներուն մէջ — բոլորն ալ «թիւրք օղլու թիւրք» շրջաններ, ուր հետք չկայ ոչ հայութեան, ոչ ալ ուրիշ ո՛ր եւ է ազգութեան:

Դէպքին կարեւորութիւնը խոստովանելով հանդերձ, էնկիւրիէն տրուած ազդանշանի մը վրայ, թուրք թերթերը կը ճգնին ամբողջ գործը կապել շէյխերու եւ «թէքքէ»ներու գըլխուն: Ուրիշ խօսքով, կ'ուզեն վարկաբեկել շարժումը:

Ապստամբութեան յետաշրջական հանգամանքը բան մը չի փոխեր կացութենէն: Չի կրնար նուազեցնել անոր արժէքը: Մանաւանդ երբ խնդիրը Թուրքիոյ շուրջը կը դառնայ:

Կարեւորը այն է որ, ձեռնարկը ուղղուած էր օրուան իշխանութեան դէմ: Եւ տակաւին չեն քակուած բոլոր ծալքերը:

Հացի կռիւ, ազգեցութեան պայքար, սուլթան. խալիֆայութիւնը վերահաստատելու ձգտում, — այս բոլորէն ո՛րն ալ ըլլայ դէպքին շարժառիթը, մտահոգութեան լուրջ աղբիւր մըն է քէմալապետութեան համար:

Ազգային յաղթանակի դափնիները այլ եւս չեն խօսիր յուսախաբութեան եւ թշուառութեան մատնուած ամբոխի սրտին: Ժողովուրդ մը, որ կը տքայ պարտքերու, տոկոսներու եւ տուրքերու գարհուրելի բեռան մը տակ, այլ եւս չի խանդավառուիր անցեալ փառքերով: Երկիր մը որուն առնուազն կէսը աւերակներու եւ ամայութեան մատնուած է, չի կրնար տեւական խաղաղութիւն վայելել:

Միւս կողմէ, չմոռնանք որ խաղաղութեան սպառնացող տարրերը միայն ընկերային կամ տնտեսական չեն, այլ եւ քաղաքական:

Քէմալապետութիւնը իր կողին վրայ ունի խոշոր պալար մը, քրտականը, միշտ ընդունակ՝ նոր անակնկալներ պատճառելու մէկ օրէն միւսը: Այսպէս կոչուած «արեւելեան նահանգները» խաղաղութեան բարիքը չտեսան տարիներով, երբ ողջ էր թրքահայ ժողովուրդին մէկ միլիոնը: Եւ անհաւասիկ չեն տեսներ Լօզանէն ի վեր, երբ թրքահայ ժողովուրդին ոսկորները միայն մնացած են հայրենի հողերուն վրայ: Քէմալապետութիւնն ալ, ինչպէս սուլթանութիւնն ու Իթթիհատը, ստիպուած է արտակարգ միջոցներով կառավարել այդ երկրամասը: Ընդհ. քննիչներ, ժարգպաններ, յանձնախումբեր, եւ անընդհատ երթեւեկ զօրքի ու զօրականի:

Հեռու մեզմէ՝ վարդագոյն ենթադրութիւններ:

Անցեալին մէջ, չափազանց շատ էինք տարուած մեր զգացումներուն համապատասխանող գուշակութիւններով: Հասնողը դամբանական կը կարդար Թուրքիոյ գլխուն, առանց մատը մատին զարնելու: Իսկ իրականին մէջ, Թուրքերը մէկէ աւելի առիթներ ունեցան կարմիր քրքիջներ արձակելու մեր անսահման միամտութեան եւ վերացականութեան վրայ: Եւ տակաւին ընդունակ են, ունին միջոցներ՝ վայելելու նոյն չարախինդ խնդիրը:

Կէտ մը, սակայն: Այն ճամբան ուր կը գտնուի այսօրուան Թուրքիան, ճակատագրականօրէն պիտի տանի դէպի կազմալուծում, եթէ ոչ դէպի անդամատութիւն եւ փլուզում:

Այդ ճամբան այն է ինչ որ երէկուանը: Աննախընթաց փոթորիկի մը հետեւանքով Նախկին օսմ. կայսրութիւնը կորսնցուց Ռումէլին, Սուրիան, Արաբիան, Միջագետքը, Պաղեստինը եւ կղզիները:

Պիտի կորսնցնէ, նաեւ, մնացեալէն այն ինչ որ իրեն չի պատկանիր ոչ հայրենի ժառանգութեամբ, ոչ ալ աշխարհագրական եւ քաղաքական քարտէսով: Պիտի կորսնցնէ տնտեսական գերութեամբ կամ քաղաքական փոթորիկով: Պիտի կորսնցնէ ներքին կամ արտաքին խռովութիւններով:

Սուր է, տակաւին, աշխարհակալներու ախորժակը: Եւ միտքերու մէջ կան ծրագիրներ: Որոճումներ եւ որոնումներ:

Անոնք որ աւար չստացան Մեծ պատերազմէն, կը սպասեն պատեհ ժամուն, յափշտակելու համար իրենց ազդեցութեան գօտին: Աւարէն բաժին կը սպասէ մինչեւ անգամ պարտուած Գերմանիան, գոնէ իբրեւ հոգատար (աշխարհակալութեան նորագոյն բանաձեւը):

Մեզի կը մնայ, ինչպէս միշտ, ամուր կենալ մեր պայքարի դիրքերուն վրայ եւ տոկալ: Տոկալ աւելի քան երբեք պայքարելով եւ ինքնավստահութեամբ:

Այս հաւանականութիւնը չի նշանակեր ծալապատիկ նստիլ եւ երազել, հառաչել կամ չորս պատի մէջ մռնչել, այլ գործել կարելի բոլոր միջոցներով:

Եւ, ամէն բանէ առաջ, հաւատալ մեր ճակատագրին:

Իսկ այս կը պահանջէ ձեռք ձեռքի տալ, գոնէ քաղաքական ճակատի վրայ, եւ ոչ թէ իրար բզքտել բանկալամարտով կամ ուշացած բանգիտութեամբ:

Կացութիւնը թոյլատու չէ թարթափումներու:

Շ.

МАМОՒԼ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ

Տարեմուտի առթիւ Հորիզոն կը խորհրդածէ (1 յունուար).—

Հիմա, նոր տարեշրջան մը կը գծուի մեր առջեւ: Ու թէեւ յուղարկաւորները՝ երէկուան խորտակուած յոյսերուն, մենք, աւերակներու վրայ կը կանգնենք դարձեալ նոր ակնկալութեանց շէնքը: Բնութեան օրէնքն է այդպէս: Չէ՞ որ վերջին քով սպեղանի մը կայ միշտ եւ գերեզմաններու կողքին՝ ժպիտը նորածիններուն: Եւ յարութիւնը՝ մահուան աւրնթեր ու բժիշկը՝ հիւանդի սնարին վերեւ: Խորտակուած են մեր սրտերը, բայց պարտուածներ չենք: Քանդուած են մեր օճախները, բայց կայծը մարած չէ անոնց մէջ, ոչ ալ շունչը՝ մեր հոգիներէն ներս՝ պլպլուն այդ կայծը արծարծելու համար նոր ու ծաւալուն բոցերով: Գիտենք մենք մոխիր ցանել մեր ցաւերուն վրայ եւ հեգնել վիշտը, որ կը մխայ մեր սրտերու աւերակներուն մէջէն, եւ հրաշքի ուժը կայ մեր մէջ, ակնթարթի մը ընթացքին պալատներ կառուցանելու փլատակներու վրայ եւ պարզելու անոնց վերեւ նոր յոյսերու ալեծածան դրօշը: Ո՛չ յուսահատութիւն եւ ո՛չ ալ նահանջ կը ճանչնանք մենք, գոյապայքարի տաժանելի բայց արարչագործ ճամբաներուն վրայ: Փոթորիկներ կը պատռտեն մեր կուրծքը, բայց սրտին չեն հասնիր: Ամպերը կը սքօղեն հորիզոնները, բայց չեն կրնար մթագնել մեր տեսողութիւնը: Ամուր ենք մեր հաւատքին մէջ եւ գիտենք մրրկահար տունկերը փոխարինել նոր ծիլերով: Թող շաչէ քամին եւ այդ ծիլերուն վրայ: Մենք դարձեալ պիտի մեծցնենք մեր մշտադալար պարտէզին փայլուն տունկերը:

Այսպէս է հայ ցեղի ներաշխարհը. անոր հոգեկան դիմագիծը: Եւ ասոր համար ալ, ան իրաւունք ունի միշտ նոր ակնկալութիւններ փայփայելու իր փշրուած երազներուն քովն ի վեր: կամ հանդիսաւոր պահերուն, իր յոյսերէն սաղմնաւորուած մաղթանքները արտաբերելու, փառուն արշալոյսներու համար:

Ոչ ոք հայ ժողովուրդին չափ իրաւունք ունի յուսալու: Որովհետեւ, ոչ ոք անոր չափ ամբողջինդ հաւատք ունի իր ապագային հանդէպ: Յոյսերը կրնան տարիներու թաւալող անիւին ներքեւ փշրուիլ ու ամէն տարի վերընձիւղիլ անվերջ, չարունակ. բայց, ո՛չ տարիները, ոչ ժամանակը եւ ո՛չ ալ ուրիշ որեւէ ուժ կրնան տապանաքարի տակ առնել մեր ցեղի անսասան հաւատքը:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Անցի օր գրեր էինք թէ համաձայն «Լուփթա» թերթին, Ռուսիա առաջարկած է Լեհաստանի՝ չէզոքութեան դաշինքի մը կնքումը: Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը այս առթիւ կը յայտնէ թէ արտօնուած է բացարձակապէս հերքելու այդ լուրը, որ բոլորովին անհիմն է, Խորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ, որեւէ համաձայնութիւն կնքելու մասին որեւէ առաջարկ չէ կատարուած Խորհ. Միութեան կողմէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մարաջախտ Ժոֆրի թաղումը

Երկու օրէ ի վեր, Մարաջախտ Ժոֆրի մարմինը կը ցուցադրուէր Զինուորական Վարժարանի մատուռին մէջ, ուր խուռն բազմութիւն մը, օրն ի բուն կը խուժէր վերջին յարգանքը մատուցանելու Մառնի յաղթականին: Եւ համաձայն նախօրօք կատարուած կարգադրութեան, մարմինը դագաղ դրուեցաւ երէկ իրիկուն, ի ներկայութեան վարչապետին, նախարարներու, զօրավարներու եւ բարձրաստիճան սպաներու: Ժամը իննին դագաղակիր կառքը դանդաղօրէն մեկնեցաւ Զինուորական Վարժարանէն, սուսերամերկ սպաներու շարքի մը մէջտեղ՝ դէպի Յաղթութեան կամար, ուր արդէն հաւաքուեր էր բազմահազար ամբոխ մը: Յաղթութեան կամարին տակ, տեղի ունեցաւ կարճ արարողութիւն մը: Մինչ ութը լուսարձակներ՝ յանկարծ իրենց շողերը կը նետէին կամարին կողերուն վրայ, թնդանօթի հարուած մը կ'որոտար ու զինուորական նուագախումբը կը հնչեցնէր ֆրանս. ազգային քայլերգը ու վայրկեանի մը խոր լռութենէ վերջ, թափորը դարձեալ կը շարժէր դէպի Նոթր-Տամի եկեղեցին:

Իսկ այս առաւօտ, հակառակ ցուրտ ու խոնաւ օդին, կանուխէն արդէն բիւրաւոր բազմութիւն մը բռներ էր Նոթր-Տամի շրջափակը, Քաղաքապետարանի ընդարձակ հրապարակը ու մինչեւ Էնվալիտ, Ռիվոլի փողոցի ամբողջ երկայնքը աջէն ու ձախէն, ուրկէ պիտի անցնէր թափորը:

Առտուն 8ին արդէն, եկեղեցիին դռները բացուեցան, թոյլ տալու համար որ ներս մտնեն մասնաւոր հրաւէր ունեցող անձերը: Ժամը 9ին հասաւ Հանրապետութեան Նախագահը եւ անմիջապէս սկսաւ կրօնական արարողութիւնը, որ վերջացաւ 10ին ու տասը վայրկեան վերջ, թափորը սկսաւ շարժիլ դէպի Էնվալիտ: Թափորին գլուխէն կը քալէին Հանրապետութեան ձիաւոր պահակներու երկու դասակներ, հրետանի մը, գունդ մը հետեւակ՝ նուագախումբով եւ դրօշով՝ զօրավարի մը հրամանատարութեամբ. ինչպէս նաեւ ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներու ներկայացուցիչ դասակներ, նախկին մարտիկներու կազմակերպութեանց պատուիրակութիւնները՝ իրենց դրօշներով, լուծուած զօրագունդերու դրօշակիրները, մարաջախտին ձին եւ յատուկ դրօշը:

Զինուորական այս թափորին կը հետեւէր դագաղը՝ դրուած թնդանօթի սայլի մը վրայ որուն լծուած էին վեց ձիեր: Դագաղին աջէն ու ձախէն կը քալէին հետեւակ զինուորներ: Յուղարկաւորներու առաջին շարքերուն վրայ կը գտնուէին մարաջախտին ընտանիքը, Հանրապետութեան Նախագահը, օտար պետութեանց ներկայացուցիչները, Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի Նախագահները, դահլիճի եւ Ակադեմիոյ անդամները, եւլն.:

Հազիւ ժամը 11ին մօտ թափորին գլուխը հասած էր Քոնքորտի հրապարակը ուրկէ ուղղուեցաւ Էնվալիտ: Հոն հասաւ կէս օրի առեն: Կառավարութեան կողմէ դամբանական մը խօսեցաւ պատերազմական Նախարարը Պարթու, որմէ վերջ, դագաղը դրուեցաւ Էնվալիտի նկուղը:

Մ. Քեմալ իր խորհրդակցի

Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբը նիստ մը գումարեց. ներկայ էր արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի: Նիստը բաւական երկար տեւեց: Արտաքին յանձնախումբը հաստատեց Թուրքեւյոյն պայմանագրութիւններն ու դաշնագրութիւնները:

Երէկ, Մ. Քէմալ հասաւ Էնկիւրի, ուր անմիջապէս տեղի ունեցաւ գործավորներու արտակարգ նիստ մը: Ներքին կացութեան վերաբերեալ ծանր որոշումներ տրուեցան, որոնք գաղտնի կը պահուին առ այժմ:

Մաքրագործում կարմիր բանակի

ՄՈՍԿՈՒԱ, 6 Յունուար.— Կարմիր բանակի մաքրագործումը կը շարունակուի մեծ չափով: 6 բարձրաստիճան սպաներ պաշտօնազուրկ եղան՝ ընդդիմադիրներու հանդէպ իրենց համակրութեան պատճառով: Պլիւխէր զրկուեցաւ Ծայրագոյն Արեւելքէ:

Կառվիրները Պիրմանիոյ մէջ

Պիրմանիոյ ըմբոստական շարժումը մեծ համեմատութիւններ ստացած ըլլալով, ստիպեց Անգլիոյ կառավարութիւնը որ զինուորական գործողութեանց յատուկ յատակագիծ մը մշակէ:

Կը կարծուի թէ Պիրմանիոյ խռովութիւններուն մէջ մեծ դեր խաղացած են համայնավարները: Ըմբոստներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ բախումներու ընթացքին, սպաննուած են 300 անձեր, վիրաւորուած 200, գերի ինկած 117:

Համայնավար գրգռութիւնները մասնաւոր սաստկութեամբ կը կատարուին Պիրմանիոյ եւ ֆրանսական Հնդկաչինի մօտիկ վայրերուն մէջ:

Կանադական շարժման դեմ

Պոմպէյէն տրուած լուրերու համաձայն, 500 հոգինոց ոստիկանական ուժ մը բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ռուսական թերթ մը, Մոսկուայի կացութեան մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ իրեն ղրկուած թղթակցութենէ մը.

— Մեր շուրջը, կիսաքաղց անձեր միայն կան, Անոնք որ գործ ունին, կ'ուտեն. բայց շատ քիչ են անոնք որ իրօք կուշտուկուռ կ'ուտեն, բացի բարձր պաշտօնեաներէն եւ օտարականներէն: Այս տեւական սննդազրկումը կը թթուեցնէ մարդիկը եւ ծայրայեղ կերպով կը գրգռէ զանոնք: Ամէնէն զարհուրելին այն է, որ իմացականութիւնը կ'իյնայ, մարդուն մտածումները ամբողջովին կ'երթան ուտելիք բան մը ճարելու: Յեղափոխութեան սկիզբը աւելի թեթեւութեամբ կը հանդուրժէինք այս կացութեան, տեսակ մը վիպականութիւն կար, կը կարծուէր թէ շատ ժամանակաւոր է, մինչ այսօր, ամէն յոյս կորսուած է:

«Շատ գէշ կը սնանինք: Ճաշարանները աղտոտ են, շատ աւելի գէշ ուտելիք կուտան քան նախորդ վարչաձեւին օրով՝ բանտերուն մէջ տրուածը: Սրճարաններուն մէջ նոյնքան կը սառինք, որքան փողոցը: Այն տուները ուր կեդրոնական ջեռուցիչ կայ, այնքան կը տաքցնեն, որքան պէտք է չպայթեցնելու համար խողովակները: Ամէն մարդու չէ տրուած համագործակցականէն փայտ գնելու բախտը: Շուկան, նոյն փայտը 10—12 անգամ աւելի սուղ կ'արժէ: Հասարակ մահկանացուներուն համար, բուրդէ զգեստները անմատչելի են: Նոյեմբերի մէջ, քարթ ունեցողներուն տուին 4 մեդր կտաւ: Դեկտեմբերին առանց քարթի խոստացան ճախարակ մը դերձան... Երբ փողոց ելլենք, մերկունակը կ'առնենք ինչ որ տան մէջ կը գտնենք՝ տաքնալու համար: Կօշիկները զգուելի են: Նոր կօշիկները չափազանց սուղ են շուկային մէջ: Համագործակցականէն շատ աւելի դժուար է կօշիկ ձեռք ձգել, քան թէ շաքիլ խորհրդային վիճակահանութեան մէջ: Գալով հին կօշիկներուն, կարելի է զանոնք նորոգել միայն պետական արհեստանոցներուն մէջ, ինչ որ սակայն ժամանակի կը կարօտի: Ամիս մը, ամիսուկէս պէտք է կարգի սպասել: Կօշիկներու նորոգութիւնը կ'արժէ 104—156 ֆրանք: Թաղիքէ կօշիկներ շատ կան կ'արժեն 1300-1950 ֆրանք:

«Այս բոլորը ապահովելու համար մռայլ, անամնական կիսաքաղց կեանք մը, «խափանարարներ»ու դատը ցոյցը տուաւ թէ մարդուս յարմարելու ընդունակութիւնը որքան անսահման է: Ցենուեցաւ թէ՝ իրենց անիծեալ կեանքը փրկելու համար, մարդիկ ընդունակ են իրենք իրենց երեսին թքնելու, իրենք զիրենք մեղադրելու ամենէն վատ ոճիրներով, զորս չեն գործած եւ անպատուելու իրենց գիտական անցեալ գործունէութիւնը:

ԹՐՈՑՔԻ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՄԷՋ

Նորվեկիոյ կառավարութիւնը արտօնեց որ յունուարի վերջը կամ փետրուարի սկիզբները Թրոցքի Նորվեկիա երթայ, մէկ քանի դասախօսութիւններ տալու Օսլոյի Ուսանողական Միութեան:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Պաղեստինի մէջ, Հրէական Խորհուրդին ընտրութիւնները, յունուար 1ին կատարուած են մեծ խանդավառութեամբ եւ առանց որեւէ միջադէպի:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Տարին փակուեցաւ շատ ծանրակշիռ պայմաններու մէջ։ Մէնէմէնի ապստամբութիւնը յատկանշական երեւոյթ մըն է, ժամանակի նշան։ Ցոյց կուտայ թէ բաժակը յորդած է այլեւս։ Թէ ութ տարիէ ի վեր կուտակուած դժգոհութիւնները ա՛լ չեն կրնար զսպուիլ, քանի որ դանակը ոսկորին հասած է։ Թէ քէմալական վարչաձեւն ալ — ինչպէս սուլթանականն ու իթթիհատականը — իր անմիտ քաղաքականութեան շնորհիւ երկիրը հասցուցած է անդունդին ծայրը։ Տնտեսական տագնապ, անօթութիւն, թշուառութիւն ու դժգոհութիւն ամէն կողմ։ Ա՛յս է վիճակը այսօր Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը, շուրջ մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան վրայ։

Լսեցէք ժողովուրդին զայրոյթի ճիչերը, բուն իսկ Թուրք թերթերու սիւնակներէն.

— «Էսնաֆները շատ կը տառապին առեւտուրի սակաւութենէն եւ կը ճնշուին ապրուստի նեղութեան տակ։ Վաճառականներուն վիճակը բոլորովին խայտառակ է։ Վարկ չկայ. կայունութիւն, արտաքին անվստահութիւն։ Շատեր կը հեռանան Թուրքիայէն եւ օտար երկիր կ՚երթան ապրուստ փնտռելու։ Ձմեռը մեծ քաղաքներու տագնապը պիտի տարածուի նախ գիւղերը, մինչ գիւղացին ամէն նեղութեան մէջ է։ Խալք կուսակցութիւնը համաժողովներ կը գումարէ, բայց չի խորհիր միջոցներ ձեռք առնել ժողովուրդի անօթութեան եւ թշուառութեան դէմ։ (Եարըն, 28 նոյ. 1930)։

«Սեւ ծովու եզերքի քաղաքները աննախընթաց աղէտի եւ կարօտութեան մատնուած են այսօր։ Անատոլուի հարաւային եւ հարաւ-արեւմտեան շրջաններն ալ պատմութեան մէջ չարձանագրուած ծանր տագնապներու եւ չքաւորութեան մէջ կը տապլտըկին։ Այս ընթացքով, ամբողջ Թուրքիան կերակրող այս շրջաններու բարգաւաճ գործարաններուն վրայ բուեր ու արագիլները բոյն պիտի հաստատեն եւ այգիներն ու բամպակի արտերը խլուրդներու որջերով պիտի լեցուին։

«... Գիւղացիներ լքելով իրենց արտերը, հոս հոն ինկած են կտոր մը հաց ճարելու համար, աչք առնելով նոյնիսկ սպասաւորութիւն ընել։ Գիւղաքաղաքներուն մէջ խանութպաններն ու արհեստաւորները երկու կանգուն կտաւ իսկ չեն կրնար ծախել եւ անկարող են վճարելու իրենց տուրքերը։ Մեծ քաղաքներու մէջ ժողովուրդը անգործ է ու թշուառ. վարկ չկայ, մեծաքանակ առեւտուրը միմիայն շնորհին է դարձած ազդեցիկ անձերու, բացայայտ շահադիտութիւնները կը սաստկացնեն ժողովուրդին դժբախտութիւնը եւ հայրենակիցներու արիւնահոս վէրքերը։

«... Պետական պաշտօնատուններէն ներս կարելի չէ մտնել։ Մասնագէտներու տեղ պաշտօնի կոչուած են անփորձ յանձնարարուածներ, խանգարելով վարչական մեքենան։ (Եարըն 1 դեկտ. 1930)։

Այս մէջբերումներն ըրինք յատկապէս, ցոյց տալու համար թէ մեր յոռետես կարծիքները ենթակայական եւ կանխակալ չեն, այլ հիմնուած են առարկայական տուեալներու վրայ։

Միայն ընդդիմադիր օրակուած թերթերը չեն այս գանգատներն ընողները։ Միլլիյէթ եւ Ճիւմհուրիյէթի պէս թթու քէմալական պաշտօնաթերթերու մէջ իսկ յաճախ կը հանդիպինք նման մեղադրանքներու։ Այնպէս որ ո՛չ մէկ կասկած նեբելի է Թուրքիոյ այսօրուան տխուր կացութեան մասին։

Մէնէմէնի խլրտումներուն նախաբանը տեւանուեցաւ Իզմիրի մէջ, անցեալ սեպտեմբեր 4ին, երբ Քէմալի այդ միջնաբերդը կ՚այցելէր ազատ հանրապետական կուսակցութեան հիմնադիր Ֆէթհի պէյ։ Ժողովուրդը որ կ՚աղէկնէր զայն, իբրեւ նոր ազատարար մը, փրկիչ մը, հազարներով կը թափուէր նաւահանգիստ՝ գոյնզգոյն դրօշակներ պարզած եւ յուզիչ ընդունելութիւն մը կ՚ընէր անոր։ Այս անակնկալ պոռթկումը, ժողովրդական այս խոյանքը սարսափի մատնեց Խալքի վաբիչները, որոնք փութացին հակացոյց մը կազմակերպել յաջորդ օրը եւ արիւն թափեցաւ։

Ուրիշ յատկանշական երեւոյթ մը պարզուեցաւ թաղապետական վերջին ընտրութեանց առթիւ։ Ժողովրդական դժգոհութիւնը իր գործնական արտայայտութիւնն ունեցաւ զանազան քաղաքներու մէջ։ Դէպքեր պատահեցան Պոլսոյ թաղերուն, Իզմիրի, Մաղնիսայի, Ատալիոյ, Ատանայի, Մէրսինի, Գոնիայի, Պալըքէսիրի. Էսքիշէհիրի, Զաթլճայի եւ այլ վայրերու մէջ։ Կառավարութիւնը ոչ մէկ տեղ հանդուրժեց ազատ քուէարկութեան։ Որով Ֆէթհիի կուսակցութիւնը չարաչար պարտութեան ենթարկուեցաւ ամէն կողմ։ Տեղ տեղ քուէները խեղաթիւրուեցան խալքի յաղթանակը ապահովելու համար։ Ու այն ատեն դարձեալ արիւն թափեցաւ։

Ֆէթհի զաառլիք եղաւ կէս ճամբուն վրայ։ Իր սկզբնական ձեռնարկը լուրջ չէր։ Նոյնիսկ կ՚ըսուի թէ Փարիզէն Պոլիս մեկնած էր՝ երթուղարձի առաջակով։ Զմերադարձաւ՝ պարզապէս գործիք դառնալով Մ. Քէմալի։ Եւ որովհետեւ դէպքերը տարբեր կերպով դասաւորուեցան, Մ. Քէմալի հրամանով Ֆէթհի լուծեց իր կուսակցութիւնը, որուն ծրագիրը մշակելու ժամանակ իսկ չէր ունեցած։

Բայց Ֆէթհիի արծարծած կրակը փայլատակեց դժգոհ սրտերու մէջ։ Տիրող բռնակալ վարչաձեւին դէմ սկսուած պայքարը խանդավառեց շատերը, մասնաւորապէս Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ, — տնտեսապէս ամէնէն բարգաւաճ շրջանները՝ էր երբեմն։

Երբ Ֆէթհի նոյեմբեր 17ին պաշտօնապէս կը հաղորդէր իր կուսակցութեան լուծումը, այն պատճառաբանութեամբ թէ անիկա «յետագային կրնայ քաղաքական զէնքի վրայ, Ղազի փաշային դէմ պայքարի մտնել» ընդհանուր հիասթափութիւն առաջ եկաւ։

Կարգ մը մասնաճիւղեր չուզեցին ենթարկուիլ կեդրոնէն հասած լուծման հրամանին եւ որոշեցին շարունակել իրենց գործունէութիւնը՝ իբրեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն։ Ատանայի մէջ կազմուեցաւ Աճալի կուսակցութիւնը, որ կոչուած էր շուտով ծաւալելու, բայց սաղմին մէջ խեղդուեցաւ։

Այս շարժումները ցոյց կուտան թէ ժողովրդական բոլոր խաւերուն մէջ ալ խուլ դժգոհութիւն մը կայ տիրող կարգերուն դէմ։ Մուսթաֆա Քէմալի վերջերս Անատոլուի մէջ կատարած ճամբորդութեան նպատակն էր մօտէն ծանօթանալ դժգոհութեան պատճառներուն։ Դիկտատորը չկրցաւ շարունակել իր ճամբան դէպի Իզմիր, ուր երբ յաղթական մտած էր ութ տարի առաջ։

Կրնայ ըլլալ որ Մէնէմէնի շարժումը կրօնական հանգամանք ունենայ, ինչպէս իրենք կը պնդեն։ Բայց հազարաւոր մարդոց ձերբակալութիւնն ու պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը կ՚ապացուցանեն թէ շատ լուրջ ձեռնարկի մը հանդէպ կը գտնուինք։

Երբ ժողովուրդը անօթի է ու թշուառ, երբ գիւղացին օրուան հացը ճարելու ի վիճակի չէ, երբ առեւտրականը տուրքերու ծանրութեան տակ կը ճզմուի, կարելի չէ ընդմիշտ օրօրել զայն սին յոյսերով։ Քանի՛ տարիները կ՚անցնին, այնքան աւելի անտանելի կը դառնայ կացութիւնը։ Իսկ անդին համբերութիւն կը դիզեն կարգ մը առանձնաշնորհեալներ, զեղծումը սանձարձակ կը գործէ պետական պաշտօնատուններէն մինչեւ առեւտրական մենաշնորհները։ Մինչ Մ. Քէմալ եւ սրբանեակները կը յղփանան շուայտութեան մէջ։

Այս պայմաններուն տակ զարմանալի չէ՝ երբ օրուան իշխանաւորներուն դէմ ընբոստութիւններ կը խմորուին։

Մ. Քէմալ ցարդ իր դիրքը կը պահպանէ՝ շնորհիւ բանակին, որու բարձրաստիճան սպաները կը վարձատրէ լիովին՝ դրամով, պատուանշանով եւ աստիճանի արագ բարձրացումներով։ Այն օրը, որ կորսնցնէ այդ տարրին համակրութիւնը, կ՚արձակուի նաեւ իր մահավճիռը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 յունուար (Սեփ. Թղթ.) — Քանի մը օր առաջ, Մարսէյլի երկու մեծ թերթերը Le Petit Provençal եւ Le Petit Marseillais իրենց առաջին սիւնակներուն վրայ մանրամասն անդրադարձեր էին ֆրանսայի ներկայ տնտեսական կացութեան եւ մասնաւորապէս ծայր տուող եւ ծաւալող գործազրկութեան։

Շեշտակի եւ ցցուն կերպով կը նշմարուէր սեղմ եւ զսպուած, սակայն խորունկ մտահոգութիւնը որ ծածկուած էր մեղմ գիծերու եւ բառերու մէջ։

Արդարեւ ուշագրաւ դարձած է Մարսէյլի մէջ աշխատանքի յարաճուն տագնապը։

Թերթերը լաւատես էին եւ թեթեւօրէն կ՚անցնէին, արձանագրելով քանի մը չոր ու անճիշդ թիւեր։ 6000-6500 ֆրանսայի բոլոր շրջաններուն համար ու կը յուսադրէին հարցնելով թէ Սթէկի ներկայ դահլիճը ինչ ձեւով պիտի մօտենայ ու ի՞նչ պիտի ըլլան իր առնելիք քայլերն ու դիրքը, ֆրանսան 1927ի փլուզումին եւ անելին չմատնելու համար։

Ցարակոյսն ու մտահոգութիւնը կը մնային սիւնակներուն վրայ տիրական, հրապարակ եւ հարցական։ Ու ընկերային բոլոր խաւերուն մէջ միեւնոյն ուժգնութեամբ ենթադրութիւններն ու տագնապին վախերը կը ծաւալին արագօրէն։

Պաշտօնական հաշիւ մը 9000 կ՚արձանագրէր, միւս եւրոպական պետութիւններու եւ Ամերիկայի գործազուրկներու հետ համեմատութեան դնելով ներկայ կացութիւնը Աշխատանքի նախարարը կը յայտարարէր 10,500 անգործ։

Այս թիւերը բնաւ իրական եւ հարազատ պատկերը չեն բերեր մեր աչքին, ընդհանուր աշխատանքէ զրկուածները եւ այլազան ելեւէջները ըմբռնելու համար։

Բնաւ պէտք չէ խուսափիլ ու ընկրկիլ։ Այս բնական եւ անվերապահ համեմատութիւնը միւս հեռաւոր ու մօտիկ երկիրներու 4—8 միլիոնին հետ, մեզի կը մխիթարէ եւ կը յուսադրէ։ Մանաւանդ Ֆրանսան միշտ ապաւէն ունեցած է բոլոր աշխատող բազուկներուն եթէ անոնք աշխատանքի մէջ զանազան նկատումներ եւ պայմաններու մէջ նրբութիւններ եւ խորութիւն չգնեն։

Ամէնէն տխուրն ու իր նշող ծանրութեամբ մեր ուսերուն իջնողը մեր օտար ըլլալու պարագան է, միւս օտար աշխատաւորներէն հիմնովին տարբեր եւ փափուկ։ Անոնք պետութիւն ունեցող օտարներ են, իսկ մենք մեր կողքին ու մեր կռնակին ոչ մէկ ուժ ու պետական իրաւասու պաշտօնական իշխանութիւն չունինք, ի հարկին բանակցութեան նստելու, խօսելու, միջամտելու եւ օգնելու։

Առաջին օրը, փողոց կը մնանք, անափ ու անհող, անուժ, ամէն կողմ ցիր ու ցան։

Ու այս ձմրան օրերուն եւ առաւելապէս ամէն գծի վրայ Հայերը՝ կանխակալ եւ վնասակար կարծիք մը ստեղծուած է Հայերուն հանդէպ որ լուրջ է եւ յաճախ ազդած է ու կ՚ազդէ տակաւին։ Փաստ՝ 1927ի շրջանին մեր կացութիւնը եւ դուրս հանուողներուն մէջ Հայերու թիւը։ Ու այսօր երեք տարի վերջ, աւելի խոշոր չափերով։

Հոս ծանրանալէ առաջ անգործութեան եւ աշխատանքի զանազան պայմաններուն վրայ, պէտի ջանամ պարզել երեւոյթ մը որ ընդհանրապէս հայկական է եւ վնասակար ու աններելի՝ բանուորական շահերուն։

Ա.— Հայերս անկանոն աշխատողներ ենք։ Միօրինակ եւ հանդարտ, չափուած գործաւորական կեանք գրեթէ չունինք։ Ու հասարակ ամէն տեղ, ամէն գործի մէջ կամ կ՚աշխատինք եզան պէս յամառ, վաղն ու գալիքը — տնտեսական եւ ֆիզիքական — չենք կանխատեսեր։ Արգասիքն ու ուժգնութիւնը մեր ձեռքերուն կը հասցնենք անբաղդատելի չափերու, (ըսել չեմ ուզեր թէ դանդաղ եւ տափակ ըլլանք), գրաւելու համար հսկիչին կամ տիրոջ համակրանքը։ Կամ կը պատահի հակառակը։ Կ՚աշխատինք դանդաղ, ցրուած եւ անկանոն։

Բ — Ուշացած եւ սահմանուած ժամերէն դուրս՝ կը ջանանք, աւելի ճիշդ խօլական թափով կը ձգտինք աւելի ժամեր աշխատիլ, 3—4 ժամ օրը, ինչ որ աւելի կը սպառէ եւ կը տկարացնէ աշխատանքի սովորական ընթացքը։

Գ — Հիմնուած մեր չարքաշութեան եւ ամուր ջիղերուն վրայ, կտորով կ՚ուզենք աշխատիլ։ Այս ձգտումը բերած ենք մեր երկիրներէն ինչ որ խոտոր կը համեմատի տեղական կլիմային, կարգերուն եւ ապրումներուն։ Այս եղանակով աշխատանքն ալ կը պակսեցնէ գործաւոր ձեռքերը եւ կը սպառէ նիւթը, աւելի կրճատելով ժամանակը։ Առաւելապէս այս օրերուն եւ նման շրջաններուն երբ կը խախտի աշխատանքի բնականոն ընթացքը, երբ ապրանքը կը մնայ անսպառ, մեր յեղուով երբ «դուրս չերթար»։

Ու երբ արտադրութիւնը նշանակելի սահմանի կը հասնի, կանգ կ՚առնէ արտածումը եւ գործարանատէրը առիթէն կ՚օգտուի, կրճատելով իր բանուորները։

Ի հարկէ ասոնք հիմնական եւ գլխաւոր շարժառիթները չեն տնտեսական այլազան տագնապին եւ շարժումներուն։ Անոնք յատկանշական փաստեր են որ ամէնէն շատ տարածուած են եւ արմատացած մեր մէջ։ Ինչո՞ւ։

Նախ մեր ձեռքերուն 100ին 2ը հազիւ սէնտիքաներու մէջ մտած է, իսկ մեծ մասը կը մնայ ընկերային կարգերէն դուրս եւ անտարբեր, անհետաքրքիր։

Վստահ եմ որ եթէ լաւ հասկնայինք Ֆրանսերէնը, կարդայինք եւ հետեւէինք, անպայման հոս մեր ներկայութիւնը զգալի կը դարձնէինք, ինչպէս ամէն տեղ։ Այս պարագան եւ բարեբախտութիւն է եւ դժբախտութիւն։

Բանուորական ըմբռնումներն ու օրէնքները ընդհանրացան։ Բայց ուղիղներէն կը շպրտենք դուրս։ Չենք հետաքրքրուիր, չենք զարգանար այս գծով։ Այս միջավայրէն կ՚ընդօրինակենք երեւութական եւ շողշողուն ամէն ձեւ ու տափակութիւն, եւ կ՚անտեսենք հիմնականը։

Կը ճանչնամ մարդիկ որ օրը 18-20 ժամ կ՚աշխատին եւ յետոյ իրենց շահածին 75ը կը տանին լեցնելու դեղարանն ու հիւանդանոցը, մեր կեանքէն տալով շատ բան։ Աղքատներ ենք։ Ընկերային եւ քաղաքացիական տարրական եւ հասարակ գիտելիքներէն զուրկ, մըղոններով հեռու։ Ու այս թերութիւնը մեր վրայ ձգած է դէշ եւ խրտչեցնող համբաւ մը։

Ընդհանուր եւ սեղմուած դժգոհութիւն մը կը նշմարուի թաքուն, բոլոր օտար եւ տեղացի գործաւորներուն մէջ որ հետզհետէ կրնայ վտանգաւոր դառնալ, աճելով եւ խորանալով։

Ամէն տեղ միեւնոյն դիտողութիւնը կ՚ընեն եւ կը մատնանշեն նոյն թերութիւնները, միշտ տհաճութեամբ, աններող եւ չարակամ ոգիով։

Ֆրանսացի բարեկամ մը՝ անցեալները՝ անկեղծ բառերով դիտել կուտար ինծի խօսակցութեան մը պահուն՝ որ մենք համակրելի, աշխատունակ եւ խաղաղ ժողովուրդ ենք, սակայն անգիտակից, անհաշիւ ու անկերպարան։ Ընկերային կարգերուն եւ բանուորական շահերու մասին շատ քիչ գաղափար ունինք եւ շատ անգամներ կ՚ազդենք նաեւ այսկամ այն տրամադրութեան, շարժումին կամ կարգադրութեան վրայ։ (Եթէ ուշադրաւ թիւ մը կը կազմեն հայ աշխատաւորները։

Կարծես ծայրայեղութիւններով թրծուած ժողովուրդ ենք, կշիռ չունինք մեր զգայնութիւններուն մէջ, մեր ուժին մէջ, մեր ըմբռնումներուն եւ նաեւ մեր սովորական աշխատանքին մէջ։

Կը հասկնամ որ մեր ապրելու պայմանները խիստ շատ կը տարբերին միւսներէն։ Մենք մեր սենեակներուն համար կը վճարենք անհամեմատելի գումարներ. մեր ապրուստը. հիմնովին կը տարբերի օտարներէն այնպէս որ մեր ծախքերը կրկին աւելի են։ Մինչդեռ միւս օտարականները հոնէն հաստատուած, շատ քիչ կը վճարեն բնակարանի եւ ծանօթ են բոլոր լաւ եւ նպաստաւոր պայմաններուն։

Սակայն բնաւ չեն արդարանար, մեղմացուցիչ չեն նկատուիր, մեր արտակարգ ձգտումներն ու ապրումները։

Այլամերժ ժողովուրդ ենք. անպայման «քով-քով»ի պիտի պիտի ըլլանք հաւաքուած։ Գեղեցիկ եւ հիանալի բնազդ է այս առանձնայատուկ գիծը ցեղային,

Չենք ուզեր քաղաքէն, լոյսէն, ժխորէն եւ գարշանքով լեցուն փողոցներէն բաժնուիլ։ Հըրապուրիչ եւ կապող են ցուցափեղկերը։ Եղբայրացած ենք մութ, խոնաւ, ու անժպիտ սենեակներուն հետ, խճողուած, ճնշուած, հիւանդկախ։

Անըմբռնելի եւ հաստատուն այս ձգտումը կարելի չէ ջնջել եւ արմատախիլ ընել։ Փոխանակ բնակելու արուարձաններու մէջ, մեր գործին մօտ, լաւագոյն եւ թեթեւ պայմաններով աժան տուներու մէջ կը յամառինք, մնալ անարեւ փողոցներու եւ պանդոկներու մէջ, քիչ-քիչ հատնելով, սպառելով։

Կը փճացնենք մեր տնտեսականը, հալեցնելով անզգալապէս մեր արիւն քրտինքով շահած քանի մը լումային մեծագոյն տոկոսը։ Քանդելով նաեւ մեր ֆիզիքական կարողութիւններն ու տոկունութիւնը։

Ու մեր մանուկները կը մեծնան տժգոյն, տկար, անժպիտ։ Ապագան, վաղը՝ այս պզտիկներուն։ Ոչ ծաղիկ ու ծառ, ոչ քար ու հող, զրկուած մաքուր օդէն, կապոյտ երկնքէն մեծնան աղմուկին, աղտին, բառեւ շարժումին մէջ։

Մանաւանդ այն փողոցն մէջ ուր առ հասարակ կը կին Հայերը, վատթարագ անմաքուր փողոցներն են ուանի ինկած մթնոլորտո թէ բոլոր հանրատուննեը գտնուին այս քանի մը հա կեդրոն նկատուած փողոցն մէջ Ցոմինիքէն, Ցը լա փըթիթ Մարին, Պէրնար տ Պէյնուար, Քըիւօշ, Թիւպա ուրիշ քանի մը այս «նշանաւոր» շրջաններու

Օրուան բոլոր ժամերու երախաները կը հանդիպի ծուհիներու նայուածքն ծիծաղին, կատակին (ի՞ն տակ), սրախօսութիւնն գայթակղեցնող ու լպիրշ

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս րերուն մէջ հասակնետող տարեկան երախային գիտ ու խառնուածքը։ Վաղը ունենանք սերունդ մը հա դամ ու անճանաչելի, ֆիզ պէս քայքայուած։

Դէպի դուրս քաղաքի փողոցներէն, ժխորէն, աղա Արուարձանները, արեւին, գիկին ու հողին վրայ տանք, որ մեր զաւակները նան առողջ, մաքուր եւ գրով։

Մեր աշխատանքին մօ լագոյն պայմաններով եւ կայանալի սենեակներու մ Նորէն դրացի ունենալով մեզի, մեր աւանդութիւնն սովորութիւններով։

Ցաջորդով՝ բուն տագ մասին։

ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍ

ՄԻԼԱՆԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾ

ՄԻԼԱՆ, 30 դեկտ.— Ն նի մէջ առաջին հայ ուսանո երեւցած են 1923ին, իսկ լանի Հայ Ուսանողական Մ թիւնը» վերջնապէս կազմուե 1924ի սկիզբը՝ համախմբէ բաւականաթիւ ուսանողներու համուռ փափաքով եւ աշխա ցութեամբ։

Առաջին անգամն էր որ լանի մէջ Ուսանողական Մ թեան մը հիմը կը դրուէր։ իսկ պատճառ կ՚ըլլայ որ Միութեան հիմնադիրներու խատանքը դժուարին՝ բայց գիւնաւոր ըլլայ։

Անհրաժեշտ էր միջավ պայմաններու եւ մեր իր նութեան պահանջներու հ ձայն ոչինչէն ծրագիր մը պատել, ուժ տալ կազմակ չական գործին եւ մանաւանդ հրաժեշտ էր ստեղծել ազգ մաքուր եւ ազնուական ոգի որ յետագային աւանդութիւն դարձած՝ Միութեանս մղի ուղղիչ թաքուն բայց զօր ազդակը պիտի հանդիսանար

Ներկան՝ եւ կը հաւաս որ ապագան ցոյց պիտի տան ո՛րքան յաջողած են մեր հի դիր եղբայրները։

Նախապէս, Միութեանս ծունէութիւնը եղած է զգալի սահմանափակ, հասկնալի պ ճառներով։

Սակայն տարուէ տարի նոր անդամներու յաւելումը, հիներու ձեռօ բերած փորձառ թիւնը՝ կազմակերպչական գործնական գետիններու վրայ թէ այն սէրն ու հաւատը որ ղեցիկ նպատակներու ինքնաբ րումէն կը ծնին, Միութիւ տուած են ուժեղ կազմուած գործգացուցած են համերաշխ թեան ոգին եւ Միութիւնը դ քիչ մը աւելի լայն հողի վր

Միլանի Հայ Ուսանողակ Միութիւնը՝ միակ կանգուն գործող կազմակերպութիւնը պիտի Միլ

մէջ Ազգային Վարչութիւնը անկազմ վիճակի մէջ էր, գործեց մասնաճիւղերու օժանդակութեամբ եւ ընդ առաջ գնաց գաղութային պահանջներուն. Երիտասարդաց Միութեան կազմութեան եւ անոնց ազգային մշակութային դաստիարակութեան, որբերու օգնութեան, Շիրակի աղէտեալներու ի նպաստ հանգանակութեան։

Կազմակերպեց ազգային նոր ու նորագոյն տօներու եւ թուականներու առթիւ հանդէսներ։

Հիմը դրաւ Միլանի մէջ Ազգային Գրադարանի մը կազմութեան՝ ուր կը գտնուին այսօր 1100ի մօտ գրքեր, մեծ մասամբ Հայերէն։

Երեք տարիէ ի վեր ունինք մեր հաւաքոյթները, ուր տեղի կ'ունենան զեկուցումներ ազգային եւ օտար մշակութային հարցերու շուրջ։

Այսօր Միութիւնս ունի 37 անդամներ, որոնց 32ը գործօն, իսկ մնացեալներն ալ իբրեւ պատուոյ, բարերար ու համակիր անդամներ։

Գործօն անդամներէն ուսանողները կը հետեւին այլազան մասնագիտութեանց՝ ինչպէս — բժշկութիւն, ճարտարագիտութիւն, ճարտարարուեստական քիմիաբանութիւն, գեղագործութիւն, երաժշտութիւն, նկարչութիւն եւայլն։

Միութեանս մշտական բաղձանքն ու նպատակը եղած է համախմբուած տեսնել՝ պատրաստուած եւ մշակուած ծրագրի մը շուրջ աշխարհի չորս հովերուն ցրուած մեր բոլոր ուսանող ընկերները, երիտասարդի անշահախնդիր, համարձակ եւ խանդավառ ուժերով հաւաքական գործունէութիւն բերել այսօրուան եւ վաղուան իրականութեան։

Յառաջիկային Միութեանս հրատարակելիք «Տեղեկատու»ին մէջ՝ արտասահմանի հայ ուսանողներու թիւը կարենալ ծանօթացնելու համար, կոչ կ'ընենք բոլոր հայ ուսանողներու որ հաճին իմացնել իրենց հասցէն եւ մասնագիտութիւնը։

Մեր հասցէն՝ Union Studenti Armeni-Viale Umbria 62 Milano։

Վարչութիւն

ԿԱՌՔ ՉԿԱՅ

«Կրասնայա Գազէտա» կը գրէ թէ Լենինգրադի մէջ ուտեստի աշխուժը դժուարութիւններու [մէջ]ը բախի, որովհետեւ փոխադրա[կ]ան միջոց չկայ։ Կը պակսին [կ]առքերը, եւ եղած կառքերն ալ [նո]րոգելու միջոց չունին։

Կ'Ը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ [ե]ւ յօդուածագիրներէ իրենց [գ]րութիւնները գրել թուղթին [մ]էկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ,— Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ մեր երեկոյթը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով զոր երգեցին եռաձայն երկսեռ սկաուտներ, բեմին վրայ շարուած։ Յետոյ սկաուտ Դանիէլ Ճիզմէճեան արտասանեց, «Բարձրացիր բարձրացուր»ը։ Օրուան նախագահ Պ. Զատիկ Խանզատեան պարզելով հայ ժողովուրդի ներկայ անմխիթար վիճակը, շեշտեց ընդհանուր համագործակցութեան պէտքը։ Գնահատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած աշխատանքը եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն թէ թիկունք հանդիսանալ այն աշխատող ձեռքերուն, որոնք հանդէս կը բերեն առողջ մարմնով կարգապահ ու դաստիարակուած պատանեկութիւն մը։ Հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը Ֆրանսացի մեծ զաւկին՝ մարաջախտ Ժօֆրի, որուն մահը կը զուգադիպէր հանդէսին։

Յետոյ դառնալով Պուա-Քոլոնպի փոխ-քաղաքապետին որ ներկայ էր իր տիկնոջ հետ, շնորհակալութիւն յայտնեց, այն բոլոր բարի տրամադրութիւններուն համար, որ ցոյց կը տրուի։

Փոխ-քաղաքապետը իր կարգին բեմ բարձրացաւ, թուեց Հայոց արժանիքները, գնահատեց հայ ժողովուրդին աշխատասէր եւ շինարարողին և կրկնեց անգամ մը եւս թէ ինք եւ թէ Քաղաքապետարանի պաշտօնէութիւնը պատրաստ են ամէն օժանդակութիւն ընծայել հայ գաղութին։

Ներկաները խանդավառուած այս պաշտօնական յայտարարութիւններէն, երկարօրէն ծափահարեցին,

Հետզհետէ տեղի ունեցան երգ, արտասանութիւն, Պ. Ղարիպեան անգամ մը եւս յայտ բերաւ արտասանողի մը արժէքը, արտասանելով Ա. Ահարոնեան Արաքսն ու Արմէնիան։ Օր. Լուիզ Աղապէկեան, շատ յաջող կերպով երգեց Տըլէ եամանը, Պ. Տրդատ Նշանեան արտասանեց իր մէկ ոտանաւորը։ Պ. Ժպտունի արտասանեց ինքնագիր կտոր մը օրուան տագնապին, Crise'ի մասին ու զուարճացուց հանդիսականները։ Սկաուտուհի Օր. Օրօր Ալթունեան, 12 տարեկան, որ նոր ընդունուած է Փարիզի Conservatoire'ը, յաջողապէս նուագեց երկու կտորներ, որոնց համար փոխ-քաղաքապետը իր հիացումը յայտնած է։

Օրուան բանախօս Տիկ. Էլլէն Բիւզանդ իր հայրենաբաղձ շունչովը եկաւ փոթորկել հայրենիքի կարօտով տոչորուող հոգիները, «Արեւ չկայ այս երկնքի տակ, ես կը մսիմ, իմ հայրենի երկրի արեւը կը փընտռեմ...

«Մենք հիւր ենք այս երկրին մէջ, օտարը մեզ չապրեցներ, անհատապէս որքան ալ յաջողութիւններ ունենանք, դարձեալ մենք կը մնանք հետեւողներ, եւ ոչ ստեղծողներ, իսկ ազգ մը ապրեցնելու համար պէտք է ստեղծող դառնալ եւ ոչ թէ հետեւող։ Այվազովսքիի մէկ նկարին տիրանալու համար հարկաւոր է միլիոններ, իսկ Այվազովսքիի նկարի ընդօրինակութիւն մը կարելի է ձեռք բերել քանի մը ֆրանքով։

«Հայ միտքը, հայ հանճարը չի կրնար գտնել գնահատութիւն օտար աշխարհի մէջ, ան միայն իր հայրենիքի ծոցին մէջ է որ կը գտնէ իր իսկական արժէքներու գնահատումը։ Իսրայէլի ժողովուրդն ալ մեզ պէս երկար տարիներ հայրենիքէն հեռու գերի ապրեցաւ Եգիպտոսի մէջ, բայց աչքերը սեւեռած հեռաւոր հայրենիքին, կառչած մնաց իր աւանդութիւններուն, մինչեւ որ Մովսէսի հրաշագործ ձեռքը զանոնք առաջնորդեց Քանանու երկիրը։ Հ. Մ. Ը. Մ. իր «Բարձրացի՛ր բարձրացուր» վեհ նշանաբանով կրնայ դառնալ «հրաշագործ ձեռք մը»։

Այս ճառէն յետոյ Փարիզի հայ Տրամատիկը ներկայացուց «Սիրային Ոճիրը» զաւեշտը, ուր փայլեցան Տիկ. Սիրուհի Նշանեան, Տրդատ Նշանեան եւ Արմենակ Սարաճեան։ Ամէնէն վերջ տեղի ունեցաւ կենդանի պատկեր մը մասնաճիւղին սկաուտուհիներու կողմէ, գրօշի պարզումը եւ իրենց երգը։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը աւարտեցաւ ժամը 12·30ին որմէ վերջ սկսան պարերը։ Պ. Յակոբ Քէօրհաճեան պարեց հայկական պարեր։ Աճուրդ մը տեղի ունեցաւ որմէ գոյացաւ 680 ֆր.։ ***

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 3 Յունուար.— Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղը, որ բաւական ժամանակէ ի վեր որոշ գործունէութիւն մը ունեցած չէր, կեդրոնէն եկած հրահանգին վրայ, Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առթիւ երկու օգտակար ձեռնարկներ կատարեց։

Դեկտ. 25ին, Ծնունդի գիշերը, երեք հոգի, տիկին Թ. Տէրտէրեան, օրիորդներ Ճնհանեան եւ Պօստանեան, առաջնորդութեամբ ընկեր Նուրիճանեանին, տուները պտտեցան եւ երգեցին Աւետիս-Ալէլուիան։ Միւս օրը 26ին ալ դարձեալ ընկ. Նուրիճանեանի առաջնորդութեամբ, տիկիններ Նուրիճանեան, Մուրատեան եւ Պօտուրեան տուները պտտեցան եւ Տօնածառը շնորհաւորեցին, իւրաքանչիւրին նուիրելով նախապէս տպուած քարթ մը։ Այս երկու գիշերուան պտոյտը Կ. Խաչին բերաւ մօտ 600 ֆր. հասոյթ մը։ Ժողովուրդը գիտցաւ քաջալերել իրմէ ծնունդ առած Կ. Խաչը։

Մասնաճիւղը նկատելով որ իր կազմութեան տարեդարձը կը զուգադիպի Նոր Տարուան, ուզեց կազանդի առթիւ երեկոյթ-տօնախմբութիւն մը տօնել իր երրորդ տարեդարձը։ Դեկտ. 31ի երեկոյեան S. L. S. A.ի սրահին մէջ յայտարարած էր իր երեկոյթը, սակայն վերջին պահուն, թիւրիմացութեան մը պատճառով ստիպուեցաւ Կ. Խաչը երեկոյթը փոխադրել Café de la Paix'ի մէջ— շնորհիւ ընկ. Ժամկոչեանի յօժարութեան։ Այս յանկարծական փոփոխութիւնը պատճառ դարձաւ որ տարեդարձը տօնուի շատ սեղմ շրջանակի մը մէջ։

Ընկ. Գ. Օհանէսեանի բացման խօսքէն վերջը, սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Կակոյեանը։ Ընկ. Մելքոնեանի ջութակի ընկերակցութեամբ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ վերջը խօսեցաւ Պ. Անդրանիկ Տէրտէրեան, Տէսինի գաղութի եւ զանազան միութիւններու մասին, որոնք չեն գիտեր համերաշխօրէն գործել, որու պատճառաւ թէ գաղութը կը տուժէ եւ թէ իրենք միութիւնները։ Ընկ. Ն. Պօտուրեանի սրախօսութիւններէն եւ սքաուտ Անդրանիկ խտեանի «Հայի գանգատ»ը արտասանութենէն յետոյ, ընկեր Մելքոնեան նուագեց Ռումանոսի «Վարդ»ը, մեներգեց Պ. Ա. Տէրտէրեանը, Վանի ժողովրդական երգերէն, «Քա սեւ սեւաւոր աղջիկ»ը, Օր. Նազիկ Մուրատեան՝ Վէնէն, պարեց «Թամարան», իսկ Օր. Մ. Պասմաճեան երգեց «Սիրուն Մանուշակ»ը, որմէ վերջը սեղանապետը տօնածառը ամերիկեան աճուրդի դրաւ։

Վերջին շահողն եղաւ Պ. Ալիքսան Ցատոյեան 160 ֆր., շնորհիւ իր առատաձեռն մասնակցութեան, եւ 8 ֆր. ալ նուիրելով գումարը եղաւ 168 ֆր.։ Ժամանակն անցած ըլլալով, երեկոյթը փակուեցաւ ընկ. Մելքոնեանի նուագով «Հայաստան»ը։ Երեկոյթի ամբողջ մուտքը եղաւ 258 ֆր. 600 ֆր. ալ ծնունդին հաւաքուած, ուրեմն Կ. Խաչը կրցաւ 7 օրուան մէկ հաւաքել 858 ֆր. յատկացնելու իր նպատակներուն։

Յաջողութիւն եւ եռանդ կը մաղթեմ Կ. Խաչի բոլոր անդամուհիներուն, փափաքելով որ նման ձեռնարկները յաճախադէպ ըլլան։

Վ. Հիւսեան

ԱՖԻՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 1 յունուար.— Աֆիոնի Հայր. Միութեան կազմակերպած երեկոյթը տեղի ունեցաւ 31 դեկտեմբեր չորեքշաբթի ժամը 9էն մինչեւ լոյս, երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ «Մարսէյեզ»ով Միութեան երգչախումբին կողմէ ընկերակցութեամբ դաշնակի։ Եղան արտասանութիւններ, Պ. Պ. Գ. Մարանկօզեան, Թէրզիպաշեան եւ փոքրիկն Օվհաննէսեանէ։ Երգեցին օրիորդներ Փափազեան, Շահինեան եւ Զ. Տիւյմէճեան։ Պ. Ա. Օսկանեանի բանախօսութենէն յետոյ, կատարուեցաւ վիճակախաղ մը, որմէ գոյացաւ 373 ֆր.։

Ցետոյ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը «Պաշտօնս խմբալ է» դերակատարները բոլորն ալ յաջող էին, մանաւանդ Օր. Ի Տիւյմէճեան որ առաջին անգամ ըլլալով բեմ կ'ելլէր, սակայն շատ յաջող կատարեց իր դերը։

Կէս գիշերէ վերջ աճուրդի դրուեցաւ կաղանդի ծառ մը, որ շահեցաւ Պ. Ց. Տէրտէրեան, եւ որ զայն կրկին նուիրեց Միութեան վերստին դրուելու համար։ Երկրորդ անգամ շահեցաւ Պ. Գուլաքսըզեան։ Կրկին աճուրդէն գոյացաւ 583 ֆր.

Ա. Թէրզիպաշեան

ՀԻՒԱՆԴ ՄԻՏՔՈՎ ՀԱՅԵՐ

Ս. Խանոյեան.

Ցանձ գլուխ մը։ Քիչ մը տխրացու, քիչ մը բոլշեւիկ։ Երբեմն բաներ մը կը գրէ Թիֆլիսի կամ Երեւանի հայերէն թերթերուն մէջ։ Ու ահա «Պրոլետար»ի 13 դեկտ. թիւով կը պատմէ իր մէկ պտոյտը Փարիզի մէջ։ Անցեալ ամառ Փարիզ եկած էր։ Հիմա բոլշեւիկները պատերազմի հարուստի պէս շատ կը պտըտին։ Սեւան, Գէօյգմբէթ ու Փարիզ։ Այնքան բութ, որ բան չեն տեսներ իրենց շուրջը։ Խանոյեան կը նկարագրէ Փարիզի «մեծ պուլվարները» ու «Շանզ'Էլիզէն»։

— «Գեղեցիկ են մեծ բուլվարները, մանաւանդ գիշերով, գոյնզգոյն ելեկտրական լուսաւոր ռէկլամների հրավառութեամբ։ Գեղեցիկ է մանաւանդ Շան զ'Էլիզէն, որի հեռաւոր ծայրերում Էյֆէլեան աշտարակի վրայ երեկոները ցոյց է տրւում Սիտրոյէնի հեռաւոր ռէկլամը։

Մեծ բուլվարները տօնական են գիշերով, Շան զ'Էլիզէն ցերեկով։

Այնտեղ կը տեսնէք քէմալից փախած թուրքին իր սուլթանական կարմիր ֆէսով եւ Վրաստանի փախած մենշեւիկներին եւ ռուսական մազապուրծ կապիտալիստական ու միապետական կոզակին իր գինեգոյն չերքեզկայով..»։

Խանոյեան, բոլշեւիկ չտես, նոր հարուստի պէս կը նստի Շանզ'Էլիզէի շողշողուն սրճարաններէն մէկուն մէջ, եւ բերնին ջուրերը վազցնելով.

— «Ի՞նչ ես կարծում, ընկեր Գ., ա՛յ, էն մեծ շէնքը, լաւ չի՞ լինի Չեկայի համար...

Ընկ. Գ. լաւ հասկանում էր Չեկան, ինքը Տրապիզոնցի էր, հիմա ֆրանսիական քաղաքացի։ Այդ պստիկը նա ձեռք էր բերել իմպերիալիստական պատերազմից յետոյ, երբ հաշմանդամ։ Նա պատերազմի . «կամաւորներից» անցել է կոմկուսի շարքերը եւ մեր ոճով ասած պատասխանատու գործիչ է Ֆրանս. կոմկուսի շարքերում։ Պատերազմը թողել է Գ.ի վրայ իր մշտական կնիքը, նրա ձեռքերից մէկի մատները գօսացել են, ձեռքը դարձել աթոռանման կախ մատներով մի կտոր։

— Հէնց ես կը դառնայի Չեկայի նախագահ։ Կը ձերբակալէի բուրժուաները.. ասում է Գ.։ Այն մեծ շէնքը կը դարձնէի «ուղղիչ տուն», ի հարկէ քաղաքացիական կռւի սկզբի օրերին...

— Ի՜նչ գեղեցիկ կը լինի, է՛, այդ օրերին, գէ կռիւ, տրաքոց, դիրքեր, ես սիրուն կանաչը չի փճանայ։

— Ա՜յ էն աւազանում, որտեղից շատրւան է խփում, մեր տղերքն իրենց շորերը կը լւանան ու կը փռեն քո սիրած կանաչի վրայ։

Շարունակում ենք մեր գրոյցները Պարիզի քաղաքացիական կռիւների, Էյֆէլեան աշտարակի գեղեցիկ լոյսերը խորհրդային իշխանութեանը ծառայեցնելու մասին..»։

Միտքով հիւանդնե՛ր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը։ Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարագային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հրայրը ըսաւ. «Երբ դուք [ա]ռաջարկէք՝ ես ոչինչ չունիմ [ըս]ելու»։

Ինձ ըսին. «Իսկ դու ի՞նչ կը [խորհ]ածես»։

Ես ըսի.— «Այստեղ կայ ա[զ]գին ժողովուրդ, Պ. Վահանի [անու]ն ալ վեց ամիս է. Նա բաւա[կա]ն ուսումնասիրած է, քննեցէ՛ք, [ըսէք] թէ մեղաւոր եմ, ինչ որ ընկերա[կա]ն դատաստանը վճռեց, ուրա[խ]ութեամբ կ'ընդունեմ»։

Նրանք ըսին.— «Մենք ոչինչ [չու]նինք ըսեր, թէ դուն ես մեղա[ւո]ր կամ Հրայրն է մեղաւոր. [Մ]ենք կ'ուզենք, որ անցեալները [մոռ]քեդ հանէք»։

«Ուրեմն, որ այդ չէք ըներ, [ես] ըսի,— ես այսչափ տարի հոս [եմ], հիւանդ եմ, յոգնած եմ, թոյլ տուէք, որ հեռանամ արտասահման»։

Հրայրն ըսաւ.— «Եթէ դու հեռանաս, այն ատեն ես քեզնից առաջ կը հեռանամ»։

Վահանը, Երկաթն ու Եգորը ըսին. — «Եթէ դուք հեռանաք, այն ատեն մենք ալ պիտի հեռանանք»։

Այդ մեր խօսակցութիւնները երկու օր տեւեցին։ Նրանք ամէն բան հասկցեր էին։ Վերջաւորութիւնը եղաւ՝ անցեալներու վրայ խաչ դնելը։ Մեզ վեր կայնեցուցին, ինձ ու Հրայրին, համբուրուեցինք։ Կանչեցին նաեւ Վաղարշակին ու Գէորգին, նրանք ալ համբուրուեցին Հրայրի հետ։ Կանչեցին հոս գտնուած բոլոր զինուորներին, նրանց ալ առաջարկեցին թէ՝ «ահա՛ գործի եւ ընկերներու սիրոյ համար՝ Անդրանիկը, Վաղարշակն ու Գէորգը հաշտուեցին Հրայրի հետ, երկու կողմից գիջումներ ըրին, մաքուր սրտով, բոլորս ձեռք ձեռքի տուած, սրանից յետոյ, պէտք է գործը առաջ տանենք»։

Հրայրը մէկ կողմ, ես միւս կողմ, սկսանք լալ։ Դրանից վերջը, մինչեւ Սասունի վերջին կռիւները, այլեւս իրար մէջ ոչինչ չենք ունեցած։ Զինուորներու մէջ եղեր են փոքրիկ խզումներ, բայց շուտով առաջքն առեր ենք։

Եգորը եկած էր շուտ վերադառնալու պայմանով։ Թղթակցութեան գծերը որոշեցինք Բասենի եւ Էրզրումի հետ։ Վերադարձուցինք Եգորին Բասեն։

Այդ ձմեռ մենք մնացինք Կէլիկուզան։ Գէորգը ղրկեցինք Վան Գիսակի քով։ Այդ ձմեռ ես շինեցի 37 հրացանի ղնդախ։

Երկաթը, Վաղարշակի եւ մի քանի ընկերներու հետ, ղրկեցինք Դաշտը կազմակերպելու եւ ժողովրդի ինքնապաշտպանութեան համար զէնք գնելու 45 օր Դաշտը թափառելուց վերջը, նորէն եկան մեր քով։

Այդ ձմեռ բերեր էինք իմ նախկին զինագործը։ Հրացաններու բոլոր պակասները լրացուցինք։ Երկաթին, հինգ հոգիով ղրկեցինք Ախլաթ, ուր կը գտնուէին մեր 2-3 ընկերները։

Գարնան, գետերը բարձացան, վերցրի հետս եւ գացի Էվէրէքս, ուր շինեցի երկու փուռ, հասարակ քարերով, մէկը եփելու, միւսը չորացնելու։ Մօտ 22 օր հոն մնացի։ Քառասուն ջուալ չորցած պաշար պատրաստեցի եւ փոխադրել տուի երեք տեղի վրայ. Այնտեղից ելայ գացի Կէլիկուզան Հրայրի եւ Վահանի քով։

Սէմալցիք ու Կէլիեցիք իրար գործին, աղջիկ մը փախցնելու խնդրի մը պատճառաւ։ Նրանց հանգստացուցինք։

Լուր եկաւ ինծի, թէ 20 հոգիէ բաղկացեալ ձիաւոր խումբ մը եկաւ Սէմալ։ Ելանք գացինք Սէմալ, տեսնուեցանք Թումանի հետ։ Խումբը բերինք Կէլիկուզան, նրանց մէջ կային իմ նախկին ընկերներս, 95էն— քեռւթառ Արշակը, Սեպուհ Արշակը (Սեպուհ կեղծ անունն է), Դուրբախը (Ղարսեցի Յարութիւն), Մուրատը։ Ուրախութիւններս շատ էր, ամբողջ ժողովուրդը ոգեւորուեցաւ։

Երկրորդ օրը Սալէ աղան ինծի լուր ղրկեց թէ՝ «60 հոգի ձիաւոր խումբ մը եկած է Սէմալ ու Կուռթիք. աչագին ձայն եկաւ. Էսպէս բացարձակ բան կ'ըլլա՞յ. կ'ուզեն գլուխս կորսնցնե՞լ...»։

Անցաւ 3-4 օր, Կէլիկուզանէն անցանք Ելուշակ։ Յարութիւնը, Դուրբախը, Սրգէն ու Եգորը վերադարձան։ Նրանց ճանապարհ դրինք (հետերնին հինգ ձի վերցրին), իսկ մենք, մեր ռազմամթերքը, թէ՛ հաց, թէ՛ զանազան ուտելիք, փոխադրեցինք Կուրշիկ։

Կուրշիկէն մինչեւ Սխտոր-Քար դիրքեր շինել տուի։ Տղայոց մեծամասնութիւնը հոն էր, փոքրամասնութիւնը՝ զանազան գործերով այս ու այն կողմն էր ղրկուած։

Անցաւ քանի մը ժամանակ։ Տափըկայ քիւրտ ոստիկաններէն երկու գող ղրկուած էին՝ մեր ձիերէն գողնալու։ Մէկին անունը Խալիթօ (*) էր, միւսինը՝ Հասան։ Երբ դրանք կը մտնեն Սխտոր-Քարին, մեր պահապանները կը բռնեն դրանք։

Լուրը հասաւ ինձ եւ Հրայրին։ Գացինք, հարցաքննեցինք։ Քրտերը ուղիղ չէին խօսեր, կ'ըսէին. «Պիտի Իրթայինք Խիանք. ճանապարհը կորսնցուցինք, եկանք, հոս ինկանք»։

(Շար.)

(*) Գիւղաշէնի կռուից վերջ, Խալիթօն, Տանիքայ Ջաթոյի հետ, գացած սպաննած էր Սեմալայ Բիգիբիգի տան Թօրօն։ Անդր.

ըսց Քարաչիի Հնդիկ ազգ. խորհուրդի պաշտօնատեղիին եւ կանտիական բազմաթիւ պետերու բնակարաններուն մէջ:

Ոստիկանները գրաւեցին շատ մը վաւերաթուղթեր եւ բռնի ուժով դուրս վտարեցին կամաւորներ, որոնցմէ շատերը կիներ որոնք չէին ուզեր հեռանալ Հնդիկ ազգ. խորհուրդի կեդրոնատեղիէն:

Կէսօրէ վերջ մահմետական ամբոխ մը, չորս ժամ անընդհատ քարկոծեց դպրոց մը, փշրելով ապակիներ եւ վիրաւորելով աշակերտներ: Ամբոխին գրգռութեան պատճառն այն է որ Լոնտոնի մէջ մեռած մահմետական պետ Մէհմէտ Ալիի մահուան առթիւ, դպրոցը չէր փակուած:

Համաժողովական խորհրդաժողովը

Լոնտոնի համաժողովական խորհրդաժողովին վերջին նիստի թուական նշանակուած է յունուար 26: Անգլ. կառավարութիւնը առենը եկած կը նկատէ Հնդիկ պատգամաւորներուն յայտնելու Հնդկաստանի տրուելիք ազատութիւնները, որոնց կրնայ հաւանիլ: Անգլիոյ վարչապետը նախ քան, իր յայտարարութիւններն այդ առթիւ, կարծիքը պիտի շօշափէ նաեւ պահպանողական եւ ազատական կուսակցութեանց:

Հնդկաստանի նախկին փոխարքան Լորտ Ռիտինկ, Հնդկաստանի դաշնակցային սահմանադրութիւնը մշակող յանձնախումբին առջեւ պարզեց իր կուսակցութեան (Ազատական) տեսակէտը: Ազատականները տրամադիր են Հնդկաստանը օժտուած տեսնելու ինքնավար վարչաձեւով մը, բայց կը պահանջեն երաշխիքներ՝ որոնք չափազանց կը սահմանափակեն տրուած ազատութիւնները:

Հնդկաստանը տակաւին հասունցած չի նկատուիր՝ կարենալ օժտուելու համար Տոմինիոններու անկախութեամբ: Ազգային պաշտպանութիւնն ու արտաքին յարաբերութիւնները պէտք է որ վերապահուած մնան մասնաւոր նախարարներու, որոնք պատասխանատու պիտի ըլլան ոչ թէ Հնդիկ խորհրդարանին, այլ Հնդկաստանի փոխարքային եւ անոր միջոցով անգլիական խորհրդարանին:

Գալով պահպանողականներուն, անոնք սկզբունքով դէմ են դաշնակցային գաղափարին, բայց չեն կարծեր որ ինքնավար կեդրոնական վարչութիւն մը, ներկայիս, կարենայ Հնդկաստանի մէջ գործել գոհացուցիչ կերպով: Իշխանութիւնը պէտք է բաժնուած ըլլայ հնդիկ օրէնսդրական խորհուրդին եւ փոխարքային միջեւ, որ կը մնայ կառավարութեան իսկական պետը, բացարձակ վեթոյի իրաւունքով:

Հ. Յ. Դ.

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի անդամական ժողովը այսօր Եշ. իրիկուն, ընկեր Յակոբ Խաչատուրեանի բնակարանը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբին ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 5 Rue du Capitaine Ferber. ընկ. Լեւոն Ղուկասեանի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՋԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մուրատ եւ Արգութեան խումբերու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 186 Ave. du Verdun, Իսի լէ Մուլինօ:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Եշ. իրիկուն ժամը 8ին 11 Րիւ Տիւնուար սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Ծանօթ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովուրդային Գրադարանը տեղափոխուած է 11 rue Dunoir, Lyon, Rhône.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ.— Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, թէյասեղան մը Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւններուն վերսկսման առթիւ: Մէկ ժամ սինէմա (Փրէնսէս Մաշա) եւ զանազան զուարճութիւններ, կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

ՇԱՊԻՆ Գարահիսարի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գանիայի որբանոցէն, Կարապետ Կիրմիրլեան, Օննիկ Փիլիկեան, Ստեփան Ղուկասեան, Արփիար Թաքարեան, Յարութիւն Մաղաքեան եւ Յովհաննէս Պապոեան որոնք 1928ին Թարինոյէն (Իտալիա) մեկնած են Ֆրանսա աշխատելու համար: Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կամ Լիոն կը գտնուին: Իմացնել իրենց որբ ընկերոջ Հայկ Սուքիասեանի, Via Cadurso Villaggio Armeno Bari (Italie).

— Կը փնտռուին Գէորգ Ղազարեանի կինը այրի Թագուհի Ղազարեան եւ զաւակները Սարգիս, Յակոբ եւ Գրիգոր: Վեց ամիս առաջ նամակ առնուած է իրենցմէ Պէյրութէն: Իմացնել իրենց հօրաքրոջ աղջկան Եղիսաբէթ Գասապեանի (ծնեալ Պոտիկեան) 12 Passage de l'Union, Asnières, Seine. France.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Պէյնի գիւղէն Յակոբ Նեմսէեան, հօր անուն՝ Բենիամին, մօր անուն՝ Հայկանուշ: Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած է Զաքարիայի շրջանները: Իմացնել իր մօրեղբօր Յարութիւն Կիւլտէրեանի, 25 ter rue de Lyon, Alfortville, Seine, France. Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պուտափէշթ, Թիր.— 100,
Մարսէյլ, Գործ.— 969,
Փիէրֆէօ, Յ. Վ.— 35,
Բրիւսս, Գ. Խ.— 37,
Անվէրս, Տ. Ս.— 82,
Տէօին, Գործ.— 400,
Բիշնէֆ, Շ. Հ.— 100,
Լիոն, Ն. Զ.— 200,
Լիոն, Յ. Տ. Մ.— 140:
Պերլին, Տիկին Մ.— 100,
Սապ-էլ-Ռատ, Ղ. Խ.— 35,
Ռուսէ Վասէ, Յ. Պ.— 35:
Քանտիա, Ս. Մ.— 200,
Փարիզ, Տ. Բ.— 40,
Թարար, Գ. Մ.— 70,
Սէն Ժընէվիէվ Իշխ. Ա.— 70,
Բլամոն, Ժ. Ա.— 35,
Պերլին, Տօքթ. Բ.— 200,
Հալէպ, Գործ.— 200,
Կալայ, Ա. Մ.— 1225,
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35,
Լէ Մէ, Ճ. եւ Բ.— 150,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱ[Ւ]

Մարսէյլի Հ. Յ. [illegible] Միութեան «ԳՈՅԱՄԱ[Ր]» [illegible] ցոյցը, ճոխ բովանդակ[illegible] եւ հերոսներու նկարներ[illegible] մել Ծարալեանի, 14 R[illegible] Fare, Marseille. կամ [illegible] վարչութեան:

Գին՝ 6 ֆրանք, փոս[illegible] [illegible]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE.

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
9 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1463 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՐԱՆԻ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ...

Հարսնի՛ք ունին մեր ակռապլիկ ռամկավարները:

Հինգ հոգի Սելանիկէն, նոյնքան Աթէնքէն, խումբ մը՝ ...երիկայէն... Դաշնակցութիւնը կը քայքայուի՛, հէ՛յ, լսե... ք եւ ցնծացէք... «Սիւները կը ճարճատին»... Յունաստանի ... վերջնապէս քայքայուած են արդէն...

Աչքի առջեւ ունինք միայն Փարիզի եւ Եգիպտոսի օրկան...ը: Տակաւին պէտք է սպասել Ամերիկայի արձագանգին, ...խաղարձ արտատպումներուն, թղթակցութիւններուն, խըմ...գրականներուն եւ ստորագիր կամ անստորագիր, ծածկա...ն յօդուածներուն, որոնք սխիթարութիւն եւ նիւթ պիտի ...յթայթեն քանի մը ամիս:

Ինչպէս վայրերան եւ դատարկամիտ մարդիկ որ դրան սե...ն վրայ կամ պատուհանը նստած, հարեւանին տան անցու...րձը կը դիտեն ձիւթ ծամելով եւ բամբասելով, այս «ողջա...տ» խմբակցութեան վարիչներն ու խմբագիրներն ալ աչք ու ...անջ կտրած են, Դաշնակցութենէն դուրս կամ ներս ծագած ...գի-անտեղի վէճեր եւ արկածներ ժողվելու եւ սիւնակներ ...ամբողջ էջեր լեցնելու համար:

Ունի՞ն ուրիշ «աներիք»: Եթէ ունենային, անշուշտ առի...ն կ'օգտուէին, գոնէ Յունաստանը ռամկավարական մէջնա...ղի մը վերածելու, քանի որ Դաշնակցութեան «աւերակ...ը» միայն կը մնան այդ գաղութին մէջ:

Թշուառ, թշուա՛ռ փերեզակներ, որոնք ընդունակ են միայն ...րշահոութիւններ հաւաքելու բերնէ բերան, փոխանակ ...էկ ...տիկ հանրօգուտ գործ կազմակերպելու:

Զափազանց անգթութիւն պիտի ըլլար հարցնել թէ՝ եր...ք հետաքրքրուա՞ծ են իրենց հաւնոյին գործերով: Գիտե՞ն ...ինչ ունին գոնէ Յունաստանի մէջ, երբ ալիւնառու շիշե...-պէս իրենց ականջները տնկեր են, մեր տան պատուհան...րուն տակ:

Հինգ, տասը, քսան,— պիտի վտարուին կամ պիտի թա...ն ինչպէս աշնան տերեւներ, շատ բնական ընթացքով:

Դաշնակցութիւնը չի կրնար հանդուրժել որ առուն կա...լս արթնցողը իր սեփական ծրագիրը քշէ կուսակցութեան ...ագրին դէմ, կուսակցութեան ընդհ. ժողովի որոշումներուն ...մ: Կամ ծրագրին մէջ իր հաւնած մասն ընդունի, չհաւնածը ...ղրէ: Կամ կուսակցութեան ծոցին մէջ սողոսկի ու ծպտուի, ...նոյն ատեն անոր դէմ գործելու համար: Կամ աշխատի ...փանել կուսակցութեան մշակած քաղաքականութիւնը:

Ոչ միայն քաղաքականութիւն, այլ եւ ծրագիր փոխելու, ...սակէտ արծարծելու ազատութիւն մըշտ ալ տուած է այս ...ուսակցութիւնը, կը բաւէ որ գիտնաս անոր տեղն ու ձեւը:

Ո՛վ որ չի համակերպիր, կ'ենթարկուի կանոնագրի սաւ...ն: Ո՛վ որ այլեւս չի հաւատար, ուշ-կանուխ փողոցը կը ...նէ ինքզինքը:

Այս տարրական գիտելիքը գաղտնիք մը չէ մեր անարժան ...կառակորդներուն համար, որոնք հինգ-տասը գացողը կը ...նեն, բայց սուտ խենդ կը ձեւանան, երբ տասն անգամ ...որ նորեր կուգան, միայն Յունաստանի մէջ:

Քառասնամեակէն առաջ, 1929—1930ի ընթացքին 66 երի...սարդներ Դաշնակցական շարքերը մտան Ֆիլիպէի մէջ, 32 ...ֆիա, 28 Պուրկազ, 67 Քոնստանցա, 74 Աղեքսանդրիա, 155 ...յրութ, 72 Ֆրանսա, 27 Քալիֆորնիա: Ինչ որ տեղի ունեցաւ ...ռասնամեակի ընթացքին, տակաւին կանուխ է, ամբողջ...ն ներկայացնելու համար: Միայն Վառնայի մէջ հարիւրի ...հասնէր նորագիրներուն թիւը:

Անշուշտ ասոնք ալ «քայքայում»ի փաստեր են, նոյնքան ...ժանի՝ ուշադրութեան...

Կը զարմանանք որ մեր հակառակորդները խելք չեն ըներ ...կարաց ընդունելու մեզմէ բաժնուած բեկորները,— բոլորն ...առանց բացառութեան «անբասիր», «անշահախնդիր» եւ ...նձնուէր մտաւորականներ», որոնք դժբա՛խտաբար չէին կըր...ր շնչել Դաշնակցութեան մթնոլորտին մէջ:

Ինչո՞ւ կը վարանին, երբ փողով եւ թմբուկով կ'աւետեն ...կը փառաբանեն անոնց ընթացքը:

Ի՞նչ բան կը խրտչեցնէ զիրենք: Անոնց մէջ կան որ ըն...րվարութիւնը չեն ընդունիր: Ուրիշներ կը ծաղրեն Միացեալ ...յաստանի գաղափարը: Կան որ կը թթուին, երբ իբրեւ կո...գ կամ խարիսխ կը պաշտպանել այսօրուան Երեւանը: Կամ ...դհակառակն, քէն կ'ընեն, եթէ քննադատել խորհրդային իշ...անութիւնը, իր ակներեւ, ապացուցուած մեղքերուն համար:

Թշուա՛ռ, թշուա՛ռ խանութպաններ, որոնք չեն գիտեր թէ ...ւչ տեղի կ'ունենայ նոյնիսկ իրենց գլխուն վերեւ:

Դաշնակցութիւնը ամէն գնով սեւցնելու, վարկաբեկելու ...ենց կիրքին մէջ, տակաւին չեն ըմբռնիր թէ ազգային կազ...լուծումն է որ գլուխն առած կ'երթայ:

Չեն տեսներ թէ ճակատները փոխանակ ամփոփուելու, ...դհակառակն կը ճիւղաւորուին, կը ցրցքնուին: Տասը կը ...ռնայ քառասուն, մէկը միւսէն ծիծաղելի եւ կորստաբեր:

Դաշնակցութեան քայքայո՞ւմ... Այդ օրը չէք տեսներ, ...յ սմսեղուկ տիրացուներ:

Բայց, այս ընթացքով, պիտի գայ օր մը ուր սիրտը նե...ցողը խմբակ մը պիտի կազմէ:

Վա՛յ այդ օրուան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական L'Homme Libre թերթը անդրադառնալով Թուրքիոյ հակաքէմալական շարժման, կը գրէ.

— «Ահա, աւելի քան եօթ տարի է որ Թուրքիա հանրապետական է եւ աւելի քան 6 տարի է որ ջնջած է խալիֆայութիւնը: Ատկից ի վեր, Մուսթաֆա Քէմալ ամենազօր տէրն է, որմէ կը վախնան քաղաքագէտներն ու ժողովուրդը: Անոնցմէ շատերուն այս վախին խառնուած է նաեւ հիացում մը: Կազին անողոք բռնաւոր մը ըլլալով մէկտեղ, եղաւ նաեւ իր երկրին բարեկարգիչը:

Մուսթաֆա Քէմալ ըմբոնած էր ժեննաշխարհեան կարգ մը դասեր եւ պետութիւնը աշխարհականացնելով, անհաշտ թշնամի դարձուց բոլոր մոլեռանդ մահմետականները:

Պատահեցաւ սակայն, ինչ որ չէր նախատեսուեր: Իզմիրի նահանգը թատր դարձած է խռովութեանց, որոնց կարեւորութիւնը շատ աւելի նշանակելի է, քան ինչ որ կարծել կ'ուզէին պաշտօնական հեռագրերը: Մէնէմէնի մէջ պայթած ըմբոստութիւնը, պիտի տարածուէր ամբողջ Թուրքիոյ մէջ եւ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Պոլսէն հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ կառավարութիւնը շատ մտահոգուած է, որովհետեւ փաստեր ունի թէ այս խռովութեանց նպատակն է վարչաձեւը տապալել:

Ձերբակալուած մահմետական կրօնաւորներու թիւը — հազարը կ'անցնի — ցոյց կուտայ ըմբոստութեան կրօնական բընոյթը: Խալիֆայութեան ջնջումը կրօնական շրջանակներուն մէջ առաջ բերաւ դժգոհութիւն մը, որ հակառակ անցնող տարիներուն, չէ մեղմացած:

Այդ միակ պատճառը չի բաւեր բացատրելու Մէնէմէնի յեղափոխական փորձը: Իզմիր ձերբակալուածներուն մէջ, կը նշմարուին լուծուած Ազատական կուսակցութեան հիմնադրին՝ Ֆէթհիի բարեկամները: Կը յիշուի թէ Ֆէթհի գաղտնօրէն քաջալերուած էր Մ. Քէմալի կողմէ, որ կառավարական կուսակցութիւնը հրաժարելով ընդդիմադիր կուսակցութեան մը օգտակարութիւնն ըմբռնած էր: Մ. Քէմալ նոյնպէս հասկցած էր թէ Ըսմէթի դաշինքը բազմաթիւ քաղաքական սխալներ էր գործեր: Վարչաձեւին դէմ պայթած ներկայ յեղափոխական շարժման խոր պատճառն է բազմաթիւ անարդարութիւններ, որոնք գործուեցան մարդերու, իշխանութիւններու եւ անոնց բարեկամներուն կողմէ:

Տնտեսական կացութիւնը որ փայլուն չէ՝ երբ փաստ ծառայեց ընդդիմադիրներուն: Համաշխարհային տագնապը շատ ծանր կը հարուածէ Թուրքիան, որ առաւելապէս հողագործական երկիր, կը տառապի արմտիքի գիներու անկումէն: Ցորենը կ'արժէ հինգ ղրուշ, գարին մէկ ղրուշ. այսինքն ոչինչ: Թշուառութեան երեսէն, Թուրք գիւղացին կը կորսնցնէ վարչաձեւին հանդէպ իր հաւատքը:

Որքան ծանր ըլլայ ընդդիմադիր շարժումը, տակաւին վտանգի չի մատներ սակայն վարչաձեւը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաքէմալական շարժումը

Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա Մէնէմէնի եւ Մաղնիսայի քննութիւնները աւարտած է: Գործավարը այս երկու վայրերուն մէջ բազմաթիւ անձերու հետ տեսնուած, ձերբակալուածները անձամբ հարցաքննած եւ դէպքին ծագման մասին որոշ տեղեկութիւններ հաւաքած է:

Գործավարին կողմէ հարցաքննուած կարգ մը ձերբակալուածները շատ ուշագրաւ յայտնութիւններ ըրած են գաղտնի հաւաքոյթներու եւ թէքքէներու արարողութեանց մասին:

Շիւքրի Գայա իր տեղեկագիրը պատրաստած է: Տեղեկագրին համաձայն. «դէպքը տեղական բնոյթ ունի. դէպքին կողմնակից են միայն Թուրքիոյ աղանդներուն պատկանողները: Դէպքին շրջանակին մէջ կը գտնուին Պոլիս, Իզմիր, Մաղնիսա, Պալըքէսիրը, Անթալիան եւ Ալաշեհիրը:

«Դէպքը կարեւոր է թէեւ, բայց կարգ մը եղեռնական միտումներ ունեցող ոճրագործներու կիրքին արդիւնքն է»:

Տեղեկագրի բովանդակութեան մասին այսքան միայն կարելի եղած է ցարդ հասկնալ:

∴ Իզմիրի եւ արուարձաններուն մէջ քննութիւնները կը շարունակուին: Ագհիսարի մէջ 15 շէյխեր ձերբակալուած եւ Մէնէմէն ղրկուած են: Իզմիրի մէջ ալ, շէյխ Լութֆուլլահէն զատ, շէյխ Մէհմէտ եւ Պէկթաշի շէյխ Ալի պապա ձերբակալուեցան ու Մէնէմէն ղրկուեցան:

Ասկէ զատ, Պանտրմայի եւ Իզմիրի միջեւ սուրհանդակի պաշտօն կատարող 3 պաշտօնեաներ Պալըքէսիր ղրկուեցան հարցաքննութեան համար: Կը կարծուի որ այս մարդիկն ալ կապ ունին դէպքին հետ, յետադիմականներուն նամակ տարած ըլլալով:

Պոլսոյ մէջ քննութիւնները կը շարունակուին

Հակաքէմալական շարժման առթիւ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածները Իզմիր ղրկուեցան, ոստիկաններու եւ ոստիկան զինուորներու հսկողութեան տակ: Ղրկուածներու մասին սկսուած քննութիւնները աւարտած են եւ թուղթերը միասին ղրկուած:

Շէյխ Էսատի տունէն գտնուած պատկերով թուղթերուն ընթերցումն ու քննութիւնը կարեւոր կէտեր լուսաբանած են, որովհետեւ անոնց շնորհիւ հարցաքննուած են կարեւոր անձեր: Ձեռք բերուած փաստերը ցոյց կուտան որ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածները ոչ միայն դրդիչ այլ աւելի մեղսակից են հակաքէմալական շարժումին: Ընդհ. դատախազութիւնը պէտք տեսած է քննութիւն կատարել նաեւ 200 անձերու մասին որոնք Շէյխ Էսատի «թէքքէ»ին հետ կապ ունին: Ինչպէս գրած էինք, այս անձերը դատարանի պիտի յանձնուին այն ամբաստանութեամբ թէ օրէնքի հակառակ՝ «թէքքէ» բանեցուցած եւ արգիլուած արարողութիւններ ըրած են:

Ոստիկանական տնօրէնութեան ղրկուած են 50 կիներ որոնք «թէքքէ»ի մը մէջ մոմ տնկած են: Տեսնուած է որ այս կիները Մէնէմէնի դէպքին հետ կապ ունին:

Ինչպէս կը գանձեն

Թուրք Հանր. պարտքերուն հաշուեյարդարին համար, Էնկիւրիի կառավարութիւնը մասնաւճարին մէկ երրորդը օսմանեան դրամատունը դրած էր: Բաժնետէրերը մինչեւ վերջերս այս դրամը չէին առներ, մասնաւճարը ամբողջ չըլլալուն պատճառով: Բայց, այս դրամը վերջերս դրամատունէն քաշեր են:

Միայն թէ, բաժնետէրերը դրամը առած են իրենց ուզած գումարով, հետեւեալ ճարպիկութիւնը ընելով: Կառավարութիւնը իրենց անունին 5 միլիոն ձգած էր դրամատունը արեւելեան երկաթուղիին նորոգութեան համար: Ահա այս դրամն է որ առած են բաժնետէրերը՝ մասնավճարին պակաս գումարը:

Թուրք կառավարութիւնը պիտի բողոքէ բաժնետէրերու այս ընթացքին դէմ:

Վենիզելոս Հռոմի մէջ

Վիեննայէն, Վենիզելոս մեկնեցաւ դէպի Հռոմ, ուր հասաւ առջի օր եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով: Յունաստանի վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն,— Կը տեսնէք թէ երկու կառավարութեանց յարաբերութիւնները շատ լաւ են: Մուսոլինի հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրաւ Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին զեկոյցս եւ գնահատեց ուղղութիւնը որ մեզ կը ներշնչէ՝ անկախօրէն բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելու բոլոր երկիրներուն հետ:

Վենիզելոս տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի հետ:

Իտալական թերթերը կարգ մը մեկնաբանութիւններ կուտան Վենիզելոսի այցելութեան: «Ճիորնալէ տ'Իտալիա» կը կարծէ թէ այցելութեան նպատակը չէ վէճի ենթարկել կարգ մը քաղաքական մասնաւոր հարցեր, այսուհանդերձ այս այցելութիւնը կը ստանայ ընդհ. քաղաքական եղելութեան մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՎԵՐՍՏԻՆ Կ'ԸՄԲՈՍՏԱՆԱՆ

«Էլ Ահրամ» քրտական վերջին շարժումներուն մասին, հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ Թէհրանէն, դեկտ. 28 թուականով.

Մեզ հասած լուրերէն կը տեղեկանանք, որ քրտական ըմբոստութիւնը վերսկսած է: Ասկէ առաջ տարածայնուած էր, թէ քրտական շարժումը վերջացած է անցեալ Սեպտեմբեր 10ին, երբ իհսան Նուրի փաշա՝ քիւրտ ըմբոստներու պետը, անձնատուր կ'ըլլար պարսիկ կառավարութեան: Այս վերջինը քաղաքական յանցաւոր նկատելով զայն՝ կը մերժէ իհսան Նուրի փաշան թուրքերուն յանձնել եւ որոշ պայմաններու տակ զայն ազատ կ'արձակէ:

Թրքական վերջին յարձակողականին քիւրտերը կը ցրուին, լքելով լեռներու բարձունքները: Սակայն, երբ Թուրքերը կը տիրանան Արարատ լերան, որուն բարձրութիւնը 15.000 ոտնաչափ է, կը ստիպուին, ձիւնի առատութեան պատճառով, ծգել լեռան բարձրաբերձ դիրքերը եւ իջնել դաշտերը: Իհսան Նուրի փաշա, տեղեկանալով, որ թուրքերը քաշուած են Արարատէն, փախուստ կուտայ Թեհրանէն, (հակառակ կառավարութեան տուած իր խոստումին), կը բարձրանայ լեռները, դեկտեմբեր 5ին կը գրաւէ Պաթնա գիւղաքաղաքը եւ զայն իր շարժման կեդրոն կը դարձնէ: Դեկտեմբեր 6ին ան կոչ մը կ'ուղղէ քիւրտ ցեղախումբերուն, զանոնք յորդորելով միանալ իրեն եւ իրենց օժանդակութիւնը բերել այս նոր շարժումին:

Թուրք կառավարութիւնը խստիւ լարուած է պարսիկ իշխանութեանց դէմ, զանոնք նըկատելով պատճառը իհսան Նուրի փաշայի փախուստին: Թեհրանի Թրքական դեսպանը՝ դեկտեմբեր 6ին կը մեկնի Էնկիւրի, հոն նոր կացութեան մասին իր կառավարութեան կարծիքն առնելու համար, նոյն նպատակով կը մեկնին նաեւ սահմանային յանձնախումբին անդամները:

Դեկտեմբեր 9ին նոր լուրեր հասան, որ քիւրտ ապստամբ ցեղախումբեր կը հաւաքուին սահմաններուն վրայ եւ ձիւնի բուռն տեղատարափէն օգտուելով՝ հաղորդակցութեանց գիծերը կը կտրեն:

Դեկտեմբեր 12ին 350 քիւրտ չէթէներէ բաղկացած խումբ մը սահմանն անցնելով, կը մտնէ Թրքական հողամասը ու կռուի կը բռնուի Թուրք ուժերու հետ: Կռիւը բուռն կերպարանք կը ստանայ, երկուստեք մեծ վնասներ պատճառելով:

Ուրիշ կռիւներ ալ տեղի կ'ունենան Քարա Ալիի եւ Քիզար բերդին մօտերը, ուր ըմբոստներէն 37 հոգի զոհ կուտան: Ապստամբներէն ուրիշ խմբակ մը՝ Սեվերեկէն Տիգրանակերտ տանող ճամբուն վրայ յարձակելով մեծ ինքնաշարժներու կարաւանի մը վրայ՝ կը գրաւէ ինչ որ կը գտնէ:

Կ'ըսուի թէ Թուրք սահմանապահ բանակները Էնկիւրիէն խիստ հրահանգներ ստացած են ամէն գնով զսպելու համար ապստամբական նոր շարժումները:

ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏՆԵՐԸ

Թուրք ոստիկանութեան պետերուն մասին, յատուկ յանձնախումբ մը քննութիւն կը կատարէ: Քննութեանց արդիւնքը պիտի ներկայացուի ներքին գործավարին, որ համապատասխան կարգադրութիւններ պիտի ընէ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ԻՆՉՊԷ՞Ս Կ'ԱՇԽԱՏԻՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 յունուար (Սեփ. Թղթ.)— Մտահոգութիւնը կը շեշտուի։ Աւելցած է անգործներու թիւը։ Վաղուան անստոյգ կացութիւնը, անորոշը, հետզհետէ աճող եւ ծաւալող տագնապը մեր խօսակցութեան ամենօրեայ գլխաւոր նիւթերը կը կազմեն։ Իրարու ձեռք երկարելէ առաջ կը հարցնենք.— Գործերը ինչպէ՞ս են, կ'աշխատի՞ս։

Հոս կուտամ Հայերու գլխաւոր աշխատավայրերը, պայմանները, այժմու կացութիւնը, աշխատանքի եղանակները։

ՍԷՆ Մարսէլ.— Քաղաքէն հանրակառքով 40 վայրկեան հեռու. շոգեկառքերու նորոգութեան եւ շինութեան մեծագոյն հաստատութիւնը։ Հոս կ'աշխատին մօտաւորապէս 400-500 հայ աշխատաւորներ։ Ոմանք իբրեւ արհեստաւոր, ոմանք ալ հասարակ բանուոր։ Կը շահին 25 - 30 - 36 - 40 45։ Բացօթեայ եւ օդասուն միջավայրի մէջ։ Թէեւ աղտոտ եւ ցուրտ, սակայն պայմանները ձեռնտու են եւ գործերն ալ համեմատաբար տանելի եւ թեթեւ։ Լաւ կազմակերպուած հաստատութիւն մըն է բոլոր գործարաններէն աւելի։ Ունի իր նըւագախումբը, ուր Հայեր ալ կան եւ մարմնամարզական խումբերը։ Նոյեմբերի վերջերը գործերը սկսած են թեթեւնալ։ Դեկտեմբերի մէջ զգալի գարձած է ու սկսած են բանուորները շաբաթը 1 - 3 օր հանգստի ղրկել։ Ստացած տեղեկութիւններուս վրայ, արդէն այս շաբաթ եւ անցեալ շաբաթ ըսկսած են խումբ-խումբարձակել։ Դուրս ձգուած Հայերու թիւը կը հասնի մօտ 30 - 40ի։ Պըզտիկ եւ աննշան թերութիւններ հիմ կը բռնեն, կ'ազմկեն եւ յետոյ կը «փակեն հաշիւը»։ Յոյներն ու Հայերն են մեծամասնութիւն կազմողը այս դուրս ձգուածներուն։

Քափըլէթ.— Նոյն աշխատանքը։ Նոյն պայմաններով։ Կազմակերպութիւնը տկար է։ Քաղաքէն 15 վայրկեան հանրակառքով։ Հոս եւս կ'աշխատին 150էն 200 Հայեր, թէ արուարձաններէն եւ թէ քաղաքէն։ Դեկտեմբերին սկսած է կասիլ աշխատանքի ընթացքը, իսկ տարուան վերջերը սկսած են արձակել գործաւորները։ 10 15ի կը հասնի նաեւ հոս մեր թիւը։ Պահ մը փոխանցման եւ հաշուական կարգադրութիւններու շրջան կը կարծուէր, սակայն հիմնովին սխալ է եւ հետզհետէ կը ծաւալի։

ՍԷՆ Շառլ.— Շաքարի միակ խոշոր գործարանը։ Երեք կարգով կ'աշխատին, թէ գիշեր թէ ցերեկ։ Հայերու թիւը կը հասնի 250ի մօտ։ Քաղաքին մէջ է եւ ձեռնտու Հայերուն։ Կ'աշխատին 8 ժամ։ Շատ գործերու հետ թեթեւներն ալ կան եւ Հայերը երկար ատեն աշխատելով տիրացած են լաւ դիրքերու։ Այժմ գործաւոր ձգած չեն, սակայն աշխատանքը հոս եւս թոյլ է եւ զգալի։ Օրավարձ 30 40 - 45 կը ստանան։

ՍԷՆ Լուի.— Շաքարի գործարան։ Նոյն պայմաններով եւ քաղաքէն 20 վայրկեան հանրակառքով։ Հոս Արաբները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Հայերու թիւը 75 - 100ի կը հասնի։ Գործերը հոս ալ տկարացած են եւ արդէն գործարանէն արձակելու նշաններ կը յայտնուին։ Օրավարձերը 28 - 30 40։ Նոյն պայմաններով Մետիթէրանէ շաքարի գործարանը ուր գործերը կը մնան անփոփոխ։

Իւղի քանի մը գործարաններ. — Իւղի գործարաններէն մէկը նորոգութեան համար իր դռները գոցած է։ Միւս գործարաններէն ալ սկսած են գործաւորներ արձակել։ Հոս ալ մեղմացած են աշխատանքները։ Գիշեր ցերեկ երեք կարգով կ'աշխատին։ 300-350 հայ կ'աշխատին այս գործարաններուն մէջ։ Արձակուած գործաւորներու թիւը աննշան. հազիւ 10. բացի փակուած հաստատութենէն։ Սոսկալի աղտոտ եւ տաք են աշխատանքներն ու ներքին մթնոլորտը։ Կիսամերկ կ'աշխատին գրեթէ։ Ունին բոլորն ալ առանձին լոգարան գործաւորներուն համար։ 26էն 30 կը ստանան օրավարձ։

Մոմի գործարան.— Այս գործարանին մէջ եւս Հայեր կան, մօտաւորապէս 50։ Երկու կարգով կ'աշխատին 8 ժամ։ Անտանելիօրէն աղտոտ է։ Ոչ մէկ թոյլտուութիւն չի նշմարուիր եւ սովորական թափով կը գործեն։ Օրավարձերը 24-26. առհասարակ կտորով կ'աշխատին։

Մաճճակալի գործարան.— Հոս Հայերը երկսեռ կ'աշխատին եւ թիւը կը հասնի 80-100։ Օրը 8 ժամ կ'աշխատին։ Առհասարակ կտորով են եւ լաւ կը շահին։ Բուն օրավարձ կը վճարեն 24 Փր.։ Թեթեւ եւ համեմատաբար մաքուր։ Մահճակալները երկաթէ կը շինեն։

Կապարի եւ երկաթի գործարան.— Անցեալները երկաթի գործարաններէն մէկէն հանած են 30ի չափ բանուորներ։ 5-7 Հայեր եւս արձակուած են։

Հազիւ 30ի կը հասնի հոս աշխատողներուն թիւը։ Շատ է բուական եւ վտանգաւոր։ Կապարինը իր նախկին ընթացքով կը շարունակէ։ Օրավարձերը գոհացուցիչ են։ 30էն 36 - 40 ֆրանք։

Խմորեղէնի եւ անուշեղէնի գործարաններ.— Այս քանի մը հաստատութիւններուն մէջ երկսեռ կ'աշխատին Հայերը որոնց թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 300 - 400ի։ Մեր իգական սեռը գլխաւորաբար այս գործարաններու մէջ կ'աշխատի։ Քիչ կը վճարեն թէեւ, սակայն գործերը թեթեւ եւ մաքուր են։

Մետաքսի եւ Fraissinetի գործարաններ.— Մետաքսի և լուացարաններուն մէջ ընդհանրապէս կիներ կ'աշխատին։ Քիչ է թիւը մարդոց։ Թեթեւ են եւ մաքուր։ Քիչ կը վճարեն համեմատաբար։ Աշխատանքները նոյն ուժգնութեամբ կ'ընթանան։ 200 - 250ի կը հասնի հայ երկսեռ աշխատաւորներու թիւը։

Շինութիւններ.— Խոշոր թիւ մը կը կազմեն նաեւ անոնք որոնք բացօթեայ կ'աշխատին շինութիւններու մէջ։ Այս օրերուն առհասարակ քիչ - քիչ կը քաշուին եւ գործարաններու դուռը ափ կ'առնեն։ Գրեթէ չեն զգացուիր գործի տագնապէն, որովհետեւ ձմեռ է եւ աշխատողները ստիպուած եւ մտահոգ կը մնան իրենց տեղերը, յաճախ շաբաթը 3 - 4 օր աշխատելով։ Կան ալ որ կ'աշխատին շոգեկառքի գծերուն վրայ նոյն պայմաններով։ Աշխատանքները բաւական ծանր են։ Լաւ կը վճարուին 32 38 40 Փր. օրավարձ։ 250 - 300 կը կազմեն հայ հասարակ բանուորներն ու որմնադիրները։

Նաւահանգիստը.— Այս օրերուս, կշռելու եւ ըմբռնելու համար խորութիւնը, պէտք է այցելել առաւօտները ժամը 5էն 7 նաւահանգիստ։ Մրջիւնի նըման հաւաքուած, աղմուկ, ժըխոր, հայհոյութիւն։ Տառապանք ու թշուառութիւն։ Կան որ օրերով գործ չեն ունեցած, օրուան հացի դրամ չունին։ Կան որ օրերով գործ չեն ունեցած, օրուան հացի դրամ չունին։ Կան որ տակաւին նոր են եկած յոյսով ու հաւատքով։ Ամբոխ մը որ կը դառնայ, կը շրջի։ Հայերը 200ի կը հասնին նաւահանգիստը աշխատող։ Տարապայման եւ տաժանակիր աշխատանք։ Վճարումները կ'ըլլան օրական աւելի երեկոյ եւ գոհացուցիչ են։ Միշտ անստոյգ են նաւահանգիստի գործերը, կրնաս մէկ օր կամ չորս օր աշխատիլ, կրնաս նաեւ ամբողջ շաբաթ մը երթալ եւ պարապ վերադառնալ։ Կ'արձանագրեն մէկօրուան համար եւ յանձնառու չեն յաջորդ առտուան։ Ուրիշ օր մը կը ջանամ պատկերացնել նաւահանգիստը իր կեանքով։

* *

Այս յիշուած տեղերէն դուրս կան նաեւ ուրիշ աւելի փոքր հաստատութիւններ ուր որոշ թիւով Հայեր կ'աշխատին։ Իրենց արհեստներով մասնաւոր atelierներուն մէջ աշխատողներ։ Ամէն տեղ առայժմ գործերը թոյլ են եւ դուրս հանուելու եւ անգործ մնալու վտանգը կախուած կը մնայ գործաւորի գլխուն վրայ։ Բոլորն ալ վստահ չեն թէ յաջորդ շաբաթ պիտի մնան աշխատանքի վրայ։

Ամէնէն շատ, սակայն, այս տարի կօշկակարները ազդուած են։ Շատեր կան անգործ, ու ամէնն ալ երբ կը հարցապնդես, կը կրկնեն թէ անհամեմատ ինկած են գործերը։ Քանի մը տուներ արդէն իրենց դռները փակած են։ Այս ասպարէզին մէջ ուր հայ կօշկակարները շօշափելի թիւ մը կը կազմեն և որոնց համար ձմեռը լաւագոյն եղանակն է, զարմանքով դիտելու տան ներկայ անակնկալ կացութիւնը։

Ազդուած են նաեւ միւս բոլոր ճիւղերը։ Տագնապը յարաբերական է եւ կ'ազդէ թէ մէկին եւ թէ միւսին վրայ, հաւասարապէս։

Ու տակաւին առաջին շրջանն է այս։ Սկիզբը։ Վաղն ու միւս օր ի՜նչ գունաւոր պատկերներ կրնան բացուիլ տակաւին, աւելի տխուր եւ սրտայոյզ։

ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ

Պարոնիկեանի մէկ ուրիշ զոհը։

Ա՛ն ալ եպիսկոպոս, ուրեմն հի՜ագերորդը. Հի՜նգ եպիսկոպոս հասարակ բախտախնդիրի մը ճանկը։

Այս մէկն ալ Արմաշական մըն է, ու մեր եկեղեցականութեան ամէնէն համակրելի դէմքերէն մէկը։ Գոնէ մէկը ամէնէն զարգացածներէն, որ պարկեշտ ալ մնացած է։

Ու մարդ խղճալէս կ'ապշի կը մնայ։ Գորեգին եպիսկոպոսը ինչպէ՞ս գացեր ինկեր է Պարոնիկեանի ճանկը։ Մէկը Գերմանիա, մէկը Քալիֆորնիա։ Ուրկէ՞ ալ գտեր են իրար։

Զարմանալի չէ որ Պարոնիկեան գլուխը ամէն դուռ զարնէ իր զոհերը որսալու համար։ Ան մտադիր է «Հայաստանը Քրիստոսի շահիլ Հայոց իսկ ձեռքով» (Armenien durch Armenien fur Christus zu gewinnen)։ Այս ծրագիրը յաջողցնելու համար ան հարկաւ պէտք ունի ականաւոր աջակիցներու, մանաւանդ եպիսկոպոսներու։ Չեն բաւեր միայն Բարգէնը Թորգոմը, Մաղաքեանը, Մեսրոպը. պարտաւոր է նաեւ ուրականը նետելու մինչեւ Ամերիկա, ուր ալ հարկաւ կան պատրաստ որսեր։ Տրապիզոնի նախկին առաջնորդը յարմար զոհ մըն է, ընտիր աջակից մը իր մեծ գործին մէջ։

Դժուա՞ր է հաւատալը որ Գորեգին եպիսկոպոսը պիտի իյնար իր ճանկը։ Բայց Պարոնիկեան ինքն է մատնողը։

Իր առաջին արկածախնդրութենէն Գերմանիա դարձին կը տպէ հռչակաւոր գիրք մը, ոլիմարներուն կլլեցնելու համար թէ արդէն Հայերը ուականը կուզան։ Նպատակիս հասած (Am Ziel) խորագիրը կը կրէ այդ չքնաղ հատորը, որուն վերջաբանը ինքնին գլուխ-գործոց մըն է։ Հո՛ն կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է, առանց յապաղելու, բանալ Քարոզչաց դպրոց մը (Predigerseminar), որուն գըլխաւոր նպատակը ըլլայ հայ եկեղեցիին աւետարանականացումը (Evangelisierung)։ Թուելէ յետոյ այն տուեալները որոնց շնորհիւ իր առաքելութիւնը պիտի յաջողի իրականացնել այդ նպատակը, վերջաբանի երրորդ կէտին մէջ կը յայտարարէ որ Քալիֆորնիոյ հայ թեմին Ֆրէզնօ առաջնորդանիստ քաղաքին եպիսկ. խաչատուրեանի խմբագրութեամբ հրատարակուող «Փարոս Հայաստանեայց»շաբաթաթերթը իրենց «Առաքելական ընկերութեան Ամերիկայի օրկանն է»։

Զ-պարտութիւն պիտի նկատէր, որեւէ խելքը գլխին մարդ, Պարոնիկեանի այս պոռոտախօսութիւնը։ Կարելի չէր հաւատալ որ Գորեգին եպիսկ.ի պէս պարկեշտ մարդ մը իր հոգին վաճառէր հասարակ արկածախնդրի մը՝ որուն ամբողջ մտահոգութիւնն էր միամիտ Գերմանները կթել, անոնց հաւատացնելով թէ քրիստոնեայ պիտի դարձնէ հայ կոչուած հեթանոս ժողովուրդ մը։

Չէ՛, ես ալ պիտի չհաւատայի։ Ու-քան ալ յայտնի ըլլար ինծի թէ Գարեգին եպիսկ.ը վաղուց ի վեր միտքը դրած է հայ եկեղեցին բարեկարգել, պաշտաձեցնել դարուն, նորէն դժուարս կուգար հաւատալը թէ հայ բարձրաստիճան հոգեւորական մը թակարդը կ'իյնայ։

Դժբախտաբար Գարեգին եպիսկոպոսը ինքն ալ կը մատնէ ինքզինքը։

«Փարոս Հայաստանեայց»ը, օրկան Հայ Եկեղեցասիրաց Միութեան՝ Քալիֆորնիոյ առաջնորդին անմիջական հսկողութեանը եւ խնամքին տակ, 1928 հոկտեմբերի իր թիւին մէջ մեծ գովեստով կը խօսի Պարոնիկեանի ձեռնարկի մասին, հաւաստելով իր ընթերցողներուն թէ անոր գործը ամէնուրեք կը փառաբանէ հայ մամուլը՝ Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Կ. Պոլիս, եւայլն։

Գարեգին եպիսկոպոսի այս միամտութիւնը թերեւս արդարանար այն ատեն։ Դեռ պատռուած չէր խաչագողին դիմակը, ու շատ ալ մեղադրելի չէր մէկը, երբ անոր մեղրալից նամակներուն կը հաւատար։ Բայց երբ հայ մամուլը Պարոնիկեանը ներկայացուց իր բուն գիծագիծով, երբ Պերլինի հայ գաղութը իր գասումը պոռթկաց, երբ մանաւանդ Գերմանները իրենք իրենց զգուանքը հաղորդեցին մամուլին, այլեւս ներելի չէր որ հայ հոգեւորական մը, ան ալ շատ բարձրաստիճան տեսակէն, ինքզինքը դնէ պաշէր բախտախնդիրի մը ճանկը։

Կ'ուզէ՞ք ըսեմ վրաս յուսահատութիւն եկաւ. հինգ հայ եպիսկոպոսներ կը վաճառեն հայ եկեղեցին, յաջորդաբար իյնալով հասարակ կեղծաւորի մը ննեգ որոգայթը, Ցունաստանի առաջնորդը, Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակը, Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին աթոռակիցը, եւ ահա նաեւ Քալիֆորնիոյ Հայոց առաջնորդը…

Ինչքան ալ մարդ շատ բարակը չփնտռէ հաւատքի հետ կապուած բաներուն, նորէն չի կրնար իր արհամարհանքը զսպել, երբ այս եպիսկոպոսներէն առաջին չորսը թեւթիկունք կ'ըլլան Պարոնիկեանին որպէսզի ան Գերմանիոյ մէկ խորշին մէջ հիմնէ խոլմեան ճեմարանը պարզապէս ....

ՉԽՆԱՅԵՆՔ ՄԵՐ ԼՈՒՄԱՆ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր խաչի փարիզի «Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի տարեկան երեկոյթը տեղի է ունենալու վաղը, շաբաթ, յունուար 10ին։

Երրորդ տարին է, որ Հայ կարմիր խաչի փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպում է երեկոյթներ, գաշտահանդէսներ ու վիճակախաղեր։ Սակայն, պէտք է ասել, որ այս մասնաճիւղի գործունէութիւնը փարիզի հայ հասարակութեան կողմից դեռ ըստ արժանւոյն չի գնահատուած։ Այն ինչ, իր առաջադրած նպատակներով, փարիզի մասնաճիւղը արժանի է ամենալայն օժանդակութեան ու խրախուսանքի։

Մանուկներու պաշտպանութիւն,— ահա այն նպատակը, որ հետապնդում է փարիզի մասնաճիւղը։ Մի նպատակ, որ բոլորիս ուշադրութեան ու գուրգուրանքի առարկան պէտք է լինի։ Բոլորիս յայտնի է, թէ ինչպիսի աննպաստ ու դժուարին կացութիւն է ապրում փարիզի հայ աշխատաւորութիւնը։ Տնտեսական տագնապ, վատառողջ բնակարան, հայ դըպրոցի չգոյութիւնը եւ որեւէ օժանդակութեան բացակայութիւն… Նման պայմաններում է, որ ապրում ու մեծանում են հայ մանուկները։ Հետեւանքը՝ հայ երեխաների յաճախակի հիւանդութիւններ ու ֆիզիքական տկարացում, օտարացում ու ամէն տեսակի զրկանք։

Հայ կարմիր խաչը կեանքի է կոչել դարմանելու ազգային այդ ցաւը եւ փրկելու մեր մանուկներին։ Այստեսակէտից փարիզի մասնաճիւղը, հնարաւորութեան սահմաններում, կատարում է իր պարտականութիւնը բարեխղճօրէն ու անձնուիրաբար։

Իսի լէ-Մուլինոյում կան բաւականաչափ Հայեր, այնտեղի դարմանատունը ընդառաջելով փարիզի մասնաճիւղի խնդրանքին երեքշաբթի օրերը յատկացրել է հայ երեխաներին։ Այդ օրերին մասնաճիւղի անդամուհիներին մէկը կամ երկուսը անպայման ներկայ են գտնւում օգնելու հայ մայրերին իրենց խորհուրդներով, նուէրներով ու թարգմանութեամբ։

Շավիլում մասնաճիւղը բացել է դպրոց, ուր շաբաթը մէկ անգամ ֆրանս. դպրոց յաճախող հայ երեխաները գալիս են մայրենի լեզուն սովորելու եւ հայ ոգիով ներշնչուելու։

Մասնաճիւղը նոյնպէս վատառողջ ու չքաւոր երեխաներին ուղարկում է ամառանոց կազդուրուելու. օժանդակում է ստնածառ եւ մանկական հանդէսներ կազմակերպելու եւ իր նուէրներով յաճախ գալիս է ուրախացնելու մեր փոքրիկներին. Երբեմն էլ այցելում է հայկական հիւղաբնակ թաղերը ու իր ուժերի ներած չափով օգնութիւն հասցնում ու թշուառ ընտանիքներին։

Կարիքը մեծ է եւ, դժբաղդաբար, կարօտներին աւելի է շատանում։ Հայ կարմիր խաչը իր սեփական ուժերով վիճակի չէ դարմանելու այդ ցաւը։ Հասարակութեան աջակցութիւնը աւելի քան հրամայական է։ Մանաւանդ տագնապի այս օրերին իւրաքանչիւրը պարտաւոր է օգնութեան գալ ինչով կարող է։ Երեկոյթի յաջողութիւնը մի նոր օժանդակութիւն կը լինի բազմաթիւ հայ երեխաների։

Չխնայենք մեր լուման։

ԱՀՈՒՑ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՊԻՆԷՅՐՈՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, դեկտեմբեր ...

Դեռ մէկ տարի առաջ, դպրոցի գաղափարն անգամ չկար, հետեւաբար անոր որ Պուէնոս-Այրէսի այս արուարձանին մէջ 60 հայ ընտանիքներ կը բնակին։

Մեծ մասով նոր գաղթականներ են, Մարաշցիներ, Հաճընցիներ, Ղարաքէօյցիներ, Զէյթունցիներ ու Վասպուրականցիներ։ Բոլորն ալ գործարանային աշխատաւորներ։ Մեծ մասը թիթեղագործներ… Շատ բնական էր այսպիսի տեղի մը համար հրամայական ըլլար գոնէ մանկապարտէզ մը ունենալ։

Ու դպրոցի գաղափարը սկսի մարմին առնել մեր հայրենակիցներու մէջ, որոնք նաւոր յանձնախումբ մը կը կազմեն եւ գլխաւորութեամբ գաւ. հայրենակցի մը, Պ. Մկրտիչ Տէրտէրեանի, կը ձեռնարկեն հոնուր հանգանակութեան։ Հասարակութիւնը, ըմբռնելով դպրոցին կարեւորութիւնը հայաշատ շրջանին մէջ, սիրով մը ընդ առաջ կ'երթայ եւ քանի մը մէջ Պինէյրոյի յութիւնը իր իսկ ծոցին մէջ ... ննայ հայ դպրոցի մասն ... հողամասը, որուն համար կը ... րեն 3600 փեսօ կանխիկ։ ... գումարին մէջ է նաեւ Հայ ... Միութեան 600 փեսօն, որ ... տրուած ձեռնարկը փութացնելու համար։

1929 հոկտեմբեր 7ին կը դնեն այս դպրոցին հիմքը, սուրբ հրաւիրելով Դպրոցասիրաց ... Ցիկնանց վարժարանի սանուհիները Տիկ. Շաքէ Հոամէրեան շնորհիւ իր մանկավարժութեան, կրցած է երեխաները տաշ եւ օտարախօս մանուկներ մայրենի լեզուով գրել կարդալ ու մանաւանդ խօսիլ սորվեցնել ...

Գիտակից հասարակութիւնը հոկտ. 16ին խումբ խումբ գիմէ Պուէնոս Այրէսի այդ արուարձանը լսելու, տեսնելու, մանաւանդ իր ներկայութեամբ ու օժանդակութեամբ աջակցելու կատարուած գեղեցիկ գործին։

Կ'անցնինք ցեխի հաստ ... տով ծածկուած փողոցէ մը, սակայն վերջին օրերու արեւը տակ չորցած, ակօս է եղած։ Այնտեղ, փողոցի վերջաւորութեան, պարզ արեւի ճաճանչներու տակ հանգիստ ու խաղաղ ... ծալ կ'ըլլայ մեր եռագոյնը, հեռու ... շագործ։

Ու հոգիս թունդ եղած ... շտապեմ։

Ամէն ինչ հայկական է։ ... մուկ, մանուկներու կանչը, ... րերու մեղմացուցիչ շշուկ ... այստեղ դպրոցը, այնտեղ ... աչքեր ...

...ազգեստ մանուկներ կը թնգա-ցին. «կամաւոր հայ զինուոր-ներ»ի գոռ շեշտերը:

Եւ ահա խնամքով ու գեղեց-կօրէն պատրաստուած յայտագիր մը, — երգ, պար, արտասանու-թիւններ, կենդանի պատկերներ, բամախօսութիւն եւն. եւն. բա-ռացապէս հայկական իրականու-թիւնէ:

Ամէնէն վերջը բեմ հրաւիր-ուեցաւ Ս. Թ. որ կարճ ողջոյնի մը ...օսքէն յետոյ, աճուրդի հանեց ...որոս Նուպարի ու Անդրանիկի ...արները: կարճ ժամանակի մը ...էջ հաւաքուեցաւ 348 փէսօ, ...ումար մը որ շօշափելի է ոչ ...այն այդ շրջանի, այլեւ Պու-...ս Այրէսի համար, ներկայ ...նտեսական տագնապի օրերուն:

Պինէյրոյի Ազգ. Վարժարանը ...առաջդիմութեան ճամբուն վրայ ...գտնուի: կը մաղթենք դպրոցի ...արչութեան որ յառաջիկային ալ ...արբախտ շրջան մը բոլորէ:

Այս տարուան հոգաբարձու-...եան կազմը հետեւեալն է.— Պ. Ա. Մխիթարեան (ատենա-...ետ), Ց. Տրամէրեան (փոխ ատ.) Ղաքարեան (ատենադպիր), Սամուելօլեան (փոխ ատնդպ.), Ալանեան (գանձ.), Պ. Հէ-ճեան (հաւաքիչ), Վ. Մութաֆ-...ան եւ Ց. Պոլթաճեան.

Դպրոցի 50 աշակերտներէն ...ճրի են:

Մնացեալներէն կը գոյանայ ...առաւորապէս ամսական 50 փէսօ ...ը, Դպրոցասիրաց Միութեան ...նդամներէ մօտաւորապէս 60 ...էսօ, իսկ մօտաւոր 30-40 փէսօ ...ն ալ զանազան բացառիկ նուէր-...րէ: Ի միջի այլոց Պինէյրոյի ...րոց. Երիտասարդաց Միութիւնը 15-16 երիտասարդներէ կազ-...ւած է, կանոնաւորաբար ամսէ ...րս 5 փէսօ կը նուիրէ:

Դպրոցին ամսական ընդհանուր ...խքը հաւասար է 140 150 փէ-...յի, մէջը հաշուելով նաեւ հողի ...րձքը, ամսական 45 փէսօ:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

...ՆԵՐԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊԷԼՎԻԼ.— Ռոստոմի գրա-...րանի երեկոյթ-պարահանդէսը ...ղի ունեցաւ շաբաթ իրիկուն ...իէ Էտուարի շքեղ սրահնե-...ն մէջ: Ժամանակին լեցուած ...սրահը եւ նեղ կուգար բազ-...ութեան: Օրուան նախագահ Պ. ...հան Բսսարմաճեանի բացման ...ոսքէն յետոյ, նուագախումբը ...նեց «Մեր Հայրենիք»ը որ ...կնդրուեցաւ յոտնկայս: Պր ...ախագահը պարզեց Ռոստոմի կատարած դերը եւ անոր օգտա-կարութիւնները այս օտար ափե-րու վրայ, եւ յորդորեց ներկա-ները որ զարկ տան գրադարա-նին ճոխացման, որով օգտակար եղած կ'ըլլան ընթերցողներուն, որոնք ստուար թիւ մը կազմեն:

«Ռոստոմ» թատերախմբաց ըն-կերներու կողմէ ներկայացուե-ցաւ երկու զաւեշտ եւ «Հայրե-նադարձութիւն» ը: Գնահատելի էին բոլոր դերակատարները «Հայ-րենադարձութիւն»ը որ կը ներկա-յացնէր հայրենիքի կարօտը եւ անոր սիրով տառապող հայու մը կեանքը, խորապէս յուզեց «Հայ մաթըոսը», Թափառական ժողո-վուրդը: Ժամը 1ին կսան պա-րերը եւ քիչ յետոյ տեղի ունե-ցաւ Պ Աթայեանի եւ Ժան Ֆը-րանսուայի միջեւ կափամարտ: Հանդէսին փայլը աւելցուց փոք-րիկն Լուսիկեան իր պարերով: Միւս սրահներուն մէջ տեղի ու-նեցան երգեր եւ խրախճանքներ: «Ռոստոմ»ի վարչութիւնը անկեղ-կալ մը ըրաւ բոլոր պզտիկներուն նուէրներ բաշխելով նոր տարուայ առթիւ:

Գրիգոր

Ց. Գ.— Վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացաւ Տի-կին Բսրիլոյեանի «Հայրենիք» ամսագրի հաւաքածոները:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ԹՈՒԽ, 6 Յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Հոս ալ մէկ ամիսէ ի վեր բազմաթիւ օտար բանուորներ ամբողջ օրեր տեղաւորման գրա-սենեակներու առջեւ անօթի սպա-սելէ վերջ յուսահատ՝ կը հեռա-նան չես գիտեր թէ ուր:

Եթէ կան մէկ քանի Հայեր որոնք քաղաքիս եւ գիւղերուն մէջ այլեւայլ գործերով կը պա-րապէին, անոնց երեսն ի վեր կը պոռան. «Դուք օտարական էք, պէտք չէ որ հոս մնաք»: Ամբողջ ամառը գործերու խիստ ժամա-նակներուն լաւ կը վարուէին, ո-րովհետեւ այդ գործերն իրենց երիտասարդները չէին ըներ: Նոյն-պէս բանուորներու տեղաւորման գրասենեակը շատ գէշ կը վարուի մեզի հետ, ունինք հինգ վեց ե-րիտասարդներ, որոնք դուրսերն են մնացած, եւ մէկն ալ որ գեր-ձակ էր, հանեցին գործէն: Հայե-րը չեն համարձակիր երթալ գրա-սենեակի վարիչին առջեւ, հազար ու մէկ խնդրանք յետոյ գործի մը համար օգուտ չըներ, վայր-կենական կը պատասխանէ թէ տեղ չկայ ձեզի համար: Բազմա-թիւ որբեր եկան անցան այս քա-ղաքէն, թոյլ չտրուեցաւ որ անոնք գործ ճարեն քաղաքին մէջ:

Ունինք քանի մը ընտանիք-ներ, որոնք իրարմէ հեռու կը մնան, բոլորն ալ տագնապի մէջ են օրուան ապրուստ մը ճարե-լու եւ պզտիկները հոգալու հա-մար: Այս նահանգին ժողովուրդը բնաւ չի ճանչնար մեզ, բացի կա-ռավարութենէն, ուրիշ ոչ մէկը գիտէ թէ Հայն ալ ազգ մըն է: Աշխատանքի այս տագնապին առ-թիւ կ'առաջարկեմ Հայրենակցա-կան Միութիւններուն, ազգային կազմակերպութիւններուն, բոլո-րին, որպէսզի դրամագլուխ մը տրամադրեն եւ գաւառին մէջ յարմար վայր մը հող գնեն, ա-գարակ մը հիմնեն, այնտեղ աշ-խատցնելու համար հայ որբերը, երիտասարդները, վերջապէս ան-գործ ընտանիքները: Այսպէսով մենք ոչ միայն պաշտպանուած կ'ըլլանք գործազրկութեան դէմ, այլ նաեւ արդիւնաբերական յա-ձեռնարկ մը կատարած կ'ըլլանք:

Այդ ագարակը թէ շահաբեր է, եւ թէ ազգային տեսակէտով օգ-տակար է: Սպանիացիները, Փոր-թուկալցիները, Լեհերը. Ռուսերը ունին իրենց ագարակները, մենք ալ ունենանք մերը, գոնէ այս գործազրկութեան դէմ տալու, ձուլումի, քաղաքներու հիւան-դութեանց դէմ պաշտպանուելու համար: Եւ վերջապէս դրամ շա-հելու համար: Ագարակները հա-սոյթի մեծ աղբիւրներ են: Զե՞ն կրնար որբերուն միանալ Հայր. Միութիւնները այս ձեռնարկին համար:

Ա. Պ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 5 յունուար.—Վաս-պուրականի Հայ. Միութիւնը օգ-տուելով դերասան Անդրանիկ Տէր-տէրեանի ներկայութենէն, ձեռ-նարկեց դեկտ. 25ին ներկայացնել Գ. Երիցեանի այնքան ժողովրդա-կան ուրախ օպերէթը «Ո՛չ լինի նու՛շ լինի» S. L. S. A.ի սրահին մէջ: Նախապէս գործարանի տնօ-րէնութենէն արտօնութիւն առած էր, հասոյթի — զուտ շահ — 25 առ հարիւրը յատկացնելով ֆրանսական ծովային աղէտեալ-ներուն:

Ներկայացման թուականը ծանուցուեցաւ մամուլով եւ տե-ղին վրայ, միութիւնը սկսաւ յայտ յարարութիւնները եւ տոմ-սերը հրապարակ հանեց եւ սպա-ռեց: Սակայն որոշեալ թուականէն շաբաթ մը առաջ, սրահի վարձա-տուն, դրդուելով քանի մը հայ անհատներէ, որոնք մութին մէ-ջէն սկսած էին միութեան դէմ գործել եւ նոյնիսկ իբրեւ անաս-տուած ներկայացնել միութիւնը, չուզեց որոշեալ թուականին եւ ոչ ալ յունուար 5էն առաջ սրահը տրամադրել:

Միութեան վարչութիւնը այս անգամ հարկադրուած ուզեց դի-մել Սինէմա Նովէլթիի տիրոջ եւ դեկտ. 27ի համար վարձել ու հոն ներկայացնել, սակայն գոր-ծարանի տնօրէնութիւնը խնդիրը իմանալով, կանչել կուտայ իր սրահին վարիչը եւ կը կարգադրէ որ յունուար 3ին սրահը տրամա-դրուի Միութեան: Եւ ահա Վար-չութեան կամքէն բոլորովին ան-կախ, ստիպուեցանք ենթարկուիլ տնօրէնութեան ըրած վերջին կար-գադրութեան, հակառակ անոր, որ միւս օրն ալ նոյն սրահին մէջ Զմիւռնիոյ Ազգ. Հայր. Միու-թիւնը ներկայացում ունէր, եւ այսպէսով երկու կողմին խաչա-ձեւում առաջ կուգար:

Մութին մէջ կատարուած այս տգեղ խաղերը, որոնց հեղինակը մեզի ծանօթ է, կարգ մը ան-հատներու մղած հակապրոպա-կանտը եւ յունուար 4ի ներկա-յացումը պատճառ դարձան որ Միութիւնը չստանայ այն քաջա-լերութիւնը, ինչ որ կը սպասուէր Տէսինահայութենէն:

Եւ այս իսկ պատճառաւ, Միութիւնը գրեթէ վնասով դուրս եկաւ: Պատիւ գաւառիս հերոս-ներուն, որոնք գիտեն գաղութը խառնակել գոհացում տալու հա-մար իրենց կիրքերուն:

Հակառակ այն իրողութեան, որ բացի ղեկավարներէն, միւս դերակատարները բոլորն ալ պարզ սիրողներ էին եւ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէին, խաղը ընդհանրա-պէս անցաւ յաջող եւ հասարա-կութիւնը մեկնեցաւ գոհ տպաւո-րութեան տակ, իր գնահատանքը յայտնելով խառնակիչներուն:

Տ'դն է որ Միութեան կողմէն հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել մասնաւորապէս Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենկ. Միու-թեան: Երկու անգամ կ'ըլլայ որ իրենց ղրկուած բոլոր տոմսերը կը սպառեն իրենց մէջ, տալով բարո-յական ապտակ՝ գաղութը խառ-նակողներուն:

Վասպուրականցի մը

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Կեղծ ստորագրութեամբ գը-րութիւններ նկատի չեն առ-նուիր, մանաւանդ երբ ամբաս-տանութիւններ կը պարունակեն այս կամ այն հաստատութեան դէմ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄՍՈՄՈԼՆԵՐՆ ԱԼ

Կոմսոմոլները Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան պա-տանեկան միութեան անդամ-ներն են: Կ'երեւի թէ վերջին դժգոհութիւնները այնտեղ եւս ծաւալած, նոյնիսկ վտանգաւոր համեմատութիւն առած են: Արդ, նկատելով որ ամէն կուսակցու-թիւն զօրաւոր կը համարուի իր երիտասարդներու բազմութեամբ միայն, Հայաստանի կոմունիստ-ները ամէն ազատութիւն շնոր-հած են կոմսոմոլներուն, չփա-ցնելու սախճան, կը բաւէ որ անոնք չյարին դժգոհներուն: Հակառակ ատոր, Հայաստանի կոմունիստ երիտասարդները զանութեամբ լեցուած են Երե-ւանի ղեկավարներուն դէմ:

Կուսակցական վերջին ներ-քին խռովութիւններուն հետեւ-անքով, տեսնուած էր որ խըր-տումներ կան այդ երիտասարդ-ներուն մէջ: Խանջեան վազեց անոնց համագումարին, առաջքն առնելու համար պառթկումին: «Պրոլետար» (25 դեկտ.) կը պատմէ թէ Խանջեան փորձեց սրբագրել այն զրոյցները, որոնք շրջան կ'ընէին երիտասարդնե-րուն մէջ: Ընդհանրապէս այն-պէս կը կարծեն այս երիտա-սարդները թէ Հայաստանի կեդր. Կոմիտէն կատաղի պայ-քար կը մղէ հին ղեկավարնե-րուն դէմ:

Խանջեան կը հաստատէ թէ «Հայաստանի կոմկուսի այժմեան ղեկավարութիւնը նոյնքան հե-ռու է հին ղեկավարութենից, որքան նա հեռու է եղել նրա-նից միշտ»: Ահա հիներուն դէմ բացուած այդ պայքարին պատ-ճառաւ է, որ Խանջեան դիրքե-րէն կը նետէ նաեւ այն երի-տասարդները, որոնք կապուած են հիներուն: «Խորհ. Հայաս-տան» (13 դեկտ.) կը յիշէ եր-կու անուններ, Արամ Յարու-թիւնեան եւ Քնարիկ Բաղդա-սարեան, որոնք հրաժարեցուած են այդ պատճառաւ: Կոմունիստ երիտասարդներու կեդր. Կոմի-տէէն հրաժարեցնելէ յետոյ, Յարութիւնեանը ղրկած են կու-սակցական դատարան:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ ԱԼ

Կուսակցական երկրաշարժը տարածուած է մինչեւ լեռնային Ղարաբաղ: Լոմինաձէի խնդրին առթիւ, կուսակցական պատաս-խանատուութեան կանչուած է նաեւ «ինքնավար» Ղարաբաղի կոմունիստ կուսակցութեան կեդ-րոնական Կոմիտէի քարտուղար Վարունց և Սարգիսոֆ, իսկ հրա-ժարեցուած է «Խորհրդային Ղա-րաբաղ» թերթին խմբագիրը, Վարդանոֆ, որ ղրկուած է Թիֆ-լիս դատուելու:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի Սանուց Միու-թիւնը՝ դեկտ. 21ին գումարեց իր ընդհ. ժողովը, ընկերական տաք մթնոլորտի մը մէջ, ուր բոլոր սանուհիները ի յայտ բերին ի-րենց խանդավառ զգացումները՝ հանդէպ մայր վարժարանին:

Ընդհ. ժողովը՝ գոհունակու-թեամբ լսելով նախորդ վարչու-թեան երկամեայ տեղեկագիրը, ի գիտութիւն հասարակութեան կը փութայ ստորեւ ներկայա-ցնել անոր գործունէութեան պատկերը հետեւեալ հաշուե-կշռով՝

ՄՈՒՏՔ.— Սնտուկ պատրաստ դրամ (1 հոկտ. 1928) 6796 ֆր. 40 սանթիմ, նուէրներ 353, բա-ժանորդագրութիւն 3175, երկու դաշտահանդէսներէ զուտ հա-սոյթ 14.050.30, վիճակահանու-թենէ 5989.05, ընդհ. գումար 30,363.75 ֆրանք:

ԵԼՔ.— Ուսումնական գրքե-րու եւ պարբերաթերթերու 5278 ֆր. 20 սնթ., սինէմայի ֆիլմերու եւ ներքին հանդէս-ներու 1344.45, կարասի (գրա-դարան) 560.75, վարժարանի օ-ժանդակութիւն (սպաս, գոգ-նոցցու) 6494.10, Սանուհիներու օժանդակութիւն 1231.05, տպագ-րութեան, փոստ, երթեւեկ եւլն. 996,20, գումար 15.904.75, սըն-տուկ պատրաստ (20 դեկտ. 930) 14.459.—, ընդհ. գումար 30.363 ֆր. 75 սնթ.:

Ընդհանուր ժողովը նոր վար-չութեան անդամ ընտրած է հետեւեալները, տիկ. Արշալոյս Սիսլեան, օրիորդներ՝ Ադաւնի Պէր-պէրեան, Աննիկ Պէրպէրեան, Գայենիկ Մարտիրոսեան, Գեղա-նուշ Լէյլօզեան, Զուարթ Ժամ-կոչեան, Իսկուհի Արմէնեան, Հայկուհի Օրմանեան, Մելինէ Ասատուրեան, Պերճուհի Իչգա-լացեան, Սիրանուշ Գըլըճեան Սօնա Աղաւնեան, Վարդարփի Դարբինեան. Հաշուեքննիչներ ընտրուած են տիկիններ՝ Արմէ-նուհի Իչգալացեան եւ Լուսվարդ Սապօնճեան:

Դիւան ընդհ. ժողովի

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը: Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարա-գային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Խալիֆթօն էտ տեղերից հազար ...գամ անց ու դարձ էր ըրեր: ...եց որ վերջը տուինք մեր քանի ...ողայից ձեռքը, որ տանեն ...վասար, քիւրդերի մէջ սպանեն ...գան: Քիւրդերը էտ ատեն Ծովա-...մ կը գտնուէին: Ռուսիկաններու ...նքերն ալ հետերնին ղրկեցինք ...ըսինք «Քիւրտեր, ձեզ պիտի տա-...ն այսինչ քիւրտի քով, որպէսզի ...ձեզ համար երաշխաւոր ըլ-...յ, ձեզ թողնելու համար»: Իսկ ...աներուն պատուիրեցինք, որ ...ացանի կնդակով զարնեն քիւր-...րը: Տղերքը գիշերով զարկին, ...րցուցին հրացանները, ու եկան: ...Բերդակցի քիւրտերը առա-...եան կը տեսնեն այդ դիակնե-..., կը վախնան թէ կառավարու-...իւնը իրենց վերագրի սպանու-թիւնը, կը տանեն կը պահեն:

Ամէն ազան ինծի լուր ղրկեց թէ «կը խնդրեմ, որ էտ երկու մարդուն ուղարկես քովիս բեն-բաշին ինծանից գաղտնի ղրկեր է, ես տեղեկութիւն չունեմ Ամէն ...սիրուն, իմ խաթեր համար, չսպաննես, ղրկես»: Ես պատաս-խանեցի թէ «Նրանք իրենց ար-ժանի պատիժը կրեցին, այլեւս չխնդրես»:

* * *

1903ին երկու թաքուր զօրք (հազար հոգի) իրենց սովորական Դատէլ գալու փոխարէն, եկան Շըրնկայ տակ, Մերկէ Մուզանի վրբեւ: Հոն զարկեցին իրենց վրան-ները, դիրքեր շինեցին ու ամրա-ցան, քիւրդերն ալ սարը քաշուեցան:

Դեռ նրանք չեկած՝ մենք Կորշիկէնբարձանք, եղանք Անտոքն ու Կէփինը: Կէփին կը գտնուէին Մաշատի Աւետիսը (Խարբերդցի), Ալւարինջցի Վարդանը, հետերնին ութը ընկեր եւս: Որոշեցինք Կէ-փին մնալ: Պ. Վահան, Հրայր, Վաղարշակ, Գէորգ, Մուրատ կը գտնուէին Անտոք: Վահան, Հրայր ու քեռւ Թառ Արշակը կը գտ-նուէին ռազմամթերքի եւ ու-տելիքի վրայ. իսկ Մուրատ, Աւե-տիս, Գէորգ, Վաղարշակ կը գտ-նուէին Անտոքի զանազան դիրքե-րու մէջ:

Մեր չոր պաշարէն երբեք չէինք ուտեր, պատրաստի հաց կ'եփէին: Անտոքի գագաթը ջուր չկայ, մինչեւ մեր վար իջնելիս, ձիւն ջուրն էր մեր գործածածը: Կէփինն ալ նոյնպէս փայտ ալ չկար, փայտի տեղ գազ կը վա-ռէինք (տեսակ մը փուշեղէն խոտ է, գազ ըսածը):

Ես Անտոքէն ցած կը գտնուէի Ռեափրէ շապիկ խան ըսուած աղ-բիւրի վրայ: Այդ իմ մնացած տեղս Մերկերի եւ Ալիանցիների մէջտեղն էր: Նոր Քիւրտ Թիառայի Մըհէի Ջօզանի գեղն է: Մերկեն-ցոց եւ կէլիէկուչանցոց մի մասի ազա է այդ քիւրտը, որ վերջերս սատկեցաւ 135 տարեկան հասա-կի մէջ: Ամբողջ գիւղացիք ամ-փոփուած էին դէպի ձեզ: Շէնըքի Սէմալի ժողովուրդը, ինչպէս եւ Ալիանցիք իմ շուրջս էին հա-ւաքուած, եթէ կռիւ լինելու ըլ-լար՝ բոլորն ալ շուտով Անտոք կը բարձրանային:

Տալուորիկցին մտեցած էր Կէփինին: Իմ դիրքէն Անտոքը 1ուկէս ժամ է: Քանակը ինձանից մէկ ժամ հեռու էր: Գիշերուայ մեր եւ իրենց վառած կրակներն դէմ դիմաց էին: Նրանք մեր ամէն բան կը տեսնէին: Քովս կը գտնուէին Թորգոմ ու Արշակը եւ 20 զինուոր:

Քանակի ու աշիրի գնալ գալն կը տեւէր 80 օ: Դեռ ամիս մը կար գնալուն: Եգորէն նամակ մը եկաւ: Խանի խմբի գալը կ'իմա-ցնէր: Յետաձգելու պատճառը Ղարսի առումով նահատակուած-ներն էին: Նամակը բաց գրուած էր, պահարանը բացուած: Խնուս, Մշոյ Դաշտ կարդացեր էին. յե-տոյ հասաւ ինձ:

Այդ օրը եկեր էին Իշխնձոր՝ Արսընկայ Մոլլա Հասանի տղան եւ Թիամոյի Մըհէի տղան, ուզեր էին ինձ տեսնել: Պ. Վահանը Ան-տոքէն կանչեց զիս, ես գնացի:

Որոշեցին, որ ես գնամ այդ Քիւրտերու քով: Մոլլա Հասանը իր անգեալի մէջ լաւ էր եղած: Ես վերցուցի Գէորգը, Վաղարշա-կը, նաեւ 12 զինուոր եւ գացի հոն: Մեր խօսակցութիւնը կէսօ-րէն մինչեւ իրիկուն տեւեց: Հաս-տատեցինք բարեկամական կապեր: Նրանք վերադարձան իրենց տե-ղերը մենք՝ մեր տեղերը:

1903ին եղած անցուդարձե-րու մասին մի տեղեկագիր պատ-րաստեցինք եւ չորս հոգու (ես, Վահան, Հրայր, Թորգոմ) ստո-րագրութեամբ ղրկեցինք անգ-լիական կոնսուլին: Դրան ղրկուե-ցաւ նաեւ մի ուրիշ մանրամասն տեղեկագիր, ժողովրդի կողմից:

Հրայրը որոշեցինք Խնուս ղրկել, խմբերի գալը ապահով դրութեան մէջ դնելու համար: Գէորգն ու Իսօն, քանի մը ձիա-ւորներ վերցնելով, Հրայրը Լուշ-կանցոց միջոցով անցուցին, գած բերին Պըղըլ Աղած, այնտեղից ղրկեցին Խնուս եւ իրենք վերա-դարձան:

Հրայրը Եգորի հետ թղթակ-ցութիւն ունեցաւ Քասէն: Խնուսէն երկու վալադ ուղարկեց Քասէն, որ խմբին առաջնորդ ըլլան՝ Քասէ-նէն Խնուս: Ճանապարհները կար-գադրեց:

Կառավարութիւնը Քիւրտերը գրգռեց մեր վրայ ղրկելու: Չե-կան:

(Շար.)

կարեւորութիւնը. որովհետեւ կը ձգտի հաստատել եւ ճշդել իտալական եւ յունական ուղղութիւնները, որոնք 1928ի ի տալեյունական հաշտութեան եւ բարեկամութեան դաշինքներուն տուն տուած են:

Դիտել տալէ վերջ թէ այդ դաշինքները ի յայտ կը բերեն սերտ գործակցութեան նկարագիր մը որ կը համապատասխանէ Պալքաններու եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ երկու երկիրներու հետապնդած հաշտարար քաղաքականութեան, «Ժիոռնալէ տ'Իդալիա» կ'աւելցնէ.

— Իտալիա որեւէ արկածախնդրութիւն չի փնտռեր: կը փափաքի միայն որ Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ բոլոր ազգերը ամրացնեն իրենց ազգային անհատականութիւնը, ինչպէս նաեւ իրենց տնտեսական ու քաղաքական կարողութիւնը, որպէսզի եւրոպայի այս դիւրագրգիռ շրջանները զերծ մնան սարսելու վտանգէն եւ խուսափին օտար ամէն ճնշումէ որ գերիշխանական բնոյթ կը կրէ.

Իսկ «Ժուռնալ»ի քաղաքական աշխատակիցը յիշելէ յետոյ այցելութիւնները զորս Վէնիզելոս կատարեց Էնկիւրիէն յետոյ դէպի Պելկրատ, Վարշաւիա, Վիեննա կ'եզրակացնէ.

— Երեք կարելի ենթադրութիւններ կան: կամ Մուսոլինի փաստեր պիտի գտնէ համոզելու համար Վէնիզելոսը թէ կարելի չէ ընդհ. տնտեսական տագնապը դարմանել, առանց մեկուսացնելու անհամաձայնութիւնները, որոնք ծագած են պատերազմի հաշուեյարդարէն: Եւ կամ, Վէնիզելոս յաջողութեամբ պիտի քալեցնէ այն տեսակէտը թէ շահակցութիւններ կը հաստատուին վստահութեան մթնոլորտի մէջ միայն, ինչ որ ամէնէն առաջ, ենթադրել կուտայ լքել դաշնագրերու վերաքննութեան քաղաքականութիւնը, որմէ ամէնէն աւելի հաւանաբար պիտի նեղուին իտալացիները: Եւ կամ երկու պետական մարդիկը պիտի ջանան տնտեսական գետնի վրայ շեղում կատարելով, մեղմել քաղաքական տարակարծութիւնները եւ այս կերպով արգիլել բուռն բախումները, որոնք կրնան խորտակել եւրոպական միութիւնը»:

«Ժուռնալ» կը կարծէ թէ «իտալեւյոյն տեսակցութիւնը կը մտնէ ռազմախաղերու այն շրջանակին մէջ, որոնք նախաբանը կը կազմեն Ժընեւի մօտաւոր հաւաքոյթին»:

Ֆրանկօ-ռուսական յարաբերութիւնները

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Գործավարներու Խորհուրդի Նախագահը, Ռիկովի յաջորդ Մոլոթով՝ Խ. Մ.ի Կեդր. Գործ. Կոմիտէի նիստին ներկայացուցած է տեղեկագիր մը 1931ի ազգային տնտեսութեան ծրագրի մասին:

Այս տեղեկագրին մէջ մասնաւոր գլուխ մը յատկացուած է Ֆրանսայի, մանաւանդ անոր հետ առեւտրական յարաբերութեանց: Մոլոթով խստօրէն կը քննադատէ ֆրանսական կառավարութեան հոկտ. 3ի հրովարտակը, որ արգելքներ կը դնէ խորհ. տնտեսական արշաւին՝ «տըմփինկ»ին դէմ: Մոլոթով ֆրանսական կառավարութեան այս քայլին մէջ կը նշմարէ «Խորհ. Միութեան դէմ՝ յետագայ աւելի յարձակողական գործունէութեանց նախապատրաստական ձեռնարկներէն մէկը»:

Մոլոթով կը յանձնարարէ որ «Խորհ. կառավարութիւնը ձեռք առնէ անհրաժեշտ միջոցներ, հեռացնելու համար խաղաղութեան պահպանումը խափանող արգելքները» եւ կ'եզրակացնէ.— Մեզ կը մնայ սպասել, ճանչնալու համար Ֆրանսայի նոր կառավարութեան դիրքը՝ այս հարցերուն հանդէպ: Կը նախընտրենք այս պարագային մնալ սպասողական դիրքի մէջ, քան թէ որեւէ ենթադրութիւններ ընել»:

Մոսկուա կը գործէ Ժընեւի մէջ

«Ժուռնալ տը Ժընեւ» լաւատեղեակ աղբիւրէ կ'իմանայ թէ Գ. Միջազգայինի բրոբականտի յանձնախումբը որոշած է սաստկացնել Ժընեւի մէջ իր գործունէութիւնը, ուժ տալու համար զինաթափութեան յանձնաժողովին մէջ՝ խորհ. պատուիրակութեան յայտնած տեսակէտներուն:

Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմը

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներու, Թուրքիոյ եւ Խորհր. Միութեան հաղորդած է, Նեղուցներու յանձնախումբի Նախագահին 13 դեկտ. 1930 թուակիր մէկ նամակին պատճէնը, որուն կցուած է Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմին ցանկը:

Այդ ցանկին համաձայն, Սեւ ծովու նաւատորմը բաղկացած է զանազան կարգի 32 միութիւններէ: Ասկից զատ կան նաեւ 12 միութիւններ որոնք նաւազ չունին: Կան նաեւ 21 ջրասուզանակներ:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պիրմանիոյ վերջին ըմբոստութեան ընթացքին, Թարրավատիի մէջ բռնուած գերիի մը վրայէն գտնուած է թռուցիկ մը՝ որմէ կը յայտնուի թէ ըմբոստութիւնը քաղաքական բնոյթ կը կրէր:

Թռուցիկը որ ըմբոստներու կողմէ հրատարակուած յայտարարութիւն մըն է ուղղուած ժողովուրդին, կը յայտնէ թէ կարգ մը գիւղեր հրդեհի տրուեցան անոր համար որ Անգլիացիներուն կողմը բռնած էին:

Պաշտօնական աղբիւրներ կը յայտնեն թէ կառավարական զօրքերը մեծ յաջողութիւններ ունեցած են եւ թէ ըմբոստները հետզհետէ աւելի կը բարոյալքուին: Առջի օր, բազմաթիւ ըմբոստներ գերի բռնուեցան զանազան գիւղերու մէջ եւ ուրիշներ առանց ընդդիմութեան յանձնուեցան:

Ամերիկեան տագնապը

Անգործութիւնն ու ծայրայեղ թշուառութիւնը որոնք մասնաւորաբար բռնած են երկրագործական շրջանները, հարցապնդման տեղի տուին ամերիկեան Ծերակոյտին մէջ,

Ծերակուտական մը յայտնեց թէ, կացութիւնը այնքան ծանր է որ եթէ անմիջական միջոցներու չդիմեն, յեղափոխութիւն կը ծագի:

Ծերակոյտը, ընդունեց 15 միլիոն տոլարի վարկ մը որ պիտի յատկացուի անգործութեան դէմ պայքարին:

Միացեալ Նահանգներու մէջ, անգործներու ընդհ. թիւը կը հաշուուի 8 միլիոն, համաձայն վերջին վիճակագրութեան, ը Սակայն, անգործութեան յանձնախումբի նախագահը կը կարծէ թէ այս թիւը չափազանցուած է եւ զայն կ'իջեցնէ 5 միլիոնի:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Իսրայէլ Օրի» խումբի Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 182 Bld. de la Madeleine սրճարանի վերնայարկը,

Կը խօսի՝ Ընկեր ԱԲՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Իսրայէլ Օրիի կեանքն ու գործունէութիւնը

Մուտքը ազատ է

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ»ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին Salle d'Horticultureի մէջ 84 rue de Grenelle: Métro, Bac

Հովանաւորութեամբ՝ Դ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Դ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ Ամերիկայի հայ ֆաքիր Պ. ԳԱՌՆԻԿ ԹՈՒԲԱՆՃԵԱՆԻ (the Great Rajah)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թատր, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր:

Ընտիր ճաշ, ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ Մուտք 10 ֆր.

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, «Հրանտ-Սամուէլ» գրատան մէջ եւ «Ֆլորիա» ճաշարանը:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. դպրոցի բացումը կը կատարուի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, կուսակցական սրահին մէջ (Րիւ Ռէփիւպլիք) քաղաքի եւ արուարձանի ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները մասնաւորապէս կը հրաւիրուին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Բումպիկինի Հայր. միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Իսի-լէ-Մուլինոյի քաղաքապետ. սրահին մէջ 88 rue Ernest Renand

կը ներկայացուի՝ ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ (զաւեշտ) եւ ՈՍԴԵՍՊԱՆԸ (ողբերգութիւն)

Եւրոպական պարի մրցումներ, Լաւ պարողներուն մրցանակներ

Փոքրիկն ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆ կը պարէ հայկ. պարեր

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճաշ, արեւելեան նուագ՝ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով, Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— փօրթ վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թրամուէյները եւ իջնել Mairie d'Issy-les-Moulineaux.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Պոլու Տէվրէկ Հայր. Միութեան կողմէ, փետրուար 21ին: կը խնդրուի քոյր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը, Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ
"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ,, ԳԻՐՔԸ

356 էջ: գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 ֆր., արտասահման փոստի ծախքով 47 ֆր.: դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Գեւոնեանի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Մուրատ խումբի ժողովը յետաձգուած է:

ՊԵԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը,

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբին ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն,

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է,

ՋԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մուրատ Արղութեան եւ Մջոյ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն, 186 Ave, du Verdun, Իսի լէ Մուլինօ,

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քրիս, Քեռի եւ Զարդարեան խումբերու ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը: կարեւոր օրակարգ,

ԼԻՈՆԻ Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ կար տը վէզի բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահը: կարեւոր օրակարգ,

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ.— Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, Թէյասեղան մը Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւններուն վերըս-կսման առթիւ: մէկ ժամ սինէմա (Փրէնսէս Մաշա) եւ զանազան զուարճութիւններ, կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները,

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին,

ՇԱՊԻՆ Գարահիսարի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rne de Bellevilleի սրահը: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ:

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ Ջէփնի գիւղի Հայր. Միութեան պարգեւները, շահած են, թիւ 234' գորգ, 76' աքաղաղ, 413' ժամացոյց, 457' ինքնահոս գրիչ, Ստանալու համար դիմել անձամբ կամ նամակով Paytoudjian Haïgazի, 13bis Rue Chemin de Fer, Clamart.

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունուար 12 երկուշաբթի, ցերեկէ վերջ ժամը 4ին, 11 Սքուար Ալպոնի, Կը խօսին.

Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան՝ (Էջմիածնայ Աւետարանին մանրանկարներուն ժամանակը), Մոգական լապտերով պատկերներ պիտի ընկերանան այս բանախօսութեան:

Հ. Ներսէս վարդապետ Ակինեան.Նիւթ՝ Եղիշէ, իր ժամանակը եւ անձնաւորութիւնը,

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 2.30ին Թաղապետական սրահին մէջ, Զուտ սկաուտական խաղեր, տօնածառ եւ նուէրներու բաշխում: Մուտք 5 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դարբինեան, Նալպանտեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ԶԱՐԴԱՐ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Էլ Օպէիտ Տօքթ. Խ.— 250,
Մարսէյլ, Օր. Զ.— 50,
Տրէզտէն, Մ. Պ.— 200:
Ֆիլիպէ, Գործ.— 200,
Մարսէյլ, Գործ.— 1200:

կարգադրեցինք,

Հարնի, Ա. Պ.— 70:
Նիմ, Ն. Փ.— 35,
Լա Պօքքա, Փան. ստացած ենք: Տեսնել «Յառաջ» թիւ 1461,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գէորգ Ղազարեանի կինը այրի Թագուհի Ղազարեան եւ զաւակները Սարգիս, Յակոբ եւ Գրիգոր, վեց ամիս առաջ նամակ առնուած է իրենցմէ Պէյրութէն, Իմացնել իրենց հօրաքրոջ աղջկան Եղիսաբէթ Գասապեանի (ծնեալ Պոտիկեան) 12 Passage de l'Union, Asnières, Seine. France.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Պէյնի գիւղէն Յակոբ Նեմսէեան, հօր անուն՝ Բենիամին, մօր անուն՝ Հայկանուշ, Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած է Զաքարիայի շրջանները:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[ION]
208bis, Rue Lafayette Pari[s]
Le Gérant H STEPH[AN]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
10
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

10 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1464

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՔՈՅՐԵՐՈՒՆ ՃԻԳԵՐԸ

Համատարած թշուառութեան պատկերին առջեւ, որ կը տարբերի տեղէ տեղ, ծանր պարտականութիւն մը կ'իյնայ նաեւ մեր քոյրերուն վրայ։

Չենք ուզեր կրկնել սովորական բանաձեւ մը։ Գործեր, պահանջներ կան որոնք ամէն բանէ առաջ մայրական, քրոջական գուրգուրանքի կը կարօտին։ Օրինակ՝ այն ինչ որ նախատեսուած է մեր կարմիր կամ կապոյտ խաչերու ծրագրին մէջ, նկատի առնելով գաղութներու կացութիւնը։

Այսպէս, Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը, որուն հետ կապուած են միւս գաղութներու ժողովրդական Խաչերը, կերպով մը նախկին Ազգանուէրի դերը կը կատարէ։

Հիմնուած՝ մարդասիրական նպատակներով, թշուառին, հիւանդին, կարօտ մօր օգնելու առաջադրութեամբ, ան միեւնոյնատեն անգնահատելի ծառայութիւն մը կը մատուցանէ Նոր սերունդին փրկութեան գործին։ Յունաստանի, Սուրիոյ, հեռաւոր Պարսկաստանի եւ Միջագետքի մէջ դպրոցներ կը պահուին անոր սահմանած վարկերով։ Աթէնքի մէջ դպրոցի շէնք մը շինուած է ամբողջովին Կարմիր Խաչի ծախքով (Զաւարեան վարժարան, Քոքինիա)։ Նոյն հաստատութեան բացած վարկն էր որ դիւրացուց Պէյրութի Հայ Ճեմարանին բացումը, նախաձեռնութեամբ Գահիրէի Համազգային Միութեան։ Ան գումարներ ղրկած է նոյն իսկ Ֆրանսա, լսարան կամ ժողովրդական Տուներ հիմնելու համար։

Չենք յիշեր, տակաւին, Հայաստանի աքսորականներուն, բանտարկեալներուն եւ փախստականներուն, մտաւորական կամ զինուորական վաստակաւորներու, ազատագրութեան նահատակներու ընտանիքներուն, անհատ ուսանողներու յատկացուած գումարները, որոնք պարբերաբար հրատարակութեան կը տրուին։

Պահանջները այնքան բազմացած են տարուէ տարի, որ 10.13,000 տոլարի նախահաշիւը այս տարուան համար բարձրացած է 17.000ի։ Գումար մը, որ դժուար թէ լիովին ճարուի, նկատի առնելով Մ. Նահանգներուն մէջ տիրող գործազրկութիւնը։

Կարելի է ըսել թէ՝ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մէջ, բաղդատաբար տկար կը մնայ Ֆրանսահայ կազմակերպութիւնը։ Եւ մանաւանդ Փարիզի մասնաճիւղը։ Թերեւս մէկ պատճառը այն է որ Փարիզի մէջ, Տիկնանց Կարմիր Խաչը արդէն տիրապետած է հրապարակին, վայելելով ազնուապետական եւ հարուստ շրջանակներու հովանաւորութիւնը (այս տարի անոնք ալ խաւարած են, իբրեւ հետեւանք առեւտրական տագնապին եւ չկրցան տալ իրենց աւանդական մեծ պարահանդէսը, որմէ 150,000—200,000 ֆր. եկամուտ կ'ունենային)։

Ինչպէս ալ բացատրեն, տխո՛ւր է արձանագրել այս իրողութիւնը։

Հին Յունաստանը գաղթականներու կոյտ մըն է, եւ միայն Աթէնքի չորս արուարձաններէն եւ ուրիշ կարգ մը կայաններէ տարեկան 100,000 դրախմի (մօտ 34,000 ֆրանք) հասոյթ կ'արտադրուի, թշուառներ խնամելու եւ մանաւանդ մանկապարտէզ եւ դպրոց պահելու համար (բացի Ամերիկայի նպաստէն)։

Կը թուի թէ Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչի կեդր. Վարչութիւնն ալ գիտակից է այս անբնական կացութեան, եւ կը ճգնի դարմանել զայն։ Ֆրանսայի մեր քոյրերը եթէ ժամանակի կը կարօտին իրենց Ամերիկայի քոյրերուն հասնելու համար, ամէն պարագայի մէջ ներելի չէ որ ետ մնան Յունաստանէն, կամ Եգիպտոսէն, ուր տակաւին Նոր գործի ձեռնարկուած է, բայց մեծ եռանդով եւ շօշափելի արդիւնքով։ Ամէն պարագայի մէջ, տարբերութիւնը մեծ չէ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի միջեւ, տեղական պայմաններու տեսակէտէն։

Բայց, արդար չպիտի ըլլար ամբողջ մեղքը բեռցնել վարիչներուն, աշխատողներուն վրայ։ Հասարակութիւնը ինքն ալ պարտաւոր է իր բաժինը բերել գիտակցօրէն եւ զօրացնել Կարմիր Խաչին թեւերը։

Եթէ ճիշդ է որ մարդիկ աւելի առատաձեռն կ'ըլլան հաճոյքի պահերուն, անհաւասիկ երեկոյթ մը, որ այդ պատեհութիւնը կ'ընծայէ լիուլի։

Այս գիշեր տեղի կ'ունենայ Կ. Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, գունագեղ յայտագրով մը։ Թէ զուարճանալ եւ թէ պարտականութիւն մը կատարել,— իսկ եւ իսկ փարիզեան սովորութիւն է։

Արդ, անոնք որ կը յաւակնին եւրոպականացած ըլլալ, անշուշտ պիտի ուզեն օգտուիլ այս վայելքէն։ Ծծկեր մանուկներ կան որ խնամքի կը կարօտին։ Ուրիշներ՝ հայերէն սորվելու կարօտը կը քաշեն։ Կան լուռ ցաւեր որոնք Սամարացիներու կը սպասեն։

Կարելի չէ այս բոլոր հոգերուն հասնիլ հասարակ ողորմութիւններով։

Անհրաժեշտ է կազմակերպուած աշխատանք, լայն եկամուտով։ Անհրաժեշտ է տաք հետաքրքրութիւն եւ աջակցութիւն՝ այս կամ այն ձեւով։

Եւ յետոյ, ինչո՞ւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչն ալ չզօրանայ այն աստիճան, որ կարենայ իր մայրական ձեռքն երկարել մինչեւ Յունաստան և Սուրիա, մինչեւ հեռաւոր գաղթականները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՈՒՆԻՆ ԱՆԵԼԻՔ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը, բոլորովին անկախ թերթ մը, կը գրէ այս խորագրին տակ (5 դեկտեմբեր).

— «Վերջերս արտակարգ գործունէութեան մը նուիրուած են ռամկավարները ամէն տեղ։ Իրականին մէջ սակայն ամբողջ եղածը բռնազբօսիկ ճիգ մըն է ոչինչէն կուսակցական եւ քաղաքական դրամագլուխ մը ստեղծելու համար։

Այս կարգէն է նոյն այդ կուսակցութեան առաջնորդներուն կողմէ վերջերս հրապարակ հանուած «Պայքար» թերթի պատկերազարդ բացառիկ թիւը, որը զարդարուած է «մենծ» առաջնորդներու նկարներով, պատկերներով եւ զանազան գրութիւններով։

Հայ լրագրութեան մէջ շատ անգամ բացառիկ եւ պատկերազարդ թիւեր հրապարակ կը հանուին այս կամ այն դէպքը դրուատելու եւ կամ հերոսներու յիշատակը յաւերժացնելու։ «Պայքար»ի բացառիկը սակայն այդպէս բան չենթադրեր։ Ոչ հայ պատմութիւն, ոչ ալ հայ գրականութիւն կամ մարտական հերոսներ, դէպքեր ու դէմքեր են որ կ'երեւին հոս։ Գաղութին ծանօթ կարգ մը կուսակցական առաջնորդներու, գործիչներու եւ աշխատակիցներու պատկերներն են որ քով քովի շարուած են պերճապէս ռամկավար ուծացած շարքերուն ցոյց տալու թէ ո՛չ սոսկ մարդիկ եւ պատուական ու քաղաքական կարեւոր դէմքեր ունին իրենց ծոցին մէջ եւ ո՛չ գործօն կը կատարեն ասոնք։ Կ'ըսուի թէ շաբաթոյն բարեմիտ ասպետներու դրամով զարդարուած թերթի այդ բացառիկը ռամկավարներու «անելիք»ներէն մէկը կը կազմէ։

Առաջ քիչ առաջ ալ սոյնպէս «ի ծայն փողոյ եւ թմբկի» կարգ մը վեթերան ընկերներու «յուցահանդէս մը» կազմակերպեցին եւ սարքին կռուողներու կամ գործիչներու խումբ մը մէջտեղ բերելով Շքանշաններ բաժնեցին ասոնց անցեալ գործունէութիւնը գնահատելու համար։ Ասպայման այս ալ իրենց ունեցած ուրիշ մէկ «անելիքը» ըլլալու է։ Բայց թո՛ղ չի կարծուի թէ հայ հասարակութիւնը այնքան պարզամիտ է որ «կարմիր դրօշ ... պէս» կլլեց այդ արուեստական հերոսացումը...։ Հայ հասարակութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ ինչ. Հնչակեան կուսակցութեան մարտական շրջանին պատկանող այդ հերոսներն ու կռուողները ռամկավար սնամէջ ծառին վրայ բուսած պտուղներ չեն։ Այդպիսի անհատներ ծնած ու մեծցուցած ըլլալու համար ռամկավարները պէտք է ապրած, ու թողուցած ըլլան պատմութիւն մը, որը սակայն չեն ապրած ու չունին եւ ունենալիք ալ չունին»։

ՌԱՄԻՆՉՎԻԼԻԻ ԴԱՏԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն վրացի ընկերվարական եւ հանրապետական Վրաստանի յայտնի դէմքերէն Ռամիշվիլիի սպանութիւնը, որ տեղի ունեցաւ անցեալ դեկտ. 7ին Կոպլէնի մէջ։ Դատավարութիւնն սկսած է արդէն։ Ոճրագործը Ջանուքնազի յայտնեց դատաւորին թէ ոճիրը գործած է առանց որեւէ արտաքին թելադրութենէ ազդուելու, միմիայն անոր համար որ Ռամիշվիլիի քաղաքականութիւնը կը նկատէր վտանգաւոր։ Հակառակորդ կողմը կը ջանայ փաստել թէ ոճրագործը գործիք դարձած է բոլշեւիկներուն եւ ոճիրը գործած է անոնց դրդումով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրիի Գործավարներու Խորհուրդը Մէնէւէնի, Մաղնիսայի, Պալըքէսիրի համար՝ ճշդեց զինուորական իշխանութեանց կողմէ կիրարկելի իրաւասութիւնները՝ պաշարման վիճակի տեւողութեան ընթացքին։ Զինուորական իշխանութիւնները պիտի կրնան անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնել երթեւեկի, հաւաքոյթներու, հրատարակութեանց, թղթակցութեանց եւ մասնաւոր առաքումներու վերաբերեալ հարցերու մասին։

Կարեւոր հետապնդումներ Իզմիրի մէջ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած «քիւթիւպիւլաքթապ» (ծայրագոյն) խատ հոճա եւ 8 ընկերները Պոլսոյ ճամբով Մէնէմէն ղրկուեցան։ Պատերազմական ատեանի ընդհ. դատախազը Մէնէմէն գնաց, Շէյխ Էսատը հարցաքննելու համար։

Իզմիրի վերջին ձերբակալութիւնները 12ի հասած են։ Եղած լրատուութեան մը վրայ, ոստիկանութիւնը սկսած է շատ կարեւոր հետք մը հետապնդել։ Իզմիր բերուած է նաեւ Կէլիպոլուի մէջ ձերբակալուած Ֆլօրինէլի Նաշիտ անուն անձը, որ Մէնէմէնի դէպքը պայթելուն, Հորով գիւղէն Կէլիպոլու փախած էր։ Յիշեալը Մէնէմէն պիտի ղրկուի։

Իզմիրի մէջ ձերբակալուած է Եահեա էֆ. անուն մէկը։ Ձերբակալութեան պատճառը այն է որ Շէյխ Էսատի կողմէ իր անունին եկած նամակ մը բռնուած է նամակատան մէջ։

Ձերբակալուած է նաեւ Քէօմիւրճիւցի Շէյխ Սատրք, որ Ագհիսարի մէջ գաղտնօրէն թէքքէ կը բանեցնէր։ Ստուգուած է որ Ագհիսարի մէջ Նաքշիպէնտ աղանդին պատկանողներէն Ահմէտ, Հասիպ, Հայաթի եւ Հայտար անուն անձերը անբարոյական արարքի մէջ գտնուած եւ կարգ մը կիներ պոռնկութեան դրդած են։ Ասոնք ալ ձերբակալուած ու Մէնէմէն ղրկուած են։

.˙. Պալըքէսիր տարուած են Սապրի, Սավֆէթ եւ Րիֆաթ անուն երեք ցրուիչներ։ Տեղւոյն մէջ ալ ձերբակալուած են Ալի Պապա անուն նամակատան պաշտօնեայ մը եւ երկաթուղիի բանուոր մը։

Մէնէմէնի մէջ ձերբակալուած են՝ սպային գլուխը կապելու համար պարան տուող կօշկակար Քեամիլ, Մոլլա Հասան՝ որ ոճրագործներուն սիկարէթ տուած էյ անոր գլուխ լի կալ է լէն յետոյ եւ ուրիշ քանի մը անձեր որոնք կանաչ դրօշը տնկելու տեղը փորած էին։ Մէնէմէն տարուած են Քէմալ փաշայի ու Փորայի բնակիչներէն 9 հոգի, որոնք Նաքշիպէնտ աղանդին կը պատկանին։ Պօզալան գիւղէն ալ 11 հոգի ձերբակալուած կը մնան, ըմբոստներուն 14 օր հիւրասիրութիւն ըրած ըլլալու պատճառով։

Գրաքննութիւն կը հաստատեն

Թղթատարական Տնօրէնութիւնը բոլոր նամակատուններուն հրահանգած է որ Պալըքէսիրի, Մաղնիսայի և Մէնէմէնի համար զոց նամակներ չընդունին։ Էնկիւրիի Ընդհ. Տնօրէնութեան հարցուած եղած է թէ նամակները պէ՞տք է գրաքննել թէ ոչ։

Թուրքիոյ նոր դժգոհութիւնները

Թրքական «Անատոլու» Գործակալութիւնը աֆիոնի վերաբերեալ միջազգային պայմանագրութեան մասին, հետեւեալ զեկոյցը կը հրատարակէ, թուրք կառավարութեան իրաւասու շրջանակներէն քաղուած տեղեկութիւններու հիման վրայ.— Թուրքիա ո՛չ միայն աֆիոն արտադրող, այլ աֆիոնով պատրաստուած դեղեր արտադրող երկիր մը ըլլալով, չի կրնար համամտութիւն յայտնել 1925ին կնքուած աֆիոնի միջազգային պայմանագրութեան, քանի որ ան կը ձգտի սահմանափակել աֆիոնի մշակումը, որ Թուրքիոյ համար տնտեսական մեծ կարեւորութիւն ունի։ Այսուհանդերձ Թուրքիա, մասնաւոր օրէնքով մը սահմանումներ կատարած է երկրին մէջ այդ արտադրութեանց պատրաստութեան, անոնց գործածութեան, ինչպէս նաեւ անոնց արտածման մասին։

«Տեղին է դիտել տալ թէ Թուրքիա մասնակցած է աֆիոնի բոլոր խորհրդակցութեանց եւ պիտի մասնակցի նաեւ Ժընեւի յառաջիկայ խորհրդակցութիւններուն։ Թուրքիա չի խուսափիր մասնակցելէ աֆիոնի պայմանագրութեան, բայց կը նկատէ թէ անարդար է որ կարգ մը եւրոպական երկիրներ որոնք շատ քիչ աֆիոն կ'արտադրեն, կամ բնաւ չեն արտադրեր, կը ձգտին աֆիոնի այլ եւ այլ պատրաստութեանց մենաշնորհը սեփականացնել։ Թուրքիա կը պահանջէ որ այդ պատրաստութեանց մէջ իր արդար բաժինը ճանչցուի։ Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, հարցին միջազգային լուծման տեսակէտէն, մեծ քայլ մը առնուած կ'ըլլայ։»

Չեկայի նոր զոհերը

Քրոնշթատէն հասած լուրերու համաձայն, Չեկան հրացանի բռնած է ծովային պատերազմական վարժարանէն 9 ուսանողներ, որոնք կ'ամբաստանուէին հակայեղափոխական բրոպականտի եւ արտասահմանի մէջ՝ գաղթական Ռուսներու հետ յարաբերութեան համար։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Մեզի հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, նոյնութեամբ.—

Կեդր. Վարչ. Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ երախտագիտութեամբ արձանագրեց իր նորընտիր նախագահին Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի անդամագրութիւնը 1000 անգլիական ոսկի մուտքի տուրքով, որպէս «Բարերար Անդամ»։

.˙. Կեդր. Վարչ. Ժողովը քուէարկեց նաեւ 1931 տարեշրջանի առժամեայ նախահաշիւը եւ կարգ մը խնայողութեանց կարգին որոշեց վերջ դնել Բրոբականտի Յանձնաժողովին, որ երեք տարիէ ի վեր գնահատելի ծառայութիւն կը մատուցանէր Ընդհ. Տնօրէնութեան կողքին։ Անդամները Պ. Պ. Լ. Բաշալեան եւ Ա. Չօպանեան յանձն առին անձնուիրաբար սատարել Միութեան բրոբականտին։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Առջի օր կէս օրէն յետոյ, Նիւ Եորքի եւ Պրուքլինի կոչուած արուարձաններուն մէջ, անգործները բազմաթիւ ցոյցեր կատարեցին։ Ըստ ցուցարարներու ծրագրին, այս ցոյցերը խաղաղ պիտի անցնէին եւ ոստիկանութիւնը հրահանգ ստացեր էր մեղմ վարմունք ցոյց տալ անգործներու հանդէպ, չգրգռելու համար զանոնք։ Բայց անկարգութիւններ պատահեցան։

Պրուքլինի մէջ, հաւաքոյթ մը սարքուեր էր։ Բանախօսները կը թելադրէին որ անօթի մեռնելու համար, անգործները ուժեղ դիմումներ կատարեն որպէսզի բաւարար օժանդակութիւն գտնեն։ Պատուիրակութիւն մը գնաց Պրուքլինի քաղաքապետարանը կարգ մը առաջարկներու կարգին, պահանջելու նաեւ որ անգործները զերծ նկատուին տան վարձք վճարելէ տագնապի ընթացքին եւ շաբաթական նպաստի քանակը 15 տոլարէն բարձրանայ 20ի, քաղաքապետին եւ պատուիրակութեան խօսակցութեան ընթացքին 4 500 ցուցարարներու խումբ մը խուժեց փրկութեան բանակի կայանը, զոր ուզեց գրաւել պոռալով.— «Չենք ուզեր անօթի մեռնիլ»։

Ոստիկանները բռունցքի եւ բիրի հարուածներով, յաջողեցան ետ հրել ցուցարարները եւ շէնքը պաշտպանել եւ մինչդեռ ոստիկանական օդանաւ մը արտասուաբեր ռումբերով զինուած, կը սաւառնէր ցուցարարներուն վրայ, ոստիկանութիւնն օգնական ուժեր ստացաւ. ու յարձակում գործելով նահանջի պարտադրեց ցուցարարները։ Այս կռիւներուն ընթացքին ոստիկաններէն եւ անգործներէն 50ի մօտ անձեր վիրաւորուեցան։

Նիւ-Եորքի մէջ եւս, բախումներ տեղի ունեցան անգործներու եւ գործաւորներու միջեւ։ Ոստիկան մը չարաչար խոշտանգուեցաւ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

ՊԻՐՄԱՆԻՈՅ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հաստատուի թէ Պիրմանիոյ հնդիկ ըմբոստներու պետը որուն համար ըսուեր էր թէ սպաննուած է վերջին բախումներու ընթացքին, ողջ է եւ կրցած է փախուստ տալ։

Առջի օր 600 ըմբոստներ յարձակում գործեցին գիւղի մը վրայ, բայց ոստիկան զօրաց ուժեղ հակայարձակման առջեւ, ստիպուեցան փախուստ տալ, բազմաթիւ վիրաւորներ ձգելէ յետոյ դաշտին վրայ։

ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Բ.

Վերջապէս, ձեւ մը պէ՞տք է գտնել թէ չէ հերքելու անուանարկութեան փորձերն ու վատ ակնարկութիւնները, երբ մանաւանդ անհիմն են եւ յաճախ, գարշ սուտի թխածոներ ըլլալով մէկտեղ, կրնան կուսակցութեան հանդէպ ժողովուրդին համակրանքն ու հաւատքը խախտել։ Պէ՞տք է թէ չէ որեւէ կերպով զսպելու ելլել լեզուի, գրչի ու ձեռքի յանդգնութիւնները, որոնցմով՝ հակառակորդները կը փորձեն Դաշնակցութեան հմայքը փետել անխնայ եւ անպատիժ։

Հարցին պատասխանը փնտռելէ առաջ, ջանանք դասաւորման կանչել հակառակութեան տեսակները, անոնց արտայայտման եղանակներն ու հետեւանքներն ալ։

Հակառակութեան տեսակներ

Ա.— Ծրագրի քննադատութիւն.— Նեղը մնացողը վերջին պահուն կը բռնէ ընկերվարութեան պոչէն, բայց տարբերութեամբ մը.— Ընկերվարականին ու համայնավարին համար, Դաշնակցութիւնը պուրժուական կուսակցութիւն է, իսկ պուրժուային համար՝ ընկերվարական։

Բ.— Գործնական հարցերու շուրջ.— Դատափետում 1) ընդհ. ուղեգծի, 2) ծանօթ որոշումներու, 3) երբ գաղտնի որոշումներու գործադրութիւն՝ ենթադրութիւններ ու վերագրումներ, 4) Ներքին գաղթահայ կեանքի մէջ՝ մեր մասնակցութիւնը եւ մեր գործունէութիւնը, մինչեւ իսկ մատնութեան զրպարտութիւններով։

Գ.— Մեր անցեալը՝ իբր անսպառ աղբիւր, որմէ իբր թէ փաստեր կը քաղեն՝ ընդդէմ Դաշնակցութեան իսկ։

Դ.— Յարձակում Դաշնակցական յայտնի գործիչներու դէմ։

Արտայայտման եղանակներ

Ա.— Մամուլ, Բ) բեմ, Գ) խանգարման փորձ Դաշնակցական հանդէսներու, Դ) ծեծկլուք, Ե) վիրաւորում եւ սպանութիւն, Զ) ներքին պառակտումներ թելադրելու եւ գրգռելու ձգտումներ, անունը տանք, կուսակցութեան մէջ Թրքահայ-ռուսահայ խնդիր յարուցանելու հրապարակային ձեռնարկներ եւ խլրդային, վախկոտ աշխատանքներ։

Ո՛չ միայն բեմով, մամուլով ու թռուցիկներով վարկաբեկել փորձելէ յետոյ Դաշնակցութիւնը, կը ջանան գաղութներու մէջ խափանել անոր գործունէութիւնը ու կոտրել հմայքը, ո՛չ միայն չեն գոհանար հանդէսներու խանգարման ձախող ու անմիտ եղոյթներով, այլ քաջալերուած մեր լռութենէն, ու հանդարտ, պաղարիւն սպասումէն, դանակ ալ կը խաղցնեն ընկերներու կռնակին վրայ։

Անշուշտ, չենք ենթադրեր որ հակառակորդ բանակի յարձակումը Դաշնակցութեան վրայ՝ կը կատարուի համաձայն ռազմագիտական յատակագծի մը, չափուած ձեւուած, դասաւորուած ու կանոնաւոր։ Այդքան խելք չունին։ Բայց բոլոր շրջաններուն մէջ՝ ուր Դաշնակցութիւնը հաստատուած է եւ կը գործէ, քով քովի բերէք վարկաբեկման մեկուսացած փորձերը, որոնք բոլորը սակայն կը բխին հասարակաց նոյն դրդապատճառէն,— Դաշնակցութեան դէմ ոխը— ու կ'ուղղուին նոյն նպատակին — Դաշնակցութեան տկարացումը։ Իսկ հակադաշնակցական ընենք՝ տարբերային այս ոխը որ իր կարգին՝ քով քովի կը բերէ զանազան նկատումներ՝ անշուշտ հայ կեանքի մէջ կը յայտնուի իբր երեւոյթ՝ որուն վրայ կարելի չէ նայիլ հայ-լուսաւորչականի անյիշաչար աչքերով։

Որովհետեւ նոյնիսկ եթէ հրաձուանքը չունենան իրենց նպատակին հասնելու, կը բաւէ որ գիտնանք թէ մեր հակառակորդները երկու գլխաւոր եւ անմիջական ձգտումներ կը հետապնդեն իրենց անընդհատ յարձակումներով,— որոնց ի հարկէ չենք տար աւելի կարեւորութիւն քան ինչ որ կ'արժեն,— որպէսզի այնքան ալ անփոյթ չվարուինք —կը յուսան ա) Դաշնակցութենէն պաղեցնել ժողովուրդին մէկ մասը գոնէ, երբ համաձայն պարագային, «բանիւ եւ գործով» հերքումը չեն տեսներ վերագրումներուն, խեղաթիւրումներուն եւ յարձակումներուն։

բ) կասկածի որդը սպրդեցնել դաշնակցականին սրտին մէջ երբ կը տեսնեն մանաւանդ թէ՝ անփորձ, տաքգլուխ ու վրէժխնդիր երիտասարդութիւնն է որ խումբ խումբ կը բոլորուի յեղափոխական դրօշին շուրջ։

Իսկ այս պղտոր գրգռութիւններուն հանդէպ, կը գոհանանք արդար հպարտութեամբ պանծացնելով Դաշնակցութեան անցեալն ու ներկայի տեսակէտներու կենդանութիւնը, երբ գիտնենք թէ հակառակորդները յարձակելով Դաշնակցութեան անցեալ ու ներկայ գործունէութեան ու նաեւ ապրող յայտնի դէմքերուն վրայ, ուղղակի մեր երիտասարդութեան է որ նշան կ'առնեն։

Լաւ է անշուշտ եւ անհրաժեշտ Դաշնակցութեան անցեալը ցուցադրել նորահաս դաշնակցականին, երբ հոգեկան նահանջի, վհատութեան ու անպատում դժուարութեանց այս օրերուն, օտարութեան լպրծուն հողերուն վրայ, ան՝ այնքան պէտք ունի կորովի, յամառութեան, յանդգնութեան ու պոհողութեան օրինակներու։ Բայց իբր սնունդ՝ անցեալը լոկ չի բաւեր կենսունակ, առողջ ու երիտասարդ հոգիներուն։ Անոնց մեծագոյն մասը Դաշնակցութեան կը դիմէ ապագայի խոր հաւատքով մը։ Իսկ հակառակորդ յարձակումներու մեծ մասը կը ձգտի այդ հաւատքը խախտել։ Դեռ չենք ըսեր թէ Դաշնակցութեան գոյութիւնը վտանգուած է գաղութներու մէջ, հակառակ ռամկավար վաթսունննոցներու հաւաստիքին ու աւետիսին...։ Բայց, հաստատելէ յետոյ— եւ ասոր համար, պէտք չկայ նրբամիտ ու խորաթափանց ըլլալու— թէ յարձակումները զանազանուղղութեամբ չեշտըքալեն զարնելու մեր կենսական երակին, կրնանք ըսել թէ Դաշնակցութիւնը ինքզինքը չի պաշտպաներ անհրաժեշտ ուժգնութեամբ...։

Եւ այստեղ է որ վէճի կը բռնուինք ընկեր Ս. Վրացեանի հետ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

կեղծ ստորագրութեամբ գրութիւններ նկատի չեն առնուիր, մանաւանդ երբ ամբաստանութիւններ կը պարունակեն այս կամ այն հաստատութեան դէմ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 1930ԻՆ

Քէմալիթուրքիան, որ 1925էն ի վեր առաւելապէս ներքին բարենորոգումներով եւ շինարարութիւններով զբաղած էր, 1930ին ցոյց տուաւ մեծ շարժում մը արտաքին քաղաքականութեան մէջ, իր վրայ հրաւիրելով աշխարհի ուշադրութիւնը։

Նախորդ տարուան դեկտեմբերին Խ. Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Գարախանի մեծադղորդ այցելութիւնը Կ. Պոլիս եւ Էնկիւրի, որոշապէս ցոյց որ տուաւ Թուրքիոյ 1930ի արտաքին քաղաքական գործունէութեան ուղեգիծը՝ սերտ կապակցութիւն «եղբայրական» Խորհ. Միութեան հետ, պաշտպանողական - բարեկամութիւն ֆաշիստ Իտալիոյ հետ, եւ կրթնած այս երկու ընդդիմադիր պետութիւններուն, խիստ կեցուածք մը անոնկլիքւոր պետութիւններու հանդէպ՝ Անգլիոյ եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի, որուն հետ բացի հանրային պարտքի եւ կտրօններու անվերջանալի տարակարծութիւններէն, ունի նաեւ վէճեր Սուրիոյ մասին։

Գարախանի այցելութեան օրն իսկ, անգլիական եւ ֆրանսական թերթեր լուր տարածեցին թէ Ռուսիա մեծ գումար մը փոխ պիտի տայ Թուրքիոյ, որպէսզի բոլորովին ձերբազատուի արեւմտեան դրամատիրական աշխարհէն։ Բայց այս լուրը չիրականացաւ եւ Թուրքիա իր նախկին պարտքերը չվճարելուն համար նոր փոխառութիւն չկրցաւ կնքել Եւրոպայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Միակ պետութիւնը նորէն Գերմանիան էր, որ քառասուն միլիոն մարքի համեմատաբար կարճ պայմանաժամով փոխատուութիւն խոստացաւ ճամբաներու եւ երկաթուղիներու շինութեան ձեւին տակ, պայմանաւ որ բոլոր կազմածներն եւ մեքենաները Գերմանիայէն ներածուին։ Բայց գերման ճարտարարուեստին բերանը շատ անգամներ թրքական գործերէն այրած ըլլալուն — մանաւանդ շատ մը քաղաքներու ելեկտրականացման գործերէն — գերման պետութիւնը ճարտարարուեստին կողմէ եղած այս փոխատուութեան երեք չորրորդը ինքը ապահովցուց... Բայց ժողովրդական առածը կ'ըսէ. «մէկ կանաչով, մէկ ծաղիկով գարուն չի գար»։ Ասնպէս ալ Ըսմէթ փաշայի քաղաքականապէս յաջող, բայց տնտեսական տեսակէտով ձախող կառավարութիւնը Թուրքիոյ վարիչ դասակարգին մէջ դժգոհութիւն առեղծեց, հակառակ խիստ օրէնքներու, հոս հոն ցոյց կուտար իր գլուխը։

Ըսմէթ փաշայի անյաջող տնտեսական քաղաքականութիւնը մեծ հարուած մը եւս ստացաւ Քիւրտերու յեղափոխութիւնով, որ 1930ի ամառուան սկիզբը պայթեցաւ Թրքահայաստանի եւ Քիւրտիստանի մէջ։ Թուրքերը այս շարժումը վերագրեցին անգլեւֆրանսական քաղաքական գործունէութեան, իբրեւ հակահարուած Թուրքիոյ ռուսասէր քաղաքականութեան։ Քիւրտ յեղափոխութիւնը աւելի պիտի տկարացնէր Թուրքիան տնտեսապէս եւ այս կերպով ան պիտի ստիպուէր քաղաքական եւ տնտեսական նոր ուղեգիծ մը ընտրել։

Իրաւ ալ, քրտական շարժումը ուժ կ'առնէր Թուրքիոյ սահմանակից, համեմատաբար ազատ Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ, ուր հոծ քրտութիւն մը կ՝ապրի։ Կրնայ ըլլալ որ անգլիական գրգռում մը եղած ըլլայ — գընդապետ Լորէնսի մասին շատ խօսուեցաւ — բայց յեղափոխութեան շարժառիթը կը մնայ Թուրք այլամերժ, կեղեքիչ եւ ոստիկանական դրութեան մէջ։ Որովհետեւ Քիւրտերը լաւ զինուած եւ կազմակերպուած էին եւ Թուրքերէն դաս առնելով մարդ ջարդելը լաւ էին սորված։ Թուրք զօրքն ու բնակչութիւնը բաւական մնասներ կրեցին, բայց Քիւրտերն ալ, հակառակ իրենց հերոսական մարտնչումին, ստիպուեցան քաշուիլ Արարատի վրայ, ուրկէ միջոցներ ունէին Պարսկաստանի իրենց ազգակից եւ գաղափարակից եղբայրներուն հետ կապ հաստատելու։ Ասկէ ծագեցաւ Պարսկաստանի հետ յիշատակագրերու փոխանակութիւնը որուն գլխաւոր նպատակն էր համախորհուրդ գործունէութիւն մը քիւրտ սահմանակից ցեղերը «անվտանգ» դարձնելու։ Պարսկաստան նկատի ունենալով իր հոծ քրտութիւնը, չէր կրնար անշուշտ անմիջապէս գոհացում տալ Թուրքիոյ։ Եւ ահա Թուրքիա կը յղանայ խորամանկ առաջարկ մը՝ «նկատի ունենալով որ Պարսկաստան չուզեր կամ «չի կրնար» իր խօսքը քալեցնել այդ շրջաններու մէջ, կ'առաջարկէ Պարսկաստանի, իրեն յանձնել արեւելեան Արարատը իր սարալանջերով, որպէսզի Թուրքիա ապահովուի քրտական յարձակումներէ։»

Այս առթիւ Թուրքիա պաշտօնապէս կը յայտարարէր որ պիտի հետապնդէ Քիւրտերը «նոյնիսկ սահմանէն անդին»։ Թէեւ չէ իրականացած, այս իր ձեւին մէջ իսկ Պարսկաստանի հեղինակութեան մնասող թըրքական յանդուգն առաջարկը, բայց տակաւին կը խօսուի այդ մասին, որովհետեւ Թուրքիա կը պնդէ իր առաջարկին վրայ եւ փոխարէն այս ռազմական տեսակէտով անփոխարինելի Արարատի դիրքին՝ կը խոստանայ Պարսկաստանի թողուլ մեծկակ սահմանամերձ հողամաս մը։ Եթէ Թուրքերուն ուզածը իրականութիւն դառնայ — ինչ որ չենք յուսար — Թուրքիա մէկ քարով երկու թռչուն զարկած պիտի ըլլայ։ Նախ՝ Քիւրտերու կապը կտրած, եւ երկրորդ, իրհամաթրքական առաջադրութիւններուն մէջ կարեւոր յառաջխաղացում մը ըրած պիտի ըլլայ, որ ոչ միայն Թրքահայ հարցին համար մեծ ժխտական մըն է, այլ մանաւանդ վտանգ մը պարսկական Ատրպատականի։

Քրտական յեղափոխութիւնը, տնտեսական վտանգաւոր վայրէջքը եւ ֆրանսական ու անգլ. դժգոհութիւնները նկատի ունենալով, Թուրքիոյ Փարիզի նախկին դեսպանը եւ Մուսթաֆա Քէմալի շնորհագեղ ընկերուհիին ամուսինը Ֆէթհի պէյ կազմեց ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը, որ Ըսմէթի ռուսական ուղեգծին տեղ կ'ուզէր ընդգրկել արեւմտեան ուղեգիծ մը։ Ֆէթհի պէյ ունէր իրեն պաշտպան Մ. Քէմալը եւ համարձակեցաւ Ըսմէթի դէմ խօսիլ եւ Իզմիրի մէջ տեսակ մը յեղափոխութիւն հանել, բայց տեսնելով որ անկարելի է այդ տեսակ խաղով մը եւրոպական պետութիւններն ու դրամատէրերը խաբել, երեք ամիսէն լուծեց իր կուսակցութիւնը։

Անցնող տարուան Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան կարեւորագոյն անցքը կը մնայ սակայն Յելլէնեւթուրք դաշնագիրը, որ հոկտ. 30ին ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ։ Վենիզելոսը ինքը, որ ասկէ դեռ տասը տարի առաջ Մէգալի Էլիտսի մարգարէն էր եւ անձնապէս գնաց Էնկիւրի իր արտաքին նախարարին հետ ստորագրելու բարեկամական դաշնագիր մը Մ. Քէմալի, Ըսմէթի եւ իրենց արբանեակներուն հետ։ Հոն էին նաեւ Հունգարիոյ վարչապետը, կոմս Պեթլէն եւ ֆաշիստ Իտալիոյ հոգին կը սաւառնէր ամէնուն վրայ։

Այս դաշնագիրը ցոյց տուաւ թէ Թուրքիա առ այժմ կրցած է Իտալիոյ օգնութեամբ— որուն գաղթային քաղաքականութենէն սաստիկ կը դողայ — Յունաստանը ստիպել, որ հակաթուրք քաղաքականութիւն մը չմշակէ։ Ու Վենիզելոս, որ է, եւ կը մնայ յոյն մեծ հայրենասէր մը եւ ճարպիկ քաղաքագէտ մը, օգտուելով առիթէն, կը ձգտի խաղաղութեան այս շրջանին բարձրացնել Յունաստանի տնտեսականը։ Ուրիշ խօսքով, պատրաստել Յունաստանը ապագային համար եւ փրկել զայն Միջերկրականեան եւ պալքանեան խոչընդոտներէ։ Իսկ Թուրքիա ամբողջապէս հռոմի հոսանքէն տարուած, կը մշակէ «Պալքանեան Միութեան» քաղաքականութիւնը, իբր թէ Պալքանները ալեւս խաղալիք չդարձնելու համար մեծ պետութիւններու ձեռքը. իրականին մէջ գործիք դարձնելու համար զայն Իտալիոյ շահերուն։

* *

Մէկ տարուան այս քաղաքական անցուդարձը որոշապէս ցոյց կուտայ որ, Էնկիւրիի Թուրքիոյ եւ Վօսփորի Թուրքիոյ միջեւ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով տարբերութիւն մը չկայ։ Լարախաղացութիւնմընէ բայց պէտք է խոստովանինք՝ ճարպիկ լարախաղացութիւն մը Մոսկուայի, Հռոմի, Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ։

Պերլին ՏԻՐԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ

ՊՈԼԷՆ, 3 յունուար.— Քիչ մը ամէն կողմէն գործազրկութեան լուրեր կը հասնին։ Մեր այս գիւղաքաղաքն ալ, անմասն չէ տիրող տագնապէն, որ թէեւ քիչ մը թեթեւ կ'երեւի, բայց մտահոգութիւն կը պատճառէ միշտ։

Աւելորդ է ըսել որ պզտիկ բաները պատրուակ բռնելով բանուոր ճամբելու առիթը գործատէրերուն ձեռքն է հիմա։

Աղիւսի բոլոր գործարաններն ալ, ազդուած են տագնապէն։ Քիչ շատ կանոնաւոր կերպով աշխատող գործարանը որ կայ՝ Վօլայիէն է եւ մէկ մըն ալ Պէյժէն։ Իսկ տը Վօյեառը ու Ֆիլիփը (միեւնոյն գործատէրը) օրուան աշխատանքը 7 ժամի իջեցնելէն զատ, Ծնունդէն մինչեւ յունուարի 4ը փակ կը պահէ գործարանները, անշուշտ գործաւորին երբեւ կադնդչէք... Թէեւ մինչ այդ, շաբաթը քանի մը օր կ'աշխատին մեր հայրենակիցներէն ոմանք։

Ազգային տեսակէտով շա՛տ ալ խտրութիւն դրած չունին, նայելով գործաւորի ուժին կամ վարժութեան։ Գործագուրկ հ.-յերէն ոմանք, վերջերս նոր տուներու շինութեանց մէջ կ'աշխատին, ան ալ օգին հետ կապուած աշխատանք մը (անձրեւ, ցուրտ եւայլն)։ Կան ուրիշներ գէշ կամ լաւ հեռացած են ու տեղաւորուած Մարսէյլ կամ այլուր, թէեւ անոնք ալ լաւ լուրեր չէ որ կը ղրկեն իրենց ծանօթներուն։

Կան նոյնպէս բոլորովին անգործներ որ առ այժմ կը տոկան, լաւ օրերու յոյսով։ Իսկ ուրիշներ որ ինքնութեան թուղթ չունին կամ աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են, (100 ֆր.նոց ինքնութեան թուղթ ունեցողները)։

Գալով կիներուն տուփի գործին, իրենց տան մէջ կ'աշխատին՝ ան ալ զգալապէս պակսած է եւ քիչ քանակութեամբ միայն կը տրուի։ Մետաքսի փոքր գործարանը ուր շուրջ 8 10 հայ կիներ կ'աշխատէին, արդէն տագնապի առաջին օրերուն գոցուեցաւ (երկու ամիս առաջ)։

Հօսանքը,— հակառակ տիրող գործազրկութեան տագնապին — մեր նորեկ հայրենակիցներուն, դեռ դադրած չերեւիր. Ու կուգան մէկը միւսին ետեւէն ոչխարներու հօտերու պէս, Պոլ քանեան երկիրներէն, Սուրիայէն թէ Թուրքիայէն. Միշտ՝ կիսկատար անցագիրներով, կամ՝ ֆրանսա չմնալու արտօնութեամբ։ Այ ձեւով հապշտաւորներ կուգան Մարսէյլ, ցրուելու համար հոս հոն։ Այս տագնապէն ամէնէն աւելի այս վերջիններն են որ կը տառապին. օրէ օր իրենց ունեցած քանի մը ֆրանքն ալ սպառելով վա՜յ անոր որ ծանօթ կամ ազգական չունի իբրեւ նեցուկ։

Ամէն պարագայի մէջ խել չէ քիչ շատ ձեռքը գործ ունեցո ղին ելլել ու Ֆրանսա գալ, իբր թէ գործը իրեն կը սպասէ, անշուշտ եկողին... գործը լմնցնել համար նիւթապէս թէ բարոյապէս։ Այս պարագաները շատ թեթեւ. օրէն միայն նկատի կ'առ նեն անոնք եւ շատեր ալ վերա դառնալու միջոց կը փնտռեն բայց զբօսաշրջիկներու կարողու թիւնը չունին... Թափառական ազդանդական։

Ասոնց կարգին եկողները մեծ մասով ընտանիքի եւ զաւկի տէ հայրեր են, որոնց շատերն ալ կի ու զաւակներ հոն ձգած, եկած ե օր մը զանոնք ալ հոս բերել մտադրութեամբ։

Իրաւ է թէ մեր ժողովուրդ Տէրզօրներու կիզիչ անապատներ րուն համն ու հոտը առած է, ոտքերը կոշկոռ կապուած՝ աշխա հը կը չափչփէ թափառակա բայց շատ անգամ յուսահատութենէ յուսահատութիւն կ'իյնայ, քիչ մը տեղը «տիտիկ» չընելու համար։ Եւ թերեւս գո՞ւր են մե ցոյց տուած այս պատկերները, շան քարով կարդալ՝ բեռը կապ ղին ու չկապողին, քանի որ վէր ներսէն է որ կը բանի յաճախ, ջուրի ճամբայ կը դարձնէ այ հոսանքը մեր նորեկ հայրենա կիցներուն։

«Եղբօրս (սափրիչ) խօսք ելանք եկանք հոս, եղբայր լքեց մեզ ու հիմա գլուխս պ տէպատ կը զարնեմ ի խնդիր ինք նութեան թուղթի»։ «Ցունաստան թագաւոր եմ եղեր»ի պէս հառ ռաչանքներ ու ափսոսանքներ։

Կնիկը անկից կը քակուի կարաւանը անկից ճամբայ կ'իյնայ նայ։

Եկէ՛ք եկէ՛ք։ Աւետեաց երկ կիրը... Ու ինչպէ՞ս չըսել «ժողովուրդ վուրդ էինք, թափառական դարձա ձանք...»։

Աչքերը դէպի երկի՛ր, դէ երկիր եւ հայրենիքի մօտաւ սահմանները։

Գ.

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 6 յունուար.— Տնտ սական տագնապը օրէ օր կը սաստ կանայ փողոց թափելով հարի բաւոր բանւոր-բանւորուհիներ։

Ընդհանրապէս, Լիոնի մե ամէն ծիւղ քիչ թէ շատ ազդուա է տնտեսական տագնապէն ու ե այս թափով շարունակուի գո ծաւորներու արձակումը, դժուա չէ ենթադրել ճգնաժամային եղ րեր, մանաւանդ մեր հայ րենակիցներուն համար։ Ա Լիոնի գլխաւոր գործարաննե իրենց կարգով եւ հաւասար կե պով իրենց գործունէութիւնը։

Ժիլէ.— Տեղւոյս կարեւոր գ ծարաններէն մին, իր դռները մուր է փակեր աշխատող բազմ ներուն առջեւ, եւ դեռ 15 առաջ, դուրս ձգեց 50-60 գ ծաւորներ։

Պէ

...ան, որ արդէն երբեք տեւա-
...աշխատանքի ապահովութիւն
...երջնչած մեր հայրենակից-
...ան։ Որովհետեւ այս գործա-
...ր ապսպրանք շատ ունեցած
...ռանակը գործաւոր կը վարձէ,
...երբ գործը կը հատնի դուրս
...ափէ հարիւրաւորներ, եւ ահա
...անգամ տնտեսական տագ-
...ը պատրուակ բռնելով. առկից
...0 օր առաջ քանի մը հարիւր
...ի արձակեց, եւ հիմա քաղած
...եկութիւններուս համաձայն
...էն շաբաթը հազիւ 3-4 օր
...խատցնէ։

...ար տը վէգի. — Մետաքսի
...արանը, մինչեւ նոր տարի
...էկ փոփոխութիւն կը նշմար-
... Բայց նոր տարիէն ասդին
...ր պատճառով մը գործաւոր
... գործաւորուհին ճամբու կը
..., եւ յունուար 5ին արդէն
...ակեր է տասնեակ մը գործա-
...ւոր։

...Շասիէթէֆրանսէտըթըւպիւզ.—
...ետական մետաքսի գործա-
... Այս գործարանը անցեալ
...մբերի վերջերը եւ գեկտեմ-
... սկիզբները դուրս ձգեց մօտ
...-120 աշխատաւոր-աշխատա-
...հիներ, եւ ներկայ պահուս
... չկայ գործաւոր արձակելու
...ին։

...Ռոմիա.— Շոգեկառքի վ կօն-
... կը պատրաստէ, ցարդ 8 10
...ի ճամբած է եւ կ'երեւի՝ տա-
...ն չէ ազդուած տիրող տագ-
...էն։

...Րիկէն.— Երկաթի գործարան,
...արդ կը ճամբէ ներկայիս եւ
... նորեր կ'առնէ։

...Արոսիէթէ նուվէլ.— Արուես-
...ան մետաքսի գործարան։ Այս
...արանը ոչ մէկ բանուոր ճամ.
..., ընդհակառակն երբեմն եր-
... կը վարձէ ալ։

...Ռենօքոլայի գործարան. —
... գործարանը մինչեւ նոր տա-
...աշխատցնէ. իսկ անկէ յետոյ
...ամբէ։ Այս տարի ալ նախորդ
...իներուն պէս ըրաւ. բնականա-
...քիչ մը աւելի ճամբելով։

...Մորեղէնի գործարան (մա-
...ոնի) — Այս գործարանը
...ւոր չի ճամբեր մինչեւ հի-
... Այլ երբեմն երբեմն այս ալ
...ր կը վարձէ։

...Ահա մեր քաղաքի գլխաւոր
...գործարաններուն պատկերը
... գիծերով վերոյիշեալ բոլոր
...արաններուն մէջ ալ մեր
...րենակիցները կ'աշխատին եւ
...ար է ճշգրիտ թիւը տալ թէ
...ինչ կամ այնինչ գործարանը
...ն գործաւոր դուրս ձգեց.
...ն սա որոշ է որ դուրս ձըգ-
...ներուն մէջ մեր հայրենա-
...երն ալ կան։ Ահա տնտեսական
...ալ պատկերը Լիոնի հայու-
թեան, որուն 100ին 90 տոկոսը կը բաղկանայ օրը օրին աշխատողներէ եւ ապրողներէ։

Ինչպէս 1926ին, այս տարի ալ քաղաքապետութիւնը ճաշարան մը յատկացուցած է գործազուրկ բանուորներուն, որոնք պէտք է նախ քան այդ տեղ ներկայանալը, իրենց ձեռքը ունենան վկայագիր մը, իրենց պատկանած ազգին վերի մարմիններէն։ Օրինակ, լեհ բանուոր ընկեր մը կ'ըսէր անցեալ օր թէ «Մեր անգործ հայրենակիցները կ'երթան մեր հիւպատոսարանէն հաստատագիր մը կ'առնեն եւ անով իրենց օրական ճաշը կ'ապահովեն, ապագային վճարելու պայմանով»։

Արդ. կարելի չէ՞ նման դիւրութիւններ եւս ընծայուին հայ բանուորներուն համար՝ ազգային մարմիններու կողմէ։ Քնանալու ժամանակ չէ։ Դո՛ւք, «ազգասէր»ներ եւ եկեղեցասէրներ, հայ աշխատաւոր զանգուածները կը հիւծին պատառ մը հացի համար, իրեն ամբողջ ուժն ու կորովը տրամադրելու պատրաստ ըլլալով մէկտեղ։ Քի՛չ մը շարժէի՛ք։

կարապետ ցովակիմեան

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Դեռ երկու ամիս առաջ հայ աշխատաւորները առանց սեռի խտրութեան լարուած մեքենայի նման ամէն առաւօտ ժամը հինգէն մինչեւ ութ կը խուժէին դէպի կայարանը ուրախ ու խնդավառ կը խօսէին աջէն ու ձախէն։

Այսօր, բոլորովին տարբեր է է վիճակը։ Կայարան խուժող աշխատաւոր բազմութիւնը կիսով նուազած է ամէն ոք ապշած ու տխուր է։ Խօսակցութեան անփոփոխ նիւթն է տնտեսական տագնապն ու անգործութիւնը։ Խումբ մը գործաւորներ համախմբուած կը վիճաբանին, անոնցմէ մին «Սիթրօէն»էն, այսպէս կ'ըսէ. «Մեր գործարանէն օրական տասնեակներով գործաւորներ կը հանեն, բոլորն ալ օտարականներ, մեծ մասամբ Հայեր։» Ուրիշ մը որ «Ռընօ» կ'աշխատի, նոյն յանկերգը կ'երգէ։ Երրորդ մը «Լօքոմոթիֆ»ի գործարանէն, կը յայտնէ թէ շաբաթը երեք օր միայն կը բանին, մինչ գործատէրը պզտիկ պատճառի մը կը սպասէ ամէն շաբաթ տասնեակներով գործաւոր ճամբելու համար։

Ազատ արհեստաւորներուն վիճակն ալ շատ մխիթարական չէ։ Թաղին մէջ կան զանազան արհեստաւորներ, դերձակ, կօշկակար, սափրիչ, թէ օրավարձով աշխատող եւ թէ սեփական գործ, ու խանութ ունեցողներ։ Ծանօթ են ա-
նոնցմ է շատերը. շաբաթներով անգործ ձեռքերնին ծալած կը սպասեն։ Շատերը երկու ամիսէ ի վեր անգործ են, ու այս անգործութիւնը ազդած է թաղին թէ ընտանեկան եւ թէ ազգային ընդհանուր շրջանակներուն վրայ։

Ն. Արծրունի

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՐԷՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ

Ֆիլիպէի մէջ (Պուլկարիա) Դաշնակցութեան տեղական կազմին հիմը դրուած է 1906ին։ Այս առթիւ, Ֆիլիպէի «Խաժակ» երիտասարդաց խումբը, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր, շաբաթ 20 դեկտ. ժամը 9ին, երեկոյթ մը սարքելու ի պատիւ կազմին հիմնադիր տարէց ընկերներուն։

Քաղքին մէջ գտնուող, բոլոր տարէց ընկերները պատասխանած էին իրենց ուղղուած հրաւէրին։

Ժամը 9ը անց, «Խաժակ»ի վարչութեան կողմէ հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ եւ կարդացուեցան անունները հիմնադիր անդամներուն (այժմ մեռած կամ ողջ)։

Խաժակի անդամներէն կազմուած նուագախումբը «Մշակ բանուորը» նուագեց եւ ապա լսուեցան արտասանութիւններ եւ երգեր։

«Խաժակ»ի վարչութեան կողմէ ընկ. Հ. Աղասեան բեմ հրաւիրուեցաւ իր տպաւորութիւնները արտայայտելու համար։ Կէս ժամէ աւելի տեւող իր բանախօսութիւնովը, ընկերը գովքը հիւսեց մեր հիմնադիր ընկերներուն եւ անոնց գաղափարներուն, ու պատմեց տարէց ընկերներու կեանքէն հաճելի դրուագներ։

Ի վերջոյ ընկ. Կարօ Ղազարոսեան, օրուան բանախօսը, կենդանի եւ գեղեցիկ նմանութիւններով բաղդատականն ըրաւ սպիտակ ու կանանչ սերունդներուն, գտնելով առաջինները ամէն մեծարանքի եւ գնահատութեան արժանի, որոնք թերի եւ պակասաւոր միջոցներով հրաշքներ գործեցին։ Մատնանշեց նաեւ այսօրուան ծլող ու ծաղկող կանաչ սերունդին հաւատաւոր աշխատանքը ճերմակ սերունդին (մեկնող) կիսատ ձգած գործը իր լրումին հասցնելու համար։

21 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ

Խասքէօյի մէջ (Պուլկարիա) ընկերական հանդիպումի մը առթիւ, քսանեւմէկ նորագիրներ ինքնաբերաբար մուտք գործեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Խասքօյի կազմին մէջ։ Այս առթիւ ընկեր Գ. Նժդեհ, ճառով մը յայտնեց թէ որքան ծանր բեռի մը տակ կը մտնեն մեր 21 նորագիր ընկերները՝ Դաշնակցութեան դրօշին փարելով։

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի կէս օրին, Հայոց եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ հանգուցեալ բանաստեղծ Ռ. Որբերեանի յուղարկաւորութեան հանդէսը։ Յուղարկաւորներու խուռն բազմութիւն մը — մեծատուն, գրագէտ, լրագրող, բժիշկ, փաստաբան, ուսուցիչ — լեցուցած էր տաճարը որ, լոյսերու մէջ կը շողար։ Հանգուցեալին ընտանիքը սարքած էր առաջնակարգ աստիճանի մեռելական հանդէս։ Հոգեւոր հովիւ վռամշապուհ եպսկ., Որբերեանի երիտասարդական կեանքը պատկերացուց իբրեւ ուսուցիչ Պոլիս եւ Պանտրմա, յետոյ Իզմիր։

Յետոյ թուեց հանգուցեալին ցոյց տուած ուշիմութիւնը նաեւ առեւտրական ասպարէզի մէջ, եւ ապա, մխիթարութիւն մաղթեց ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն։ Տօքթ. Ալլահվերտի իր եւ բարեկամական շրջանակի անունով յուզիչ գրութիւն մը կարդաց, հանգուցեալին գրուատիքը ընելով։ Փարիզի մտաւորականութեան կողմէ յարգանքի քանի մը խօսք արտասանեց Պ. Ա. Չօպանեան, որմէ վերջ Պ. Վ. Մալէզեան դրուատեց Որբերեանը բանաստեղծ եւ պարկեշտ ու գործունեայ անձ։ Հանգուցեալին անձնական բարեկամներէն Ֆրանսացի մը գովեստը ըրաւ Որբերեանի անկեղծ բարեկամութեան, որով ան համակրութիւն կը ստեղծէր իր շուրջ եւ կը գրաւէր ունկնդիրները։

Յուղարկաւորներու երկար թափօրը հանգուցեալին տիկնոջ եւ զաւակներուն ցաւակցութիւն յայտնեցին, որմէ վերջ Որբերեանի մարմինը շքեղ մեռելակառքի մը մէջ զետեղուելով փոխադրուեցաւ Սէնթ Ուէնի գերեզմանատունը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Ա Ն Կ Ո Ւ Մ»

Ի՞նչ կ'ըսեն թուրք թերթերը Մէնէմէնի դէպքին մասին.

Նէճմէտտին Սատըգ պէյ (Ագշամ) խօսելով Մէնէմէնի դէպքին մասին, ամէնէն աւելի ցաւալի կը գտնէ ժողովուրդին բռնած ընթացքը։

«Ժողովուրդը կը դիտէ կառավարչատան հրապարակին վըրայ տնկուած «Շէրիաթ կ'ուզենք» վերտառութեամբ դրօշը, եւ անտարբեր կը մնայ։

Իսկ աւելի կարեւորը կայ։ Իրենց ամբողջ ուժը երկու զէնքէ բաղկացեալ այս թափառաշրջիկները անձնազոհ սպայ մը կը վիրաւորեն, կը խողխողեն, սակայն ալ չբաւականանալով կը գլխատեն զայն հարիւրաւոր մարդոց առջեւ, եւ զայն շրջապատող ամբոխը ո՛չ միայն չազդուիր, չընդվզիր այս բարբարոսութեան առջեւ, այլ մէկ մասը կը ծափահարէ նոյնիսկ։

Իրապէս հիւանդագին երեւոյթ մըն է որ քաղաքի մը բնակչութիւնը զրկուած ըլլայ ազնիւ խարշ եւ մարմինը փշաքաղ ընող եղեռնի մը առջեւ յուզուելու ընդունակութենէն եւ ընդհակառակն հաւանութեան ցոյցեր ընէ։

Ինչպէս Կազին կը պատգամէ, ասիկա բոլոր հայրենասէրները ամչցնող դէպք մըն է։ Այնպէս կը խորհինք թէ Մէնէմէնի դէպքին ամէնէն նշանակալից կողմը այս է։ Ստիպուած ենք կանգ առնել այս վտանգաւոր եւ հիւանդագին երեւոյթին առջեւ։ Մէնէմէնի ժողովուրդին հանդիսատեսի անվայել ընթացքը ցոյց կուտայ որ ի՛նչ աստիճանի անկում կայ։

Պէտք է այս ահաւոր ինկածութեան պատճառներուն եւ զայն դարմանելու միջոցներուն վրայ խորհինք։

Նոյն երեւոյթին անդրադառնալով, Եօնուս Նատի պէյի ճիւմհուրիէթը կը գրէ.—

Կազին իր նամակին մէջ ըսաւ թէ հանրապետականներուն եւ հայրենասէրներուն համար ամօթ մըն է այն պարագան, որ Մէնէմէնի մէջ ժողովուրդը ծափերով հաւանութիւն յայտնած է ապային նահատակութեան տեսարանին։

Իրապէս այդպէս է։ Մենք կը սպասէինք որ ժողովուրդը յուզուէր եւ յարձակէր արիւնռուշտ մարդասպաններուն վրայ։ Ըսենք թէ շուարեցան առաջին պահուն եւ չյարձակեցան։ Այն ատեն կրնային զգուանք յայտնել եւ ուրիշ բան մը ընել, կամ գոնէ ո եւ է շարժում չընել։ Բայց ի՞նչ են այդ ծափերը։ Այդ ոճրապարտ ծափերը ի՞նչ տարբերութիւն ունին ոճրին գործօն կերպով մասնակցելէն։

«ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ ՉԷ»

Միլլիյէթ (Մահմուտ պէյ).— Մէնէմէնի դէպքէն հետեւցնելով կարելի չէ ըսել թէ յեղափոխութիւնը վտանգի մէջ է։ Որովհետեւ, յեղափոխութեան ծանր պատասխանատուութիւնը ստանձնող մեծ գլուխները գիտակից են իրենց պարտականութեան։

Մեղք որ երբեմն կը տարուինք ծայրայեղ ազատութեան եւ կեղծ ռամկավարութեան մը տեսութիւններէն, ու կը մոռնանք պարզ իրականութիւնները։ Մտաւորական եւ ընկերային յեղափոխութիւնները, ժողովուրդին կողմէ որքան ալ անկեղծութեամբ ընդունուին, արմատէն չեն կրնար քանդել երկար անցեալի մը շինած ժառանգութիւնը։ Հետեւաբար, պէտք է շատ արթուն գտնուիլ յեղափոխութեան մը հանդէպ որ հոգիներուն չէ թափանցած։

Այո, կարելի չէ ըսել թէ յեղափոխութիւնը վտանգի մէջ է։ Բայց կարելի ալ չէ թոյլ տալ որ յեղափոխութեան պաշտպանութեան համար ամէն օր հայրենակցի մը արիւնը թափի, եւ ամէն օր մեր սպաներուն գլուխները ձորերու ծայրը անցուին։ Թուրք յեղափոխականներուն ամենամեծ առաքինութիւնը այն է որ, չեն վախնար իրականութիւնը եղածին պէս տեսնելու, որքան ալ դառն ըլլայ ատիկա։ Թէքքէները փակեցինք, բայց տէրվիշները կ'ապրին։ Մէտրէսէները փակեցինք, բայց անկէ գաղթողները կը մնան։

Խալիֆան վտարեցինք, բայց քիչ չէ թիւը անոնց որոնք տակաւին հին շրջանը կ'երազեն։ Գլխարկ կրել տուինք, բայց զանոնք գործածողներուն մէջ կան մարդիկ որոնք դեռ մեզ կեավուր կը նկատեն։ Տակաւին կան ողորմելիներ որոնք գլխարկը կը կրեն այն մխիթարութեամբ թէ «բռնութեան տակ ներելի է խոզի միս անգամ ուտել»։ Այս ձեւով կ'ուզեն քաւել գլխարկ գործածելու մեղքը։

ՇԷՅԽ ԷՍԱՏԻ ԿԱՊԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած Շէյխ Էսատի շուրջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Այս շէյխը դէշ անցեալ մը ունի եղեր Շէյխ Սայիտի գործակցած ըլլալով։ Տերութեան պատճառով, գործին ասպարէզը ձգեր է իր տղոց՝ Հաճի Ալիի եւ Մէհմէտի, որոնցմէ մէկը Միջագետքի մէջ բացէ ի բաց կը գործէ։ Էսատ էֆ. իր Մէհմէտ տղուն միջոցաւ կը թղթակցի եղեր Հալէպի, Դամասկոսի եւ Միջագետքի թէքքէներուն հետ։ Իսկ Հաճի Ալի իր աշակերտներուն միջոցաւ կ'իմանար Անատոլուի շարժումները եւ Շէյխին հրամանները։

Շէյխ Էսատի Էրէնքէօյի քէօշկը խուզարկուած միջոցին ոստիկանութիւնը բազմաթիւ անձեր գտած է այնտեղ։ Ասոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Պրուսացի Հաճի Ահմէտ էֆ. որ ըսած է թէ իբր հիւր կը գտնուէր այն տեղ։ Հասկցուած է որ այսպէս հիւր կուգան եղեր Պրուսայէն, Մէնէմէնէն, Գոնիայէն եւ Իզմիրէն եւ շէյխը անոնց միջոցով կը կատարէր իր թղթակցութիւնները։

Շէյխ Էսատի քէօշկէն գտնուած թուղթերուն մէջ պարսկերէն գրութիւններ եւ քիւրտ ցեղապետներու վերաբերեալ նամակներ կան եղեր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը։ Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարագային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ   Մ Ա Ս

...4ի կռուէն Սասունցին միշտ
...ատ ըրած էր կառավարու-
...ն վրայ, իսկ կառավարու-
...ը աշխատած էր մեղքը գը-
...Քիւրտերու վրայ։ Քիւրտե-
...այդ բանը աչքի առաջ ու-
...ելով, պատասխանատուու-
...էց կը վախնային։ Միւս
...էց մեզնից ալ կը վախ-
...ին։
...եղի զինուորներու հրամա-
...արը գրեթէ շաբաթը երկու
...ս անգամ ժողով կ'ընէր ա-
...թներու գլխաւորներուն հետ
... խաբել չկրցաւ։ Նրանք
...էին. «Նախ դուն կ'երթաս,
...ւ երեք օր կը կռուես, յե-
... մենք կուգանք. թէ ոչ՝
... չենք գար»։
...եաքրանցի էմիրէն՝ Գիա-
..., տղայ Սլօն, հարիւր հոգի
...ծ, եկաւ Անտոքի գիւղը,
...քայլ հեռաւորութեան վը-
...եւ պառաց.

— Լօ՛, լօ՛, լօ՛, լօ՛, քալի ջան ֆետան, քարախօ բըքըմ, շատ տըքըմ (ջան ֆետայիներ, պատրաստութիւն տեսէք, կռիւ պիտի ընենք)։

Գէորգը դէմից պոռաց.

— Մենք պատրաստ ենք կառավարութեան դէմ կռուելու եւ ոչ ձեզ հետ։ Ձեզ հետ կռուելու նպատակ չունենք, իսկ դուն եկեր եւ կ'ըսես՝ կռուենք։ Եթէ կռուենք՝ կամ դուն կը փոշմանես կամ մենք։ 94ին քո հայրդ ալ կռուեցաւ Սասունցոց հետ, կառավարութիւնից ի՞նչ հասկցաւ։

Քիւրտերը զարկին մի 100 հրացան, բայց մենք չպատասխանեցինք։ Թողեցին, գացին բանակը։

Հրամանատարը կը հարցնէ

— Ի՞նչպէս եղաւ։

— Մենք գացինք էապէս ըսինք, նրանք էլ էնպէս ըսին, մենք զարկինք, իրենք չզարկին, — կ'ըսեն նրանք։

— Կ'երեւի ձեզնից վախցեր են, — կ'ըսէ հրամանատարը։

— Ի՞նչ վախնալ, մինչեւ անգամ մարդու տեղ չդրին,—կ'ըսէ Սլօն։

Անցաւ մի ժամանակ եւս, յանկարծ ընկաւ հաւար մը։ Բեաքրանցի հովիւները իրենց հօտերը լեցուցեր էին Սէմալցոց արտերի մէջ. Սէմալցիք ալ հօղ կ'ըլլան։

Հովիւները մի մի հրացան կը զարնեն Սէմալցոց ոչխարու վրայ։ Մինչեւ հաւարը հասնելը Բեաքրանցիք հեռացան իրենց տեղերը։ Կառավարութիւնը այդ բոլորը կը տեսնէր, բայց լուռ ու մունջ նստած էր։

Պատճառն ի՞նչ էր, որ այդ տարի կառավարութիւնը մեզ վրայ չեկաւ։ Պատճառը այն էր, որ մեր դիրքերը անառիկ էին։ Շատ տեղ մեր ժողովուրդը քարեր քլորելով պիտի կռուէր նրանց հրացաններու դէմ։ Բացի մեր հրացաններից, չախմախլըներն ալ պիտի կրնային նրանց հետ մրցիլ։

Իմ հաշուով, ամենաքիչը 1ուկէս ամիսէն մինչեւ երկու ամիս պիտի կրնայինք դիմադրել։ Ռուս-ճափոնական պատերազմը դեռ սկսած չէր, Եւրոպան ալ իրեն սովորական խաղերը պիտի խաղար։ Քիւրտերը չկրցան գրգռել մեր դէմ։ Ահա այս պատճառով կառավարութիւնը այդ տարին չեկաւ մեր վրայ։

Օգոստոս ամսի լրումին աշիրները դարձան, գացին իրենց տեղերը։ Սեպտեմբեր 6էն մինչեւ 10 բանակն ալ դարձաւ, գնաց Մուշ։ Մենք ալ իջանք մեր սարերէն, որովհետեւ այլ եւս չէր կարելի դիմանալ։ Սաստիկ ցուրտ էր։ Մեր զինուորներու մի մասը թողուցինք զանազան տեղեր, մի մասն էլ գիւղեր ցրեցինք։

Դեռ բանակի չգնացած, օգոստոս ամսի լրումին, օր մը Սէմալ կը գտնուէինք։ Գիւղաշէն զրկած էի ալիւրի համար Մոկացի Իսօն եւ Մշեցի Սմբատ։

Իսրօն եկաւ քովս եւ գաղտնի ըսաւ.

— Երկու ոստիկան ենք բըռներ Անթանի հովիտն են, մէկը՝ քիւրտ է, միւսը՝ Մշեցի Մալխասենց Վահանը։

Առի հետս Ֆարհատը, Մուրատը, Աւետիսը եւ գնացի՝ ուր որ ոստիկանները բռնուած էին։ Մալխասեան Վահանը հինգ տարի էր ինչ ժանտութիւն կ'ընէր, աշխարհի մէջ ամենավատ արարածն էր։ Քիւրտը չէր վախնար, ինքը ընդդէմ Բոզըկցի էր։ Այդ ցեղը մեզի՝ մինչեւ էտ ատեն, վատութիւն չէր ըրած։ Քիւրտի անունը, հօր անունը, կնոջ անունը գրեցի եւ ապահովցուցի որ չվախնայ. վրան խուզարկեցի. ոչինչ չկար։ Դըրանք բանակ կ'երթային։

Քիւրտին քիչ մը հեռու տարան։ Բերին Մալխասեան Վահանը, որ երկիւղից կը դողար։

— Տղա՛, ըսի, էս շոգին ինչո՞ւ կը դողաս։ Երեւի կեանքիդ մէջ յեղափոխական տեսած չես որ կը վախնաս։

— Չէ, ըսաւ, ինչո՞ւ պիտի վախնամ, դուն ողջ մնաս։

Սակայն, ձեռքերը կ'ամրացնէր՝ ոտքերը կը դողային, ոտքերը կ'ամրացնէր, ձեռքերը կը դողային։

— Քանի՞ տարի է, որ ոստիկանութիւն կ'ընես, — հարցուցի։

— Հինգ տարի։

— Փողերուդ ո՞րչափը առած ես եւ որչափը մնացած է։

— Երկու տարուանը առած եմ, երեք տարուանը մնացած է։

— Այս հինգ տարուան մէջ ի՞նչ հասկցար կառավարութիւնից։

— Պարոն, ոչինչ չհասկացայ։

— Դէ՛հ, ուրեմն, եթէ մենք քեզ խմբի մէջ ընդունենք, սրանից վերջը ազգիդ համար կը ծառայե՞ս։

— Այո՛, — ըսաւ։

— Դէ՛, ուրեմն, կը կանչեմ ընկերոջդ՝ քիւրտին, կ'ըսեմ «վերցրէք ձեր հրացանները եւ գնացէք ձեր ճամբով»։ Իսկ դու քիւրտի ներկայութեամբ կ'ըսես թէ՝ «չէ, պարոն, ես էսկից վերջ ձեզ պէս յեղափոխական պիտի ըլլամ»։ Ես կ'ըսեմ՝ «գնացէք», իսկ դու կ'ըսես՝ «Չէ, ազգիս պիտի ծառայեմ, ինչպէս դուք, էնպէս՝ ես»։ Քիւրտին կ'ըսես՝ «Գնա՛, ես չեմ գար»։

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ — Ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ THEATRE RENEE MAUBEL 8 ԵՒ 10 rue de l'Orient — 119րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԽԻՍՏ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ — 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ԻՆ

ԳԻՆԵՐԸ ԱԺԱՆ
5 — 10 — 15 ՖՐ.
եւ զաւեշտ մը ՍԻՐԱՅԻՆ ՈՃԻՐ (1 արար)

ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ

Փնտռեցէք յայտագիրը

ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական վայրերը

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Իսրայէլ Օրի» խումբի վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 182 Bld. de la Madeleine սրճարանի վերնայարկը՝

Կը խօսի՝ Ընկեր ԱԲՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Իսրայէլ Օրիի կեանքն ու գործունէութիւնը

Մուտքը ազատ է

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս իրիկուն ժամը 9.30ին Salle d'Horticultureի մէջ 84 rue de Grenelle: Métro, Bac

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ Ամերիկայի հայ ֆաքիր Պ. ԳԱՌՆԻԿ ԹՌԲԱՆՃԵԱՆԻ (the Great Rajah)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թառ, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր։

Ընտիր ճաշ, ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ — Մուտք 10 Ֆր.

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. դպրոցի բացումը կը կատարուի վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, կուսակցական սրահին մէջ (Րիւ Ռէփիւպլիք)։ Քաղաքի եւ արուարձանի ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները մասնաւորապէս կը հրաւիրուին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Բուժտիկինի Հայր. միութեան կողմէ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Իսի-լէ-Մուլինոյի քաղաքապետ. սրահին մէջ 88 rue Ernest Renand

կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ (զաւեշտ)
եւ ՈՒԴԵՍՊԱՆԸ (ողբերգութիւն)

Եւրոպական պարի մրցումներ՝ Լաւ պարողներուն մրցանակներ

Փոքրիկն ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆ կը պարէ հայկ. պարեր

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճաշ, արեւելեան նուագ՝ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով՝ Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— փորթ վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թրամուէյները եւ իջնել Mairie d'Issy-les-Moulineaux.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբին ժողովրայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովրայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին՝ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝

ՉԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մուրատ-Սրուշ եւ Միջոյ խումբերու բոլոր ընկերներըայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն, 186 Ave, du Verdun, Իսի լէ Մուլինօ՝

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ կար տը վէգի բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահը։ կարեւոր օրակարգ՝

«ՍԻՓԱՆ» երկսեռ երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան երեքշաբթի իրիկունները ժամը 8ուկէսէն 10, 71, ave. Kléber։ կը խնդրուի նոր երգչուհիներու եւ խումբերու մէջ երգած երգիչներու մասնակցութիւնը։ Դիմել՝ փորձերու իրիկունները կամ գրաւոր Sako Hagopianի, 158 Rue du Château Փարիզ (14).

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Թաղապետական սրահին մէջ՝ Զուտ սկաուտական խաղեր, տօնածառ եւ նուէրներու բաշխում։ Մուտք 5 ֆր.։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամոն, Փիլ.— 65։
Վիէն, Կ. Կ.— 40։
Ամսթերտամ, Գ. Ի.— 200։
Լա Սիօթա, Ա. Տ. Ս.— 10։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ «Սիփան» երգչախումբի 14 փետրուար Շաբաթ իրիկուն Salle Géographieի մէջ։ կը նախագահէ Գեր. Վռամշապուհ Սրբազան՝

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

«Սիփան» Երգչ. Վարչ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պրուսայի Պէյնի գիւղէն Յակոբ Նեմաճեան, հօր անուն՝ Բենիամին, մօր անուն՝ Հայկանուշ։ Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած է Զաքարիայի շրջանները։

Իմացնել իրմօրեղբօր Յարութիւն Կիւլտէրեանի, 25 ter rue de Lyon, Alfortville, Seine, France. Լուր տուողին 500 Ֆր. նուէր։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակիզ.) եւ վարբերի։ Մասն. լապօրաթուար։ Ինչ համեմատ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ.— վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, թէյասեղան մը Զ. Ե. Ռ. միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւններուն վերսկսման առթիւ։ Մէկ ժամ սինէմա (Փրէնսէս Մաշա) եւ զանազան զուարճութիւններ՝ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները՝

ՇԱՊԻՆ Գարահիսարի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ։

ՎԱՆԱՅ ծովին Գարահիսարի արիւնոտ դաշտի Արծիւ միութեան ընդհանուր ժողովը 18 յունուար կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին տեղւոյս Գաֆէ-Տլէստի կից ընդարձակ սրահը։ Մասնաճիւղերէն կը խնդրուի որ իրենց ներկայացուցիչները անպայման ղրկեն որոշեալ ժամուն։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE — Մէթրօ՝ Պէլվիլ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ ԼԱՒ ԱԺԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ Ե. Ր. ԽԻԼԱԳԵԱՆ
33 Rue Rivoli, Tel. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet

Կըստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, ամուսնալուծման եւ արկածներու դատեր։ Կը կատարէ նաեւ իւրալիզասիոնի, ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւնները։ Ծախ ու քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ։ Փոխառութիւն։ Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Ողբացեալ Ռուբէն Որբերեանի յիշատակին Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան կը նուիրէ՝ Բարեգործականին 1000, Աղքատախնամ ընկերութեան 1000, Նէօյիի Հայ Օրիորդաց Օժանդակ Միութեան 500, Կարմիր Խաչին 1000, Հայոց եկեղեցիին 500, Որբախնամ Միութեան 100 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դարբինեան, Նալպանտեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ԶԱՐԴԱՐ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

տխուր մահուան առթիւ՝

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ Ակնաբուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9 12։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ[...]

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատ[...] դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին թոյներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹ[...]

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord [...]

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆԸ
ԵՒ ԱՄԵՆԷՆ ԱԺԱՆԸ

Մ. ՀԱՊԵԱՆ

31 rue Cramme 31 Bois Colombes Tél. Charlebourg [...]

Ամէնէն ընտիր եւ աժան արեւելեան նպարեղէնները վաճառատան մէջ է որ պիտի գտնէք

Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ բոլորովին թարմ ապր[...]

°/。 10 ԶԵՂՉՈՎ

Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաններ[...]

ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն [...] տեսուն կօշիկներ, մեր արհեստանոցին մէջ պատրաստ[...]

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Առաջին փորձով պիտի համոզուիք մեր գիներու աժ[...] թեան եւ ապրանքի տոկունութեան մասին.

Տօներու առթիւ կը տրուին նաեւ օգտակար պզտիկ նուէ[...]

Chaussures «DANEL» 69 rue d'Angoulême, Paris [...]

Métro: Couronnes ou Parmentier, Autobus: AY, B[...]

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

THÉ YAVROU — ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱ[...]

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

ՋՈՒԱՐԹ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐԸ
ԱՄԵՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ
APPAREIL DÉPOSÉ
ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

REGISTERED TRADE MARK

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ

MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, — Մէթրօ՝ LOUIS-BLANC

Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18, փակ է Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ կիրակի օրեր[...]

AGENT PARTOUT — LA MARQUE RÉPUTÉE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
11 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1465

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԴՊԷՍ ԿՐԹԵՑԻՔ, ՀԻՄԱ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

— «Իսկապէս հիւանդագին երեւոյթ մըն է որ քաղաքի մը ակչութիւնը զրկուած ըլլայ աղխարշ եղեռնի մը առջեւ յուզելու ընդունակութենէն եւ ընդհակառակն հաւանութեան ցոյցեր ստարէ»:

Թուրք ժտաւորական մըն է այս տողերը գրողը, հրապարակագիր եւ երեսփոխան: Տանք անունն ալ — Նէճմէտտին Սատըգ, խմբագրապետ ուղղափառ «Ազշամ»ի: Իսկ առիթը՝ Մէնէմէնի դէպքը՝, ուր ամբոխը երիտասարդ սպայի մը գլուխը կտրելով, ցիցի մը վրայ անցուց եւ քաղաքին մէջ պտտցուց: Լսեցէ՛ք Նէճմէտտին Սատըգի բերնով.—

«... Իսկ ամէնէն կարեւորը կայ: Իրենց ամբողջ ուժը երկու ինքէ բաղկացեալ այս Թափառաշրջիկները անձնազոհ սպայ մը վիրաւորեն, կը խողխողեն, Ատով ալ չեն բաւականանար. կը կատեն գայն հարիւրաւոր մարդոց առջեւ եւ ամբոխը ոչ միայն սգդուիր, չընդվզիր այս բարբարոսութեան առջեւ, այլ եւ մէկ սը կը ծափահարէ նոյն իսկ»:

Եւ Թուրք երեսփոխան-խմբագիրը, խո՛րապէս յուզուած, բացագանչէ.

— *«Մէնէմէնի ժողովուրդին այս ընթացքը ցոյց կուտայ է ի՛նչ սատիճանի անկում կայ: Պէտք է լրջօրէն խորհինք յս ահաւոր անկումին պատճառներուն եւ գայն դարմանելու իջոցներուն վրայ»:*

Ահա այսպէս, — «ահաւոր անկում»:

Ի՞նչ կ'ըսէք, Սատըգ պէյ: Իսկապէս այդքան «ահաւոր նկո՞ւմ» կայ ձեր օրհնեա՛լ ժողովուրդին մէջ:

Եւ երբէ՞ն ի վեր: Ազգային մեծ յաղթանակէն յետո՞յ երեւան եկաւ այդ անկումը, թէ ձեր ջիղերը փափկացան ֆէսն ու աւթթոցը նետելէ յետոյ...

Այս այն ժողովուրդը չէ՞ որ ոչ թէ երիտասարդ սպայ մը, յլ մայրերու ստինքներէն խլուած երախաները թրէ կ'անցէր, կամ ցիցի վրայ կը պտտցնէր «սալվաթ»ներով, «փատիահըմ չօք եաշա»ներով: Խաղալով-խնդալով: Փողով եւ թըմուկով.

Եթէ ասոնք տգէտներն են, նոյն ժողովուրդին լուսաւորեալ աւակները չէ՞ին որ, սնտուկներու մէջ կը թխէին օրօրոցնեէն յափշտակուած հազարաւոր հայ մանուկներ: Կը թնդէին, ր ճզմէին որպէս զի տեղաւորուին, եւ կափարիչները գամելով ով կը նետէին...

Գրագէտ բանաստեղծ-քաղաքագէտ Խալիտէ Էտիպ հանըմին ւչքին առջեւ չէ՞ր որ, հարիւրաւոր երախաներ գիտակցաբար նօթի, անդարման կը ձգուէին, կամ կաթի տեղ թոյն կը ծէին, որպէսզի ժամ առաջ անշնչանան...

Նոյն ժողովուրդը, նոյն ժողովուրդին լուսաւորեալ կամ սաւարեալ զաւակները չէի՞ն որ, շղթայակապ զոհերու ոտերուն պայտեր գամելով, կը պտտցնէին թրքական թաղերուն էջ: Եւ ամբոխը պար բռնած կը ծափահարէր: Կը ցնծա՛ր և ուախութեան քրքիջներ կ'արձակէր... կը ցնծային ու վայրենի ւնչեր կ'արձակէին նոյն իսկ ձեր հանըմները, պատուհաններէն, վանդակներու ետեւէն...

Եւ տակաւին, որո՞նք էին որ հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ տունէ տեղէ հանելով, կը կոտորէին փողոցներու, լեռներու եւ դաշտերու մէջ, կացինով, բիրով, սրոցով, դանակով, ւրագով, մուրճով, դաշոյնով, հրացանով: Ժամերու կամ գոմերու մէջ վառելով: Լիճերն ու գետերը նետելով կամ կիրճերու մէջ համազարկի բռնելով, ճախճախուտքերու մէջ անօթի ձգելով: Կիներն ու աղջիկներն ու երախաները շուկաներու մէջ ծախելով, հրաշքով ողջ մնացածները մինչեւ Մուսուլ եւ Տէր Զօր, մինչեւ Եփրատի յորձանքները քշելով...

Կատարեալ հարսնիք էր, չէ՞, բոլորին համար, գլուխն ըլլալով Նէճմէտտին Սատըգներն ու գոյնզգոյն «Ազշամ»նէրը:

Ո՛ր եւ է կերպով ազդուեցա՞ւ այս զարհուրանքները կատարող, կատարել տուող, շրջապատող կամ դիտող ժողովուրդը: Բողոքե՞ց, զայրացա՞ւ, ընդվզեցա՞ւ: Բողոքեցի՞ք դուք, մտաւորականնե՛ր Թուրք աշխարհի: Զգացի՞ք որեւէ յուզում, ո՛րեւէ պատասխանատուութիւն կամ պարտականութիւն: Ունեցա՞ք խղճահարութեան պահեր, թէ ձեր կարգին օրհնեցիք, արբացուցիք, ծափահարեցիք եւ պատմութեան յանձնեցիք իբրեւ ամէնէն փառաւոր աւանդը Արեւելքի «ճէնթլմէ՛ն» ժողովուրդին:

Ինչո՞ւ կը զարմանաք հիմա, որ սա յետամնաց Մէնէմէնի ժողովուրդը ոչ միայն չազդուիր, չընդվզիր երիտասարդ սպայի մը խողխողումէն, այլեւ կը ցնծայ ու կը ծափահարէ:

Ճակատագրակա՛ն է այս պատուհասը: Արժա՛ն և իրաւ:

Պիտի զարնեն, պիտի մորթեն, պիտի խողխողեն, ցիցերու վրայ պիտի պտտցնեն ցնծութեամբ:

Պիտի աւերեն, պիտի կողոպտեն, աւարի պիտի տան, պիտի վառեն առանց ո՛ր եւ է խղճահարութեան: Ինչո՞ւ չէ, «կեցցէ՛»ներով եւ ծափերով:

Երէկ՝ «կեավուրները», այսօր՝ իսլամները: Երէկ՝ Հայն ու Յոյնը: Այսօր՝ Քիւրտը, Լազը, Չէրքէզը, նոյն իսկ Թուրքը:

Այսպէ՛ս գործեցիք ու զարգացուցիք դուք ի բնէ արիւնախանձ բազմութիւնները, եւ հիմա կը վայելէք շնորհները:

Եւ արժա՛ր է որ վայելէք ձե՛ր իսկ գլուխներով, էֆէնտիներ, պէյեր եւ փաշաներ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 25 Դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Երէկ Երեւանից մի ճամբորդ հետեւեալը կը պատմէ.—

Դեկտեմբեր 5ին Երեւանում մի չը տեսնուած դէպք տեղի ունեցաւ իրենց կոմունիստների շուրջ եւ անհաշիւ մարդկանց ձերբակալեցին: Ըստ ճամբորդի պատմածների, Կասեանին, Ջալեանին, Մելիք-Յովսէփեանին, Ամատունուն, Հանէսօղլեանին եւ ուրիշ պատասխանատու կոմունիստների քշել են անյայտ ուղղութեամբ, որպէս աջ թեքման կողմնակիցների: Կառավարութեան գլուխ մնացել են՝ Ս. Տէր Գաբրիէլեան, Ա. Խանճեան եւ մէկ ուրիշ նորեկ: Նոյն ձերբակալութիւնները տեղի են ունեցել նաեւ Վրաստանում ու Ադրբէջանում: Ժողովուրդը սարսափահար վիճակում չը գիտէ թէ ի՞նչ է կատարւում իր շուրջը:

Երեւանում լուրեր է պտտւել, որ Մոսկւայում եւ Լէնինգրադում մեծ կռիւներ կան, իսկ իւչ որ մէկ բարձրաստիճան եւ զինուորական իր զօրամասով Բագւից դէպի Դերբենտ երկաթուղու գիծն է քանդել, որպէսզի Բագուն պաշարած վիճակում պահէ. սակայն Պետրովսկուց եւ Դերբենտից զօրամասեր են տարել եւ ճնշել: Մի մասը անձնատուր է եղել, իսկ միւս մասը քշւեր են անտառները:

Ցեկան Ստալինի կողմնակիցների հետ է, իսկ զօրքը՝ գիւղացիութեան հետ:

Երկու Թղթաբերի ուշանալը առիթ է տալիս մեզ եւս մտածելու, որ Ռուսաստանում կեանքը խաղաղ չէ:

∴ Հարաւային Պարսկաստանում տեղի ունեցած ձերբակալութիւններից յետոյ, տեղիս բոլշեւիկները եւ նրանց գործակալները շատ անհանգիստ վիճակի մէջ կ'ապրին: Շատերը վաղուց են թողել իրենց պաշտօնները, իսկ շատերն էլ սուտ լուրեր են տարածում, որ իրենք չեն ծառայում եւ իրենց փոխարէն նոր մարդիկ են եկել եւայլն.: Այսպէս անելու նպատակն էլ այն է, որ իրենց հետքերը կորսնցնեն:

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Մաղնիսայի, Պալըքէսիրի եւ Մէնէմէնի մէջ պաշարման վիճակի դրութիւնը գործադրուիլ սկսած է: Կայարանները զինուորական հսկակշռի տակ առնուած են եւ շոգեկառքերէն ելլողներուն ինքնութիւնը կը ստուգուի: Երեկոյեան ժամը 6ին գինետուները, 10ին սինէմաներն ու սրճարանները կը փակուին, մինչեւ առտուան ժամը 9 արգիլուած է փողոցները պտտիլ:

Մէնէմէնի պատերազմական ատեանը իր նիստերը պիտի կատարէ Քուլլա դպրոցին մէջ: Ատեանին քննիչ մարմինը գործի սկսած է արդէն:

Պոլսոյ ձերբակալուածները Մէնէմէն ղրկուեցան: Ասոնց մէջ գտնուող փաստաբան Հասան Ֆէհմի պէյ հարցաքննուելէ վերջ ազատ թողուեցաւ. վաղը Պոլիս պիտի վերադառնայ:

Մահափորձ գայմագամի մը դէմ

Ֆոչայի մէջ, Մէհմէտ Ալի եւ Հասան անուն երկու անձեր մահափորձ մը կատարած են տեղւոյն գայմագամ Լութֆի պէյի վրայ, յիշեալ անձերը գայմագամին վրայ յարձակած են երբ ան սրճարանէն դուրս կ'ելլէր: Կէս ժամ ընդհարում տեղի ունեցած է եւ յարձակողներէն մէկը վիրաւորուած է:

Ոճրագործները բռնուելէն վերջ յայտարարած են թէ տեղւոյն Սէրպէսթի նախագահ Սիւլէյման Պասրի էֆ.ն տուած է իրենց ատրճանակները եւ 59ական ոսկի, որպէսզի գայմագամը սպաննեն եւ ինք տէրը ըլլայ Ֆոչայի:

Կուսակալութեան կողմէ քննութիւններ կը կատարուին եւ հաւանական է որ այս դէպքին հետեւանքով. կարգ մը նոր ձերբակալութիւններ հրահանգուին:

Կարեւոր որոշումներ կը տրուին

Էնկիւրիի ներքին գործավարին նախագահութեան տակ ժողով մը գումարուեցաւ մասնակցութեամբ խորհրդական Հիլմի, ոստիկան-զօրքերու ընդհ. հրամանատար Քեազըմ փաշայի ընդհ. ապահովութեան տնօրէն Թէվֆիք Հատի, իրաւագէտ խորհրդական Էքրէմ պէյերու:

Այս ժողովին մէջ ճշդուեցան այն պարտականութիւնները որոնք պաշարման վիճակի շրջանակին մէջ գին. իշխանութեան կը յանձնուին: Այս մասին կանոնագիր մը պիտի պատրաստուի եւ պիտի քննուի Գործավարներու Խորհուրդին առաջին նիստին մէջ:

Հարաւային սահմանին դէպքերը

«Անատոլու» Թուրք հեռագրական գործակալութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ուրֆայի եւ շրջակայքի գրգռութիւններուն մասին.—

ՈՒՐՖԱ, 4 (Ա.).— Ուրֆայէն 15 քիլոմեդր անդին, աւազակախումբ մը յարձակած է կարաւանի մը վրայ եւ կողոպտելէ վերջ քանի մը անձեր ալ տարած է:

Լուր առնուած է թէ Ինիզէ աշիրէթին պետ Միւճհիտ, մեծ յարձակումի մը կը պատրաստուի, ամիս մը առաջ իր կրած պարտութեան եւ մէկ աչքը կորսնցնելուն վրէժը լուծելու համար: Սահմանագլխի Թուրք աշիրէթները իրենց կարգին պատրաստութիւններ կը տեսնեն վերահաս յարձակումին դէմ:

Խորհրդային օդանաւորդութիւնը

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ բոլշեւիկեան օդանաւորդութեան մասին.— Հրակայական գումարներ յատկացուած են օդանաւային տորմիղը զօրացնելու եւ թունաւոր կազեր պատրաստելու:

Քաղաքային եւ զինուորական օդանաւային վարժարաններուն մէջ, աւելի քան 18.000 օդանաւորդներ կը պատրաստուին: Աշակերտ-օդանաւորդները երեք տարի շարունակ, կը հետեւին գործնական եւ արհեստագիտական դասընթացքներու: Անոնց մէջ՝ բազմաթիւ կիներ կան: Նոյնիսկ, քաղաքային կոչուած օդանաւորդական վարժարաններուն մէջ, պայթուցիկներ նետելու, քարտէս եւ լուսանկար առնելու եւ պատրաստելու դասեր կան: Օդանաւային զանազան սպասարկութեանց եւ դպրոցներուն մէջ, ներկայիս իբր պաշտօնեայ կը գործեն 6000 արհեստագէտներ, ճարտարագէտներ եւ քննիչներ:

Խորհրդային դպրոցներուն առաւելութիւններէն մէկը կը կազմէ վարժեցնել օդանաւորդը՝ որեւէ օդանաւու գործածութեան: Կեդրոններուն մէջ կան ամէն տեսակ օդանաւեր, ֆրանսական, անգլիական, գերմանական, իտալական եւ դեռ նոր, ամերիկեան օդանաւեր ալ ձեռք ձգեցին: Անհրաժեշտ գումարները մեծ մասամբ կը հայթայթուին «Օսսօաւեաքիմ» միութիւններուն կողմէ, որոնք հազարաւոր անդամներ ունին: 1931ի համար գծուած ծրագրին համաձայն, հին օդանաւերը պիտի փոխուին եւ անոնց տեղ պիտի գնուին շատ աւելի զօրաւոր օդանաւեր, որոնք կարենան երկարատեւ թռիչքներ կատարել: Այս միջոցիս ուսումնասիրելու վրայ են նաեւ հիւսիսային շրջաններու յատուկ օդանաւեր, որոնց մէջ ծառայող անձերը կարենան երկար ատեն դիմանալ, այն պարագային որ սառուցեալ շրջաններուն մէջ՝ օդանաւերը խանգարում ունենան:

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդային զինուորական սպայակոյտը օդանաւերով յատուկ «յարձակման յատակագիծ»եր ունի: Փորձեր կատարուած են:

Համաձայն այդ յատակագծերուն, օդէն յարձակումը հետեւեալ յաջորդական գործողութիւնները կը նախատեսէ,— Օդանաւային տորմիղ մը կը նետէ թեթեւ ռումբեր՝ ժողովուրդը կամ բանակըահաբեկելու համար. այս առաջին գործողութեան կը յաջորդէ զօրաւոր օդանաւերու կողմէ յարձակում մը աւելի զօրեղ եւ հրձիգ ռումբերով: Իսկ ամենէն վերջ, յարձակումը կը կատարուի թունաւոր կազերով:

Յոյներ գերման վարչապետին դէմ

Սիլեզիոյ մէջ, իր քննական պտոյտին ընթացքին, գերման վարչապետին դէմ թշնամական ցոյցեր կատարուեցան: Ցոյցերը կատարուեցան Հիթլերեաններուն եւ համայնավարներուն կողմէ, որոնք միացած կը գործէին: Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ արգիլել ցուցարարները որ չխուժեն վարչապետին ինքնաշարժին վրայ:

Պեօյթէնի մէջ, վարչապետին ինքնաշարժը ենթարկուեցաւ քարկոծման: Նման ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Կլէյվիցի եւ Ռոզէնպէրկի մէջ, ուր Պրիւնինկ կոպտօրէն անարգուեցաւ ամբոխին կողմէ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտացիներն ու օտար կիները.— Եգիպտոսի ներքին նախարարը հրովարտակով մը արգիլեց եգիպտացի ուսանողներուն եւ այլ պաշտօնեաներուն, օտարուհիներու հետ ամուսնութիւնը, Նախարարական հրովարտակը դիտել կուտայ թէ յաճախադէպ են եգիպտացիներու եւ օտարուհիներու միջեւ ամուսնութիւնները: Անոնք իրարու սովորութիւններն ու աւանդութիւնները չեն ճանչնար, եւ տեղի կուտան օրինական բարդութիւններու, որոնց հետեւանքը կը կրէ կառավարութիւնը:

Համեւրոպայի ծրագիրը.— Յունուար 16ին, Ժընեւի մէջ, Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիանի նախագահութեամբ, պիտի գումարուի Համեւրոպայի ծրագիրն ուսումնասիրող յանձնախումբը, որուն մասնակցելու հաւանութիւն յայտնած են 16 արտաքին նախարարներ:

«Արեւմուտքէն նոր բան չկայ».— Աւստրիական կառավարութիւնը բոլորովին արգիլեց երկրին մէջ, Ռէմարքի այս վէպին շարժանկարային ներկայացումը: Քաղաքական շրջանակները կառավարութեան այս որոշման մէջ կը տեսնեն ազգայնականներու յաղթանակը:

Կորնթոսի ջրանցքը փակուած.— Յունաստանի վերջին երկրաշարժին հողակոյտեր փլած ու Կորնթոսի ջրանցքը թափած ըլլալով, կառավարութիւնը արգիլեց նաւարկութիւնը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ մաքրել ջրանցքը քանի մը շաբաթուան մէջ:

Դէպի Խաղաղութիւն...,— Անգլիական ծովակալութիւնը ուսումնասիրելու վրայ է արագընթաց յածանաւու մը յատակագիծը: Յածանաւը պիտի ունենայ 2000 թոնօ տարողութիւն եւ զինուած պիտի ըլլայ հեռաձիգ չորս թնդանօթներով: Նաւային սահմանափակման դաշինքն է որ անգլիական ծովակալութիւնը մղած է այս նոր յածանաւը ուսումնասիրելու, որ պիտի ծառայէ ընդծովեաներու դէմ յարձակման:

Զարօ աղա եւ Նափոլէոն.— Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ Քէմալէն յետոյ՝ Թուրքիոյ ամենէն համբաւաւոր արարածը Զարօ աղա որ ներկայիս իր 156 գարուններր կը պտտցնէ Ամերիկայի մէջ, դատի տակ է, իր կինը դիմած է Պոլսոյ դատարաններուն թէ իր հնամենի ամուսինը զինք անօթի ձգած է:

Միւս կողմէ Զարօ որուն առեւտրական հաշիւները պարապն եյան Ամերիկայի մէջ, իր ծերութեան... օրերուն համար, քանի մը տոլար մէկդի դնելու հաշուով, ելած է իր յուշերը գրելու Նափոլէոնի մասին որուն ժամանակակից էր,

Վա՛յ քեզ Պոնափարթ, որ յիշատակագիրդ Զարօ աղան է,

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 յունուար.— Երկու թղթակցութիւններով պարզեցի մեր շրջանին բանուորական կացութիւնը։

Քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս։

Ամփոփ ու հակիրճ տողերով մեր ներկայ տնտեսական պայմանները ներկայացնելու համար՝ անհրաժեշտ է բաժանումներ կատարել, դասաւորել քանի մը գիծերով.—

Ա.— Քաղաքի մէջ բնակողներ։

Բ.— Արուարձաններու մէջ բնակողներ, որոնք կը բաժնուին երկուքի.

1.— Սեփական տուն ունեցողներ,

2.— Վարձու նստողներ։

Գ.— Բազմանդամ ընտանիքները։

Դ.— Ամուրիներ առանց ծնողքի։

Ե.— Հողեր գնած եւ նոր շինելու սկսածներ ու կիսաւարտներ։

Ա.— Մարսէյլի հայ գաղութը հաւասար թիւով կ'ապրի արուարձաններու եւ քաղաքի մէջ։ Արուարձանները քաղաքէն հեռու են 40, 15, 20, 30վայրկեան հանրակառքով։ Քաղաքի մէջ Հայերը կը բնակին պանդոկներու մէջ։ Քիչ է թիւը անոնց որոնք «ոչ պանդոկներ»ու մէջ են։ Մէկ սենեակի համար կը վճարեն 180, 200, 250, 300 ամիսը։ Հազիւ երկուք ու կէս կամ երեք մեթր ծաւալ ունեցող չորս պատերու մէջ՝ հոն կ'եփեն, հոն կը ճաշեն, հոն կը հիւրասիրեն եւ հոն կը քնանան։ Բազմանդամ, քանի մը զաւակներով։ Քիչ տեղեր խոհանոցի դիւրութիւն ունին։ Լուացքը կ'ընեն նոյն պատերուն մէջ։ Շատ մը պանդոկներու մէջ ջուր նոյնիսկ չելլար։ Ու կը գործածեն արտաքնոցի խողովակը, իրենց առօրեայ անհրաժեշտ պէտքերը գոհացնելու եւ լուալու համար։ Ու այն գործաւորը որ 600, 800, 1000 ամսական կը ստանայ, հազիւ ծայրը ծայրին կը բերէ։ Մէկ կամ երկու շաբաթ անգործ մնալը, գինքը կը նետէ մոխիրի վրայ։

Բ.— Արուարձաններու բնակչութիւնը բաղդատաբար աւելի ձեռնտու եւ տանելի պայմաններու մէջ կ'ապրի։ Ունի համեստ, մաքուր, սեփական կամ վարձու իր սենեակը որուն կը վճարէ մէկ սենեակի համար 90-100-150 ֆր.։ Ազատ ու լայն մթնոլորտի մէջ, առջեւը գոնէ նստելու եւ կապոյտին նայելու հող ու կտոր մը տեղ ունի։ Առանձին խոհանոցով։ Կ'աշխատին իրենց մօտ գործարաններու մէջ կամ կ'իջնեն քաղաք։ Ի հարկէ անգործութենէ կ'ազդուին նաեւ արուարձաններու մէջ բնակողները, սակայն այնքան շուտ եւ այնքան սուր չի ներգործեր մանաւանդ անոնց որոնք հիմնէն հաստատուած են եւ որոշ չափով իրենց տնտեսութիւնը ապահոված։ Իսկ անոնք որ արդէն սեփական տուներ ունին, վարձու տուած են, շատ քիչ կ'ազդուին կամ բնաւ չեն ազդուիր։ Բարեբախտաբար եւ հաճոյքով պէտք է յիշատակել որ խոշոր եւ նախանձելի թիւի մը կը հասնի այս այլ եւս «մէջքը շտկած» դասը։

Հոս արձանագրենք միայն որ բոլոր արուարձաններու մէջ առհասարակ Հայերը տնտեսապէս շտկուած են, կ'ապրին։ Մէկզմէկու քով, դրացի, ուրախ, հըպարտ իր դպրոցով, իր ժամուտով։

Գ.— Երկու մասի կը բաժնուին ամուրի տղաքը։

1.— Անոնք որ լուրջ մէջիկ կ'աշխատին, «դուրս չեն ելլեր», սահման դրած են իրենց քայլերուն, քսակին եւ ախորժակին, հեռու կը մնան ընկերային կեանքէ, կ'ապրին առանձնական կեանքով, իրենց շրջապատը իրենց հայրենակիցներով, սեղմ ու կրճատուած։ Կրնան ատեն մը դիմանալ, եւ տնտեսապէս առ այժմ բաւական լաւ են։

2.—Անոնք որ կ'ապրին տեղացիներու նման. չեն զրկուիր ոչ թատրոնէն, ոչ սինէմայէն եւ ոչ ալ ընկերային կեանքէն կը խրտչին։ Կը կարդան, կը հետեւին մամուլին, կը հետաքրքրուին ազգային խնդիրներով։ Կ'ապրին աւելի լայն եւ ոլորուն շրջանակի մէջ։ Կը շահին, ու շատ քիչ կրնան մէկ կողմ դնել։ Շատ չեն դիմանար։ Ասկէ դուրս կայ նաեւ փոքրաթիւ դասակարգ մը որ օրը օրին կ'ապրի։ Իր շահածը կը լեցնէ կամ սրճարանը, թղթախաղի մէջ, կամ պարասրահը կամ «գեղածիծաղ ափերուն» վրայ։

Դ.— Ամէնէն շատ կ'ազդուին բազմանդամ ընտանիք ունեցողները։ Մանաւանդ անոնք որ մէկ աշխատող ձեռք ունին։ Անոնք իրենց շահածը օրը օրին կը ջանային բաւարարել չափաւոր եւ հաշուած մատակարարումով։ Անպայման պիտի մատնուին առկախ եւ դժբախտ վիճակի մը, երբ աշխատանքի տագնապը աւելի ծառայի եւ մէկէն զրկուին աշխատանքէ։ Մանաւանդ անոնք որ տարիքոտ են եւ դժուար կրնան աշխատանք ընդունիլ ուրիշ տեղերը։

Ե.— Այս բոլորէն զատ, կան Հայեր որոնք նոր հողեր գնած եւ սկսած էին իրենց բոյնը շինել իրենց դրամը պատրաստ եւ թերեւս միանուագ ձգած ըլլալով հողին ու շէնքի անհրաժեշտ իրերու գնումին. անակնկալօրէն կը մատնուին անել կացութեան։ Կիս-կատար կը մնան տուները, ձմրան այս անձրեւին ու բուքին, անդրադառնալով ընտանիքի տնտեսական եւ ֆիզիքական վիճակին վրայ։ Շատեր փոխառութիւններով ձեռնարկած են։

Այս բոլոր գիծերը ներկայացնելէ վերջ, կարելի է ըսել համարձակ որ հայ գաղութը Մարսէյլի եւ անոր արուարձաններուն մէջ, հարիւրին 50 60ը ինքզինքը գտած, տնտեսապէս բարելաւ եւ ձեռնտու պայմաններու մէջ կ'ապրի։

Կը ջանանք բոլոր արուարձանները հետզհետէ ներկայացնել առանձին։

Պ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 7 յունուար (Սեփ. թղթ.)—Նորէն «Յառաջ»ն է որ կը հետաքրքրուի հայ չարքաշ աշխատաւորին վիճակով, այս դժնդակ պայմաններուն մէջ։

Մեր քաղաքին եւ շրջանին մէջ եւս գործազրկութեան նշաններ նորէն մտահոգութիւն կը պատճառեն։ Մանաւանդ օտար բանուորները կը ջանան առաջուան գործին կրկնապատիկը կատարել առանց տրտունջի։

Դեկտեմբերմաուան ընթացքին, մետաքսեղէնի եւ երկաթի կարգ մը գործարաններէն արձակուեցան մեծ թիւով Ալպանացիներ, Սպանիացիներ եւ փոքրաթիւ Հայեր։ Այս երկու շաբթուան ընթացքին թէեւ խմբովին չեն հաներ. բայց 2ով 3ով կը ճամբեն։

Société St. Chamonaise, Soie de St. Chamond, l'Industrielle Կրանտ ֆիզինի «պանտաժ» կոչուած մասը, առանց խտրութեան նոր գործաւորները հանելէ յետոյ կրճատեցին աշխատանքի ժամերը։

Այս գործարաններէն զատ Rubansի քանի մը գործարաններ եւս ազդուեցան տագնապէն։ Ասոնք Ծնունդի ու նոր տարուան առթիւ 5ական օր արձակուրդ տուին։

Սէն Շամօնի մէջ ներկայիս հայ գործազուրկները նուազագոյն թիւը կը կազմեն, բաղդատելով միւս շրջաններուն հետ։ Հոս մինչեւ այսօր անգործ Հայերու թիւն է 30—35, որոնց շատերը ծանրաբեռնուած ընտանեկան հոգերով։

Ներկայիս տագնապէն ազդուողները տեղացիներ եւ զանազան օտարականներ են, քան թէ Հայեր։ Բայց եւ այնպէս. անոնք որ գործի համար կը փափաքին Ս. Շամօն գալ, յուսախաբութեան պիտի մատնուին։ Ինչպէս անցեալ օր հայրենակից մը կ'ըսէր,— Տասը գործարանի դուռը զարկի պարապ վերադարձայ։

Վերը յիշեցի թէ այս օրերս խմբովին գործէ չեն հաներ, այլ կը շարունակեն ճամբել 2ով 3ով առանց ցեղի խտրութեան։ Բայց բացորոշ է որ եթէ տագնապը ստանայ սուր ընթացք մը, այն ատեն ողբալի պիտի ըլլայ հայ աշխատաւորին վիճակը։ Երէկ հայ երիտասարդ մը գործարանէ մը գործ խնդրած ժամանակ. պատասխաներ են թէ, առայժմ արգիլուած է օտարական վարձել։ Forces Onzionsի երկաթի գործարանն ալ արձակած է ութ օտարականներ որոնց երկուքը Հայ։ Կը լսեմ թէ անոնց տեղ Ֆրանսացիներ մտած են։ Տեղացին գիտէ եկող տագնապը, բայց իրենց հոգը անգամ չէ, քանի որ ունին ընկերային ապահովագրութիւնը, որ չմեռցնելու չափ հացի դրամ պիտի հայթայթէ, իսկ մե՞նք «հայմաթլոս»ներս։

Գալով տնտեսական կացութեան, շատ ծանր է։ Ամէն օր, ամէն ինչ վրայ կը դնէ։ Ֆրանսացի թէ հայ առեւտրականներ կան որոնք իրենց առաջուան առեւտուրին կէսը չեն ըներ գործերու թուլութեան պատճառով։

Մ. ԱԶԱՏ

ՄԱՅՐԻՆ

Անբացատրելի պաշտամունք մը ունիմ յաղթահասակ մայրիին հանդէպ որ կանգնած է հոն՝ Լիբանանի բարձունքներուն վրայ, թեւերը տարածած պատարագիչ երիտասարդ վարդապետի մը նման, որ կը բարձրանայ, կ'երկննայ միշտ դէպի վեր, կարծես գրկելու համար լուսնկան որ կ'անցնի ճերմակ հագուած աղուոր մայրապետի մը համրուած, մանրիկ քայլերով, եւ համբուրելու կապոյտին մէջ պարող աստղերը, որոնք կը հալին, կը հատնին ու կը մարին վերստին կենդանանալով, ինչպէս Լիբանանցի աղջիկներու նուաղո՜ւն, պաշտելի՛ աչքերը։

Ցուլիսին, երբ բնութիւնը սկսի իր կարմիր սկաւառակը նետել գարշապար, այրող շոգը պիտի մեռցնէ քաղաքներն ու կեանքը փոխադրէ դիմացի սարալանջերուն վրայ, ուր մարդիկ նորէն պիտի չափեն պարասրահները ինչպէս հովէն տարուբեր խրտուիլակները բանջարանոցներուն, եւ պիտի յօրանջեն երկար՝ սրճարաններու մէջ, ինչպէս յոգնած ծոյլ գոմէշները ձախձախուտներու ափին։ Ի՜նչ փոյթ, ես պիտի նախընտրէի մագլցիլ լեռնիվեր հասնելու գագաթը, ուր կանգնած է իմ սիրելի մայրին, ոգեւորուելու համար իր ապրելու յամառ ու յարատեւ պայքարով որ սա ապառաժները կը փշրէ ու լեռը իր ոտքերուն տակ կը կքէ։ Սրբելու համար իր ինքնավստահ, խրոխտ սլացքը դէպի բարձրութիւնները, ուրկէ կը հեգնէ վարերու գաղջ ու ծոյլ կեանքը որ կը փորձէ բարձրանալ վանքերու միօրինակ, քնացնող զանգակներուն, աղօթքներուն, խունկերուն եւ պանդոկներու ձայներուն հետ եւ գեռ իր ոտքերուն չհասած կը բախի զաւեթափի հանդիպակաց ժայռերուն, կը գահավէժի վար, երթալ փշրուելու համար Միջերկրականի ալիքներուն դէմ, ինչպէս վիրաւոր թռչունի մը ողորմելի մահը փշշացող, սուլող ու հայհոյող շոգեկառքի մը անիւներուն տակ։

Ես պիտի ուզէի գիշերել իր տակը, գլուխս դրած կոճղին, մոռնալ ընելու համար երգը՝ որ պիտի մաղէին պարիկները իր սաղարթներուն մէջէն արծաթէ սրինգներով, եւ երբ երկինքը խոժոռէր, ես պիտի լսէի վակներեան երաժշտութիւնէն աւելի հզօրները, որոնք միայն հոլածական գեւերը պիտի կրնային բերել հովին ու փոթորիկին հետ եւ փաթթէին իր սլացիկ իրանին։

*
**

Որքա՜ն գեղեցիկ են իմ յոգնաբեկ ու քրթնաթոր եղբայրներս, որոնք կը վերադառնան իրիկունները երկաթ փշրելէն ու պղինձ ծամելէն, անցնելով հպարտ ու լուռ տիտաններու նման, այս պողոտաներու աղմուկին ու թոհ ու բոհին մէջէն, անցնելով ամեհի գղրդիւնով մը րալող մեքենաներու քովէն, հայեացքները միշտ վեր, կարծես փնտռելու համար կապոյտի կտոր մը որ չկայ այս ծխացող աշտարակներու վերեւ, քանի մը լուսատու աստղեր, որոնք խեղդուած են անմեղ, անգիտակից մանուկներու նման այս մահացնող մառախուղին մէջ, ձերմակ՝ կաթէ լուսնկայ, որ անգարմանելիօրէն թոքախտաւոր է հոս, կը հազայ եւ ծուխ ու մուր կը թքնէ վերէն։

Որքա՜ն յամառ, խիզախ եւ իմաստուն է ցեղս, որ ձեռքերը կը մխրճէ գեռ, ծուխերու, բոցերու եւ փշիներու թանձրութիւններէն ներս՝ հրեղէն լուսաւոր խեխալ մը բանելու համար։

Ահա՛ թէ ինչու պիտի սիրեմ միշտ Լիբանանի հսկայ մայրին որ ապառաժները կը փշրէ ու լեռը իր ոտքերուն տակ կը կքէ, միշտ բարձրանալով դէպի վեր, կարծես գրկելու համար լուսնկան որ կ'անցնի ճերմակ հագուած աղուոր մայրապետի մը համրուած, մանրիկ քայլերով, ու համբուրելու կապոյտին մէջ պարող աստղերը՝ որոնք կը հալին, կը հատնին ու կը մարին վերստին կենդանանալով, ինչպէս Լիբանանցի աղջիկներու նուաղո՜ւն, պաշտելի՛ աչքերը։

ԵՂԻԱ ՄԱՌՈՒԽ

Լիոն

ՏԱԼԱՊ

(Հէքիաթ)

Այն ատենները տակաւին զօրութիւն ունէին հսկաները։ Բոլստէր կը կոչուէր մէկն այդ հըսկաներէն, վիթխարի հասակով եւ մեծղի ոտքերով։ Անոր քայլը վեց մղոն երկարութիւն ունէր, այնպէս որ երբ ոտքը տեսնէիք, ժամանակ մը պիտի սպասէիք, որ գլուխն ալ երեւար։

Արդ, Բոլստէր սիրահարած էր քաղցրանուշ մանկամարդ սրբուհիի մը, Ագնեսի։ Երբ Բոլստէր «կը սիրեմ քեզ» կը պոռար, լեռ ու ձոր կը թնդային։ Եւ Ագնես վախէն կը կծկտէր, ու կ'ուզէր փախչիլ այս ահաւոր սիրահարին երկար բազուկներուն մէջէն։ Ո՛չ, չէր ուզեր ամուսնանալ այդ հսկային հետ, որուն գլուխը կը կորսուէր ամպերուն մէջ։ Ագնես քրիստոնեայ էր, եւ այնպէս կը հաւատար թէ հըսկաները կը սերին սատանաներու եւ անմեղ աղջիկներու միութենէն։ Եւ կը կարծէր թէ Բոլստէր, ամէն անգամ լուսնի անյայտացումէն յետոյ, կը մեկնէր «Դեւին Փեջոյ»էն ներս, սատանային իրիկուան աղօթքն արտասանելու կ'երթար։ Ագնես կ'աղաչէր կը պաղատէր բոլոր սուրբերուն,— սատանան ալ գիտէ, որ շատ են այդ սուրբերը,— սուրբն Նէօվտ, որ թզուկ էր, սուրբն Պիրան, որ անագի հանքերուն պահապանն է, սուրբն Կայն, որ կը հսկէ այն հորին վրայ, ուրկէ երկու ծարաւի ամուսիններէն առաջին ջուր խմողը թագաւոր կ'ըլլայ, յետոյ սուրբն Միքայէլ, որ թառած է իր լերան վրայ եւ կը դիտէ Նորմանտիոյ դաշտերը։ Եւ սակայն ոչ մէկ սուրբ կը բարեխօսէր Ագնեսի համար, որուն աղօթքները անցան ընդունայն։

Ագնես դիմեց վհուկներուն։ Մէճի Ֆիկկի, որ շաբաթ իրիկունները, պրասի մը վրայ հեծած՝ կը թռի, կախարդանքի (պուլյու) ենթարկեց Բոլստէրը, դուրս վանեց անոր սէրը ճերմակ գողօշի մը կերպարանքով։ Ուրիշ վհուկ մը, Բիթա, եօթն անգամ թքաւ խանձողներուն վրայ եւ մոխիրը թափեց փոսուսաններուն առջեւ։

Ոչ մէկ աղօթք, ոչ մէկ կախարդանք կրցան հանգչեցնել Բոլստէրի սէրը։ Իր սիրայոյզ երգերը, իր նախանձավառ զայրոյթը, իր ահեղ տրտունջները կը թնդացնէին Քորնուայլի հովիտը, կ'ոստոստէին Լանտս էնտէն մինչեւ Բոդմին, Ֆալմութէն մինչեւ Տինտագէլ։

Ոթժան երեկոյին, մանկամարդ սրբուհին դողահար կը վազէր դաշտերուն մէջէն։ Գիտէր, որ այդ օրհնեալ երեկոյին, մոգական խօսքերը կը թռչին ու կը դողդղան փոքրիկ խոտերուն վրայ։ Այդ սրբազան երեկոյին կ'ըսեն թէ կը լսուի պատերազմիկներու խելացի խօսքը ժայռերու մէջէն, կամ լուսնի միգամածներուն պատմած հրաշալի հէքեաթները հովերուն շրթունքէն։ Այսպէս մտնելով իր մեծ վախը եւ յուզումը, Ագնես կը հրճուէր ու կը խայտար հոգիով։

Երեք ագռաւ անցան երկինքէն։ Ինչպէ՞ս չտեսաւ այդ թռչունները, որոնք եռանկիւն մը կը կազմէին երկնակամարին վրայ։ Երբեմն հէքեաթը կը պահանջէ, որ իր հերոսները կոյր ըլլան։ Այսպէս ծածկուեցաւ սեւ [illegible]։

Մանկամարդ գեղուհին կը ժպտէր իրիկուան արեւին, երբ յանկարծ հսկայ բան մը հանգչեցաւ քովիկը, ժայռին վրայ։ Բոլստէրի վիթխարի ձեռքն էր։ Տակաւին այդ ապառաժին վրայ կարելի է նշմարել Բոլստէրի մատներուն հետքերը։

Վախը խեղդեց Ագնեսը։ Վազե՞լ, փախչե՞լ, բայց ո՞ւր։ Հըսկայի՞ մը առջեւէն, որ մէկ երկվայրկեանէն կը քալէր վեց մղոն։ Առանց բարակը մտածելու, մագլցեցաւ ծառի մը վրայ։

Երբ Ագնես ծառին կատարը հասաւ, ծառն սկսաւ արագութեամբ աճիլ ու մեծնալ, պաշտպանելու համար բարի կոյսը անպիտան հսկայէն, որ բարձր էր տասներկու մղոն։

Ագնես անտեղեակ էր կատարուած հրաշքէն։ Իր նուրբ մատները ճանկերու պէս պինդ փակած էին ճիւղերուն, եւ ծանր ծանր կը թափէին արցունքները։

Ա՜յ, ա՜յ, հսկայ Բոլստէր, որ ապշած ու զարմանահար կեցեր էր բարձրաբերձ ծառին տակ, տեսաւ թէ ի՛նչպէս սրբուհիին արցունքները փոխակերպուեցան լուսեղ եւ սպիտակ գնդիկներու։ Եւ ծառին կեղեւէն դուրս ժայթքեցին բարակ ու կանանչ ցօղուններ, որոնցմէ կը կախուէին այդ հրաշալի գնդիկները։ Այն ատեն պատահեցաւ երկրորդ հրաշք մը, ամէնէն անկարելի հրաշքը, — հէքեաթը կը պահանջէ, որ բարիին հետ չարն ալ ըլլայ։ Բոլստէր յանկարծ ծունկի ինկաւ։ Ագնես, տեսնելով որ ինք շատ բարձր է եւ Բոլստէր՝ չափազանց ցած, յուզուեցաւ։

— Ի՞նչ հրաշք կ'ուզես որ կատարեմ, շահելու համար սիրտըդ, մրմնջեց Բոլստէր քաղցրութեամբ։

— Հաւատա Քրիստոսի։

— Կը հաւատամ ինչի որ կը հաւատաս դուն։

Բոլստէրի նայուածքը չափազանց յստակ էր եւ ձայնը անուշ, այնպէս որ Ագնես սէրով լեցուեցաւ։ Վար իջաւ ծառէն։ Բոլստէր բացաւ բազուկները։ Ագնես այլեւս մեծ չհա[illegible] անոր բազուկները։ Եւ հա[illegible] րեցին իրար տաք ու տա[illegible]

Քանի կը համբուրէին [illegible] ծառին գնդիկները նոր [illegible] մը կը ստանային։

Տասնեւերկու օր երկ[illegible] եղան։ Սիրահարները ամէ[illegible] կուզային իրար համբուրե[illegible] սեղէն գնդիկներով զարդա[illegible] այդ թուփին տակ, որ [illegible] լապ (*) կը կոչուի։ Եւ ամ[illegible] նուազ հսկայկը թուէր Բոլ[illegible] Ագնես աւելի գեղակազմ, է[illegible] լապին աչքերը աւելի պայ[illegible]

Տասնեւերկուերորդ օր[illegible] Ծնունդին հին օրն է,— մազերը մաիկ ըրին աստղ[illegible] այն ատենները սովորու[illegible] ունէր խօսելու մարդոց,— [illegible] տէր ըսաւ Ագնեսի.

— Պէտք է երթամ իմ [illegible] բայրներս ալ համոզեմ եւ [illegible] տոնեայ դարձնեմ։ Քու սի[illegible] արժանի չեմ, եթէ չկռուիմ [illegible] հաւատքիդ համար։ Վաղը եմ [illegible] փէրով պիտի երթամ։

Արդ, Փիփէրոլ վտանգա[illegible] հոր մըն է, բոլորովին մեր[illegible] [illegible] կ'երթան խաւարին [illegible] զաւրութիւնը։ Երբ շուն ձգէք այդ հորին մէջ, եօ[illegible] դառնայ գլխատեալ։ Այս պ[illegible] ճառաւ Քորնուայլի սառա[illegible] իր զօտիէն կը կախէ [illegible] գլուխներ, իբրեւ յաղթութ[illegible] պսակ։ Ագնես քաջութեամ[illegible] կերացաւ իր սիրականին մ[illegible] կախարդական ծառը։ Տալ[illegible] համբուրեցին իրար։ Յ[illegible] Բոլստէր մեկնեցաւ եւ Ա[illegible] բարձրացաւ ծառին վրայ, [illegible] պէտզի երկար ատեն կար[illegible] դիտել իր սիրականը։ Մա[illegible] մարդ աղջիկը ձեռքով համբ[illegible] ներ կը ղրկէր շարունակ, [illegible] պէս որ կորսնցուց իր հաւա[illegible] րակշռութիւնը եւ ինկաւ [illegible] եռ վազեց հսկան։ Տալա[illegible] տակ, թեւատարած ու սպ[illegible] նուած ճնճղուկի մը պէս, փռ[illegible] էր Ագնես։ Տալապին գնդիկ[illegible] ինկեր էին դէմքին վրայ, [illegible] վարքիծ անոր արցունքներու [illegible] Ծառին վրայ կը մնար տակ[illegible] տալապը, իր կանանչ ու [illegible] րակ ոսկրաձեւ ճիւղերով, որ[illegible] կախարդական ձեռքերու [illegible] կծկուած էին։

Այնուհետեւ Նորմանտիոյ [illegible] ուր մարդիկ երջանկաբեր [illegible] մը կը համարին տալապը, [illegible] բահարները կը զգուշանան [illegible] բար համբուրել խթժան երե[illegible] յին, տալապին ճիւղերուն տ[illegible]

Ֆրանս. Թարգ[illegible]

Շ. Ն.

(*) Տալապ (gui) կը կոչ[illegible] այն մակաբոյծ բոյսը, որ բուսնի խնձորի, տանձի եւ [illegible] րիշ ծառերու վրայ, ամառ ձմ[illegible] կանանչ է, մատներու պէս [illegible] ղուններ ունի, օդի ձեւ ճերմ[illegible] կլոր, խմորի նման պտուղն[illegible] ասկէ սոսինձ կը շինեն։ Ֆր[illegible] սացիները porte bonheur կ'[illegible] ուանեն՝ Պտղատու ծառեր[illegible] համար հիւանդութիւն մը նկատուի, բայց սոսինձ տալ[illegible] համար շատկը փնտռուի։Երե[illegible] ըսած են՝ ճուշ, տղամուճ։ կ'ըսեն թէ Թռչունին ծրտ[illegible] տ՚եղերը՚կըբուսնի։Հայերէն կ[illegible] երգին [illegible] լուր բերող։

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԳԻՇԵՐ

Ես սուգ ունիմ այս գիշեր,
Վիշտ ու արցունք պանդո[illegible]
Ըսփոփա՞նք՝ ալ ծարաւ
Ոբքի հոգիս կը մըսի...

Կարօտ ունիմ, սէ՛ր ունիմ
Հոգիս յոյսեր կ'անիծէ.
Հեռո՛ւն ինծի կը սպասեն
Ես՝ փողոցը՛ մընացի...

Կը քանդուի՛ հաւատքն իմ
Ճակատագրիս պէս դաժա[illegible]
Կը խաւարի՛ արեւն իմ
Նըման անձէթ ճըրագի,

Եւ գիշեր է ալ, գիշեր
Թըշուա՛ռ օրերը կեանքի.
Արշալոյսին ի խնդիր
Մա՛հ, քեզի հետ պիտ՝ խա[illegible]

Մարսէյլ Յ[illegible]

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այս միջոցիս Ամերիկայի մասին շրջող պատմութիւնները չափազանց տխուր են։

Նիւ-Եորքի մէջ հազիւ ցամաք կոխած, ճամբորդները կը բախին թշուառներու շարքերու, որոնք նաւերուն խոհարարներէն կը խնդրեն իրենց տալ խոհանոցին աւելցուքները, գորս դեռ՝ ծով թափելու առեն չեն ունեցած։ Բոլոր փողոցներուն անկիւնները կը տեսնէք անհատնում շարք մը տակառներու, որոնց մէջ, անգործներուն գետնախ՝ ձոր կը ծախեն, 5 սէնթ միօրինակ գինով։ Ջերոյէն վար 10 15 աստիճան ցուրտ։ Ամբողջ ընտանիքներ առանց կրակի մնացած են։ Ածուխ չկայ՝ Դրամ ալ չկայ գնելու։ Մանուկները անկողնին մէջ կը պահեն, որպէսզի ցուրտէն չմեռնին։ Գիշերը, այսինքն երեկոյեան ժամը 4էն սկսեալ, լոյս չի վառիր։ Ելեկտրականութիւնը կտրած են երկար ատենէ ի վեր, պարտքը վճարուած չըլլալուն։ Կը պատահի որ ընտանիքին մէկ անդամը տակաւին աշխատանք ունենայ, գէղչուած օրականով. ան է որ մինակը պէտք է հասնի միւս բոլորին պէտքերուն։ Գլխաւոր բազմաթիւ կեդրոններուն առջեւ, ուր պաշար, զգեստ, ապուր կը բաշխեն, կը տեսնէք թշուառներու շարք մը. իրենց սրունքներուն շուրջ թերթ պլլած են, ցուրտէն չսառելու համար, ու անվերջ կը սպասեն։ Առտուն, դեռ լոյսը չծագած, նոյնքան բազմաթիւ շարքեր կը կազմուին աշխատանքի գրասենեակներուն առջեւ։ Անոնց մէջ կան գործաւորներ պաշտօնեաներ, գրաշխատակալներ, արուեստագէտներ, ուսուցիչներ, աշխատաւոր բոլոր դասակարգերէն մարդեր։ Բոլորը պատրաստ են կատարելու ինչ գործ կ'ուզէ ըլլայ, թերթ ծախել, ձիւն աւլել փողոցներուն մէջ, ճաշարաններուն մէջ պնակ լուալ, կը բաւէ որ շաբաթը, օր մը կարենան ապրիլ եւ ապրեցնել իրենց ընտանիքը։ Ծառայութեան պարզը, որ երկու տարի առաջ այնքան դժուարութիւններ կը ստեղծէր Միացեալ Նահանգներուն մէջ, կը մնայ նոյնը այսօր։ Այս խնդրանքի պահանջները որ կը ստեղծեն այս դժուարութիւնները, այլ մատուցումը ամբողջովին կը պակսի։

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

[illegible] կեղծ ստորագրութեամբ գրութիւններ նկատի չեն առնուիր, մանաւանդ երբ ամբաստանութիւններ կը պարունակեն [illegible] կամ այն հաստատութեան [illegible]։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԲԲԱՅԱՐԱՆ

Անցեալ ամիս Փարիզի մէջ տօնեցին «Աբբայարան»ին տարեդարձը։

1906ի վերջերն էր։ Խումբ մը արուեստագէտներ եւ գրագէտներ միացան եւ Քրէթէյի մէջ մենաւոր տուն մը գնեցին։ Խորունկ պարտէզի մը մէջ թաղուած այդ տունը դարձաւ գրական օջախ մը կամ դպրեվանք մը։ Բոլոր այն արուեստագէտներն ու գրագէտները, դեռ 20 տարեկան, որոնք այնտեղ կը բնակէին, կոչուեցան աբբայ։ Արդարեւ աբբայի կեանք կը վարէին անոնք.— երբեք դուրս չէին ելլեր, պարտէզը կը մշակէին, տունը կ'աւլէին կամ նորոգէին, խոհանոցին գործերը կը կատարէին, տպարան մը հիմնած ըլլալով՝ իրենց գիրքերը կը տպէին։ Մէկը գրաշար էր, միւսը մեքենավար։ Իւրաքանչիւր աբբայ պարտաւոր էր տպարանին մէջ աշխատիլ օրական 4 ժամ։ Յետոյ ազատ էին, երազելու կամ գրելու համար ծառերուն տակ, Մարն գետին առջեւ։

Գրեթէ բոլորն ալ 20 տարեկան էին, կամ քիչ մը աւելի։ Կը վայելէին Անաթոլ Ֆրանսի պաշտպանութիւնը ամէն քննադատութեանց դէմ։ Երբեմն հանդէսներ ալ կուտային աբբայարանին պարտէզին մէջ, ուր դերակատարներն ալ իրենք էին։ Իրենց գործերն էր, որ կ'արտասանէին։ Ց ճախ կ'երգէին իրենց ապարանքը.

> կը տեսնեմ զայն, լոյսին մէջ
> լուացուած,
> իր գմրուխտ շապիկը կը ծփայ
> գետինը,
> իր ոտքերը ջրտաւէտ են անանուխով,
> եւ իր գլխարկը՝ կարմիր կղմինտրէ է։

Ժողովուրդը հետզհետէ վարժուեցաւ այս երիտասարդներուն։ Գրական շրջանակ մըն էր, որ այսպէս կազմուած էր։ Շուտով ծանօթ դարձան աբբաները,— նկարիչ Կլէզ, գրագէտներ Ժորժ Տիւհամէլ, Շարլ Վիլտրաք, Ժիւլ Ռոմէն, Հանրի Մարթէն, Ռընէ Արքոս եւ ուրիշներ։ Կը տեսնէք, Ֆրանսայի ներկայ գրականութեան վարպետներն են անոնք։ Ահա թէ ի՛նչ տուաւ աբբայարանը։ Եւ ահա թէ ինչո՞ւ այսօր կը տօնեն իր տարեդարձը։

Երկար չտեւեց։

Կիներ ալ սիրեցին աբբայարանը եւ աբբայուհիներ դարձան (Ալիս Փէրէն, Մառի Լորանսէն)։ Տընիքէր եւ Մարինէթթի ողջունեցին այս շարժումը։ Որովհետեւ աբբաները կ'ատէին գրամը, ընկերային ներկայ պայմանները։ Եւ կը նախընտրէին,— դեռ 20 տարեկան — ապրիլ միայն երազով։

Եթէ շուտով փակուեցաւ աբբայարանը, ֆրանսական գրականութիւնը գոհ է, որ այդ աբբայարանէն լոյս տեսան գեղեցիկ ու երիտասարդ գործեր, եւ այդ աբբայարանէն աշխարհ եկան վարպետ գրագէտներ, որոնք այսօր կը տիրեն հրապարակին։

ՊԱՐՍԻԿ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ժամանակին գրած էինք թէ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, մեծ ցուցահանդէս մը բանալու համար Լոնտոնի մէջ, նուիրուած պարսկական արուեստին։ Արդէն բացուած է այդ ցուցահանդէսը (7 յունուար), որ պիտի տեւէ մինչեւ փետրուարի վերջը։

Լոնտոնի «Թայմզ»ը այս առթիւ բացառիկ թիւ մը նուիրեց (Ծնունդի թիւը, 5 յունուար) պարսկական արուեստին, ամբողջ 24 էջ, ճոխ պատկերներով։ Այնտեղ կը ներկայացուին Պարսկաստանի պատմական մզկիթներն ու նկարները, մանրամասն տեղեկութիւններ կը տրուին պարսիկ ճարտարապետութեան, գրականութեան, արուեստի եւ մշակութային բոլոր ճիւղերուն մասին։

Փարիզի L'Illustrationը եւս իր նոր տարուան բացառիկթիւը գեղազարդած է պարսիկ արուեստին նմոյշներով։

«Թան» այս առթիւ կը գրէ.

— Ցուցահանդէսին ղրկուած են պարսկական արուեստի թանկագին նմոյշները բազմաթիւ պետութիւններու, նոյնիսկ անհատներու կողմէ։ Այս ձեւով կը ներկայացուի Պարսկաստանի գեղարուեստի կեանքը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։ Ցուցահանդէսին պարունակած այս թանկագին իրերուն արժէքը կը գնահատուի 500 միլիոն ֆրանք։ Եզական ցուցահանդէս մը իր տեսակին մէջ։

Պարսիկ թագին գոհարները, զորս փոխ տուած է շահ Րիզա Խան, պահպանուած են ենթակարմիր ճառագայթներու շրջանակով մը, որ կարծր մարմին մը մերձեցումէն կը ճարճատի եւ կ'ազդէ։

Պարսկական արուեստի միջազգային համաժողովը եւս, Մարքիզ Վասըլոյի նախագահութեան տակ կը շարունակէ իր նիստերը։ Հացկերոյթի մը ընթացքին, գովեստով խօսուեցաւ Ֆրանսայի պատգամաւորներուն մասին, ողջունելով ֆրանսական գիտութեան աջակցութիւնը պարսկական արուեստի ուսումնասիրութեան մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Անգլիոյ Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 29 դեկտեմբերին նպաստի համար արձանագրուած գործազուրկներուն թիւր ութ օրուան մէջ աւելցաւ 2,34.765, գործազուրկներուն թիւը հասցնելով 2 643,127, ինչ որ կը նշանակէ թէ անցեալ տարուան թիւէն 1 միլիոն 132,896 աւելի է։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ ՄԱՏԼԷՆ

ՆԻՍ.— Քաղաքէն կէս ժամ հեռու բլուրի մը կողքին վրայ 60 70 սիրուն տուներ, վայելուչ վիլլաներ կը տեսնուին։ Անոնց կողքին կը կանգնի Պ. Զամքէրթէնի կողմէ կառուցուած Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ընդարձակ գետնայարկով մը։

Զէնկիլէրի, Եալովայի եւայլ շրջաններէ խումբ մը հայրենակիցներ ձեռներէցութիւնն ունեցած են սարալանջի մը անհարթութիւնները շտկելով կառուցանելու սիրուն գիւղակ մը՝ Մատլէն — Cité Arménienne անունով եւ իրենց անձնական ջանքերով՝ զայն օժտած են մանկապարտէզ նախակրթարանով մը։ Եւ Պ. Զամքէրթէնէ կազմուած խնամակալութեամբ, որ դժբախտաբար իր պաշտօնի գիտակցութիւնը չունի, կը հետաքրքրուի դպրոցով այնչափ, որչափ Խորհրդային Հայաստանը արտասահմանի Հայերով.։ Կ'արժէ ուրիշ առթիւ անդրադառնալ այս հարցին։

Կրթարանը որ ունի 56 երկսեռ աշակերտներ, Ամանորի առթիւ հանդէս մը կազմակերպեց 28 դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ, Սոլ Վիքթոր Հիւկոյի մէջ։

Սրահը լեցուն էր խուռն բազմութեամբ։ Հոն էին նաեւ «Eclaireur»ի մէկ խմբագիրը եւ պաշտօնատանց ներկայացուցիչներ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ «Մարսէյեզ»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Բացման խօսքը ըրաւ ուսուցիչ Պ Թ. Աբրահամեան որ բացատրեց այն ամենամեծ կարեւորութիւնը զոր մանուկները ունին, ժողովուրդի մը ճակատագիրը կերտելու տեսակէտէն։

Ցնոյ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, եռաձայն երգեր։ Ներկայացուեցաւ «Քաղաքավարութեան վասները»։ Կատարուեցաւ ֆրանսերէն ուղերձ մը փիանօ. դրօշին ուղղուած։ Ներկայացուեցաւ մանկական օփերէթ մը ընկերակցութեամբ նուագի եւ սրամիտ խօսքերով ու մանկական խաղերով համեմուած Քրիստոսի ծննդեան կենդանի պատկերը Ցետոյ ունեցան հայկական պարեր որոնք կրկնուեցան ժողովուրդին փափաքով։

Կ'արժէ յիշել արտասանողներէն փոքրիկն Գնղուհին իր վճիտ եւ քնքոյշ ձայնով, Խաչիկը «Ես հայ եմ»ով եւ Պետրոսեան ու Գրիգոր Գաբրիէլեան որոնք իրենց «Ես վի՛ուար պիտի ըլլամ», եւ Հայրենի հողը» հատուածներուն մէջ շունչ եւ կգացում դրին, եւ այս ամէնը շնորհիւ Օր Ա. Գարակէօզեանի անխոնջ եւ յամառ աշխատութեան։

Միջնարարին, ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ խոշոր եւ գեղեցիկ խմբանկար մը «Հայ վերածնունդի ռահվիրաները» որ բարձրացաւ 1000 ֆրանքի։ Պրն. Ե Խաչատուրեան (տաճարոյժ) միանուագ 210 Ֆր. վճարելով, ստացաւ խմբանկարը ընդհանուր ծափերու մէջ։

Դեռ վերջնական արդիւնքը չենք գիտեր, բայց 4000 Ֆր-ի չափ զուտ շահ կը նախատեսուի։

Շնորհաւորելի է Մատլէնի ընակչութիւնը որ այսպիսի խոստմնալից մանուկներ եւ ծաղկած կրթարան մը ունի։

Հ. Անդրոնի

Ի՞ՆՉ ԱՐԺԵՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Գերմանացի տնտեսագէտ մը վիճակագրութիւն մը պատրաստելով հաշուած է պատերազմին ծախքերը եւ կը կարծէ թէ 80 միլիար տոլարի կը հասնին։

Քանի մը տարի առաջ. մարաջախտ Ռոպէրթսըն, որ ատեն մըԱնգլիոյ սպայակոյտի պետն էր, հաշուեց անգլ. իւրաքանչիւր յարձակողականին ծախքերը։ Կը տեսնուէր որ Արրասի յարձակողականին թնդանօթաձգային պարզ նախապատրաստութիւնը կ'արժէր 13 միլիոն ստերլին։ Այնպէս որ եթէ իրարու վրայ բարդենք հատորուած բազմաթիւ յարձակողականներու ծախքերը, գերմանացիին հաշիւը աննշան կը մնայ։

Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի սուղի նստած է Եւրոպայի, մարդկային կորուստն է։ Եւ խորհիլ որ 8 միլիոն մարդ մեռաւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին։

Սպաննուած զինուոր մը, կ'ըսէր ֆրէտէրիք Փասսի, հաւասար է 20-30 տարուան աշխատանքի։ Չի բաւեր հաշուել միայն սպաննուած զինուորները, պէտք է նկատի առնել հիւանդութեանց զոհերը, մտային խանգարումները եւայլն, միշտ պատերազմ ունենալով իրենց պատճառ։ Ճիշդ է ըսել թէ պատերազմը մարդիկ կը սպաննէ տասը տարի յետոյ։ Պատերազմը սուղի կը նստի ոչ միայն այն յաղթուողին, այլ նաեւ յաղթականին։ Չկայ պատերազմ մը, որ հաստատ բերէ տուգանքով, կ'ըսէր լորտ Ռոզպէրի։

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՃԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԵՏԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 4 Յունուար

ԱԴԱՄԻՆ... ԳԱՆԿԸ

Զինացի երիտասարդ գիտուն մը, Շօ-քօ-Թիէնի մէկ նկուղին մէջ վերջերս գտաւ գանկ մը որ մարդկային որոշ յատկանիշներ ունէր։ Երկրաբաններու կարծիքով, այս գանկը կը մնայ մէկ միլիոն տարիէ ի վեր։

Մինչեւ այժմ, մարդկային հնագոյն ընտանիքին մնացորդներէն ծանօթ են Ճավայի մարդ-կապիկը, որ գտնուեցաւ 1891ին եւ Սուսէքսի մարդը, որ գտնուեցաւ 1912ին։

Լոնտոնի փրոֆէսէօրներէն Սմիթ, որ հրաւէր ստացած էր չինական երկրաբանական պատուիրակութենէն, քննած եւ այն կարծիքը յայտնած է թէ ամենահին գանկն է այս։ Դժբախտաբար կարելի չեղաւ գտնել ուրիշ առարկաներ, որպէսզի հասկցուէր թէ այդ նախամարդը ի՞նչ տեսակ զէնքեր ու գործիքներ ունէր։

Այստեղ հարց մը կայ որ կը վերարծարծուի,— ուրեմն Ասիո՞յ արեւելքն է առաջին մարդկութեան օրրանը։

Գիտունները եզրակացութեան չեն եկած, միայն թէ կ'ընդունին որ գտնուած գանկը ամենահին ոսկորն է առաջին մարդկութենէն։ Թերեւս նախատիպը Ճավայի եւ Սուսէքսի մէջ գտնուած կմախքներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

27 Դեկտեմբեր կիրակի օր, Վիրոֆլէյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Շավիլի Երկսեռ Երիտ. Միութեան եւ C. O. Suresnes (R) խումբերու գնդախաղի մրցումը։ Կանոնաւոր եւ լաւ խաղարկութենէ մը յետոյ Շավիլի մարզիկները շահեցան 8 նշանակէտ 0ի դէմ։

Իսկ անցեալ կիրակի խումբը մրցեցաւ U. S. Meudon (R) խումբին դէմ։ Առաջին խաղամասը անցաւ առանց արդիւնքի, հակառակ երկու կողմերու լաւ խաղարկութեան։ Իսկ երկրորդ կիսախաղը ընդմիջուեցաւ տեղատարափ անձրեւին պատճառաւ։ Արդիւնք 0-0։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դրան թողի գնացի քիւրտին ըսի.

— Ես Վահանին ինչպէս կ'ը[illegible], կը համոզեմ, նա կ'ըսէ չեմ [illegible]ար։ Քիւրտն ըսաւ. «Անդրանիկ փաշա՛, որ չի գար, ես ի՞նչ ը[illegible]»։

[illegible] Վահանին քիւրտի ներկայութեամբ ըսի.

— Վերցուցէք ձեր հրացաններ ու գնացէք։

Իսկ Վահանն ըսաւ.

— Քի՛րտ, դու գնա՛, ես [illegible] գար. այսչափ տարի թուրք[illegible] ծառայութեան ծառայեցի, ո[illegible]չհասկցայ, ասկէ վերջ կ'ուզեմ ազգիս ծառայել։ Գնա՛, ես [illegible] գար։

Քիւրտին պատուիրեցի, որ [illegible] Ջաֆարին եւ Սալէ աղային [illegible]մէ իր տեսածն եւ լսածը։

Նրանք ունէին երկու զափաղլու հրացան եւ երկուական շարք փամփուշտ։

— Քո զոպիթներուն կ'ըսես, որ այս հրացաններուն մենք կարեւորութիւն չենք տալ, ձեռքերնիս ալ չենք առնի։

Քիւրտին ուղարկեցի Մճելնայ աղբիւրը. տղայոց քով եւ պատուիրեցի, որ երկու տղայ, երեկոյեան, նրան տանեն Ցափըկայ կողմը, երկու հրացան եւ փամփուշտները իրեն տան ու վերադառնան։ Սասուն ու Մուշ Դաշտը Մալխասեանի դէմ բողոքող էին։ Ես գնացի Պ Վահանի քով, խօսեցի իմ ըրած կարգադրութեանս մասին, ղրկեցի երկու զինուոր, սպաննեցին Մալխասեանին եւ եկան։

Քիւրտը կ'երթայ, կը պատմէ բոլորը Ջաֆարին ու Սալէ աղային։ Քարտուղարը քիւրտին պատմածը գրի կ'առնէ եւ թուղթը կը ղրկուի Մուշ՝ միւթէսարիֆին։

Սալէ աղան եւ այդ քիւրտերը Մուշ կանչուեցան Ամբողջ Մշոյ Հայերը, Թուրքերն ու կառավարութիւնը այդ բանն իմացան։ Բոլորն ալ հասկցեր էին, որ հայը սպաննած ենք։ Բոլորն ալ զարմացան, որ մենք հայը սպաննած ենք, իսկ քիւրտը բաց թողուցած՝ հրացաններով մէկտեղ։ Մեր հրացանները վերադարձնելը անպատուութիւն էր կառավարութեան համար, որ նրա հրացանները ձեռքերնիս չենք ուզեր առնել։ Այնուհետեւ բոլոր քիւրտերն ու Թուրքերը կ'ըսեն

— Կեցցես դուն ալ, քո ըրած դատաստանն ալ։

***

Հրայրը դարձաւ Սեպտեմբերի վերջերը, պատմեց Բասէնի կռիւները։ Նա հոն կարգադրած էր տեռորի ենթարկել Աղրայէլին եւ Խնուսցի Աւագին։

Աղրայէլը էն անձնաւորութիւնն է, որ 85 հրացան բանալ տուած էր եւ պատճառ դարձած Հրայրի եւ Աշոտ-Թաթուլի ձերբակալման եւ Աշոտ Թաթուլի կախաղան բարձրանալուն։

Աւագն ալ 20 հրացան վերցրած էր մեզնից եւ քիւրտ աղայի մը քով խոլամ մտած։ Էտոնք երկուքն ալ 1903ի ձմրան սպաննուեցան։ Ցեռորիստները ազատ են։ Աղրայէլին զարնողը իրեն հօրեղբօր տղան էր, որ վերջերս կուրացաւ սպաննուեցաւ։

Ես վերցրի Աւետիսը եւ 15 զինուոր, գնացի Ցաղըրնի։ Ֆարհատը հոն տուն կը շինէր՝ Զաթոյի տան կողքին, որպէսզի մենք ձմեռը հոն անցկացնենք։ Երկու տունը կ'առնէր մօտ 100 մարդ։ Ես ու Աւետիսը ատն մէջ շինեցինք մի հրաշալի փուռ։ Մէկ կողմը շինեցինք ննջարան մը, փոքրիկ սենեակ Պ. Վահանի համար, գրասեղան մը առաջքը։

Մշեցի կարօ անուն տղայ մը եկաւ իր մեքենայով, տղայոց շորեր կը կարէր։ Մէկ կողմը Ռուսաստանցի Մատօն ղոնտաղ կը շինէր։ Փուռը ամէն օր հաց կ'եփէր, բացի ուտելուց, օրական երկու միջակ չորացած պահեստի պաշար կը հանէր։ Ամբողջ չորս ամիս այդ փուռը անընդհատ կը վառուէր. միջին հաշուով, օրական 20-30 մարդ է եղեր գրսէն հաց ուտողը։ Մի կողմն ալ կերակուր կ'եփուէր։

Շէնքերուն կից՝ փոքրիկ մառաք մը կար, ուր երկու Բաղէշցի՝ ուստա Մարգար եւ ուստա Խաչիկ, որոնց բանի բերին, Հիթինցի Գրիգոր եւ Ներքին Կէշէցի մի դարբին գիշեր ու ցերեկ կ'աշխատէին թէ՛ Սասունցոց չախմախլըներու, թէ՛ մեր զէնքերու վրայ։ Գործից լաւ հասկացողը ուստա Խաչիկն էր, որու ձեռքն էր յանձնուած վարպետներու կոմանտան։ Այդ մարդը հետ ունէր 10 ոսկիի գործիք, 10 ոսկու ալ հրացան ու մանր մունր բաներ։ 45 փութ վառօդ եփուած՝ պատրաստի գրուեցինք 35 փութը տուինք ժողովրդին, որ ծեծեն, սեւցնեն. իսկ 10 փութ ալ մնաց քովերնիս, ծեծած, սեւցած։ 8,000 չախմախի քար, 60 լիտր արճիճ ցրուեցինք ժողովրդին։

1903ի աշնանը Հրայրը, Վահանը եւ մեր զինուորական խորհուրդը, որոշեցին, որ Թորգոմն ու Վաղարշակը անցնեն արտասահման, ներկայանան Հ. Յ. Դ.եան Ընդհանուր Ժողովին եւ մեր պահանջներն ընեն։ Հրայրը կ'ուզէր ինքը գնալ։ Ես գրաւոր յայտնեցի իմ կարծիքս բոլոր ներկաներու առաջ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽՈՐՈՎԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931
13 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1466

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի արաբական թերթերը վերջերս կարգ մը շռնդալից տեղեկութիւններ հրատարակեցին քրտական ապստամբութեան վերսկսման մասին։

Հարկ է որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ այդ հրատարակութիւնները։ Մասնաւորապէս անճիշդ է Արարատի քիւրտ հրամանատարի՝ Իհսան Նուրիի փաշայի փախուստի պատմութիւնը։ Յետոյ հայկական բարձրաւանդակին դաժան ձիւն-ձմեռը թոյլ չի տար լայն գործողութիւններ կատարել Արարատի վրայ կամ անոր բոլորտիքը։

Անցեալ աշնան, Թուրքերու յարձակողականէն յետոյ, որուն թէեւ թիկունք հանդիսացան նաեւ համայնավարական յեղափոխութեան տխուր ասպետները, միջնաբերդը գարնելով Կովկասէն, քիւրտ ռազմիկները զբաղած են ճակատի վերակազմութեամբ։ Իհսան Նուրիի երկու զինակիցները նորէն տեղաւորուած են Արարատի բարձունքներուն մէջ, իրենց ռազմունակ ուժերով, իսկ Թուրք պաշարող բանակը իջած է լեռնէն եւ քաշուած Պայազիտ։ Մանր-մունր ընդհարումներ միշտ ալ անպակաս են, բայց նոր և ընդհանուր շարժումի մը հնարաւորութիւն չկայ այս եղանակին։ Ոչ Քիւրտին, ոչ ալ Թուրքին համար։

Երկու բառով պարզելու համար կացութիւնը, ըսենք որ քրտական կրակը երբեք չէ մարած, եւ չի կրնար մարիլ այս ընթացքով։

Շէյխ Սայիտի տարերային եւ կէս պատերազմական պոռթկումէն յետոյ, քիւրտ ըմբոստները նուիրագործեցին հրոսակային կռիւի ձեւը, որ թէ աւելի ազդեցիկ է եւ թէ աւելի երկար կը տեւէ։

Փոխանակ զինուորական արշաւանքներ կատարելու եւ մէկ անգամէն ուժասպառ ըլլալու տասը-քսան հազարնոց բանակներով, քիւրտ ռազմիկները կը հետեւին մեր ֆէտայիներու օրինակին։ Բազմաթիւ ճակատներէ անակնկալ յարձակումներ կատարել քսան, յիսուն կամ հարիւր հոգինոց խումբերով, եւ հարուածել, նեղել թշնամին, ջլատել անոր շարժումները, փնասել կարելի բոլոր միջոցներով։ Ուրիշ խօսքով, միշտ խռովեալ վիճակի մէջ պահել երկիրը, եւ կոտրել անոր բռնակալութեան ջիղը։

Այս է պատճառը որ, անցեալ ամրան շարժումներուն առեն, Թուրքերը շատ աւելի նեղուեցան, եւ հարկադրուեցան դէպի ռազմաճակատ փութացնել չորս զօրաբանակ, իրենց իսկ խոստովանութեամբ։ Այդ ուժին միայն փոխադրութիւնն եւ պարենաւորումը 50 միլիոնի նստաւ սնանկ Թուրքիոյ, առանց հաշուելու մարդկային եւ նիւթական կորուստները։ Թուրքերը իրենք 50.000 կը հաշուէին իրենց կորուստը, Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան առեն, եւ նոյնքան կ'ընդունին նաեւ այսօր։

Եւ կռիւը չէ վերջացած տակաւին։

Ընդհակառակն։ Վիճակը ձգուած է 1925էն ի վեր, երբ չկար իրական կազմակերպութիւն, իսկ որոշ ձեւ եւ մարմին առած՝ 1927էն ի վեր, երբ Քիւրտերն ալ ունեցան իրենց ազգային ուխտն ու յեղափոխական կոմիտէն, Հօյբունը։

Անշուշտ հրաշքներ չի կրնար գործել չորս տարուան կազմակերպութիւն մը, մանաւանդ շէյխերու և աշիրէթապետներու թաթին տակ մեծցած ժողովուրդի մը մէջ։ Բայց քանի որ արիւնը հոսեցաւ գետերու պէս եւ քիւրտ վարիչ տարրերը ըմբռնած են թէ չունին ուրիշ ելք, բացի անկախութենէ, շարժումը պիտի խորանայ, պակասները պիտի լրացուին եւ կռիւը պիտի շարունակուի անխնայ։

Շարժման արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ Թուրքիոյ մէջ կան տարրեր, որոնք ժամանակը եկած կը համարեն գոնէ վարչական ինքնավարութիւն տալու Քիւրտերուն։ Թիւրք Ազգային կոմիտէն անշուշտ կը ծիծաղի թրքական այս խաղերուն վրայ, որոնց ժամանակը շատոնց անցած է։

Անոնք որ վերջին ամիսներու ընթացքին Թուրքիա գացին ու եկան, նմանապէս կը խոստովանին թէ քէմալապետութեան ամենածանր հոգերէն մէկն է քրտական խլրտումը։ Վէրք մը՝ որ մէկ օրէն միւսը չի դարմանուիր։

Եւ այս ականատեսներուն ամէնէն բախտաւորը մինչեւ Էնկիւրի գացած եղաւ, առանց մխրճուելու դէպի խորերը, մինչեւ «արեւելեան նահանգները», ուր պիտի պարզուէր կացութեան ամբողջ պատկերը։

Զենք ուզեր գուշակութիւններ ընել յառաջիկայ գարնան համար, բայց գիտենք որ քիւրտ վարիչները այժմէն միջոցներ կը խորհին, կռիւը վերսկսելու համար։

Ի հարկէ որքան լայն աղբիւրներ ունենան զէնքի և դրամի, այնքան աւելի ուժգին հարուած կրնան տալ։ Թուրքերու սեպտեմբերեան յարձակողականը դժուար թէ յաջողութեան յանգէր, առանց արտաքին աջակցութեան։ Մանաւանդ առանց ռուս պոլշեւիկներու անպատիւ միջամտութեան։

Ամէն պատրանք փարատելու համար, հարկ է ճշդել թէ միջազգային քաղաքական պայմանները թոյլ չեն տար վարդագոյն երազներ հիւսել։

Բայց, ամէն բան յստակ տեսնելով, ընդունինք թէ մեր դատին համար իսկ ակօսներ կը բացուին, ճամբաներ կը հարթուին այս խոր եւ տարերային շարժումով։

Շ.

ԼՈՒՐԵՐ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ

Ռիկայէն կը հաղորդուի թէ վերջերս մասնաւորաբար ուշագրաւ հանգամանք մը առած են Ուքրանիոյ կարմիր բանակին խլրտումները։ Քիէվի մէջ, 137րդ գունդի զինուորները գաղտնի կազմակերպութիւն մը պատրաստեր են, նպատակ ունենալով կարմիր բանակին մէջ ըմբոստական շարժում մը յառաջ բերել, ընդդէմ Մոսկուայի։ Քիէվի մօտ, Ցարնիցէի զինուորական մթերանոցներուն մէջ, մեծաքանակ ռազմանիւթեր պայթած են, ծանր վնասներ պատճառելով։

Օտեսայի օդանաւային գործարանը կրակի տրուած եւ մեծ մասով այրած է։ Այս երկու աղէտները ուքրէն գաղտնի կազմակերպութեանց գործը կը նկատուին։

Ումանիի պահակագունդին մէկ մասը ըմբոստացած է, եւ հրամանատարը սպաննուած։ Քրէմէնչուքի մէջ եւս, զինուորները հակախորհրդային ցոյցեր կատարած են։ Կեդրոնի հրահանգին համաձայն որոշուած է զէնք չտալ այդ շրջանի նորագիր զինուորներուն։

Ուքրանիոյ ներքին գործավարը պաշտօնանկ եղած է եւ երկրին բովանդակ ներքին վարչութիւնը յանձնուած է կեփէուի գործադիր մարմինին։

ՅԱՆՑԱ՞Ն Է ՍՈՐՎԵՑՆԵԼ

«Կրասնայա Կազէթա» պոլշեւիկեան թերթը բուռն յօդուած մը հրատարակած է ցարական զօրավար Պալանինի այրիին դէմ, որ իր տան մէջ հաստատած էր գաղտնի դպրոց մը, ուր տասնեակ մը լքուած պատանիներու գրել-կարդալ կը սորվեցնէր։

Այրիին յանցանքը կը ծանրանայ անով որ սենեակը ուր կը հաւաքէր իր աշակերտները՝ զարդարուած էր կրօնական առարկաներով։ Սակայն ինչ որ աւելի կը զայրացնէ պոլշեւիկեան թերթը, այն է թէ դատարանը՝ փոխանակ աքսորելու այս ինքնակոչ ուսուցչուհին, գոհացած է զայն դատապարտելով 10 ռուբլի տուգանքի։

ՌԻԿՈՎԻ ԱՆԿՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

«Մոսկուայէն Ռիկա հասած լուրերու համաձայն, Ռիկովի հրաժարեցումը նշանակելի գրգռութիւն մը առաջ բերած է բանուորականկեդրոններուեւբանակին մէջ, ուր Գործավարներու Խորհուրդին հրաժարեալ նախագահը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր։ Դժուար է գնահատել այս դժգոհութեան տարողութիւնը, քանի որ ամբողջ խորհրդային մամուլը Ստալինի մարդոց ձեռքն է։ Հակառակ ասոր սակայն, տրուած լուրերը կը հաստատեն դժգոհութիւնը։ Այսպէս է որ Համայնավար վերստուգիչ կեդր. Յանձնախումբը ստիպուեցաւ խիստ միջոցներու դիմել կարգ մը սպաներու դէմ, որոնք չէին քաշուած բացէիբաց յայտնելէ իրենց տրտունջը։

Կարմիր բանակի «քիմիական» զօրախումբերէն մէկուն մէջ, ջեկան երեւան հանած է գաղտնի խմբակ մը, որ զինուորներուն առջեւ կը քննադատէր Ռիկովի դէմ առնուած քայլը եւ Ստալինի քաղաքականութիւնը, այս վերջինը մեղադրելով որ Ռուսիան կը տանի դէպի կործանում. Ջեկան ցրուեց այս խումբը եւ անոնց գլխաւորները վտարեց կարմիր շարքերէն։

Նման մթնոլորտ մը կը տիրէր նաեւ Թնդանօթածիգ զօրաբաժնի մը մէջ. որուն սպաները կը համոզէին իրենց զինուորները թէ հնգամեայ ծրագիրը անգործադրելի է, թէ երկիրը տնտեսական զարհուրելի տագնապի մէջ է, փաստ որ հակառակ ծայրայեղ ճարտարարուեստացման՝ զինուորները կօշիկ չունին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ ԳՈՐԾԻ ՍԿՍԱՒ

Մէնէմէնի մէջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Ըմբոստները ծափահարողներուն ինքնութիւնը ճշդուած եւ անոնց դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է։ Ոստիկանութիւնը կարգ մը տուներ խուզարկած է. Հիւսէյին եւ Հասան անուն երկու անձերու տունէն մէյմէկ մավզէր հրացան գտնուած է։ Այս երկու մարդիկը ձերբակալուած են։

Շարժումին հետ կապ ունեցող 7 անձեր ձերբակալուեցան Արմուտլուի մէջ եւ Մէնէմէն բերուեցան։ Անոնցմէ մէկը Պուլա ղրկուած է այնտեղի մեղսակիցները երեւան հանելու համար։ Պուլայի մէջ կարգ մը ձերբակալութիւններու կը սպասուի։

Պաշարման վիճակ դեռ չէ հաստատուած, բայց առ այժմ, կեդրոնի հրամանատար Ալի Մուզաֆէր փաշա պէտք եղած միջոցները ձեռք կ'առնէ Մէնէմէնի մէջ։ Հարմնիք եւ Նման ոեւէ հաւաքոյթ արգիլուած է, շարունակ պահակներ կը պտտին։

Շէյխ Էսատի եւ ընկերներուն մասին պատրաստուած ոռոշմնագիրը ամբողջացած եւ պատերազմական ատեանին յանձնուած է։

Շէյխ Էսատի հարցաքննութիւնը շատ կարեւոր եղած է։ Հաստատուած է որ այս անձը, թէքքէները փակուելէ վերջ, թըղթակցութիւն ունեցած է իր աղանդին պատկանողներուն հետ եւ հրահանգներ տուած է անոնց։ Շէյխը Մաղնիսայի շրջանին իրեն փոխանորդ կարգած է Թապուր իմամի Իպրահիմ էֆ. որ այնտեղի շէյխերուն գլուխն անցած է։ Պուլլա պէյը գլխաւոր Տէրվիշ Մէհմէտն ալ այս աղանդին կը պատկանի։ Հաստատուած է նաեւ որ մասնաւոր մարդոց միջոցով կապ հաստատուած է Պոլսոյ եւ Մաղնիսայի միջեւ։

Կարգ մը նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան Մէնէմէնի մէջ։ Ձերբակալուածները գլխարկի օրէնքին դէմ գործողներ են։ Ոստիկանութեան ուշադրութիւնը գրաւած է որ Մէնէմէնցիներէն շատեր առանց գլխարկի, գլուխնին լաթեր կապած կամ թուղթէ քիւլահներ դրած կը պտտին։ Այս կարգի 20 անձեր բռնուած եւ դատարան յանձնուած են։

Կատարուած քննութիւններով ստուգուած է որ Մէնէմէնի դէպքին, Պուլլա պէյի գլխաւորման միջոցին ներկաները 300 հոգի եղած են։ Ասոնց կէսը անտարբեր, միւս կէսն ալ դէպքին համակիր եղած են։ Այս վերջիններէն ոմանք ըմբոստներուն ծխախոտ, պարան տուած եւ ծափ զարկած են։ Այս անձերը ներկայիս ձերբակալուած կը մնան, գրեթէ բոլորն ալ հարցաքննուած են արդէն եւ շաբաթ օր սկսած է անոնց դատավարութիւնը։

Ապտիւլգատիր 150ոցներուն միացաւ

Անթաքիայէն կը հաղորդուի թէ Ահալի կուսակցութեան նախագահ Ապտիւլգատիր Քէմալի եւ իր ընկերները Հալէպ գացած ու երկու օր տեսակցած են 150նոցներէն Ճէմալ Գատիրի հետ։ Ապտիւլգատիր թերթի մը թղթակցին յայտարարած է թէ եթէ այս անգամ Թուրքիա մնայ[ի]ն, հաւանական է որ կախաղան հանուէին։ Յիշեալը սկսած է գործակցիլ 150նոցներէն Ալի Իլմիի եւ Սուէտիոյ կառավարիչ Պայրաքտարզատէ Ահմէտի հետ։

Ապտիւլգատիրի նպատակն է եղեր Իրաք եւ Պարսկաստան անցնիլ ու կազմակերպութիւն մը յառաջ բերելով պարտաւորել որ Ըսմէթ փաշան հրաժարի։ Նոյն իսկ մտադիր է եղեր Ազգերու Ընկերութեան միջոցաւ բողոքել կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Էնկիւրիէն հրահանգ տրուած է Փարիզի դեսպան Միւնիր պէյի որ դիտողի հանգամանքով ներկայ գտնուի Ազգերու Դաշնակցութեան առաջիկայ նստաշրջանին։

Այս որոշումին մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի քաղաքական շրջանակներու մէջ, եւ կը կարծուի թէ ան նախաբանն է Թուրքիոյ մուտքին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Մուսթաֆա Քէմալ Խալքի գլուխը

ԷՆԿԻՒՐԻ, 11 յունուար.— Նահանգներու մէջ կատարած իր պտոյտէն դարձին, Մուսթաֆա Քէմալ որոշեց կրկին իր գործօն մասնակցութիւնը բերել Խալք կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ։ Այս կուսակցութիւնն է եւ ոչ թէ դահլիճը որ յետագային պիտի կառավարէ Թուրքիան։

Այսպէս որոշուեցաւ երէկ եւ այսօր տեղի ունեցած ժողովներու մէջ, որոնց կը նախագահէր վարչապետ Ըսմէթ փաշա։ Խատիւ քննադատուեցան ներքին եւ ելմտական գործավարները։ Բոլոր նախարարները արձանագրեցին եղած քննադատութիւնները. իսկ Ըսմէթ փաշա մասնաւորաբար պնդեց որ անմիջական միջոցներ ձեռք առնուին ուղղելու համար մատնանշուած սխալները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ Կ'ԱՒԵՐԵՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԱԹՈՍԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Արիւնոտ դէպք մը ծագեցաւ Գահիրէի Մաթոսեան ծխախոտի գործարանին մէջ։

Գործատան երկու գլխաւոր բաժանմունքներուն մէջ (ծխախոտ լեցնելու եւ տուփ շինելու) մօտ 1,000 արաբ գործաւորներ մէկէն աշխատանքները կը դադրեցնեն եւ ընդհանուր ազդանշանի մը վրայ, անկարգութեանց կը սկսին։ Խռովութիւնը թէեւ կէս ժամ հազիւ կը տեւէ, սակայն այդ կէս ժամուան ընթացքին գործաւորները գրեթէ ամէն բան կ'ոչնչացնեն.— կը կոտրեն մնտուկները, կը ջարդեն ապակիներն ու ելեքտրական լամբարները, կը կողոպտեն պատրաստուած գլանիկները (աւելի քան կէս միլիոն) եւ թեթեւօրէն կը վիրաւորեն մօտ 20 հոգի, որոնցմէ երկուքը Հայ աշխատաւորներ՝ Գէորգ եւ Յովհաննէս։ Ոստիկանութիւնը հասնելով ամէն բան կը խաղաղեցնէ։

Խռովութեանց բուն պատճառը տարեկան հատուցումի խնդիրն է։ Ցարդ գործատան տնօրէնութիւնը իւրաքանչիւր տարուան վերջաւորութեան միանուագ կիսամսեայ վճարում կ'ընէր՝ իբրեւ տարուան մը աշխատանքի հատուցում։ Գործաւորութիւնը այս հատուցումը կ'ուզէր իբրեւ նուէր նկատել։ Թիւրիմացութեանց տեղի տուած չըլլալու համար, տնօրէնութիւնը կ'որոշէ այլեւս ամէն տարի այդ վճարումը չընել, այլ ընդհակառակն վար դնել տարեկան կիսամսեայ հատուցումները եւ ամբողջ գումարը միանուագ մէկէն վճարել, երբ աշխատաւոր մը ոեւէ պատճառով ընդմիշտ կը ձգէ գործարանը։

Խռովութեանց երկրորդ պատճառը՝ շաբաթը լրիւ վեց օր աշխատելու պահանջն է, որ ինչպէս յայտնի է, չի գործադրուիր բազմաթիւ գործարաններու մէջ, ուր օրավարձով աշխատողները շաբթուան մէկ երկու օրը անգործ կը պտտին։

Գործաւորներու մէկ մասը վերադարձած է գործի եւ ձեռնարկած աշխատութեանց։

ԿԱՐՄԻՐ ԲՐՈՔԱԿԱՆՏ

Պոլշեւիկեան թերթերը կը գրեն թէ Միջազգային կարմիր Սէնտիքաներու (փրոֆինթէրն) եւրոպայի ընդհ. քարտուղարութիւնը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Պերլին, կոչ մը ուղղած է ամբողջ աշխարհի աշխատաւորութեան, ուժ տալու համար հարաւային Անգլիոյ եւ Ռուրի աւազանին գործաւորներուն։

Ցարդ, յայտնի չէր թէ փրոֆինթէրնը եւրոպական ընդհ. քարտուղարութիւն մը ունի Պերլինի մէջ։ Այս լուրը զարմանքի մատնած է նոյնիսկ Մոսկուայի համայնավարներէն շատերը։

Ասկից առաջ, փրոֆինթէրնի կեդրոնական դիւանն էր որ Մոսկուայէն նման կոչեր կ'արձակէր։

ԴՐԱԽՏԷՆ ՓԱԽՈՒՍՏ

Լեհական թերթերը կը գրեն թէ երբ Մոսկուա-Վարշաւիա ճեպընթացը Վարշաւիոյ կայարանը հասաւ, վակոնի մը տակ կծկտած գտնուեցաւ անգլիացի ճարտարագէտ մը Թոմսըն։ Ճարտարագէտը պատմեց թէ Ռուսիոյ մէջ գործարան մը կ'աշխատէր։

Ջեկան զինքը ձերբակալեց եւ Թոմսքի բանտը նետել տուաւ։ Յաջողեցաւ բանտէն փախուստ տալ, կտրեց Թոմսք-Վարշաւիա ճամբան, մերթ ոտքով, մերթ վակոնի մը ներքեւ գաղտնի կծկտած, Անգլիոյ դեսպանը իր պաշտպանութեան տակ առաւ փախստականը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՉԵԿԱՅԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Բազմաթիւ հոգերով եւ կարիքներով ծանրաբեռնուած Խ. Հայաստանի վարիչները, ժամանակ եւ հնարաւորութիւն կը գտնեն զբաղեցնելու իրենց քաղաքացիները զանազան տօնակատարութիւններով ու հանդիսաւոր յիշատակութիւններով։ Անշուշտ ձեւի եւ կամ սովորութեան համար չեն միայն այս կարգի ձեռնարկները, որոնք նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններ կը պարտադրեն իշխանութիւններուն. մանաւանդ տնտեսական եւ քաղաքական տագնապներու այս շրջանին։ Անհրաժեշտութիւններ կը թուին ըլլալ «Մարտական խնդիրներ»ու կարգին, որոնց լուծման համար ոչինչ կարող է արգելք նկատուիլ խորհրդային դրախտին մէջ։ Եւ իսկապէս ալ, եթէ նկատի ունենանք միայն մեր երկրին մէջ անցած տարուան վերջին եռամսեակին յառաջացած տագնապները — տնտեսական զանազան ճիւղերու ծրագրերու թերակատարումը, ներքին կուսակցական իրարանցումները եւ միւս կողմէն բազմաթիւ տօնակատարութիւնները, այդ իսկ շրջանին մարդ ակամայ կը մղուի կարծելու թէ այս ձեւով է որ անոնք կը յաջողին ժողովրդական տրամադրութիւններու մէջ իրենց ի նպաստ ճեղքեր յառաջացնել։

Չէ՞ որ իւրաքանչիւր նոր տօնի առթիւ վարպետութեամբ վարագոյր մը կ՚իջեցուի ատկէ առաջ գոյութիւն ունեցող օրուան հրատապ խնդիրներու վրայ, թուլցնելով նաեւ այդ առթիւ ստեղծուած ջղագրգռութիւնները։

Այս տեսակէտէն չափազանց բնորոշ է խորհրդային Հայաստանի միլիցիայի եւ պետքաղվարչութեան (Չեկա) տասնամեակներու յաջորդական տօնակատարութիւնները։ Այսօր երբ աւելի քան երբեք տագնապալի է համայնավար ներքին կեանքը, շնորհիւ աջէն ու ձախէն յառաջացած ալիքներուն, նպատակ մը չունի՞ արդեօք, վերեւի տօնակատարութիւնները մանաւորաբար Չեկայի։

Այս տրամադրութիւնը բացայայտօրէն կը տեսնուի բոլոր հրատարակութիւններու մէջ։ Հայաստանի Հ. Կ. (Բ.) Կ. Կեդրոնը այս առթիւ ընդհանուր գիծերով ներկայացնելով երկրի ներքին եւ արտաքին կացութիւնը եւ Չեկայի անցեալի դերը, կ՚ըսէ ի միջի այլոց.

«... եւ վերջապէս, երբ կուսակցութիւնը անխնայ պայքար է մղում երկու ֆրոնտի վրայ, կրակը կեդրոնացնելով էտապի աղէտաւոր վտանգ՝ աջ թեքման դէմ եւ անխնայ ջարդելով «ձախ» օպորտունիստներին, Հպք վարչութիւնը (Չեկայ) այսպէս սոցիալիստական մեր հայրենիքի աննկուն եւ անվեհեր պաշտպան պարծանքով աննկուն յեղափոխական պատով թեւակոխում է իր պրոլետարական պայքարի երկրորդ տասնամեակը։»

Այս բոլոր արտայայտութիւններէն պարզ էր այս ազդարարութիւնը կ՚ուղղուի ամէնէն առաջ իրենց իսկ ընկերներուն, որոնք կը մնան աջ եւ ձախ շրջանակին մէջ։

Բայց շահագրգռութիւնը այս տասնամեակի կըվերաբերի նաեւ մեզի համար։ Չէ՞ որ այս հաստատութիւնը մէկն է նորագոյն պատմութեան սեւ էջը, իր այնքան այլանդակ, անբարոյական եւ մարդկային միտքը ամքցնող արարքներովը։

Դժուար է սահմանաւորել Չեկայի դերը, վերջին տասնամեակին ոչ միայն Խորհրդային Երկիրներու այլեւ բովանդակ աշխարհի մէջ։ Դժուար մանաւանդ, որ այդ հաստատութիւնը կը փոխարինէր տապալուող ցարական ոճրապարտ բռնակալական օճախին մէջ, յանուն ընկերվարութեան շահերու պաշտպանութեան, յանուն բոլոր ճընշուածներու արդար վրէժխնդրութեան։ Այլ խօսքով մարդկութիւնը բոլոր ապօրինի, քմահաճ, վայրագ բռնութիւններէն, կամայականութիւններէն, հալածանքներէն ազատելու համար ստեղծուած կազմակերպութիւն մըն էր, յղացուած եւ ղեկավարուած «յեղափոխական» եւ «ընկերվարական» յայտնի պարագլուխներու կողմէ։

Լէնինը եւ իր ծանօթ անծանօթ «աշակերտներ»ը ժամանակի ընթացքին նուիրագործեցին «Չեկայի» քստմնելի բոլոր արարքները, անոնք մանաւոր խնամքով կապեցին անոր գոյութիւնը «սոցիալական յեղափոխութեան ամրապնդման» անհրաժեշտութեան հետ։ Տակաւին ռուսական յեղափոխութեան առաջին օրերուն կը յայտարարէր ի լուր աշխարհի.

«Առանց այդպիսի հիմնարկի (չեկա) աշխատաւորների իշխանութիւնը չի կարող կայութիւն ունենալ, քանի դեռ կան աշխարհում շահագործողներ։»

Վիճելի խնդիր չէ թէ Չեկան անհրաժեշտութիւն էր թէ ոչ, որովհետեւ ամէն երկիր իր անխուսափելի «Չեկան» ունի, որ կը ներկայանայ գլխաւոր պաշտպանը օրուան իշխանութիւններուն։ Խնդիրը սակայն «Չեկայի» բովանդակութիւնն է, անոր գործածած զէնքերն ու միջոցները։

Այս տեսակէտով ո՞վ է որ պիտի յաջողէր միջնադարեան շրջանէն սկսած մինչեւ մեր օրերը, մատնանշել մէկ այլ երկրի մէջ կազմակերպութիւն մը, նման Չեկային։

Ո՛չ ոք, կարելի է ըսել համարձակութեամբ։ Որովհետեւ եթէ վանտալականութիւնը, բռնութիւնը, լրտեսութիւնը եւ այս կարգի հազարումէկ քստմնելի արարքներ հին ժամանակներէն սկսած զէնքեր են եղեր բոլոր բռնաւորներուն, իշխանաւորներուն եւ արտօնեալ դասակարգերուն, իրենց կամքը պարտադրելու միլիոնաւոր իրաւազուրկ մարդկութեան, այնուամենայնիւ երբեք եւ ոչ մէկ տեղ մարդ իր նմանը ոչնչացնելու արուեստը չէ կատարելագործած այնպէս, ինչպէս կատարելագործուեցաւ խորհրդային երկիրներու մէջ, համայնավար վարդապետներու կողմէ։

Չեկան եղաւ ոչ միայն աննախընթացօրէն վայրագ դէպի մարդ անհատը, այլ նաեւ անբարոյականութեան գարշահոտ օջախ մը։ Ան իր արիւնռուշտ ժանիքներով հնձելով մարդկային միլիոնաւոր կեանքեր, իր գոյութեան առաջին իսկ օրէն կը թունաւորէ ընկերային կեանքը, կ՚այլասերէ բարոյական ամէն կարգի ըմբռնումները։

Չարժեր յիշել դէպքեր, որոնք այնքան ծանօթ են այլեւս բոլորին։ Մանաւանդ որ ամէն օր համաշխարհային մամուլը բազմաթիւ յայտնութիւններով կը հրամցնէ այս անիծապարտ հաստատութեան պատմութիւնը։

Ընդհանուր ձեւով յիշենք թէ Չեկան ստեղծեց նոր տիպեր, նոր դէմքեր, որոնց գերագոյն հաճոյքն եւ բերկրանքը եղաւ մարդկային տանջանքը, արիւնը։ Հայը ինչպէս բոլոր ասպարէզներու մէջ, հոս եւս իր «արժանի» ներկայացուցիչներն ունեցաւ։ Աթարբեկեանը եղաւ մէկը համառուսական Չեկայի այն նշանաւոր դէմքերէն, որոնց համար մարդկային կեանքը նկատուեցաւ ամէնէն անարժէք նիւթը։ Ունեցանք կիներ ալ, այս դասակարգէն, որոնք բոլոր հաճոյքներէն աւելի նախընտրեցին մարդկային երկարատեւ գալարումներն ու տանջանքները, «տաղանդաւոր» չէկիստներու կողմէ։

Խ. Հայաստանի մէջ «Չեկայի» դերը մասնաւորաբար եղաւ ճակատագրական մեր ժողովուրդի համար։ Որքան թանկագին կեանքեր զոհ գացին հայութեան բոլոր դասակարգերէն (դաշնակցական, համայնավար, անկուսակցական), քաղաքացի թէ գիւղացի։ Քանի քանի՛ տուներ քանդուեցան, քանի օջախներ մարեցան։ Ի հարկէ «յանուն յեղափոխութեան ամրապնդման» դէմ իրենց գործած «հակայեղափոխական» արարքներու մեղադրանքներով։ Զոհերը զուցէ «երջանիկ»ները եղան։

Իսկ ողջե՞րը, անոնք որ առանց պաշտօնական չեկիստի եւ չեկայի հետ գործ ունենալու, ամէն վայրկեան սարսափը կ՚ապրին, անորոշ ու անստոյգ ճակատագիրը։ Մանաւանդ որ ան ամէն տեղ է գիշեր ու ցերեկ։ Ոչ մէկ անկիւն, ոչ մէկ տուն ազատ է Չեկայի տեսողութենէն։ Զաւակը հարազատ ծնողքի, ընկեր ընկերոջ ամուսինները, փոխադարձաբար Չեկայի լրտեսներ են։

Այսքանը զուցէ դարձեալ տանելի ըլլար, եթէ միայն իւրաքանչիւր անհատ պատժուէր երկրի եւ պետութեան դէմ իր արարքներու համար։ Ողբերգութիւնը հոն է, որ մարդիկ թակարդը կ՚իյնան իրենց հին մտքերու, նոր մտածումներու եւ շատ աւելի անմեղ արարքներու համար։

Իսկ կեղծի՞քը, զրպարտութի՞ւնը, եւ զանազան փորձութիւննե՞րը, օ՛ անոնք արդէն նոյնպէս նուիրագործուած միջոցներ են, որոնցմով Չեկան ուզած վայրկեանինկը յայտնաբերէ հազարաւոր «յանցագործներ»։ Աղաբեկովի յայտնութիւնները այնքա՛ն մանրամասնութիւններ տուին այս աստոր խաղերուն։

Այս «հերոսութիւններով» է որ կը պանծացուի տասնամեակը Հայաստանի Չեկային։

Համայնավար տօներու մէջ սակայն, այս մէկը, իսկապէս որ անհանդուրժելի է եւ անըմբռնելի։ Որովհետեւ վերջին հաշիւով կեանքը շատ բան կրնայ մոռցնել տալ, նոյնիսկ ընտելացնել մարդիկ համայնավար կարգերուն. բայց Չեկա՞ն, — ո՛չ, ո՛չ մէկ միտք կը հանդուրժէ անոր գոյութիւնը։

Մեր երկրի թէ գաղութներու մէջ այս «գազան»ը կը գործէ շարունակաբար։ Կռուիլ այս չարիքին դէմ, լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ Հայաստանի։ Եթէ երէկ մեր յանցապարտ անտարբերութեամբ ան մուտք գործեց մեր մէջ կրօնաւորի սքեմի, եւ «հայրենասէր»ի դիմակին տակ, կեանքը կը պարտադրէ սակայն վերջ տալ նման այլանդակութիւններուն, յանուն Հայաստանի, յանուն գաղթահայ կեանքի անդորրութեան եւ բարոյական արժէքներու պահպանման։

Այս կարող է ըլլալ տրամաբանական միակ եզրակացութիւնը, այս տասնամեակի առթիւ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՀԱՅՀՈՅԵՆ

«Ըլմազ», ծանր բառերով կը յարձակի «Հալք Տօսթու» թերթին վրայ.

«Գիտէ՞ք, որո՞նք կը հրատարակեն այս քուրջի կտորը «Հալք Տօսթու» որ մեր մասին ստոր զրպարտութիւններ կ՚ընէ։ Դատական նախորդ գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ եւ Տամատ Ֆէրիտ լրտեսական կազմակերպութեան նախագահ Պատի անուն անձ մը...։ Այո՛, Տամատ Ֆէրիտ որ կ՚ուզէր խեղդել միլլի շարժումը եւ հայրենիքը ծախել, չգոհացաւ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութեամբ եւ Պապը Ալիի մէջ լրտեսական առանձին կազմակերպութիւն մը ստեղծեց։

«Այդ մարմնին պետերէն էր նաեւ անոր եղբայրը Պատի, որ անկախութեան ատեանին կողմէ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ իբրեւ հայրենադաւ։

Մահմուտ Էսատ պէյ եւ Պատի քով քովի, օր մը ան կը գրէ խմբագրականը, օր միւսը, Պատի կոչուած դատարկապորտը։

Դիմակները վա՛ր։ Պարապ տեղը չէ որ այդ քուրջի կտորը առաջ կ՚երթայ անամօթութեան եւ ստորնութեան մէջ»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ԶՕՐԵԱՆ

Ռոստոմին աղջիկն է Տիկ. Թագուհի Պէռ-Զօրեան։

Համեստ իր ծնողքին պէս, գրեթէ անծանօթ մնացած է ան հայ հասարակութեան։ Հայ թերթերը շատ քիչ անգամ արձանագրած են անոր բարձր արուեստին համբաւը, որ օր ըստ օրէ մեծնալու վրայ է հոս, Զուիցերիոյ մէջ։

Գնահատուած է բոլոր արուեստագէտներէն ու սիրուած իր ինքնայատուկ արեւելեան խորհրդաւոր դրոշմին համար։ Ամէնէն դժուարահաճ քննադատներն անգամ չեն զլացած հիացումով արտայայտուիլ Տիկին Պէռ-Զօրեանին արուեստին հանդէպ։ Ամէն անգամուան պէս, զուիցերիական մամուլը, դարձեալ խանդավառութեամբ արտայայտուեցաւ անոր վերջին ցուցահանդէսին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբերին, Ժընեւի մեծագոյն սրահներէն մէկուն մէջ։

Անժխտելի է՝ մանաւանդ «պաթիք»ներու արուեստին մէջ։ Եւ այնքա՛ն գնահատուած են անոր աշխատանքները որ, վերջին ամսուն Ժընեւի Ազգային Թանգարանը ուրախութեամբ գնած է անոր լաւագոյն «պաթիք»ներէն մին որ «Խաղողօրհնէք»ը կը ներկայացնէ։

Ահաւասիկ իրականութիւն մը, որ պատիւ կը բերէ մեր ազգային արուեստին։

Կը բաւականանամ մէկ մասը միայն թարգմանել այն բազմաթիւ քննադատականներէն, որոնք երեւցան զուիցերիական զանազան օրաթերթերու եւ պարբերաթերթերու մէջ։

«La Suisse» օրաթերթին քննադատը կը գրէ վերջին ցուցահանդէսին համար.

— «Տիկ. Պէռ Զօրեանին գործին մէջ կը գտնենք քմայք ու ճոխութիւն, որ հաւատարիմ կը մնայ Արեւելքին ուր ծնած է ան։ Ան իսկապէս ճաշակ ունի գծելու համար մեծ սրահները (Tentures) ուր աշխարհիկ եւ կրօնական տեսարաններ իրարու կը խառնեն զարդական քընքշութիւններն ու նախնական սաստկութիւնը, յատուկ բիւզանդացի նկարիչներու։

Անոր արուեստին մէջ հետեւողութիւն չկայ։ Ան անվիճելի կարողութիւնը ունի բնական խաղերու, որով այս կինը շատ մեծ դիւրութեամբ եւ վստահութեամբ կը յօրինէ, եւ որ զգայուն ըլլալու միջոցը կը գտնէ մինչեւ իսկ ամէնէն վերացեալ բաղադրութիւններու մէջ։

Այս ձեւերու եւ գոյներու զգայնութիւնը, քօղարկուած ու նուաղուն յօրինումը մինչեւ իսկ ողբերգական նիւթերու մէջ, անզգրուած ակնարկութիւնները Արեւելքէն, խիստ զգայուն կաւաղորդական շարքին մէջ։ Բաժակներու եւ ամաններու արտաքին երեւոյթը արեւմտեան չէ բնաւ։ Եւ զարդը ինքնին այնքան յատկանշական է որ ինքզինքդ պահ մը արեւելեան, դիւթական պալատի մը մէջ կը զգաս։»

«Le Courrier de Genéve»ի մէջ, Ժէրէմ Ֆալէջ կը գրէ.

—«Զօրեան, որուն կաւեղէններուն (céramique եւ պաթիքներու զգլխեցուցիչ գեղեցկութիւնը ծանօթ է արդէն մեզի, ցուցադրեց վերջին շաբթուն իր պաթիքները, որոնք կը ներկայացնէին Յիսուսի կեանքէն մաս մը, «Խաչին ճամբան», «Պետրոսին եւ Անդրէասին կոչումը». առանց խօսելու տակաւին այն բազմաթիւ հիանալի սրահներու մասին, որոնց մեծ մասը խորհրդաւոր ու սրբազան դրոշմ մը կը կրեն։

Անոր գործերը առաջնակարգ են իրենց գեղեցկութեամբը եւ սքանչելի ոճովը։

Այն սրահները ուր Զօրեան իր պաթիքները ներկայացուցած էր, կատարեալ սրբավայրի մը կերպարանքն առած էին, եւ ուր կարելի էր տեսնել թէ ինչպէս «Զօրեան», հայուհին, գիտցած է վարպետօրէն միացնել իրենց աւանդութեանց արուեստին երկար շղթան, եւրոպականին։

Հրակէզ հոգիի մը տեսիլքն է այս, աւանդութիւն մը որ իրապէս քրիստոնէական է. ճշմարիտ արուեստագէտ մը արդէն արտաքին երեւոյթներէն աւելի ներքին տեսիլքովը կը զբաղի։ Ահա թէ ինչու անոր պաթիքները արժանի են զետեղուելու գեղեցիկ սրբավայրի մը մէջ, որուն առաջ եւ սուրբ մը պիտի աղօթէր ակնածանքով։ Այն ատեն լաւ են միացած քնքշութիւնն ու խորութիւնը խորհուրդին եւ նուիրականին։

Ասկէ զատ ներկայացուց մեզի նկարչութիւններ, լճեզերքներ, գեղեցիկ ծաղկեփունջեր, նաթիւր մօրթեր միշտ զգացումով եւ նրբութեամբ դրոշմուած։»

Քննադատը կը նկարագրէ տակաւին մանրամասնօրէն բոլոր պաթիքները... մէկիկ-մէկիկ վերլուծելէ վերջ իւրաքանչիւրը այսպէս կը վերջացնէ իր ներբողալից տողերը.

— «Մէկ խօսքով, Տիկ. Պէռ-Զօրեան, արուեստի խորունկ միսթիք մըն է, մեծ բանաստեղծուհի մը, ողբերգակ եւ տեսլական մըն է, որ մեզ կը բերէ Արեւելքին արուեստագիտական ուժեղ եւ նուիրական դրոշմը, անբաղդատելի նրբութեամբ ու քաղցրութեամբ»։

Ահաւասիկ քանի մը տողեր, զուիցերական թերթերու մէջ երեւցած, որոնք ամփոփ գաղափար մը կրնան տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն Ռոստոմի աղջկան բարձր արուեստին մասին։

Հիմա հայկական թերթեր արձագանգը միայն կրնան տալ հայ արուեստին, որ օտար մամուլին մէջ մեծապէս կը գնահատուի։ Մինչ՝ հակառակը պէտք էր ըլլար։

Այս միջոցին մեր արուեստագէտներն ու մտաւորականները լայնօրէն կրնան արդարացնել մեր գոյութիւնը օտար երկիրներու մէջ։ Ու Տիկ. Պէռ-Զօրեան անոնցմէ մին է։

Սակայն փափաքելի է որ զանազան երկիրներու մէջ գտնուող հայ արուեստագէտները աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ մտնեն իրարու հետ, յառաջիկային կարենալ ցուցադրելու համար իրենց գործերը մեծ կեդրոնի մը մէջ, ուր հայութիւնը հաճոյքն ու պարտականութիւնը ունենայ, գնահատելու հայ արուեստը, օտար մամուլին հետ։

Անտարակոյս Փարիզը պիտի ըլլայ այդ քաղաքը։

Յ. Գ.

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՀԱՅԵՐ
ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հաճըն ամսաթերթին մէջ (Նոյ. Դեկտ.) Հ. Աթէշեան կը գրէ.—

Նոյեմբեր 8ին Ներքին գործոց Նախարարութեան պաշտօնական նամակովը մեկնեցայ Մուսուլ, Թէլաֆար, Սընճար եւ դէպի Տէր-Զօրի անապատը, գտնելու համար 15 տարիէ ի վեր կորսուած ազգական մը, կնքահօրս Արթին աղա Թէլեանի որդին Գրիգորը, որու միայն ողջ ըլլալը լսած էի քանի մը տարի առաջ։ Անկարելի եղած էր կառավարական միջոցներով եւ թղթակցութիւններով անոր հետքը գտնել։

Ճամբայ ինկայ բախտս պատուիրելով։ Մտադրած ըլլալով անձամբ փնտռել գիւղէ գիւղ, վրանէ վրան։ 10ին Մուսուլ հասայ, ոչ մէկ լուր եւ յոյսի նշոյլ, 11ին Թէլաֆար, 12ին Սընճար, 13-14ին շրջակայ բոլոր գիւղերը խուզարկեցի, սակայն յուսահատ կը վերադառնայի Մուսուլ, երբ բարեբախտաբար, Թէլաֆարի մօտ, Ապումարեայ գիւղին մօտերը Արաբի մը հանդիպեցայ Աշպու-Ասաֆ-էլ-Հիճէյդի աշիրէթէն։

Տեղեկացանք որ արաբացած քաջ պատանի մըն էր ան[...] յանձն առաւ մեզ ընկերա[...] ճամբայ ցոյց տալ։ Վերջա[...] տեղեկացայ որ մօտաւոր գ[...] մը մէջ կը գտնուի Ապու[...] անունով «կեավուր օղլի» [...]

Այս տեղեկութեանց վ[...] հիմնուելով, ուղղուեցանք Տէր[...] րէն քիչ անդին Շամի անապ[...] կողմը, Իրաքի սահմանին մ[...] տասնեակ մը վրանախումբ[...] եւ շատ հօտերու հովիւնե[...] հարցնելով, վերջապէս գա[...] մեր փնտռած Ապուալլահը[...] ցած իր ոչխարներուն քով, [...] մօտը կապած եւ շունն ալ [...] պառկած։ Երբ բաւական մ[...] ցանք, շունը ինքնաշարժէն [...] նալով սկսաւ հաչել եւ Ապ[...] լահը արթնցաւ։ Բաւական գժ[...] հարցաքննութիւններէ յե[...] վերջապէս կրցինք հասկնա[...] իսկական անունը եւ որ տ[...] ըլլալը։

Երեւակայեցէք ուրա[...] թիւնս, երբ իմացայ որ [...] ինքն Գրիգորն էր, անա[...] տարազին ներքեւ եւ մահմ[...] կանի անուան տակ ապրող Ապ[...] լահը։ Մեծ դժուարութ[...] կրցինք զինքը մեր ինքնաշ[...] մէջ առնել եւ համոզել [...] ընդունել տալու Հայ ըլլալը [...] տոյ գացինք Արաբներու վր[...] ըը վերջին հրաժեշտ առնելով [...] նեցանք։

Երկու օր յետոյ, ասպ[...] միեւնոյն վայրը վերադա[...] եւ Գրիգորին ունեցած 26 [...] ըը 15 ոսկիի ծախելով [...] Մուսուլ։

Թէեւ բազմաթիւ պա[...] ներու, կիներու եւ աղջիկ[...] հանդիպեցայ անապատին[...] սակայն քիչերը միայն կը [...] ւանին լքել իրենց վրանները[...] րոնց դժբախտաբար 15 տարին[...] ի վեր ընտելացած են, մանա[...] զաւակի տէր մայրեր դարձ[...]

Հայութեան ծոցը կրկին [...] բերելու փափաքը սնուցե[...] հետեւեալներուն խոստացած [...] լով իրենց ազգականներուն [...] սին լրագրերու մէջ փնտ[...] կատարել, կուգամ այդ [...] մանս իրագործման։

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐ

Գրիգոր (Արթին) Թէլ[...] 25 տարեկան, Բուլըլու գիւղի[...] այժմ կը գտնուի Մօտս, [...] տատ [...]

Նշան, 25 տարեկան, [...] կը կոչուի Ապիտ, Տէր [...] Թուր-Սարգիսեանի զաւակը [...] Եղնիկ Սիս թերհայրութիւն [...] է, իր նախկին անունն է Մ[...] Նշանի անցագրի խնդիրը Մ[...] կարգադրեցի, մօտ օրէն [...] մեկնի Ջահլէ, ձգելով իր [...] կինը Թէլաֆար։

Յակոբ Մավլեան, 22 [...] կան, ինքնիրեն եկած է Մ[...] եւ շուֆէօրութիւն կ՚ուսանի։

Զօլախենց աղջիկը, այժ[...] կոչուի Նուրիյէ եւ ունի 4 [...] րիկներ իր Թուրք ամուսին[...] Այժմ կը գտնուի Հրեան[...] թաղը, Մուսուլ։

Պօյաճեաններու աղջիկը [...] 22 տարեկան, եղբօրը անո[...] Համբարձում, կը գտնուի [...] սուլ Պապէլ Գըշ թաղը, Ար[...] րու մօտ։ Ամուսնացած չէ, [...] վախէն գալ չուզեր։

Գրպըճըգեանի քենին, [...] ըը կոչուէ Արաբի մը 4 [...] ծախուած է։ Այժմ կը [...] Մուսուլ։

Մարիամ, Յովակիմեան[...] բաքրօջ աղջիկը, այժմ կը [...] Սէյէլ գիւղը, իրեն նախորդ [...] ամուսինը Խաչիկը մեռած է, [...] մա 3 զաւակ ունի արաբ [...] սինէն։

...ան խաչիկը, այժմ տաձկցեր է ... կը մնայ Մուսուլի մօտ Ցու-...օք գիւղաքաղաքը:

Աւետիս Գալուստեան, 26 տարեկան, Շատցի, կինը Սրբուհի ... աղջիկը Մարգրիտ:

Հաստըճայի մօտ, սահմա-...ագլխի Էլ Քիւպէր գիւղը կը ...անուին երկու երիտասարդներ, ...էկը Գրիգոր (Արթին) Մշըգեան, 35 տարեկան, մայրը Արծաթ, ...օյրը Մարիամ, միւսը Գրիգոր ...օփուչեան, քոյրերը Ֆիլոր եւ ...ձաֆի Գըզ:

Եսաւ Հ. ... Գույսեան, Շատ-...ի. 18 տարեկան, կը գտնուի Թէ-...աֆարի մօտ գիւղ մը:

Էլմաստ, Շատցի, 20 22 տա-...եկան, կը գտնուի Թէլաֆար գա-...ա Թաղը Սէլչի անուն մէկու մը ...մօտ Ռեբեկա Սարգիս Գարաօղ-...անեան, Բումլուցի, Արաբի հետ ...ամուսնացած է եւ ունի 4 զա-...ակ: Դժուարութեամբ կրցայ ...մօզել, բայց երբ գայմագա-...մին ներկայացանք, վախէն զղջաց ...ալ եւ վերադարձաւ ամուսնոյն ...ու զաւակներուն մօտ:

Տիկին Սուլթան Նազար Ղալ-...Ճախճեանը կը փնտռէ իր քեռին ...Թէքքէյեն (Մելիքենց) Եղիան, ...ւաեւ հօրեղբօրորդին Յ. ...ան Թա-...Թուլեանը, որոնք Հաճնոյ 1920ի ...ւէպքէն ազատուած են: Առանա, ...Թերթի մը մէջ անունները տե-...ած է:

ԱՅԼ ՏԵՂԱՑԻՆԵՐ

Մանուշակ Մխօ Աւետեան, 20 տարեկան, Պրուսայի Քիրմաստ գիւղացի, այժմ կը կոչուի Հէ-...իյէ, կը փնտռէ իր եղբայրները Մարտիրոս, Թագւոր եւ Ջաւէն: ...եթէ գտնէ, հայանալու նպատակ ...ունի:

Զեմեթէոս, Կեսարացի, այժմ ...ը կոչուի Հերմէզ. իր պարագա-...երէն ոչ մէկուն անունը գիտէ:

Տիկին Իւզաբեր Սօֆեան, ...այժմ Փալթաեան, կը փնտռէ ...ր տղաքը Գալուստ Սօժեանը եւ ...Երիգոր Փալթաեանը: Գալուստը ...Թելեհէմ տեսնուած է 8 9 տա-...րի առաջ:

Զէյթունցի Ամբենց Վար-...դան, այժմ Ահմէտ, հօրը անու-...նը Ղազար. կը փնտռէ իր եղբայր-...ները Պապա, Լեւոն եւ Ստեփան, ...ւաեւ քեռիները, որոնք Հարաւա-...յին Ամերիկա կը գտնուին եղեր, ...Չիլի, Լեւոն, Աստուր եւ փարթօս:

Վաhրամ, Եաւլվացի, եղբայ-...ը Զարեհ՝ որ Ամերիկա կը դըտ-...նուի եղեր:

Դժբախտ բայց քաջ հայ ...աղջ... ատանի մը բերի հետս. Ըլնծա-...ի եւ Թելաֆարի մէջ գտնուող ...գիւղէ մը, ոչ իր անունը, ոչ մա-...անունը, ոչ հօրը եւ ոչ ալ մօրը անունը գիտէ, որ տեղացի ըլլալն ալ չի գիտեր: Բայց որովհետեւ «կեավուր օղլի» կ'ըսեն եղեր իրեն, հաւատացեր է որ Թուրք չէ, քանի մը վայրկեան հետը խօսելով՝ բացատրեցի իր Հայ ըլլալը եւ ինքնաշարժով Մուսուլ տարի, քահանան նոր անուն մը պիտի դնէ: Խոստացաւ ետ չերթալ Արաբներուն:

Կարճ ժամանակուան ունեցած փորձառութիւնս զիս հասցուց այն համոզման որ, եթէ Պաղտատի եւ Մուսուլի մէջ ունենանք տեղական իշխանութեան կողմէ ճանչցուած եւ վաւերացուած պաշտօնեաներ, որոնք իրր միսիոնարներ շրջին այս երկու մեծ նահանգներուն գիւղաքաղաքներն ու գիւղերը, եւ ապահով են օտարացած բեկորներու խաղաղ ապրուստը գոնէ ժամանակի մը համար, կրնան հազարաւոր կորսուած սրտահատորներ ազատել եւ իրար միացնել: Միայն Թէլաֆար գիւղաքաղաքին մէջ կայ աւելի քան հազար հոգի:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 4 յունուար.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Հ. Յ. Դ. Տեղական Ենթակոմիտէն, Նոր Տարուան առթիւ սարքեց ընտանեկան երեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ 31 դեկտեմբեր «Վարուժան» ակումբին մէջ, ուր լեցուած էր երկսեռ բազմութիւն մը: Օրուան ճոխ յայտագիրին աւարտումէն յետոյ, շատերը մեկնեցան ուշ ատեն եւ երեկոյթը ստացաւ ընկերահամակրական խնճոյքի կերպարանք, սեղաններուն շուրջը հաւաքուեցան ընկերներ եւ համակիրներ, ուրախ զուարթ, ստեղծելով տաքուկ շրջանակ մը: Սեղանապետ ընկ. Գուլումճեան նախ ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս երգել Դաշնակցութեան քայլերգը, յետոյ առաջարկեց խմել կենացը Հ. Յ. Դ. քառասնամեակին, եւ ազատագրութեան ճամբու վրայ ինկած Հայ հերոսներու յիշատակին:

Տեղի ունեցան նաեւ հայ գեղջկական պարեր եւ զանազան անակնկալներ, մինչեւ առտուան երբքը: Ժամանակը ուշ ըլլալով սեղանապետը փակեց այս մտերմական երեկոյթը «Մեր Հայրենիք»ով: Անմիջապէս յետոյ երեք համակիր երիտասարդներ, ինքնաբերաբար փափաքեցան մտնել Դաշնակցութեան շարքերը: Կոմիտէն արձանագրելով այս երիտասարդները, յառաջիկային ձգեց իրենց երդման արարողութիւնը:

Մ. Ազատ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնապէս կը հաղորդուէր թէ ֆրանսացի նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 640, գործի խնդրանք տուողներուն թիւը՝ 20,038: Եւ այս՝ 4 դեկտեմբերին: Ամիսը հերացած, նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւը հասաւ 13,148ի, եւ գործի խնդրանքներու թիւը՝ 56,514ի:

Միայն Սէն նահանգին մէջ այս վերջիններուն թիւը կը հասնի 18.810ի, այսինքն 70 առ հարիւր համեմատութեան: Այս համեմատութիւնը աննախընթաց է, բաղդատմամբ 1920—1921 եւ 1926—1927 տարիներու գործազրկութեան տագնապին:

Կարելի չէ գործազրկութեան տագնապին մասին ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը տալ, եւ այս՝ ամէն երկրի մէջ: Պատճառները յստակ են: Ահա թէ ինչու Ֆրանսայի մէջ եւս գործազրկութեան ներկայ օրերուն վիճակագրութիւնը ամբողջական չէ, այլ նոյնիսկ երբեմն հակասական կը թուի: Ոմանք (ձախերը) կը մեծցնեն գործազուրկներուն թիւը, աւելի քան 200,000 կը հաշուեն: Իսկ ուրիշներ (աջերը) քիչ կը հաշուեն:

Որոշ է սակայն, որ գաւառներուն մէջ բազմաթիւ գործարաններ բանուոր կ'արձակեն ներկայիս կամ կը կրճատեն աշխատանքի ժամերը: Վիէնի մէջ աշխատանքի ժամերը կըրճատուած են հիւսուածեղէնի 17 գործարաններու եւ 2 ձուլարաններու մէջ: Գործազուրկներուն թիւն է 3693, որոնց 2711ը ֆրանսացի, 982ը օտարական:

Վալարոնի մանարանը, որ ունի 1800 բանուոր աշխատանքի շաբաթական ժամերը կրճատեց այրերուն համար մինչեւ 32 եւ կիներուն համար մինչեւ 35: Ուրիշ մանարան մը, որ ունի 750 բանուոր, աշխատանքը դադրեցուց մինչեւ 15 յունուար:

Լիլ, Թուրքուանի, Ռուպէի մէջ եւս հիւսուածեղէնի գործարանները փակեցին իրենց դուռները անցեալ շաբաթ ամբողջ չորս օր:

Հիւսիսային այս գաւառներու մէջ գործազրկութիւնը աւելի տագնապալից է: Սոմի Ներկի գործարաններուն մէջ աշխատանքի ժամերը չափազանց կրճատուած են: Գործարան մը, որ 220 բանուոր ունի, կը բանի շաբաթը միայն 26 ժամ, ուրիշ մը, որ ունի 400 բանուոր, կը բանի միայն 30 ժամ:

Ֆրանսայի արեւելեան շըրջանակին մէջ քաղաքապետութիւնը ձեռնարկած է հանրօգուտ շինութեանց ծրագրի մը իրագործումին, տեղաւորելու համար գործազուրկները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ՇԷՆՔԸ

ԿՈՉ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 յունուար.— Հայրենակիցնե՛ր,

Հանգանակութեան գործը, դպրոցի շէնքի գնման համար, կը տարուի բաղձացուած եռանդով:

Ձեր ջանքերը՝ գործը առաւելագոյն չափով արդիւնաւոր դարձնելու եւ այն ազնիւ մրցումը՝ որ ի գործ կը դրուի իւրաքանչիւրէդ — աւելի շուտ ընելու, աւելի շատ տալու համար, մեզ կը լեցնեն անխառն ուրախութեամբ եւ, կը կազմեն գրաւական ձեռնարկին կատարեալ յաջողութեան:

Ամէնքս դպրոցի հետ եւ դպրոցի համար, — այս խօսքը նշանաբան պիտի դառնայ բոլորիս, մինչեւ շէ՛նքի տէր դառնալը:

Դպրոցի Հանգ. կեդր. Յանձնախումբս ներկայիս կուգայ յայտնելու Հայրենակցական Միութիւններուն՝ որ իր վերջին նիստին տրուած որոշման համաձայն, դպրոցին ի նպաստ տրուելիք Ա. հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 25ին:

Հանդէսին տեղը՝ եւ ժամը կը ծանուցուի իր ժամանակին:

Հանդէսին պիտի ցուցադրուին ժողական լապտերով, Հայաստանի մէջ ա՜յնքան սիրելի հնութիւններու, վանքերու՝ եւ պատմական յիշատակարաններու նկարները: Սրբատեղիները՝ որոնցմէ այնքան հեռու ենք նետուած եւ որոնց այնքան մօտ ենք մեր հոգիներով: Ի տես այդ հինաւուրց սրբավայրերուն պիտի պահենք մեր էութեան խորքերուն մէջ անմեռ հաւատք եւ պիտի փոխանցենք սերունդներու, դպրոցին միջոցաւ, աս օտար հողին վրայ, մինչեւ գայ վերադարձի օրը:

Հայրենակիցներ,

Հանգանակիչ կեդր. յանձնախումբս կը խնդրէ ձեր միութիւններէն որ բարի ըլլան մեզ հասցնել մինչեւ յունուար 18՝ ցուցակը Հայր. Միութիւններու կողմէ, դպրոցի շէնքին գնման համար, հանգանակուած գումարներուն հետեւեալ դասաւորութեամբ.—

1·—Գումարը տրամադրուած միութիւններու գանձանակէն:

2 — Գումարը հանգանակուած միութիւններու անդամները անհատապէս՝ անուններով եւ արձանագրուած գումարներով:

3.—Գումարը հանգանակուած Միութիւններու համաքաղաքացիներէ իրենց անուններով եւ արձանագրուած գումարներով:

Որպէս զի Յանձնախումբս հնարաւորութիւն ունենայ հանդէսի օրը հասարակութեան ծանօթացնելու իւրաքանչիւր Հայր. Միութեան դպրոցի համար կատարած աշխատանքը եւ արդիւնքը իր բոլոր մանրամասնութիւններով:

Առիթէն օգտուելով կ'ուզենք յիշեցնել ձեզ այն որոշումը, բանաձեւուած Հայր. Միութիւններէ կազմուած ընդհ. ժողովներուն, որով Հայր. Միութիւնները յանձն կ'առնեն պատրաստել եւ մեզ հասցնել ցուցակը այն համաքաղաքացիներուն, որոնք ոեւէ պատճառով չեն մասնակցած այս հանգանակութեան: Յանձնախումբս կը ստանձնէ իր կողմէ դիմում ընել յիշեալ ազգայիններուն:

Վստահ ձեր ազնիւ ջանքերուն, մնանք յարգանօք՝ Ատենադպիր՝ Մ. Կապուտիկեան, Բ. Ատենապետ՝ Կ. Տէր Պօղոսեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՏԱՆՕՁՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ — Ս Հ. Միութիւնը իր երրորդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած էր հանդէս մը որ շատ յաջող անցաւ:

Յունուար 4 կիրակի ժամը 2ին օթէլ տը Ֆրանսի սրահը լեցուած էր: Վալանսի, Ռոմանի եւ Վիեննոյի Ս. Հ. Միութեան մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները եկած էին, իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը բերելով:

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր երգեց Միութեան երգչախումբը, եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Գրաւոր ուղերձներ կարդացին Միութեան ատենապետը եւ քարտուղարը, Վալանսի եւ Վիեննոյի ներկայացուցիչները: Նախագահը Պ. Ս. Թիւրքմէնեան (հիմնադիր եւ նախկին ատենապետ) խօսք առնելով ըսաւ.— Երեք տարի առաջ մեր երիտասարդութիւնը ցիրուցան էր եւ սրճարաններու մէջ թախտախաղերով կը զբաղէր, իսկ այսօր կը տօնենք մեր Միութեան երրորդ տարեդարձը օտար երկրի մէջ: Պէտք է մեր սիրտերուն մէջ ունենանք յոյս եւ հաւատք որ մեր չորրորդ եւ հինգերորդ տարեդարձները տօնենք մեր Միացեալ եւ անկախ հայրենիքի մէջ:

Եղան արտասանութիւններ պարոններու եւ օրիորդներու կողմէ:

Երիտասարդներու կողմէ նուիրուած գեղեցիկ տուփ մը աճուրդի դրուելով հինգ վայրկեանի մէջ բարձրացաւ 389 ֆր.ի: Հանդէսին երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ Միութեան թատերական խումբին կողմէ «Դդումի վաճարականը»: Եւ կարդացուեցան Միութեան մէկ տարուան հաշիւները: Երեք տարուան ընթացքին Միութիւնը օգնած է Պուլկարիոյ, Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի կարօտեալներուն եւ 10.000 ֆր.ի մօտ գումար մըն ալ կը յանձնուի ներկայ վարչութեան:

Ներկայ մը

ԿԵԱՆՔԸ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ, 8 յունուար.— Անցեալ կիրակի S. L. S. A.ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Զմիւռնիոյ Ունգ. Հայր. Միութեան կազմակերպած ներկայացումը «Ձար Ոգին», ղեկավարութեամբ գեղասէր Ջ.: Զուլձեանի մասնակցութեամբ կարգ մը սիրողներու: Նկատի ունենալով խաղին բարդութիւնը, եւ դերակատարներու անվարժութիւնը, խաղարկութիւնը կարելի է համարել բաւարար:

Լաւ կ'ըլլայ որ կազմակերպիչ մարմինները իրենց ուժերը չափելէն յետոյ կատարեն թատերախաղի ընտրութիւնը:

*** Հակառակ վերջերս տիրող գործի սուր տագնապին, գաղութիս մէջ նորէն սկսած է ծայր տալ թղթախաղը: Ընտանիքի ու զաւակներու տէր հայրեր, առանց խղճալու իրենց պարագաներուն, իրենց առած դրամը սրճարանի անկիւնները կը վատնեն թուղթ խաղալով:

Վ. Զիւսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ասկէ առաջ, կարգ մը Փարիզաբնակ Հաճընցի սրտցաւ հայրենակիցներէ կազմուած «Ազգասիրաց Հայր. Միութիւնը» որ լռութեան հարկադրուած էր կարգ մը պատճառներով, այս օրերս կրկին և վերջնականապէս հրապարակ գալով, կոչ կ'ընէ բոլոր տարագիր Հաճընցի հայրենակիցներու, ուր որ կը գտնուին, որպէսզի փութան մեր այս նորակազմ եւ բարենպատակ միութեան շուրջ հաւաքուելու: Մեր նպատակն է հոգ տանիլ Ֆրանսայի, Յունաստանի, Սուրիոյ եւ այլուր գտնուող տարագիր եւ անառաջնորդ Հաճընցի հայրենակիցներու նիւթական եւ բարոյական վիճակին եւ զգուշացնել զանոնք սին եւ երեւակայական գաղափարներու հետապնդումէ:

Բոլոր թղթակցութիւնները յղել հետեւեալ հասցէին.— I. Abrazian, 3 Rue Palikao, Paris (20e):

Ի դիմաց Հաճնոյ Ազգ. Հայր. Միութեան ատենադպիր՝ Երջանիկ, ատենապետ՝ Մ. Գրաճեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

«Ես անհամաձայն եմ, որ ...ուեւիցէ մարդ այստեղից հեռա-...այ: Երկու ընկեր թող մեզնից ...կակսի: Մեր պահանջներին բա-...ւարարութիւն տալու համար՝ ...ամէն գիւղի ժողովին գրաւոր ...յայտնենք մեր պահանջները: ...Մենք գիտենք, որ 1903ին, կառավարութիւնը մեզ միջոց տուաւ ...ու չեկաւ մեզ վրայ: 1904ին ալ ...այնպէս կ'ընէ.— Դեռ երկու սա-...րէէն ձիւն եղած՝ կառավարութիւ-...նը պիտի գայ մեր վրայ, որպէս-...զի ժողովուրդը չկարողանայ գիւ-...ղերից դուրս հանել ո՛չ իր կահկա-...րասիքը, ո՛չ ոչխարը, ո՛չ մանա-...ւանդ ծծկեր երեխան: Այդպիսով ...է, ժողովուրդը մեզմէ բաժանէ եւ ...ետոյ մեր վրայ գայ եւ 24 ...ամուայ մէջ մեզ հալածէ»:

Ցետոյ, երբ ձայներու մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ այս երկուսի գնալը՝ ես մօտեցայ Վաղարշակին ու Թորգոմին, ականջներից բռնեցի եւ ըսի.

— Քանի որ մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ ձեր գնալը, ես ոչինչ չունիմ ըսելու: Բայց լաւ լսեցէ՛ք, ընկերնե՛ր, դուք ալ վկայ եղէ՛ք, Թորգոմ եւ Վաղարշակ, դուք պիտի ոգեւորուած գնաք, բայց երբեք գարունը խումբ չբերէք, որովհետեւ հարիւրին 99ը համոզուած եմ, որ գարունը ոչ մի խումբ չի կրնար մեզ հասնիլ: Եթէ մենք կոտորուելու ալ ըլլանք, տղանե՛ր, նորէն կ'ըսեմ, վկայ եղէ՛ք, ոչ մի մարդ չվերցնէք ու չբերէք, իսկ եթէ 90ի նման մի կերպ կըցանք անցնիլ, աշունը որչափ ուժ ունիք՝ եկէ՛ք:

Նրանք գնացին: Բոլորս հաւաքուեցինք, գործերը բաժանեցինք: Մուրատն ու Գէորգը ղրկեցինք Պսանաց գաւառ, որպէսզի հօն կազմակերպեն եւ չախմախլը հրացան առնել տան ժողովրդին:

Պսանաց գաւառը, 15 գիւղ, զուտ հայաբնակ է: Չորս բոլորը շրջապատուած են քիւրտ գիւղերով: Հրայրը պիտի երթար Դաշտը:

Հրայրին ըսի.

— Մենք քեզնից կ'ուզենք հարիւր լիտր արճիճ, տասը հազար կապսոլ, հարիւր տուփ ռուսական վառօդ, երկու հարիւր գոյգ սօլ, հարիւր Դաշտեցի զինուոր, հարիւրական փամփուշտով եւ հրացաններով, որոնք պիտի ղրկուին մեզ՝ յունուարի վերջը: Տարեգըլխին պիտի հաւաքուենք Տաղըրնի (կաղանդին դեռ մնացած կար ամիսուկէս):

Հրայրն ալ ինծի ըսաւ.

— Դուն ալ պիտի երթաս Շատախ: Քեզնից կ'ուզենք երկու հազար կոտ ցորեն, հարիւր յիսուն չախմախլը հրացան, եթէ կրնաս՝ նաեւ կանոնաւոր հրացան, բերդանկա: Հաւատորիկի կողմով փոխադրուելիք ապրանքները բոլորը քո միջոցով պիտի ըլլան:

Վահանն ու Փարհատը մաս մը զինուորներով պիտի մնային Տաղըրնիկ, զինագործներու, վառօդ եփելու, զինուորներու եւ զանազան գործերու վրայ հսկելու: Վահանը պիտի թղթակցութիւններ ընէր:

***

Ես գնացի Շատախ, առի 180 չախմախլը, 2,000 կոտ ցորեն, 13 բերդանկա, 6 լիտր արճիճ, 7 լիտր ծծումբ: Հաւատորիկ փոխադրութիւններու համար 300 շալակաւոր մէկէն վերցուցի եւ ամէն բան փոխադրել տուի Կէլիկուզան:

Տարեգլուխը մօտեցաւ: Պ. Վահանը գրեց նամակ մը Հրայրին, բայց Հրայրը չեկաւ: Անգամ մը եւս գրեց, նորէն չեկաւ: Արշակը, քանի մը տղայոց հետ գնաց Հաւատորիկ, ուրկէ նամակ մը գրեց Հրայրին թէ.

— Կամ կուգաս, կամ ես քովդ կուգամ:

Նա պատասխաներ էր թէ՝ «ես կուգամ, դու վերադարձիր»:

Մուրատն ու Գէորգն ալ եկան Պսանաց գաւառէն: Անոր էին 15 չախմախլը եւ ժողովուրդն ալ բաւականին կազմակերպեր: Ժողովուրդը խոստում էր ըրեր կռուին մասնակցելու:

Հաւատորցիք եւս խոստացեր էին կռուին մասնակցիլ կամ իրենց տեղից զարնել՝ նայելով յարմարութեան:

Բայց ո՛չ Պսանաց գաւառէն կրցան մասնակցիլ, ո՛չ ալ Հաւատորիկէն, ո՛չ ալ կրցան իրենց տեղերու վրայ զարնել:

Ես վերադարձայ Շատախ, գացի Տափըկ Հայու մը տուն, անկէ պիտի երթայի քովի

Արշակը, Վահանի որոշմամբ Առաքել աղայի Յունան պատահած կռուին օգնութեան պիտի գնար, բայց կռիւին չէր հասած եւ մնացեր էր Հաւատորիկ, այնտեղից փոխադրեր էր 50-60 լիտր աղ:

Հետս կար հինգ զինուոր, երկու Դաշտեցի, մի երկու Սասունցի:

Երբ 1903ի աշունը Սալէ աղան եւ Տափըկայ ոստիկանութիւնը բարձան ու գացին, այստեղի քիւրտերը ինձ դիմեցին՝ Միրզօն, Ռօմին եւ քանի մը քիւրտեր հետերնին ու ըսին.

— Մեր կառավարութիւնը գնաց: Ասկէ վերջ մեր կառավարութիւնը դուն ես: Եթէ մեզ ալ Հայերու նայած աչքով նայիս, մենք ալ քովդ կը մնանք. թէ չես նայիր, գոնէ, եթէ մեզ չես խղճար, մեր երեխաներին խղճա՛: Ասա՛, հիմակուընէ բռնանք, երթանք, ձիւնի վրայ մի՛ դուրս ձգեր մեզ:

(Շար.)

Հնդկաստանի ազատագրումը

Իբրեւ եզրակացութիւն Լոնտոնի համահնդկական ժողովին աշխատանքներուն, անգլիական կառավարութեան սկզբունքով ընդունած է Հնդկաստանի մէջ դաշնակցային վարչաձեւի հաստատումը. դաշնակցութիւնը պատասխանատու է Տէլհիի օրէնսդրական ժողովին: Սակայն անգլ. կառավարութիւնը իր այս ծրագիրը կը սահմանափակէ ի նպաստ իր շահերուն կարգ մը երաշխիքներով: Փոխ-արքան պիտի կրնայ հրամանագրերով եւ հրովարտակներով ի պահանջել հարկին, միջամտել օրէնքի եւ կարգերու պահպանման, հնդկական կառավարութեան փոխարութիւնները չպիտի ենթարկուին հնդիկ խորհրդարանի հաւանութեան, գրաւման անգլ. բանակը կախում պիտի ունենայ Լոնտոնէն ինչպէս նաեւ արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի վարէ Անգլիա, առեւտրական դաշինք մը պիտի ապահովէ Անգլիոյ շահերը:

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին մէջ, Տոմինիոններու Նախարարը զեկոյց մը տուաւ Հնդկաստանի պաշտպանութեան վերաբերեալ հարցերու մասին եւ խօսեցաւ «հնդկական բանակի հնդկացում»ին մասին, այսինքն այս բանակին մէջ հնդիկ սպաներ ընդունելու մասին: Արդէն 1918էն սկսեալ, Հնդիկներուն կը տրուին սպայի աստիճաններ:

Նախարարը տեղեկացուց թէ կառավարութիւնը ընդունած է հնդիկ սպաներ հասցնելու համար, Հնդկաստանի մէջ զինուորական վարժարան մը հաստատելու սկզբունքը: Այս չի նշանակեր թէ կարճ ատենուան մէջ, հնդիկ բանակի բոլոր սպաները հնդիկներ պիտի ըլլան: 35 տարիի պէտք կայ, որպէսզի հնդիկ բանակը ամբողջովին օժտուի բնիկ մարզիկներով ու վարիչներով:

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Քարաշիի մէջ, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ երեք անգամ յարձակում գործել հնդիկ կամաւորներու վրայ, որոնք կ'ուզէին հաւաքոյթներ եւ թափօրներ կազմել: Քանի չափ անձեր ծանրօրէն վիրաւորուեցան: Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ նաեւ բռնութեամբ ցրուել հարիւրի չափ կիներ, որոնք հրապարակին մէջտեղը նստած՝ չէին ուզեր շարժիլ, խափանելու համար երթեւեկը:

Պոմպէյի մէջ եւս, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի նախկին կեդրոնատեղիին մէջ ձերբակալուեցան տեղական պատերազմական խորհուրդի նախագահն ու երեք անդամները:

Անգլիական կառավարութեան հետ համախորհուրդ, Հնդկաստանի կառավարութիւնը որոշեց յանձնախումբ մը կազմել քննելու համար հիւսիս-արեւմտեան սահմաններու ցեղախումբերու ըմբոստութեան դէմ՝ պաշտպանութեան միջոցներն ու եղանակները:

Նոր ցոյցեր գերման վարչապետին դէմ

Գերման վարչապետին Պրիւնինկի Պրիսլաւ ժամանման առթիւ նոր ցոյցեր ու խռովութիւններ տեղի ունեցան: 10.000ի մօտ ամբոխ մը մեծ մասամբ բաղկացած համայնավարներէ, կայարանը հաւաքուած էր եւ կառավարական պատուիրակութիւնն ընդունեց հայհոյչներով: Խռովութիւններ եւս ծագեցան քաղաքաքապետարանին առջեւ, ուր ոստիկանութիւնը բիրի հարուածներով պարպեց հրապարակը:

Անգլիական տագնապը

Անգլիոյ աշխատանքի Նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը կը կարծէ թէ 1931—34 տարեշրջանին, պէտք է սպասել որ անգործներու միջին թիւը աւելի բարձրանայ քան 1927—29ի շրջանին: Եթէ նոյնիսկ տնտեսական ներկայ տագնապը սկսի նուազիլ, անգործներու թիւը աւելի դանդաղօրէն պիտի նուազի, փոխանակ նուազելու ինչ արագութեամբ որ բարձրացաւ:

Անգլիոյ հանքային տագնապին վրայ աւելցած է նաեւ հիւսկեղէնի տագնապը: Ոստայնանկներու գործատիրական սէնտիքան առաջարկած է հարիւրին 20 զեղչ մը կատարել օրավարձքերուն վրայ: Այս առաջարկը խիստ ընդդիմութեանը բախած է գործաւորներուն կողմէ:

Արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն եւ առողջապահութեան նախարարը, Մանչեսթրի մէջ իրենց խօսած ճառերով բացատրեցին ինչ որ կառավարութիւնն ըրած էր մեղմելու համար անգործութեան տագնապը:

Առողջապահական Նախարարը յայտնեց թէ անգործութեան տագնապին վերացումը կը կարօտի միջազգային հիմերու վրայ հաստատուած կազմակերպութեան մը:

Բունի աշխատանք

Մոսկուայի մէջ գործավարներու խորհուրդին մէկ որոշման համաձայն, բոլոր գործաւորները որոնք որեւէ պատճառով կը լքեն իրենց գործարանային, աշխատանքը, պիտի զրկուին բնակարանէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ
"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ" ԳԻՐՔԸ

Հրատարակութիւն «Նոր Օր»ի — Պատկերազարդ 366 էջ 356 էջ: Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 ֆր., արտասահման փոստի ծախքով 47 ֆր.: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Գեւոնեանի:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն
ՌԱՊՊԻ
խորհրդանկարուած Մելքոն Քէպապճեանէ
Գին՝ 15 ֆր. — Դիմել հեղինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը եւ նոր սերունդը: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիալի մէջ: Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Սուրմալուի եւ Կարսի կռիւներու մասին: Մէկ ժամ սինէմա:

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին պարգեւներէն շահած են հետեւեալ թիւերը. 302՝ 198՝ 6ական օրինակ Հայ Արի, 303՝ ձեռագործի զամփիւղ, 316՝ ձեռագործէ բարձ, 45՝ հագուստ, 150՝ ծածկոց, 173՝ շաքարի աման, 43՝ կնոջ պայուսակ, 151՝ անուշի աման, 167՝ փողկապ, 58՝ մոխրաման: Ստանալու համար դիմել՝ Miskdjianի, 8bis Route de Gières, Grenoble, (Isère).

ՍԵՒԱՍՏԻՈՅ Դաւրա գիւղի պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը.

274՝ արդուկ, 572՝ Թաշկինակ, 748՝ փողկապ, 647՝ «Յառաջ» (վեցամսեայ), 459՝ զարթուցիչ ժամացոյց, 813՝ Թաշկինակ, 332՝ փողկապ, 742՝ կնոջ հովանոց, 380՝ ինքնահոս գրիչ, 629՝ Թաշկինակ, 384՝ Թաշկինակ, 631՝ փողկապ, 705՝ սեղանի ծածկոց 888՝ փողկապ, 623՝ փողկապ, 688՝ գրպանի ժամացոյց, 920՝ գրպանի Ֆրանս.—հայերէն բառարան, 372՝ Թաշկինակ: Ստանալու համար դիմել Պ. Նշան Հայթայեանի, 16 Rue des Fleurs Viroflay, (S. et O.)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'Օպան, Խաչ.— 70:
Ռոան, Գարծ.— 116:
Ալժեր, Գ. Պ.— 140:
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս.— 35:
Միլան, Գարծ.— 237 լիր.
Փէլիւզին, Գ. Պ.— 25:
Մարսէյլ, Հ. Գ.— 140:
Սավէրն, Մ. Հ.— 35:
Խարպին, Մ. Շ.— 5 տոլար:

«ՍԻՓԱՆ» երկսեռ երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան երեքշաբթի իրիկունները ժամը 8ուկէսէն 10, 71, ave. Kléber: Կը խնդրուի նոր երգչուհիներու եւ խումբերու մէջ երգած երգիչներու մասնակցութիւնը: Դիմել՝ փորձերու իրիկունները կամ գրաւոր Sako Hagopianի, 158 Rue du Château փարիզ (14).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ անհետացած աղջիկը Բերշէհիրցի Հարիկնազ Թաթարեան, հօր անունը՝ Պչաքճի Գէորգ: 1922ին 9 տարեկան հասակին Ռըլիֆի միջոցաւ Պոլսոյ Չէշմէի (Պոլիս) որբանոցէն փոխադրուած է Յունաստան: Այս թուականէն ի վեր լուր չկայ իր մասին: Իմացնել Արշաւիր Տէր Սարգիսեանի, 13 Rue Parpety, La Ciotat, (B. du Rhône), France.

— Սեփաստացի Նշան Գարակէօզեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը եւ երկու զաւակները որոնք 1912ին մեկնած են Ամերիկա: Իմացնել՝ M. karagheuzianի 25 Rue Felix-Faure, Sevran, (S. et O.) France: Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Տրապիզոնցի Մառի Ուզուրեան, հօր անունը՝ Մկրտիչ, մօր անունը՝ Թագուհի: 1928ին կը բնակէր Avignon (Ֆրանսա): Իմացնել իր եղբօր Հանրի Ուզուրեանի, Collège Arménien S. Moorat, 26 Rue Troyon, Sèvres (S. et O.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

14 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1467 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵՒ ՕՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մեր գաղութներուն մէջ, Հիւսիսային Ամերիկան թերեւս հակն էր որ միտքէ չէր անցըներ սեւ օրը, — առատ մը ... գործ ճնալու եւ փողոցները թափառելու անակնկալը:

Տնտեսական տագնապներ միշտ ալ անպակաս են եղած Մ. ... ահանգներուն, ինչպէս ամէն ճարտարագործական երկրի մէջ: ... այց անգործութիւնը երկար ատենէ ի վեր չէր ստացած այն... ... հսի վրդովիչ համեմատութիւններ, ինչպէս ներկայիս: Եւ մա... ... սւանդ մեր աշխատաւորները յանկարծակիի չէին եկած այն... ... ն դառնօրէն, որքան այսօր:

Ահաւասիկ ճիշդ մէկ տարի է, որ ակռայ կը սեղմեն մի... ... նաւոր բանուորներ, ամէն առտու սպասելով «գործերու ... ացուելուն»: 1930ի սկիզբը, երբ ծայր տուաւ առաջին իրա... ... նցումը, հազիւ մէկ-երկու միլիոն կը հաշուէին գործազուրկ... ... րուն թիւը: Այսօր արդէն կը տատանի 7-9 միլիոնի միջեւ: ... շտօնական շրջանակները ի զուր կը ճգնին վարագոյր քա... ... լ անողոք իրականութեան վրայ:

Աչքի առջեւ չունինք հայ գործազուրկներուն մօտաւոր ... ւը: Վերջերս «Հայրենիք»ն ալ սկսաւ տեղեկութիւններ հա... ... քել հայաշատ քաղաքներու տնտեսական կացութեան ... սին, որ ոչինչ ունի մխիթարական:

Դժբախտաբար շատ պակասաւոր են տեղեկութիւնները եւ ... ոշ թիւեր կը պակսին: Բայց եղած հրատարակութիւնները ... ական են լուրջ մտահոգութիւն պատճառելու: Հէվրհիլ... ... քրաթիւ գաղութ մը, որ տնտեսապէս նախանձելի կը հա... ... րուէր, արդէն ջլատուած է:

—«Մանաւանդ վերջին տարուան ընթացքին հայ գործարան... ... րը փակուելով, Հայերս եղած ենք պարզ գործաւորները կօշիկի ... րտարարուեստին մէջ, բոլոր գործաւորները մնացած են դուրս ... գիտէք թէ ի՛նչ կը նշանակէ ընտանիք ունենալ եւ ամիսներով ... գործ մնալ... Տեղացիները շատ կ'օգտուին տեղական նպաստի ... րմիններէն, բայց դժուար է Հայերուս համար երթալ եւ նպաստ ... դրել»:

Տագնապի մասին աւելի պերճախօս գաղափար կուտայ ... այրենիք»ի մէկ խմբագրականը: Բացատրելէ յետոյ թէ մեր ... ղութներէն ոչ մէկը այնքան այլասիրութիւն ցոյց տուած ... րքան ամերիկահայը, կ'առաջարկէ որ զանազան կազմա... ... պութիւններ գլուխ գլխի տան եւ քիչ մըն ալ տեղական ... երու մասին մտածեն...

Գիտենք, տակաւին, որ Ամերիկայէն դուրս, ամերիկահայ ... աստերով պահուած ղպրոցներ եւ ուրիշ ազգային հաստա... ... ութիւններ ալ ամիսներէ ի վեր ի զուր կը սպասեն սահ... ... նուած վարկերուն: Ամիսները կ'անցնին եւ չէքերը կ'ուշա... ... ն: Վարկերը կը բարդուին եւ հազիւ կարելի կ'ըլլայ մաս... ... վճարներ հասցնել:

Այս տեղեկութիւններէն կարելի է եզրակացնել թէ ի՛նչ ... ցութեան պիտի մատնուին նպաստընկալ հաստատութիւն... ... ը, եթէ աւելի երկար տեւէ տագնապը: Մանաւանդ Յու... ... աստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի եւ Պարսկաստանի մէջ:

Եւ դժուար է որոշապէս նախատեսել տագնապին տեւո... ... թիւնը: Ամենալաւ պարագային, պէտք է աչք առնել 4-5 ա... ... ս:

Կը հետեւի թէ՛ այդքան ժամանակ, եթէ ոչ աւելի, իրենց ... ովը տապկուելու հարկադրուած են այն հաստատութիւն... ... ը որոնք ամերիկեան չէքերով կը գոցէին իրենց բացը, կամ ... չէքերուն կը կարօտէին, աւելի բարգաւաճելու համար: Ա... ... իկահայ գաղութն ալ իր սեւ օրը կուլայ, եւ անխուսափելի է ... ծկել դժբախտ իրականութիւնը:

Այս բոլորէն կը հետեւի, նաեւ, թէ այն գաղութները որ ... դշատաբար տանելի վիճակ ունին, պէտք է պարտականու... ... ն հաւարեն մտածել աւելի դժբախտ եւ անճար կայաններ... ... մասին:

Ամերիկայէն յետոյ, Ֆրանսան է այն գաղութը որ կրնայ ... մը լայն շարժել իր ձեռքերը, ի նպաստ հեռաւոր կայան... ... կրու:

Այստեղ գործազրկութիւնը տակաւին չունի համատարած, ... տվիչ հանգամանք, եւ հաւանաբար կը դադրի քանի մը ... իսէն, երբ ձմեռն անցնի եւ գործերը բացուին: Մանաւանդ ... տեղ ունինք հաստատութիւններ, որոնց համար դժուար ... քանի մը տասնեակ հազար ֆրանք աւելի ծախսել, վառ... ... հելու համար Յունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի եւ Պուլ... ... րիոյ մէջ բացուած կրթարաններ:

Նոյն պարտականութիւնը կ'իյնայ, օրինակ, Լոնտոնի գա... ... թին վրայ, որ չունի ոչ տեղական հոգեր, ոչ ալ գործազր... ... թեան դատապարտուած կամ տեղաւորման կարօտ բազմու... ... ններ: Սթերլինը իր բարձր արժէքով, փոխանակութեան ... րբերութեամբն իսկ օրհնութիւն պիտի դառնայ գաղթակա... ... ներու համար: Դպրոցներ եւ մանկապարտէզներ ունինք ... նք տարեկան 4—5 ստերլինի «առատաձեռնութեան» մը կը ... ոտին, այլապէս պիտի փակուին:

Դուք գտեցէք թէ ի՛նչ իրական սփոփանք պիտի պատ... ... էր քանի մը հարիւր ստերլինը:

Վարժուինք, վերջապէս, աչքերը քիչ մը ուրիշ կողմ յա... ... ւ: Գոնէ մինչեւ այն ատեն, երբ ամերիկահայ գաղութը, ... տմութեան յանձնելով իր սեւ օրը, կարենայ վերսկսիլ իր ... այրական աջակցութիւնը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ ՈՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

«Հայրենիք» անդրադառնալով Թուրքիոյ վերջին դէպքերուն կը գրէ (1 յունուար).

— «Եկած տեղեկութիւններու համաձայն, քէմալական ռեժիմին դէմ բռնկած ներկայ շարժումը հետեւանք է երեք հիմնական պատճառներու՝ տնտեսական, քաղաքական եւ կրօնական, քաղաքական եւ կրօնական պատճառները նոր չէ որ կը գրգռեն Թուրք ժողովուրդը էնկիւրիի իշխանաւորներուն դէմ: Խալիֆայութիւնն ու սուլթանութիւնը ջնջուելէն սկսած մինչեւ լատինական այբուբէնի ՝բռնի ներմուծումը խորունկ դժգոհութիւն առաջ բերած են երկրին մէջ: Սակայն, որքան ալ այդ դժգոհութիւնը խորունկ ըլլար, Թուրք զանգուածները շարժման ընդունակ պիտի չըլլային, որքան ատեն որ տնտեսական ազդակը սկսած չէր գործել իր ամբողջ ուժգնութեամբ: Ու կ'երեւի, թէ միայն հիմա է որ տնտեսական դանակը հասած է Թուրք զանգուածի ոսկորին:

Լօզանէն յետոյ քանի մը տարի Թուրքերը յաջողեցան իրենց գլուխը պահել՝ օգտուելով կոտորուած կամ վտարուած Հայերու եւ Յոյներու ձգած հարստութեններէ: Սակայն, տարուէ տարի Հայերու եւ Յոյներու շինարար աշխատանքին բացը աւելի զգալի դարձաւ Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ, որովհետեւ Թուրքերը ոչ պատրաստ էին եւ ոչ ալ ընդունակ լեցնելու զայն գէթ ներկայ սեռունդի օրով: Բայց երբ տնտեսական փլուզումի ներքին պատճառներուն վրայ աւելցան նաեւ արտաքին պատճառներ, կացութիւնը սկսաւ դառնալ ծայր աստիճան սպառնալի:

Քէմալի եւ Ըսմէթի կառավարութիւնը բանտերով ու կախաղաններով կ'ուզէ ճզմել ըմբոստ տարրերը: Սակայն, բանտերն ու կախաղանները ելք մը չեն ներկայ տնտեսական տագնապէն, որ օր աւուր աւելի կը սաստկանայ:

Թուրքերը սկսած են կրել բնական պատիժը իրենց գործած բարբարոսութեանց համար, որոնք քայքայեցին երկրի տնտեսական հիմերը: Որքան աւելի ժամանակը կ'անցնի Լօզանի օրերէն, այնքան աւելի կը պարզուի, որ Թուրքերու զէնքի յաղթանակը վաղ թէ ուշ պիտի վերածուի տնտեսական պարտութեան մը, որ կարող է Թուրքերու ձեռքէն խլել իրենց զէնքի պտուղները»:

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ կառավարութիւնը կարեւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնէ. հանրապետութիւնը պաշտպանելու համար: Այս նպատակով կը պատրաստուի «հանրապետութեան պաշտպանութեան» օրէնքը: Նկատի առնուած է որ մինչեւ հիմա երկրին մէջ ծագած բոլոր յետադիմական շարժումները շէյխերու եւ աղանդներու կողմէ եղած են: Այսպէս եղած են մարտ 31ի, Պիթլիսի ըմբոստութեան, Զօգքըրիի ապստամբութեան, Կէնճէի ըմբոստութեան, Արարատի ապստամբութեան եւ վերջապէս Մէնէմէնի դէպքերուն մէջ, որոնց պարագլուխները շէյխեր են:

Նոր օրէնքով վճռական կարգադրութիւններ պիտի ըլլան աղանդներուն եւ շէյխերուն դէմ որոնց գործունէութիւնը օրէնքով արգիլուած է արդէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Գործավարներու Խորհուրդին մէջ որոշուեցաւ պաշարման շրջանի իշխանութեան իրաւասութիւնը: Որոշմնագրին համաձայն, պաշարման շրջանին մէջ առժամաբար դադար կ'առնեն սահմանադրութեան եւ քաղաքային այն կանոնները որոնք պաշարման վիճակի կարգադրութեան հակառակ են: Ոստիկանութեան պարտականութիւնը զին. իշխանութեան կը փոխանցուի: Պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութիւնը խանգարողները պատերազմական ատեանին կողմէ կը դատուին:

Որոշմնագրին համաձայն, զինուորական կառավարութիւնը իրաւունք ունի խուզարկել որեւէ անձի ցերեկայ թէ գիշերային բնակարանները, կասկածելի անձերը շրջանակէն դուրս արտաքսել, բնակչութեան զէնքերը հաւաքել, գրգռիչ հրատարակութիւն ընող թերթերը փակել եւ ամէն տեսակ հաւաքոյթներն արգիլել:

Սովորական գործերու եւ յանցանքներու դատերը քաղաքային ատեաններու առջեւ կը տեսնուին: Բայց եւ այնպէս, ընդհ. բարօրութեան հետ կապ ունեցող յանցանքներն ալ կըրնան պատերազմական ատեանին առջեւ հանուիլ:

⁂ Իզմիրի մէջ պաշարման վիճակի կանոնագիրը մունետիկներով ծանուցուեցաւ ժողովուրդին: Գիշերը ժամը 8էն վերջ, ոչ ոք տունէն դուրս պիտի կարենայ ելլել:

Մէնէմէն կարելի է մտնել գայմագամութենէն առնուած արտօնագրի միջոցով միայն: Մէնէմէնէն մեկնումն ալ նոյն պայմանին ենթակայ է:

Մաղնիսայի եւ Պալըքէսիրի մէջ ալ այս դրութիւնը կը գործադրուի:

⁂ Մէնէմէնի պաշարման շրջանակի հրամանատարը 9 յօդուածնոց գրաքննութեան եւ 4 յօդուածնոց պաշարման վիճակի յայտարարութիւն մը հրատարակեց: Թղթակցութիւնները եւ դրամը, ծրարներու առաքումը գրաքննութեան ենթակայ են: Կայարանի նամակատունը ջնջուած է: Նամակները կարճ պիտի ըլլան, Թուրքերէն գրուած, եւ բաց պիտի յանձնուին նամակատան: Գրութիւնները պարզ, առանց նշանի եւ թիւի պիտի ըլլան: Հակառակ շարժողները հետապնդումի ենթակայ են:

Ժամը 8էն վերջ ամէն տեղ պիտի գոցուի, փողոցները պահակներէն զատ ուրիշ ոչ ոք պիտի գտնուի, փողոցը գտնուողները եթէ տեսնուին եւ պահակներու չհնազանդին, հրացանի պիտի բռնուին: Հարսնիք, թլփատութիւն, հանդէս եւ այս կարգի հաւաքոյթներ արգիլուած են:

Կայարանին մէջ, ոստիկանները եկող գացողներուն անձնագրերը կը քննեն:

Հակաքէմալական 150նոցները

Թուրքիոյ 150նոց ցանկին մէջ գտնուող կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հաքքը, որ 7—8 ամիսէ ի վեր կիւմիւլճինա կը բնակէր, հելլէնօ-թուրք ծանօթ համաձայնութեան եւ հելլէն կառավարութեան կտրուկ հրամանին վրայ, Աթէնքի ճամբով Նիս մեկնած է:

Այս օրերս ճամբայ կ'ելլեն նաեւ միւս հակաքէմալականները, որոնք մինչեւ յունուար 16 Յունաստանէն հեռանալու հրաման ստացած էին:

Պուլկարիա կ'երթան, բայց...

Պուլկար թերթերը կը գրեն թէ, երկար ատենէ ի վեր Յունաստան ապաստանած հակաքէմալական պարագլուխները, սկսած են Պուլկարիա գալ:

Թերթերը կ'աւելցնեն թէ, այս հակաքէմալականները, Պուլկարիոյ մէջ ալ պիտի գտնեն միեւնոյն ընդունելութիւնը, տրուած ըլլալով որ, բարեկամական լաւագոյն յարաբերութիւններ գոյութիւն ունին Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Երկրաշարժ Թուրքիոյ մէջ

ՊՈԼԻՍ, 12 յունուար.— Նախորդ գիշեր ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Ճապաղջուրի եւ Արղնիի շրջանները, ուր բազմաթիւ գիւղեր քանդուեցան: Մանրամասնութիւնները կը պակսին, որովհետեւ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են, բայց վախ կայ որ զոհերու թիւը բաւական մեծ ըլլայ:

Մոսկուա կը գործէ Արաբներուն մէջ

Մոսկուայէն Լոնտոն ստացուած լուրերու համաձայն, Գ. Միջազգայինի Գործադիրը հրահանգած է համայնավար կուսակցութեան նոր խռովութիւններ գրգռել Արաբներուն մէջ: Պաղեստինի համայնավարները ընդհ. ժողով մը գումարեցին Երուսաղէմի մէջ, ուր նոր պետեր ընտրեցին, որոնց գործը պիտի ըլլայ աւելի կորովով ընթացք տալ Մոսկուայի հրահանգներուն, քան նախորդ պետերը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՔԻՉԸ Կ'ՍՌՆԵՆ ՄԷԿ ՋԵՌՔՈՎ՝ ՇԱՏԸ ԿՈՐՍՆԵՆ ՄԻՒՍՈՎ

Բարեգործականի վերջին զեկոյցէն քաղելով, հաղորդեր էինք թէ Բրոքլանտի համբաւաւոր յանձնախումբը ջնջուած էր եւ թէ այդ յանձնախումբի անդամները յանձն առած են «անձնուիրաբար սատարել Միութեան բրոքլանտին»:

Կը լսենք թէ 1000ական ֆր. ամսականով յիշեալ բրոքլանտիստները պաշտօնի կոչուած են Փարիզի Համալսարանական Ոստանի հայկական բաժնին մէջ:

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պաշարման վիճակի հրահանգը Մէնէմէն հասած եւ գործադրուիլ սկսած է:

Շրջակայ գիւղերուն մէջ ձերբակալուած կասկածելի անձերը Մէնէմէն կը տարուին: Մէնէմէն տարուած է նաեւ Մուսթաֆա օղլու Իսմայիլ անուն մէկը որ բանուորներու մէջ գրգռութիւն ընել փորձած եւ կառավարութեան հասցէին հայհոյած էր:

Ալաշէհիրի մէջ 21 հոգի ձերբակալուած են, գաղտնօրէն թէքքէ բանեցնելու յանցանքով: Ասոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Հիլմի անուն բժիշկ մը, որ սակայն ազատ թողուած է, անմեղ ըլլալով:

Հէնտէքի մէջ ալ, շարժման հետ կապ ունենալու յանցանքով, ձերբակալուած են ծխախոտի հինգ պաշտօնեաներ, տեղւոյն մուէզզինը, քարոզիչը, հոճաներ եւ կիներ՝ ընդամէնը 15 հոգի: Ասոնցմէ Թէվֆիք անուն մէկուն գրպանէն Շէյխ Էսատի պատկերը գտնուած է:

Գոնիայի մէջ քանի մը մէվլէվի շէյխեր ձերբակալուած են:

Նարըը Տէրէի մէջ ձերբակալուած շէյխ Սէյյահ առջի օր Իզմիրի կուսակալ Քեազըմ փաշայի կողմէ հարցաքննուած եւ Մէնէմէն ղրկուած է: Շէյխ Էսատի ընկերը յետադիմական դէպքի հեղինակներուն հետ դէմ առ դէմ բերուած են եւ հարցաքննութիւնն աւարտած է: Շէյխ Էսատ հիւանդ է եւ միայն կաթ կը տրուի իրեն:

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սպանիոյ ներքին կացութեան մասին հակասական զրոյցներ կը շարունակեն շրջիլ: Կ'ըսուի թէ ուսանողները որոշած են մեծ եւ ընդհանուր դասադուլ մը յայտարարել, իրենց ուժ պիտի տան երկաթուղիի բոլոր գիծերուն պաշտօնէութիւնը եւ բազմաթիւ ընկերակցութեանց անդամները:

Կառավարութիւնը գիտնալով թէ ծայրայեղ տարրերը կը շարունակեն գրգռել, կը պատրաստուի խիստ միջոցներով զսպելու թէ փողոցային ցոյցերը եւ թէ զօրանոցներու մէջ տեղի ունեցած խռովութիւնները:

Գալով վերջին յեղափոխական շարժման, կառավարութիւնն այդ մասին որ եւ է յայտարարութիւն չուզեր ընել, որովհետեւ կը սպասէ յարմար ատենին, հրապարակելու համար կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք հասարակութեան թոյլ պիտի տան դատելու ըմբոստներու նպատակը: Այս փաստաթուղթերը պիտի ներկայացուին խորհրդարանին:

Ընտրութիւնները պիտի կատարուին որոշուած ժամանակին, մարդահամարը արդէն վերջացած ըլլալով:

ՆՇԱՆ ՏԷՍՏԷԿԻԻԼ

Զգալի կորուստ մը ունեցաւ Ամերիկայի հայութիւնը Նշան Տէստէկիւլի մահով։ Հարուածը աւելի ծանր զգաց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն այս շրջանի ականաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն էր հանգուցեալը։ Վեց ամսուան ընթացքին զրկուիլ երկու պատրաստուած եւ դեռ երիտասարդ ու գործելու կարելիութիւններով օժտուած այնպիսի ուժերէ, որպիսիներ էին Ա. Վանարեան եւ Ն. Տէստէկիւլ, ծանր, շատ ծանր է այս գաղութին եւ անոր մեծագոյն կազմակերպութեան համար։

Զորս տարիէ ի վեր զինքը կը ճանչնայի անձամբ։ Գիտէի որ իր առողջութենէն դժգոհելու պատճառներ ունէր։ Փափուկ էր կազմուածքով եւ հարկադրուած էր զգուշութիւններ ձեռք առնել, որպէսզի թեթեւ պատճառով մը չտկարանայ։ Բայց երբեք միտքէս չէր անցներ որ այդ եռանդուն, կենսունակ, գործունեայ անձին կեանքը այնքան արագ կը մօտենայ իր ճակատագրական վախճանին։

Ծնած 1889ին Բալուի Հաւհաւ գիւղը, շատ պզտիկ տարիքին հօրեղբօրը հետ կը փոխադրուի Խարբերդ, ուր կը յաճախէ ու 1903ին կ'աւարտէ Մէզրէի համբաւաւոր կեդրոնականը, աշակերտելով Ռ. Զարդարեանին եւ հանրային կեանքի համար հասակ նետելով անոր շունչին տակ։ Երկու տարի նոյն հաստատութեան մէջ առողջութեամբ զբաղելէ յետոյ, 1910ին կուգայ Ամերիկա, այս գործնական աշխարհին մէջ ալ չմոռնալով իր մտքի մշակումը։ Կը յաճախէ Փրովիտէնսի համալսարանը, կը հետեւի ընկերաբանական ու գրական ճիւղերուն, եւ 1917ին շրջանաւարտ կ'ըլլայ Master of Artsի վկայականով։

Թէ' 1917էն առաջ եւ թէ մանաւանդ յետոյ՝ Ն. Տէստէկիւլ կը նուիրուի հանրային կեանքի։ Ան եղած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործիչ, անդամ Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին, խմբագիր «Հայրենիք»ի, ինչպէս նաեւ «Փիւնիկ» գրական հանդէսին։ Գրած եւ հրատարակած է «Պատկերազարդ Հայոց պատմութիւն» երկհատոր աշխատութիւնը, նպատակ ունենալով հայ լեզուն եւ պատմութիւնը ծանօթ պահել այս գաղութի հայութեան, մանաւանդ այստեղ մեծցող նոր սերունդին։ Աւելի յառաջացած եւ հայ գրականութեամբ զբաղելու տրամադրութիւն ունեցող տարրերու համար պատրաստած է «Գրելու Արուեստը» և «Գրագիտութեան երեք պրակները», որոնք իր աւանդած մասնաւոր դասերու ընթացքին ենթարկուած են փոփոխութիւններու եւ ապա հրատարակուած։ «Ամերիկահայ ծարսնցուն» և «Օխտը շիշ կամ Մարոյի փեսան» թատերական գրուածքները, որ մինչեւ հիմա ալ կը ներկայացուին ամերիկահայ համայնքներուն մէջ, կը մատնանշեն իր ձգտումներուն մէկ տարբեր կողմը։ Իբր գրական քննադատ' իր տեսութիւններն ու ըմբռնումներն երեւան բերած է «Տիրոջ Այգիին մէջ» յօդուածաշարքով։ Եւ ֆրանսական գրականութեան նոր արտադրութիւններուն զուգընթաց՝ եռանդով կը հետեւէր նաեւ հայ գրականութեան, ցոյց տալով մոլութեան հաւասարող ընթերցասիրութիւն մը։ Կը սիրէր նեղ շրջանակի մէջ խօսիլ հայ գրականութեան մասին, որուն հանդէպ անկախ ու լայնախոհ քննադատի դժուարահաճութիւն մը կը յայտնէր։ Վերջին տարիները Ն. Տէստէկիւլ սիրուած մէկ աշխատակիցն էր Պոստոնի «Christian Science Monitor» թերթին, որուն էջերէն հայ ականաւոր գրողները կը ծանօթացնէր Ամերիկացիներուն, յաճախ տալով հայ լաւագոյն արտադրութեանց մասին վերլուծումներ։

Հայ նոր սերունդին հայեցի կրթութիւն տալու անհրաժեշտութիւնը միշտ կը շեշտէր եւ գործով ալ կը նպաստէր այդ գաղափարի իրականացումին։ Վերջին Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն Ունթրթաունի մէջ այդ ուղղութեամբ առաջ եկած շարժումին մղիչ ուժերէն մէկն եղաւ ինք։ Հեռու ամէն կարգի նեղմտութենէ՝ ինք ջատագովներէն մէկն եղած է բոլոր հոսանքներու գործակցութեան, որ շատերուն կողմէ անկարելիութիւն մը կը նկատուի գէթ Ամերիկայի մէջ։ Ունթրթաունի յաջողութիւնը կոտրեց այդ կանխակալ յոռետեսութեան մէջքը, եւ այս եղաւ շնորհիւ նաեւ Տէստէկիւլի։ Այսօր Ունթրթաունը ունի հայերէն սորվեցնելու համար կեանքի կոչուած յետդպրոցեան դասընթացք մը, որուն կը հետեւին մօտ 160 երկսեռ մանուկներ։

Դպրոցական այս խնդիրը զինքը ժողովրդական դարձուց մասնաւորաբար Ունթրթաունի մէջ, որուն հայութիւնը, առանց հոսանքի եւ դասակարգի խտրութեան, կարճ ժամանակուան մէջ սկսաւ հանգուցեալին հանդէպ ցոյց տալ մասնաւոր համակրանք մը, որ իր արտայայտութիւնը գտաւ թաղման օրը, Դեկտեմբեր 28ին, իր մահէն շաբաթ մը յետոյ։

Քաղաքական թէ մշակութային խնդիրներու մէջ ունէր իր սրբազան համոզումները, որոնք ձեռք բերուած էին լուրջ ուսումնասիրութեամբ եւ անկախ դատողութեամբ։ Ունէր խստաթափանց միտք, որուն շնորհիւ շատ կարճ ատենէն կը մտնէր խնդիրներուն խորը եւ խօսակցութեանց միջոցին կը կատարէր առաջնորդող դեր։ Իր այս առաւելութեան հակառակ՝ Տէստէկիւլ չափազանց համեստ էր. հաճոյքով կը վիճէր ամէնուն հետ։ Երբեմն իր դիմացիններուն վրայ կը ձգէր ծայրայեղութեան մէջ ինկողի տպաւորութիւն։ Իր համոզումներն ու տեսակէտները կը պաշտպանէր առողջ, յաճախ ջղուտ տրամաբանութեամբ։ Կը գործածէր խիստ արտայայտութիւններ, բայց վէճը վերջանալէ յետոյ կը մոռնար այդ ամէնը եւ ցոյց կուտար իր մաքուր հոգիին քնքուշութիւնը։ Ամէն մէկ խօսքը, որ կ'ելլէր իր բերնէն կամ գրչէն, անկեղծ էր, պարզ ու յստակ, կը բխէր իր առողջ հոգիէն, որ երբեք չէր ազդուեր իր տկար մարմինէն։ «Առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ» ընդհանուր օրէնքէն բացառութիւն մը կը ներկայացնէր ինք։

Այս ամէնուն վրայ կ'աւելնար իր շիտակութիւնը։ Երբեք չգիտցաւ տեղին, անձին եւ պարագաներուն համեմատ խօսելու եւ շարժելու, մէկ խօսքով հոսանքին հետ երթալու ռամկական իմաստութիւնը։ Միեւնոյն անձին կամ մարմնին լաւ մէկ գործը լաւ էր իրեն համար, վատը՝ վատ։ Չճանչցաւ անպայման հեղինակութիւն եւ իր առողջ էութեամբը պայքարեցաւ կուէ արձաններուն եւ սնամէջ յաւակնութիւններուն դէմ։ Նկարագրի այս գիծը հաճելի չէր ոմանց, յաճախ մեծամասնութիւն կազմող շատերու, բայց այդ իր փոյթը չէր. ինք կը նախընտրէր սակաւաթիւ եւ իրական մտերիմները՝ բազմաթիւ տարբեր տիպի բարեկամներէ, որոնք փոխադարձ հաշիւ, իրաւախոհութիւն կը փնտռէին։ Ըմբոստ ոգին էր ան։

Նուիրուած մըն էր հանրային շահերուն, առանց նիւթական ակնկալութիւններ կապելու իր այս կամ այն քայլին։ Պարտականութեան գետին էր դարձած, յաճախ մոռնալով իր անձն ու իր անմիջական շուրջինները։ Կուսակցական թէ գրական աշխատանքներուն կը մօտենար առաքելութեան մը երկիւղածութեամբ։ Ասոնք եղան իր մտքին եւ հոգիին սնունդը։ Իր այս ըմբռնումը եղաւ նաեւ իր միակ փառասիրութիւնը։

Ահա թէ ինչո՛ւ Տէստէկիւլի կորուստը կը սգան իր այրին, 10 տարեկան զաւակէն ու ազգականներէն զատ՝ նաեւ հարիւրաւորներ ու հազարաւորներ, ինչպէս կը ցուցնեն ընտանիքին Ունթրթաունի Կոմիտէին եւ Կեդր. Կոմիտէին հասնող ցաւակցական հեռագիրները,

Մե՛ղք որ շուտ կորսնցուցինք այսպիսի մէկը։

ՏՈՔԹ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՐԱԶԸ

1000 ՄԻԼԻՈՆ ԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿԱՑՈՒՄԸ

Այս խորագրերուն տակ, Intransigeant Մոսկուայէն կը հրատարակէ հետեւեալ թղթակցութիւնը.—

Թոքիօ փարիզ ձեպընթացով աշխարհէն դէպի ետ դարձ մը։ Ռուսիա կը սկսի Զանչուէնէն, հարաւային Մանչուրիոյ երկաթուղիին վերջին հանգրուանը։ Ռուսիա անկից կը սկսի ոչ սահմանով, այլ իր նկարագրով։ Ահա ռուսական երկաթուղիին պաշտօնէութիւնը, ջերմեռանդ, կամակատար, նուէրի խենթ։

Արեւելքի չինական երկաթուղին Ռուսերու վարչութեան տակ կը գտնուի— Չինացիներու սնապարծութիւնը մնացած է հակակշիռ կատարելու։ Բուն տէրը Ռուսիան է, ինչպէս հոս ամէն տեղ...

Այս սահմանակից երկիրներուն մէջ աւական, վիթխարի, բայց լուռ կռիւ մը կը մղուի։ Ճափոն, Չինաստան, Ռուսիա, Ամերիկա կը կռուին ամէն մէկ բթաչափ հողի համար։ Որովհետեւ այստեղ մեծ ապագայի մը կարելիութիւնը կայ, անսահման շուկաներ շահագործելու կարելիութիւնը։ Ռուսիա յաճախ կը յաղթէ, որովհետեւ խափանարարներու, բրոպականտիստներու եւ լրտեսներու ահաւոր կազմակերպութիւն մը ունի։

1930 դեկտ. 4ին, Ռուսիոյ արտաքին գործավարն ու Չինաստանի Նախարարը ստորագրեցին տնտեսական դաշնագիր մը, որուն ամէն մէկ մանրամասնութիւնները կը պահուին ծայրայեղ խնամքով։ Եւ այս թուականէն ի վեր, Խարպինի հսկայ կազմակերպութիւնը, որ Ասիոյ մէջ խորհրդ. բրոբականտով կը զբաղի, աւելի մեծցաւ.—

Բուն կեդրոնը, բնականաբար, Մոսկուայի մէջ է, ուր ասիական ճեմարան մը կը համախմբէ 2114 ուսանողներ։ Ասոնք եկած են Ռուսիոյ բոլոր կողմերէն, Ճափոնէն, Չինաստանէն, Ֆորմոզայէն՝ իբրեւ ջերմեռանդ գործիչներ։

Ասիա խորհրդ. միութեան ապագան է։ Ատոր համար չէ՞ որ Թուրքեստանի մէջ, բամպակի անհուն արտեր մշակեցին եւ որովհետեւ ռուս գիւղացիներն անյարմար են այս աշխատանքին, Չինաստանէն բերին բամպակի մշակութեան 21,000 մասնագէտներ։

Ստալին, մեծ պետը ծնած է Կովկաս։ Գիտէ այս ասիական ընդարձակ դաշտերուն առաւելութիւնները։ Ան նախապէս կը կոչուէր Ջուկաշվիլի. իր անունը փոխեց 1902ին։ Եւ այս ասիական անունը կը նշանակէ «պողպատէ մարդ»..., Իրօք, այս մարդուն ջիղերը երկաթէ են...

* * *

Շոգեկառքին մէջ, որով կը ճամբորդէ, կար նաեւ Մոսկուայի մէկ համագումարին գացող պատուիրակութիւն մը՝ բաղկացած 25 կիներէ։ Սիպերիացի գեղջկուհիներ են, դաշտի աշխատաւորներ, ուժեղ, գնդերուտ, ամուր ոսկրով, փայտի վրայ քանդակուածի նման դէմքերով։ Ռուս, Թաթար եւ Խըրխըզ կիներ։ Իրենց ձեռքով հիւսուած շրջազգեստներ կը կրեն, իրենց գլխուն վրայ մէկ մէկ թաշկինակ՝ գոյնզգոյն եւ մեծ որսակօշիկներ։

* * *

Ասոնց խօսակցութիւնը միօրինակ է։— Ըսել է, կը յարէ պառաւ մը, մեզ Մոսկուա կը տանին, որպէս զի ճառեր կարդանք։ Ի՞նչ բանի մասին կ'ուզեն որ խօսինք։

Անկից առաջ, կ'ըսէ Թաթարուհի մը, երբեք որեւէ խնդրի մասին մեր կարծիքը չէին հարցներ։ Բայց հիմա, ցոյց պիտի տանք իրենց ինչ որ կիները գիտեն, թէ անոնք ալ խօսիլ գիտեն...

— Ո՞վ մտքէն պիտի կրնար անցընել այս տեսակ բան մը, գիտել կուտայ Խըրխըզ կին մը։ Ահա յանկարծ ճերմակ բարձերու վրայ կը նետեն մեզ եւ դէպի Մոսկուա կը ձգեն։ Բայց ետ պիտի դառնա՞նք։ 15 օր է որ կը ճամբորդենք...

— Կ'ուզեն որ մեր տղաքը դպրոց երթան, կ'ըսէ պատգամաւորուհիներէն մէկը եւ 8 տարեկանէն սկսեալ... Այդ դպրոցէն լաւ բան չելլեր... աղտեղութիւն միայն...

— Անոնք, աւելի ցիցի պէտք ունին, քան թէ դպրոցի, կը լրացնէ Թաթարուհի մը։

— Բժիշկները, կամ ինչպէ՞ս կ'ըսեն այդ մարդոց, ձեր գիւղերն ալ կուգան, կը հարցնէ Թուրքիստանցի պատգամաւորուհի մը։

— Խորհուրդները մէկը ղրկեցին մեր գեղն ալ։ Սատանային մէկն է։ Երբ այդ մարդը հասաւ, պզտիկս հիւանդ էր։ Հիւանդ կովու պէս պառկած կը մնար, աչքերը գոցած, դժուար կը շնչէր։ Բժիշկը եկաւ, եւ դեղահատեր տուաւ ինչպէս նաեւ սրուակի մէջ բաներ մը։ Աղբանոց նետեցի այդ աղտեղութիւնները։ Քիչ մը օրհնեալ ջուր քսեցի հիւանդին ճակատին եւ ոտքերուն, եւ շատ չանցած, արդէն աղջիկս բժշկուած էր։

Պատգամաւորուհիները տակաւին կը խօսին ամէն տեսակ բաներու վրայ։

Երիտասարդ ուսուցչուհի մը քովս նստած, յուսահատ մտիկ կ'ընէ...։ Այսպէս են ռուսական դաշտերու միլիոնաւոր մարդերը, Ասիոյ անթիւ միլիոնները։ Եւ ասոնք են որ կուգան հնգամեայ ծրագրով մը, բժիշկներով, նոր աշխարհով մը։ Բան չեն հասկնար ու նոյն իսկ ընտրանին, պատգամաւորուհիները։

Այս կիները, ինչ ըսելու կ'երթան Մոսկուա։

Ուսուցչուհին 22 տարու է, խանդավառ համայնավար։ Ասիական գիւղէ մը կուգայ, Օնկուէէ։ Կը պատմէ թէ շրջուն ուսուցչուհիները պարտաւոր են նաեւ կուսակցութեան համար բրոբականտ մղել, ինչ որ յաճախ, պատճառ կը դառնայ իրենց մահուան, հակառակ ասոր, Ռուսիա, երկարատեւ ռազմավարութիւն մը ծրագիրը կը հետապնդէ։ Կարմիր Կրեմլինը լաւ գիտէ թէ Ասիան կը խլրտի, թէ շարժում մը կը յուզէ այս ժողովուրդները, թէ այդ շարժումը՝ հեռու թշնամական ըլլալէ Ռուսիոյ հանդէպ, չկամ է հանդէպ Եւրոպայի։

Լէնին մինակը բոլշեւիկացուց 170 միլիոն Ռուսեր։ Ասոնք չպիտի կրնա՞ն բոլշեւիկացնել 1000 միլիոն Ասիացիներ։

«Արեւմտեան պրոլետարներու միութեան՝ Արեւելեան ճնշուած ժողովուրդներու հետ», այս է անունը գրքին, զոր կը կարդայ դրացուհիս։

11000 ուրիշ շրջուն ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ նոյն աշխատանքը կը կատարեն։ Տարածելու եւ կատարելագործելու համար Մոսկուայի ճեմարանը, դեռ վերջերս, Վլատիվոսթոքի եւ Թաշքէնտի մէջ հաստատեցին «Ասիական ճեմարան»ներ, ուրկէ ամէն շաբաթ դուրս կ'ելլեն 100 օտար բրոբականտիստներ, սեւ, դեղին, կամ կարմիր։ Ասոնք գիտականօրէն կը մարզուին, իբր գաղթային բոլշեւիզմի մշակներ։ Ասոնք աւելի վտանգաւոր են քան բոլշեւիկեան տորփիլներն ու բրոբականտը Եւրոպայի մէջ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի Մասնաճիւղը, շաբաթական դասախօսութիւններու իր շարքը վերսկսելէ առաջ, թէյասեղան մը տուաւ կիրակի երեկոյ Ֆլորեայի մէջ։ Հրաւիրուած էին մտաւորականներ եւ որբերու դասախօսները։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ կարօ Սասունի, որ խօսքը հիւրերուն տալէ առաջ, հրաւիրեց որբերը «երեւալ»։ Եւ որբերը ցոյց տուին իրենց շէնշող նկարագիրը, խաղեր, սրամտութիւններ։ Բաբգէն Քէշիշեան սինէմա դարձուց։ Զարլի Զէփլինն էր, որ պահ մը երեւաց վարագոյրին վրայ, զուարճացնելու համար ներկաները։ Յետոյ Ե. Գրիգորեան արտասանեց Զարենցը, Հ. Ակոնայեան երգեց «Դլէ Եաման»ը։

Սեղանապետը խօսքը տուաւ Պ. Ա. Խաչակեանի։ Ան վերյիշումը ըրաւ ոճրագործ ժողովուրդին (Թուրքին) բարբարոսութիւններուն, ամայացուած Թըրքահայաստանին, եւ որբացած հայ երիտասարդներու բազմութեան։ Հակառակ այս բոլորին, ըսաւ ան, ստեղծուեցաւ եւ այսօր գոյութիւն ունի հայրենիք մը, ուր ժողովուրդը իր հոգին կը պահէ այնպէս ինչպէս կը ներշնչեն իր աւանդութիւնները։ Անտեղ կայ մէկ միլիոն հայ ժողովուրդ, որ բոլորովին ձեր զգացումներն ունի, եւ ձեր հոգին։

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Պ. Շ. Միսաքեանի, որ շարժանկարի պէս պատկերներ տուաւ Մակեդոնիոյ գիւղերէն, ուր կ'ապրին 800 հայ որբեր։

«Տեսայ գիւղեր, ըսաւ, ուր հայ որբը բացած է առաջին ճաշարանը կամ սրճարանը, կամ սափրիչի խանութը։ Յաճախ հայ որբն է, որ Յունաստանի խորերը, մոռցուած գիւղերը տարած բարիքը արդի քաղաքակրթութեան։ Հայ որբերն են որ ինքնաշարժ վարելով, ճամբաներու հաղորդակցութիւնը կ'ապահովեն այդ հեռաւոր գիւղերուն միջեւ։ Եւ գիւղեր կան ուր յոյն գիւղացին առաջին անգամ հայ որբին շնորհիւ է, որ կը տեսնէ ինքնաշարժ։ Սերեզէն դէպի Սելանիկ, լեռներուն մէջ, ամայի ճամբուն վրայ, ժամերէ ի վեր խանգարուած եւ անշարժութեան դատապարտուած էր յոյն ոստիկանապետ մը ինքնաշարժը։ Եկող գացող չէր յաջողած բանեցնել մեքենան։ Ինքնաշարժը գամուած կը մնար գետնին։ Մութ էր արդէն։ Եւ ահա օգնութեան հասաւ մեր ինքնաշարժին վարիչը, որբ մը, մօտեցաւ, քննեց քրքրեց, վերջապէս վառեց լոյսը եւ ինքնաշարժը սկսաւ քալել։

Ոստիկանապետը, որ ինքնաշարժին մէջն էր, յարգանքով սեղմեց հայ որբին ձեռքը։ Այսպէս է, որ հայ որբը իր լոյսը կը պլպլցնէ Յունաստանի գիւղերուն մէջ։ Եւ ամէնուն հոգիին մէջ վառ կը մնայ հայրենիքին սէրը։ Կը հարցնէի շատերուն.— Ֆրանսա կ'ուզէ՞ք գալ։ Կը պատասխանէին — Ի՞նչ ընենք Ֆրանսայի մէջ, ընկեր, Ֆրանսան ալ օտար երկիր մը չէ՞ Յունաստանի, Բոլորը կը զգան օտարութ
եւ ամէնուն աչքը յառ
մնայ հայրենիքին»

Ցրուած պատկերները յ
ցին թէ ինքը եւ թէ ներկ
Կարօ Սասունի խօսքը տ
Պ. Ռուբէնի, որ պատմեց իր մ
մութիւնը որբային կեանքին
ներկայացուց հայ որբին գա
նական ոգին, — Հայ որբը չ
տէր բազմատեսակ գիտութիւ
բայց ան գիտէ էականը,
պէտք է աշխարհի մէջ։
պետ մը կը հարցնէ անշուք
բորդի մը,— աստղաբաշխութ
գիտե՞ս, աշխարհագրութիւն
տե՞ս, երկրաբանութիւն գի
Ո՛չ կը պատասխանէ ճամբ
Այն ատեն, կ'ըսէ նաւա
խորտակուած է ապագադ
բորդն իր կարգին կը հարց
Լողալ գիտե՞ս։ Ո՛չ, կը պատ
նէ խօսակիցը։ Այն ատեն,
ճամբորդը, ապագադ խորտակ
է։ Այսպէս նաեւ որբերը
գիտեն աշխարհի մէջ, ի՞նչ
իրենց զանազան գիտութիւ

Յետոյ խօսեցաւ Տիքէ
մատեան, որ իր ուրախու
յայտնեց հայ որբին հայ
սիրութեան, ազգային զգա
ներուն անեղծութեան այս
կերին առթիւ։ Եւ իր ուրա
թիւնը յայտնեց նաեւ հայ
բերու շարժման համար,
նելով մշակել համամարդ
զգացումները։

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Բե
ըսաւ թէ հայ որբերը կը
յացնեն Թըրքահայաստանը
իր պատմական տիրոջմէն
պուած կը մնայ ան, հայ
չեն կրնար անգործ նստիլ։
պիտի պահանջեն—պատ
եւ միացեալ Հայաստանը։

Պ. Օհան կարօ խօսեցաւ
բերու ընդհ. կազմակերպ
մասին, եւ թելադրեց աւելի
ծել քան թէ խօսիլ։ Գործ
տեւէ յաւիտենականութեան
խօսքը կը թռչի։

Պ. Սաքօ Յակոբեան թելադ
որ որբերը յաճախակի տան
պիսի երեկոյթներ, եւ հ
խօսեցնելէ աւելի, իրենք զան
պարակ, ներկայացնելու հ
իրենց գործունէութեան պա
Այս առթիւ իր ուրախու
յայտնեց որբերուն կազմ
պութեան տարածման համ

Օր. Ա. Թորոսեան եւս
լադրեց գործել, շարունակ
ծել, անշշուկ եւ անմռունչ։

Պ. Ա. Շահխաթունի խօս
ցաւ խօսիլ ուրիշ առթիւ
աւելի լայն ժամանակով։

Տէր Անդրէասեան գրութ
մը կ'իմացնէր թէ հիւա
թեան պատճառաւ չէ կրցած
կայ ըլլալ, եւ կը յայտնէ
սիրտով հետն է որբերուն։

Որբերուն կողմէ խօս
Տէր Յովհաննէսեան եւ Շ.
դունի։ Այս վերջինը, ընդ
որ հայրենիքը ամէն բան
է հայ որբերուն համար,
թէ հեքեաթի խնձոր չէ
կինքէն իյնայ, այլ անհրա
է պատրաստութիւն՝
բանի տիրանալու համար։
իրենց խանդավառութեամբ
զգացումներով կը հաստատ
կը պատրաստուին ատոր հ
եւ եթէ ժամը հնչէ,
պիտի ըլլան կոչին պատաս
ներուն։

Սեղանապետը, կարօ Ս
փակման խօսքին ատեն ը
մեր պատմութիւնը կը
հեքեաթի մը, հայկական
դութիւնն է այդ, որ կը շ
նակուի եւ որբերը կը ներկ
ցնեն հեքեաթին մհերը։

Մեկնելէ առաջ, Փէպիկ
սանկարեց ներկաները։

…ՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

…խորդ Թուով սեւ պատ… տուեր էինք Ամերիկայի …իրող Թշուառութեան եւ …ծութեան մասին կը շա…կենք.—

…րման մը խորհելու հա…յա կացութեան որ նոյնն …ր քաղաքներուն ու Մի… Նահանգներու բոլոր կա…րութիւններու մէջ, ինչ … կառավարութիւնն ու …ւէն, Բացի գթութեան ձեռ…րէն, ինչ մասնակի ձեռ…բեր կը կատարուին։ Ինչ …ք ձեռք ձգած են կամ կը …։

…րակոյտ ու խորհրդարան…րան նոյնն է այսօր բոլոր …ներու մէջ, ուր քաղաքա… …րու ժողովները կը գոր… — ըստ Հուվըրի ուժեղ մէկ …րութեան, այնքան մտա… կացութեան հանդէպ նախ …աքականութիւն խաղա…

…յիշուի թէ, վերջին դեկ…ի 9ին, Միացեալ Նա…ներու նախագահը կարդաց …ք է որ բողոքէ Բոն… …ազմախաղերուն դէմ։ Նա…ը Բոնկրէն կը մեղադրէր …որական մտահոգութիւն…ը կը շարժի, թէ «մարդկա… Թշուառութեան հաշւոյն …քականութիւն կը խա… Այս յայտարարութիւնն …ջապէս Ծերակոյտին մէջ …տ բերաւ բուռն հակազ…թիւն մը եւ ոչ մէկ ձայն …րացաւ պաշտպանելու Նա…ը։ Իր կարգին Հուվըր …գրուեցաւ թէ կեղծած է …ծութեան մասին տրուած …կագիրը, թէ կէս առ կէս …ծ է անգործներու թիւը և …ական նկատումներով՝ լա…ութիւն է ծախած։

…կից ասդին, անգործներու …կին վրայ մղուած կռիւը …ով սաստկացաւ։ Դեկտեմ…20ին, Ամերիկեան Խորհր…ի փակումէն առաջ, եր…րկեր քուէարկուեցան 116 … տոլար, հանրօգուտ մեծ …րկներ կատարելու համար, … միլիոն տոլար, հողագործ…նյատուկ փոխատուութեան …կներ հաստատելու համար։ …խնդրին մէջ հեղինակու…ունեցող մարդոց կարծի…անկապ եւ անբաւարար …ներ են ասոնք։ Խնդիրը … կը մնայ առկախ եւ …ն կարօտ՝ խորհրդարանին …, որուն վերաբացումը …րուեցաւ յունուար 5ին։ …ացեալ Նահանգներն ար…խսած են 600 միլիոն … զանազան ձեռնարկներու …րոնց բոլորին ալ նպա…էր անգործութիւնը նուա…

…յց անգործութիւնը ոչ …ն չմեղմացաւ, այլ աւելի …աճէն օր։ Վերջին լուրե… համաձայն, անգործներու …րդէն 8 միլիոն է։

Գալով մասնաւոր ձեռնարկներուն, — բացի գթութեան գործերէն եւ անմիջական օգնութիւններէն, որոնք բազմաթիւ են — անոնք կը կայանան մանաւանդ անգործութեան դէմ ապահովագրութեանց հաստատումով։ Պէտք չկայ նոյն իսկ դիտել տալու թէ այս ապահովագրութեանց սկզբունքն ու կազմակերպութիւնը շատ լաւ են։ Բայց անոնց արդիւնքը շատ ուշ յայտնի կ'ըլլայ։ Ուշ մնացած են։

Ճշմարտութիւնն այն է որ բոլոր առաջարկուած ու կիրարկուած դարմանները կէսամիջոցներ պիտի մնան։ Չարիքին պատճառները աւելի վերերն են։ Բազմաթիւ են լայնամիտ Ամերիկացիները, որոնք նշմարած են թէ ո՞ւր է վտանգը եւ շատ առաջ, ահազանգը հնչեցուցած։

Աշխարհի մնացեալ մասին հանդէպ, Միացեալ Նահանգներու աւանդական քաղաքականութիւնն է որ փորձի եւ դատապարտուածի ենթարկուած է։ Բանի Ամերիկա կը պահէ անտարբերութեան քաղաքականութիւնը հանդէպ Եւրոպայի, որ տնտեսապէս անարիւն դարձած է, քանի մաքսային արգելիչ օրէնքներով՝ իր առջեւ կը փակէ արտաքին շուկաները, նուազեցնելով Եւրոպայի գնման կարողութիւնը, եւ այնքան ատեն որ մեքենականօրէն կը կազմակերպուի տնտեսական գերարտադրութեան մը համար, անխուսափելի է որ արտադրութիւնը այնտեղ պիտի դանդաղի հետզհետէ, իրարու ետեւէ մեքենաները պիտի դադրին գործարաններուն մէջ, գործաւորական խումբերու թիւը երթալով պիտի նուազի, խնայողութիւնները պիտի քաշուին դրամատուներէն, եւ դրամատուներու սնանկութիւնը համաճարակ պիտի դառնայ եւ ընդհանրանայ եւ վերջապէս, անգործներու եւ տառապողներու թիւը պիտի բազմանայ։ Միւս կողմէ, մարդկային իրողութիւն է թէ Թըշուառութիւնը վատ խորհրդատու է եւ գիտենք թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը մասնաւորապէս ճարպիկ է դառնութիւնները շահագործելու մէջ, եւ Ամերիկայի մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, վարպետ գործակալներ ունի։ Կացութիւնը անշուշտ, շատ լուրջ է։

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սպանիական կառավարութիւնը հրովարտակով մը կ'ընդունի տեղացի թէ օտար բանուորներու աշխատավարձի հաւասարութիւնը։ Առաջին երկիրն է, որ օտար բանուորները կը դնէ հաւասարութեան նոյն աստիճանին վրայ։

ՖԻԼԻՊԷԻ ՎԱՀԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ ԳԵՂԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Դեկտ. 28ին Ֆիլիպէի մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ «Վահան Մանուէլեան Գեղարուեստասիրաց Միութեան» 25 ամեակը։

Այս օրերուս «Յառաջ»ի մէջ Անդրանիկի յուշերուն շարքին՝ կը կարդանք յաճախակի յիշատակութիւնը Վահան անունին։

Ահա այդ «պարոն Վահանն» է, որուն անունով Ֆիլիպէի երիտասարդութիւնը ոգեւորուած եւ խանդավառուած կը գործէ 25 տարիէ ի վեր։

Վահան Մանուէլեան, բուն անունով կարապետ Տօղրամաճեան, ծնած է Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղին մէջ 12 հոկտ. 1865ին։ Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, նախնական կրթութիւնը կը ստանայ, յետոյ ինքնօգնութեամբ մտաւորական որոշ պաշար մը կը տիրանայ, պաշտօն մը Պոլսոյ մէջ ուսուցչութիւն կ'ընէ, եւ այդ օրերուն կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Թէ գիւղին, թէ Պոլսոյ մէջ զբաղեցաւ նաեւ գրականութեամբ, եւ վիպակներ գրեց գիւղին կեանքէն։ Իր գրութիւններէն կարեւոր մաս մը 1907ին ամփոփուեցաւ «Նըշխարներ» խորագիրով հատորի մը մէջ, սաներուն կողմէ։

Պանքայի դէպքէն յետոյ անցաւ Պուլկարիա։ Բնակեցաւ Ֆիլիպէ, հայ յեղափոխութեան օջախը։ Յեղափոխականի իր նկարագիրը զինք նետեց դէպի երկիր, 1902ին ձգեց Պուլկարիան, եւ ծնողքին գրելէ յետոյ թէ Ամերիկա կը մեկնի, մտաւ Հայաստան։ Անդրանիկի յուշերուն մէջ կը կարդանք արդէն թէ ինչ կ'ընէր գաւառներուն մէջ։ 1904ին, երբ կ'երթար իր զէնքի ընկերներուն հետ միանալու Անդրանիկին, սպաննուեցաւ։

Մեկնած ըլլալով Ֆիլիպէէն, քաղաքին հայ վարժարանին աշակերտութիւնը իր գեղարուեստասիրական Միութիւնը կնքեց Վահան Մանուէլեանի անունով, երբ յանկարծ լուր եկաւ թէ ան, իրենց նախկին ուսուցիչը, քիւրտ զգեստներով ծպտուած, նահատակուեր էր Սասնոյ ձորերուն մէջ։

Այս Միութիւնը հիմա ունի երգչախումբ մը, գրական խումբ մը, նուագախումբ մը, թատերախումբ մը եւ նիւթապէս մեծ օժանդակութիւններ կատարած է ազգային ձեռնարկներու։

Աշխատանքի Տագնապը

ՄԻ ՇԱՐԺԻՔ ՁԵՐ ՏԵՂԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի մէջ ալ անգործութեան տագնապը օրէ օր կը սաստկանայ։ Դժբախտաբար լաւատեսներու յոյսերը չեն իրականանար, թէ տագնապը Նոր Տարուան առթիւ է, եղանակի արդիւնքն է եւլն.։

Մարսէյլի գործերու ջերմաչափը նաւահանգիստն է, ուր կ'աշխատին նաեւ բազմաթիւ հայ բանուորներ։ Նաւահանգիստի գործերը շատ թուլցած են։ Ահագին բազմութիւն ծովու ալիքներու նման պետերու ետեւէն կը խուժեն գործի համար։ Բոլոր գործարաններու դրան առջեւ կարելի է տեսնել 50էն 100 բանուորներ՝ որոնք առտուան ցուրտին ի զուր կը սպասեն «ամպօշ»ի։

Արհեստաւորներն ալ գերծ չեն, դերձակներն ու կօշկակարները շատերը պարապ են, ու ոմանք ալ շաբաթը 3-4 օր միայն կ'աշխատին։ Տագնապէն տուժողները առաւելապէս օտարականներն են, ընդհանրապէս Հայերը եւ մասնաւորապէս նորեկները։

Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Յունաստանէն եւ Սուրիայէն եկած Հայերու թիւը բաւական մեծ է։ Ասոնք նախ անծանօթ են լեզուին ու տեղին։ Յետոյ ինքնութեան թուղթ չունին, եւ եթէ ունին կանոնաւոր չեն, թէեւ անխիղճ «սըմսար»ները պարպած են իրենց քսակը։ Շատերը երկրագործ ենք ըսելով եկած են, շատերը իբրեւ Թրանզիթ, օգափոխութեան եւլն.։ Բոլորն ալ կը բախին ահագին դժուարութիւններու։ Ինքնութեան թուղթերու խնդիրը կարծուածէն աւելի խառնացած է՛

Ուրեմն, թող մեր հեռաւոր հայրենակիցները իրենց բեռերը չկապեն Ֆրանսա գալու անոնց պայմանագրի, ըսելով թէ «հոն բան մը կ'ընենք»։ Օրինակ մը առնել համոզուելու համար խնդրին ծանրութեան։ Տարի մը առաջ Պիրէոսէն կեսարիացի 70նոց ծերունի մը ընտանիքին հետ 3 ամսուան համար Ֆրանսա կուգայ, ու երկուքին ինքնութեան թուղթին համար «սըմսար»ի մը հազար ֆրանք կը վճարէ։ Վեց ամիս վերջ, ոստիկանութեան հետ գործ կ'ունենայ եւ... Ինքնութեան թուղթը ձեռքէն կ'առնեն «խարդախ» ըսելով։ Յետոյ անցագիրը կը պահանջեն, որուն վիզէն միայն 3 ամսուան համար էր ու վերադարձը պարտաւորիչ։ Խեղճ Հայը հիմա գլուխը ասդին անդին կը զարնէ, ինքնութեան թուղթ առնելու համար բայց անօգուտ։ Ֆրանսայէն պէտք է մեկնիս, կ'ըսեն։ Ո՞ւր երթայ, որո՞ւ դիմէ։ Եւ խեղճ ծերունին երախայի նման կուլայ ու կ'անիծէ «սըմսար»ները։ Այո՛, կուլայ «ինծի ծով նետեցէք» երթալիք տեղ մը չունիմ ըսելով։

Լա՛ց ծերո՛ւկ, լա՛ց, այս աշխարհի մէջ գլուխդ դնելիք տեղ մը անգամ չունիս։

Դառնիկ

ԶԱՆՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՑԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՑԵՍԻՆ, 3 յունուար.— Կ'արժէ ակնարկ մը նետել անցնող տարուան վրայ, կարենալ չափելու համար կատարուած աշխատանքներու արժէքն ու դերը Ցեսինի հայ գաղութին մէջ։ Մեր գաղութը 6—7 տարուան անցեալ մը ունի։ Անոր զարգացման եւ բարգաւաճման շրջանը գրեթէ կը սկսի 27—28ի շրջաններէն։ Հակառակ գաղութին մէջ համրուող բազմաթիւ հայրենակցական միութեան, եւ զանազան տարրերու, տեւէ հաւաքական ճիգ եղած չէ ազգային մանկապարտէզ մը բանալու եւ այդպէսով կարենալ փրկելու համար նորահաս սերունդին սպառնացող ճերմակ ջարդէն։ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէն անցեալ տարի ձեռնարկեց ակումբի մը շինութեան, որ միանգամայն պիտի ծառայէր մանկապարտէզի։ Սակայն ցաւօք սրտի կարելի է ըսել որ շէնքի շինութիւնը տակաւին կը մնայ անաւարտ։

Երկրորդ, ձեռնարկը որ նմանապէս պիտի ծառայէր մանուկներու դաստիարակման գործին, Ցիկնանց Միութիւնը եկեղեցիի շինութիւնն էր, այս ալ նմանապէս կը մնայ կիսատ։ Ցիկնանց Միութիւնը եթէ ինքնագլուխ չգործէր եւ նախօրօք համաձայնէր գաղութիս մէջ գործող տարրերուն, մենք վստահ էինք որ ի սպառ կ'ազատէին։ Կան 6 7 Հայրենակցական Միութիւններ, Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչը որոնք հակառակ իրենց կոչման, ծրագրին եւ գործելակերպին, ազգային մանկապարտէզ մը բանալու որեւէ ճիգ չեն ըրած։ «Յառաջ»ը քանիցս արձագանգ եղաւ Մարսէյլի մէջ գործող զանազան հայրենակցական Միութեանց կատարած աշխատանքներուն։ Այս ըսելով, մենք ըսել չենք ուզեր թէ Ցեսինի Հայրենակցական Միութիւնները բոլորովին ապարդիւն շրջան մը բոլորած են նախորդ տարիներուն, ո՛չ, այլ անոնք կատարած են բաւականաչափ աշխատանք այն է, սարքել հանդէս-ներկայացումներ, օգնել կարօտ հայրենակիցներու, առաջ բերել անսովոր հետաքրքրութիւն մը երիտասարդներու մէջ։ Միայն Հայրենակիցականներու մեղքը այնտեղ է, որ անցնող տարիներու ընթացքին կողք կողքի, հաւաքաբար գործած չեն փոքրիկ կրթարան մը բանալու։

Այս գործին նախաձեռնութիւնը առաւելապէս իրենց կ'իյնայ։ Կուսակցութիւնները այս ուղղութեամբ չեն կրնար գործել, քէ՛ բացառութեամբ ուրեմն հայրենակցականներու կ'իյնայ ասպարէզին մէջ գործելու պարտականութիւնը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ցեսինի հայ գաղութին մէջ այն միակ զօրեղ ու գործունեայ կազմակերպութիւնն է որ ինչպէս անցնող տարրերու երիտասարդ ու թարմ ուժերու փաղանգ մը համախմբած էր յեղափոխական դրօշին շուրջ. կը մեծցնէ զանոնք հարազատ մօր մը հոգածութեամբ։ Նոյն խանդավառութեամբ եւ օգտակարութեամբ կը գործէ նաեւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը։

Ահա պատկերը Ցեսինի հայ գաղութին։ Հայելիի պէս երեւաց մեզի, որ գաղութիս կազմութենէն մինչեւ այսօր ծիգերու համադրութիւն մը եղած չէ, ընդհանուր առմամբ գաղութը նորէն մխիթարական երեւոյթներ ունեցած է, իր լումաններով մասնակցելով մեր հայ աղէտեալ եղբայրներուն։

Կը սիրենք յուսալ թէ նոր տարին Ցեսինի գաղութին համար պիտի դառնայ համազգային աշխատանքի շրջան մը, որպէսզի համադրուած ճիգերով, կարենանք գոհացում տալ բոլոր պահանջներուն, այլասերման, ճերմակ ջարդի դէմ, ազգային դաստիարակութեան եւայլն։

Նոր տարուան առթիւ Հայրենակցական Միութիւնները տենդագին աշխատանքի լծուած են, հանդէս, խնջոյք, ներկայացում, պարահանդէս եւայլն իրարու ետեւէ։

*
* *

Նախորդ թղթակցութեամբս գրած էի գործաւորական տագնապի մասին, կարելի է ըսել որ գործերը նոյնքան աւելի վատ եւ մռայլ կացութիւն մը կը պարզեն, գործատէրերն սկսած են արդէն մեծ չափով գործաւորներ արձակել, ընդհանրապէս մետաքսի գործարանները։

Հայ երիտասարդները խումբ խումբ կը դիմեն գործ ուզելու։ Սակայն գործ չկայ։ Եթէ այսպէս շարունակուի հայ աշխատաւորները մեծ տագնապի պիտի մատնուին։

Լ. Փուլիկեան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

…կս պատասխանեցի.

— Եթէ խելօք մնաք, փեսա…ին, մատնութիւն չընէք, …ք ձեր տեղերը, մի՛ գնաք։ …թէ խելօք չէք մնար, այն …վա՛յ ձեզ. յետոյ ձեր ե…ներու մեղքը ձեր վիզը։

…ու այսպիսով Ցափըլցիք մնա…րենց տեղը։ Սակայն, գար…յարմար առիթի կը սպա…ք, որ էտոնց էտ անեղից հա. …, որովհետեւ մենք կը վախ…ք, թէ մի գիշեր զօրքը կը …ակի Ցափըլկայ վրայ, կը …ն ու Շատախը կը բաժնեն …իզ եւ, ինչպէս 94ին, կ'ու… կը խմեն Հայերու հաշուին …յարձակուին Հայերու վը…

…ինչպէս վերը յիշեցի, մի ի…րիկուն, կը գտնուէինք Ցափըլկ, մի հայի տուն։ Ցղերքը քնեցին, ինծի քուն չեկաւ։ Կէս գիշերին տանիքի վրայէն ձայն մը եկաւ։ Հրացանս առի, երդիկի ծակէն կամաց նայեցայ, ոչ ոք չերեւաց։

Ես ինքս ինծի ըսի.— «Կ'երեւի դա ոտքի ձայն չէր»։

Մէկուկէս ամիս առաջ, ինծի Իւսուֆի տնէն քիւրտ մը լուր ղրկած էր թէ «Ցափըլկայ Քրտերը թող իրեն բարեկամ չգիտնայ, թող զգոյշ ըլլայ նրանցից»։ Ես նշանակութիւն չտուի, որովհետեւ այդ երկու աշիրէթները միշտ թշնամի են իրար եւ որ Բաղըքցիք մեզ բարեկամ են։ Կարծեցի թէ կ'ուզէ խռովութիւն ցցել մեր մէջ։

Պ. Վահանը դեռ չեկած, երբ Սոլէ աղան Ցափըլկ կը գտնուէր, Խիանցի քիւրտ մը, որ Ցափըլկցոց աղջիկն առած էր եւ նրանց մէջ հաստատուեր էր, կը թալանուի Կորեկայ աղբիւրի մօտ, հինգ Կէլիկուզանցի տղաներու ձեռքով։

Թալանողները կ'առնեն մէկ արաղ, մէկ իշլիկ (շապիկ), մի չիթ, չուխա, ծխախոտի տուփ մը եւ երկու արծաթ դրամ։ Քիւրտը կ'երթայ Սոլէ աղային կը գանգատի, թէ Սասունցի Հայերը զիս թալանեցին։

— Է՛, ի՞նչ ընեմ,— կ'ըսէ աղան,— թալանեցին, թալանեցին. Աստուած էնոնց մէկ հոգի տուած է, չի կրնար առնել, ես կրնա՞մ առնել։

— Դէ՛հ, չես կրնար առնել, — կ'ըսէ քիւրտը — ես կ'երթամ Անդրանիկ փաշայի քով, վերջը չըսես թէ՝ ինչո՞ւ գնացիր։ Երկու ամիս արեւի դէմ աշխատեր եմ, հագիւ վաստակեր եմ արաս ու այդ երկու արծաթը։ Ես կ'երթամ անոր քով, կամ մալս կ'առնէ կուտայ կամ զիս կը սպաննէ։

Քիւրտը կուգայ Սէմալայ ճամբով, կին մը հետը, կը հարցնէ ինծի։

Նրանք կ'ըսեն.

— Մենք տեղեկութիւն չունենք։

Ես Սէմալ կը գտնուէի։ Եկան ըսին, թէ այսպիսի քիւրտ մը քեզի կը հարցնէր։ Մեր տղաներէն երկու հոգի, լաւ քիւրտերէն գիտցող, ղրկեցի որպէսզի իմանան, թէ ի՞նչ կ'ուզէ քիւրտը։

Քիւրտը կը պատմէ իրեն թալանուելը, կուլայ, ըսելով.

— Տարէք զիս, անպատճառ, Անդրանիկ փաշայի քով։

Տղաները կ'ապահովցնեն, կ'ըսեն, որ «քու ապրանքներդ անպատճառ կը ստանաս»։

Եկան պատմեցին ինծի։ Զանցած 24 ժամ, գողերը գտանք, աբան ու շորերը առանք. բայց երկու արծաթ դրամը ծախսեր էին։ Երկու արծաթ իմ կողմէս դրի, յանձնեցի Հայու մը, որ Քիւրտին տանի։

*
* *

Ցափըլկ գտնուած օրս, երկու Հայու միջեւ կնճռոտ դատ մը պատահեց, չկրցայ վերջ տալ, երկու կողմէն ալ կ'երգուէին։ Այդ գործէն շատ լաւ ծանօթ քիւրտ Միրուզօն էր։ Կանչեցի նրան։ Եկաւ, շատ վախի մէջ, երեսը քրտնած։ Նրա տուած բացատրութիւններով, վկայութիւններով ու երդուելովը, խնդրին վերջ տուինք։

Միրուզօն ինձ ըսաւ —

— Մեզ՝ ա՛լ առաջուան աչքով չես նայիր, ա՛լ մեր տունը չես գար։

Այնտեղից գնացի Քոփ, անկէ՝ Աւտիարմը։ Իւսուֆի տան Ալին ու իրեն եղբայրը ինձ ղրկեր էին երկու բերդանկա, բայց դեռ փողը չէր ղրկուած։ Դրանք Խալիլին հեռու հօրեղբայրկուգային։ Քանի մը անգամ գիւղացոց խնդրեր էին, թէ՝ «տարէք մեզ էտ մարդու քով. ծանօթանանք ու բարեկամանանք. հերի՛ք է այսչափ խռովութիւնը»։

Ես ըսի.

— Թո՛ղ գան։

Տէր Գաբրիէլին ու ռէս Ստեփանը գացին բերին էտ Քրտերը

Երկար բարակ խօսելուց վերջը, հանեցի, տուի եօթն բերդանկաների փողը, 16ուկէս ոսկի։

Իրենց սովորական երդումներն ըրին, հաց կտրեցինք եւ մի կտոր բաժանեցինք իրարու հետ։ Այդ բանով մեր բարեկամութիւնը հիմնուեցաւ։

Ես առաջարկեցի.—

— Ալի՛, քո մէկ հատիկ եղբօրայիդ խէրը չտեսնես, եթէ ուղիղ չխօսես. ո՛չ աւելացրու կէտ մը, ո՛չ պակսեցրու, ինչ որ լսեր ես, է՛ն ըսէ։ Ցափըլկցիք ձեզի ի՞նչ լուր էին ղրկած։

Նա քմծիծաղով ըսաւ.

(Շար.)

Հնդկաստանի ազատագրումը

Կը յուսացուի որ Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովը պիտի կրնայ լիակատար նիստ գումարել այս ուրբաթ օր եւ յառաջիկայ երկուշաբթի օր, վերջին նիստ մը եւս ունենալ եւ յետոյ ցրուել: Դեռ յայտնի չէ թէ ո՞ր նիստին՝ Անգլիոյ վարչապետը պիտի յայտնէ կառավարութեան տեսակէտը հնդկական խնդրին մասին, սակայն դաշնակցային կազմակերպման յանձնախումբին նախագահ լորտը արդէն իր տեղեկագրով հետեւիլ կարեւոր կէտերը կը թելադրէ.— Վերապահելով պաշտպանութեան, արտաքին յարաբերութիւններու եւ եկեւմուտքի վերաբերեալ կարգ մը իրաւասութիւնները, կարելի է հետեւիլ այն եղանակին որ նախապէս կիրարկուած է հանդէպ Տոմինիոններու եւ Հնդիկներուն վստահիլ հնդիկ դաշնակցային կառավարութեան մը պատասխանատուութիւնը: Գործադիր իշխանութիւնը եւ վեհապետական իրաւունքները կը մնան Անգլիոյ թագաւորին կամ անոր ուղղակի ներկայացուցիչին, այսինքն Հնդկաստանի ընդհ. կառավարիչին: Այս վերջինն է որ կը նշանակէ նախարարները:

Այսքան ներկային համար: Իսկ փոխանցման շրջանին համար, տեղեկագիրը կը յանձնարարէ.— Հարց չի կրնար ըլլալ մէկ անգամէն Հնդկաստանի տալու համար այն իրաւասութիւններն ու պատասխանատուութիւնը որոնք ցարդ կը պատկանէին անգլիական խորհրդարանին: Փոխանցման շրջանին, ընդհ. կառավարիչն է միայն՝ որ կը վարէ արտաքին յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ հնդիկ պետութեանց հետ յարաբերութիւնները եւ պաշտպանութեան գործը: Ան կրնայ նախագահել նախարարաց խորհուրդին, վարչական եւ ելմտական խնդիրներու մէջ, ան կախում չպիտի ունենայ օրէնսդիր խորհուրդներէն եւ պիտի կրնայ ինքնագլուխ ուզած միջոցներուն դիմել կարգի եւ օրէնքի պահպանման համար: Միջազգային շուկաներուն մէջ, Հնդկաստանի վարկը պահպանելու համար, ընդհ. կառավարիչը պիտի կրնայ միջամտել ելմտական եւ ելեւմտացուցային խնդիրներու: Այս նկատումով ալ տեղեկագիրը կ'առաջարկէ հիմնել պահեստի դրամատուն մը, որ զբաղի դրամի եւ դրամափոխութեան հարցերով: Գալով օրէնսդրութեան, տեղեկագիրը կը նախատեսէ Ծերակոյտ մը 100 կամ 150 անդամներով եւ Խորհրդարան մը:

Անգլիական Հնդկաստանը ներկայացնող ծերակուտականները պիտի ընտրուին նահանգային ժողովներու կողմէ: Ծերակոյտը չի կրնար լուծուիլ, սակայն պիտի կրնայ փոխուիլ մաս առ մաս, վերընտրութիւններով:

Խորհրդարանը պիտի բաղկանայ 250 անդամներէ: Պիտի ընտրուի հինգ տարուան համար եւ այս շրջանին լրացումէն առաջ, ընդհ. կառավարիչը պիտի կրնայ զայն լուծել:

Մեծ խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Մեծ խռովութիւններ ծագեցան Պոմպէյի, Փունահի եւ Քարաչիի մէջ: Պատճառն է Փունահի բանտին մէջ, չորս անձերու դէմ տրուած մահուան վճռին գործադրումը: Ասոնք մասնակցած էին, անցեալ ամառ, Շոլափուրի մէջ մեծ խռովութեանց ընթացքին, երկու ոստիկաններու սպանութեան:

Մահապատժի գործադրութեան լուրը մեծ յուզում առաջ բերաւ նահանգներուն մէջ, մասնաւոր սաստկութեամբ, վերոյիշեալ երեք քաղաքներուն մէջ:

Պոմպէյի մէջ, ամբոխը քարկոծեց հանրակառքերն ու խափանեց երթեւեկը, եւ յարձակեցաւ ոստիկաններուն ու ոստիկանապետին վրայ: Ոստիկաններն ստիպուեցան քանիցս յարձակումներ գործել, ցրուելու համար ցուցարարները, վիրաւորելով 150 հոգի:

Փունահի մէջ, հսկայ ամբոխ մը քալեց բանտին վրայ, ուր գործադրուեր էր մահապատիժը, բայց հանդիպեցաւ ոստիկանական ուժեղ խումբերու ընդդիմութեան:

Քարաչիի մէջ, բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններուն եւ հազարաւոր ցուցարարներու միջեւ, որոնց խառնուած էին բազմաթիւ կիներ: 200ի մօտ ցուցարարներ վիրաւորուեցան:

Ուրիշ քաղաքներու մէջ եւս, նման դէպքեր պատահեցան:

Պատասխան մը Փուանքարէի

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են շինել պատերազմական ռմբաձիգ 12 մեծ օդանաւեր: Ասոնցմէ մէկը պիտի կոչուի «Մեր պատասխանը Փուանքարէի»:

Ասկից զատ, մտադրութիւն կայ նաեւ կազմելու ռեկաւոր օդանաւերու զօրեղ տորմիղ մը: Մասնագէտներուն հրաւէր ուղղուած է յատակագծեր պատրաստել ու ներկայացնել փութով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՕՐ. ՄԱՌԻ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
ԵՒ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ 4 Յունուար 1931

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը եւ նոր սերունդը: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիալի մէջ: Կը խօսի՝ Պ. Բանօ, «Սուրմալուի եւ Կարսի կռիւներու մասին»: Մէկ ժամ սինէմա:

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահին մէջ: Օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Մ. Մ.— 35:
Միլան, Ս. Ս.— 255:
Շալէթ, Խ. Ս.— 150:
Լը Ման, Տ. Զ.— 140:
Վիէն, Յ. Զ.— 35:
Մեց, Ս. Պ.— 70:
Ռէթէլ. Սար.— 175:
Լիոն, Գ. Գ.— 35,
Տիկուան, Ս. Ա.— 20:
Նիս, Պ. Պ.— 50:
Լը Ռէնսի, Ա. Ն.— 140:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Կիւլիւզար Հօրթիկեան կը փնտռէ իր քեռին Մարաշցի Արթին Մազըեան որ 1923ին Հալէպի մէջ կաշեգործութեամբ կը զբաղէր եւ կը բնակէր Պապըլվարայ: Իմացնել Guluzar Hortikianի, 40 Doches Lyonnais, Fontaines sur Saône, (Rhône), France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ անհրաժեշտ աղջիկը Քըրշէհիրցի Հարիկնազ Թաթարեան, հօր անուն՝ Պչաքճի Գէորգ: 1922ին 9 տարեկան հասակին Ռըլիֆի միջոցաւ Գուրու Չէշմէի (Պոլիս) որբանոցէն փոխադրուած է Յունաստան: Այս թուականէն ի վեր լուր չկայ իր մասին: Իմացնել Արշամ Տէր Սարգիսեանի, 13 Rue Parpety, La Ciotat, (B. du Rhône), France.

— Սեփաստացի Նշան Գարակէօզեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը եւ երկու զաւակները որոնք 1912ին մեկնած են Ամերիկա: Իմացնել՝ M. karagheuzianի 25 Rue Felix-Faure, Sevran, (S. et O.) France: Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Տրապիզոնցի Մատի Ուզուրեան, հօր անուն՝ Մկրտիչ, մօր անուն՝ Թագուհի: 1928ին կը բնակէր Avignon (Ֆրանսա): Իմացնել իր եղբօր Հանրի Ուզուրեանի, Collège Arménien S. Moorat, 26 Rue Troyon, Sèvres (S. et O.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

15 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1468

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ»ԻՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Մեծ պատերազմէն ի վեր, արագօրէն կը փոխուի բրիտանական աշխարհակալութեան դիմագիծը:

Արթնցա՛ծ են ժողովուրդները: Ասիոյ եւ Ափրիկէի ամէնէն հաւարակուռ գաղթավայրին մէջ ալ, ազգային գիտակցութեան կայծեր կ'երեւան: Ըլրտումներ եւ խմորումներ իրարու կը յաջորդեն:

Աւելի զարգացած երկրամասերու մէջ, ամէն օր կը շեշտուի ազգային ինքնորոշման, անհատականութեան ձգտումը: Հին կաղապարները այլեւս կորսնցուցած են իրենց արժէքը:

Բուն բրիտանական գաղթապետութիւններէն Քանատան, Աւստրալիան, Նոր Զելանտան, Հարաւ. Ափրիկէն պատերազմէն առաջ ալ, որոշապէս կը հասկցնէին թէ կ'ուզեն իրենք ըլլալ տանտէրը իրենց սեփական տան մէջ: Եւ պատերազմի ամէնէն ճակատագրական պահուն իսկ, ճիշդ այն օրերուն երբ Լոյտ Ճորճ կը փորձէր վերսկսիլ կռիւը, կասեցնելու համար Մ. Քէմալի յառաջխաղացութիւնը, այդ գաղթապետութիւններէն առնուազն երկուքը մերժեցին նոր բանակներ ղրկել:

Այսպէս դիրք բռնելով, եւ հետզհետէ աւելի բարձրացնելով իրենց ձայնը, այդ գաղթապետութիւնները այսօր հասած են աստիճանի մը որ եթէ հաւասարէ հաւասար չէ Լոնտոնի հետ, ամէն պարագայի մէջ խորապէս խախտած է անոր միահեծան տիրապետութիւնը:

Խօսինք աւելի պարզ.— Մեծն Բրիտանիան այսօր չի կրնար որոշումներ տալ քաղաքական, անտեսական եւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներու մէջ, առանց նկատի առնելու իր գաղթապետութեանց կարծիքը: Եւ հարցեր կան ուր անհրաժեշտ է անոնց հաւանութիւնը:

«Իշխէ՛, Բրիտանիա» ռազմերգը իր ուժը կորսնցուցած է նաեւ ասիական ժողովուրդներու աչքին: 1922էն ի վեր, Մեծն Բրիտանիան իր սեղանին վրայ ունի Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Պաղեստինի խնդիրները, իբրեւ անմիջական օրակարգ: Եկողգնացող դահլիճները սպառեցին իրենց դիւանագիտական պաշարը, կարելի եղածին չափ քիչ տեղի տալու համար: Բայց, փոխուա՛ծ էին ժամանակները: Փոխուեցան մարդիկն ալ: Եւ Իրաքը, թէեւ ենթակայ հոգատարութեան, աւելի շուտ ստացաւ այն ինչ որ կը սպասէր: Եգիպտոսին շատ բան չի պակսիր հասնելու համար կատարեալ անկախութեան, իսկ Պաղեստինի հանդէպ աշխատաւորական դահլիճն իսկ շուարման մատնուած է:

Տակաւին չենք խօսիր Իրլանտայի մասին, որ անողոք եւ յարատեւ պայքարի մը շնորհիւ, դարձաւ Ազատ Պետութիւն:

Եւ ահա կարգը եկած է Հնդկաստանի:

Անցեալ տարի, երբ կանտի կրաւորական դիմադրութեան, քաղաքացիական անհնազանդութեան պատերազմը հռչակեց, շատեր ծիծաղեցան: Տարիներէ ի վեր կուտակուած ըմբոստութիւնը, բողոքը, կիրքը ձեւ ու մարմին առած էին արդէն: Կանտին տառապանքի եւ զայրոյթի արտայայտութեան մասնաւոր ձեւ մը գտած էր, իբրեւ փիլիսոփայ եւ տեսանող: Իսկ իրականութեան մէջ, իսկապէս յեղափոխական շարժում մըն էր որ կը զարգանար ու կը սպառնար:

Եւ ինչպէս տարբեր պարագաներու մէջ, այս ծանրակշիռ կացութեան հանդէպ ալ, Մեծն Բրիտանիոյ վարիչները կը փորձեն կանխել վտանգը, որոշ զիջումներ կատարելով:

«Յառաջ»ի մէջ հրատարակուեցան առաջադրուած փոփոխութեան գլխաւոր գիծերը: Հնդկաստանը պիտի դառնայ դաշնակցային պետութիւն (կամ Միացեալ Նահանգներ), իր առանձին խորհրդարանով: Ծերակոյտը պիտի ունենայ 100—150 անդամ, նշանովակի, իսկ երեսփ. ժողովը՝ 250 անգամ, ուղղակի ընտրութեամբ: Փոխարքան ինք պիտի նշանակէ վարչապետութեան թեկնածուն, իսկ դահլիճը պատասխանատու պիտի ըլլայ հնդիկ խորհրդարանին առջեւ:

Մեծն Բրիտանիա կը պահէ իր վեհապետական իրաւունքները, ինչպէս եւ արտաքին քաղաքականութեան, ելեւմուտքի եւ ազգային պաշտպանութեան ղեկավարութիւնը: Բանակը աստիճանաբար «հնդկացնելու» համար, պիտի բացուի զինուորական վարժարան մը, որ հնդիկ սպաներ պիտի պատրաստէ:

Այս մասին պաշտօնական յայտարարութիւններ պիտի ընէ վարչապետ Պ. Մաքտոնըլտ, յառաջիկայ շաբթու: Կարելի է ըսել թէ ապահովուած է ծրագրին քուէարկումը, որովհետեւ աշխատաւորականներուն հետ, անոր համամիտ են նաեւ ազատականները: Արդ. առաջինները Երեսփ. ժողովին մէջ ունին 287 անդամ, իսկ վերջինները՝ 58, գումար՝ 345. (պահպանողականներուն թիւն է 261):

Այս ծրագրով, միւս գաղթապետութեանց հաւասար իրաւունքներ չէ որ կ'ունենայ Հնդկաստանը: Եւ նախատեսուած աւելնալութիւններն ալ հետզհետէ պիտի ստանայ, փոխանցման շրջանի փոթորիկը մեղմելու համար: Բայց եղած զիջումը շատ աւելի մեծ է, քան կը նախատեսուէր հռչակաւոր Սիմոնի տեղեկագրով, որուն հիման վրայ գումարուեցաւ «Կլոր Սեղան»ի ժողովը:

Պահպանողականները ո՛րքան ալ քրթմնջեն, լռելեայն կ'ընդունին որ անցած է իրենց օրը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Արդէն հաղո՛րդեցինք Ամերիկահայ մտաւորական ընկերոջ մը, Նշան Տէօվէճեանի մահը, իոկ աշխատակից մը, երէկ, առիթ ունեցաւ ներկայացնելու անոր կեանքին գլխաւոր գիծերը:

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ, այս մասին առթիւ (27 դեկտ.)

— «Արդարեւ դժուար թէ գտնուի ժողովուրդ մը, որուն համար աշխատող մտաւորականները այնքան զրկանքներու ենթակայ ըլլան, այնքան ողբերգական վիճակ ու վախճան ունենան, որքան սովորաբար կ'ունենան հայ քաղաքական, գրական, մշակութային եւ մանաւանդ յեղափոխական կեանքին նուիրուած մեր գործիչները: դժուար թէ գտնուի աւելի ապերախտ աշխատանք մը, քան հայ մտաւորականի աշխատանքն է հայ դատի, հայ մշակոյթի հայ գրականութեան համար:

Ընկեր Նշան Տէօտէկիւլ մէկն է այն դժբախտ հայ մտաւորականներէն, որոնք հայ կեանքի մէջ փնտռեցին իրենց առաքելութիւնը, իրենց ոգեւորութիւնը, իրենց ուրախութիւնն ու մխիթարութիւնը, իրենց իտէալներն ու կեանքի նպատակները եւ ճզմուեցան ճակատագրի անողոք անիւներուն տակ՝ առանց կեանքի հրապուրիչ կողմերը ճաշակելու, առանց իրենց նուիրական իղձերէն որեւէ մէկուն իրականացումը տեսնելու:

Այն մեծ աղէտը, որ աւերիչ փոթորիկի մը նման անցաւ հայ կեանքի վրայով, չէր կրնար հարկաւ իր խորունկ կնիքը չդնել մեր վերապրող մտաւորականութեան վրայ՝ խորտակելով ոմանց հոգեկան հաւասարակշռութիւնը՝ ընկեր Նշան Տէօտէկիւլ ունենալով ֆիզիքական փխրուն կազմուածք մը, շատերէ աւելի շուտ ընկճեցաւ հայ մարդուն եւ մանաւանդ հայ մտաւորականին վիճակուած չարաշուք կեանքի ցնցող հարուածներէն ու ծախորդութիւններէն:

Եթէ մեր իրականութեան պայմանները նուազ դժնդակ եւ աւելի բնականոն ըլլային, ընկեր Տէօտէկիւլ անկասկած ոչ միայն անձնապէս աւելի բախտաւոր ու աւելի երկար կեանք մը պիտի ապրէր, այլ եւ անհամեմատ աւելի պիտի կարենար օգտակար ըլլալ իր ազգին:

Սակայն, Նշան Տէօտէկիւլ, ինչպէս եւ հայ մտաւորականներէն շատեր, ոչ նիւթական բաւարար միջոցներ ունեցաւ իր առողջութիւնը պահպանելու, ոչ ալ հոգեկան նպաստաւոր պայմաններ ունեցաւ զարգացնելու իր ստեղծագործական կարողութիւնները եւ ընելու իր առաւելագոյնը գրական ու հանրային այն ասպարէզին մէջ, որուն մէջ կը տեսնէր իր կոչումը: Եւ վաղաժամ մահը եկաւ վերջ դնելու այն սահմանափակ կարելիութիւններուն իսկ, զոր իր անձնական եւ ազգային ծախորդ պայմանները թողուցած էին իրեն:»

ՄԻՍ ՔԻՒՇՄԷՆԻ ՄԱՀԸ

Երեսուն տարիէ աւելի Հայ ժողովուրդին մէջ գործող Ամերիկուհի Միս Էմա Ցարլինկ Քիւշմէն, որ միաժամանակ Մ. Ա. Ն.ի որբանոցներու վարիչներէն մին եղած է, Յունուար 1ին մեռած է Գահիրէի մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է յունուար 2ին, Ամերիքըն Միշընի բողոքականաց եկեղեցիին մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Զինուորական ատեանը կը գործէ

Մէնէմէնի դէպքին քննութեանց թուղթերը պատրաստուած եւ բոլորն ալ յանձնուած են պատերազմական ատեանին, որ կիրակի օր սկսաւ գործել:

Գլխաւոր ամբաստանեալին Շէյխ Էսատի հիւանդութիւնը շատ ծանրացած է: Մէնէմէնի եւ Իզմիրի միջեւ յարաբերութիւնները օր մը ամբողջ կտրուելէ վերջ, կրկին հաստատուեցան: Ճամբորդական արտօնագիրները մէկ անգամի համար միայն կը տրուին: Ճամբան բացուելէն վերջ, միայն մէկ ինքնաշարժ եկած է Իզմիր:

∴ Ամբաստանեալներու քննութեանց թուղթերը երկու հարիւրական էջնոց 9 թղթածրարներ են: Իզմիրէն եւ Էսկիշէհիրէն եկած պատերազմական ատեանին քննիչ դատաւորները թղթածրարները կը քննեն: Կարելի չէ եղած կարճ ատենի մէջ կարդալ այս թղթածրարները եւ աւելի շուտ սկսիլ դատավարութեան:

∴ Պատերազմական ատեանին մահավճիռները Ազգ. ժողովին վաւերացման ենթակայ պիտի ըլլան: Պէտք չէ տեսնուած հիմնական օրէնքին այս տրամադրութիւնը փոխելու:

Հաւանական է որ պատերազմական ատեանը մէկ ամիսէն աւարտէ իր գործը:

∴ Իզմիրէն չորս հոգի եւս հսկողութեան տակ առնուեցան: Ասոնց մասին քննութիւններ կը կատարուին: Մէկը ճաշարանատէր է, երկուքը բանուոր են եւ չորրորդն ալ շրջուն վաճառորդ մըն է:

∴ Իզմիրի մէջ բռնուած շէյխ Սէյեահ պէկթաշի է: Ցիշեալը Մէնէմէնի դէպքին հետ կապ չունի թէեւ, բայց կասկածներ կան որ գաղտնի թէքքէ կը բանեցնէ:

Ձերբակալուած է նաեւ Մուսթաֆա Օղլու Իսմայիլ անուն բանուոր մը, որ ամբաստանուած է թէ ըմբոստներու գործը պաշտպանած է:

Թեվֆիք Րիւշտի Պուլկէշ կ'երթայ

«Թայմզ» կ'իմանայ թէ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի հաւանած է Պուքրէշ երթալ, ուր իր միջնորդութիւնը պիտի առաջարկէ Պեսարապիոյ սահմանային խնդրին առթիւ, ռուսեւռումանական բանակցութեան մէջ:

Ֆրանսերէնի ուսուցման դէմ

Թրքական «Միլլիյէթ» թերթը հրատարակած է երեսփոխանի մը Ֆալիհ Րըֆքըի մէկ յօդուածը, որով կը թելադրէ Թուրք դպրոցներուն մէջ դադրեցնել ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնները եւ անոր տեղ աշակերտներուն ուսուցանել գերմաներէն ու անգլիերէն:

Յօդուածագիրը հիմնաւորելու համար իր թելադրութիւնը կը յայտնէ թէ Թուրք ժողովուրդը աւելի շատ կապեր ունի անգլօսաքսոն եւ հիւսիսային ցեղերուն քան թէ լատիններուն հետ:

Քաղաքական ոճիրներ Պուլկարիոյ մէջ

ՍՕՖԻԱ, 13 յունուար.— Սօֆիայի մէկ սրճարանին մէջ, այս առաւօտ Փրոթոկէրոֆի կուսակցութենէն երկու Մակեդոնացիներ յարձակման ենթարկուեցան. մէկը սպաննուեցաւ, միւսը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն:

Ոճրագործները, որոնք Իվան Միխայլովի կուսակցութեան կը պատկանին, յաջողեցան փախչիլ, սակայն, ոստիկանութիւնը արդէն կը ճանչնայ զանոնք:

Նոր տուրքեր Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ» կը գրէ թէ Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, խորհրդ. իշխանութիւնները հետեւեալ յաւելուածական տուրքերը ծանրացուցած են գիւղացիներուն վրայ: Առաջին դասի պատկանող գիւղացիները, այսինքն անոնք որ համայնացած չեն, պէտք է կրկին տուրք վճարեն հիմ բռնելով 1930ի տուրքերու սակը: Երկրորդ դասի գիւղացիները հարիւրին 65 աւելի: Իսկ բոլոր երկրագործները որոնք սեփական հող չունին եւ ամսական 30 րուբլիէն աւելի չեն շահիր, պիտի վճարեն 5-10 րուբլի:

Գերմանեւլեհական վէճը

Լեհական կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան յանձնեց իր պատասխանը ընդդէմ Գերմանիոյ այն ամբաստանութեանց թէ լեհական երկիրներու մէջ գերման փոքրամասնութիւնները ենթարկուած են հալածանքներու, վերջին ընտրութեանց ընթացքին: Լեհաստան իր պատասխանին մէջ նախ բուռն կերպով կը հերքէ Գերմանիոյ վերագրումները եւ կը պնդէ թէ Գերմանիոյ միջամտութիւնը դուրս կը մնայ փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագրերու շրջանակէն: Լեհական կառավարութիւնը կը ջանայ փաստել գերմանական բողոքներուն քաղաքական բնոյթը: Գերմանիա իր բողոքներով, ո՛չ թէ կը ձգտի փոքրամասնութիւնները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԽԱԼՔԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Թրք. Խալք կուսակցութեան համաժողովը մարտին պիտի գումարուի, կ'ենթադրուի որ ժողովը շատ տենդագին ըլլայ եւ շատ կարեւոր որոշումներ տայ, երկրին պէտքերը մի առ մի վիճաբանութեան դնելէ եւ ծրագրին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնելէ վերջ:

Մէնէմէնի խնդիրը կուսակցութեան շրջանակին մէջ քննուած միջոցին, յայտնի եղած է որ երկու հոսանք առաջ եկած է, մէկ մասը ուզած է որ Անկախութեան ատեանները վերահաստատուին, միւս մասը պէտք չէ տեսած: Ի վերջոյ կառավարութեան ուժին վրայ վստահութիւն ներշնչուած ըլլալով, պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը բաւարարնկատուած է:

ՆԱԽՇԻՊԷՆՏՆԵՐՈՒ ԹԷՔՔԷՆ

Շէյխ Էսատի ղեկավարած նախշիպէնտիներու թէքքէին մասին նորանոր մանրամասնութիւններ երեւան կ'ելլեն: Ինչպէս գրած էինք արդէն, այս աղանդը ոչ միայն ամէնէն բազմանդամն ու հարուստը եղած է, այլ ամէնէն հովանաւորեալը, որովհետեւ սուլթանները անդամակցած են անոր: Շէյխ Էսատ, իր աղանդապետի հանգամանքով, Ապտիւլ Համիտի շրջանին կարեւոր դէմք մը եղած եւ քաղաքական անձերը իր ազդեցութեան տակ պահած է:

Շէյխին վերջին թէքքէն, մինչեւ քանի մը տարի առաջ, Ջափայի կողմը կը գտնուէր եւ այնտեղ կը յաճախէին դիրքի տէր, զարգացած ու հարուստ այրեր եւ կիներ: Բարոյականի տեսակէտով շատ նախանձախնդիր եղած են շէյխն ու իր տղան:

Թէքքէին մէջ պաշտօնական եւ ընկերական շքեղ հաւաքոյթներ եւ թէյասեղաններ կը տրուէին, որուն մասնակցողները արդիական կենցաղի միտում ունեցող անձեր եղած են, ներկայ ըլլալով եւրոպական զգեստներով. կիներն ալ պարահանդէսի բաց հագուստներ կը կրէին այս հաւաքոյթներուն:

Շէյխին ու իր թէքքէին երկրին ու արտասահմանի զանազան կողմերէն միշտ նուէրներ կը հասնէին, ծանրագին նուէրներ որոնց ամէնէն փոքրը, կ'ըսուի, հազար ոսկի կ'արժէր: Ոստիկանական խուզարկութեան մը միջոցին տեսնուած են այս թանկագին իրեղէնները որոնք չէին փախցուած, հակառակ անոր որ թէքքէին մարդիկը օր առաջ տեղեկութիւն ստացեր էին:

Միայն փախցուցած են սընտուկ մը որուն պարունակութիւնը խորհրդաւոր կը նկատուի:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Այս վերջերս, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը տեսակցութիւններ ունեցաւ Զուիցերիոյ ներկայացուցիչներուն հետ, զինաթափութեան համագումարին վայրի մասին: Զուիցերիական իշխանութիւնները ապահոված են որ Ժընեւ քաղաքը պիտի կրնայ պարտկել համագումարին բոլոր պատուիրակութիւնները եւ գոհացնել անոնց պէտքերը, կը կարծուի թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր տեղեկաբերին զեկոյցին վրայ, համագումարի համար թուական պիտի նշանակէ փետր. 15ը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ՀՈԳԸ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Հինին տեղ երբ նորը կը դրուի՝ բնականաբար այդ առթիւ բոլոր ներկաներու առաջին մտածումը կ'ըլլայ շնորհաւորութեան եւ մաղթանքի խօսքեր ըսել: Այսպէս ալ, 1930ի ընթացքին պատահած անակընկալները կրելէ կամ վայելելէ վերջ՝ երբ զայն պատմութեան կը յանձնենք, նորը 1931ը սկսելու, անտարակոյս մեր առաջին իղձը կ'ըլլայ տեսնել այս վերջինս աւելի տեսակէտով աւելի երջանկաբեր քան նախորդը:

Ինչպէս կարելի է սակայն երջանկութիւն սպասել տարիէ մը որ (յոռետես չերեւալու համար) 1930էն եթէ ոչ անուղղայ դիւանագիտական քայլեր՝ իբրեւ բարիք ալ 1930ի վերջաւորութեան զերոյէն աւելի բան մը ժառանգած չէ: Քաղաքականապէս ոչ մէկ ցայտուն դէպք միջազգային կեանքը բարւոքող, իսկ անտեսականին մասին դժուար է գտնել բառեր, զայն իր բազմաթիւ պատճառներով ներկայացնելու համար:

Իբր իրականութիւն՝ ստիպուած ենք ընդունիլ որ առանց արիւնահեղութեան դեռ մինչեւ այսօր պատերազմը կը շարունակուի, հոգ չէ թէ փոխած ըլլայ իր անունը, քանի որ ինչպէս 13 տարիներ առաջ ներկայի համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամն ալ իր ստուարակայ թէ հեռաւոր անձանօթներով զամոկլեան սուրի մը պէս կախուած կը մնայ իւրաքանչիւր կառավարութեան գլխուն վերեւ:

Այս տարաբախտ վիճակին ուղղակի հետեւանքն է գործազրկութիւնը- որ տարիներէ ի վեր կը տիրէ ամէն տեղ, եւ մինչեւ իսկ ամէնուն նախանձը շարժող Ֆրանսայի մէջ, փոխանցիկ հիւանդութեան մը պէս սկսաւ ծայր տալ: Յիշենք կարգ մը թուանշանները, որոնք կը պարունակեն ամէն բացատրութիւն:

Նոյեմբերի վերջերը՝ Անգլիա իր 44 միլիոն բնակչութեան վրայ աւելի քան 2,300,000 անգործ ունէր. Գերմանիա 63 միլիոնի վրայ աւելի քան 3 միլիոն 760,000, Չեխօսլովաքիա 14 միլիոնի վրայ շուրջ 300,000, Միացեալ Նահանգները, հակառակ իրենց տոլարներու հրաշագործութեան 113 միլիոն բնակչութեան վրայ գրեթէ 7,000,000, իսկ Իտալիա՝ ըստ վերջին պաշտօնական յայտարարութեան շուրջ 534,000 անգործ ունի: Դժբախտաբար այդ կացութիւնը բոլորին համար ալ երթալով կը վատթարանայ: Ո՞ւր պիտի հասնինք... ի՛նչ հակասութիւն, երբ բաղդատելու ըլլանք այս իրական տխուր կացութիւնը շռայլուած շատ մը մարդասիրական բառերու հետ:

Եթէ ուզենք համաշխարհային ներկայ տնտեսական տագնապը աւելի բացորոշապէս սահմանել, պէտք է քանի մը տարի ետ երթալով, մեր ուսումնասիրութիւնը սկսինք այն թուէն երբ պատերազմի յաղթութենէն վերջ, Միացեալ Նահանգները,համոզուած թէ Եւրոպայի գոյութիւնը միայն եւ միայն իրենց բարգաւաճութենէն կախում ունի, սկսան անհամեմատօրէն բարձրացնել երկրին արտադրութեան մակարդակը, մանաւանդ բամպակի, ցորենի եւ ուրիշ սննդեղէնի ու նախանիւթերու մէջ:

Հետեւանքը այն եղաւ որ երբ Եւրոպա քիչ շատ ինքզինքը գտնելէ յետոյ, սկսաւ իր կարգին արտադրել աւելի մեծ քանակութեամբ քան ինչ որ պէտք էր իրեն, անզգուշաբար ամերիկեան անտեղադարդ հանրապետութիւնը իսկոյն զգաց հակազդեցութեան բոլոր ծանր հետեւանքները: Ասոր վրայ բարդենք նաեւ այն ոսկիի գետը որ ժամանակէ մը ի վեր Պատերազմի պարտք անունին տակ, Եւրոպայէն դէպի ամերիկեան զըրամարկղները կը հոսի եւ ահա տնտեսական վիճակի հաւասարակշռութիւնը կատարեալ է...:

Ընդհանուր առումով՝ Ամերիկաններու եւ մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու, 1920էն սկսուած աննախընթաց բարգաւաճումը անվերջ տեւողութիւն մը չէր կրնար ունենալ, քանի որ աւազի վրայ շինուած տան մը պէս ան իր հիմերը դրած էր Եւրոպայի յետպատերազմեան վիճակին վրայ: Կացութիւնը աստիճանաբար իր բնական ընթացքը վերստանալով, մասամբ խափանեց Ատլանտեանի ճամբով դէպի Եւրոպա խուժող ամերիկեան ապրանքներու ճանապարհը:

Առեւտրական փոխյարաբերութեանց մէջ տիրող այս անհաւասարակշիռ վիճակը, ամերիկեան հրապարակներու վրայ իր ազդեցութիւնը ունենալէ վերջ՝ արտասահմանի միւս մեծ հրապարակներն ալ ցնցեց (Ճափոն, Հնդկաստան, Եգիպտոս իսկ Չինաստանը աւելի քան երբեք ներքին քաղաքական հարցերով զբաղած): Եւ բնականաբար Անգլիան չորս ովկիանոսներու մէջ ցրուած իր հսկայ կայսրութեամբ,տնտեսական տագնապի ենթականերուն առաջիններէն եղաւ:

Գալով Իտալիոյ, կ'արժէ գիտնալ թէ այս կացութեան առջեւ ի՞նչ ընթացք բռնած է:

Ինչպէս միւս պետութիւններու, Իտալիոյ համար ալ ներկայ շրջանը՝ դիմադրութեան եւ ինքնապաշտպանութեան շրջան մըն է: Դրամական տեսակէտով՝ արտածութիւնը բարւոքել միջոց մը նկատելով, ամէն ջանք կը թափուի առեւտրական նոր հրապարակներ ձեռք ձգելու համար: Այդ մէկ պատճառը Իտալիոյ Պալքաններու ու Փոքր Ասիոյ նոր քաղաքականութեան, ինչպէս եւ Մոսկուայի հետ կնքուած առեւտրական դաշնագրին: Վարչապետ Մուսոլինի դեռ անցեալները այս իրողութիւնը կը բացատրէր Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան, անգլիերէն ճառով մը,

Իտալիոյ մէջ, գործազրկութեան առաջքը առնելու համար նախ կը ձեռնարկեն չինուութեանց. իսկ երկրորդ, կառավարական նոր կարգադրութեան մը համաձայն,մեծաքանակ ապրանքներու գիներու անկման հետ փոքրաքանակ վաճառքի գիներն եւս համեմատաբար նոյնացնելու դիտումով. ամէն տեսակ ապրանքի գին ենթարկուած է 10 առ 100 զեղչիմը: Այսպէս պետական պաշտօնեաներէն սկսեալ ամէն դասակարգի պաշտօնեաներու եւ գործաւորներու վճարները ենթարկուած են համեմատական զեղչերու:

Թոշակներու վրայ կատարուած այս զեղչերը՝ մեծաքանակ ապրանքներու գիներու անկման հետ ուղղակի պիտի ազդեն ու պարտադրեն փոքր վաճառականներն որ իր գինը յարմարցնէ օրուան կեանքի պայմաններուն եւ մանաւանդ իտալական լիրեղի ներկայ արժէքին, որ տոլարի բաղդատմամբ ֆրանսականէն աւելի կ'արժէ:

Ասկէ զատ ֆաշիստ վարչաձեւի կազմութեան շնորհիւ, արհեստապետութեան նախարարութեան ուղղակի հսկողութեան ենթակայ կազմուած բոլոր սէնտիքաները ստիպուած են համակերպիլ նոր կարգադրութեան: Մէկ խօսքով, օրուան նշանաբանն է «Գիները համաձայնեցնել լիրէղի ներկայ արժէքին հետեւեալ համեմատութեամբ. Նախապատերազմեան 1 լիրէղ ոսկի = այժմու 3,66 լիրէղ Թուղթ»:

Իտալիոյ ազատարարները 1870ին ըսին «Իտալիան ստեղծեցինք, այժմ ստեղծենք Իտալացիները»: Ներկայ կառավարութիւնն ալ վճռական քայլերով կը ջանայ գործադրել այդ կտակին տրամադրութիւնը, իր հասկացողութեամբ:

ՆԱՀԻՐ

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱԶԻԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Journal de Genève»ի յունուար 8ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Մուսթաֆա Քէմալ, այս միջոցիս մէջ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի: Հակառակն է որ զարմանալի պիտի թուէր: Այստեղ չենք կրնար նոյնիսկ համառօտակի, գծել Թուրք յեղափոխութեան պատկերը:Աւելի շիտակ պիտի ըլլար ըսել Թուրք յեղափոխութիւններուն:Որովհետեւ Թուրքիա, լոկ քաղաքական յեղափոխութիւն մը չէր որ կատարեց՝ ինչպէս Գերմանիա, կամ ինչպէս Ռուսիա՝ ընկերային յեղափոխութիւն մը, կամ Չինաստանի նման ազգային յեղափոխութիւն մը: Միանգամայն, անոր յեղափոխութիւնը ազգային էր, քաղաքական, ընկերային, կրօնական, մտաւորական, հոգեկան եւ տնտեսական, ինչ որ ֆաշիստները պիտի կոչէին ամբողջական յեղափոխութիւն:

Կրօնական յեղափոխութիւնն էր որ ամէնէն աւելի հարուածեց Արեւելքցիները:

Թերեւս, քաղաքական մարզի վրայ էր որ յեղափոխութիւնը նուազ կատարեալ եղաւ: Որովհետեւ ինչ որ ժողովրդավարութեան եւ խորհրդարանական ձեւերու տակ Կազին կատարեց, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ տկար մենատիրութեան մը տեղը դնել զօրեղ մենատիրութիւն մը: Մուսթաֆա Քէմալ՝ աւելի բացարձակ, աւելի անվիճելի եւ շատ աւելի զօրաւոր վեհապետ մըն է քան վերջին սուլթաններէն որեւէ մէկը:

Բայց, շատ դժուար է հակադրութեան վրայ հիմնել քաղաքական վարչաձեւ մը: Թուրքիա որդեգրելով մէկտեղ Արեւմուտքի հաստատութիւնները, զանոնք կը կիրարկէ արեւելեան եղանակով:

Այս հակադրութիւնը միակը չէ: Տնտեսական մարզի մէջ ալ նոյնը կը տեսնուի: Իր ազատագրումէն ի վեր, Թուրքիա մեծ ջանք կը թափէ արեւմտանալու, բոլոր մարզերուն մէջ: Ան միայն արեւելեան մշակոյթն ու եղանակները չէր որ որդեգրեց: Գիտակցօրէն կը կիրարկէ նաեւ արտաքին քաղաքականութիւն մը, որ ուղղուած է դէպի Արեւմուտք: Ինքզինքը կը նկատէ Միջերկրականեան պետութիւն մը: Անոր արտաքին նախարարը փառասիրութիւնը կը սնուցանէ Պալքաններու մէջ հաշտարարի դեր խաղալու,

Արդ, այս քաղաքականութեան զուգընթաց, Թուրքիա, ուրիշ մըն ալ կը կիրարկէ որ տնտեսական եւ ելմտական մեկուսացման քաղաքականութիւն մըն է: Այս երկիրն ուր ամէն ինչ պէտք է ծայրէն սկսիլ, նորէն շինել, ստեղծել, ուր դրամ չկայ, ոչ ալ արհեստագէտ եւ որ, շատ մեծ օժանդակութեան պէտքեր ունի, փակուած կը մնայ օտար դաղթին առջեւ, մարդերու եւ դրամագլուխներու մուտքին առջեւ: Այս քաղաքականութիւնը սուղի կը նստի: Դուրսը՝ ծանրօրէն կը ննջէ Թէվֆիք Րիւշտիի քաղաքականութիւնը: Իսկ ներսը՝ ժողովուրդին կը պարտադրէ զրկանքներ եւ տառապանքներ որոնք աւելի կը սաստկանան համաշխարհային տնտեսական տագնապին հետեւանքով, որ ի վերջոյ, դժգոհութիւններու տեղի պիտի տայ:

Ինչ որ պատահեցաւ, Քիւրտերու ըմբոստացման, Ֆէթհիի ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը կազմելու փորձին եւ Մէնէմէնի դաւադրութեան միջեւ նշմարելի կապ չկայ: Մէկը զուտ ազգային բնոյթ ունէր, միւսը ներքին քաղաքական երեւոյթ մըն էր, իսկ երրորդը կը թուի թէ յետադիմութեան եւ իսլամութեան յարձակողական վերադարձ մըն է: Միակ կապ մը կը միացնէ այս իրողութիւնները,— խորին դժգոհութիւնները զորս կը ծածկեն:

Յունաստանի վարչապետին Վէնիզելոսի վերջին այցելութիւնները՝ Էնկիւրիէն յետոյ դէպի զանազան մայրաքաղաքներ, մեծ հետաքրքրութիւն արթընցուցած են Եւրոպայի քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Թերթերը երկարօրէն զբաղեցան այս ճամբորդութիւններով: Ստորեւ կուտանք մէկ քանի կարծիքներ:

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Վէնիզելոսի Հռոմ այցելութեան առթիւ, «Թան» կը գրէ.— Իրականութեան մէջ, պատճառներ կան մտածելու թէ Պ. Վէնիզելոս չի մտածեց Յունաստանը մտցնել պետութեանց որեւէ խմբակցութեան մը, ուրոյն նպատակներ հետապնդող որեւէ կազմի մէջ: Իր նոր քաղաքականութեան տրամաբանութիւնը կը պահանջէ ազատ պահել ձեռքերը, տէրը մնալ իր գործին: Հասկնալի է թէ Յունաստան կ'ուզէ բարեկամ մնալ բոլորին, երբ ստիպուած է ապրիլ ինքնամփոփ, իր բոլոր ուժերն ու աղբիւրները յատկացնել իր բարձրացման: Որովհետեւ, միանգամայն, պէտք ունի ապահով ըլլալու, հասկնալի է թէ ուզած է բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքներով երաշխաւորել լաւ յարաբերութիւններ բոլոր պետութիւններուն հետ, որոնք ազդեցութիւն ունին Պալքաններուն եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Իտալիոյ հետ համաձայնութիւնը, Եուկօսլաւիոյ հետ դաշինքը, Թուրքիոյ հետ կարգադրութիւնները առով կը բացատրուին: Առ այժմ գոնէ, անշուշտ, պէտք չէ այդտեղ ուրիշ բան փնտռել:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Միջերկրականեան իր ազդեցութիւնը պահպանելու համար է որ Յունաստան կը դաշնակցի Իտալիոյ, կը դատէ «փարի-Սուար».—

Պ. Վէնիզելոս, մեղրի անունով մարդը, ճկուն եւ փոփոխական պետական մարդը որ Յոյները կը կառավարէ, դիւանագիտական ամուր համբաւ մը շինած է Եւրոպայի մէջ:

Խորամանկ, նրբամիտ եւ մտքի ու մարմնի աննման թարմութեամբ, այս կայտառ ծերունին որ այնքան ինկած և այնքան ալ բարձրացած է, Յունաստանի մէջ կրկին ձեռք առած է իշխանութիւնը: Կ'երեւի թէ մինչեւ կեանքին վերջը այսպէս պիտի ըլլայ, որովհետեւ, ընդդիմութիւնը որուն կը հանդիպի, այն տեսակ չէ որ վախ պատճառէ:

Աթենացի քաղաքագէտները իրենն պարապ ժամանակ կը ձըւգեն: զօր երիտասարդի յանդգնութեամբ կը գործածէ իր երկիրը հաշտեցնելու Ասատուծոյ եւ սատանային հետ: Երբ վերսկսաւ կառավարել, Յունաստանը գտաւ գրեթէ եղերական մեկուսացման եւ թշուառութեան վիճակի մէջ:

Իր նախորդներուն կողմէ, Կազիին Թուրքերուն դէմ մղուած ձախորդ պատերազմը, զայն անզամատած էր հարուստ նահանգներէ: Փանկալոսի վարչութիւնը գրեթէ կործանած էր Յոյները: Գահին թեկնածուները, որոնք դառնացած էին որ աքսորուած են Աթէնքի մէջ կը հաւաքէին բազմաթիւ գործօն ուժեր:

Սելանիկի կայաններուն մէջ ճանճերու պէս մեռնող Փոքր-Ասիոյ յոյն գաղթականներուն հարցը, ո՛չ միայն կը մտահոգէր երիտասարդ հանրապետութիւնը, այլեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը:

Վէնիզելոս լծուեցաւ գործի, այնքան լաւ ղեկավարեց որ յաջողեցաւ վարկեր ստանալ Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, բարեկարգեց ազգային ելեւմուտքը, հեռացուց արքայականները եւ փանկալիստները:

ԼԻՈՆԻ ԳԱՂՈՒԹԸ 1930ԻՆ

Լիոնն ըլլալով ձարտարարուեստի կեդրոն, մանաւանդ մշակոյթի տեսակէտով Եւրոպայի առաջնակարգ քաղաքներէն մէկը, շատերը պիտի կարծեն թէ Հայ գաղութը տարուէ տարի կը յառաջդիմէ:

Դժբախտաբար պատկերը տըխուր է: Աչքի առջեւ ունենալով անցեալ տարուան շրջանը, պիտի տեսնենք որ փոխանակ յառաջդիմելու, քայլ մը ետ ետ ենք գացած, շնորհիւ մեր քար անտարբերութեան:

Գաղութը՝ ազգային տեսակէտով

Կրթականը՝ բացարձակապէս ոչինչ: 1928-29ի շրջանին հազար տեսակ դոհողութիւններով մանկական դպրոց մը բացուեցաւ, որ պիտի ծառայէր դեռահաս մանուկները փրկել այլասերման վտանգէն: Կը կարծուէր թէ այս ձեռնարկը գրկաբաց պիտի ընդունուէր հասարակութեան կողմէ, մինչդեռ 6000նոց գաղութէ մը հազիւ 20 աշակերտներ եկան: Ծնողքներու անտարբերութենէն զատ, աչէն ձախէն սարքուած գաւեր պատճառ դարձան որ դպրոցը փակուի...

Ինքնակոչ Ազգ. Միութիւնը կը շարունակէ գործել իր ուզածին պէս, առանց հակակշռի եւ առանց որեւէ կենդանի գործի: Տարին անգամ մը թերեւս հանդէս մը... Երբեմն կիրակի առաւօտները ժամերգութիւն ու... համրիչ քաշել: Միութեան ելեւմուտքին վրայ գաղափար ունեցող իսկ չկայ:

Գաղութը տնտեսական տեսակէտով

Բոլորին քով ձիգ մը կայ գործարաններէն ազատելու եւ ինքնաբաւ դառնալու, ինչ որ բաւական մխիթարական է: Շատեր անհատական տուներ շինելով ազատած են բնակարանի հարցէն, ոմանք հողեր են առած յառաջիկային տուն շինելու համար, իսկ ուրիշներ վարձած են եւ կը շահագործեն, խանութ բացողներու թիւն ալ կրկնուած է:

Դժբախտաբար այս տարի գործերը կայուն վիճակ մը ունին: Շատ դժուար է գործ գտնել, կան գործարաններ որոնք սկսած են պակաս ժամեր աշխատցնել, իսկ այս վերջին շաբթուան մէջ կարգ մը գործարաններ բաւական գործաւորներ ճամբու դրին, աւելցնելով պարապ պատողներու թիւը:

Երէկ ձեռնարկեց բարեկամական ճամբորդութեան մը, սկսելով Էնկիւրիէն: Ժառանգական թշնամին, Վէնիզէլոս որ բարեկամի փոխակերպուած էր, միշտ ժպտուն, միշտ ճկուն, միշտ խորամանկ, այցելեց Պալքանները, կեդրոնական Եւրոպան եւ Իտալիա:

Պալքաններու մէջ՝ քարոզել համապալքանեան միութիւն:

Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, չծածկեց իր նպաստաւոր տրամադրութիւնները դէպի Փոքր համաձայնութիւն:

Իտալի՞ոյ մէջ...: Իտալիոյ Մուսոլինիին հետ համաձայնելէ յետոյ, կը փութայ հաւաստել թէ Պալքանեան Միութիւնը չի թուիր որ կրնայ կեանք ունենալ, թէ Յունաստան անտարբեր է Փոքր Համաձայնութեան հանդէպ եւ թէ միայն, Միջերկրականի վրայ, իտալօյունական ազդեցութիւնն է որ զայն կը հետաքրքրէ եւ թէ նաեւր յանձնարարած է Հռոմի:

Այսպէս է որ այս պետական ճամբորդ մարդը կը պաշտպանէ իր հայրենիքը, անոր շուրջ ստեղծելով համաձայնութիւններու եւ դաշնակցութեանց ցանց մը որոնք հին Ելլադան պիտի վերածեն ուժեղ ազգի մը, զօր, շատ չանցած պէտք պիտի ըլլայ նկատի առնել:

Այս պարագան գործի հ[...]
Լիոն գալ հաստատուիլ ուզող
հայրենակիցներու նկատողութ[...]
կը յանձնենք, մանաւանդ
որոնք բռնուօրուած ենընտ[...]
ծանր հոգերով:

Հայրենակցական Միութիւն

Շատեր կէս-կազմալուծ[...] են: Երբեմն ալ նորեր կը կազմ[...] հանդէս-խնջոյքով մը հրապ[...] կուգան, յետոյ կ'ընկղմի[...] քունի մէջ: Հայրենակց[...] Միութիւնները եթէ խղճամ[...] շարժին ու գործեն, մեր նե[...] պայմաններուն մէջ մեծ[...] վիճակուած է իրենց, զա[...] գործեր գլուխ հանելու հա[...] Զանազան մոլութիւններ

Կարգ մը երիտասա[...] կարծես պայմանագրութի[...] քած ըլլային պարասրահի[...] կալներուն հետ,կիրակին չե[...] ցներ: Անգործ չեն, բայց[...] ալ չունին: Ե՞րբ պիտի[...] արդեօք:

Բախտախաղի հետեւող[...] բաւական թիւ մը կը կա[...] նիւթականէն զատ կը փճ[...] նաեւ իրենց բարոյականի վ[...] ամբողջ շաբաթ մը տքնա[...] խառէ, ու մէկ իրիկուա[...] տուր ու դուրս ելիր: Իսկ[...] յայտնի է, ինչպէս որ առնէր[...] պէս ալ կը ծախսէ:

Թրքախօսներէն շատեր[...] յերէն գիտնալով հանդերձ[...] քերէն կը խօսին: Միւս[...] Թրքաբարբառ փօ'օկրաֆ[...] տիրապետէ ընտանիքներու[...] Ի՞նչ հաճոյք կը զգան մ[...] նելով մեր ազգին ու գատին[...] ուին ու մշակոյթին թշնամ[...] գի մը երգերը: Մեր երա[...] ներն ու երգիչները մեծ[...] կրնան կատարել այս կէտին[...] պատշաճ եղանակներ յօր[...] ժողովրդական երգերուն եւ[...] յարաբերութիւն հաստել հա[...] տանի երաժշտանոցին հետ[...] զովուրդին մէջ տարածելու[...] մար մեր երգերն ու եղա[...] ները:

Ընկերային կեանք

Ամէն շաբթու մէջ հար[...] կամ նշանտուք մը կայ, գ[...] տաբար անյարմար կապ[...] թիւններ ալ պակաս չեն եղ[...] կը լուծուին: Գրպանը հազ[...] 5000 ֆրանք ունեցող մը [...] ֆրանքի հարսանիք մը կը[...] րաստէ: «Հարսանիք» է կ'ը[...] ծախսեն, 200ի տեղ 6—8[...] սրահ կը վարձեն եւն:

Քար գայթակղութիւ[...] ձած են մեր ինքնութեան[...] թերը: Մէկ եղբօր ինքնու[...] թուղթին մէջ գրուած է de[...] tionalité Arménienne միւ[...] Turque: Փոխած ատենը կը[...] սիս, կը փաստես որ դուն թ[...] չես, ականջ չեն կախեր: Շա[...] գամ գործարանատէրեր[...] Թուրք ես ըսելով գործի չե[...] ներ: Չենք գիտեր թէ ինչո՞[...] բարձրագոյն մարմինները[...] խնդիրի մասին կարգադրու[...] չեն ըներ:

$*_{*}*$ Լիոնի մէջ շատ մը հ[...] գանոցներ կան, ուր անպա[...] Հայու մը պիտի հանդիպիք[...] դի թողունք արկածի, ծեր[...] եւ ուրիշ հիւանդութիւններ[...] նկատի առնենք միայն թոք[...] տառապողները, որոնց թիւը[...] բախտաբար երթալով կ'աւե[...] Մեծ մասով երիտասարդ ու[...] տասարդուհիներ են եւ չու[...] լով նիւթական լայն միջ[...] ստիպուած են իյնալ հիւ[...] նոցներու անկիւնը: Վերջին[...] մը ամիսներու ընթացքին[...] ցած ենք 6 հայ թոքախտ[...] ներ[...]

...մի շատ խնայասէր ենք, յաձախ ...հոգ։ կարեւորութիւն չենք տար ...նազան ակարութիւններու, սի... մաներ, պարապարահներ չենք ...ախցներ, մինչեւ որ Թոքախտը ...բոլոր զարհուրանքներով յար... ...կի ու նետէ հիւանդանոցի ...քններէն ներս... Կրկին անգամ ...ոի խնդրենք Փարիզի բժշկական ...իւթենէն որ գաւառներու հա... ...որ ալ առողջապահական թռու... ...կցներ ղրկէ, ինչպէս կ՚ընէ Փա... ...գի մէջ։

*** Մտէք պանդոկ մը, այն ...ուէն ուր շատ մը երախաներու ...յներ կը լսէք, անպատճառ հայ ...բնակի։ Դժբախտաբար այստեղ ...անհոգութեան կամ տգիտու... ...եան հետեւանքով մեր երախա... ...րուն մէջ մահերը յաճախադէպ ... Արկածի հետեւանքով ալ մա... ...ր միշտ կ՚ունենանք։

*** Հայութեան մեծամաս... ...թիւնը սփռուած է բնակիլ ...րձու սենեակներու մէջ։ Սեն... ...կներու սղութիւնը, միւս կողմէ ...անտէրներու խստութիւնը անտա... ...լի են։ Փոքր սենեակ մը շարժե... ...տեղ չկայ, սփռուած են բնա... 45 հոգի, այդ սենեակը ...էն ինչ է, եւ ննջարան, եւ խո... ...անոց, եւ հիւրանոց։ Եւ ճիշդ ա... ...էր համար է որ գիւղերէն Լիոն ...ող ընտանիքներ, առաջին ամ... ...ն իսկ կը զղջան։ Երբեմն հայ ...րձակալներ ալ կան որոնք նոյն ...ութեամբ կը վարուին մա... ...անդ իրենց հայ վարձակալ... ...րուն հետ։

*** Խումբ մը մտաւորական... ...ր հաւանութիւն յայտնած են ...ստակցիլ նորակազմ Մշակոյթի ...ութեան, որուն գլխաւոր նպա... ...կը պիտի ըլլայ իր շուրջը հա... ...քել գրասէր տարրերը։

*** Քանի մը մարզական մի... ...թիւններ կան Լիոնի մէջ։ Մեր... ...որ Արեւելքի Որբերու Միու... ...ն, Զուիցհաս Որբեր, Ֆութ... ...լ Գլիւպ, Մօնշատ խումբ, Հ. Ը. Մ. (որ նոր կազմուեցաւ)։ ...որե ալ ֆութպոլի ա... ...նձին խումբեր ունին։ Կայ ...առուտներու խումբ մը, մօտա... ...րապէս 20 հոգի, Պ. Սարգիս Ա... ...րեանի ջանքերու շնորհիւ։ Եթէ ...յսպէս շարունակուի քիչ ատե... ...ն խումբին թիւը կրնայ կրկնա... ...ատկուիլ։

Քաղաքական

...րմակերպութիւններ

Առանց ձեւակերպութեան մէջ ...նելու, ըսենք որ Ռամկավար... ...լատական կուսակցութիւն գո... ...ւթիւն չունի Լիոնի մէջ։ Կան ...—10 ռամկավարներ։ Իսկ հըն... ...չկեաններրը երեք տեսակ են.—

Նոր Երկիրեաններ, Հնչ. Մամու... լականներ եւ վերակազմեալներ, որոնք իրարու դէմ կը պայքա... րին։ Եթէ այսպէս շարունակուի, կրնայ չորրորդ թեւ մըն ալ կազ... մել։ Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը մնայ միակը իր գործունէու... թեամբ, որակով քանակով։ Ամէն ատեն աշխատաւոր եւ առոյգ ե... րիտասարդներ դիմում կը կա... տարեն մտնելու համար Դաշ... նակցութեան շարքերուն մէջ։ Նորեկներուն հարցում կ՚ընես. Ինչո՞ւ չէք ուզեր արձանագրուիլ ուրիշ կուսակցութիւններու մէջ։ Կը պատասխանեն։ Մենք սերտած ենք բոլորին ալ ծրագիրը, լսած ենք բոլորին ալ բանախօսութիւնը, կարդացած մամուլը, եւ եկած ենք այն եզրակացութեան որ Դաշնակցութիւնը միայն կրնայ գործ տեսնել, հայ ժողովուրդի ազատագրական խնդիրներուն մէջ։

1927ին որոշուած էր կազմել Պատանեկան Միութիւն մը։ Քով քովի եկան տասնեակ մը պատա... նիներ ու ասոնց համար մշակուե... ցաւ որոշ ծրագիր-կանոնագիր։ Պա... տանիները կարծես խօսք մէկ ըրած չէին ուզեր արձանագրուիլ, եթէ Միութիւնը չկոչուէր Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն։

Պատանեկան Միութիւնը բե... ղուն շրջան մը ունեցաւ 1930ին, դասախօսական ու վիճաբանական ժողովներ։ Ցոնած է գամառ Քա... թիպայի ու Միքայէլ Նալբանտ... եանի հարիւրամեակները։ Վերջին շաբթուան ընթացքին քանի մը հոգի դիմում կատարեցին արձա... նագրուելու Պատանեկան Միու... թեան շարքերուն մէջ։

Կարմիր խաչ

Կարմիր Խաչը իր հիմնուած առաջին տարիներուն ունեցած է գնահատելի գործունէութիւն մը։ Լիոնի դպրոցը բացուած էր կար... միր խաչի օժանդակութեամբ, հակառակ անդամուհիներէն շա... տեր մեկնած ըլլալուն, քանի մը տիկիններ կրցած են պահել կար... միր խաչի գոյութիւնը, շնորհիւ իրենց կորովին։ Ներկայիս միշտ կանոնաւոր ժողովներ կ՚ընեն, եւ անդամուհիներուն թիւը սկսած է գարձեալ աւելնալ։ Գործունէու... թեան մեծ ասպարէզ կայ իրենց առջեւ։

Կարմիր Խաչը պէտք է գիտ... նայ օգնել ու օգտուիլ։

ՄԱՆԻՇԱԿ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 6 յունուար.— Զ. Հ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի նոր տարուան հանդէս-ցերե... կոյթը տեղի ունեցաւ 4 յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, Էմիլ Զօ... լայի փոքր սրահը։

Նախագահին բացման խօս... քէն յետոյ երգուեցաւ Մեր Հայ... րենիքը։ Ցետոյ լսուեցան հայ... րենաշունչ երգեր եւ արտասա... նութիւններ։ Փոքրիկն Խաչա... տուր Մարտոյեան եւ Մաքրու... հի Բարսեղեան, 7 տարեկան, ի... րենց անուշ եւ յստակ առոգա... նութեամբ արտասանեցին Հայ եմ եսը եւ կամաւորը, Եւր... կանները զարմանքի մատնելով։ Ֆրանսերէն արտասանեցին Նազ... լը Նսլպանտեան եւ Ազատուհի Բարսեղեան։ Օր. Կիւզէլ Պետ... րոսեան արտասանեց կարօտի նամակը Դանիէլ Վարուժանի, նոյնպէս Օր. Խաթուն Պետրոս... եան Հայրենի ծովիկ։

Ցետոյ վարչութեան կողմէ կարդացուեցաւ կազանդչէք մը, որ իւրաքանչիւր հայրենակիցի մէկ մէկ ածական կուտար։

Աճուրդի դրուեցաւ Կաղանդի ծառին կնքահայրութիւնը զոր շահեցաւ Տիկ. Նալպանտեան։ Ներ... կայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զա... ւեշտ մը «Դղուժի վաճառակա... նը» ճեկավավարութեամբ Մա... նուկ Միքայէլեանի եւ մասնակ... ցութեամբ Խ. Մինասեանի, Ա. Մարտիրոսեանի, Միհրան Կա... րապետեանի։ Անցաւ շատ յա... ջող։

Ա.

ՎԻԷՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՎԻԷՆ, 9 Յունուար.— Երեք ամիսներէ ի վեր, գաղութս ու... նի փոքրերու յատուկ դասաւան... դութիւն, երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը։ Այս կերպով կը դաս... տիարակուին 48 50 երկսեռ փոքրիկներ, տեղւոյս Դ. Հ. Յ. «Խաժակ» լսարանին մէջ. որ սիրայօժար տրամադրուած է տեղւոյս Կոմիտէին կողմէ։

Նոր Տարուան առթիւ պատ... րաստուած էր դպրոցական հան... դէս մը։ Ժամանակէն առաջ սր... դէն սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ։ Պ. Յ. Մկրեանը հանդէսը բացաւ կանգ առնելով ալլասերման վտանգին եւ դաս... տիարակութեան օգուտներուն վրայ։ Իսկապէս յուսատու մըթ... նոլորտ մը ստեղծեցին փոք... րիկները իրենց հայրենաշունչ արտասանութիւններով, զորս սորված էին շատ կարճ ժամա... նակի մը մէջ։

Արտասանութիւններէն վերջ ընթերցանութիւն փոքրիկնե... րուն կողմէ։

Այս ուրախալի յաջողութե... նէն քաջալերուած ու խանդա... վառ՝ մէկ քանի ծնողներ՝ ինքնա... բերաբար նուէրներ ըրին փոք... րերու սեղանին։

Կ՚արժէ քանի մը գնահատա... կան խօսքեր ընել գաղութիս Ազգ. Միութեան ժրաջան ան... դամներուն, որոնք այս գեղեցիկ ձեռնարկին լծուած են, անշա... հախնդրութեամբ ու զոհողու... թեամբ։

*** Այստեղ եւս, գործերու թուլութիւն կը տիրէ։ Կարգ մը գործարաններ սկսած են աշխա... տանքի սովորական ժամերը կրճատել։ Մինչ օրս ո եւ է բան... ւոր չէ ճամբուած գործարաննե... րէն, բայց նոր գործաւոր ալ չեն առներ։ Լաւ է որ մեր հայրենա... կիցները փարած մնան իրենց գործերուն եւ չշարժին իրենց տեղերէն։

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՈՎ Է ՀԱՐԱԶԱՏ ԹՈՒՐՔԸ»

Դատական նախարդ գործա... վար Մահմուտ Էսատ պէյ, քանի մը օր առաջ «Հալք Սօսթու» թերթին մէջն ալ վերսկսաւ հրատարակել իր ծանօթ յան... կերգը, զոր վերջին անգամ Էօ... տէմիշի մէջ կրկնեց.— Այս եր... կիրը հարազատ Թուրքինն է, ոչ-հարազատ Թուրքերը տեղ չունին հոս...։ Վերի վերնագրով քրոնիկի մը մէջ, «Հիւր Ա... տամ» հետեւեալ պատասխանը կուտայ յանկերգի հեղինա... կին.—

«Մարդ մը յանկերգ մը բըռ... նած կ՚երթայ։ Երեսփոխանու... թեան ալ, գործավարութեան շրջանին ալ, հիմա ալ երբ լրա... գրող է, անդադար կը կրկնէ. «Հարազա՛տ Թուրք, հարազա՛տ Թուրք»։

«Բայց ո՞վ է հարազատ Թուրքը։ Ասիկա որեւէ ձեւով չի կրնար բացատրել։ Այս եր... կիրը հարազատ Թուրքինն է, ա... մէն բան անոր ըլլալու է։ Շատ աղէկ, այս հաշուով մե՛նք կը շահինք։ Բայց մարդ Աստուծոյ, եկուր լաւ մը բնորոշէ, որպէսզի գիտ Թուրքերը ամբողջովին զատորոշուին, եւ հրապարակը մնայ հարազատ Թուրքերուն առջեւ...։

«Բայց ոչ, կը ծամէ կը ծամ... ծմէ ու չի կրնար բակլան բեր... նէն հանել։ Հարազատ Թուրքը, — կ՚ըսէ, գրպանը անձնագիր ունեցողը չէ...։ Շատ աղէկ, յե... տո՞յ...։

«Սիրելի՛ս, քիչ մը աղէկ մտածէ, գիտ մը ըրէ եւ տա... րազ մը գտիր...։ Հարազատ Թուրքերը հասկնալու համար, սիրտե՞րը պիտի քննենք, թէ՞ ոչ ուղեղները Ռէօնթկէնեան ճառագայթներէ պիտի անցը... նենք։ Բան մը ըրէք, եւ հաս... կնանք։

«Մնացածը դիւրին է։ Նա... յինք քանի՞ հոգի կը մնանք. գործերը, պաշտօնները եւ հա... րստութիւնները կը բաժնենք մէջերնիս։

«Այդ գալիք երանելի օրե... րուն համար, Աստուած խնլք տայ քեզի՛ ալ, ինծի՛ ալ...»։

ՆՈՐԷՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

Անդրադառնալով Մէնէմէնի դէպքին, «Հալք Սօսթու» կ՚ըսէ թէ ուշադիր ղանուելու եւ չա... փազանցելու չէ զայն, որովհե... տեւ թշնամիները կը շահագոր... ծեն այս պարագան ու երկիրը իբր խառնակ կը ցուցնեն։

«Արտասահմանի մէջ շատ են մեր թշնամիները։ Մեզ դէմ հազար ու մէկ ծուղակ լա... րելով զբաղած են փոքրամաս... նութեանց պատկանող հա... մայնքները, ինչպէս նաեւ որեւէ պատճառով արտասահման մեկ... նողները։ Ամերիկայի հայ երի... տասարդները որոնք որակով կարեւոր ուժ մը կը ներկայա... ցնեն, չեն դադրիր Թրքութեան դէմ ամէն տեսակ գրգռութիւն ընելէ։ Մեր այս անարգ թշնա... միներուն ծրագիրն է միշտ պղ... տոր ցուցնել մեր երկրին կա... ցութիւնը եւ այս ձեւով ար... գելք հանդիսանալ առեւտրա... կան յարաբերութեանց»։

ՏԱՐԻԻԼՊԷՅԱՑԻՆ ԵՒ ՄՆԱԿԵԱՆԸ

«Ազգամ»ի թատերական քըն... նադատ Սէլամի Իզզէթ պէյ, Տարիւլպէտայիի մասին քննա... դատութեան մը մէջ հետեւեալը կը գրէ.— Անցեալները յարգելի Յալիհ Րըֆքըի հետ Տարիւլ... պէտայիի մասին կը խօսէինք։ Կարծիքը հարցուցի, ըսաւ.

— Տասնըմէկ տարիէ ի վեր չէի գացած։ Անցեալ իրիկուն գացի տեսայ։ «Օրթա օյին»ը բաւական կատարելագործեր են։ Տասնըմէկ տարի յետոյ եթէ դարձեալ երթամ, թերեւս Մը... նակեան էֆէնտին կը գտնեմ։

ՇԷՅԽ ԷՍԱՏԻ ԵՂԱԾ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գասթէմունիի երեսփոխան Հասան Ֆէհմի պէյի համար ըսուած էր թէ Շէյխ Էսատ է... ֆէնտիի հետ կապեր ունի։ Խալքի հատուածի ժողովին մէջ, Հասան Ֆէհմի պէյ բացատրութիւն տուած է այս մասին եւ ըսած է թէ Էրէնգէուղի մէջ շէյխին գրացի ըլլալուն առթիւ միայն քանի մը անգամ այցելած է անոր։ Երես... փոխանը ըսած է նաեւ թէ իր ու... շադրութիւնը գրաւած են շէյխին եղած բազմաթիւ այցելութիւն... ները. այս մասին գիտել տուած է Էրէնգէուղի ոստիկանապետին, որ իր քեռայրն է։ «Այս մասին օրը օ՛րին կեդրոնին տեղեկութիւն կու... տամ» պատասխաներ է ոստիկա... նապետը։

*** Շէյխ Էսատի այցելած է նաեւ Մուշի երեսփոխան Իլիաս Սամի պէյ։

ԻԾՐՈՅԻ ՕՐԷՆՔԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Իծրայի օրէնքին յանձնաժո... ղովն տեղեկագրին համաձայն, վճ. ագիրի վրայ հիմնուած եւ չհիմնուած պարտքերը զատուած են։ Առաջինները կարելի չպիտի ըլլայ յետաձգել, առանց հրա... մանի։ Պահանջատէրերը ոեւէ իմրայի պաշտօնատուն պիտի կա... րենան դիմել։ Առանց վճռագրի պահանջատէրերը պարտաւոր են իրաւասու պաշտօնատուներուն միայն դիմել։

Պարտքի համար բանտարկու... թիւն չկայ։ Միայն մինչեւ 3 ամիս բանտարկութեան կը դա... տապարտուին անոնք որ իրենց պարտքին փոխարէն բաւող գոյք ու շահ ունենալնին չեն յայտներ։

Ջնջուած է այն յօդուածը որուն համաձայն հաճէն օր մը առաջ պահանջատիրոջ լուր կը տրուէր։ Նոր պայմաններ գրուած են նաեւ պարտականին կողմէ իր գոյքերը փախցնելը արգիլելու մասին։

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ «Երգն Հայաստանի» շարժանկա... րին ցուցադրութիւնը Փարիզի մէջ առ այժմ վերջացած է։ Ֆիլմը ներկայացուեցաւ 15 անգամ, ուրիշ երկու օտար շարժանկարնե... րու հետ միասին։ Այնպէս որ, Ֆրանսացի եւ ռուս հասարակու... թիւնը առիթ ունեցաւ տեսնելու մեր անցեալ եւ ներկայ կեանքի զանազան դրուագները։ Ա. Կոր... գանեան, շարժանկարին սեփա... կանատէրը, այժմ կը պատրաս... տուի ներկայացնել զայն գաւառ... ներու մէջ, Լիոն, Մարսէյլ եւն։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Երիտասարդ երգչուհի Օր. Լուիզ Աղապէկեան, Յունվար 20ի գիշերը ժամը 8.15ին Տրանսի մէջ (Cinema Kursal) հռչակաւոր թէնոր Enrio di Mazéiի հետ (Opéra Comiqueէն) պիտի տայ իր անդրանիկ ներայացումը, խա... ղալով Toscaի դժուարին եւ պատասխանատու դերը։

Կ՚արժէ քաջալերել երիտա... սարդ երգչուհին։

ՌԱՄԻՇՎԵԼԻԻ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Վրացական թերթ մը պա... թումէն կ՚իմանայ թէ Ասրա... խանի մէջ ձերբակալուած եւ բանտ նետուած է Ռամիշվիլիի հօրեղբայրը, Իլիոր, հակառակ անոր յառաջացած տարիքին։

ՏՐՈՑԿԻ

1916ին Տրոցկի վտարուած էր Ֆրանսայէն, եւ ապաստանած Սպանիա։

Սպանիոյ մէջ եւս վտանգա... ւոր խռովարար մը համարուե... լով, ձերբակալուեցաւ։ Պաճ մը ազատ արձակուեցաւ։ Սպանիոյ վարչապետը յետոյ վտարեց զայն իր երկրէն։ Այն ատեն Տրոցկի մեկնեցաւ Ամերիկա։

Սպանիոյ նախկին վարչա... պետը կը ցաւի, որ չբանտարկեց զայն, արգիլելու համար ռուսա... կաւ յեղափոխութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Հապա՞, մատնութիւ՞ն ը... ...մ ես։

— Չէ, մատնութիւն ընելու ...տք չկայ։ Չէ որ դուն բարե... ...մս ես։ Որ բարեկամս ես, բա... ...կամութիւնդ պիտի ցուցնես։

— Իմ լսածներս ահա՛ այս ...պատմեմ քեզի։ Անոնք ըսին, ...Անդրանիկը ութը ընկերներով ...ւղաշէն կը գտնուի, իրեն հետ ...ս ընկեր, Մկրոյի Թաւլան, ե... ...ք հոգի Գրէի տունը։ Լուր ղըր... ...ծ էին մեր քեռլիաշ աղային, ...ինկցոց, թէ՝ «դուք ձեր աշիրով ...էք դառել, մենք ալ կու... ...նք կ՚երթանք Անդրանիկին ...այ, բոլորին կը սպաննենք եւ ...ութի, կ՚ունենանք կառավարու... ...եան մօտ»։

Կէլիկցոց աղան պատասխաներ — Էտ մարդու ձեռքերն էլ կապած ըլլան, եւ մենակ ալ ըլ... լայ, ատոր հետ գործ չունեմ։

Մեր քեռլիաշ աղան ալ զար... մացաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչպէս էտ մարդիկ բա... րեկամութիւն կ՚ընեն եւ հիմա ալ էտպէս կը վարուեն։ Քեռլիաշ աղան մերժեց։ Ահա՛ այս են իմ լսածներս. կ՚ուզես՝ հաւատա, կ՚ուզես մի հաւատար։

Լուսաբաց էր։ Էտ մարդկանց ճանապարհ դրինք։ Այդ օրը, ցե... րեկուայ ժամը 9ին, երկու տղայ Քոփէն եկան, ըսին.

— Քեզ աջալա (աճապարա... նօք) կը կանչեն ռէս կարէն եւ Թորթոն։

Ուգարցիք ըսին.

— Մի՞թէ մենք հայ չենք, որ մի երկու օր ալ մեր քով չմնաց։ Մեր գեղէն 40 հրացան կ՚ըլլայ, մինչեւ բոլորս չսպան... նուենք, իրեն մազին վնաս չկայ։

Ցղերքը վերադարձան։ Մի ժամ չտուեց, ռէս կարէն իրան տղան էր ղրկեր եւ ըսեր թէ՝ «Թո՛ղ հոն գլուխ թագէ, հոս կնտուի (ածիլուի)»։

Վեր կացայ, ընկերներովս գնացի Քոփ։ Ցարէն եւ Թորթօն գիս կանչեցին առանձին տեղ մը եւ ըսին թէ՝ «Խիանցի քիւրտը, որ Տափըկ ամուսնացած է, որուն դու գողերուց առած չորեր եւ երկու արծաթ տուած ես իրեն, երկու ժամ առաջ մեր քով ե... կաւ։ Սուրբ Ախպրիկի վանքի վրայ երդմնցուց, որ բացի քեզ... նից ուրիշ ոչ ոքի չխօսանք։

Ահա նրա ըսածները.—

«Երեք օր առաջ, երբ Անդ... րանիկը 4-5 ընկերներով, Տափըկ Հայու տուն կը գտնուէր, Ռոմի եղբայր Զաթօն եւ երեք ալ ու... րիշ քրտեր գացած են էտ տանիքի վրայ, ուր Անդրանիկ կը գտնուէր, որ զարնեն, սպաննեն։ Այս ինչ քիւրտն ալ իմացած է, գացած զարկած է իրենց եւ արգիլած։ Ա... հա իմ լսածս ու պատմածս։ Աս... ծու սիրուն, բացի իրենից, ոչ ոքի չըսէք»։

Այս լուրը լսելուս, շուտ նա... մակ գրեցի Հաւատորիկ գտնուող Արշակին ու ընկերներուն, որ շուտ վերադառնան։ Նամակիս կէս ժամ չանցած, տղերքը, ձանապարհին կը պատահին, կ՚առնեն ու կուգան քովս, Քոփ։ Նամակ մը եւս գրե... ցի այդ Հայի վերաբերմամբ, Պ. Վահանին։

Մենք կ՚ըլլայինք 15 զին... ուոր։ Վերցուցի 10 տղայ Ու... գարմէն, 10 տղայ Քոփէն ի... րիկուայ մութը լուսը խառն, հա... սայ Տափըկ։ Զախմախլըները օդի մէջ դատարկել տուի, որպէսզի տեսնեմ քիւրտերը դիմադրու... թիւն պիտի ընե՞ն։ Ոչ մի դիմա... դրութիւն չեղաւ իրենց կողմից. մէջերնին, միայն Զաթօն էր հրա... ցանը վերցուցեր որ զարնէ, միւս... ները, բարկացած, հրացանը անկէ վերցուցեր էին։

Մաս մը զինուոր ղրկեցի, որ յանցաւոր հինգին բերեն։ Տղերքը գնացին, ուշացան։ Ղրկեցի Քո... փեցիք եւ Ուգարմեցիք։ Տափը... կայ Հայերու թաղից մինչեւ Քրտերու թաղը 300 քայլ է։

Զիս սպաննել ուզողներից եր... կուքը փախեր էին Մուշ. երեք հոգին մնացեր էին հոդ։

Հոդ կը գտնուէին 18 տուն Քիւրտ Հինգ տուն երեք յարկա... նի քէօշկեր են, որոնց վրայ բազ... մաթիւ ծակեր կան կռուելու հա... մար։ Բոլոր տուները դատարկել տուի եւ ղրկեցի Հայերու թաղը, բացի քէօշկերուց։ Մնացած բոլոր տներու դռները կնքեցի, պահակ... ներ կարգեցի եւ ձերբակալեցի հինգ քիւրտ՝ Ռոմէն, Հասանօ, Զաթօն, ուրիշ քիւրտ մը եւ Միր... զօ։ Դրանց մի անդ բանտար... կեցի։

Երբ իրիկուան, հրացաններուս ձայնը կ՚երթայ հարեւան գիւղե... րը՝ Շուշանամերկցի, Կէլեցի, Սե... մալցի, Գիւղաշէնցի, Շէնըքցի, Ախպեցի, 300 հոգի, լցուեցան հոդ, թէ «Անդրանիկի վրայ կռիւ կայ»։

Պ. Վահանից նամակիս պա... տասխան առի թէ՝ «այդ դաւա... դրութեան մասնակցող յանցա... ւորները խիստ պիտի պատժուին, աշխատիր ժողովրդի համաձայ... նութեամբ ընել»։

Այդ գիշերուընէ մինչեւ միւս իրիկուն տեւեց մեր քննու... թիւնը, ժողովրդի ներկայու... թեամբ։ Բացարձակ յայտնի էր, որ ձերբակալուած հինգ քիւրտն ալ յանցաւոր էին։

Սասունի իշխաններն, ինչպէս նաեւ քիւրտերը, կանայք եւ տղամարդիկ, միայն Զաթօն գտան յանցաւոր։

(Շար.)

պաշտպանել, այլ դաշնագրերու վերաքննութեան հող պատրաստել։Միվերջոյենհաստան զարմանք կը յայտնէ թէԳերմանիա լուութեամբ կ'անցնի բազմաթիւ հալածանքներուն վրայէն, որոնցենթարկուած են իր հողին վրայընակող լեհական փոքրամասնութիւնները։

Ռուսիոյ անձրեղէնի պակասը

Հակառակ հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան շուրջ աղմուկներուն, Ռուսիա կը նեղուի սննդեղէնի պակասէ։ Այսպէս Ստալինի բերանը «Փրավտա», յունուար 10ի թիւին մէջ կը գրէ.— Ըստ նախատեսուած ծրագրի, դեկտեմբերի ընթացքին, Մոսկուա պիտի ստանար 28,660 թոնօ միս։ Արդ, միայն 9818 թոնօ միս մտաւ մայրաքաղաք, ուրիշ խօսքով ծրագիրը իրականացաւ միմիայն հարիւրին 34.2 համեմատութեամբ։ Լէնինկրատ ստացած է հարիւրին 36,4 համեմատութեամբ, իսկ միւս կեդրոններն ալ հարիւրին 36,2։ «Փօփիւլէռ», մեկնաբանելով այս լուրը, կը գրէ.— Կրնաք երեւակայել կեանքը այս գործաւորներուն, որոնք հազիւ մսեղէնի իրենց պաշարին 1)3ը կը ստանան։

«Այս կացութիւնը կը բացատրուի այն կերպով որ «հողագործութեան ամբողջական համայնացումը» սկսան հետապնդել աւելի սաստկութեամբ։ Եւ ինչպէս անցեալ տարի, գիւղացիները իրենց ունեցածները չյանձնելու համար կառավարութեան, երբ կը պարտադրուին բանի մտնել կոլխոզներունմէջ,նախ քան իր մուտքը կը մորթէ եւ կ'ուտէ իր արջառը։

Պուլկարեւսերպ մերձեցում

ՊԵԼԿՐԱՏ, 13 յունուար.— Զաղրէպի «Նովոստի» թերթը կը հրատարակէ Սոֆիայի իր թղթակցին մէկ լուրը, որուն համաձայն, Պելկրատի պուլկար պատուիրակութեան գործակատարը որ Սոֆիա վերադարձած է, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած է Պուլկարիոյ վարչապետին եւ արտաքին Նախարարին հետ։ Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն եղած է Պուլկարիոյ հանդէպ սերպ ժողովուրդին եւ քաղաքական շրջանակներու տրամադրութիւնները։ Գործակատարը հաւաստած է թէ Պելկրատ կը փափաքի հարթել երկու երկիրներուն միջեւ առկախ մնացած բոլոր հարցերը եւ մշակել բարեկամական յարաբերութիւններ։ Իբր առաջին քայլ, սերպ կառավարութիւնը կը մտածէ առեւտրական դաշնագրի մը կնքումը առաջարկել։

Բանակցութիւնները սկսելու համար, կ'ըսուի թէ դիմումներ պիտի կատարուին նաեւ Սոֆիայի սերպ պատուիրակութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պոլիս մշուշի մէջ.— Յունուար 4ին, խիտ մշուշ մը կոխած է Պոլիս, այնքան թանձր, որ 5-10 քայլ անդին, կարելի չէ եղած որ եւ է առարկայ նշմարել, ինքնաշարժներն ու հանրակառքերը դժուարութեամբ կրցած են երթեւեկել։ իսկ շոգենաւային սպասարկութիւնները դադրեցուցած են երթեւեկը։ Այդ պատճառով ալ շրջակայ գիւղերէն ու կղզիներէն շատեր չեն կրցած իրենց տուները վերադառնալ։

Մշուշին պատճառաւ *Կիւլ Ճէմալ* նաւը խրած է Հօրա ֆէնէրիի առջեւ, ճամբորդները, օգնութեան փութացող ուրիշ նաւ մը փոխադրուած եւ տարուած են Իզմիր։ Նաւը կարելի եղած է փրկել։

Ֆէս կը ղրկեն.— Մէնէմէնի վերջին դէպքերէն քաջալերուած եւ մեծ գործերու յոյսով լեցուած, Վիեննայի եւ Փեշթայի գործարանները պատրաստուած են Թուրքիա մտցնել մեծ քանակութեամբ ֆէս։ Նոյն իսկ մաս մը ապրանք ալ ղրկեր են Պոլիս։

Անգլիոյ անգործները.— Յունուար 5ին հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, անգործներու թիւին վրայ վերջին շաբթուան ընթացքին 25,500ի նուազում մը կ'արձանագրուի։ Անգործներու թիւն է ներկայիս 2 միլիոն 617.000, մէկ միլիոն 138,000 աւելի քան անցեալ տարի նոյն շրջանին։

Ռումանիոյ հակասեմականները.— Ռումանիոյ Թունդ հակահրէական կազմակերպութեան «երկաթէ պահակ»ի պետերէն 7 անձեր, յանձնուեցան Պուքրէշի դատական իշխանութեանց տրամադրութեան։ Ասոնք մեղադրուած են երկրին հանդարտութիւնը խանգարած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Յեղափոխութի՞ւն թէ ոճիր.— Լահորի մէջ հնդիկ ազգային խորհուրդին պատկանող անդամ մը, մտաւ անգլիացի հարիւրապետի մը տունը եւ յարձակեցաւ սպային կնոջն ու երկու աղջնակներուն վրայ։ Սպային կինը չկրցաւ տոկալ ստացած վէրքերուն, երկու փոքրերուն վիճակը ծանր է։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Պիյեանքուրի Զ. Ե. Ո. Միութեան Գրադարանի բացման հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 186, Avenue Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ, 7 Փետր. Շաբաթ գիշեր Harolaի սրահներուն մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովրայսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը եւ նոր սերունդը, կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 2.30ին Գրադարանի սրահը, 11 Rue Dunoir.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—10.15։ Ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան), պատմութիւն նախայեղափոխական շարժման (Ընկ. Տ. Թադոեան),

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Կիւլիւզար Հօրթիկեան կը փնտռէ իր քեռին Մարաշցի Արթին Մազըեան որ 1923ին Հալէպի մէջ կաշեգործութեամբ կը զբաղէր եւ կը բնակէր Պապըլվարայ։ Իմացնել Guluzar Hortikianի, 40 Doches Lyonnais, Fontaines sur Saône, (Rhône), France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեփաստացի Նշան Գարակէօզեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը եւ երկու զաւակները որոնք 1912ին մեկնած են Ամերիկա, իմացնել՝ M. karagheuzianի 25 Rue Felix-Faure, Sevran, (S. et O.) France: կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Տրապիզոնցի Մառի Ուղուրեան, հօր անուն՝ Մկրտիչ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1928ին կը բնակէր Avignon *(Ֆրանսա)։ Իմացնել իր եղբօր Հանրի Ուղուրեանի,* Collège Arménien S. Moorat, 26 Rue Troyon, Sèvres (S. et O.)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. Բանօ, «Սուրմալուի եւ Կարսի կռիւներու մասին»։ Մէկ ժամ սինէմա։

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 181 Cours Lafayette, Café de la Gare*ի ներքնասրահին մէջ։ Օրակարգ։*

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

ճոխ եւ հետաքրքիր բովանդակութեամբ ունի տնտեսական, վիճակագրական, պատմական, ազգային, բանասիրական, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժիններ։ Մասնակցած են 60 գրիչներ, բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ, 10 հատ գունատիպ պատկերներ փայլուն թուղթի վրայ, 480 էջ, գին 200 ղուրուշ. արտասահման 50 ֆրանք։ *Դիմել Հայոց եկեղեցին կամ Կարիկը Խաչին,* 15 Rue Jean Goujon, Paris (8).

Պրիւքսէլի Սէն Տրմի եկեղեցին մէջ (Eglise St. Remi, Boulevard du Gubilé) յունուար 18ի կիրակի ժամը 11ին. իսկ յաջորդ կիրակի 25 յունուար ժամը 10ին Անվերսի Սէնթ Անտրէ եկեղեցիին մէջ (Eglise St. André, Rue St. André) հայկական արարողութեամբ հանդիսաւոր Ս. պատարագներ պիտի մատուցանէ հայ կաթողիկոյ հոգեւոր հովիւ ցովհ. վրդ. Նալպանտեան։ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երգեցողութիւնքն եռաձայն եւ ըստ Եկմալեանի պիտի կատարուին Պրիւքսէլի մէջ Սէն Րըմիի, իսկ Անվերսի մէջ Սէնթ Օկիւսթէնի պեյժ երգչախումբերուն կողմէն։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ, վարչութիւն ընտրութիւն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով։ Դիմել Ծարայեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. *կամ Յառաջի վարչութեան։*

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 ֆր.։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave Kléber. *Նիւթ՝ շարունակութիւն մտքերի փոխանակութեան Պ. Վրացեանի «Խորհուրդների տասը տարին բանախօսութեան» առթիւ։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Օրուզ, Պ. Տ.— 35։
Փարիզ, Հ. Զ.— 140։
Բուզոն, Մ. Շ.— 35։
Բլամոն, Հ. Թ.— 70։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
16
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

16 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1469

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մեր առօրեայ հոգերուն հետ, կ'անցընենք լուռ տագնապ մը, որ ուշադրութիւն չի գրաւեր: կամ գոնէ շատ քիչերու աչքին կը զարնէ:

Թուրքիայէն գաղութները փոխադրուած փոքր, վարիչ կամ ժանդակ տարրերու բացմութիւն մը ունէինք, որ հետզհետէ կը հատնի: Թերեւս աւելի սրընթաց, քան կը նախատեսէինք:

Գործածենք ամէնէն տափակ բառը — ազգային գործունէութեան զանազան ճիւղերը վարող մարդիկ, ուսուցիչներ, ժողովականներ եւլն.: Վերջապէս մարդիկ որ վարժուեր էին վարել մեր հանրային կեանքի մեքենան:

Ինչպէս ըսինք, այդ սերունդը կը հատնի արագօրէն: կամ յոգնած, պարպուած, քաշուած են: կա՛մ կը մեռնին, տարիքները լեցած ըլլալով: կա՛մ ասպարէզ փոխած են: Եւ կամ, այլ եւս անպէտ եւ անարժէք դարձած, մեր նոր կեանքի, Թափառական կեանքի պահանջներուն հանդէպ:

Նոյն կացութեան առջեւ կը գտնուի նաեւ մեր կուսակցութիւնը, որ այնքան ընդունակ է բազմազան ուժեր արտադրելու:

Թուրքիոյ մէջ կորսնցուցինք յիսուն տարուան արտադրութիւն: Անհամար զոհեր տուինք Թրքական խաժաղանին: Ինչ որ ողջ մնաց եւ արտասահման ապաստանեցաւ, ցիրուցան կը տքնի եօթն անգամ եօթնասուն երկրի մէջ եւ եօթնասուն ուղղութեամբ, — լեցնելու համար ահաւոր պարապը:

Գաղութներ կան որոնք խճողուած են «ուսումնական»ներով (այսօրուան «մտաւորական»ը): Ուրիշներ կը տառապին սակաւարիւնութենէ, — եթէ կարելի է գիտականօրէն բացատրել երեւոյթը:

Խոնարհ, կէս-արեւելեան գաղութներու մէջ, եղած-չեղած տարրերը, երիտասարդ կամ տարէց, կը ծիւրին ծաղկոցներու, նախակրթարաններու տախտակներուն առջեւ: Ուրիշներ նախընտրած են իրենց գլխուն ճարը նայիլ աւելի շահաբեր գործերու մէջ: Անգամ մըն ալ չնայելու համար ազգային շրջանակներէ ներս:

Իսկ սա լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, Ֆրանսայէն մինչեւ Մ. Նահանգները, ունինք բազմաթիւ եւ բազմազան տարրեր, որոնք այլապէս կը մաշին: կամ, լաւագոյն պարագային, ամուլ շքեղութիւններ են: Յաճախ զոյգ գիրքեր: կամ սուղ, անմատչելի արժէքներ՝ մեր համեստ իրականութեան համար...

Միօրինակութիւնն ու լճացումը, յոգնութիւնն ու տաղտուկը Թոյլ չեն տար որ նորացուի, նոր աւիշ եւ արիւն ստանայ մեր ընկերային եւ հանրային կեանքը:

Մանաւանդ որ, ինչպէս դիտել տուինք, այսօր կը գտնուինք բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ: Ոչ միայն հեռու՝ մեր հայրենի հողերէն, այլեւ յարափոփոխ աշխարհի մը յորձանքին մէջ:

Տակաւին խնդիր է Թէ, պիտի կրնայի՞նք նոյն կոխուած արահետներուն կառչիլ, նոյն նշանատախտակներուն նայիլ անքթիթ, նոյնիսկ մեր հայրենիքին մէջ:

Ահաւասիկ, իբրեւ օրինակ, մեր հայրենիքին ժանրանկարը, այսօրուան Երեւանը, որ կը գտնուի յորձանուտի մը բերանը:

Իբրեւ ակադեմական բանվէճի նիւթ չէ որ կը դնենք այս խնդիրը, այլ իբրեւ գործնական հարց:

Մատնանշելով երեւոյթը — փոխանցման շրջանի տագնապը — կը կարծենք թէ անոր լուծման գլխաւոր մէկ միջոցն է՝ շարժման մէջ դնել ընդունակ ուժերը: կատարել տեղափոխութիւններ՝ գաղութէ գաղութ: Նոյն իսկ պարբերական արշաւներ:

Վերջին կէտը՝ աւելի դժուար է քան առաջինը: կը պահանջէ նիւթական լայն միջոցներ:

Առաջինը՝ տեղափոխութիւնը, կը հասկնանք այն իմաստով, որ շքեղ ոստաններու մէջ հասած երիտասարդներ իրենց աչքերը, աւելի ճիշդ՝ ոտքերը կամաց-կամաց ուղղեն դէպի արեւելք:

Դէպի Պալքանները եւ մանաւանդ Յունաստան: Դէպի Սուրիա եւ Միջագետք, ուր ունինք համախմբում եւ գործօն աշխատանքի հնարաւորութիւններ:

Այս տեղափոխութիւններով պիտի շահի ոչ միայն տեղացին, այլ եւ գացողը: Ոչ միայն հանրութիւնը, այլ եւ անհատը, զարնուելով իրական կեանքի ժայռերուն, եւ ապացուցանելով իր դիմադրական կարողութեան եւ արժէքին զանազան երեսները:

Եւ պիտի օգտուի նաեւ տեղին վրայ տքնող, տարիներու տառապանքը ծծած ուսումնականը — յաճախ նոյն սերունդէն երիտասարդ մը — շունչ առնելով եւ շունչ տալով:

Նոր եւ հոծ միջավայր: Շարժում: Շփում: կենդանի գործ. — այս բոլորը կը ծառայեն տրորելու, շաղուելու եւ պնդացնելու բոլոր ընդունակ տարրերը: Եւ կ'ունենա՛նք ոչ միայն հասակ նետած, այլ եւ «հասած» ուժեր, փոխանցման շրջանին համար:

Եւ մանաւանդ վաղուան համար:

Չէ՞ որ մեր բոլոր տառապանքն ու տքնութիւնը կը բխին վաղուան հոգերէն:

Փոխանցման շրջանը միեւնոյն ատեն քննութեան շրջան մըն է, գացողին եւ մանաւանդ եկողին համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՔՆԱՐԸ

«Յուսաբեր» կը խորհրդածէ «Հայկական Քնարի» լոյսին վրայ (3 յունուար).

— «Մոլորանք է կարծել, թէ բանաստեղծը հայրային յուզումներէ, հանրային տենչերէ ու երազներէ տարբեր երգ ու ներշնչումի տարբեր ակունք ունի: մեծագոյն բանաստեղծները, որոնք վկայեալ քնարերգակի համբաւը ունին, ամէնէն աւելի ազդած են ո՛չ-քնարերգակ բազմութեանց վրայ, վերջին հաշուով ամենէն հասարակական դէմքերը դառնալով՝ բազմութիւնները — անդէմ ու անանուն, ու յաճախ դարերով — երկիւղածութեամբ հետաքրքրուած են անոնց կեանքի վերջին մանրամասնութեամբ, յուզումով հետեւած են անոնց լարի բոլոր թրթիռներուն, յուսացած անոնց յոյսի վերջին նշոյլով ու լացած անոնց վերջին արցունքով: Բաւական է, որ բանաստեղծը իր երգը կատարելութեան կատարին տանի, հոնկէ, աննկատ, բազմութեանց յուզումներուն խառնուելու համար: Որովհետեւ հոն, այդ երկնածիգ բարձունքին վրայ, կայ կէտ մը իրապէս, ուր «խօսքը — Աստուած է», ուր մարդկայինը՝ մարդկութեան եւ անձնականը հանուրի սեփականութիւնը կը դառնայ: Քաղաքագէտ չէ գեղագէտը. սակայն անոնք երկուքն ալ վերջին հաշուով ուխտաւորներն են միեւնոյն իտէալին. նոյնն է — վերջին կայանը, սակայն տարբեր են — դէպի հոն տանող ճամբաները: Բանաստեղծը — իրականն ու ճշմարիտը, մեծն ու անմահը — ան որ դարերով կ'ապրի ու բազմութեանց սեփականութիւնը կը դառնայ, պէտք է կարողանայ իր քնարով կապուիլ դարերուն ու շաղախուիլ բազմութեանց: Բնաւ պայման չէ, որ ան բազմութեանց վիշտը երգէ. անթիւ են այն «բանաստեղծ»ները, որոնք զանգուածի հուրէն վառուելով՝ մարեր են նոյն զանգուածի բերնին մէջ. Թաղուեր են հանրութեան իսկ ձեռքով, հակառակ անոր, որ ապրեր ու երգեր են հանրութեան համար: Ու քիչ չէ թիւը այն միւս բանաստեղծներուն, որոնք ժխտեր են գոյութիւնը բովանդակ աշխարհի, որոնք վերացեր են մեր մոլորակէն ու կապուեր Աստծոյ՝ իրենց հետ դէպի վեր քաշելով նաեւ մարդկային հսկայ զանգուածներ: Անխարդախօրէն երգուած անձնական երգը՝ ինքնին հանրային երգ է արդէն, որ կ'ապրի դարերով ու կ'ապրի բազմութեանց համար. կեղծ քնարի վրայ երգուած հանրային երգը գերազանցօրէն անձնական երգ է ինքնին, որ կը մեռնի նոյն անձի մահով, կամ յաճախ այդ մահէն առաջ: Սակայն մէկի երգը բոլորին դարձնելու եւ անձնականի մէջ հանուրի անեզր ովկիանոսը բանալու համար՝ պայման է, որ բանաստեղծը կարողանայ կապուիլ Մեծ Համրին այն նրբին գործիքով, որ քնար կը կոչուի. պայման է՝ որ ան կարողանայ հզօր թռիչքով հասնիլ այն անվերծանելի կէտին, ուր անձնականն ու հանրային ներդաշնակօրէն զօդուած են իրարու: Ու որքան հանճարօրէն ներանձնական է քնարերգակը, այնքան աւելի հանրային է ան. որքան մեծ է անոր տաղանդը, այնքան խոր է անոր կապը իր ժողովուրդին, իր սեփական հայրենիքին ու նաեւ համայն մարդկութեան հետ»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՕՏԱՐ ՄԱ՞ՏԿԱՑ

Պաշարման վիճակի պայմանները խստօրէն կը գործադրուին Մէնէմէնի մէջ, փողոցներուն մէջ գիշեր ցորեկ պահակներ կը շրջին. գաւառակը ամբողջութեամբ խիստ կարգապահութեան մը տակ առնուած է: Մէնէմէնի շաբաթական տօնավաճառը տեղի չունեցաւ, երթեւեկի սեղմումին հետեւանքով:

Պաշարման վիճակին հակառակ, առանց արտօնագրի Մէնէմէն մտնել ուզած ըլլալով, ութ Պէրկամացիներ սահմանին վրայ ոստիկան-զինուորներու կողմէ բռնուած եւ պատերազմական ատեանին յանձնուած են:

Մէնէմէնի ծերոց ժողովէն Իսմայիլ Հագգը էֆէնտի ձերբակալուած է, պարսկահպատակ Շիւքրիւյէ անուն մէկուն իբր թրքահպատակի ճամբորդութեան արտօնագիր տուած ըլլալուն համար: Իսմայիլ Հագգը պատերազմական ատեանին յանձնուած է: Ձերբակալուածներուն թիւը 168ի հասած է:

Ճամբորդութեան արտօնագիր տրուելէ առաջ, ոստիկանութիւնը մանրակրկիտ քննութիւն կը կատարէ ենթականերու մասին: Մինչեւ հիմա Մէնէմէնի մէջ 112 հոգիի ճամբորդութեան արտօնագիր տրուած է:

Այսօր նոր ձերբակալուածներ բերուած են Մէնէմէն: Շարժման հետաւոր թէ մօտաւոր բոլոր կեդրոնները երեւան կը հանուին եւ մեղսակիցները կը բռնուին իրարու ետեւէ: կասկածներ կան որ գործին մէջ օտար մատ կայ, քանի որ Շէյխ Էսատի մէկ տղան Մուսուլ կը գտնուի:

Հաւանական է որ դատավարութիւնը երեք շրջանի վերաբերի: Առաջին շրջանին մէջ պիտի դատուին Մաղնիսայէն Մէնէմէն եկող ոճրագործներն ու անոնց միացողները: Մէնէմէն գտնուող Սավֆէթ Հոճան ալ ասոնց մէջ կը գտնուի: Այս Հոճան, «Մէհտի» Մէհմէտը իր տունը ընդունելէն վերջ, պատուհաններուն երկաթ փեղկերը գոցած եւ դէպքին արդիւնքին սպասած է իր տան մէջ:

.. Շէյխ Էսատն ու տղան՝ Ալի հարցաքննուեցան. երկուքն ալ կարեւոր յայտնութիւններ ըրին: Միւս ձերբակալուածներն ալ կը հարցաքննուին:

Շէյխ Էսատի հիւանդութիւնը թեթեւցած է եւ տաքութիւնը իջած: Ըմբոստները ծափահարելու յանցանքով ձերբակալուածներուն թիւը 45ի հասած է. ասոնցմէ տասնըհինգ հոգի հարցաքննուելէ վերջ ազատ թողուած են: Երեսունի մասին ձերբակալման հրամանագիր հանուած է: Ասոնք Պատերազմական ատեանին յանձնուեցան:

Երեսուն հոգի են այն ձերբակալուածները որոնք Մէնէմէնի մէջ առանց գլխարկի եւ շինծու գլխանոցներով կը պտտէին: Ասոնցմէ զատ, Մէնէմէնի մէջ երեւան ելած են առանց արտօնութեան փաթթոց կապող եւ հոճայի տարազ կրող անձեր. այս պատճառով ալ երեք հոճաներ ձերբակալուած և պատժական յանձնուած են:

Ըմբոստները ինչպէս կը գործէին

կատարուած քննութեամբ հետեւեալ իրողութիւնը պարզուած է. — Շէյխ Էսատի նախագահութեան տակ նախապէս 40 հատ թէքքէներ կային: Այս թէքքէներէն Մաղնիսա եւ շրջակայքը գտնուողներուն ընդհանուր փոխանորդութիւնը յանձնուած էր Մաղնիսայի թապուր իմամը Րիզէցի Իպրահիմի: Մէհտի Մէհմէտ Րիզէցի Իպրահիմին աշակերտն էր, զայն մարգարէ կը կարծէ եղեր եւ ըստ այնմ կը սիրեր:

Րիզէցի Իպրահիմ Պոլսոյ եւ Մաղնիսայի միջեւ թղթակցութեան իբր միջոց կը գործածէր Նալընճը Հասան անուն մարդ մը: Այս մարդը դէպքի միջոցին փախած, յետոյ Անիլէր գիւղին մէջ բռնուած է: Պոլսոյ եւ Մաղնիսայի միջեւ սուրհանդակի գործ կատարելու միջոցին, Նալընճը Հասան քսան անգամ կնքամոմով փակած նամակներ տարած բերած է: Մաղնիսայէն Րիզէցի Իպրահիմ միջոց մը Պոլիս եկած եւ Մաղնիսայի մէջ իրեն փոխանորդ ձգած է Շէյխ Ճէմալ անուն մէկը:

Ֆոչայի մահափորձը

Ֆոչայի գայմագամին վրայ մահափորձ կատարելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած 15 հոգին Մէնէմէն ղրկուեցան: Այս գործին քննութիւնն ալ Մէնէմէնի մէջ կը կատարուի: Քննութեանց մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ. շուտով յայտնի պիտի ըլլայ թէ այս դէպքը կապ ունի՞ հակաքէմալական շարժումի հետ թէ ոչ:

Ձերբակալուածներէն մէկը յայտարարած է թէ Ֆոչայի նախակրթարանին մէջ ժողով գումարելով որոշեր են գայմագամը սպաննել, որովհետեւ անիկա փակել տուեր է Սէրպէսթ կուսակցութեան օճախը:

Թուրքիա կը պահանջէ Փոքր Մասիսը

Թէհրանի դեսպան Խուսրէվ պէյ երեքշաբթի իր պաշտօնատեղին պիտի մեկնի: Դեսպանը հրահանգ ունի յայտնելու պարսիկ կառավարութեան որ Փոքր Մասիսի պարսկական մասը անպայման Թուրքիոյ թողուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԵՌԱԾ

Պոլիս, Գատը գիւղի մէջ յունուար 9ին մեռած է Գնէլ եպիսկ. Գալէմքեարեան: Արդէն 6—7 տարիէ ի վեր անդամալոյծ էր. ծնած էր 1871ին Պոլիս: Ձեռնասուն Օրմանեանի, առաջնորդութեան պաշտօններ վարած է Մուսուլի, Սամսոնի եւ Սվազի մէջ: իր հիւանդութենէն առաջ քարոզիչ կարգուած էր Գատը գիւղի:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ ՄԱՐԱՋԱԽՏ Տ'ԷՓՐԷԻ

Ընթերցողները կը յիշեն մարաջախտ տ'Էփրէի աննպաստ յայտարարութիւնները Թուրքիոյ մասին: Թրքական «Փօլիթիքա» թերթը հետեւեալ պատասխանը կը փորձէ տալ մարաջախտին:

Մարաջախտը ի միջի այլոց ըսած է.— Թուրքիա տնտեսական մեծ տագնապ մը կ'անցընէ, քրտական ըմբոստութիւնը դեռ չէ զսպուած, Թուրք զինուորներուն վիճակը նուազ փայլուն է...:

կարելի չէ չզարմանալ թէ մարաջախտը ի՞նչպէս կրցած է այսքան ծանօթութիւն ունենալ, երբ ընդամենը 6-7 ժամ միայն մնաց Պոլիս: Ասիկա վերագրելու է իր սուր ուշիմութեան!:

Տղամարդու գործ չէ ըսել թէ «քրտական ըմբոստութիւնը դեռ չէ զսպուած», երբ բաւական ատեն անցաւ Արարատի քրտական շարժումի զսպումէն ի վեր. կամ մարաջախտը անտեղեակ է աշխարհէն. եւ կամ, Սուրիայէն անցած միջոցին, իմացած է մեզի անծանօթ նոր մեքենայութիւն մը: Առաջին հաւանականութիւնը կը մղէ մեզ կասկածիլ մարաջախտին ծանօթութեան մասին, երկրորդն ալ՝ Ֆրանսայի քաղաքականութեան մասին կասկած կը ներշնչէ:

Գալով Թուրք բանակին մասին իր ըսածներուն, վիճակի տեսակէտով, ներկայ զինուորները շատ վար կը գտնուէին այն զինուորները որոնք Չանաք-Գալէի մէջ ծովը թափեցին դաշնակից ուժերը, հակառակ անոր որ 70 կտոր մարտանաւ կար անոնց ետին:

Բայց եւ այնպէս խնդիրը ասոր վրայ չէ, այլ անոր, որ մարաջախտը պարզ ճամբորդի մը նման խօսած է, մոռնալով իր պաշտօնական հանգամանքը: Ասիկա դէմ է տարրական փափկանկատութեան:

Մարաջախտը կրնայ լաւ կարծիք չունենալ մեր մասին, ինչպէս ալ մենք լաւ գաղափար չունեցանք այս առանց պատերազմի յաղթական հերոսին մասին, երբ ան ճերմակ նժոյգը հեծած կ'անցնէր Բերայի փողոցներէն: Միայն, այս զգացումը յայտնելու տեսակէտով, կան կարգ մը պայմաններ, որոնց մէջ թերացած է մարաջախտը, Ֆրանսական առածը կ'ըսէ.— Լռութիւնը ոսկի է: Աւելորդ խօսքեր ընելով, մարաջախտը անգամ մըն ալ հաստատեց այս առածին ճշդութիւնը:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Հանրային Պարտքի Թուրք բաժնետէրերու պատուիրակ Ջէքիայի պէյ, որ Փարիզ պիտի մեկնէր, մեկնումը յետաձգած է անորոշ ժամանակով, Ջէքիայի պէյ կառավարութենէն հրահանգի կը սպասէ, անկէ յետոյ երթալու համար Փարիզ ուր անմիջապէս շփումներ պիտի ունենայ օտար բաժնետէրերու պատուիրակներուն հետ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՊՐԱԶԻԼԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Վերջին կուիւները որոնք ալեկոծեցին ամբողջ Պրազիլիոյ այսպէս կոչուած Միացեալ Նահանգները, առիթ տուին որ միջազգային մամուլը առաւել կամ նուազ չափով զբաղի այս ընդարձակ հանրապետութեան գործերով։

Եւ որովհետեւ այստեղ ալ ունինք ցիրուցան բազմութիւններ, պիտի ջանամ տալ այդ երկրին իրական պատկերը։

ԿԼԻՄԱՆ

Պրազիլիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը Հարաւային Ամերիկայի ամէնէն կարեւոր մասը կը կազմէ, տարածուելով ութ եւ կէս միլիոն քառակուսի քիլոմեթր ծաւալի մը վրայ։ Երկրի մակերեսը ծածկուած է հրաբխային ու այլազան լեռներով, ձորերով, գետերով եւն. եւն.։

Պրազիլիոյ մօտ ինը տասներորդ մասը կը գտնուի արեւադարձային գօտիի վրայ։ Բնական է, որ համեմատաբար աւելի մեղմ կլիմայ մը ունենան հարաւային այն նահանգները որոնք հասարակածէն բաւական հեռու կ՚իյնան։ Այս տեղերը, թէեւ հազուագիւտ, բայց եւ այնպէս երբեմն բարձրաբերձ լեռներու կատարներուն վրայ կարելի է նկատել ձիւնի հետքեր։

Պրազիլիոյ տաքութեան միջին աստիճանը կը հաւասարի Ցէլսի 25-26 աստիճանին, իսկ ամենացուրտ ամիսը, որ յուլիսն է, տաքութեան աստիճանը կ՚իջնէ իր «նուազագոյն» չափին, այսինքն նոյն չափանիշի 21-22 աստիճանին։ Յունուար ամիսը ամէնէն հեղձուցիչ շրջանն է։

Բնական է ուրեմն, որ կեդրոնական մասերու մէջ կլիման աւելի անտանելի ըլլայ քան ծովեզերեայ շրջանները։ Այնուամենայնիւ, մինչեւ այսօր ալ կարելի չէ եղած պէտք եղածին պէս ուսումնասիրել կեդրոնական մասերու տաքութեան զոնէ միջին չափը։

Հսկայական ապառաժներու ու մերկութեանց կողքին, կը տեսնես նաեւ այնպիսի հարուստ ու ճոխ բուսականութիւն մը, որու համար մարդիկ ստիպուած են, յաւիտենական պայքար մղել։ Նշանաւոր են մանաւանդ Պրազիլիոյ լայնածաւալ կուսական անտառները ուր կը գտնուին աշխարհի ծառերու ամէնէն նշանաւոր տեսակները։ Ի՞նչ խօսք, որ անսասելի հարստութիւններն են ասոնք, բայց տակաւին կարելի չէ եղած լայնօրէն օգտագործել։

Պրազիլիոյ տնտեսութեան գլխաւոր աղբիւրները կը կազմեն սուրճ, շաքար, բամբակ, եգիպտացորեն, քաքաօ եւ ուրիշ քանի մը գիւղատնտեսական նիւթեր։

Երկիրը հարուստ է մանաւանդ բազմաթիւ կենդանիներու տեսակներով։ Միայն քսան տեսակ կապիկներ կը գտնուին, մինչեւ աղուէսներ՝ մանաւանդ եր մողէսներ, կրեաններ եւ ամերիկեան կոկորդիլոսներ։ Իսկ թռչնական աշխարհը կատարեալ թագաւորութիւն մըն է իր բազմահազար տեսակներով։

Զափազանց տարածուած են վնասակար միջատներու բազմաթիւ տեսակները, որոնք ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ մալարիայի ...ի տարածիչները։

Պրազիլիոյ գետերը հարուստ են իրենց ձուկերու բազմաթիւ տեսակներով։ Միայն Ամազոն գետին մէջ մինչեւ հիմա գըտնուած են ձուկերու մօտաւորապէս երկու հազար տեսակներ, այսինքն երկու անգամ աւելի քան ամբողջ Միջերկրական ծովուն ձուկերը։

Նշանաւոր են նաեւ հանքային հարստութիւնները որոնց մէջ առաջնակարգ տեղ կը բռնեն երկաթի հողերը իրենց լաւ տեսակով, շատ մը տեղեր հարիւրին 20 մաքուր երկաթ կուտան։

Վստահօրէն կարելի է ըսել որ այս հարստութիւններէն շատերը տակաւին մինչեւ այսօր ալ պէտք եղածին պէս չեն ուսումնասիրուած։ Այն ինչ որ դիւրամատչելի ու պատրաստ է եղած, Եւրոպացիները առաջին առթիւ մաքրագործած են։ Մնացեալը, հանքային հսկայ հարստութիւն մը, տակաւին անձեռնմխելի կը մնայ։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ 1920ի վիճակագրութեան, Պրազիլիոյ բնակչութիւնը կը հասնի 30,635,605ի։

Երբ երկիրը կը գտնուէր Փորթուկալի գերիշխանութեան տակ, բնակչութիւնը շատ դանդաղ աւելցած է։ Օտարներու մուտքը բացառիկ պայմաններու տակ առնուած, իսկ բնիկ հնդկական ազգաբնակչութիւնը անհետացման մատնուած։

19րդ դարու սկիզբները, այսինքն 1808ին, որ հռչակուած է իբրեւ Պրազիլիոյ գաղթային շրջանի վերջաւորութեան թուականը, Պրազիլիա ունեցած է մօտաւորապէս երկուքուկէս միլիոն բնակչութիւն։ Մեծ մասը կազմած են սեւամորթները, զոր Փորթուկալցիները իրենց հետ էին բերած Ափրիկէէն։ Նոյն ժամանակներու Հնդիկներու թիւը հաւասար է եղած եօթը հարիւր հազարի, իսկ Ճերմակներու թիւը միայն 430 հազարի։

Սեւամորթներու ներգաղթը շարունակուած է մինչեւ 19րդ դարու կէսերը, իսկ եւրոպական գաղթականութիւնը սկսած է այն ժամանակ միայն, երբ Պրազիլիան կատարելապէս կըրցած է ինքզինքը ազատել օտար լուծէն, որ վերջ է գտած 1889ի յեղափոխութեամբ։ 1895ին, մէկ տարուան մէջ արդէն, Պրազիլիա մտած են 164.371 նորեկներ, իսկ 1887—1922 թիւերը երկիր մտած են 3648374 հոգի։

Ազգային տեսակէտով գաղթականութեան մէջ առաջին տեղը կը բռնեն Իտալացիները, Փորթուկալցիները միայն երկրորդ տեղն են։ Երրորդ տեղը Սպանիացիներունն է։ Մնացեալ եւրոպական ազգերու մէջ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն Գերմանները։

Ընդհանրապէս նորեկները չեն կրնար տոկալ տեղական կլիմային ու այս է պատճառը որ ազգաբնակչութեան գլխաւոր տոկոսը խռնուած է հարաւ. նահանգներու մէջ, ուր կլիման համեմատաբար քիչ մը տանելի է։

Մինչ հարաւային նահանգներուն մէջ ամէն քառ. քիլոմեթրի վրայ ազգաբնակչութեան թիւը 22.6ի կը հաւասարի, Պրազիլիոյ մնացեալ մասերուն մէջ, նոյն տարածութեան վրայ հազիւ 0,154 հոգի կը բնակի։

Քաղաքներէն ամէնէն բազմամարդը Ռիօ տը Եանէյրօ է, որ միեւնոյն ժամանակ Պրազիլիոյ մայրաքաղաքը կը հաշուի։ Յետոյ համեմատական հաշուով կուգան, Սան-Փաուլօ, Պաքիա, Նէսիֆէ (Պերնամբուկօ), Պելիմ, Փորթօ-Ալեկրէ, կան կարգ մը ուրիշ քաղաքներ։

Հակառակ ազգաբնակչութեան այլազանութեան, Պրազիլիոյ մէջ, տիրող կրօնքը կը համարուի կաթոլիկութիւնը։ Միւսները աննշան տեղ կը բռնեն։

Իբրեւ պետական ու օրինական լեզու, բոլորի համար ալ ընդունուած է փորթուկալերէնը։

Պրազիլիոյ ազգաբնակչութեան յաւելման նպաստած է մասամբ ալ վերջին համաշխարհային պատերազմը, իսկ անկէ վերջ հիւսիսային Ամերիկայի ներգաղթային սեղմումները։ Յետոյ Պրազիլիան ինքն իր կողմէ միջոց չէ խնայած դէպի իրեն քաշելու աշխատող ու առողջ ուժերը։ Այս ուղղութեամբ օգտուած է մանաւանդ, յետպատերազմեան համաշխարհային տնտեսական տագնապէն, որու առթիւ ժամանակ մը տեղի է ունեցած զանգուածային ներգաղթ։

Այժմ այս հոսանքը դադրած է. որովհետեւ ստուգուեցաւ որ եկողներու խոշոր մասը չի կըրնար տոկալ տեղական պայմաններուն, գլխաւորապէս Պրազիլիոյ կլիմային։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ինչպէս գրած էի, Աղաբեկովի յայտնութիւնները Մազլըմեան եպս.ի մասին, խորապէս յուզած են հանրային կարծիքը։ Զանազան Հայրենակցական Միութիւններ բերանացի կամ գրաւոր պահանջեցին Ազգ. Կեդր. Վարչութենէն, որ զբաղի այս հարցով։ Կեդր. Վարչութիւնը ընդ առաջ երթալով ժողովրդական յուզումներուն եւ մասնաւորաբար մամուլին իրաւացի եւ փաստացի արտայայտութիւններուն, խնդրեց Նոր Օրէն դադրեցնել իր քննադատութիւնները, որպէսզի իրենք ժամանակ ունենան մասնաւոր կերպով զբաղելու։

Նոր Օր ընդառաջ գնաց եղած խնդրանքին, իրեն վերապահելով յառաջիկային կրկին արտայայտուելու իրաւունքը։

Կը տեղեկանամ թէ, Կեդր. Վարչութիւնը երկարօրէն զբաղած է այս հարցով եւ ի վերջոյ որոշած է յառաջիկայ Պատգամաւորական ժողովին տանիլ զայն, իբրեւ առաջին օրակարգ։

Միւս կողմէ Կեդր. Վարչութիւնը վերջերս գումարեց լայն խորհրդակցական ժողով մը, մասնակցութեամբ բոլոր կուսակցութեանց, յարանուանութեանց եւ հայրենակցական միութեանց, զբաղելու համար հըպատակութեան խնդրով։ Ուրախալի է, որ սոյն ժողովին մասնակցող բոլոր հոսանքներն ալ միաձայնութեամբ փափաք յայտնած են զանգուածային հըպատակութիւն խնդրելու։

Առ այժմ կանխահաս է կարծիք յայտնել, քանի որ չենք գիտեր թէ ի՛նչ ընդունելութեան պիտի հանդիպի մեր փափաքը կառավարութեան կողմէ։

.˙. Հայ Կարմիր Խաչը նոր շրջան մը կը բոլորէ։ Ինչպէս կը հասկցուի, յունուար 20ին պիտի գումարուի պատգ. արտակարգ ժողով մը, նոր Վարչութիւն մը ընտրելու համար։ Բոլորն ալ կինքէ, ինչպէս կը տրամադրէ կանոնագիրը։ Մինչ այդ՝ շըրջանները լծուած են մեղուաջան աշխատութեան մը։ Մանաւանդ Նոր Տարւոյ եւ Ծնունդի առթիւ, բոլոր մասնաճիւղերը ունեցան իրենց ամանորեան տօնածառի հանդէս-խնջոյքները, ապահովելով կոկիկ հասոյթներ։ Այն պահուն, որ այս կազմակերպութիւնը կ՚անցնի բոլորովին նոր տարրերու եւ մանաւանդ կիներու ձեռքը, Կարմիր Խաչը կը դառնայ աւելի կենսունակ։

.˙. Հելլէնեւթուրք դաշնագիրը, ինչպէս կը նախատեսուէր, պիտի վաւերացուի արդէն։ Բոլոր ընդդիմադիր կուսակցապետներու Խորհրդարանի բեմէն խօսած երկարաշունչ ճառերը տարբեր արդիւնք մը ենթադրել չեն տար։ Բոլորն ալ գլխաւոր գծերով համաձայն են ստեղծուած իրականութեան, ունենալով հանդերձ մասնաւոր դիտողութիւններ, վերապահութիւններ, նոյն իսկ երբեմն կծու քննադատութիւններ։

Գալով երկրին տնտեսական վիճակին, պէտք է ըսել որ տագնապը կը շարունակուի հըրապարակին վրայ։ Անգործներ շատ կան եւ ապրուստը սուղ է։ Հակառակ ձեռք առնուած մասնաւոր միջոցներուն, տակաւին զգալի փոփոխութիւն մը չի տեսնուիր։

.˙. Վարժարանները կը գործեն, տապկուելով նիւթական դժուարութեանց մէջ։ Հիմա, որ անձրեւները սկսած են, կարելի է երեւակայել վիճակը մեր ղըպրոցներուն, որոնց տանիքները մոմ-լաթերով ծածկուած են, ու մոմ-լաթերը քանի մը ուժգին անձրեւներէ վերջ կակուղնալով՝ անձրեւը կը սկսի ներս վազել։

Արտասահմանը շատ մեծ դեր կրնայ կատարել այս ուղղութեամբ։ Ի՞նչ հարուստներ ունինք, որոնց փոքրիկ մէկ նուիրատուութիւնը կրնայ փրկել մեր գաղութին կրթական արդիւնաւէտ գործը։ Ժամանա՛կ է որ բախտաւոր գաղութներու աչքերը անկեղծօրէն դառնան «դէպի արեւելք», «դէպի արեւելեան նահանգները», ինչպէս խորհրդանշած էր Յառաջի խմբագիրը իր մէկ խմբագրականին մէջ։ Պէտք է սթափիլ, պէտք է լրջօրէն փարիլ կրթական ճակատին, եւ գործել ամուր հաւատքով։ Մեր գաղութը, կրթական գործին նիւթապէս օգնելու տեսակէտէն, շատ բանի կը սպասէ Ֆրանսայէն։

.˙. Կուսակցական կեանքը գեղեցիկ նուաճումներ կ՚արձանագրէ ամենուրեք։ Շաբաթ չանցնիր որ նորագիր ընկերներ չունենան բոլոր շրջանները։ Նորագիրները կը բաղկանան որբերէ եւ երիտասարդներէ, բոլորն ալ անապատներէ եւ արիւնոտ ճամբաներէն հասած, ցեղին մաքրամաքուր խտէալներուն համար մեծցած, հաւատաւոր եւ աննենգ տղաք։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Յունաստանի մէջ ունի մագնիսական ուժ եւ իրեն կը քաշէ տարուէ տարի հայ բազմութիւններն ամբողջ, նոյն իսկ երէկի մեր հակառակորդները։ Այս շօշափելի երեւոյթը փառաւոր ապտակ մըն է բոլոր անոնց, որոնք փոքրի ցաւերու հետ շփոթելով գաղափարը իրենք զիրենք ծաղրելի կը դարձնեն յաչս շարքերուն եւ ժողովուրդին։

Մեր արհամարհանքը բոլոր այդպիսիներուն, ու նաեւ այն միւսներուն, որոնք Դաշնակցութիւնը «ճեղքուած» ցոյց տալու փութկոտութեամբ, կը փորձեն աղմկել եւ արիւն պղտորել։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓԱՍՏԱԿԱՆՆԻ ՄԸ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԽԱՐՊԻՆ (ՉԻՆԱՍՏԱՆ)

ԽԱՐՊԻՆ, 26 դեկտ.— Սրանից մի ամիս առաջ ապօրէն կերպով եմ հասել եմ Խարպին քաղաք։ Ինքս Դարալագեազի Ագարակ գ., թողել եմ սովետական իշխանութեան «արքայութիւն»ը. եւ ուզում եմ «Յառաջ»ի հաղորդել մի քանի տեղեկութիւններ դժոխային երկրից։

1924 սեպտեմբեր 11ին, Արմաւիրում (կուբ. շրջան) բանտարկեցին մի խումբ Հայերիս, բաղկացած ինը հոգուց։ Մեղադրելով մեզ իբրեւ Դաշնակցութեան պատկանող անձինք, չորս ամիս պահելուց յետոյ՝ մեզ որոշեցին երեքական տարիով աքսոր հեռաւոր Սիպերիա։

Այդ չորս ամսուան ընթացքում մեր ներկայութեամբ գնդակահարեցին Չեկայում 900 գիւղացիների եւ մտաւորականների. Բոլոր բանտարկեալների թիւը միշտ լինում էր 500ից մինչեւ 600 հոգի. մի կողմից գնդակահարում էին եւ անմիջապէս խցիկները լցնում էին նորերով. տղերիս գրողի կամերում (խցիկ) լինում էր միշտ, ոչ պակաս 80 հոգի. Եդ կամերը այնքան փոքր էր որ գիշերը պառկելիս անպատճառ պիտի կողքի վրայ պառկէինք, եթէ ոչ չէինք տեղաւորւի. խոնաւութիւնը կեղտոտութիւնը աննկարագրելի են։ Կերակրում էին շատ վատ։

Մեր կողքի կամերում, որ պատուհանից ամբողջապէս երեւում էր, լցուած էր կիներով որոնց թիւը միշտ 90ի էր հասնում։

Երեկոները մութը ընկնելուն պէս բոլորը լուռ ու մունջ գունատ դէմքերով սպասում էին իրենց դահիճներին։ Համարեա բոլոր կամերներում բանտարկուած թէ մարդիկ եւ թէ կիներ չէին պառկում, այլ սպասում էին կէս գիշերին, որովհետեւ անպատճառ այդ ժամանակը ամէն օր գալիս էին զոհերին դուրս հանում. եւ այդ ժամին բոլորը ոտքի կանգնում, շատերն էլ չոքած ձեռները դրած կրծքերին սկսում էին աղօթել։

Իսկ ժամը 12ից սկսւում էին սարսափելի եւ աննկարագրելի լացը, հառաչանքը, աղերսանքը եւ հայհոյանքը...

Իմ յիշողութեանս մէջ մնացել է մի սարսափելի պատկեր. Երկու երիտասարդ սիրուն կիներ, Փինեա եւ Եւդոքիա, առաջին գիշերը չեկիստները խցիկից տարան եւ ամբողջ գիշերը բռնաբարել էին։ Առաւօտեան խեղճերը ոտքի վրայ չէին կարողանում կանգնել, իսկ երկրորդ գիշերը տարան գընդակահարեցին։

Նէպմաներներից երբեմն բանտարկեալներ էին բերում մեր կամերներում, հարց ու փորձ էինք անում։ Պատմում էին որ այնտեղ աւելի շատ են գնդակահարում եւ սպանում են ուղղակի բանտի շրջափակում, գնդացիրով։ Զոհերի աղաղակները եւ գնդացիրի ձայնը չլսելու համար երկու կամ երեք ստորմոբիլ են աշխատացնում անընդհատ։

Բայց Արմաւիրում ցերեկը ամէն օր պատրաստում էին 3 կամ 4 Փուրգոններ, բահեր եւ «քըլունգ»՝ եր, գիշերը ժամը 12ից անց դուրս էին բերում կամերներից զոհերին, պակում ոտքերը ձեռքերը կապոտում էին, քցում էին Փորգոնների մէջ եւ չորս կողմ շրջապատուած հեծեալ եւ թէ հետեւակ չեկիստներով քշում էին քաղաքից դուրս եւ այնտեղ գնդակահարում էին։ Այդ բոլոր դրաման ամէն օր կատարւում էր մեր աչքի առաջ մինչեւ բակից դուրս բերելը։

Ահա այս էր պատկերը մեր չորս ամսուան բանտարկութեան ժամանակ Արմաւիրում։ 1925 յունուարի 5ին, մեր բոլորիս էթապով ուղարկեցին մեր նշանակուած տեղը, բայց Մոսկւայում ինչ որ պատճառով մեզ պահեցին։ Երեք ամիս պահելուց յետոյ ապրիլ 8ին, բացթողեցին եւ տուեցին «մինուսին», որ այդ վեց մեծ գաւառներում իրաւունք չունենանք ապրելու։ Այդ ժամանակուանից ես որոշեցի իմ ապրելու տեղը Տիխորեցկի քաղ. (կուբանի շրջան), բայց միշտ գնում էի Երեւան եւ Դարալագեազ իմ ծննդավայրում։

1930ի սկիզբից մինչեւ ապրիլ ամիսը Դարալագեազի շրջանի գիւղացիութիւնը ապստամբուեց կառավարութեան դէմ չկարողանալով համբերել սովետական իշխանութեան ներկայացուցիչների աւազակային թալանների եւ սխրագործութիւնների առաջ։ Բաւական յաջող մաքրեցին ամբողջ շրջանից, բայց յետոյ ահագին քանակութեամբ զօրք թնդանօթներով գնդացիրներով բերել ըղեցին եւ սկսաւ կռիւը. որովհետեւ գիւղացիք համարեա անզէն էին եւ դուրս էին եկել շիշերով, գաշոյններով եւ փայտերով. ուստի եւ պարտւեցին։ Շատ գիւղացիներին գնդակահարեցին եւ շատերին էլ աքսորեցին ամբողջ իրենց ընտանիքներով. Մնացած գիւղացիներին համարեա բոլորին թ ցին։ Կացութիւնը այժմ ս ժողովուրդը մերկ է, չկայ եւ կատարեալ սով է բուն նշանակութեամբ։ Ճարակն էլ մի կողմից վրայ աւելանում է։

Երեւանում եւ շրջակ ղերում կացութիւնը նոյն որ վերեւում գրած է, մնղէն, կօշկեղէն եւ մ ասպարէզ՛ից չքացել են, վուրդը առաւօտ լոյսը լուց մինչեւ երեկոյ օ շարի յետեւից է վազ տ թի սպասելով։ Աւելի վա թեան մէջ է կուբանի բնակչութիւնը։

Մի ձի եւ մի կով համարւում է ունեւոր եւ քական իրաւունքներից է իբրեւ բուրժուա կամ

Ցուծախ քաղաքա թալանում են եւ ա հետեւեալ կերպով — Ց իշխանութիւնը յայտարար երեկոյեան ժողով. անպ ներկայ պիտի լինին կոմ ները, արհեստական միու թաւորներ եւ որոշ հիմ թիւնների ծառայողները։ տեւում է մի քանի ժամ կարծ ժողովատան դռները պում են եւ Չեկայի յայտարարում է որ այս պէտք է բոլոր ձայնագր եւ կուլակների տները, կ՚լ գրաւել աւելորդ հա ղէնը, մթերքը, իսկ աւել ւորներին ձերբակալել։

Ամէն մի խուզարկ համար նշանակւում էր 3 գի, սրանց մէջ անպատճառ նում է Չեկիստ Հրամայ գռները բանալ ու գնալ վ՚այն եկել է այն ըմբոստ ւորին՝ որ համարձակւում է ռարկել։ Իսկոյն տեղն ու բանտարկւում է եւ Աստուած տէ որ աշխարհքն է ուղարկ

Գիւղացիները լաւ իմա են որ այդ բոլոր եղեռնագ թիւնը կատարւում են գիշ րը։ Ուստի մթնելուն պէս դուրս են գալիս դաշտերում շերելու։

Ահա հազարաւոր դէպք մի օրինակ։ Ցիխորեցկի քաղ երեք վերստ հեռաւորութ ապրում էր տարիքոտ նախկ սուցիչ։ Պարապում էր պար պանութեամբ եւ մեղուապ թեամբ։ Լաւ էր ճանաչւում կիրակի օրերը շուկայում րում էր տեսակ տեսակ ծաղ եւ վարդեր վաճառելու. Մի վերոյիշեալ խմբակներից 12ին գնում են այդ ուս տունը եւ դուռը բախում են սուցիչը դուռը չէ բաց անում ներքեւից ասում է.— Գիշեր մանակ վախում եմ, չեմ կ բաց անել։ Ով գիտէ դուք մ մարդիկ էք. մի գուցէ կառ րութեան պաշտօնեաներ չէք աւազակներ էք, իսկ առա խնդրեմ համբերեցէք։

Այդ ասելուց յետոյ, ս են գնդակներ արձակել հ ներից ուղիղ դռանը եւ ջարդում են դուռը. ներս մտնում, տեսնում են դռան ռաջ վիրաւորուած ընկած է սուցիչը։ Առանց ուշադրութ դարձնելու վիրաւորի վրայ, են խուզարկել տունը։ Ցան բոլոր հագուստեղէնը եւ մթ ները լցնում են Փուրգոնի վիրաւորածին էլ գցում են բանտարկելով 15 տարեկան խային, բերում են քաղաք։ նապարհին ուսուցիչը վէրքից հանում է բաւական չէ որ ւում

րենցն էլ բանտարկւած են։ Մի օր Արմաւիրից գնացքով. անցնելիս կայարանում տեսայ ահագին բազմութիւն շրջապատուած չեկիստներով եւ զինուորներով որ լցնում էին վագոնները։ Հարցրի մի քանի հոգու — Արդեօք քանի հոգի կը լինի, պատասխանեցին 800 հոգուց աւելի է, եւ այդպէս անվերջ ամէն մի մեծ կայարանից միշտ անասունների նման սոված, տկլոր ցուրտ սառնամանիք ձմրան օրերին լցնում են բեռնատար վագոնները 30-40 հոգի եւ ուղարկում են հեռաւոր Սիբերիայի խորքերը։ Ի հարկէ, սրանցից կէսից աւելի տեղը չէ հասնում, ճանապարհին մահանում են։

Սեպտեմբերի վերջերում Ռոստովից ճանապարհւեցի Մոսկուա։ Այն տեղից մինչեւ Վլադիվոստոկ 11 հանգրւանով պիտի հասնէինք, այց հասանք 13ով։

Դեկտեմբեր 15ին, Վլադիվոստոկից մինչեւ Խորւատ կայարան գնացքով եկանք։ Ընդամէնը 6 հոգի էինք. 4 հոգի էլ չինացի ...պաններ։ Երկու գիշեր առանց ...անք առնելու քայլեցինք սարերով եւ անտառներով։ Ցերեկները թաքստնւում էինք սարերի գա...ւածներում։ Նոյեմբերի 17ի առաւօտեան ժամը 8ին հասանք ... չինական կայարան մը. այստեղից գնացքով Խարբին քաղաքը հասանք ես, կինս եւ չորս ընկերներս։ Ահա մեր ճանապարհորդութիւնը Երեւանից մինչեւ Վլադիվոստոկ-Խարբին, մօտաւորապէս 13.000 վերստ։

Գրիչը չէ կարող պատկերացնել այն ինչ որ կատարւում է այդ ...րօրսափի երկրում։

ՄԿՐՏԻՉ Շ...ՐՈՅԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը յառաջիկայ չորեքշաբթի կը գումարէ իր տարեկան ժողովը, ուր պիտի կատարուի ...մարատուութիւնը վարչութեան գործունէութեան եւ պիտի ընտրուի նոր վարչութիւնը, ...ն սեղանին վրայ դրուած են ...րեւոր հարցեր։

Թոքախտաւորներու հարցը.— Փարիզի հայ բժիշկները նկատած են, որ օր ըստ օրէ կ'աւելնայ հայ թոքախտաւորներուն թիւը։ Պիտի կազմուի միամարմին մը, որ պիտի մշակէ թոքախտի դէմ պայքարելու անհրաժեշտ միջոցները, աջակցութեամբ զանազան ազգային մարմիններու։

Այս հարցը քանի մը տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ բժշկական միութիւնը։ Կարելի է յիշել ծրագիր-աշխատութիւնը բժիշկներ Քոլոլեանի եւ Գրիգորեանի, հրատարակուած Յառաջի մէջ։ Դժբախտաբար դեռ կարելի չէ եղած իրագործել, եւ գաղութը, որ ամէն օր նոր տեսակ միութիւններ կ'ողջունէ, ուժ չտուաւ այդ ծրագրին, որպէսզի իրականանար։ Կը յուսանք, որ Բժշկական Միութիւնը այս անգամ, ստանձնելով այդ ծանր բեռը, կը փորձէ յաջողցնել անկարելին։ Պէտք է որ բոլոր միութիւններն ալ միանան Բժշկական Միութեան, յաջողցնելու համար անոր ծրագիրը։ Գործը մեծ է, եւ դժուարութիւններն ալ նոյնքան մեծ, եւ հիւծախտէն անհազանգը ալ աւելի մեծ։

Առողջապահական դասախօսութիւններ.— Բժշկական Միութիւնը ծրագրած է վերսկսիլ այն ժողովրդական առողջապահական դասախօսութիւնները, զորս կը կատարէր քանի մը տարի առաջ։ Անհրաժեշտ գործ մը եւս, որովհետեւ բժշկական այս լսարանը իր փոքրիկ խրատներով կրնայ կանխարգիլել մեծ վտանգներ։

Ու գրքոյկներ.— Ինչպէս երէկուան թիւով Լիոնի մեր թղթակիցը կը թելադրէր, լաւ կ'ըլլայ, որ այս առողջապահական դասախօսութիւնները, ժողովրդին համար պատրաստուած ըլլալով, 8 էջնոց տետրակներու ձեւով հրատարակուին եւ ղրկուին գաւառները, հայ գաղթականներուն։

Այսպէս ըրած է արդէն Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչը, որ հրատարակած է բազմաթիւ առողջապահական ժողովրդական տետրակներ, հիւծախտի, ալքոլամոլութեան, վեներական հիւանդութիւններու մասին։ Լաւ կ'ըլլար, որ շարունակուէր այս հրատարակութիւններուն շարքը։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 10ին Նիւ Եորքի ռատիօ-կայանին մէջ Հայ Ազգային Երաժշտական Միութեան երգչախումբը երգեց հայկական կտորներ, մինչ դարձեալ նոյն երեկոյեան Պ. Արթիւ Թոքաթեան Մէթրոփոլիթըն Օփէրայի մէջ կը կատարէր կարեւոր դեր մը։ Երկուքն ալ կարեւոր, որովհետեւ առաջնակարգ դիրքերու մէջ է որ կը ներկայանար հայ երաժշտութիւնը։

Ռատիօ կայանը հայ երաժշտութիւնը փոխադրեց 39 գլխաւոր քաղաքներ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով, ինչպէս կը հաստատեն շնորհաւորական նամակները, ուղղուած թէ կայանի տնօրէնութեան եւ թէ երգչախումբի վարչութեան։

Երգչախումբը ստիպուեցաւ պայմանաւորուիլ երգելու համար երկու օր եւս։ Երբ այսքան սիրուեցաւ հայ երգը, անհաւանական չէ որ կայանին մէջ նշանակուի միայն ժամ մը հայկական երաժշտութեան համար։

Երգչախումբին սոլիստներն էին Տիկին Արագեան եւ Պ. Իսկէնտէրեան։

Երգչախումբին ղեկավարն է Պ. Ե. Մեհրապեան։

Մեծ տպաւորութիւն ձգած է նաեւ Թոքաթեանի մասնակցութիւնը Նիւ Եորքի Օփերային մէջ։ Ցեղական թերթերը գովեստով կը խօսին իր մասին։ Միշտ յաջողութիւններ ունեցած է ամերիկեան բեմերու վրայ, բայց այս անգամ իր յաջողութիւնը բոլորովին տարբեր էր, որովհետեւ փոխարինելու համար հիւանդ արուեստագէտ մը չորս ժամէն սորված էր անոր դերը եւ երգած՝ կատարեալ յաջողութեամբ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ. 13 Յունուար. — 1930 թուականը, Սէն Շամօնի գաղութին համար եղաւ չոր ու ցամաք տարի մը, անգամ մը եւս շեշտելով այդ գաղութին անփութինթիւնը՝ ազգ. գործերու հանդէպ. Փորձենք պատկերը տալ մեր կեանքին։ Ցնցիս Հ. Յ. Դ. Ե Թակ. կոմիտէն ամէն տարուան պէս լծուեցաւ աշխատանքի. ջանալով առաւելապէս այս գաղութին մէջ վերարծարծել, ազգային զգացումն ու ազատագրութեան սէրը։

Կրթասիրացը.— Այս տարի եւս, ալ աւելի անտարբեր մնաց, առանց արդարացնել ջանալու իր անունը։ Գիտակցաբար աչքերը գոցեց չտեսնելու համար, աեղւոյս սեւ ու պզտիկ փողոցները թափառող վարդի պէս հայ մանուկներու խումբերը։ Սակայն, միւս կողմէ զրոյց կը շրջի թէ՝ 1931ի ընթացքին, Կրթասիրացը անսպասելի անակնկալ մը պիտի ընէ, Մեսրոպեան տառերու կարօտ հայ մանուկներուն։ Եթէ իրականանայ, պատի՜ւ Կրթասիրացին։

Եղզատցիներու Հ. Միութիւն.— Ազգային խմորով շաղուած, կ'ուզեն ազգային թոնիրին մէջ ալ եփիլ, հրապարակը չեն աղմկեր, տարին մէկ անգամ հազիւ ազդանշան մը կուտան, հանդէս մը սարքելով։ Այս Միութեան երիտասարդ անդամները լաւ կ'ընէին լծուելով աւելի աշխատանքի։

Մէկ ակնարկով, Սէն Շամօնի գաղութը այս տարի ալ անցուց, առանց գոհացած տեսնելու համերաշխութեան, համագործակցութեան պէտքը։

Ս. Ընտրիկեան

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ՍՆՆԴԵՂԷՆԻ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

Հրատարակուած հրամանագրի մը համաձայն, Խորհրդ. Ռուսիա կը վերաքննէ երկրի կենսամթերքի բաշխման գործը։

Այս հրամանագիրը խիստ կերպով կը դատապարտէ պարենաւորման գործավարութիւնը, գտնելով գործունէութիւնը անգոհացուցիչ եւ միս ու բանջարեղէնի համագործակցականի մեքենան խճողուած հակախորհրդ. գործակալներով, որոնցմէ 48 հոգի վերջերս գնդակահարուեցան։

Հրամանագիրը կը պահանջէ ոչ միայն մաքրել կենսամթերքի բաշխման մեքենան հակապետական տարրերէ, այլեւ բաշխումը դնել այնպիսի դրութեան մը վրայ որ հեռաւոր մասերը բաւարար չափով կեր ստանան։

Կենսամթերքի բաշխման մէջ պիտի կիրարկուի դասակարգային սկզբունքը։ Այս կը նշանակէ թէ պիտի ուտեն միայն անոնք, որոնք կը գործեն, եւ լաւ պիտի ուտեն միայն անոնք որոնք իրենց ամբողջ հոգիով կ'աջակցին համայնավարական ծրագրի իրականացման։

Ընդունուած է «փակ խանութ»ներու դրութիւնը։ Այս «փակ խանութ»ներուն մէջ գնումներ կատարելու իրաւունք ունին միայն առանձնաշնորհեալ դասեր։ Բոլոր ճաշարանները պիտի դրուին բանուորներու հսկողութեան ներքեւ։ Կերակուրները պիտի բարելաւուին, գինները պիտի կրճատուին ժամանակը պիտի տնտեսուի։

Խորհուրդներու Համագործակցական Ընկերութիւնը 1930ի ընթացքին 12,000,000 900 ռուբլիի գործառնութիւն ունեցած է, ինչ որ երկրի ներքին առեւտուրի 66 տոկոսին հաւասար է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԳԱՀԻՐԷԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՁԵ ԿՈՅՑԸ

Գահիրէի թրքական դեսպանատունը հետեւեալ գեկոյցը ղրկած է թերթերուն.

Դեկտ. 26ին, ուրբաթ օր, ոմն Տէրվիշ Մէհմէտ, նախկին Նախշիպէնտի շէյխ մը. Մաղնիսայէն իր հինգ հետեւորդներուն հետ կուգայ եւ Մէնէմէնի մզկիթը մտնելով առաւօտեան աղօթքի պահուն, փորձեց ոտքի հանել ժողովուրդը։ Անոնք դուրս ելան յետոյ դրօշակով մը, որուն վրայ արձանագրուած էին Ղուրանէն տուներ եւ ճառեր խօսեցան ամբոխին հրապարակին վրայ, առանց յաջողելու զայն գրգռել։

Պահեստի սպայ մը որ ներկայ կը գտնուէր այս տեսարանին, փորձեց հանդարտեցնել զայն եւ կասեցնել անոնց ցոյցերը, բայց գարշելիօրէն սպաննուեցաւ եւ գլխատուեցաւ եւ իր գլուխը դրուեցաւ դրօշակին ծայրը։ Այս պահուն ոստիկան-զինուորներու ջոկատ մը հասաւ, որ երեք խռովարարներ սպաննեց եւ երկու հոգի ձերբակալեց։

Այս յետաշրջական ըմբոստութիւնը ընդունուած է ժողովուրդին կողմէ ատելութեամբ եւ արհամարհանքով եւ ըմբոստութեան բոլոր փորձերը խեղդուած են մեծ եռանդով եւ կորովով։

Ոստիկանութիւնը եւ արդարադատութիւնը կը շարունակեն իրենց քննութիւնը. ուրիշ յանցաւորներ երեւան հանելու համար եւ հանդարտութիւն կը տիրէ ամբողջ երկրին մէջ։

ԿՈՒՏԷՊՈՎԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ...

Զօրավար Միլլէր, որ Կուտէպովի առեւանգումէն յետոյ, անցած է Եւրոպա ապաստանած ռուս նախկին պատերազմիկներու գլուխը, վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Լոնտոնի «Սընտէյ Թայմզ» թերթի թղթակիցին հետ։ Նկատելով որ անգլիացի լրագրողը տարբեր մեկնութիւններ տուած է իր յայտարարութեանց, կարգ մը ճշտումներ ընելու համար, Միլլէր նոր տեսակցութիւն մը ունեցած է Փարիզ հրատարակուող ռուսական թերթի մը խմբագրին հետ եւ անոր ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Արտասահմանի ռուս զինուորական կազմակերպութեան նպատակն է անվթար պահել «Սպիտակ» զինուորական կազմակերպութիւնը, որպէսզի կարենայ կռուիլ կարմիրներուն դէմ, Ռուսիոյ փրկութեան համար։

«Երբեք չեմ ըսած անգլիացի օրագրողին թէ կրնայի մէկ գիշերուան մէջ, ոտքի հանել բանակ մը։ Ըսի միայն թէ մեր կազմակերպութիւնը շաղախուած է ուժեղ կարգապահութեամբ մը։ Ըսի նաեւ թէ հրամաններս իրենց տեղը կը հասնին նամակի մը կամ հեռագրի մը արագութեամբ եւ կը գործադրուին վայրկենապէս։ Անգլիացի լրագրողը գրեր է թէ մեր կազմակերպութիւնը իր մէջ կը համրէ բաւական մասնագէտներ։ Կատարելապէս ճիշդ է եւ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Մեր զինուորական կազմակերպութիւնը բաղկացած է զինուորներէ եւ սպաներէ որոնք ժամանակին ծառայած են մասնագիտական զօրախումբերու մէջ։

«Սընտէյ Թայմզ»ի յօդուածը կը հաստատէ թէ Եուկոսլաւիոյ մէջ բնակութեանս ընթացքին, ձեռնարկեր եմ պալքաններու մէջ գտնուած «խումբերու» քննութեան։ Բացարձակապէս սխալ է։ Ես միայն, այն տեղ գտնուած մասնաճիւղերուն պետերուն հետ յարաբերութեան մտայ։ Սխալ է նաեւ այն հաւաստումը թէ պոլշեւիզմի անկումը ուզող պետութիւն մը նիւթապէս մեզ պիտի օժանդակէ Ռուսիոյ ազատագրման գործին մէջ։ Շատ կ'ուզէի որ ճիշդ ըլլայ։ Դժբախտաբար ներկայիս, որեւէ մէկուն վրայ չենք կրնար կռթնիլ։

«Ըսուած է նաեւ թէ, այն պարագային որ պոլշեւիկներուն վրայ քալելու ելլենք, կէս միլիոն Ռուսեր պիտի միանան ձեռմակ բանակին։ Համոզուած եմ որ ներկայ պայմաններով, ո՛չ թէ կէս միլիոն, այլ ամբողջ Ռուսիան է որ պիտի ելլէ խորհրդ. իշխանութեանց դէմ։

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Քրասնայա Կազէթա»կը հաղորդէ թէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։ Կարգ մը տեղերու մէջ ջերմաչափը զերոյէն վար 30 աստիճան կը ցուցնէ։ Խրիմի մէջ իսկ ջերմաչափը զերոյէն վար 10ի իջած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ես ըսի Սասունցիներուն.

— Այս բանը կազմակերպող միայն Չաթօն չէ եղած, Չաթօն միակ ոտքերն է, իսկ միւսերը՝ գլուխն են։ Եթէ սրանք սպաննուին, յետոյ ձեզնից մարդ սպաննուի, ինծի ոչինչ չեն կըրնար ընել։ Մենակ Չաթօն սպաննել, մի պատիւ չկայ հոգւ։ Ան բաց թողնենք՝ թող երթայ, ...իք է որ չկրցաւ զիս սպաննել։ Նրանք ըսին.

— Եթէ Չաթօն դուն չսպաննես, մենք կը սպաննենք. իսկ ...անները անմեղ են թէ մեղաւոր, մենք չենք ուզեր, որ սպաննուին։

Սասունցի ամբողջ երիտասարդութիւնը կ'ուզէր որ հինգն սպաննուեն, բայց իրենց գլխաւորները թոյլ չտուին։

Տափըկցոց հօրեղբօրորդիք, ...ըկցիք, իմացան այդ բանը ...ըսին.

— Եթէ կարելի է մենք ալ ներկայ լինենք եդ դատին։ Եթէ յանցաւոր են, մեր ձեռքով սպաննենք մեր մարդիկ։

Սասունցիք թոյլ չտուին դըրանց՝ դատին ներկայ լինելու։

Մեր քննութիւնը գրաւոր էր։ Վճիռը կայացուցին Չաթոյի վըրայ, վկաները ստորագրեցին եւ թո ղթը ուղարկեցի Պ. Վահանին։

18 տան մէջ, մօտաւորապէս 200 անձեր կը գտնուէին։ Կանանց, երեխաներու ոչ մի զարգին չդիպանք, բոլորը իրենց տուինք։ Նաեւ իրենց տուինք բոլոր անկողինները, 400 կոտ կորեկ, ալիւր, տաքոպիկներուն չարոխ եւ թաթ։ Եւ 300 շալակաւոր մէկէն Հայերուց հանելով ղրկեցինք իրենց հօրեղբօրորդիներուն քով։

Կառավարութիւնն ու Հարեւան քիւրտերը իմացան այդ բոլորը. Մէջերնին կային քանի մը որբ երեխայ եւ այրի կին։ Նրանց ալ ոտքի աման հագցուցինք. Երկու արծաթ հացի փող տուի, 3-4 տղայ առաջ ձգեցի, ղրկեցի Մուշ։ Մուշ հասնելուն՝ կառավարութիւնը քննութեան ենթարկեց այդ կիները։ Նրանք իրողութիւնը ճիշդ ըսեր էին՝ աւելցնելով.

«Եթէ ուրիշ մը ըլլար, բոլորիս կը կոտորէր, որովհետեւ մարդուն պիտի սպաննէին։ Մեր եղբայրները ինչպէս կը վարուէին մեզ հետ, նոյնպէս նրանք վարուեցին։ Ալիւր տուաւ, 300 շալակաւոր դրաւ նրանց ղրկեց Պօղիկանք, մեզ ալ ղրկեց Մուշ։ Որովհետեւ մենք չունէինք ոչինչ, երկու արծաթ տուաւ մեզի»։

Կանանց այդպէս պատմելը, մեզ իմացուց Սալէ աղան, որ հոն էր։

Այդ բոլորը կարգադրելուց յետոյ, Չաթօն կանչեցի, խաբելով ըսի թէ՝ Ցաղըրնի պիտի ղրկեմ քեզ։ Երկու ժամ առաջ հովիւ մը տեղ պատրաստած էր։

Չորս զինուոր տուի։ Իրիկունը, մութին, տարած եւ ողջ-ողջ գերեզման իջեցուցած էին, ըսելով.

— Քեզի՞ էր մնացեր Անդրանիկին սպաննելը։ Սէմալ, Բիւլբիւլի տղայ Թորո՞ն էր, որ քնացած տեղը կ'երթայիր կը սպաններ։

Կը զարնեն քանի մը հրացան, քանի մը խանջալ. հողը կուտան վրան, կը ծածկեն, կուգան։

Մեզ մնաց 350 ոչխար, 350 կոտ կորեկ, 350 կոտ ցորեն, մօտ 100 կով ու եզ, 150 օխայի չափ պղնձեղէն։ Այս ապրանքներէն շատերը Սասունցիներուն էին. զանազան ժամանակ թալան էին բերած։ Սասունցիները կը ճանչնային իրենց ապրանքները։ Քովս կը գտնուէր 26 զինուոր, որոնց բաժանեցի չորս քէօշկերու մէջ եւ հոդ մնացինք մինչեւ կռուի սկսուիլը։

Ոչխարներուն, տաւարներուն համար, 25 հայ հովիւ վարձքով բռնեցինք։ Կորեկը ցրուեցինք աղքատ Սասունցիներուն եւ մնացածը փոխադրեցինք Կէլիէկուզան։

Քովս մնացին երկու տուն քիւրտ։ Շաքրօն եւ Հասանօն ըսին.

— Մենք ուրիշ տեղ չենք կրնայ գնալ, մեզի պիտի սպաննեն, դուն քու ձեռքովդ մեզի սպաննէ, կամ տեղ մը տուր քովդ մնանք։

Հայերու թաղի մէջ երկու տուն տուինք իրենց, ուր մնացին մինչեւ կռուի սկիզբը։

Անցաւ քանի մը օր։ Եկաւ Հրայրը։ Ոչ վառօդ բերեց, ո՛չ կապսոլ, ո՛չ արճիճ, ո՛չ ոտքի աման։ Նրա Դաշտ գնալն ու վերադառնալը տեւեց երկու ամիս։ Բայց ուզածս 100 զինուորէն մէկն ալ չէր կրցեր բերել։ Դաշտի մէջ ունեցած էր հանգանակութիւն եւ հաւաքած էր 1300 ոսկի. մաս մը ղրկած էր Խնուս, մաս մը Վարդօ։ Այդ փողը Մշու Դաշտի ժողովրդին էր, որպէսզի այդ տեղերու մարդկանց համար զէնք ու փամփուշտ առնուէր։ Այդ փողը օգուտ մը չտուեց, ոչ մէկ զէնք չառնուեցաւ, եւ մինչեւ օրս ալ փողը կորած է։

Երբ Հրայրն եկաւ, երկու-երեք կռիւներ (Հեղին, Ցափրկ, Լաշկանցիք) արդէն տեղի էին ունեցած։

Մինչեւ եդ ատեն, Պ. Վահանը հինգ նամակ էր գրած Հրայրին, որ գար։ Եւ նոր միայն եկաւ։

Իմ պահանջած 100 զինուորներու վերաբերեալ, միայն Մարտի 15ին, նոր պաշտօնական թըղթեր գրեցին գիւղերը, որ զինուորներ տան, բայց ոչ ոք չեկաւ։ Երեք անգամ գրեցին, միայն մօտաւորապէս 15 հոգի Մուշէն, 15 ալ Դաշտէն եկաւ։ Բայց երբ նրանք եկան, կռիւը արդէն սկսուած էր եւ այդ նոր զինուորները ո՛չ Սասունի եւ ո՛չ ալ իրենց զէնքերու հետ ծանօթութիւն ունէին։

Աչքի առաջ ունենալով, որ կառավարութիւնը մեզ հանգիստ չպէտք էր թողներ, ես առաջարկեցի Վահանին եւ Հրայրին, որ յարձակուենք Ասախ գիւղի վրայ, ուր կային 60 զօրք. 40 սնտուկ փամփուշտով։ Նրանք մեզ չէին կրնայ դիմադրել։ Նաեւ Վարդենիսէն լուր ստացանք, թէ հոն 40 զօրք կայ, 30 սնտուկ փամփուշտով։ Եթէ յարձակուելու ըլլանք, մենք մեր ընելիքը կ'ընենք։

Եթէ մենք այդ երկու տեղի վրայ յարձակուէինք՝ մեզ չպիտի կրնային դիմադրել եւ փամփուշտը մեզ պիտի մնար։

Բայց Վահանն ու Հրայրը մերժեցին՝ ըսելով.

— Նախայարձակ ըլլալը մեզ ձեռնտու չէ։

(Շար.)

Ռուսիոյ թունաւոր կազի գործարանները

ԼՈՆՏՈՆ, 14 յունուար.— Ռիկայէն կը հաղորդեն թէ Մինիխի մէջ պատրաստուած մեծ քանակութեամբ ամոնեաք հասած է Ռիկա, Ռուսիա ղրկուելու համար:

Թունաւոր կազի արտադրութեան յատուկ մեծ գործարան մը պիտի կառուցուի մօտերս, գերման ճարտարագէտներու եւ արհեստագէտներու հսկողութեան տակ: Անոնք արդէն Մոսկուա հասած են: Գործարանին վայրը գաղտնի կը պահուի:

Պաղեստինի Արաբները կը պահանջեն

Պաղեստինի արաբական գործադիր կոմիտէն Լոնտոն եւ Ժընեւ ղրկուելու համար, Պաղեստինի անգլիական Մարզպանին յանձնեց Պաղեստինեան հարցին մասին՝ անգլիական Սպիտակ Գրքին իր պատասխանը:

Նամակով մը, արաբական Գործադիր կոմիտէին Նախագահը հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէ Արաբներու պահանջները.

1.— Ջնջում Պալֆուրի յայտարարութեան եւ վերացում հոգատարութեան որովհետեւ յայտարարութիւնը հակառակ է հոգատարութեան, պայմանագրութեան 22րդ յօդուածով՝ Արաբներուն տրուած խոստումներուն. իսկ հոգատարութիւնը հակառակ է Արաբներու ազգային եւ բնական իրաւունքներուն:

2.— Պաղեստինի մէջ հաստատել կառավարութիւն մը, որ պատասխանատու ըլլայ ընտրովի խորհրդարանի մը:

3.— Արգիլել հրէական ամէն նոր ներգաղթ եւ Արաբներէ զատ ուրիշ որեւէ հողատէրերու հողային փոխանցումներու յատուկ կանոնագրութիւն մը հաստատել: Նախապէս իրենց հողերէն իրաւազրկուած Արաբները պէտք է ուրիշ հողեր ստանան:

Արաբական կոմիտէին Նախագահը իր Նամակին մէջ կը շեշտէ նաեւ թէ Թրքական կառավարութեան օրով, Պաղեստինի Արաբները լայն չափով կառավարական ինքնավարութիւն կը վայելէին, թէ Թուրքերուն հետ հաւասարապէս ստանձներ էին վարչական բոլոր պատասխանատուութիւնները եւ թէ Թաղապետական եւ վարչական ընդհանուր խորհուրդներ ունէին:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Նախորդ օր Մատրիտի մէջ զրոյց շրջեցաւ թէ կառավարութիւնը կը մտածէ կրկին վերահաստատել մենատիրական վարչաձեւ մը նման փրիմօ տէ Րիվերայի վարչաձեւին, վերջ տալու համար յեղափոխական խմորումներուն:

Ազնուական դասակարգէն բազմաթիւ անձեր, այս նպատակով աջակցութիւնը խնդրած են զօրավարի մը, որ ձեռնարկը դէմ նկատելով զին. կարգապահութեան՝ մերժած է:

Այս զրոյցները կը հաստատուին լաւատեղեակ թերթի մը մէկ գրութեամբ: Թերթը կը գրէ, թէ յեղափոխական խռովութեան զրոյցները դէմ բնական հակազդումով մը. ոմանք կը հաւատան թէ մօտ ատենէն մենատիրական վարչաձեւ մը պիտի հաստատուի: Ըստ այդ թերթին, կառավարութիւնը ուրիշ հոգեր ունի. միապետականներէն պէտք եղած աջակցութիւնը չի գտներ պահպանելու համար ներկայ վարչաձեւը:

Քրուփի ընդհ. տնօրէնը Էնկիւրիի մէջ

Գերման ծսկայ գործարանին՝ Քրուփի ընդհ. տնօրէն վանտէրթման Պոլսէն Էնկիւրի գնաց: Վանտէրթման վեց օր պիտի մնայ Էնկիւրի եւ յետոյ Պոլիս պիտի գայ:

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս ճամբորդութեան եւ կը կարծուի թէ կապ ունի Թուրքիոյ կողմէ զինուորական պիտոյքներու մեծ յանձնարարութեան մը հետ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Կ. Կ.ի խորհրդակցական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին պատուիրակութեան մէջ 71 Ave. Kléber.

Ժամը 7.30ին կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Փարիզի, Պուա.Քոլոմպի, Պիյեանքուրի կոմիտէութեանց եւ Ալֆորվիլի ու Արնուվիլ.Սարսէլի ենթակոմիտէութեանց ներկայացուցիչները:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 4ին ընկ. բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը 27 Ave. Bellevue. Առանց կարեւոր պատճառի բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 2.30ին Գրադարանի սրահը, 11 Rue Dunoir.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—10.15: Ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան), պատմութիւն նախայեղափոխական շարժման (Ընկ. Տ. Թաղօեան),

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

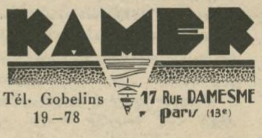
ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն:

ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՍԷՆ ՏՐՄԻ եկեղեցիին մէջ (Eglise St. Remi, Boulevard du Gubilé) յունուար 18ի կիրակի ժամը 11ին. իսկ յաջորդ կիրակի 25 յունուար ժամը 10ին Անվերսի ՍԷՆԹ Անտրէ եկեղեցիին մէջ (Eglise St. André, Rue St. André) հայկական արարողութեամբ հանդիսաւոր Ս. պատարագներ պիտի մատուցանէ հայ կաթողիկոյ հոգեւոր հովիւ Յովհ. վրդ. Նալպանտեան: Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երգեցողութիւնքն եռաձայն եւ ըստ Եկմալեանի պիտի կատարուին Պրիւքսէլի մէջ ՍԷՆ Րըմիի, իսկ Անվերսի մէջ ՍԷՆԹ Օկիւսթէնի պելժ երգչախումբերուն կողմէն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մ. Տ. Պ.— Զունինք:
Թարար, Լ. Ք.— 70:
Մարսէյլ, Մ. Մ.— 70:
Սէն Սաթիւրնէն, Զ. Գ.— 130:
Լիոն, Ս. Յ.— 268:
Վալանս, Գործ.— 553.05:
Լիոն, Գործ.— 1200:
Մարսէյլ, Գործ.— 1090:
Մարսէյլ, Տքթ, Ռ.— 70:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave Kléber. Նիւթ՝ շարունակութիւն մտքերի փոխանակութեան Պ. Վրացեանի «խորհուրդների տասը տարին բանախօսութեան» առթիւ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ռուբէն Որբերեանի մահուան առթիւ՝ Ազգատախնամի Օրիորդաց Օժանդակ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Յունուար 25ին յետաձգուած է փետր. 15ին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ «Սիփան» երգչախումբի 14 փետրուար շաբաթ իրիկուն Salle Géographieի մէջ: Կը նախագահէ գեր. վռամշապուհ Սրբազան:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

«Սիփան» Երգչ. Վարչութ.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette

Le Gérant H STE[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
17
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931
17 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1470

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՄԸ, ՆՈՅՆ ՃԱՄԲՈՎ

Երէկ, մատնանշելով փոխանցման շրջանի տագնապը, կը յեւագրէինք անհրաժեշտութիւն մը.— Երիտասարդ, մտաւորական ուժերու տեղափոխութիւն եւ տեղաւորում՝ գաղութէ գաղութ։ «Ուսումնական» կեդրոններէն դէպի խոնարհ այլ բազմահայ գաղթաւանները։ Պողոտաներէն դէպի հիւղակները։

Նոր օրերու «դէպի Երկիրը»։

Սերունդ շաղուելու, «եփելու» տեսակէտով, ունինք ուրիշ ելք մըն ալ, աւելի տարրական եւ անմիջապէս իրագործելի։

Բախտաւոր թէ անբախտ գաղութներու մէջ, ինչ որ ունինք պիտանի, առհասարակ փակած է կեդրոն քաղաքներու։ Նոյն ուրիշներ ալ— մասի համրանքով— որ ինկած են գաւառական քաղաքներ։

Առաջինները չեն կրնար իրենց ընդունակութեանց համար այն ասպարէզ գտնել մեծ քաղաքներու ժխորին մէջ։ Եւ ընդհանրապէս կը ներկայացնեն անարմատ, օդին մէջ կախուած վիճակ մը։

Իսկ միւսները, գտնուելով յետամնաց եւ անձուկ միջավայրերու մէջ, կամ առանձին տանելով խոշոր հոգեր, կ'ընդարմանան կամ կ'ընկճուին, եթէ ժամանակէն առաջ չմաշին։

Առաջինները կարօտ են խիտ, արգասաւոր եւ մտերիմ միջավայրերու։ Իրենց հոգին պէտք ունի լենալու, իսկ միտքը՝ տանելու։ Միւսները՝ կը ներշնչուին ու կը սրտապնդուին, երբ կը տեսնեն որ մինակ չեն։

Յաճախ հեռաւոր գիւղաքաղաք մը ապաստանած ուսումնականը աւելի արժէք ունի, քան իր հինգ դասակիցները՝ մեծ քաղաքի մը մէջ։ Բայց այդ մեկուսացած ուժէն միշտ ալ պիտի զրկուին հարեւան քաղաքներ, թէ մենք միջոցներ չգտնենք շարժման մէջ դնելու զայն։ Հաղորդելու եւ հաղորդուելու։

Այստե՛ղ է երկրորդ ելքը, պատրաստ կամ «ի լենելութեան» եղած տարրերը գործի մղելու։

Ամէն գաղութի մէջ, Ֆրանսայէն մինչեւ Մակեդոնիա եւ Սուրիայէն մինչեւ Մ. Նահանգները,— հայաբնակ, հայաշատ քաղաքները ընդհանրապէս իրարմէ հեռու են մէկ, երկու, երեք-չորս կամ տասը ժամ։ (Շոգեկառքով, շոգենաւով կամ ինքնաշարժով)։

Ինչո՞ւ չսարքել փոխադարձ այցելութիւններ, մասնաւոր կազմակերպութեամբ եւ ծրագրով։ Պարբերական արշաւներ՝ խումբերով։

Այսպէս, Փարիզէն Լիոն եւ Մարսէյլ եւ փոխադարձաբար։ Աթէնքէն Սելանիկ, Սելանիկէն Գավալա, Տրամայէն Տէտէաղաճ։ Պէյրութէն Հալէպ կամ Տէր-Զօր։ Հալէպէն Դամասկոս։ Եգիպտոսէն Սուէտիա։ Սօֆիայէն Ֆիլիպէ, Վառնայէն Պուրկազ, Պուքրէշէն Կոնստանցա եւլն.։ Միշտ փոխադարձաբար։

Դաշնակցութիւնը, իր ժողովներով, բանախօսութիւններով, ու ամենօրեայ գործունէութեամբ միշտ պատեհութիւններ կ'ընծայէ տեղափոխութեանց։ Քաղաքէ քաղաք ուժեր միշտ շարժման մէջ են։

Բայց, եղած կացութեան մէջ, այս իրողութիւնը բաւական չէ բուն պահանջին։ Յաճախ պատահական երթեւեկներ են որ կը կատարուին, որոշ գործի մը համար, եւ սահմանափակ։ Լայն զանգուածները կ'օգտուին երբ հրապարակային հանդէս մը կամ բանախօսութիւն մը սարքուած է։ Հանդէսին հետ ալ կը վերջանայ հաղորդութիւնը։

Առաջարկը մէջտեղ դրած ատեն, գիտենք որ նորութեան մը հրապոյրը չունի ան։

Տեղ տեղ, մանաւանդ խոնարհ գաղութներու մէջ, կը գործադրուի ան, կուսակցական կամ տարբեր հողի վրայ։ Մակեդոնիոյ մէջ, իրարու մօտ քաղաքներ, Գավալա, Տրամա, Քսանթի, յաճախ կը կատարեն փոխադարձ այցելութիւններ, խումբխումբ շոգեկառք նստելով կամ բեռնատար ինքնաշարժներ վարձելով։ Եւ երբեմն կ'երթան մինչեւ որբաշատ գիւղերը։ Իսկ գիւղերն ալ, փոխադարձաբար, կը հանդիպին կեդրոն քաղաքները, 1—2 ժամ ճամբայ քալելով։

Մեր թելադրանքն այն է, որ պատահականը դառնայ տեսակ մը դրութիւն։ Անշուշտ համաձայն տեղական պայմաններուն։

Եւ մանաւանդ, այս արշաւներուն խառնուին, անոնց կուլին անցնին մտաւոր ուժերը, թէ իրենց եւ թէ ընդհանուրի բարիքին համար։

«Ուսումնական»ներու զօրաշարժ։

Այս կերպով, խնդիր չի մնար վերի եւ վարի արտի։ Կեդրոնացման չեն դատապարտուիր սահմանափակ միջավայրերու մէջ հաստատուած ընդունակ ուժեր։ Եւ անզգալաբար, տեղի կ'ունենայ հաղորդութիւն մը։ Խմորում մը, որ պիտի լեցնէ փոխանցման շրջանի շատ մը պակասները։

Նոյնիսկ ծախքը ինքն իրմով կը ճարուի, շատ մը վայրերու մէջ։

Երբեմն աւելի շատ դրամ կը մսխուի մէկ տեղի մէջ կազմակերպուած հանդէսի մը առթիւ, քան եթէ մեր առաջարկած ձեւով պտոյտներ սարքուին քաղաքէ քաղաք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ ՍԵՄԻՆ

Յուսաբերի խմբագրական յօդուածէն (31 դեկտ.)

— «Մեր ցեղային գոյութեան, մեր դատի ու մեր հզօրութեան միակ կռուանը կայ ու կը մնայ Թրքահայաստանը։ Ցաւիտենապէս ու ազգովին կորսուած պիտի ըլլանք մենք ու մեր դատը, եթէ երբեք տէրը չդառնանք այն հողերուն, ուր քառասուն դար անընդհատաբար արիւն ու քրտինք քամեցինք։ Իր չորս կողմերէն մերկացած ու բզկտուած մեր որբ ու բոլշեւիկ հայրենիքը օթեւան չէ՛ իր զաւակներուն համար։ Ապացոյց—մեր այսօրուան վիճակը. մէկ միլիոնը՝ հայրենիքի մէջ, իսկ երկու միլիոնը՝ անոր սահմաններէն դուրս։ Ու մէկ միլիոնը—տուն եւ գիշեր ցեղային բնաջնջումի ահաւոր սպառնալիքին տակ։ Մեր մահը Թուրքիոյ հզօրութեան մէջ է։ Մենք կորսուած ենք ի սպառ, եթէ երբեք խաղաղի, ամրանայ ու բարգաւաճի Թուրք երկիրը։ Մշտապէս գերեզմանած պիտի ըլլայինք մեր յարութեան երազը, եթէ երբեք այս տասնհինգ տարիներու ընթացքին ան եկած ու զանգուածաբար տեղաւորուած ըլլար մեր հողերուն վրայ։ Պատմութիւնը այս ոճիրը խնայեց մզ։ Եւ այն, ինչ որ բոլենին չկրցաւ ընել 1915էն ասդին, ասկէ ետքը ան բնաւ կարող պիտի չըլլայ ընել։ Մեռելներն իսկ արդէն սկսած են շարժիլ Թրքահայաստանի մէջ։ Ահաւոր պարապութիւնները ոգի ու կորով ներշնչած են նաեւ քիւրտին, որ տակաւին երէկ քրտական բազուկով Թրքական գործեր կը տեսնէր։ Միակ օտարացեղ հպատակն իսկ — կրօնակից ու զինակից քիւրտը — ազգովին ու հաւաքաբար կը շախուի ու կը կաղապարուի մեր գոյութեան ահաւոր ոսոխին դէմ։ Ու քիւրտէն բացի — ու անկէ թերեւս շատ աւելի վտանգաւոր — կայ միւս Թշնամին, բուն իսկ Թուրքը, որ օր մը իր եաթաղանը պիտի քաշէ Թուրքին դէմ։ Եթէ մենք քաղաքականապէս հասուն եւ ազգովին համերաշխ ու կազմակերպուած ըլլայինք, եթէ համազգային ճիգերով ազգային դատ վարէինք, փոխանակ պառակտուած ուժերով խմբակցական կռիւներ մղելու, — այսօր իսկ բոլորովին տարբեր կ'ըլլար մեր ճակատագիրը։ Մեր պառակտումէն ու մեր ժողովուրդի քաղաքական տհասութենէն բարիք կը քաղէ Թուրքը, մերթ իր օրհասը երկարելով ու մերթ նոր, ահաւոր սպառնալիք դառնալով»։

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԴԾՈՎԵԱՆԵՐԸ

Փարիզի ռուսական թերթերէն մէկը կը յայտնէ թէ Իտալիա եւ Գերմանիա կը գործակցին ռուսական ընդծովեայ եւ օդանաւային երկու զօրեղ տորմիղներ կազմելու համար։ Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը Իտալիոյ յանձնարարած է ընդծովեաներ, որոնց յատակագիծը պատրաստուած է Գերմանիոյ մէջ, խորհրդային ընդծովեայ նաւատորմի կայանը պիտի ըլլայ Նիքոլաչէֆ եւ պիտի կազմուի 100-120 ընդծովեաններէ, որոնց բաղկացուցիչ կտորները կը գտնուին Ռուսիոյ մէջ։

Սեւ ծովու մէջ ներկայիս գտնուող երեք ընդծովեաններու սպաները գերմաններ են եւ Սեւ ծովու նաւատորմին հրամանատարն է գերման նախկին ծովակալ Քուլման։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պատերազմական ատեանը կը դատէ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 15 յունուար.— Մէնէմէնի խռովութեանց ընթացքին ձերբակալուած 200 անձերը դատելու պաշտօն ունեցող պատերազմական ատեանը իր առաջին նիստը գումարեց այսօր։

Յունուար 1ին, Մէնէմէնի, Մաղնիսայի եւ Պալըքէսիրի մէջ՝ մէկ ամսուան համար յայտարարուած պաշարման վիճակը պիտի տեւէ ամբողջ դատավարութեան ընթացքին։ Հաստատուած է թէ խռովութիւններէն առաջ, խռովարարներուն պետը տէրվիշ Մէհմէտ որ սպաննուեցաւ դէպքերուն միջոցին եւ իր ութ ընկերները, ծոմ պահեցին 40 օր եւ 40 գիշեր։ Անոնք բոլորը Մէհմէտի տան մէջ արգելափակուեցան եւ միայն ջուր ու արմաւ առին ուտելու եւ խմելու համար։ Առաջին օրը անոնցմէ իւրաքանչիւրը կերաւ 40 արմաւ եւ խմեց առատ ջուր. երկրորդ օրը, նուազ ջուր խմեցին եւ կերան 39 արմաւ։ Յետոյ, աստիճանաբար իրենց օրական պաշարը նուազեցուցին, մինչեւ այն օրն ուր ոչ ջուր մնաց, ոչ արմաւ։ Այն ատեն անօթի ծարաւ եւ կէս մը խենթ, դուրս նետուեցան տունէն եւ քալեցին դէպի Մէնէմէն, համոզուած որ Աստուծմէ ներշնչուած առաքելութիւն մը կը կատարեն։

Ֆէթհիականներու ընտրութիւնները ջնջուած

ԷՆԿԻՒՐԻ, 15 յունուար.— Մէնէմէնի Թաղապետական ընտրութիւնները, որոնք վերջացեր էին Ֆէթհիական թեկնածուներու յաղթանակով, բոլորն ալ անդամ ազատական կուսակցութեան, ջնջուեցան կառավարական հրամանով։

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պաշարման շրջանակի ընդհ. հրամանատար Ֆախրէտտին փաշա Մէնէմէն մեկնելէ առաջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Պոլսոյ լրագրողներուն.

— Էնկիւրի գտնուած միջոցիս, պաշարման շրջանակի գործերուն մասին որեւէ նոր որոշում չտրուեցաւ։ Մասնաւոր հրահանգի պէտք չկայ. պաշարման շրջանակի հրամանագիրներ կան։ Արդէն այս մասին կանոններ ալ կան որոնց հիման վրայ պիտի գործենք։ Օրինական բացորոշ տրամադրութեան համաձայն, տրուելիք մահավճիռները Ազգ. Ժողովի վաւերացման պիտի ենթարկուին։ Պատերազմ. ատեանի դատավարութիւնը հրապարակային է. եթէ հարկ ըլլայ դռնփակ կը կատարուի։

«Պաշարման շրջանակը իմ նախագահութեանս տակ երեք մասի բաժնուած է։ Առաջին շրջանակն է Պալըքէսիրը։ Երկրորդը Մաղնիսայի շրջանը։ Երրորդը Մէնէմէնի շրջանը։ Այս շրջաններու հրամանատարները իրենց հարկ տեսած կարգադրութիւններու մասին պիտի խորհրդակցին կուսակալներու հետ եւ ի հարկին ինծի պիտի հարցնեն։

«Առ այժմ խնդրոյ առարկայ չէ պաշարման վիճակի ուրիշ շրջաններու վրայ ալ տարածումը։ Յայտնի չէ թէ պաշարման վիճակի դրութիւնը որքան պիտի տեւէ. ասիկա կախում ունի գործերու ընթացքէն։

«Երբ Զինուորական Խորհուրդը կարեւոր խնդիրներու քննութեան սկսի, Էնկիւրի պիտի երթամ, բայց դարձեալ Մէնէմէն պիտի դառնամ։ Դատավարութիւնն է որ ցոյց պիտի տայ թէ Մէնէմէնի ժողովուրդը ի՞նչ կապ ունեցած է յետադիմական շարժումին հետ։ Ծանօթ է միայն որ ժողովուրդին մէկ մասը դէպքը ծափահարած է, եւ ծափահարողներու թիւն ալ ճշդուած է դատարանին կողմէ։ Միակ տգեղ պարագան այն է որ երիտասարդ մը բազմաթիւ անձերու ներկայութեան կը մորթուի, եւ ժողովուրդը անտարբեր կը մնայ, երբ կարելի էր զայն փրկել։ Բնականաբար այս ընթացքը բռնողները պիտի կրեն իրենց պատիժը։

Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին

Պատերազմական ատեանի քննիչ մարմինը հարցաքննած է Շէյխ Էսատն ու տղան։ Երկուքն ալ կարեւոր խոստովանութիւններ ըրած են։ Միւս ձերբակալուածներն ալ կը հարցաքննուին։ Կ'ըսուի թէ Շէյխ Էսատի տունէն գտնուած թուղթերն ու նամակները կարեւոր հետքեր երեւան հանած են։ Հետզհետէ կը պարզուի հակաքէմալական շարժման տարածութիւնը։ Հարցաքննուեցան նաեւ վիրաւոր վիճակի մէջ ձերբակալուած Շէյխ Մէհմէտ Զէքի եւ սպաննեալ Տէրվիշ Մէհմէտի հօրեղբօրորդի Պէտավաճի Հասան, Նալընճը Հասան եւ Շէյխ Ահմէտ։

Շէյխ Էսատի հիւանդութիւնը կը շարունակուի։ Հիւանդութիւնը վտանգաւոր հանգամանք մը չունի, բացի ծերութեան պարագայէն։

ՆՈՐ ԱՂԱՆԴ ՄԸ

Ստուգուած է որ Աքհիսարի մէջ «Ուշագի» կոչուած աղանդ մը գոյութիւն ունի։ Քննութիւնը երեւան հանած է որ այս աղանդին կը պատկանին Սաըրգ, Լուլթֆուլլահ հօճա եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Մէկը միւսին ետեւէն...

Խորին վշտով կը գուժենք մահը մեր աշխատակից ընկ. Վ. Իրանեանի (Վաղինակ Սարգսեան)։

Ոչ եւս է այն երիտասարդ եւ անխոնջ գրիչը, որ «Նամակներ Պարսկաստան»էն խորագրին տակ, այլ եւս դարձած էր մէկ անդամը Յառաջի խմբագրութեան։ Պարսկաստանի արդի կեանքը գաղտնիք չունէր իրեն համար, եւ Վ. Իրանեան պարտականութիւն կը սեպէր ներկայացնել ոչ միայն առօրեայ քաղաքական - ընկերային - տնտեսական կեանքը, այլ եւ գրականը, որքան կը ներէին իր ուժերը։ Եւ ոչ միայն Յառաջի, այլ եւ ուրիշ թերթերու։ Բոլորովին տարբեր ասպարէզի մը մէջ, ամբողջովին նուիրուած էր հայ մամուլին։ Երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր հիւծախտէ։

Կը թողու երկու անչափահաս զաւակներ. տղայ մը՝ Արօ, 13 տարեկան, եւ աղջիկ մը՝ Սեդա, 11 տարեկան։

Իր կեանքի եւ գործի մասին աւելի լայն տեղեկութիւններ՝ յաջորդով։

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Կը կարծուի թէ Հնդկաստանի վարչաձեւին մասին իր ճառին մէջ, զոր պիտի արտասանէ Լոնտոնի խորհրդաժողովին յառաջիկայ լիակատար նիստին մէջ, Անգլիոյ վարչապետը պիտի առաջարկէ Հնդկաստան ղրկել անգլիական երեսփոխանական յանձնախումբ մը, տեղին վրայ քննելու համար թէ ի՞նչ պայմաններով Անգլիա կրնայ ընդունիլ Հնդկաստանի մէջ, դաշնակցութեան մը հաստատումը։ Այդ պարագային հնդիկ կարգ մը պետերու հետ նաեւ Կանտի, որոնք ներկայիս բանտարկուած կը մնան, ազատ պիտի արձակուին, յանձնախումբին անձամբ ներկայացնելու համար իրենց պահանջները։ Իսկ համահնդկական խորհրդաժողովը, կարելի պիտի ըլլայ կրկին նիստի հրաւիրել յառաջիկայ աշնան։

Առ այժմ, սակայն, մահմետականներու պահանջները կը վտանգեն համաժողովին յաջողութիւնը։ Մահմետական համբաւաւոր պետը, Աղա Խան երկու ուրիշ պատգամաւորներու ընկերակցութեամբ, ներկայացաւ Անգլիոյ վարչապետին եւ անոր յայտարարեց որ, եթէ մահմետականները գոհացում չստանան ընտրական եղանակի իրենց պահանջներուն, իրենց կրօնակիցները պիտի մերժեն ընդունիլ Լոնտոնի խորհրդաժողովին եզրակացութիւնները։

ԴԷՊԻ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

Երէկ Ժընեւի մէջ գումարուեցաւ Համեւրոպայի ուսումնասիրական առաջին յանձնախումբը, նախագահութեամբ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին՝ Պրիանի։ Յանձնախումբը՝ մասնաւորաբար պիտի ուսումնասիրէ տնտեսական հարցերը եւ մշակէ աշխատանքի ծրագիր մը։ Յանձնախումբին կը մասնակցին 27 պետութեանց ներկայացուցիչներ։ Յանձնախումբին աշխատանքները պիտի տեւեն չորս օր, մինչեւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին բացումը որ տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի օր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՊՐԱԶԻԼԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջացնելու համար Պրազիլիոյ պատկերը, աւելորդ չեմ սեպեր ակնարկ մըն ալ անոր անցեալ պատմութեան վրայ նետել:

Պրազիլիան առաջին անգամ գտնուած է 1499ին, սպանիացի ծովագնաց Վիցենտ Պինսոնի կողմէ, որ ատկէ առաջ մասնակցած էր Քրիստափոր Քոլոմպոսի առաջին ճամբորդութեան: Յիշեալը, Պրազիլիան թէեւ սպանիական թագաւորութեան մասը կը յայտարարէ, բայց այս ուղղութեամբ առանց ոեւէ գործնական քայլ մը առնելու կը վերադառնայ իր երկիրը:

Յաջորդ տարին, պատահական փոթորիկի մատնուելով, Պրազիլիա կուգայ Փորթուկալցի ծովագնաց Փետրօ Կապրալը, որ անմիջապէս հայրենիք վերադառնալով թագաւորին կը տեղեկացնէ պէտք եղածը, իսկ վերջինն ալ, մասնաւոր ուսումնասիրութեան համար անմիջապէս Պրազիլիա կ'ուղարկէ Ամերիկօ Վեսպուչին:

Հակառակ Ամերիկօ Վեսպուչիի բարենպաստ տեղեկութեան, Պրազիլիա երկար ժամանակ Փորթուկալի կառավարութեան համար կը ծառայէ իբրեւ աքսորավայր զանազան ոճրագործներու:

16րդ դարու երեսնական թուականներուն առաջին անգամ ըլլալով, այս հողամասը կը բաժնուի կարգ մը նահանգներու: Իսկ 1548 թուականներուն Փորթուկալի հաւատաքննութիւնը պատճառ կ'ըլլայ հրեայական թուով հրեաներու աքսորին այստեղ: Մոլեռանդութեան այս զոհերը Պրազիլիոյ պապաղայ ազգակները կը դառնան, միեւնոյն ժամանակ ծառայելով իբրեւ ներգաղթի կամուրջ ռահվիրաները, դէպի իրենց քաշելով աշխարհի չորս հովերուն ցրուած իրենց բարեկամներն ու հայրենակիցները:

Երկար ժամանակներ, կացութեան տէր դառնալու համար, տեղի կ'ունենան շարունակական պայքարներ, Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու, Հոլանտացիներու, Փորթուկալցիներու միջեւ:

Ժամանակ մը կացութեան տէր կ'ըլլան հոլանտացիները, օժանդակութեամբ հրեաներու, բայց վերջ ի վերջոյ այս կռիւները կը վերջանան Փորթուկալցիներու յաղթանակով: Ասոնք իրենց կարգին խիստ պատիժներու կ'ենթարկեն հակառակորդները գլխաւորապէս հրեաները, որոնք իրենց կեանքի փրկութեան համար կը ստիպուին փախչիլ մինչեւ Հարաւային Ամերիկայի հեռաւոր մասերը:

1662ին Հոլանտան վերջնապէս պարտութեան մատնուելով կը հրաժարի այլեւս Պրազիլիոյ մէջ որեւէ իրաւունքէ մը:

1710-1711 թուականներուն ծանր ընդհարումներ տեղի կ'ունենան Փորթուկալցիներու ու Ֆրանսացիներու միջեւ, երբ վերջիններս բանադրաւել կ'ուզեն Պրազիլիոյ կարեւոր նաւահանգիստներէն մէկը, Ռիօ տը Ժանէյրօ: Այս կռիւն ալ, սակայն, կը վերջանայ Փորթուկալցիներու յաղթանակով:

Հիւսիսային Ամերիկայի ազատագրական պայքարը եւ մանաւանդ անգլիականգաղութներու անկախութիւնն ու ռամկավար կարգերու հաստատումը իրենց վարակիչ հոսանքը կը տարած են մինչեւ հեռաւոր Հարաւային Ամերիկան:

Հարաւային Ամերիկան եւս կ'ալեկոծի ազատութեան ու հաւասարութեան տենչով:

Պրազիլիոյ մէջ սկիզբ կ'առնեն յեղափոխական շարժումները:

1807ին Փորթուկալի մէջ տեղի ունեցող դէպքերու պատճառաւ գահաժառանգն ու թագուհին կը ստիպուին իրենց չուէնը Պրազիլիա առնել, որով 1808ին յունուար 21էն ի վեր, Պրազիլիան, փաստօրէն կը դադրի գաղթավայր ըլլալէ եւ կը վերածուի մասնաւոր թագաւորութեան:

Բայց այն ժամանակուան թագաւորական մասնաւոր կենցաղը, շռայլութիւնն ու զեղխութիւնը, տեղի կուտան ժողովրդական դժգոհութիւններու: Կը ծագին ապստամբութիւններ եւ հանրապետական շարժումներ:

Յեղափոխական գաղափարի սերմերը այլեւս կը սկսին ծիլ տալ, ու կարճատեւ ժամանակամիջոցէ մը վերջ, 1822 հոկտեմբերի 12ին Պրազիլիոյ ամբողջ հողամասի վրայ կը ծածանի ապստամբութեան դրօշը: 1825ին Փորթուկալ հրաժարելով իր բոլոր փորձերէն, կը ստիպուի ձեւականօրէն ճանչնալ Պրազիլիոյ անկախութիւնը:

Այստեղ պատմութիւնը չիվերջանար: Երկար, շատ երկար ժամանակներ, ամբողջ Պրազիլիան տեսակ մը քաղաքական հնոցի կը վերածուի, մատնուելով քաոսի:

1853ին կ'արգիլուի այլեւս ստրուկներու ներածումը. իսկ 1888ին Մայիս 13ին ամբողջ Պրազիլիոյ մէջ բնակող ստրուկներուն կատարեալ ազատութիւն եւ անկախութիւն կը շնորհուի: Այս խնդիրը մեծ դժգոհութիւն առաջ կը բերէ գերեվաճառներու եւ կարգ մը յետադիմաց տարրերու մէջ, որոնք կռթնելով բանակի ու ծայրայեղ տարրերու ուժին, կը տապալեն այն շրջանի ազատական գաղափարներ ունեցող թագաւորութիւնը եւ կ'աքսորեն երկրէն:

1891 Փետր. 24ին կը հրատարակուի նոր օրէնք, որով նախկին Պրազիլիական թագաւորութիւնը կը վերածուի դաշնակցային ռամկավար հանրապետութեան մը, «Պրազիլիոյ Միացեալ Նահանգները»:

Իբրեւ օրինակ ծառայած է Հիւս. Միացեալ Նահանգներու սահմանադրութիւնը: Բոլոր նահանգներն ալ իրենց ներքին գործերուն մէջ անկախ են: Ունին իրենց առանձին օրէնսդիր մարմինը, կառավարութիւն, խորհրդարան, դատարան եւն.: Միայն ընդհանուր խնդիրներն են, որ առանձին, նահանգները չեն կրնար լուծել, ինչպէս օրինակ արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակը, նաւատորմիղը, պետական գանձարան, թղթատար, հեռագիր եւն.: Ժողովրդական կրթութեան աշխատանքները, տեղական ու կեդրոնական կառավարութիւնները կը տանին զուգընթաց: Նոյնը նաեւ կարգ մը տուրքերու համար, բացի հողի եւ եկամուտի տուրքերէն, որոնց իրաւունքը վերապահուած է նահանգներուն:

Պրազիլիոյ դաշնակցային կառավարութեան բոլոր գործադիր մարմիններու ընդհանուր վարիչն է Հանրապետութեան նախագահը, որ կ'ընտրուի չորս տարին անգամ մը, ուղղակի ժողովրդական քուէարկութեամբ:

Երկրի Օրէնսդիր Մարմինը կը համարուի Խորհրդարանը, որ կազմուած է Երեսփ. Ժողովէն եւ Ծերակոյտէն: Խորհրդարանին բոլոր անդամներն ալ կ'ընտրուին ուղղակի քուէարկութեամբ: Երեսփ. Ժողովի անդամներու թիւն է 212, իսկ Ծերակոյտի անդամներուն թիւը 73: Առաջինները կ'ընտրուին երեք տարի պայմանաժամով, իսկ վերջինները ինը տարի:

Պրազիլիոյ Դաշնակցային կառավարութեան օրէնսդրութեան մէջ ուշագրաւ տեղ կը բռնէ եկեղեցիի բաժանումը պետութենէն: Հռչակուած է ազատութիւն կրօնի, խօսքի, մամուլի, միութիւններու: Մահուան պատիժը ջնջուած է: Ուսումը պարտաւորիչ է:

Սակայն, հակառակ այս շողշողուն խօսքերուն, իրականին մէջ Պրազիլիոյ պետական կազմը տակաւին շատ հեռու է իսկական ժողովրդապետութենէ:

Պրազիլիան փոխանցման ժամանակաշրջանին մէջ է: Զինուորականութիւնը կը կատարէ վճռական դեր:

Զինուորականներ են եղած Պրազիլիոյ յեղափոխական շարժումներու ղեկավարները: Սկզբնական, երիտասարդ հանրապետութեան ղեկավարներն ալ զինուորականներն են եղած: Ժամանակաւոր կառավարութեան ու Պրազիլիոյ հանրապետութեան առաջին նախագահը զինուորական է եղած, եւ այսպէս շարունակ մինչեւ վերջին յեղափոխութիւնը ուր գլխաւոր դերը զինուորականները կատարեցին:

1917ին Պրազիլիան կը միանայ դաշնակիցներուն, խզելով իր դիւանագիտական կապերը Գերմանիոյ հետ: Մասնակցած է, 1919ին Փարիզի խաղաղութեան խորհրդաժողովին: Կը համարուի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ-հիմնադիրներէն մէկը: Այս իրողութիւնը պատճառ եղած է որ Պրազիլիան, աւելի սերտ կապերով միանայ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ ու Ֆրանսայի հետ: 1924ին յիշեալ պետութիւններու հետ կնքուած համաձայնագրի մը համաձայն, Միացեալ Նահանգները յանձն առած են կազմակերպել Պրազիլիոյ ծովային ուժերը, Ֆրանսան՝ զինուորական ուժերը, իսկ Անգլիան դրամական:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ինչպէս Հարաւային Ամերիկայի միւս հայ գաղութները Պրազիլիոյ հայ գաղութն ալ տակաւին անկազմակերպ վիճակի մը մէջ է:

Հակառակ քանի մը կարեւոր ու կարող ուժերու ներկայութեան, մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած ստեղծել մէկ ընդհանուր ազգային մարմին: Ասոր հակառակ պէս-պէս հայրենակցականներու, Միութիւններու ու կազմակերպութիւններու թիւը անպակաս է:

Սան-Փաւլոյի գաղութը, ուր հաւաքած է Պրազիլիոյ հայութեան գլխաւոր մասը կը հաշուուի 2000-2500 հոգի: Ստոյգ թիւեր կը պակսին որովհետեւ այս ուղղութեամբ ոչ ոք փորձած է գործնական քայլ մը առնել: Գլխաւորապէս Մարաշցիներ, Խարբերդցիներ, Պոլսոյ ու շրջակայ գաւառներէն եկած հայրենակիցներ են:

Համաշխարհային պատերազմի ու Իզմիրի աղէտներու թըշուառ զոհերը:

Հիները ընդհանրապէս այլասերած են ու հայ կեանքէն քաշուած, հեռացած: Կան քանի մը ազնիւ դէմքեր որոնք հակառակ իրենց օտարութեան, ձեւով մը կապ կը պահեն իրենց մայրենի կեանքին հետ: Այս կարգին է երկաթի գործարանատէր Պ. Ճորճ Ռօզզալ, որ հակառակ մայրենի լեզուն մոռցած ըլլալուն, միշտ կ'աջակցի ազգային ձեռնարկներուն: Հայ Տիկնանց Միութեան վարժարանը, ուր 90-100 աշակերտներ կը յաճախեն, այս հայրենակիցը ամէն ամիս որոշ գումար մը կը վճարէ:

Յիշեալ դպրոցէն զատ կայ նաեւ Մարաշցիներու հայրենակցական Միութեան դպրոցը ուր շուրջ հարիւր հայ մանուկներ ազգային դաստիարակութիւն կը ստանան:

Գաղութին մէջ իր բարեսցական վերաբերմունքով աչքի կ'իյնայ նաեւ կերպասի գործարանատէր Պ. Վահրամ Քէօթէկճեան: Կան ուրիշներ ալ որոնք, առիթը ներկայանալուն չեն խնայեր պէտք եղած օժանդակութիւնը:

Եկեղեցական արարողութիւններուն համար Սան-Փաւլոյի հայ գաղութը իր մասնաւոր սրահն ունի:

Թէեւ ուշ, տեղական ուժերով տեղի կ'ունենան նաեւ ներկայացումներ ալ:

Սան-Փաւլոյի հայ երիտասարդութեան գիտակից տարրը Հ. Հ. Դ. դրօշին տակ է հաւաքուած: Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ունի իր սեփական ակումբը, եւ մեր ընկերները, գաղութի ազգային կեանքի մղիչ ու գործօն ուժերն են: Մօտաւորապէս երկու տարի առաջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ քաղաքական գործօն կուսակցութիւն պաշտօնապէս ճանչցուած է Պրազիլիոյ կառավարութեան կողմէ:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿՈՏՈՇ

Կոտոշն ի՞նչ բան ունի բժշկութեան մէջ, ա՛յ քեզ տօքթէօր:

Մե՞ծ է գործը կոտոշին, մանաւանդ հիմա, երբ ամէն մարդ, փողոցն ի վեր փողոցն ի վար Թոխ-Թոխ կը հազայ: Այս ուրիշ կոտոշ է, սակայն: Հայաստանցի կին մըն էր, որ մեզի կը հարցնէր թէ կոտոշը օգտակար չէ՞ հազին: Մենք ալ ձեզի պէս, հազին պատմութենէն յետո՛յ միայն հասկցանք, որ այս կոտոշը ամէնուն ծանօթ շիշէն է, կամպիկկ ֆրանսերէնը՝ վանթուզ:

Կոտոշ ըսել խիստ գեղեցիկ է, եւ հայկական: Մասնաւոր շինուած վանթուզներ կան, փոքրիկ գաւաթներ, որոնք կը նմանին հորթի մատղաշ կոտոշներու: Եւ դեռ աւելի մեծ վանթուզներ, զանգակի ձեւով, որոնք կը նմանին եզի կոտոշներու: Չեմ գիտեր, Հայաստանի մէջ իսկական կոտոշն ալ գործածուա՞ծ վանթուզի տեղ, միայն սա՛չափ գիտեմ, որ մեր գիւղերուն մէջ մեքենայի իւղի աման կը շինէին գոմէշին կոտոշները: Դիցաբանութիւնը եւս առատութեան եւ հարստութեան անօթ էր շինած կոտոշը (ամալթեզֆիւր): Ուրեմն, թող որ հայ ժողովրդական բժշկութիւնն ալ կոտոշը շինէ բժշկական գործիք: Մնաց որ, բժշկական նոյն նպատակին ծառայելու համար, կը բաւէ առնել ոչ միայն կոտոշը, այլ նաեւ լայն-բերան կաղամար մը, ջուրի գաւաթ մը, քաղցրաւենիքի փոքրիկ անօթ մը, եւայլն:

***

Հազի, կրիփի, Թոքերու բորբոքման եղանակն է: Ամէն տուն հիւանդ մը կայ, որ կը տանջուի կրակներու մէջ: Ուրեմն կոտոշ զարնելու առենն է: Չափազանց օգտակար, չափազանց ժողովրդական, դիւրին մեթոտ մը, զոր պէտք է լաւ սորվիլ: Որովհետեւ ամէն զարնուած կոտոշ չի կրնար օգտակար ըլլալ: Նոյն իսկ հակառակն ալ կը պատահի: Ամէն տանտիկին, որ կոտոշ կը զարնէ, պէտք է գիտնայ հիմնական բոլոր կէտերը կոտոշ զարնելու մեթոտին:

Ահա՛ թէ ինչո՛ւ այս դասը:

Կոտոշին նպատակն է քալեցնել ու տարտղնել թոքերուն մէջ խըռնուած արիւնը: Դէպի մակերես քաշել արիւնը: Ասոր համար ալ, անհրաժեշտ է համապատասխան տեղ մը կոտոշ փակցնելով, եւ կոտոշին տակը օդը պարպելով, դէպի դուրս, դէպի պարապութիւն քաշել արիւնը: Գաւաթի մը մէջ բոց մը պտըտցուցէք, անմիջապէս կ'ընդլայնի օդը եւ դուրս կ'ելլէ: Ու երբ գաւաթը կը պաղի, օդը կ'աշխատի գրաւել իր նախկին դիրքը: Սակայն եթէ գաւաթը այնպէս մը խափանուած ըլլայ, որ օդը չկարենայ մտնել, ներսի անօսրացած օդը պարապ մը կը ձգէ: Ահա այդ պարապն է, որ քաշելու որոշ ուժ կը ստանայ:

Կոտոշն ալ հիմնուած է այս սկզբունքին վրայ:

Նախ ջերմութեամբ կը նօսրացնէք կոտոշին պարունակած օդը: Ետքը երբ կոտոշը կը փակչի մորթին եւ կը պաղի, ներսը կը գոյանայ պարապութիւն մը, որ կը քաշէ մորթը եւ մորթին ծակտիքներուն մէջ գտնուած օդը: Մորթը եւս ընդլայնելով, արեան փոքրիկ երակները կ'երկարին ու կը պայթին: Այն առեն արիւնը կը հոսի մորթին տակ, որ նախ մանիշակ, յետոյ կապտորակ գոյն մը կը ստանայ:

Արիւնը այսպէս քալեցնելով, դուք հանգստութիւն մը կը պարգեւէք հիւանդին, որ շնչահեղձութիւն կը զգար, թերեւս կարգ մը ջիղերու պրկումին հետեւանքով՝ ցաւ կը պատճառէր, եւայլն:

Հիմա ըսենք թէ ի՞նչպէս պէտք է կոտոշ զարնել.

Գործիքը.— Կոտոշի տեղ կարելի է գործածել, ինչպէս ըսինք, ամէն փոքրիկ անօթ, լայն բերան ունի եւ աւելի լայն փոր մը: Սակայն պայման է որ,

1.— Թափանցիկ ըլլայ:

2.— Բերանը թանձր շրթներ ունենայ:

3.— Փորը բերնէն քիչ մը աւելի ուռած ըլլայ:

4.— Թեթեւ ըլլայ (չփրթելու համար):

5.— Մաքուր ըլլայ (չվարակելու համար):

Այս ամանին յատակը կը դնէք քիչ մը քըքրուած բամպակ, կամ սիկարի թուղթ: Բոցը (լուցկի կամ մոմ) կը մօտեցնէք եւ կը բռնկցնէք: Անմիջապէս կը կոխէք մորթին վրայ կէս վայրկեան: Բոցը կը մարի եւ կոտոշը կը փակի մորթին: Ուշադրութիւն ընել, որ կոտոշին շրթները չտաքնան: Մորթը շատ զգայուն է, տաքութենէն կը խրտչի եւ կոտոշը չի բռներ: Ետքոյ քիչ դնել բամպակը, որպէսզի մորթը չայրի: Պզտիկ այրուցքները մանրէի մուտքի դուռ կը դառնան: Շատ չտաքցնել գաւաթները, որովհետեւ կը ճաթին ու կը կոտրին:

Կոտոշ զարնելէ առաջ, լաւ է ալքոլ թաթխուած բամպակով մը սրբել մորթը եւ յետոյ չորցնել:

Դիտողութիւններ.— Կոտոշը չի բռներ, երբ մորթը ոսկրոտ տեղ մը կը ծածկէ, երբ ենթական շատ նիհար է կամ շատ մազոտ, (որպէսզի մազերը չայրին, ածիլել): Երբ կոտոշը չբռնէ, կարելի է քիչ մը իւղոտել մորթը կամ թրջել կոտոշին շրթները: Պէտք է գիտնալ, թէ մարդիկ կան, որոնց մորթը կոտոշ չի բըռներ, առիկա անհասկնալի կը մնայ (մորթը շա՞տ ծակոտկէն է արդեօք), բայց որեւէ նշանակութիւն չունի, կարելի է ուրիշ միջոցներու դիմել: Արուեստական ձեւով, մեքենայի նման «վանթուզ»ներ ալ կան, բայց ժողովուրդին ճանչցածը բաւական է:

Ե՞րբ կոտոշ զարնել.— Թոքային բոլոր բորբոքումներուն առեն, շնչահեղձութեան պարագային, կուշտի ցաւերու վրայ, եւ ամէն ցաւի առթիւ, հազի դէմ, եւայլն: Որեւէ անպատեհութիւն չունի կոտոշը: Կարելի է զարնել 30-40 հատ, եւ ամէն օր: Հազի, ցնցղատապի պարագային, կը բաւէ իւրաքանչիւր թոքի վրայ զարնել 8 կոտոշ: Եւ թողուլ որ մորթը լաւ մը դուրս ցցուի, տնկուի գաւաթին մէջ, եւ կակաչ դառնայ (5 6 վայրկեանէն): Ենթական կարելի է պառկեցնել երեսի վրայ, քովնտի, կամ նստեցնել՝ գլուխն առաջ ծռած: Սակայն այնպէս մը ընել, որ յանկ… կի փրթած կոտոշ մը գետն… նայ եւ չկոտրի:

Կոտոշները ճանել.— … չէ քաշել փրցնել, այլ … ծայրովը կոտոշին եզերքէն մորթին մէջ, որպէսզի օդը … մտնէ: Անմիջապէս կը փրթի կոտոշը: Կոտոշին ձգած հետքեր… տեւեն քանի մը օր, յետոյ կորսուին:

Արիւնոտ կոտոշ.— Երբ… հրաժեշտ կըզգանք … միայն քաշել դէպի մորթ… դէպի դուրս: Ասոր համար… զարնելէ յետոյ, մաքուր … լիով մը երկու զուգահեռ … գիծ կը քաշէք կակաչ … մորթին վրայ, յետոյ եր… ալ անոնց ուղղահայեաց … թեթեւ: Ետքոյ վրայէն … կը փակցնէք կոտոշը: Արի… անգամ կը սկսի հոսիլ գա… մէջ: 3-4 կոտոշը բաւական … կը քաշէ:

Տարափոխիկ հիւանդ… ներու, թոքերու բորբոքմ… րագաներու եղանակն ըլլ… յանձնարարենք ենթակ… կանակին վրայ 10-12 կոտ… կել: Նոյն առեն յաջորդ… պիտի ներկայացնե՞նք այ… մեթոտները, որոնք կոտոշ… կը բանին եւ իբրեւ այդ … ծածուին թէ հիւանդան… մէջ, եւ թէ ժողովուրդին …

ԲԺ. Շ. ԱՅՎԱԶ…

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ե. Տ. (Վալանս).— Ձեզ… ճամար առէք Bi-Citrol M… ճաշերէ առաջ, ցերեկ ե… կուն, մէկ մէկ սուրճի… Առայժմ կարելի չէ ուրի… տալ: Ձեզի ճամար առէք éthéré fougère mâle en cap… 10 ճատ, յետոյ Sulfate de … 40 կրամ: Առաջին դեղը առ… կ'առնէք մէկիկ մէկիկ, … 5 վայրկեան: Լըացնելէ 3 … ետքը, խմեցէք «ինկլիզ տ… (փոշի է, ճալեցուցէք): Ձգ… երբ կը թափի, երբ այս դ… կ'առնէք, լաւ է որ ծոմ …

Վ. Զ. (Օվնա).— Մեր գ… մէջ «տէրտէրին խմորը գ… կը կոչուի ատիկա: Ուրիշ … կը կոչուի «ճոգոց ճ… «սիրտը ետ գալ», Թուր… հըչքըրըք: Ստոծանիին մէ… է (nerf phrénique), որ կ… կուի, եւ կոկորդէն տար… ծայն մը կ'ելլէ: Քանի մը … ջուր խմեցէք, կ'անցնի վ… նական:

ԱՄԷՆՈՒՆ.— Տարափոխի… ւանդութիւններ շատ կան … Ուստի կը յանձնարարեմ … եւ չափազանց կարեւոր … եալ միջոցները, իբրեւ ն… գուշութիւն.— Ճաշելէ … անպայման ձեռք լուալ, … եւ կոկորդը ցօղուել կէ… լած ջուրով, որուն մէջ … պէտք է ըլլայ մէկ դգա… oxygénée. Ռունգերուն մէ… line goménolée դնել, ակա… լուալ eau oxygénéeով:

ՀԱՅ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊ…

Մարսէյլէն կըգրեն —

Յունուար 8ի հինգ… գիշեր Լեւոն Շահպազեան … րեկան, իր բնակած սենեա… փակուելով ատրճանակի … մը պայթեցուց գանկին … անձնասպան եղաւ:

Ոստիկանները դուռը կ… ներս մտան եւ հաստատե… հը: Ոստիկանութիւնը կը … թշուառութիւնն է եղած ի… նասպանութեան պատճառը … զինք ճանչցողները կ'ըսեն … րելի չէ հաւատալ այդ վար… Շահպազեան աւետարան… նորդ էր եւ Սինկեր ընկեր… ալ ներկայացուցիչ:

Կարդացէք եւ Տարած…

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

Էնկիւրիի մէջ Իսմէթ փաշայի ճառը լսելէ վերջ, Ազգ. Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունած է ...կ ամիս Մէնէմէնի մէջ պաշարման վիճակ հռչակելու առաջարկը։

Ահա ճառին գլխաւոր միտքերը.

«Մէնէմէնի դէպքը պատահեցաւ դեկտ. 3ին։ Առաջին տեղեկագրին վրայ սա տպաւորութիւնը կրեցինք.— Երեք-չորս հոգի, պետական օրէնքին դէմ ըմբոստացած ըլլալով, անմիջապէս իրենց պատիժը կրած են։ Յաջորդ տեղեկագիրները յայտնեցին թէ, Քուպլայ պէյը վիրաւորելէ յետոյ, աւազակները յարձակած են անոր վրայ եւ զայն սպաննած վայրագ ձեւով մը. ...ւն արդէն ծանօթ մանրամասնութիւնները չեմ հաղորդեր ...ր ցաւը չթարմացնելու համար։

Միեւնոյն ատեն մեր ուշադրութիւնը գրաւեց այն պարագան որ ներկայ ժողովուրդը անտարբեր եւ անզգայ մնացած է ...պքին առջեւ։

Այսքան տեղեկութիւն բաւական էր պարզելու թէ վայրագութիւնը ի՛նչ աններեւակայելի ...փերով արմատացած է աւազակներուն մօտ, եւ թէ ներկայ ժողովուրդը, անհասկնալի հաճոյքանքով մը, անտարբեր մնացած է։ Եւ ժողովուրդին ի... պաշտօն մեկնութիւն մը տալու համար, ըսինք թէ ան շուարումի ...ճակ մը ունեցած է։ Այսքանն ...ակ կը բաւէ մեր ուշադրութիւնը ...րաւելու։

...ոնական վարագոյրը

Դարձեալ տեսանք որ շարժումին մէջ կրօնքը իբր վարագոյր եւ գործիք գործածուած է։ ...ականաբար, կրօնական այս վարագոյրին ետին ուրիշ նպատակներ ալ կային։

Հիմա գանք անմիջական եւ միջոցական միջոցներու։ Իբր անմիջական գործ, կառավարութիւնը կատարեց իր պարտականութիւնը։ Հիմնական օրէնքը անոր իրաւունք տուած է ...կ ամիս պայմանաժամով պաշարման վիճակ հռչակելու։ Դաշտական իշխանութիւնը կրնար ...յս խնդիրը քննել եւ վերջացնել։ Բայց նախ, կար արագ ...ծումի պարագան։ Յետոյ, եղականներուն մէջ կան թէ՛ զինուորականներ եւ թէ՛ քաղաքացի անձեր, ինչ որ անհրաժեշտ կը դարձնէր բոլորը մէկ դատարանի առջեւ դատել։ Եւ վերջապէս, հարկ էր ամիջապէս արգելել միւս քաղաքներու մէջ ...պատրաստուող շարժումները, ...անի անոնք չէին իրականացած։ Ահա այս պատճառներով անհրաժեշտ դարձաւ պաշարման վիճակ հռչակել երեք գաւառակներու (գազա) մէջ։

Այս առթիւ կ'ուզեմ խնդիրը վերլուծել քիչ մը։ Կարգ մը անձերու ներարկած թոյնին հետեւանքով, դէպքին մասնակցողները «կրօնքը ձեռքէ կ'ելլէ» պոռացած եւ յարձակողական դիրք մը բռնած են։ Ասիկա զաւեշտութիւն է հանրապետութեան դէմ։ Աշխարհիկ վարչութեան մէջ ամէն մարդ ազատ է իր հաւատալիքին մէջ. բայց ասիկա չի կրնար իբր զէնք գործածուիլ պետութեան դէմ։

Միւս կողմէ, Թէքքէները ի՞նչպէս կրնան գործել Մէնէմէնի նման առաջադէմ եւ զարգացած շրջանի մը մէջ, ասիկա է որ ցաւ կը պատճառէ։ Յետոյ, ազանդաւորական կազմակերպութիւնները որքա՛ն վայրենութիւն եւ ցանկութիւն կրնան եղեր ներշնչել իրենց զինուորագրած մարդոց։ Անոնց նպատակը ինչո՞ւ այսքան անիծապարտ է։ քննադատութիւնը եւ կառավարութիւնը

Պէտք է գիտնալ թէ, երբ այն մթնոլորտը ստեղծուի թէ կառավարական ուժը կրնայ մաշիլ, մաշած է, այն ատեն խառնակիչները կը փորձեն օգտուիլ այս մթնոլորտէն։ Հետեւաբար, ամէն միջոց ձեռք առնուած է պետական օրէնքները եւ ուժը զօրաւոր ու յարգելի դարձնելու համար։ Եթէ Մէնէմէնի յանցաւորները այս ատրճան յանդգնորէն շարժեցան, պատճառը այն է որ կարծեցին թէ պետական ուժը տկարացած է։

Ընկերն'ը, կուսակցական կամ այլ նկատումով կառավարական գործունէութեան դէմ եղած քննադատութիւնները կարգ մը մարդոց այն տպաւորութիւնը կուտան թէ կառավարութիւնը տեղէն չշարժելու չափ տկարացած է։ Բայց առով ըսել չեմ ուզեր թէ կառավարութիւնը անսխալական նկատելու է եւ զայն քննադատելու չէ, պարզապէս այն մտահոգութեամբ թէ ասիկա կրնայ կառավարութիւնը տկարացնել եւ խառնակութեանց տեղի տալ։ Ո՛չ, այս տեսակ մտայնութիւն մը առ նուազն խառնակութեանց տուած փնասներուն չափ փնաս պիտի պատճառէ։

Խնդիրը՝ երկու ծայրերուն մէջտեղը գտնելուն վրայ է։ Եւ բնաւ տարբեր ի վեր չլուծուած գաղափարն ալ այս է։ Երկիրը այլեւս չի կրնար հանդուրժել։ Ամէն տեսակ սանձարձակական եւ սեղմուած ընելու համար,պատճառաբանութիւն մը կրնանք գտնել։ Բայց այս պատճառաբանութիւնը միւս կողմէ կրնայ անհասանելի կացութիւն մը ստեղծել։

Մեր ցաւը՝ չահագործումն է։ Ինչպէս որ իշխանութեան գլուխը գտնուողները ընդունած են իրենց զիրենք անսխալական դիրքին մէջ դնելու, այն պատրուակով թէ երկիրը քննադատութեան չի կրնար հանդուրժել նոյնպէս ալ քննադատը կրնայ սանձ սահման չճանչնալ եւ ոտքի տակ առնել պետական ուժերը եւ վարիչները։ Այս երկու ծայրերուն մէջտեղը գտնելու է։ Ասիկա ալ փորձով եւ ժամանակի հետ կրնայ գտնուիլ հայրենակից մը, երբ ռեւէ խնդրի առթիւ կառավարութիւնը քննադատէ, պէտք է գիտնայ թէ իր խօսքերը ո՛ր սահմանին հասած ատեն կրնան փնասակար ըլլալ երկրին։

Մամուլի ազատութիւնը

Եթէ կ'ընենք օրինական տըրամադրութիւնները, մեզ կը գտնենք այնպիսի դէպքերու առջեւ որոնք պատասխանատուութիւն կը հրաւիրեն մեր վրայ։ Այս տեսակէտով, կառավարութիւնը ռեւէ անմիջական միջոց ձեռք չառաւ հրատարակութեանց դէմ։ Ընդհակառակն յոյս ունինք թէ բոլոր հայրենակիցները լաւ պիտի օգտուին դէպքերուն տուած դասէն։Մասնաւորաբար կը յուսանք թէ ցոյցերին վաճառականութեան, շահեթաժի եւ պետական վարկին վերաբերեալ հրատարակութիւններու հանդէպ, հայրենակիցները պիտի գիտնան բռնել հարկ եղած ընթացքը։

Բանակին միջամտութիւնը

Ուրիշ պարագայ մըն ալ կ'ուզեմ ձեր ուշադրութեան յանձնել։ Երբ դէպքի մը առթիւ նոյն իսկ բանակին կը դիմուի, հայրենակիցները ներքին անտարբեր կը մնան։ Պատճառն ալ այն է որ յաճախ պէտք կը տեսնուի բանակին միջամտութեան դիմելու։ Այսինքն քաղաքային իշխանութիւնները պէտք կը տեսնեն բանակին դիմելու, իրենց տրամադրելի միջոցները չգործածած։

Զինուորական Հօկատ մը երբ դէպքի մը կը կանչուի, չի կրնար խորհիլ թէ ի՛նչպէս պիտի վարուի ծայրայեղներուն հանդէպ։ Այս պարտականութիւնը պէտք է կատարել առաջուընէ։ Մայրաքաղաքները համոզելու պաշտօնը կ'իյնայ քաղաքային իշխանութեանց։ Պէտք է զգուշանալ զօրքը գործին խառնելէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (դեկտ. 13) —

Ընտանեպահութեան ճիւղերէն ոչխարաբուծութիւնը Հայաստանի մէջ քանակական տեսակէտով կը բռնէ առաջին տեղը։ Միսի եւ կաթի աճուն պահանջին բերումով, ինչպէս նաեւ Հիւսուածեղէնի ձարտարարուեստին հետաքրքրութեան տեսակէտով, ոչխարաբուծութիւնը կարեւոր տեղ մը պիտի գրաւէր մեր գիւղատնտեսական ձեռնարկներուն մէջ, սակայն մինչեւ հիմա երկրորդական դեր մը կը խաղայ։

Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, ոչխարներուն թիւը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր՝

1913ին՝	1,765,700,
1925ին՝	1,212,400,
1928ին՝	1,830,200,
1930ին՝	1,626,500,

Ուրեմն, կը նշանակէ թէ դեռ մինչեւ այսօր Հայաստանի մէջ ոչխարաբուծութիւնը չէ հասած նախապատերազմեան չափերուն։ Ոչխարներուն քանակին նուազումը արդիւնք է անցեալ ձմեռ կատարուած խափանարարութեան, երբ գիւղացիները, կենդանիներու համայնացումին առթիւ, սկսան անխնայ մորթել։

Ոչխարաբուծութիւնը զարգացման լայն կարելիութիւններ ունի Հայաստանի մէջ։ Շատ փոքր թիւ մը կը կազմեն այն ոչխարները, որոնք անարժէք բուրդ ունին։ Մնացեալը կուտայ բազմազան արժէքով բուրդ մը։

Ոչխարներու խումբ մը կայ (բալբաս), որ ազնիւ բուրդ մը կուտայ, ուրիշ խումբ մը (բուլախ)՝ համեղ միս, երրորդ խումբ մը (մազեխ)՝ առատ կաթ, իսկ բոլոր տեսակները կուտան թէ բուրդ, թէ միս եւ թէ կաթ։

Դժբախտաբար մեր ոչխարները կ'օգտագործուին ու կը պահպանուին անհորդ եւ նախնական ձեւերով. դէշ կը սնանին, խնամք զուրկ կը մնան։

Զանազան շրջաններու եւ գիւղերու մէջ կան ոչխարի տեսակներ ալ, որոնք լաւ կաթ կուտան։ Նկատելով որ զանազան ազնիւ ցեղեր կան, կարելի է աշխատիլ ցեղերու ազնուացման համար տեղական միջոցներով։

Ոչխարաբուծութեան հարցին կարգադրութեան ատեն կը ներկայանայ առաջին առթիւ քոչուորութեան խնդիրը։ Ամառնային եւ ձմեռնային արօտները երթալու համար ոչխարները տասնեակ քիլոմեթր ճամբայ կը կտրեն, ինչ որ բացասական ազդեցութիւն կը գործէ։ Ուստի լաւ է քոչուորութիւնը արգիլել, բայց քաջալերել ալպեան անասնապահութիւնը։

Կերի խնդիրն ալ կարեւոր է։ Անգնպատակով պէտք է բարելաւել արօտները, մարգագետինները եւ խոտի ցանքը։

Պանրագործութիւնն ալ կը պահանջէ հիմնական փոփոխութիւն պատրաստութեան եղանակներու մէջ։ Փրոֆ. Ա. Քալանթարի կարծիքով, երբ մեր ոչխարները լաւ խնամուին եւ լաւ կթուին, մէկ տարուան մէջ ոչխարին կաթնատուութիւնը կարելի է հասցնել 50 լիթրի։ Այսպէս ամբողջ Հայաստանի մէջ կը ստանանք 46,720 թոնօ կաթ, կամ 11,680 թոնօ պանիր, մօտ 14 միլիոն րուբլի արժէքով։

Հակառակ այն իրականութեան, որ ոչխարները երկու անգամ աւելի շատ են եղջերաւոր կենդանիներէն, գործնական ոչ մէկ աշխատանք կը կատարուի անոնց սնուցման համար։ Մինչեւ հիմա չեն քննուած թէ մեր երկրին ջրային, բուսական եւ կլիմայական ո՞ր պայմանները կը համապատասխանեն ոչխարներու այս կամ այն տեսակին։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ուրիշ տեղ՝ նոյնպէս հոս, գործերը չափազանց թոյլ են։ Մասնաւորապէս կերպասի գործարաններուն մէջ։ Արդէն փոքրիկ գործարանները փակեցին իրենց դռները, դուրս թափելով բազմաթիւ աշխատաւորներ։ Փասքալի կերպասի ամենամեծ գործարանը մօտ հինգ ամիս է որ շաբաթը հինգ օր կ'աշխատցնէ։ Հոս ալ կան բաւական թիւով անգործներ. ի հարկէ բոլորն ալ օտարական. բարեբախտաբար Հայեր չկան. բացի մէկ քանիներէ միայն, որոնց մէկը նպաստ կը ստանայ տեղւոյս Մէրիէն։ Իսկ կօշիկի գործարանը ընդհակառակն աւելի ժամեր կ'աշխատցնէ. բարեբախտաբար Հայերուն մեծամասնութիւնը կօշիկի գործարանը կ'աշխատին։

Ինչպէս վերեւ ըսինք ներկայիս անգործներ չունինք։ Բայց մեծ վախ կայ, ու շատ պարզ է որ ամենամեծ թշուառութեան պիտի մատնուինք մենք Հայերս, մանաւանդ որ բազմանդամ ընտանիքի տէր ենք մեծամասնութեամբ։

Ե. Ո.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն, 10 յուն. — Ազգ. կեանքը գրեթէ մարած է. ինչպէս քանիցս գրուած է «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ։ Երկու Ազգային Միութիւններէն մինակ մէկը իր գոյութիւնը կը պահէ, շաբաթը երկու օր. երեքշաբթի եւ ուրբաթ երեկոները փոքրիկներուն հայերէն դաս տալով, Հ. Ց. Դ. «Խաժակ» ակումբին մէջ։ Նոր Ցարուան առթիւ փոքրիկ հանդէս մըն ալ տուաւ, ու բոլոր փոքրիկներն ալ առանց բացառութեան երգեցին ու արտասանեցին հայերէն ու ֆրանսերէն, եւ յետոյ փոքրիկներուն նուիրաբաշխութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ։ Մի՞թէ այսքանով կատարած կ'ըլլան իրենց պարտականութիւնը. բայց ցաւալի է ըսել որ փոքրիկներուն ծնողքները բոլորովին անտարբեր կը մնան մեծամասնութեամբ, փոխանակ ուժ տալու, որպէսզի երկու օրուան դասաւանդութիւնը չորս օրուան վերածուի, կարծես պատճառներ կը փնտռեն այս գեղեցիկ ձեռնարկը քանդելու, հակառակ որ դասագրքերն ալ ձրի տրամադրուած են։

Գտնուող Հայրենակցական Միութիւններու, ուրախութեամբ պէտք է ըսել որ շարաթ եւ կիրակի օրերը պարապ չեն անցներ, հանդէսներ, երեկոյթներ, հարսանիք եւ նշանախօսութիւններ։

Կ'արժէ դիտել Նոր Ցարուան առթիւ Հայր. Միութիւններու վազքը իրարու ետեւէ, ի հարկէ բարի նախանձով. ցիկնանց Միութիւնը իր լրիկ աշխատութեան շնորհիւ ունի իր ձեռքին տակ եկեղեցի մը, որուն շէնքը տրամադրուած է գործարանատիրոջ մը կողմէ։

Կարելի է եկեղեցիին մէջ մանկապարտէզ մըն ալ հիմնել։ Բայց Ցիկնանցը կ'երեւի ի վիճակի չէ այդ գործը ստանձնելու. պատճառն է նոր կազմուած ըլլալը եւ ժողովուրդին մէջ լայն համակրութիւն չվայելելը։

Կէմէրէկի, Մարաշի եւ Եօզղատի Հայրենակցական Միութիւնները կը գոհանան միայն հանդէսներ կազմակերպելով, հակառակ որ լաւ դրամագլուխ ունին. Մասնաւորապէս Կէմէրէկի Հայրենակցական Միութիւնը որուն կը պակսի պէտք եղած կորովը ու կամքը։

Ինչպէս վերը յիշեցի Նոր Ցարուան առթիւ Եօզղատի, Կէմէրէկի եւ Մարաշի Հայրենակցական Միութիւններու տուած հանդէսները գնահատելի աշխատանք են, մանաւանդ փոքրիկներուն երգերն ու արտասանութիւնները եւ նուիրաբաշխութիւնները։ Ինչ լաւ կ'ըլլար բոլորը քով քովի գային ի սէր իրենց փոքրիկներուն, զանոնք փրկելու համար օտարացման վտանգէն։

Սարի տղայ

ՉԵԽՕՍԼՈՎԱՔԻԱ Կ'ԱՃԻ

Վերջին վիճակագրութիւններու համաձայն, Չեխօսլովաքիոյ բնակչութիւնը հասած է 14.725.000ի, ինչ որ կը նշանակէ 7ուկէս առ. հարիւր յաւելում։ Մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ 100 բնակիչ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ կիրակի, Վերսայլի մէջ տեղի ունեցաւ L'Escouade Versaillaise (1) եւ Շավիլի Երեւերու. Միութեան գնդակախաղի մրցումը։ Խաղը վերջացաւ Հայերու պարտութեամբը 4—0։ Շնորհաւորելի են հայ մարզիկները իրենց պաշտպանողականին համար։ Իրենց մէջ կը բացակայէին 4 լաւ խաղացողներ հիւանդութեան պատճառաւ։ Կը յուսանք թէ E. S. Gentilly (1)ի հետ մրցումին որ տեղի պիտի ունենայ վաղը հակառակորդին դաշտին վրայ, հայ մարզիկները աւելի լաւ խաղարկութիւն մը կ'ունենան։

Ժամադրավայր մարզիկներու. կիրակի առաւօտ ժամը 12ին «Au Puits sans Vins»։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

I

Նրան ամէնքը ծաղրում էին, ամէնքը արհամարհում եւ ազեղ ...ատակներ էին անում նրա ...։

Շուկայից անցնելիս, հացատործի տղան իր ալիւրոտ ...ակն էր զարկում նրա մէջքին. ...երող ժպիտը դէմքին կանգնում էր նա, գլուխը թափ տալիս պատանու վրայ, ապա թեւի ծայրով մէջքի ալիւրը մաքրում ու շարունակում իր ճամբան։

Թոք ու փորոտիք ծախողը ...իր արիւնոտ ձեռներով նրա փէշի ...պէս փունջ-փունջ պեխերից էր ...քաշում ուրիշների առաջ։ Բայց ...ա երբեք, այդ վարմունքից ախ...աշխացած, իր հոգու խռովքը ...էր արտայայտում, չէր բարկանում։ Միայն քիչ յետոյ, ...անձին մնալու ժամանակ, հառ...ում էր գրպանի կապոյտ թաշկինակը, ծայրը թափահարելով մաքրում էր պեխերը, որոնք կիսով ու երկարները չտեսնէին։

Շատ անգամներ, սափրիչի խանութում հերթի սպասող յաճախորդները, իրենց ձանձրոյթը փարատելու համար, զանազան դաւադրութիւններ էին լարում նրա դէմ. գլխարկը թաքցնում, մաւ եւ բանջարեղէնի կապոցները դատարկում, փոխարէնը այլեւայլ բաներ լցնում, որպէսզի նրա փնտռտուքի ժամանակ մի քիչ խնդան ու «սիրտները բացեն», կամ թէ նրա երկար հագուստների ծայրերը իրենից թաքուն աթոռի յենարանին էին կապում, եւ մարդը ոտքի կանգնելիս, աթոռն էլ իր հետ վեր հանում, եւ խնդուք ու ծիծաղով սափրիչի խանութը թնդում էր։

Եւ միշտ, այս բոլոր փորձութիւնների շնորհիւ յոգնած ու քրտնած, զւարճացողների հետ միասին ինքն էլ ծիծաղում, իր հոգու խռովքը թաքցնելու համար։

Ու այսպէս անցնում էին օրերը, իր նոր ծանօթների հետ նոր փորձանքներ էին աւելանում նրա համար, որոնցից ազատուելու համար, առանձին եղած ժամանակ միշտ ելքեր ու հնարքներ էր փնտռում։

«Զէ՛, էլ սափրիչ Յակոբի մօտ չպիտի գնամ, համը շատ են հանում», մտածում էր նա, ինքն իրեն, փողոցից անցնելիս. բայց ահա օդի ծախող Սահակի խանութին հասնելիս, ներսից վարպետ մէկը նկատելով նրան, դուրս էր գալիս խանութից եւ մի քանի հարց ու փորձից յետոյ, մէկ գաւաթ գինու հիւրասիրութեան պատրւակի տակ, յաջողում էր ներս մտցնել նըրան ու սեղանակից իր բարեկամներին զուարճութիւն պատճառել։

Ամէն անգամ նա տուն վերադառնալիս աշխատում էր այդ բոլոր փորձանքների հետքը ջնջել իր վրայից, որ կինն ու երեխաները ոչինչ չիմանան։

Ամէնից առաջ նա լաւ զըննում էր իր հագուստների բոլոր կողմերը, որ չլինի թէ տղերքը իրենից ծածուկ որեւէ բան փակցրած լինեն նրանց վրայ. յետոյ կապոյտ թաշկինակով երեսն էր սրբում, քթաբէթը շտկում, ապա ճամբան երկարացնում, որպէսզի գինուց թրջուած իր հագուստները չորանան։

Դրանը հասնելուն պէս ըսկսում էր շչշւացնել, որ գէմքի եւ հոգու խռովքը մատնութիւններ չունենան։ Սենեակի դուռը բանալուց առաջ «բարի իրիկուն»ի թոնն էր գտնում, որ ձայնը չխզւի, չդողայ եւ կինը որեւէ բան չկասկածի դրանից։

Ընտանիքի հայր էր, մեծից փոքր ակնածում էին իրենից. տան մէջ ամէն մարդ իր տեղն ունէր. իր կարգը. վարպետ Մինասի իւրաքանչիւր մի խօսքը իր ընտանիքի մէջ օրհնած օրէնք էր։

II

Աստուածածնի տօնն էր։ Ամէնքը իրենց մեծ ու պզտիկով, հացով ու թէյով ուխտի էին գնում Ս. Աստուածածնայ մատուռը։

Որը ոտքով, որը կառքով կամ ինքնաշարժով, շտապում էին, ժամ առաջ խաղողի օրհնութեան հասնել, որ պատառ սուրբ տաճարի օրհնած խաղողով բացեն։

Տասնեւհինգ տարի էր, որ վարպետ Մինասը ամուսնացել էր, սակայն մի անգամ չէր յաջողել իրեն, ընտանիքի հետ միասին որեւէ մէկ տեղ դուրս գար։

Կինը յաճախ կը գանգատւէր, որ այս մարդուն հանդիպելուց ի վեր, Աստծու արեւին կարօտ է մնացել։ «Մինչդեռ ուրիշ բախտաւորներ, բարեկամ ու դրացի, տարին տասներկու ամիս ուր որ ասես կ'երթան, ման կը գան, կ'ուրախանան ու կը լիանան, ինքը չորս պատի արանքում բուի պէս գերի է մնացել, եւ էն մեռելի տունը, որ մեռելի տուն է, այնտեղ էլ չի երեւայ»։

ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

(Շար.)

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Հալիլ Օղլու Քեամիլ անուն երեք անձեր, որոնք ձերբակալուած եւ Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին ղրկուած են:

ԶԷՆՔԵՐԸ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԻՆ

Մէնէմէնի շրջանակին ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ իր զէնքերը յանձնելու: Մինչեւ յունուար 15 պայմանաժամ տրուած էր: Մինչեւ հիմա 50 մավզէր, 100 ատրճանակ եւ բազմաթիւ փամփուշտներ յանձնուեցան: Հրամանին հակառակ շարժող եւ զէնքերը պահողները պատերազմական ատեանին պիտի յանձնուին: Գիւղացիներն ալ պատրաս ենիրենցզէնքերը յանձնելու:

Ֆոչայի մահափորձին հեղինակները

Ֆոչայի մահափորձի դէպքին առթիւ ձերբակալուածները 20 հոգի են: Ասոնց մէջ կը գտնուին «Հիզմէթ» թերթին Ֆոչայի թղթակից Հասան Պասրի, աւագ ուսուցիչ Ճէմալ եւ ուսուցիչ Սապիր Ահմէտ: Հասկցուած է որ Ֆոչայի դէպքին առիթ տուած է գայմագամին այն ընթացքը, որով դրամական տուգանք առնուած է ժողովրդ. դըպրոց չյաճախողներէն:

Ձերբակալուածները պիտի դատուին Իզմիրի եղեռնադատ ատեանին առջեւ, ոչ թէ Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին:

Թուրք-Չեխօսլովաք դաշնագիր

Թուրքիոյ եւ Չեխօսլովաքիոյ միջեւ, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու մտադրութեամբ սկսուած բանակցութիւնները վերջացան յաջողութեամբ: Բոլոր կէտերուն վրայ երկու կողմերն ալ համաձայն են: Դաշնագիրը պիտի ստորագրուի յառաջիկայ շաբաթ օր:

Վենիզելոսի ճամբորդութեան վերջ

Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս, Նախարարներու խորհուրդին տուաւ մանրամասն զեկոյց մը իր վերջին ճամբորդութեան մասին: Վենիզելոս կը հաւաստէ թէ դէպի Վարշաւիա եւ Վիեննա իր ճամբորդութիւնները ոեւէ քաղաքական բնոյթ չեն ունեցած:— Աւստրիա, կ'ըսէ Վենեզելոս, յունական ծխախոտի լաւագոյն յաճախորդն է. Լեհաստան նոյնպէս կրնայ նպաստաւոր շուկայ մը դառնալ նոր արտադրութեան համար:

«Միւս կողմէ, համոզուած եմ որ Յունաստանի եւ Լեհաստանի միջեւ, շատ չանցած, բանակցութիւններ պիտի սկսին բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքի մը կնքման համար»:

Գալով Պելկրատ տուած իր այցելութեան, Վենիզելոս կը յայտնէ թէ երկու երկիրներուն միջեւ որեւէ տարակարծութիւն չկայ եւ թէ Պելկրատի իշխանութիւնները համոզուած են որ Յունաստանի համար անհրաժեշտ է բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Իտալիոյ հետ: Աւէն ուր որ գացած է Վենիզելոս ուժգնօրէն յայտնած է թէ դաշնագրերու վերաքննութեան մասին Յունաստանի հանդէպ եղած վերագրումները անհիմն են:

Ռուսիոյ պարենաւորման հարցը

Համաձայն պարենաւորման նոր կարգադրութեան, ժողովուրդը բաժնուած է չորս դասի. երրորդին մէջ կը գտնուին կառավարական պաշտօնեաները եւ այդ պատճառով ալ Փեթրոկրատի պաշտօնեաներուն մեծագոյն մասը անօթի կը մնան:

Ռուսական թերթի մը Փեթրոկրատի թղթակիցը կը գրէ թէ քաղաքը բաժնուած է զանազան թաղամասերու եւ թէ ուտելիքները նախ կը ղրկուին այն թաղերը ուր կեդրոնացած են գործարաններն ու արհեստանոցները: Կեդրոնի թաղերուն մէջ, ուր գործաւորները ցանցառ թիւ մը կազմեն, շատ ուշ ուտելիք կը ղրկուի եւ նոյն իսկ, կարգ մը նիւթեր, ինչպէս կարագ, օճառ, միս, բնաւ չի գտնուիր: Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ պաշտօնեաները որոնք կեդրոնի թաղերը կը բնակին, զրկուած են ամէն բանէ:

Ռուսիոյ գերման աշխատաւորները

Պերլինի մէջ հրատարակուող ռուսական թերթ մը «Ռուլ» կը գրէ թէ Ռուսիոյ մէջ աշխատելու հրաւիրուած գերման գործաւորներն ու արհեստագէտները պայմանագրութիւն մը կնքած են բոլշեւիկ կառավարութեան հետ: Այդ պայմանագրութեան համաձայն, կառավարութիւնը պարտաւոր է անոնց ամսաթոշակին կէսը օտար դրամով ղրկել անոնց ընտանիքներուն: «Ռուլ» կը հաւաստէ թէ Ռուսիոյ դրամական տագնապը նկատի ունենալով, կառավարութիւնը առաջարկած է գործաւորներուն որ կամովին հրաժարին այդ պայմանէն: Բայց անոնք, համայնավար ըլլալով մէկտեղ, ականջ չեն կախեր եւ կը սպառնան հեռանալ Ռուսիայէն, եթէ այդ պայմանը չյարգուի:

Զինովիեվ գործի վրայ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 15 յունուար.— Զինովիեվ նշանակուեցաւ խորհրդական Գ. Միջազգայինի: Մոտերս պիտի մեկնի արտասահման, Գ. Միջազգայինի օտար գործակալներու կողմ ներշնչելու մասնաւոր առաքելութեամբ...:

Հնդիկ խռովութիւնները կը շարունակուին

Կալկաթայէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն ճամբորդական կառախումբ մը գծէն դուրս ելաւ Ռանկփուրի եւ Շամփուրի միջեւ: Արկածէն երկու ժամ յետոյ, այդ գիծով պիտի ճամբորդէր Հնդկաստանի փոխարքան, Տէլհի երթալու համար: Մանրամասնութիւնները կը պակսին, սակայն կը կարծուի թէ դիտումնաւոր կերպով պատրաստուած ոճիր մըն է:

Շոլափուրի մէջ բախումներու ընթացքին սպաննուած կամաւորներու ի յիշատակ, Պոմպէյի մէջ յեղափոխականները կը պատրաստուին սուգի օր մը յայտարարել: Տեղական իշխանութիւնները չափազանց մտահոգ են եւ զինուորական մեծ ուժեր բերել կուտան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Կ. Կ.ի խորհրդակցական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին պատուիրակութեան մէջ 71 Ave. Kléber.

Ժամը 7.30ին կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Փարիզի, Պուա.Քոլոմպի, Պիյեանքուրի կոմիտէութեանց եւ Ալֆորվիլի ու Արնուվիլ-Սարսէլի ենթակոմիտէութեանց ներկայացուցիչները եւ գանձապահները անպատճառ իրենց տետրակներով նոյն տեղը:

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 4ին ընկ. բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը 27 Ave. Bellevue. Առանց կարեւոր պատճառի բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին 79 Rue Chambards (Bois Colombes)ի սովորական հաւաքատեղին, շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին, Օրակարգի սպառումէն վերջ տեղի կ'ունենայ վիճաբանական ժողով:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը, վաղը կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը 21 յունուար Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը, կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ուսանողները Միութեանս ընդհ. ժողովին այս կիրակի առաւօտ ժամը ժամը 10ուկէսին, Cité Universitaireի հայկական բաժնին մէջ, 41 Bd. Jourdan, Paris.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ լէ կոնէսի երիտասարդութեան փափաքով, Պ. Սաքօ Յակոբեան սիրայօժար ստանձնած է տեղւոյս մէջ երգչախումբ մը կազմել: Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի 22 յունուար Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Նիկողոսեանի սրճարանը, 121 Ave. de l'Uniou, Առնուվիլ լէ կոնէս:

Տէր եւ Տիկին Բարունակ Բուլճեան, Պ. Տիրան Բուլճեան, Տէր եւ Տիկին Ժօռժ Բուլճեան, ինչպէս նաեւ Բուլճեան եւ Էօմէրեան ընտանիքները ամենախոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՌՕՊԷՌ ԲՈՒԼՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 24 տարեկան հասակին մէջ. խոր սուգի մատնելով իր ծնողքը, եղբայրները, ազգականները եւ իր բոլոր բարեկամները:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ ժամը 2.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, եւ ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Vaucressoneի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար, Բուլճեան ընտանիքին դամբարանին մէջ:

Պ. Սարգիս Միրիճեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկ. Հայկանոյշ Թահտաճեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Թահտաճեան, Տէր եւ Տիկ. Խունկիանոս Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Միրիճեան (Պէյրութ) Տէր եւ Տիկ. Կ. Միրիճեան (Արժանթին), Տէր և Տիկ. Կ. Թաթիեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Կ. Յովհաննէսեան (Արժանթին) ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօրը, զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ԼՈՒԻԶԱ ՄԻՐԻՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ յունուար 13ին, Juvisyի իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 10ին, տեղւոյն գերեզմանատան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

20 Յունուար Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30—9.15, Ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան), 8.30—10.15 պատմութիւն հայ գրականութեան (ընկ. Պ. Մինասեան):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի լէ Մուլինօ, Կ. Գ.— 35:
Պարժոլ, Ե. Կ.— 35:
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140:
Փավիյեօն սու Պուա, Ս. Տ.Մ.—85:
Ժանթիյեի, Օ. Ժ.— 35:
Լը Քանէ, Պլուզ.— 105:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave Kléber. Նիւթ՝ շարունակութիւն մաքերի փոխանակութեան Պ. Վրացեանի «Խորհուրդների տասը տարին բանախօսութեան» առթիւ:

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
18 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1471 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅՈՒՍԱՏՈՒ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Կը լսենք թէ Փարիզի մէջ երիտասարդ գրողներու ընտիր ...ւմբ մը, լծուած է նոր փորձի մը, յստակ ու մտածուած ...ղղութեամբ՝ իր խօսքը կանչելու հայ հանրային ու գրական ...ամփոփ...անին մէջ։

Մօտէն կամ հեռուէն, կը ճանչնանք բաղկացուցիչ տար-...րը եւ իրաւունք ունենալ կը կարծենք ենթադրելու թէ «Յարդ-...ղ»ի անվերջ եւ յաճախ անպէտ խօսուըրտուքներու ձախո-...ւթենէն յետոյ, գտած են թելը որ պիտի կրնայ նոյն ճամ-...ուն վրայ, համերաշխութեան ու ամուր ներդաշնակութեան ...ծնոլորտի մը մէջ՝ դէպի հուսկ կայանը քաշել խառնուած-...ով, կրթութեամբ, ըմբռնումով եւ ճաշակով այլազան՝ երի-...տասարդ ու դժգոհ այս կորովները։

Յստակ գաղափար մը կազմելու եւ կշռուած գնահատման ...ենթարկելու համար երիտասարդներու այս նոր կազմն ու ...նոր ձգտումը, պէտք է անշուշտ սպասել առաջին երեւումի ...ը — ելոյթ մը հաւանաբար — հայ գրական բեմին վրայ, բե-...անացի թէ գրաւոր յայտարարութիւն մը, որ անշուշտ չու-...անար։

Բայց առանց ատոր ալ, ատենն եկած էր կը կարծենք, որ ...արիզի հայ երիտասարդ գրողները համախումբ ուժով, առա-...ին քարը գլորէին յարաճուն շարժումի մը, որուն արձագանգ-...ները գաղութներու մէջ — թեր կամ դէմ — փրկարար միայն ...ան ըլլալ։ Թող պոռան իրենց զսպուած հոգիներուն զայ-...ոյթը, նոյնիսկ կարելի կոպտութեամբ, անխնայ, անվարան եւ ...անկատ, եթէ այդ է որ կը փնտռէին ու չէին գտներ. Թող ...ոռթկան ու պարպեն մինչեւ յատին շիթը՝ իրենց մէջ կու-...ակուած դառնութիւնները, եթէ այդ էր որ կը կաշկանդէր ...անոնց ստեղծագործ ազատութիւնը։ Մէկ քանին անոնցմէ ...որոնք կը ճանչնանք մօտէն կամ հեռուէն, փոթորիկ կ՚ուզէին ...ւ կը նեղուէին աջ ու ձախ կաշկանդումներէն։ Ատեն է որ ...ոյց տան իրենց զայրոյթին կամ քինավար մաղձինպարպու-...թիւնը կամ փաստեն անոնց ծանրութիւնը։ Որովհետեւ փոթո-...իկ մը կամ պոռթկում մըկ՚ըսենք, անհրաժեշտ է կ՚երեւի, յըս-...ակօրէն քաշել կարենալու համար մեր գրական անդաստանին ...ոնէ ցցուն գիծերը։

Արդար կամ անհիմն, շատ են գաղթահայ երիտասարդ ...ողներու ուղղուած մեղադրանքները։

Հիմնաւոր կամ նոյնիսկ գիտումնաւոր, կծու եւ այլազան ...ն գրական վաստակաւորներու շեշտուած սլաքները։

Թող ուրեմն, շարժումը ծայր տայ, եւ իւրաքանչիւրը գիտ-...այ բազմիլ իրեն արժանի աթոռին վրայ, եթէ այդ է որ գաղ-...թահայ նոր գրողները կը փնտռեն՝ իբր մէկը իրենց նպատակ-...ներէն։

Հիներու մասին չենք խօսիր։ Տուած են իրենց առաւելա-...ոյնն ու թերեւս նաեւ լաւագոյնը, պայմաններու մէջ՝ որոնց ...աժանութիւնը ընդունիլ եւ հաստատել գոնէ մէկ քանիներու ...ամար, պարտք է նուազագոյն արդարութեան։

Իսկ նորերը առհասարակ, բացի մէկ քանի բախտաւորնե-...րէ, գիտենք թէ կ՚ապրին, այսինքն՝ արագօրէն կը մաշին նիւ-...թական ու հոգեկան տխրութեան մը մէջ, ուր ստեղծագործ ...իգի վարանումներուն կը խառնուին ամէնէն զոհեիկ, առոր-...այ եւ եղկելի հոգերը։ Տխրութիւն՝ որ մինակը պիտի բաւէր ...ամենէն ամուր հոգիներն իսկ ցնցելու եւ լեցնելու դառնու-...թեամբ որ անշուշտ կը շեղէ նայուածքը ու կը մղէ շրջա-...պատն ու աշխարհը դիտելու սեւ թելադրութիւններով։

Այս չէ՞ արդեօք մէկը պատճառներէն, որ ի միջի այլոց, հի-...ի ու նորի կապերուն վրայ, պաղ կը փչէ։ Բնական ու մարդ-...կային, որուն դէմ անհատը միայն պարտաւոր է ծառանալ ու ...հայութեան ներկայ դժնդակ պայմաններուն մէջ, հիմնական ...չ մէկ դարման փնտռել հաւաքական միջոցներէ։

Բայց, ինչ որ մանաւանդ տուն կուտայ նորերու դժգո-...թեան եւ զանոնք իբր զսպուած ըմբոստներ կը ցցէ հիներուն ...դէմ, արտայայտուելու կաշկանդումն է։ Յաճախ կը գանգա-...տին թէ ազատութիւնն իսկ չունին լոյսին բանալու իրենց ...ստեղծագործական յանդգնութիւնները։

Շիտակ է թէ գաղթահայ նոր գրականութիւնը տակաւին չէ ...գտած իր օրկանը՝ հակառակ թերթերու եւ հանդէսներու ար-...տառոց, խայտաբղէտ բազմութեան։

Հայ մամուլը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ենթարկուած ...է կուսակցական կամ անհատական անհրաժեշտութիւններու, ...ինչ որ անշուշտ տեսակ մը գրաքննութիւն կը պարտադրէ։ ...Պէտք չէ մեղադրել։ Որովհետեւ իբր օրաթերթ, ան ստիպուած ...է հպատակելու իր օրէնքին։ Պիտի սնուցանէ եւ գոհացնէ այ-...լազան ճաշակներու եւ ըմբռնումներու տէր բազմութիւն մը, ...որ ամէնէն առաջ՝ իր ընթերցումին մէջ կը փնտռէ իր աւան-...դական խառնուածքին նկարագիրը։ Օրաթերթը եթէ վէճի եւ ...նոր հոսանքի բերան չէ, այդ պարտականութիւննունի։ Իսկ առ ...հասարակ, տարբեր չէ նաեւ պարագան մեր գրական մամուլին, ...որ կը քալէ գրական աւանդութեան ճամբէն։ Նոր օրերու, մեր ...գաղթային մարզանքներու, դիտողութիւններու եւ իւրացում-...ներու ոգին, կը պակսի անոր, որովհետեւ, կը պակսի նաեւ ա-...նոր համապատասխան հանրութիւնը, որ նոր սկսած է հասնիլ։

Նոր գրողին առնելիքն ու տալիքը, ահա այդտեղ կը սկսին։ ...Պիտի առաջնորդէ վաղուան հասարակութիւնը, վաղուան հի-...ները, այսօր տակաւին անփորձ, վարանոտ, հինի եւ նորի ընտ-...րութեան մէջ շփոթ, թերեւս նաեւ անճաշակ ու հաստամիտ։ ...Եւ իր առաքելութեան ճամբուն վրայ, անշուշտ պիտի հրմշտկէ ...ու տապալէ քանի մը կուռքեր։ Հոգ չէ։ Որքան ալ ցաւալի ըլ-...լայ, իր իրաւունքն է, կը բաւէ որ կարենայ քանդումէն յե-...տոյ, կամ անոր զուգընթաց կերտել, հինին տեղ հպարտ ու ...փառայեղ կանգնել նորը, ինքզինքը։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՔԷՄԱԼ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՑՆԷ ԲՌՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Այն պահուն, երբ կը սկսի Մէ-նէմէնի դէպքերուն հետեւանքով ձերբակալուածներուն դատավարութիւնը, Թուրքիայէն ստացուած լուրեր ցոյց կուտան թէ, ըստ լաւատեղեակ շրջանակներու, Մէնէմէնի դէպքերու արժէքը դիտումնաւոր կերպով կը չափազանցուի Քէմալի կառավարութեան կողմէ։ Կառավարութեան նպատակն է այդ պատրուակով հաստատել ահաբեկման վարչաձեւ մը, բնաջնջելու համար ընդդիմադիր տարրերու խլրտումները, որոնք կը յայտնուին մերթ ընդ մերթ Ֆէթհիի կուսակցութեան կազմալուծումէն ի վեր։

Կը յիշուի թէ Ֆէթհի երբ հիմնեց իր ազատական կուսակցութիւնը, երկրին բոլոր կողմերը բազմաթիւ կուսակիցներ շահեցաւ, դժգոհներ էին, որոնք Մուսթաֆա Քէմալի մասին վստահութեամբ տոգորուելէ վերջ, տեսեր էին թէ անզօր է առաջքն առնելու տնտեսական եւ ելմտական տագնապին։

Շատ չանցած ներքին ճնշումներու ազդեցութեան տակ, Ֆէթհի ստիպուեցաւ լուծել իր կուսակցութիւնը, որ իր գտած մեծ յաջողութեամբ, լուրջ սպառնալիք մը կը դառնար Խալքի գլխուն, որուն նախագահն էր Մուսթաֆա Քէմալ։

Սակայն, հակառակ ազատական կուսակցութեան լուծման, անոր անդամները ջանացին նոր ընդդիմադրութիւն մը կազմակերպել, անշուշտ ընդդէմ Խալքի եւ անոր նախագահին՝Մ. Քէմալի, որ ցարդ վարժուած էր կառավարելու առանց ընդդիմութեան։

Ահաբեկման քաղաքականութիւնը որ կը ճնշէ այսօր ընդդիմադիրներուն վրայ, արդէն տուած է իր արդիւնքը, որովհետեւ լուր կը տրուի թէ՝ ազատական կուսակցութեան նախկին բազմաթիւ անդամներ, որոնք կը վախնան ճնշուելէ եւ հալածուելէ, դիմում կը կատարեն մտնելու կազին կուսակցութեան մէջ։

Պատերազմական ատեանը կը գործէ

Պատերազմական ատեանի դատավարութիւնները դռնփակ պիտի ըլլան։ Զանազան տեղերէ ղրկուած ձերբակալեալները փութով կը հարցաքննուին։ Կին ձերբակալուածները 14 հոգի են, որոնք կառավարական շէնքին գետնայարկի սենեակները դրուած են։ Ֆոչայի դէպքին քննութիւնն ալ պատերազմական ատեանին յանձնուած է։

Զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի։ Մէնէմէնի ենթակայ 27 գիւղերէն եօթնին մէջ խուզարկութիւն եղած եւ 80 մավզէր ու 30 ատրճանակ գտնուած է։ Խուզարկութիւն պիտի ըլլայ Էմիրալէմ, Քուքլիճէ եւ Ալի Աղա գիւղերուն մէջ։

Մէնէմէնի դէպքը այնքան գէշ ազդած է Իզմիրցիներուն վրայ որ կարգ մը պանդոկներ Մէնէմէն եկողներուն պառկելու տեղ չեն տար։

Ըմբոստներուն եզրգուիչներուն համար զինուորական պատժական օրէնքը պիտի գործադրուի։

Եթէ այս տեսակ յանցանքներու համար զին. օրէնքին մէջ տրամադրութիւն չգտնուի, պատժական օրէնքին 146րդ յօդուածին համաձայն մահապատիժ պիտի պահանջուի։ Ամբաստանեալները փաստաբան չեն կրնար վարձել։

Սարը, Լութֆուլլահ եւ Քեամիլ անուն 3 հօճաներ ձերբակալուած են։ Ասոնցմէ Քեամիլ եւ Լութֆուլլահ ժամանակին Պալըքէսիրի եւ Պիղամիչի գիւղերը ճամբորդած եւ բազմաթիւ հետեւորդներ ունի այնտեղ։

Պատերազմական ատեանին հրամանով, Իզմիրի մէջ հարցաքննուեցան «Հիզմէթ» թերթին խմբագիրները։

Հաստատուած է որ Ագհիսարի Միւտիւր գիւղին Սէրպէսթ կուսակցութեան նախագահ Համտի Ապտուլլահ օղլու Նաքշիպէնտի աղանդին կը պատկանի, եւ կարգ մը շէյխերու հետ յարաբերութիւն ունեցած է։ Յիշեալը, չորս ամիս առաջ, սըրճարանի մէջ ժողովուրդին ըսեր է. «Եթէ Ֆէթհի պէյ ընտրութեան մէջ չյաջողի, մենք պիտի ըմբոստանանք կառավարութեան դէմ եւ պիտի տապալենք զայն մօտերս. կը տեսնէք»։ Տեսնուած է որ չորս ամիս առաջ ըսած այս խօսքերը կապ ունին յետադիմական շարժումին հետ։ Յիշեալը մօտերս Մէնէմէն պիտի ղրկուի։

Մուսթաֆա Քէմալ գործի գլուխ

Մէկ քանի օր առաջ գրեր էինք թէ Մ. Քէմալ որոշած է քաղաքական գործօն դեր կատարել։ Այս մասին «Միլլիէթ» հրատարակած է հետեւեալ լուրը.—

«Վերջին շաբաթներու ամէնէն յատկանշական դէպքը սա է.— Հանրապետութեան հիմնադիրը եւ մեծ Ազատարարը, Մուսթաֆա Քէմալ, դուրս ելլելով պետութեան ղեկավարի անպատասխանատու դիրքէն, գործի գլուխ անցած է»։

.˙. «Ազշամ», արտատպելէ յետոյ լուրը, հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ՚ընէ.—

«Բացորոշ չըլլալուն համար, այս լուրը շատ մը մեկնութիւններու տեղի տուաւ։ Խնդիրը էնկիւրի հարցուցինք եւ հասկցանք թէ կացութեան մէջ որեւէ փոփոխութիւն չկայ։ Միայն, իր վերջին ուղեւորութեան ընթացքին կրած տպաւորութիւններուն վրայ, կազի փաշան աւելի շատ կը շահագրգռուի երկրին գործերովը։ Այս առթիւ Խալքի կազմակերպութիւնն ալ կը զօրացուի»։

.˙. «Սօն փօսթա» ալ էնկիւրիի իր թղթակցին հետեւեալ մասնաւոր հեռագիրը կը հրատարակէ.

«Վերջին շաբաթներու ամէնէն ուշագրաւ դէպքը այն է որ, կազի փաշան դուրս ելած է պետական վարիչի անպատասխանատու դիրքէն եւ գործին գլուխը անցած է, կազի փաշային ուղեւորութեան հետեւանքով պատրաստուած բարենորոգման ծրագիրը պիտի ենթարկուի իր հաւանութեան, եւ երկիրը պիտի օգտուի հանրապետութեան նախագահին գծելիք ուղղութենէն, յայտնելիք կարծիքներէն եւ ընելիք պահանջներէն»։

Թուրքիա Ֆրանսայի դէմ

Պոլսոյ Թրքական «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ.— Որովհետեւ Հանրային Պարտուց խնդիրը չի կարգադրուիր համաձայն ֆրանսական դրամատէրներու փափաքին, որովհետեւ Թուրքիա հաստատուած ֆրանսական ընկերութիւնները իրենց դիրքը կը կորսնցնեն իրարու ետեւէ, որովհետեւ Ֆրանսա դժգոհ է քաղաքական ճօճանակին ուղղութենէն, որովհետեւ Թուրքեւյոյն դաշնագրին կնքումէն յետոյ, շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղուեցաւ Մուսոլինիի, Թէվֆիք Րիւշտի Հռոմ այցելեց, մինչ միեւնոյն պահուն Ռուսիոյ արտաքին գործավարը Միլան կ՚երթար եւ տեսակցութիւն մը կ՚ունենար Կրանտիի հետ, Ֆրանսա կը կասկածի բոլոր այս դէպքերէն եւ կը կասկածի թէ Իտալիա եւ Թուրքիա կարեւոր դեր մը պիտի խաղան նոր խմբակցութեան մէջ, որ պիտի կազմուի։

Համեւրոպայի յանձնախումբը

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ՞Ն

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը իր առաջին նիստը գումարեց ուրբաթ առաւօտ, Ժընեւի մէջ։ 23 պետութիւններ ղրկած էին իրենց ներկայացուցիչները։ Առաջին նիստին մէջ լսուած բոլոր ճառերը գլխաւորաբար կ՚անդրադառնան տնտեսական համաշխարհային տագնապին։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը Քուրթիուս առաջարկեց որ ընդունուի խորհրդ. կառավարութեան մասնակցութեան սկզբունքը, որուն ժառանգ Իտալիոյ արտաքին նախարարը եւ պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտները Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան մասին։ Կրանտի յայտնեց թէ չի կրնար ըլլալ եւրոպական միութիւն առանց բոլոր երկիրներու եւ մասնաւորաբար Ռուսիոյ մասնակցութեան։ Անգլիոյ ներկայացուցչին Հէնտըրսընի առաջարկին վրայ, կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որ պիտի պատրաստէ ժողովին օրակարգը եւ քննէ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան հարցը։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսա ամէնէն վերջը ազդուեցաւ համաշխարհային տնտեսական տագնապէն։ Ուշ կանուխ, ինկաւ սակայն ցանցին մէջ եւ ժողովուրդէն յետոյ, պաշտօնական շրջանակներն ալ կը մտահոգուին հետզհետէ աճող անգործներով, որոնց մեծագոյն մասը առայժմ օտարներ են։ Յունուար 3ի վիճակագրութեան մը համաձայն պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւն էր 13,149, որոնց 10,801ը այրեր եւ 2348ը կիներ։

Ատկից մէկ շաբաթ առաջ նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 11,952։ Մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 1197 անգործներու յաւելում մը։

Յունուար 10ին վիճակագրութիւնը, ամբողջապէս անգործ բանուորներու թիւը ցոյց կուտայ 17,499 (որոնց 13981 այր)։ Ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 4350ի յաւելում մը։ Անցեալ տարի նոյն շրջանին, անգործներու թիւն էր 1100, մէկ տարի վերջ ուրեմն, նոյն օրը, 16,399ի յաւելում մը։ 1926-27ի մեծ տագնապին, 1927 մարտ 10ին, ամբողջ Ֆրանսայի անգործներու թիւն էր 81916։

Տագնապին զարգացումը.— 1930ի սկիզբէն ի վեր, արձանագրուած անգործներու թիւը ցոյց կուտայ հետեւեալ ելեւէջը.— 25 յունուար՝ 1484,— 26 ապրիլ՝ 1203,— 26 յուլիս 856, 27 սեպտ. 988։ Այս թուականէն կը սկսի բարձրանալ. 31 հոկտեմբեր՝ 1663,— 29 նոյեմբեր՝ 4893,— 27 դեկտեմբեր՝ 11952,—3 յունուար 1931ին թիւը բարձրացած է արդէն 13149ի։

Վտանգուած ճիւղեր.—Ո՞ր ճիւղերուն մէջ ամենէն աւելի երեւան կուգայ գործի տագնապը։ Ամենէն աւելի անգործներ կը համրուին մետաղագործութեան շինութեան, առեւտրական գրասենեկային մեծաքանակ նպարեղէնի փայտի ճարտարարուեստի, զգեստեղէնի, փոխադրութեան, կաշիի, մորթի եւ գրքի գործերու մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ.— Մեքսիքօ քաղքին մէջ մեծ յուզում կը տիրէ ուժգին երկրաշարժի մը հետեւանքով, որ տեւեց աւելի քան երկու վայրկեան։ Երկրաշարժի պահուն, երկինքին վրայ նշմարուած է դեղնորակ լոյս մը, փայլակներով, որ ժամ մը փեւած է։

ՆՈՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Մանչեսթըրէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, գործատէրերու եւ գործաւորներու ներկայացուցիչներուն մէջ, բանակցութիւնները խզուած են, գործաւորներու առաջարկը մերժուած ըլլալով գործատէրերու կողմէ։ Այս խզման հետեւանքով, երէկուընէ սկսեալ 250,000 բանուորներ անգործ կը մնան։

ԼԵՀԵՒՌՈՒՄԷՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— 1926ին Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ կնքուած փոխադարձ ապահովութեան եւ երաշխիքի դաշնագիրը որ կը վերջանար այս տարուան մայիսին, վերանորոգուեցաւ Ժընեւի մէջ, երկու պետութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ժամանակին, մարդիկ մասնաւոր ղողով մը կը խօսէին սահմանին «այն կողմին» մասին։

Իզգերցիներն էին անոնք, որ երբեմն կը մօտենային, եւ, կարծես խօսքը սգաւոր տան մը մասին ըլլար, տխուր եւ հառաչագին բաներ մը կը պատմէին այն ժողովուրդին մասին, որ սահմանին միւս կողմն էր, «զուլումի» երկրին մէջ։

Օ՜ դառն խաղ,— դիրքերը փոխուած են հիմա։ Այսօր հառաչագին նոյն շեշտովը մարդիկ կը խօսին սահմանին միւս կողմին մասին։ Երէկ սեւ զուլումին մասին կը խօսէին, այսօր կարմիր զուլումին։ Սգաւոր բան մը կայ այն խօսակցութիւններուն մէջ, որոնք կը վերաբերին Հայաստանին։ Խոստովանինք, որ ուրիշներ,— Ռամկավարները,— հարսնեւորի պէս կը խօսին նոյն այդ Հայաստանին մասին։ Սակայն կացութիւնը չի փոխեր այդ պարագան։ Երէկ ալ, երբ մարդիկ կը խօսէին երկրի զուլումներուն մասին, Պալը-Ալիի բարձունքին վրայ ունէինք հայ մարդիկ, որոնք փատիշահըմ չօք եաշա կը պոռային, արտայայտելու համար իրենց գոհունակութիւնը «երկրին» մէջ կատարուած «բարենորոգումներուն մասին»։

Կը կարծէք թէ չե՞ն գիտեր իրական կացութիւնը, երկրին մէջ։ Գիտեն, շատ լա՛ւ գիտեն։ Սակայն ազգութեան ըմբռնումի այս մակաբոյծ տեսակէտները, ազատութեան գաղափարի այս մանրէաբանական գոյացութիւնները, որ մեր Ռամկավարները կը ձեւացնեն, երբեք ու երբեք չպիտի կարենան ցոյց տալ առողջ գիտակցութեան մը նշանը։ Եւ մենք երբեք չենք սպասեր Ռամկավարներու այդ բարեփոխումը։

Անհրաժեշտ է սակայն, գոնէ մեր ընկերներուն եւ մեր ընթերցողներուն համար, բացատրել Հայաստանի իրական կացութիւնը, որուն մասին քիչ բան գիտեն անոնք։

Այո՛, մեր Դաշնակցական ընկերներն ալ չեն գիտեր իրական վիճակն ու կացութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ չենք զարմանար, երբ մեր մտաւորական ընկերները, ժամանակ առ ժամանակ, կը խօսին Հայաստանի մասին ու կ'ըսեն.— «Հայաստան կայ ու կը մնայ, միայն վարչաձեւն է փոխուած»։

Ռամկավար բացատրութիւն, չըսելու համար տգէտի խօսք։

Վարչաձեւի փոփոխութիւն չէ, այլ պարզապէս օտար գրաւում։ Երկիրը մերը չէ հիմա, թէեւ դեռ հայ պաշտօնեաներ կան այնտեղ։ Վարչաձեւի փոփոխութիւնը կատարուած է, օրինակի համար, Ռուսիոյ մէջ, ուր երէկ միապետութիւն հաստատուած էր, այսօր խորհրդապետութիւն (U. R. S. S.)։ Ահա այդ պետութիւնն է, որ ձեռքը դրած է մեր երկրին վրայ։ Թէ ինչո՛ւ, բացատրութիւնը տալ քաղաքական պատճառաբանութեամբ՝ կը կարծեմ որ մակերեսային վերլուծում մը կը դառնայ։ Օրաթերթերէն մինչեւ սըրճարան, բացատրելու այդ եղանակը փոփոխութիւն չի կրեր, — «Ինկիլիզը այսպէս կ'ուզէ, Մոսկոֆը դէմը կանգնած է», եւլն.։ Իսկական բացատրութիւնը մեզ կը տանի պատմա-փիլիսոփայական խորունկ վէճի մը, կենսա-հոգեբանական եւ ցեղաաշխարհագրական մեծ հարցի մը, արեւելքի եւ արեւմուտքի պայքարին վարդապետութեան, ինչ որ դուրս է մեր նիւթէն։ Կը բաւէ միայն ըսել թէ Ռուսիա ուշ կամ կանուխ, բարեկամաբար թէ թշնամաբար, պիտի գրաւէր մեր անկախ երկիրը։ Քաղաքական դէպքերը նպաստեցին եւ հիւսիսէն հարաւ իջաւ այդ թշնամին, որուն մասին ոմանք մասնաւոր տկարութիւն մը ունէին Կովկասի մէջ (ռուսասիրութիւն), իսկ այսօր Ռամկավարները՝ արտասահմանի մէջ։ Այդ թշնամին, քանի կը մնայ Արարատեան դաշտին վրայ, երբեք թոյլ չպիտի տայ երկրին բարգաւաճման՝ անկախ հայրենիք մը, հայկական ու ազգային տուն մը դառնալու հեռանկարով։ Հետզհետէ հողն ու մարդիկ պիտի ռուսանան, («մեծապետական շովինիզմ» կը կոչուի հիմա այս ցանկութիւնը որ արդէն ցոյց կուտայ իր դիմագիծը Երեւանի «Հանրապետութեան» մէջ)։

Ահա թէ ինչո՛ւ միամտութիւն է ըսել, թէ «հայրենիք մը ունինք այնտեղ, որ մերն է»։ Ո՛չ, խլեցին մեզմէ, եւ մենք տէրը չենք հիմա։ Այդ «հայրենիքը», եթէ այսպէս երթայ, շատ դժբախտ ճակատագիր մը ունի։ Պիտի ռուսականանայ։ Երէկ դժբախտութիւն մը եղան մեզի համար մեր ռուսասէր մտաւորականները, վաղընոյնպէս՝ երբ երկրին երիտասարդներուն հոգիին մէջ իսկ հայրենիք մը չպիտի մնայ։ Ըսել կ'ուզեմ, որ Ռուսիան թշնամի մըն էր, այսօր այդ թշնամին տէրն է մեր երկրին։ Հետեւաբար վտանգաւոր է առտու եւ իրիկուն յայտարարել թէ միայն վարչաձեւն է որ փոխուած է այնտեղ։

Թէ՛ իրապէս Ռուսիան, կործանելով հանրապետութիւնը որ իսկապէս մերն էր, այսօր կը քանդէ անկախութեան ամէն կարելիութիւն եւ յոյս, հաստատենք փաստերով։

Աթէնքի մեր ընկերը կը գրէր վերջերս թէ արտասահմանի հայ ժողովուրդը ծանօթ չէ Հայաստանի կացութեան, զոր տեսնելու համար պէտք է, կ'ըսէր, կարդալ Երեւանի հայերէն թերթերը։ Որովհետեւ, կ'ըսէր, Դաշնակցական թերթերը միայն «դէմ» է որ կը գրեն, իսկ Ռամկավարները միայն «թեր», քաղելով «Խորհրդ. Հայաստան»էն։ Սխա՛լ, մեր ընկերը երեւի չի հետեւիր ոչ Երեւանի թերթերուն, ոչ ալ մեր քաղուածքներուն։ «Յառաջ» աշխատած է քաղել ոչ միայն ինչ որ «դէմ» է, այլ նաեւ ինչ որ «թեր» է։ Իսկ Ռամկավարները երբեք «Խորհրդ. Հայաստան» չեն կարդար։ Անոնք դաշնակցական թերթերու քաղուածքներէն կ'ընտրեն ինչ որ յարմար է քշելու համար իրենց էջը։ Հաճոյքով պիտի արձանագրէինք ու պիտի գնահատէինք ձեռնարկ մը, որ կատարուած ըլլար Հայաստանի մէջ։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայրենաշէն կուսակցութիւն է, այսպէս կրնա՞ն ըսել ՀՕԿերը, որոնց հաւաքած դրամը երբեմն Զին ու մաչին կ'երթայ։ Ինչ որ կը շէնցնէ երկիրը, ստանան ըլլայ շէնցնողը թէ հրեշտակը, կը գնահատենք անկեղծութեամբ։ Եթէ չենք արձանագրեր այդպիսի ուրախալի լուրեր, կը նշանակէ թէ չենք հաւատար այդ բարի լուրերուն։ Ինչպէս կ'ուզէք, որ հաւատանք։

Շինարարութիւն կ'ըսեն, եւ կը չարեն,— գործարաննե՛ր, բնակարաննե՛ր, ճաշարաննե՛ր, Օր մը յետոյ նոյն լուրերուն աղբիւրը, խորհրդ. Հայաստանն է որ կը գանգատի։ Եւ յետոյ հայ բոլշեւիկ ճարտարապետներն են, որ կը ծաղրեն ու կը քննադատեն այդ շինարարութիւնը։

Պարտադիր կրթութիւն ըսին, եւ թիւեր տուին, նորաշէն դըպրոցներու անուններ շարեցին։ Քանի մը օր վերջ կը գրէին թէ դպրոց չկայ, կամ՝ ծնողքները չեն ուզեր վարժարան ղրկել իրենց տղաքը, որովհետեւ այն տեղ անաստուածութիւն կը քարոզուի, տղաքը գլխէ կը հանուին, իրենց ծնողքներէն կը խլեն։ Բնա՛զդ ունի, առողջ բնազդ, հայ ժողովուրդը, որ կը վախնայ այդ դպրոցներէն, մի գուցէ իր զաւակը հայրենիքի թշնամի դառնայ տրուած դասերովը,

Գիւղատնտեսութիւնը կը մըցի քաղքենի երկիրներու հետ ըսին։ Ու ի՞նչ անապարծութեամբ։ Մինչդեռ հայ գիւղացին այսօր նուազ անասուն ունի քան երէկ։ Պատերազմէն առաջ 1,765,700 ոչխար կար Հայաստանի մէջ, հիմա՝ 1,629,500, եւ դեռ ինչե՛ր կ'ըսեն կաթնատնտեսութեան համար։ Կա՛թ կը հոսի Հայաստանի մէջ։ Հապա տեսնենք։ Խոտ չկայ կ'ըսեն, անասունը ի՞նչով կաթ շինէ այն ատեն։

Երեւանցիները կ'ուրախանան ու կը պարծենան որ Հայաստանի ոչխարը կուտայ տարեկան 32 68 քիլօ կաթ, բայց Գերմանիոյ մէջ ոչխարը կուտայ տարեկան 591 քիլօ կաթ։ Հայաստանի ոչխարը կուտայ 2.7 ֆունտ բուրդ, բայց Ամերիկայի մէջ ոչխարը կուտայ 18.30 ֆունտ բուրդ։

Այսպէ՞ս պիտի պարծենային։ Ու կ'ուզէիք, որ այսպիսի սուտ պարծենքնե՞ր հրամցնէինք։

Եւ յետոյ ի՞նչ կայ գրուած խորհ. Հայաստանի մէջ։ Դուք տեսա՞ծ էք Հայաստանի թերթերը։ Մեռելութի՛ւն, ոչ մէկ լուր կամ արձագանգ ժողովուրդին կեանքէն։ Մոսկուայի ճառերը հեռագրով ղրկուած եւ գէշ թարգմանուած, եւ այդ ճառերէն փրցուած նախադասութիւններով քանի մը խմբագրական ու բանաձեւ։ Ուրիշ ոչինչ։ Երկանաքարի մը տակ կը հեծէ Հայաստանը։

Գրականութիւնը, մտաւորութիւնները լռեցուցած են ոչ միայն կարգ մը հիասթափուած հայ բոլշեւիկները, այլ նաեւ գրագէտները։ Բանաստեղծութիւնն իսկ կը գրուի... Մոսկուայի հրամանով։

Ահա մեր «հայրենիք»ը, որուն միայն «վարչաձեւն է փոխուած»։

ՇԱՀԷՆ

ԱՐՇԱԿ ԷՋԵՐ

ԱՄԲՈԽԷՆ ՀԵՌՈՒ...

Երթա՛նք, ո՛վ հոգիի բարեկամ։ Քաղքին ժխորն ու ապականած օդը, կը խեղդեն զիս։ Գիտե՞ս, գիւղացի եմ ես։ Գիտցի՛ր նաեւ, որ շատ հպարտ կը զգամ ինքզինքս գիւղացի ծնած ըլլալուս համար։

Ամբոխը՝ քաղքինին է։ Հեռու՝ ամբոխէն։ Մեծ է մեր ցաւը։ Կը զգա՞ս արդեօք։

Մեր ցա՞ւը։ Օ՛, անհկա անպատմելի հեքեաթ մըն է, որ մեր պապերէն ժառանգեցինք։ Իսկ հիմա, հասունցած է մեր ցաւը։ Ինկած ենք լուսացնցուղ քաղաքներու մէջ, կը շնչենք անոնց արտաշնչած գարշահոտ օդը, կ'ապրինք գեղէն հեռու, ժխորի մը մէջ, որ անհարազատ է մեր հոգիներուն։ Օտա՛ր է, օտար։ ո՛վ կեանքի բարեկամ։

Կը տեսնե՞նք դեղը կրկին. կը կասկածիմ. ու այս աճաւոր կասկածը կը տարալուծէ զիս, կ'այրէ՝ ամբողջ ոսկորներս։ Կը նըմանիմ քուրջի կտորի մը, յանձնուած քրջահաւաքներու վայրի քմայքներուն։

Չե՛նք տեսներ. չե՛նք։

Ինչ ընել ուրեմն։ Փախչի՛լ, փախչի՛լ միայն, ամբոխէն հեռու, դաշտերը հեռաւոր եւ անտառներն օրհնուած։

Դաշտ ու անտառ, լեռ ու ձոր, գիւղին, մեր օրհնուած գիւղին ու գիւղերուն պատրանքը կուտան ինծի։

Հոն երթանք ուրեմն։ Տե՛ս, մարգերը սկսած են արդէն հասակ նետել, գեղի մեր աղջիկներու մազերուն պէս արձակ ու առատ։ Ո՞ւր գտնեմ քաղքենի մը, որ կարենայ ըմբռնել խորհուրդն անոնց, եօթն անգամ եօթը Աւետարանի խորհուրդէն շատ աւելի խորհրդաշատ։ Ո՞ւր, ո՞ւր գտնեմ քաղքենի վիժած մը, որ գիտնայ պառկիլ արեւին տակ, հասակ հասակ մարգերուն գոգը։ Այնպէս՝ անհոգ ու անկեղծ, երազելու եւ հովուական տաղեր երգելու համար։

Բո՛ւհ, այս քաղաքն ու իր ապասերած տղաքը թո՛ղ։

* * *

Դա՛շտ երթանք, ո՛վ սրտի բարեկամ։

Այսօր, ես մերկացած եմ բոլոր դասակարգի, կեղծ ու արուեստական շպարներէս, ու գիւղիս, հին, անկեղծ եւ չարաճճի լաճն եմ միայն։

Գիտե՞ս, մենք՝ գեղի տղաքս, մինչեւ լրացնենք մեր պատանութիւնը, մերկ կը պտտինք։ Այո՛, գրեթէ մերկ։ Այնպէ՛ս վեբէն վար գեղջկական զպուն մը։ Ու այդքան միայն։

Օրհնեալ ըլլան ակն ու աղբիւրները մեր սրբազան եւ խընկելի աւանդութեանց։

Ու դաշտերը կը մեծնանք։ Մարգերուն մէջ ու ծառերուն կոճղերուն քով։ Ու մարմինները մեր, արմատ ու հասակ կը նետեն, մարգերուն եւ ծառերուն պէս անմեղ, անոնց պէս տոկուն ու հերարձակ։

Ո՛ւհ, քաղքենիները։ Կը փաթթեն ու կը փաթթուին, կ'այլասերեն ու կ'այլասերին։

Մեկնի՛նք։ Քեզի հետ դաշտ պիտի երթանք այսօր, ու դուն պիտի ճանչնաս հարազատութիւնը մեր հոգիներուն եւ զգացումներուն։

* * *

Կը տեսնե՞ս, փոխուեցայ արդէն։ Այսպէ՛ս կ'ըլլամ ես, ամէն անգամ որ գտնեմ մէկը սրտիս մօտիկ եւ հեռանամ քաղքէն ու ամբոխէն։

Հոգիիս մէջ ալ դաշտեր կը տարածուին, կակաչներով ու վայրի՛ ծաղիկներով լեցուն, եւ անտառներ սօսիներով ու նոճիներով եզերուած։

Ու կուլամ։ Անըմբռնելի քանի մը կաթիլներ կ'այրեն աչքերս։ Արցունքը չեմ սիրեր. կ'ատեմ լացողը եւ կը ջղայնանամ լալկաններ տեսնելով։ Բայց, գեղի եւ հայրենի յիշատակներուն յաճախանքը կը լացնէ զիս։ Այս արցունքէն յետոյ, ես կը նմանիմ անձրեւէն վերջ պարպուած աստղաշատ գեղեցիկ երկինքին, այնպէ՛ս նորոգուած ու սրբացած։

Այսպէս ուրեմն։ Պիտի ապրինք ամբոխէն հեռու, դաշտերուն ու անտառներուն մէջ, փոքրիկ մխիթարութիւն մը, մեր այրած կեանքին ու արեւներուն համար։

Քաղաքը օրէ օր կը սպառէ մեզ։ Քաղաքը կը սպաննէ գեղջուկի մեր մաքուր, օրհնուած եւ բաց... բանաստեղի հոգիները։

Մեռնիմ այն օրը, երբ գիւղիս երեսը պիտի տեսնեմ կըրկին։ Թո՛ղ աճինս հովերուն ու գետերուն խաղալիքը ըլլայ այն օրէն վերջ, երբ անգամ մը եւս կը խմեմ մեր ջուրերէն, առա՛տ ու արեւէն աւելի վճիտ ու պայծառ,

* * *

Եւ ահա արդէն, գիւղը իր ամբողջ տեսիլքովը կ'ապրի իմ մէջս այս պահուս, ու ես կ'ուզեմ անէանա՛լ անոր յիշատակներովը արբեցած։

Հսկէ՛, ո՛վ սրտի բարեկամ, որ քաղքենի լակոտներն սատահակ, չխանգարեն իմ սրբազան երազս։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Աթէնք

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԵՐԸ

Աթէնքի էֆիմէրիս Թու խրիմաթիսթիրիու թերթը, այսինքն «Սակարանի լրագիրը» կը գրէ.

«Վէնիզելոսի կառավարութիւնը ցարդ եւ ոչ մէկ միջոց ձեռք առաւ այն քանի մը տասնեակ հազարաւոր Հայերուն համար, որոնք Յունաստան մնալով մեզի դէմ կը մրցին եւ ապա սնանկանալով կամ գողութեամբ եւ կամ մաքսանենգութեամբ կը զբաղին։

Չի պատահիր դատ մը, ինչպէս Աթէնքի, նոյնպէս եւ Յունաստանի մէջ, նախնական դատարաններու առջեւ, որոնց ցանկին մէջ Հայու մը անունը չգրտնուի։Սնանկութիւններու մէջ Հայերը իրարու հետ կը մրցին թէ ի՛նչպէս կարենան ամէնէն առաջ Հելլէններու դրամը ուտել։ Գողութիւններու, վէճերու, դրամանենգութեանց մէջ ամէն տեղ հայկական անուններ կը տեսնենք։ Վերջապէս ե՞րբ արդեօք, Պ. Վէնիզելոսի կառավարութիւնը մեզ պիտի փրկէ այս հայկական աղէտէն»։

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԱՂՔԵՐԸ

Մելամաղձոտ շատրուա՛ններ սիրածոր,
Որոնց երգը դանակի պէս կը կտրէ...
Եւ անդնդալի՛ր ակերուն քով այդ աչքերուն՝
Սիրո՛ւն սիրտս, կարծես մանո՛ւկ կ'ըլլաս դուն,
Հէքեաթներու նայեադին պէս երբ կը տանին քեզ հեռո՛ւն։

Թարթիչներուն խոյանքը՝ անտառի մը խորհուրդին պէս՝
Ներշնչումս կը կրծէ...
Եւ եզերքներուն վրայ՝ երկրպագուած այդ աչքերուն՝
երկու ողկոյզ մշկաբուրեան՝ իր հայրենի այգիներէն,
կարծես, այս պահուս, ձեռքերն ի վար շուշանաթո՛յր՝
Սրտի՛ նման, սրտի՛ նման կը ցմլուին...։
Լեցուն սկի՜հ, սիրո՛ւն սիրտս, արբէ՛, արբէ՛
Անապական այս նեկտարէն՝ անմահութեամբ առլցուած,
Սրբութիւնով պարպէ զայն՝ արիւնին պէս փրկչական,
Եւ յետոյ, խոնարհութի՛ւն, խոնարհութի՛ւն աչքերուն...։

Եթէ նային՝ հայրենիքիս դաշտերո՛ւն չափ անհունութիւն,
Եթէ շարժին՝ սիրո՛ւն սիրտս, անուրջներուդ որորանը կը
Նազելաձեւ առագա՛ստ է, թո՛ղ տանք քեզ,
Ինչո՞ւ մնաս ներքնամռո՛ւնչ, մենակեա՛ց...։

Եթէ խօսին՝ Տիգրան Մեծի մականն է կը կարծես,
Եօթն աշխարհներ արքայօրէն գերեվարող,
Սիրո՛ւն սիրտս, դուն ե՞րբ եղար անպարտելի,
Փրփրող բաժակ, ա՛ռ, ըմբոշխնէ՛,
Ու յետոյ, խոնարհութի՛ւն, խոնարհութի՛ւն աչքերուն...։

ՈՒԽՏ[illegible]

ՊԱԼԹ

Ա. ԳՈՒՊՐԻՆ

Քանի մը տարի առաջ, Հիւսիսային Ամերիկայի Ալասքա թերակղզիին մէջ, տեղի ունեցաւ ոչ այնքան սովորական դէպք մը։

Բեւեռային փոքր քաղաքը Նոմէ, ձմրան ամենախիստ մէկ միջոցին, յանկարծ բոյն դարձաւ կեղծմաշկի համաճարակին որ մինչեւ այն ատեն չէր երեւցած հոն։ Հիւանդութիւնը սոսկալի արագութեամբ մը տարածուեցաւ։ Մահուան դէպքերը ամէն օր կ'աւելնային։

Նոմէի միակ բժիշկը, անկարող էր ընդհանուր աղէտին առջեւ, որ կը սպառնար քաղաքին։ Շիճուկի ոչ իսկ սրուակ մը կը գտնուէր Նոմէի մէջ։ Գիտէին թէ 300 քիլոմեթր հեռուն, ուրիշ գիւղաքաղաքի մը մէջ հաստատապէս կը գտնուէր։ Ձմրան ընթացքին ճամբաները կը փակուէին Ալասքայի մէջ։ Նոմէի եւ միւս քաղաքին միջեւ ոչ իսկ հեռագրի գիծ գոյութիւն ունէր։ Սովորաբար, որսորդներն ու ոսկի փնտռողները, ձմրան եղանակին, այսինքն ութ ամիս, կ'անցընեն Նոմէի մէջ. չհամարձակելով ոչ իսկ տասը քիլոմեթր հեռանալ քաղաքէն եւ վտանգին մէջ դնել իրենց կեանքը։ Ոչ ոք մտքէ կ'անցընէր կտրել այն 300 քիլոմեթր ճամբան՝ փրկարար շիճուկը բերելու համար։

Բայց գտնուեցաւ մէկը, յանդուգն մարդ մը։ Չեմ գիտեր որսո՞րդ թէ ոսկի փնտռող մը, — ափսո՛ս որ իր անունն իսկ չառի։ Այդ մարդն ըսաւ.

— Լաւ մարզուած շուներու խումբ մը ունիմ. դրացիներուն հասնելու ամէն վտանգ աչք պիտի առնեմ, եւ իրենցմէ առնելով շիճուկը ա՛յնքան արագութիւնով պիտի դառնամ, որքան որ՝ Աստուած կ'օգնէ ինծի։

Դժուարութիւնները, որոնց բախեցաւ այս մարդը իր շուներով, անկարելի է նկարագրել։ Այս տեսակ ճամբորդութիւն մը ձիւնի անսահման ովկիանին վրայ, անոր «սպիտակ եւ յաւիտենական լռութեան մէջ» առանց ճանապարհ մը, շաւիղ մը, գէթ փոքր հետք մը ունենալու իր առջեւ, կարելի է ընել միայն կողմնացոյցով մը եւ մարդու եւ շունի բնազդներուն միացումով։ Այսօրինակ բաներու կը հանդիպինք միայն Ճէք Լընտընի սիրուն պատմուածքներուն մէջ։ Այսպէս պէտք է [illegible] նինք, որ կեանքը ին[illegible] ծեց այս մէկը, ճիշդ [illegible] մար, որ կը պակսէր ձեր [illegible] նի գործերէն...

Վերադարձին, ճամբ[illegible] երրորդէն ետքը, բեւեռա[illegible] րիկ մը պայթեցաւ, որ [illegible] դեց մարդն ու շուները [illegible] տեղ։ Այս բարեկամ կեն[illegible] րու ամբողջ կամեցողու[illegible] խոհականութիւնը ըն[illegible] բնութեան տարրերու ահ[illegible] թայագերծումին առջեւ [illegible] ները իրարու ետեւէ կ'[illegible] պարտասած, եւ ալ ո՛չ [illegible] եւ ոչ ալ խնամքը կարող [illegible] նոնք ոտքի կանգնեցնել։

Վերջ ի վերջոյ ոտքի մնացին միայն մարդն ու նորա շունը՝ Պալթը։

Անհեթեթ բան էր անոր քաշել տալ սահնակ[illegible] ատեն մարդը, շիճուկի կապեց Պալթի կռնակին, վերջին ճաշ մը հրամց[illegible] ցոյց տալով ուղղութիւն[illegible] մայեց որ վազէ դէպի տու[illegible]

— Ես ալ ետեւէդ կ[illegible] ըսաւ։

Եւ, անշուշտ, Պալթ[illegible] րոպէ պատրաստ էր գոհ[illegible] շունի հոգին իր տիրոջ ա[illegible] տին մէկ շահուն համ[illegible] այս անգամ, հասկցաւ [illegible] — այո, հաստատապէ՛ս [illegible] կցաւ — որ իր տէրը, այդ[illegible] աւելի կը գնահատէր [illegible] կեանքէն, եւ պէտք էր որ[illegible] հասցնել զայն տուն։ Պալթ[illegible] լացաւ առաջ եւ անյայ[illegible] մրրիկի ու գիշերուան մէ[illegible]

Իր բնազդն ու զգայնո[illegible] չխաբեցին։ Հասաւ Նոմէ ա[illegible] արագ. որքան իր ուժերը [illegible] րէին, եւ քաղաքին մէջ մ[illegible] ոտքի կանգնեցուց այն մ[illegible] որ դեռ ողջ էին մնացած։ [illegible] ետքը, բժիշկը հրաշագործ[illegible] կին հետ կ'անցնէր տունէ [illegible] իսկ որսորդներու խմբակ մ[illegible] կարար արշաւանք մը կը [illegible] Պալթին տէրը գտնելու [illegible] Գտան զայն, Նոմէէն [illegible] քիլոմեթր հեռու, հի[illegible] վրայ կը սողոսկէր։

Իր միակ հարցումը եղ[illegible]

— Շիճո՞ւկը, Պա՞լթը։ Պատասխանեցին.

— Ամէն բան կարգին [illegible]

Ժպտեցաւ ու կորսնց[illegible] գիտակցութիւնը։

Կարծես, նոր տարի[illegible] ծննդեան պատմուածք մ[illegible] ձիւ[illegible]

ձմրան սառն ծոցէն, եւ գրուած է կեանքէն իսկ։

Պէտք է աւելցնենք նաեւ որ շունն ու մարդը առողջ են ու կենդանի՝ այսօր Նոմէի մէջ։

Ծննդեան յիշատակարան մը կանգնեցին հոն, — Պալթին պրոնզէ մէկ արձանը։ Քաղաքին բնակիչները ուզեցին անմահացնել նաեւ շունին տէրը, բայց ան վճռապէս մերժեց.

— Անմի՛տ բան է, ըսաւ, — ամէն արժանիք Պալթին կը պատկանի, ես չկրցայ կատարել իմ ամբողջ պարտականութիւնս։

Հիմա լրագիրներու մէջ կը տպուի այս արձանին նկարը։ Վերը պրոնզէ Պալթը, իսկ վարը՝ նոյն Պալթը իր միսով եւ ոսկորով, եկած հոն եւ իր տիրոջ հետ արձանին ստորոտը լուսանկարուած։ Մարդը հանդարտօրէն կը նայի իր բարեկամին արձանին, իսկ Պալթը իր ակնարկը ուղղած է այլուր, բոլորովին անտարբեր՝ աշխարհային փառքի հանդէպ։

Ո՛վ համեստութիւնը զօրաւորներուն։

Գիտեմ ուրիշ պատմութիւն մը եւս։ Չափազանց շատ քաղաքակրթուած քաղաքի մէջ, երկու արձաններ կանգնեցին ամբողջ աշխարհի վրայ հռչակ հանած երկու անձնաւորութիւններու համար, որոնք դեռ կենդանի էին եւ կատարելապէս առողջ։ Ամէն առաւօտ այս մարդիկ կուգային հրապարակը եւ լուռ կը դիտէին արձանները — իւրաքանչիւրը իր արձանը անշուշտ։ Ցետոյ, կարծես [illegible] մը վրայ, իրար կը նայէին [illegible] ու նախատական ակնարկով մը, եւ կռնակ դարձնելով իրարու, կամացուկ մը կը քաշուէին հրապարակէն։

Ես Պալթը աւելի՛ կը գերադասեմ։

Թարգմ. ռումաներէնէ

Ե. Պ. ԼԱԼԷ

[Ե]ՐԿՈՒ ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ֆրանսական խորհրդարանի նոր նստաշրջանի բացումը տեղի ունեցաւ նախորդ օր։ Նախագահ վերընտրուեցաւ ընկերվարականներու թեկնածուն Պուիսոն, որու բացման ճառէն յետոյ առաւ համայնավարներու [illegible] Բաշէն պաշտպանելու համար որ թոյլ տրուի երկու համայնավար երեսփոխաններու ազատութիւնը, [illegible] Մարթի, այժմ բանտարկուած, միւսը՝ Տիլօ, փախստական, երկուքն ալ փախստական հակազինուորական քարոզութեան համար։ 258ի դէմ 270 ձայնով ընդունուեցաւ Բաշէնի առաջարկը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՐԱԶԸ

1931ԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 1953ԻԸՆԴՀ. ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

Օտար թերթի մը թղթակիցը կը գրէ.—

Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութիւններու, 1924էն ասդին, գիւղական աշակերտներու թիւը ծռապատկուած է։ Այսօր, այդ թիւը կը հասնի 11 միլիոնի, 175 միլիոն բնակչութեան վրայ։ Եւ այս 11 միլիոնին համար, ներկայիս, տենդագին կ'աշխատին նոր ծրագրի մը մշակման։

Եւ մինչդեռ, տակաւին, հըսկայ պայքար կը մղուի հնգամեայ ծրագրի իրականացման համար, կառավարութիւնը դարձեալ պաշտօն յանձնեց յատուկ յանձնախումբի մը՛որ 15 տարուան եւ 30 տարուան երկու առաջնորդագրեր մշակէ։ 1400 գիտնականներ, արհեստագէտներ, եւ բրոքականտիստներ, օտար թէ ռուս, կ'աշխատին արդէն։ Ծրագրին «ուղղութեան» յատուկ գլուխը կը բաղկանայ 1800 էջերէ։ Գործունէութեան գլխաւոր կէտ ընդունուած է Ասիան, երկրորդ կէտ՝ գնման կարողութեան զարգացումը։

* *

Տասնեւհնգամեայ նոր ծրագիրը կը ձգտի ռուս ազգային հասոյթները մինչեւ 1933 բարձրացնել 5 միլիառ 610 միլիոն ֆրանքի։ Ներկայ գումարն է 3 միլիառ միայն։ Մինչեւ 1933, մարդ գլուխ հասոյթը պէտք է բարձրացած ըլլայ 3600 ֆրանքի, ներկայիս 2 հազար է։ (Գերմանիոյ մէջ այդ գումարն է 7120, Եւրոպայի մէջ 5650, Ամերիկայի մէջ 19 հազար մարդ գլուխ եւ տարեկան)։ Նոր ծրագիրը պէտք է թոյլ տայ որ 1944ին, ամէն մէկ ռուսի անհատական հասոյթը հաւասարի գերմանիոյ միջինին, եւ 1953ին, Ամերիկայի։ Իսկ 1953ը պէտք է ըլլայ համաշխարհային յեղափոխութեան տարի…

* *

Տասնեւհնգամեայ ծրագրին մէջ, կը յիշեն Ռատէքի մէկ խօսքը — «Կը բաւէ որ ռուս գիւղացին իր հողը մշակէ երկու սանթիմեդր աւելի խորէն, որպէսզի կարենայ ամբողջ աշխարհը իրար անցընել ցորենի գերարտադրութեամբ…»։

Բայց ռուս գիւղացին, ա՛լ չի քալեր, չի կրնար։

Որով, պէտք է որ փճանայ խորհրդային պետական հսկայ սեփականութիւններ կը փոխարինեն փոքր սեփականութիւնները, որոնց թիւը ատենօք, 25 միլիոն էր։ Մեքենան այնտեղ, ամէն ինչ կ'ընէ, ալ պէտք չկայ փոքր սեփականատէրերու, աւանդամոլ գաղափարներով գիւղացիներու։

Այսպէս, նոր ծրագիրը կը նախատեսէ եւ կը հեռապնդէ 1936ի համար, 106 միլիոն հեկտար մշակելի հողերու տարածութիւն մը եւ մի՛շտ, գլխաւորաբար ասիական շրջաններու մէջ։ Այսօր 88 միլիոն է։ Եւրոպայի մէջ ընդամէնը 93 միլիոն է մշակելի հողերու տարածութիւնը։

Այս հսկայ հողերը պիտի բաժնուին պետական 1200 կալուածներու եւ 3600 սէնտիքաներու։ 21 միլիոն ռուս գիւղացիներ յաջորդաբար, մինչեւ 1933, «պիտի ազատ արձակուին», գործաւոր պիտի դառնան։ Բոլոր թիւերն ուրեմն միլիոններով են. միլիոններով հեկտար, միլիոններով մարդ միլիոններով դրամ. պայքարը վիթխարի է։

Այս 21 միլիոն գիւղացիները պիտի ստիպուին չինել երկրագործական մեքենաներ։ Որովհետեւ, երկրագործական մեքենայ արտադրող գործարանները անբաւական են. կ'արտադրեն տարեկան միայն 50 հազար մեքենաներ, որոնց կէսը անգործածելի։

Ներկայիս գործող խորհրդային 1200 հաստատութիւններէն մէկը միայն շահ կը ձգէ։ Մնացեալ բոլորը անընդհատ նոր նպաստներ կը պահանջեն, իրենց բացը գոցելու համար։

Եւ հակառակ բոլոր ծրագրերուն եւ բոլոր նախատեսութիւններուն, անմշակ հողերը հետզհետէ աւելի կը շատնան։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն այս 175 միլիոն Ռուսերու ապագան։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ասիոյ ապագան, եթէ Ռուսիոյ արեւելեան ծրագիրը յաջողին։ Եւ ի՞նչ պիտի ըլլան բոլշեւիկները՝ իրենք իսկ։

Նովօ-Սիպիրսքի մէջ, ծերացած աչքերով գիւղացիի մը հետ խօսեցայ։ Ատենօք փոքր-սեփականատէր էր։ Այսօր սեփականազուրկ եղած է։ Կովկասեան ըմբոստութիւններու մասին կը խօսէին։

— Եթէ ըսաւ, մեր գիւղացիները զէնք ունենային, զանոնք բոլորը կը սպաննէին։

— Ո՞վ՞նք, բոլշեւիկնե՞րը, հարցուցի։

— Ինչո՞ւ միմիայն համայնավարները, ըսաւ։ Ամէն ինչ որ մեր ձեռքը պիտի իյնայ։ Մեր ժողովուրդը չի մտածեր։ Ռուս գիւղացիները կուրօրէն կը զարնեն։

Եւ յանկարծ ըսաւ.— Թող Աստուած պաշտպանէ բոլշեւիկները»։ ու խաչ հանեց։

Հասարակ գիւղացի եւ թէեւ Մոսկուայէն շատ հեռու, բնազդօրէն հոտը կ'առնէ մեծ վտանգին։ Ան ամբողջ ներկայ Ռուսիոյ նման կը զգայ։ Ան միայն այս զարհուրելի քաոսին մեծ անդոհանքը կը ճանչնայ, այս արեան ծովուն, որուն մէջ պիտի խեղդուէր Ռուսիան, եթէ երբեք վարչաձեւը տապալէր։

Գիւղացին որուն հողերը խլեցին խորհուրդները, խորապէս կ'ատէ պետութեան արտակարգ ուժը։ Բայց կ'աղօթէ որ այդ ուժը մնայ. որովհետեւ, եթէ տապալի, դժոխք մը պիտի մնայ, քաոս զոր շատ քիչերը կրնան երեւակայել. որովհետեւ շատ քիչերը կը ճանչնան Ռուսիոյ անհունութիւնը։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԼՕՑ ԱՆԷ

Անցեալ շաբթու մեռաւ Քլօտ Անէ։

Զուիցերիայէն կուգար այս վիպագիրը։ Հայրը Զուիցերիացի, մայրը Անգլիացի։ Բուն անունով Ժան Շոփֆեր։

Առաջին անգամ տուաւ նոբավէպեր, լեռոյ ճամբորդական նօթեր եւ սիրոյ տպաւորութիւններ։ Դրագէտ մը կէսլրագրող։ «Փըթի Փարիզիէն»ի կողմէ ղրկուեցաւ Ռուսիա, երբ յեղափոխութիւն ծագեցաւ այնտեղ։ Վերադարձին տուաւ Ռուս Ցեղափոխութիւնը, 4 հատոր եւ քանի մը վէպեր։ Այս վէպերուն մէջ, Անէ յաջողած է տալ ռուս կիներու գեղեցիկ տիպարներ, (Սէրը Ռուսիոյ մէջ, երբ երկիրը շարժեցաւ, Արիան՝ ռուս մանկամարդ աղջիկը)։ Ունի նաեւ Թուղթեր Պարսկաստանէն։ Իր վերջին գործն եղաւ Մէյէրլինկը։ Կը սիրէր Սթանտալը։ Ու մանաւանդ սիրոյ գրուագները, որոնցմով հիւսուած են իր վէպերը։

Ատի՛կա՞ է արդեօք բացատրութիւնը իր պատասխանին, զոր տուաւ երբ հարցուցին իրեն.

— Ո՞ր գործդ ամէնէն աւելի գեղեցիկ կը համարես։

— Աղջիկս, արեւու պէս գեղեցիկ է ան։

Արդարեւ հրաշալի աղջիկ մը ունի, քննադատները չպիտի կարենան ուրանալ ատիկա, երբ վաղը մոռացութեան մէջ նետեն Անէի վէպերը։

ՎԻԼԼԻ

Մեռաւ նաեւ Վիլլի։

Աշխոյժ եւ մտացի, վիպագիր, երգիծաբան, քննադատ եւ համայնագէտ։ Չափազանց շատ կը կարդար, խոր հմտութիւն ունէր եւ հրաշալի յուշարկէն գիտէր։ Առաջինը մրցումներու մէջ։

Եւ լաւ սուսերամարտ մը։ Կը մենամարտէր առանց բարակը փնտռելու։

Մարդ մը, որ մէկ ձեռքը գըրիչ ունէր, միւս ձեռքը՝ սուր։

Առատ արտադրող մըն էր նոյն ատեն։ Եւ կարելի չէ հաշուել իր ծածկանուններ, որոնց տակ պահուած կը մնան իր յօդուածները։ Երաժշտական քըննադատութեան նուիրուած իր յօդուածները, ուր յաճախ ցոյց կուտար նոյնիսկ ամէնէն նշանաւոր երաժիշտներուն սխալները, կը կազմեն տասը խոշոր հատորներ։

Ամուսինն է Քոլէթի, այս տարօրինակ կնոջ, որ ջուրի պէս սահուն, իժի պէս կծան ոճ մը ունի։ Վիլլին էր, որ Քոլէթը հրապարակ բերաւ։

Քաղքենի ընտանիքի զաւակ, գժտուեցաւ իր դասակարգին հետ։ Կրեց ամէն տեսակ թշուառութիւն, պահ մը «Ծառուղիներու թագաւորը» եղաւ եւ մնաց մինչեւ վերջը ժպտուն։ Ունի պատմական գործ մը, Լուդովիկոս Ժե-ի ամուսնութիւնը, նամակներ Թատրոնի սպասուհիին, եւ կնոջը հետ՝ Քլոտին, որ կարծես իրենց կեանքն է։

ՄՈՓԱՍԱՆ ԵՒ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Մինչեւ այժմ չէին գիտեր թէ Մոփասան եւս երգիծական գործ մը ունի բժիշկներուն վրայ («Տիկին Լոքիւսթ»)։

Մոփասան paralysie générale ունէր, եւ բժիշկները ոչինչ կըրնային ընել՝ դարմանելու համար իր ցաւը։ Գլխու ահաւոր ցաւ մը յաճախ յուսահատութեան կը մղէր զինք։ Մեծ չափերով դեղ կը գործածէր։ Ի զո՛ւր բոլորը։ Մնաց որ ոչ մէկ հաւատք ունէր բժիշկներուն վրայ, որոնց կը դիտէր դատապարտուածի մը պէս։

Ի վերջոյ գրեց խիստ երգիծական վէպ մը, խոցելու համար բժիշկներուն սիրտը։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, — Մեր քաղաքը, ճարտարարուեստի ամենամեծ կեդրոններէն մէկը, այնքան ազդուած չէր մինչեւ հիմա։ Բայց այս վերջին մէկ երկու շաբաթները բաւական են մտածել տալու թէ խիստ ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուինք։ Հատեր կը կարծէին որ քանի մը փոքր գործարաններու փակուիլը, 1-2 հարիւր գործաւորներու արձակուիլը հետեւանք ենտարեմուտի հաշուեյարդարին։

Լիոնի բոլոր մեծ ու փոքր գործարանները — մէկզի գնելով մէկ երկու բացառութիւններ, կ'արձակեն գործաւորներ պատճառով կամ առանց պատճառի եւ կամ կը կրճատեն աշխատանքի ժամերը եւ օրերը։ Աւելորդ է ըսել որ ճամբուածները ընդհանրապէս օտարականներ են եւ առաջին կարգին՝ Հայեր։

Ինչո՞ւ առաջին կարգին Հայեր, երբ մեր հայրենակիցները խիկապէս գործաւորներ են, հլու, հնազանդ, քիչով գոհացող։ Այս հարցին կարելի է պատասխանել մէկ բառով, իբրեւ պատճառներէն մէկը,— մեր հայրենակիցներուն անվերջ տեղափոխութիւնը, ցեղափոխութիւնը քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ, գործարանէ գործարան, տաքի, պաղի, աղտի, իւղի խնդիր յարուցանելով ու ահա օրին մէկն ալ մնալով փողոց։ Ինչո՞ւ ծածկել, անոնք որ 2-3 տարուան գործաւոր են, ընդհանրապէս կը վայելեն լաւ ընդունելութիւն հակառակ օրուան տագնապին։ Բայց շարունակ տեղ փոխելու հիւանդագին երեւոյթը պղտորած է միտքերը։

Քանիներ այս ձիւնին ու բուքին կարգի կը սպասեն գործարաններու դռներուն առջեւ։ Միւս կողմէ ապրուստը օրէ օր կը սղէ, ուտեստի գիները օրէ օր կը բարձրանան։ Լիոնի հանրակառքի գիները 3 սու եւս բարձրացան (50 սանթիմէն 60ի)։

Այս բոլոր դժբախտութիւններուն վրայ այժմ աւելցած է կրկի՝ համաճարակը որ մեծ համեմատութիւններ առած է վերջին ցուրտերու հետեւանքով։ Ընտանիք կայ որու բոլորանդամները պառկած են, ուրիշներ մասամբ կը գործեն։

Միսաք Ղազարեան

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՍ, 10 յունուար.— Վերջապէս Շասն ալ ունեցաւ իր մանկապարտէզը։ Առ այժմ, թէեւ յաճախող մանուկներու թիւը փոքր է, եւ սակայն յուսալի է որ հետզհետէ շատնայ եւ ծնողները՝ գիտակցելով իրենց զաւակներուն սպառնացող այլասերման վտանգին, փութան իրենց մանուկներուն տալ ազգային դաստիարակութիւն եւ իրենց կարելի օժանդակութիւնը չխնայեն մանկապարտէզին։

Այս փոքրիկ գաղութը՝ իր այս քայլով օրինակ կուտայ աւելի մեծ ու բարգաւաճ գաղութներու, որպէս զի շարժին եւ ժամ առաջ ապահովեն իրենց մանուկներուն փրկութիւնը օտարացման վտանգէն։

Պապա

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

— Ինչո՞ւ ես այդպէս ասում ինկ, միշտ կը կրկնէր վարպետ Մինասը, — ժամն էլ ա՛ Աստծունը, հարսնիքն էլ, կընունքն էլ, սուգն էլ. քեզ հօ արգելող չկայ. գնա, ինչո՞ւ չես գնում։

— Չէ՛, ես ինքնագլուխ, ինքնաբերան չեմ, որ վեր կենամ, ուր որ սիրտս ուզի երթամ։ Մարդս դուն ես, դուն պէտք է ինծի մարդու մէջ հանես, ինծի ուրախացնես։

Եւ ահա այս անգամ, Աստուածածնի տօնին, կնոջ եւ երախաների թախանձանքը վարպետին ստիպել էին, որ ինքն էլ հացու կապոցով, կին ու երախայով, տարւայ այդ մէկ օրը մարդու մէջ դուրս գայ։

Ցիրաւի, շատ դժուար էր վարպետ Մինասի համար, չորս փոքրիկ երախաներով այդքան անապարհը ոտքով գնալ. միւսները չէին ներում, որ ինքն էլ մէկ կառք վարձէր, ուրիշներին պէս «առօք-փառօք» հասնէր մինչեւ մատուռի դուռը։ Ստիպուած հացի կապոցը թեւը ձգեց, կնոջ ու երախաների հետ միասին դանից դուրս ելաւ։

Մինչդեռ կինը մօտեցաւ հարեւանի դրան, որպէս զի յանձնարարի լաւ մտիկ անեն տանը եւ հաւերին, Մինասը դուռը կանգնած, ինքն իրեն Աստուած էր աղաչում, որ այսօր իր ծանօթներին չհանդիպէր փողոցներում եւ «սիրտ պղտորութիւն» չունենայ։ Նա գիտէր, որ այսօր ամենաթեթեւ մի կատակը, ամենահասարակ մի խօսքը կարող էր իրեն համբերութիւնից հանել եւ ո՞վ գիտէ էլ ինչեր կարող էր պատահել։ Չէ՞ որ ինքը մինակ չէր, կի՛նը, երեխանե՛րը որոնց հետ առաջին անգամն էր, որ հասարակութեան մէջ էր դուրս գալիս։

«Տէր Աստուած, Սուրբ Աստուածածին, ձեզ եմ խնդրում»։ մռմռում էր Մինասը, երբ կինը վրայ հասաւ։

— Շատ ուշացայ, հա՞ Մինաս, նազլու քոյրիկին խնդրեցի, որ աչքը տան ու հաւերի վրայ պահի. է՛հ, բախտ չունինք, սրտի արեւով գնում ենք, չվերադառնանք վնաս տեսնենք։

Եւ վարպետ Մինասը առանց լսելու կնոջ խօսքերը, առաջ շարժւեց. կինն ու երախաներն էլ հետեւեցին իրան։

III

Չէ՛, կարծես թէ Աստուած Մինասի հետ էր, փողոցը գրեթէ դատարկ էր, մարդ չկար, «ոչ ոք էլ չի հանդիպի», մտածում էր նա, «ամէնքն էլ այսօր Աստուածածին են գնացել»։ Այդ լաւ է, դժուարն տեղ հասնելն էր, որից յետոյ Մինասը կարող էր մէկ անկիւն գտնել, բոլորից ծածկւել, թեկուզ մինչեւ իրիկուն, իրիկուան էլ մութը կոխելուն պէս ձամբայ կ'ընկնէր եւ ոչ ոք չէր հանդիպել իրեն։

Հացագործի խանութից անցնելիս նա գաղտագողի, աչքի տակով նայեց. տղան այնտեղ չէր, անշուշտ հաց բաժանելու էր գնացել։

Օղի ծախող Սահակի խանութն էլ փակ էր. նա էլ անպայման երէկ իրիկւանից իր շիշերը Աստուածածին է փոխադրել. ի հարկէ, այսօր նա մեծ առեւտուր կ'ունենայ այնտեղ։

«Է՛հ, գործերը լաւ են գնում», մտածում էր ինքնիրեն եւ քայլերն արագացնում, յետեւ մնացած կինն ու երախաները։

— Մինա՛ս, Մինա՛ս, քեզ են կանչում, — լսեց յետեւից կնոջ ձայնը եւ յետ նայեց…

Տէ՛ր Աստուած, ի՞նչպէս էր մոռացել սատանայի բունը…։

Սափրիչի խանութի առաջ հաւաքուած իր բարեկամներն էին, իրեն կանչում…

Մինասի թուքը կտրիկը թըռաւ։

Մի րոպէ լացի պատրաստւող երեխայի պէս մնաց տեղն ու տեղը քարացած։ Ի՞նչ ունէր. մօտենա՞ր նրանց, թէ՞ ուղղակի ճամբան շարունակէր, վայ թէ անպիտանները հասնէին յետեւից եւ կնոջ ու երախաների մօտ մի անպատիւ կատակ անէին. չէ՛, մօտենալը աւելի լաւ էր. միայն թէ փողոցում, կնոջ առաջ ոչինչ չպատահէր։

— Արի՛, արի՛ վարպետ Մինաս, տես, էս կօշիկները ինչպէս են, բանի կը նմանի՞ն, երէկ առի, անիծածը շատ էլ թանգ ծախեց։

— Դէ՛, գնա՛, Մինաս, մենք այստեղ կը սպասենք, — շշնչաց կինը կամացուկ, բայց գոհ արտայայտութեամբ, որ ամուսնու ծանօթներն ու բարեկամներն էլ հանդիպեցին ու տեսաւ իրենցայս բախտաւոր օրը. — Շատ չուշանաս, արեւը տաքանում է, երախաները արեւով կ'ընկնին կը հիւանդանան։

Մինասը առաջացաւ, դէմքի վրայ ձեւացնելով կեղծ ժպիտ, մօտեցաւ խանութի առաջ սպասող իր ծանօթներին, բոլորին էլ ժպտադէմ ու սիրալիր կերպով բարեւեց եւ թոքերի մէջ հաւաքած շունչը մէկ հազով դուրս հանելով, շիտակ մտաւ սափրիչի խանութը, նրա յետեւից մէկ-մէկ ներս խցւեցին դուրսը եղողները եւ Մինասը դատաստանի սպասող մեղադրեալի պէս մնաց խանութի մէջտեղը կանգնած։

— Հը՞, վարպետ Մինաս, տիկինդ առել պտոյտի ես գնում, մեզ էլ մարդու տեղ չես դնում հա՞. մէկ «բարի լոյս» էլ չես ասում, տօ՛, տնաշէն, ո՞ր օրւանից այդպէս քիթդ վեր ցցեցիր.— ասաց նրանցից մէկը, կողքինին բթելով ու միւսներին աչքով անելով։

ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

(Շար.)

Կ. Կ. Խ... ԴԱՀՑԱՀԱՆ ԺՈՂՈՎԸ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին պատուիրակութեան մէջ 71 Ave. Kléber.

Սիմոն Պետիկեան եւ զաւակը Ռուբէն, Տէր եւ Տիկ. Հաշի Յակոբ Թորիկեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Հաշի Յովհաննէս Թորիկեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Հաշի Յովսէփ Թորիկեան (Պէյրութ), Այրի Տիկ. Նորիկ Թանձեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Օրմանճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Հապեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Վահագն Թանձեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկ. Աշոտ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Աթէշեան, Տէր եւ Տիկ. Նուպար Սապունճեան եւ համայն ազգականք սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն 5 Յունուար երկուշաբթի 27 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 8 Յուն. 1931 առաւօտեան ժամը 8.30ին, Hôpital Charitéի մէջ: Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Cimitière de Thiais.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնարուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում. ամէն օր 9.12:

Docteur ès-sciences occultes

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. MÉTROPIGALLE.

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ: վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ Մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12: Հոն կը կատարուին Ռ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, եւ արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու դէմ pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան տամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու:

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ սամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վ[...] ծելու:

4.— Ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմ[...]

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ[...]

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին թոռներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵ[...]

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ [...] օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord [...]

(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի: Մասն. լաբօրաթուար: Ողնամիտ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար: Մասնաւոր գին Հայերու

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսական տուրքի օրէնքները խիստ բարդ են: Տուրքի յայտարարութեանց, ձեր վրայ դրուած տուրքերու ստուգման եւ անհամաձայնութեանց համար դիմեցէք հարկային պաշտօնատան նախկին քննիչ Պ. ARMANDի,

167 Rue de Montmartre, PARIS (9)

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ բացի Ուրբաթէ

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

2 rue des Fossés St. Jaèques. Paris (5)

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ **Ե. Ր. ԽՐԼԱԳԵԱՆ**

33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, ամուսնալուծմանց եւ արկածներու դատեր: Կը կատարէ նաթուրալիզասիոնի, ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւնները: Տօն տը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ: Փոխառութիւն: Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ:

ՏԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թելէֆոն Gut. 03—81: Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris (8). Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակիէ) եւ ժամադրութեամբ:

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, շակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է:

Tél. Ménilmontant 76—71 Autobus: AY.

Métro: Couronnes ou Parmentier

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի ս[...]

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75, Բ. Գ. տեսակ	աւելի[...]
» Սանթոս Good Ա. »	14.25 » »	»
» Santos supérieur »	18 » »	»
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24 իսկականը եւ ոչ թէ[...]	
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիներ տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք եւ սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կ[...] լու համար սուրճի տեսակներու մասին:

Հասցէ՝ **"CAFÉ SULTAN"**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. [...]

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՄԷՆԷՆ ՀԻՆԸ ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ԱԺԱՆԸ

Մ. ՀԱՊԵԱՆ

31 rue Cramme 31 Bois Colombes Tél. Charlebourg [...]

Ամէնէն ընտիր եւ աժան արեւելեան նպարեղէնները վաճառատան մէջ է որ պիտի գտնէք

Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ ջբոլորովին թարմ ապ[...]

% 10 ԶԵՂՉՈՎ

Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաններ[...]

ՋՈՒԱՐԹ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐԸ

ԱՄԷՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ

APPAREIL DÉPOSÉ

ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ՋԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

REGISTERED TRADE MARK

ՖՈՆՈՒԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ

MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, Մէթրօ՝ **LOUIS-BLANC**

Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18. փակ է Շաբաթ կէսօրէ վերջ եւ կիրակի օրերը

AGENT PARTOUT LA MARQUE RÉPUTÉE

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil[...]

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին ամէն վաճառանիշէ ֆոններ,— DECCA, COLUMBIA, PA[...] POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիները՝ 120, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800

Նպարեղէններուն լաւը, ժողովր[...] է ամ[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
20 JANVIER 1931

…ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1472 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

…ԵՒՐՈՊԱՆ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

…առաջին օրէն իսկ, յոռետես են շահակիցները, համեւ…ան դաշնակցութեան կամ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգ… ծրագրին իրականացման մասին։

…րագիրը քալեցնելու համար, կազմուած է արդէն «ու…ասիրական յանձնախումբ» մը, որ այս միջոցին ժողով…ը գումարէ Ժընեւի մէջ։ Քսաներեք պետութիւններ փու…ւցած են իրենց ներկայացուցիչները։ Կը բացակայի հզօր …ը, Խորհրդային Միութիւնը, իրեն հետ քաշելով քէմա…ն Թուրքիան։

…ամաւոր չէ այս բացակայութիւնը։ Մոսկուայի համար …ագին առիթ մը պիտի ըլլար այս ժողովն ալ, շոնդալից …ներ կատարելու եւ իր նշանախօսքերը հնչեցնելու հա…ինչպէս եղաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ։ …ենի պետութիւնները մասնաւոր հրաւէր չէին ուղղած, …մա բանաձեւ մը կը փնտռեն, որպէս զի Ռուսիան եւ Թուր…ալ կարենան մասնակցիլ։

…յդ երկու պետութիւններուն մասնակցութեան անհրա…ւթիւնը յիշեցուցին, կ'ըսես խօսք մէկ ընելով, Իտալիոյ …րմանիոյ պատուիրակները։ Այս երկու երկիրները յաճախ …կը գիմաւորեն միեւնոյն ճամբուն վրայ, ինչ որ ոչ մի…ասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէ, այլեւ մտահոգու…կը պատճառէ երեկուան յաղթականներուն, մանաւանդ …սայի։

…նչպէս տարբեր պարագաներու մէջ, համեւրոպեան միու…այս ձեռնարկին հանդէպ ալ, որուն գլուխը կանգնած է …իան, ամէնէն բացասական դիրքը բռնած են ծայրագոյն …ն ու ծայրագոյն աջերը։

…րանսայի քաղքենի-ազգայնական մամուլը հեգնեալ …ուժգնութեամբ եւ չկամութեամբ կ'արտայայտուի այս …։ Ան ոչ միայն չի հաւատար ծրագրին լրջութեանը եւ …ութեանը, այլեւ գայն կը համարէ նոր հարուած մը …ւլի դաշնագրին դէմ։

…րականին մէջ, կասկածամտութիւնը, վաղուան երկիւղը …էն բոյն դրած են Ֆրանսայի ազգայնական շրջանակ… մէջ։ Եւ շատ հիմնական պատճառներով։

…19ի յաղթանակին ասպետները կ'ըսեն.— Քանի գի…րինք պարտուած Գերմանիոյ, այնքան բացուեցան ա…սկները։ Տարուէ տարի, Գերմանիան աւելի անհամբեր …նայ, եւ միշտ գիւտեր կ'ընէ, յաղթանակին կաշկան…րէն ազատելու համար։ Եւ դեռ աւելին,— իր պատաս…տու կամ անպատասխանատու նախարարներուն եւ պաշ…արներուն բերնով կը պահանջէ վերսայլի դաշնագրին …ննութիւնը։ Եւրոպական միութեան այս ծրագրին մէջ …սրձեալ ա՛ն է որ պիտի շահի։

…յս կասկածամտութիւնը զօրացնող պարագայ մըն է, …Իտալիոյ բռնած դիրքը։

…եւ շապիկաւորներու իշխանապետութիւնն ալ պարբե… կը յիշեցնէ դաշնագիրներու վերաքննութեան պէտքը։ …լինին ինք, տակաւին քանի մը ամիս առաջ, կը շեշտէր …պահանջը։

… գիտենք որ, եթէ Գերմանիան պարտեալի դառնութիւնն …եւ միշտ ակռաները սեղմած կը խօսի Ֆրանսայի հետ, …ուան Իտալիան նոյնքան եւ աւելի քէն կապած է Ֆրան…դէմ, ստացած չըլլալով իր աւարը՝ Մեծ Պատերազմի …անակէն։ Միասին կռուեցանք,— բայց ո՞ւր է մեր բա…

…ը հետեւի թէ՝ համեւրոպեան դաշնակցութեան ծրագիրը …ի վրայ դրուած է ամէնէն աննպաստ մթնոլորտի մը մէջ։ …ակատները փոփոխական են միշտ, բայց բաւական լուրջ …ր կան կասկածելու իտալեւգերման գործակցութենէ մը, …այս հարցին մէջ։ Հռոմ և Պերլին յայտնապէս կը զգացնեն …որելի չէ սպառազինութեանց կրճատում կամ խաղաղու… ամրապնդում սպասել, առանց վերաքննելու դաշնագիր… Զինաթափութեան հարցին մէջ, Գերմանիա կառչած է …ամուր կէտի մը, — յիշելով Ազգերու Դաշնակցութեան …ին համապատասխան յօդուածը, կը յայտարարէ թէ ինք …թափ եղած է արդէն, հետեւաբար միւս պետութիւնները …տք է իրենց սպառազինութիւնները իջեցնեն իր աստի…ն, եթէ անկեղծ են։ Եւ կամ թոյլ տան որ ինքն ալ սպա…ուի այնքան որքան միւսները…։ Իսկ Իտալիան շատոնց …իրեն սկզբունք ընտրած է իր սպառազինութիւնները …նել Ֆրանսայի աստիճանին։

…կա՛յ տակաւին, ուրիշ հեռանկար մը, նոյնքան մռայլ՝ …աւորապէս Ֆրանսայի համար։

…թէ սպառազինութեանց կրճատման եւ թէ դաշնագիրներու …քննութեան հարցին մէջ, Գերմանիան եւ Իտալիան իրենց …ունին Խորհրդային Միութիւնը։ Գերմանիան մինչեւ այսօր …ւ ճարտարութեամբ օգտագործել այս կացութիւնը, ի հար…ռուսեւգերման համաձայնութեան մը ուրուականը ցցելով։ …ակցութիւն,— Եւրոպան ինքն իր մէջ այնքան է …ակտուած, որ համեւրոպական միութեան ծրագիրը կը …թանձր մշուշի մը տակ։ Գոնէ առ այժմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Նոր Օր»ի խմբագրականէն (11 յունուար).

— «Հակադաշնակցական քինախնդրութեան կը զոհուին բարոյական բոլոր սկզբունքները, որոնցմով յարատեւած ու գոյութիւնը ամրապնդած է հայ ժողովուրդը։

Կուսակցական հակառակութիւնը այն աստիճան թունաւորած է հակադաշնակցականներու դատելու եւ դիտելու կարողութիւնը, որ սեւը ճերմակ եւ ճերմակը սեւ տեսնելը դարձած է տեսակ մը անբուժելի մտայնութիւն։

Կուսակցական վէճերն ու տարակարծութիւններն ալ սահման ունին, այդ սահմանէն դուրս վէճը կը դառնայ աննպատակ եւ կը դադրի հանրային կարծիքը լուսաբանելու միջոց ըլլալէ։

Երէկուան թշնամինները, որոնք ներքին դաւաճաններ նկատուած էին, մոգական այլափոխութեամբ եղած են պատուաւոր, մաքուր, ազգասէր Հայեր։

Եւ այս հրաշքը՝ որուն հաւատալու չափ միամտութիւն ունի Ռամկավար կուսակցութիւնը՝ կը կատարուի մէկ օրէն միւսը, առանց համոզումի եւ առանց հաւատքի։

Կարեւորը այն չէ թէ հաւատափոխները ինչ շեփոր կը հընչեցնեն կամ ի՛նչ թմբուկ կը զարնեն, այլ այն ընդունելութիւնը՝ որ կը գտնեն ռամկավարներու մօտ եւ այն հովանաւորութիւնը՝ որ կը վայելեն ռամկավար մամուլին մէջ։

Բարոյական հասկացողութեան ի՛նչ ահաւոր խեղաթիւրում եւ բարքերու ի՛նչ անկումթէ պաշտպանեալներուն եւ թէ պաշտպանողներուն մօտ։

Ցանուն կուսակցական քինախնդրութեան՝ հրապարակաւ ցուցադրուած այս գարշելի անբարոյութիւնը կրնայ վարակել մեր հանրային կեանքը, եթէ ռամկավարները չանդրադառնան իրենց ընթացքին։

Ու ասիկա ընողը կուսակցութիւնն է՝ որ կը ճառէ առաքինութիւններէ եւ սկզբունքներէ, որոնց նշոյլն անգամ չի տեսնուիր իր գործունէութեան մէջ։»

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԻՈՐ. ԶՕՐԱՇԱՐԺ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 18 յունուար.— Աշխատանքի գործավարը այսօր ստորագրեց հրամանագիր մը, որուն համաձայն, աշխատանքի գործավարութեան բոլոր նախկին պաշտօնեաները՝ որոնք ներկայիս տարբեր կազմակերպութեան մէջ կ'աշխատին, մինչեւ 10 օր շարժման մէջ պիտի դրուին եւ դրկուին շոգեկառքի գիծերուն վրայ։ Նախկին հնոցպանները, մեքենավարներն ու երկաթուղային պաշտօնեաները գործ պիտի ստանան, հոն ուր մարդու պէտքը կը շեշտուի։

Միւս կողմէ, գործարաններու եւ առեւտրական տուներու տնօրէնները պարտաւոր են անմիջապէս ճամբու դնել իրենց բոլոր պաշտօնեաներն ու գործաւորները, որոնք նախապէս ծառայած են խորհրդային փոխադրութեան սպասարկութեանց մէջ, հակառակ պարագային, բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։

Աշխատանքի գործավարը կը հաւաստէ թէ երկաթուղային աշխատաւորներու այս շարժը անհրաժեշտ է հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Նոր եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ

ՊՈԼԻՍ, 18 յունուար.— Թուրք ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել կիներ եւ այրեր, որոնք Մէնէմէնի դէպքերուն մասնակցած ըլլալու մեղադրանքին տակ կը գտնուին։ Այս տարուան սկիզբէն ի վեր, 500 անձեր, որոնց 50ը կիներ, արդէն ձերբակալուած են այս պատրուակով։ Թուրք կառավարութիւնը վճռած է այս պատճառով ցարդ բոլոր ձերբակալեալները յանձնել Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին, եւ հակառակ Թուրք սահմանադրական օրէնսդրութիւն, դատարանին նիստերը գոնփակ տեղի պիտի ունենան, եւ ամբաստանեալները չպիտի կրնան պաշտպան փաստաբան ունենալ։

Մէնէմէնի շրջանին մէջ, ուր պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ դէպքին յաջորդ օրն իսկ, արգիլուած է Թրքական թերթերու վաճառումն ու ընթերցումը։

Այս վերջին օրերս Անատոլուի զանազան շրջաններուն մէջ, հարիւրաւոր անձեր ձերբակալուեցան բաց գլխով կամ ֆէսով պտտած ըլլալու յանցանքով։ Բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, բոլոր անոնք որ լուծուած ազատական կուսակցութեան անդամագրուած էին, նաեւ շատեր որ չէզոք մնացեր էին, կը փութան մտնել Խալք կուսակցութեան մէջ, կառավարութեան կողմէ իբր յետադիմական կամ հակասահմանադրական չնկատուելու համար։

Աք-Հիսարի մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հարիւրի մօտ անձեր, որոնք Ուշաքի կոչուած նոր աղանդի մը կը պատկանէին, եւ իբր թէ հեթանոսական տեսարաններ պարզող արարողութիւններ կը կատարէին շուայտութեամբ ու կերուխումով։

Պատ. Ատեանը ի՛նչ դատեր պիտի վճռէ

Պոլսոյ Թրքական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն հակաքեմալական կազմակերպութեան շարժման մասին.—

Պատերազմական Ատեանին կողմէ վճռելի դատերը երեք մասի կը բաժնուին.—

1.— Յետադիմական դէպքին ուղղակի կերպով մասնակցող անձերուն եւ անոնց մեղսակիցներուն դատավարութիւնը։

2.— Հակաքեմալական դէպքին ուղղակի մասնակցութիւն չունեցող այն անձերուն՝ որոնք սպայ Քուպլայի սպանութեան միջոցին հանդիսատեսի դիրքի մէջ մնացած կամ դէպքը ծափահարած են։

3.— Ֆոչայի գայմագամին դէմ մահափորձ պատրաստողները։

Քուպլա պէյի սպանութեան դէպքը ծափահարողներուն համար, ընդհ. դատախազը իր պահանջնագրին մէջ կը պահանջէ որ Պատժական Ատեանին 149րդ յօդուածին տրամադրութիւնը գործադրուի։

Յիշեալ յօդուածը 15 տարի բանտարկութիւն եւմահապատիժ կը տրամադրէ։

Ցանցին տարածութիւնը

Անկարելի կը նկատուի որ պատերազմական ատեանը մէկ ամիսէն աւարտէ իր գործը։ Այնպէս որ, հաւանական է որ պաշարման վիճակի ժամանակամիջոցը ամիս մը երկարաձգուի։ Շարժումին հետ կապ ունեցող նոր ամբաստանեալներ ճշդուած են, որոնք Էնկիւրի, Գոնիա եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կը գտնուին։ Քննութեանց արդիւնքին համաձայն պիտի ձերբակալուին նաեւ այս անձերը եւ Մէնէմէն բերուին։ Այս մասին հրահանգներ տրուած են տեղական կառավարութեանց։

Այլեւս ոչ մէկ տարակոյս մնացած է թէ հակաքեմալական կազմակերպութիւնը շատ լայն ցանց մըն է։ Բացայայտ է որ դատավարութիւնը դեռ անծանօթ շատ ճշմարտութիւններ երեւան պիտի հանէ։ Հաւանական է որ երեւան ելլէ նաեւ թէ հակաքեմալական կազմակերպութիւնը ոչ միայն հարիւրյիսուններուն, այլ ամբողջութեամբ օտար եւ քաղաքական կարեւոր լրտեսական ցանցի մը հետ կապ ունի։

ԳԼՈՒԽԸ ՇԷՅԽ ԷՍԱՏՆ Է

Պատերազմական ատեանին քննութեանց ամէնէն կարեւոր փուլը աւարտած կը նկատուի։ Այս մասը կը պատկանի շարժումի ցանցին։ Քննութեամբ հաստատուած է որ Մէնէմէնի մէջ ծայր տուած այս շարժման գլխաւոր ներշնչողը Շէյխ Էսատը եղած է։

Հասկցուած է որ Շէյխ Էսատ, ամէն տեղ խալիֆա (փոխանորդ) անուանուած մարդոցմով ցանց մը հիւսելու ջանացած է։

Քրուփի տնօրէնը Էնկիւրիի մէջ

Անցեալ օր գրած էինք թէ Քրուփի գործարանին ընդհ. տնօրէնը Էնկիւրի գացած է։ «Սոն Փօսթա» կ'իմանայ թէ այս ճամբորդութիւնը կապ ունի այն պայմանագրութեան հետ որ անցեալ տարի կնքուեցաւ կառավարութեան կողմէ, Գերմանիայէն քսան միլիոն ոսկիի երկաթուղիի կազմած բերելու համար։ Նոյն թերթին տեղեկութեանց համաձայն Ըսմէթ փաշա լուրջ քննութիւն մը կը կատարէ այս պայմանագրութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՅՈՅՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՌԱԿՏԻՆ

Սելանիկի ծերակուտական ընտրութիւնը օրուան մեծագոյն հարցը դարձած է կառավարութեան համար։ Հակակառավարական կուսակցութիւնները ընդհ. փափաք յայտնած էին մէկ թեկնածու ցոյց տալու։

Պ. Քաֆանտարիսի նախաձեռնութեամբ, ընդդիմադիր կուսակցապետներու կարծիքները շօշափուեցան, Սկզբունքով համաձայն էին։ կը մնար ճշդել գործակցութեան գլխաւոր պայմանները։

Ընդդիմադիր պետերը խորհրդակցութիւն մը ունեցան, Հանր. Միութեան կուսակցութեան պետ Պ. Փափանասթասիու, իբր սկզբունք, դրած է հետեւեալ պայմանները. եթէ թեկնածու ընտրուի, պիտի աշխատի 1.— Հաւատարմօրէն գործադրել սահմանադրութիւնը, 2.— Խորհրդարանական կալերը ամրապնդել։ 3.— Խնայողական քաղաքականութիւն հետապնդել, 4.— Համեմատական ներկայացուցչութեան դրութիւնը հաստատել։ 5.— Գաղթականներու զետեղումը աւարտել, 6.— Երկրագործութեան զարկ տալ։ 7.— Ընկերային ապահովութեան օրէնքներ քուէարկել։ 8.— Պետութեան խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը երկրորդել, 9.— Ընտրական պայքարի օրերուն հելլէնեւթուրք համաձայնութեան մասին չխօսիլ։

Քաֆանտարիս իր համամտութիւնը յայտնած է վերի սկզբունքներուն, Պ. Պ. Զավիցիանոս եւ Գոնտիլիսեւս համաձայն գտնուած են,

Պ. Ցալտարիս հիմնական առարկութիւններ ըրած է, յայտնելով թէ իր կուսակցութիւնը ինչ ինչ վերապահումներ ունի Սահմանադրութեան մասին, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի վարչաձեւին։

«Բազմաթիւ առիթներով յայտարարած եմ թէ, եթէ օր մը իշխանութեան գլուխ անցնիմ, ռէժիմի խնդիրը պիտի ենթարկեմ հանրաքուէի, մեզի համար դեռ լուծուած չէ այդ հարցը, Հետեւաբար, ընդդիմադիրներու կողմէ ներկայացուելիք թեկնածուն պէտք չէ դնել գէշ կացութեան մէջ»։

Ասոր ի պատասխան, Պ. Փափանասթասիու ըսած է թէ յեղափոխական ըմբռնում է ասիկա, որ հանդուրժելի չէ,

Բոլոր կուսակցապետերը այս առիթով, կը սկսին վիճաբանիլ ու ի վերջոյ բանակցութիւնները կը ձախողին վերջնականապէս։ Վերջին պահուն յայտարարուած է թէ նոր ծիգ մը եւս պիտի փորձուի գործակցութեան գետին մը գտնելու համար։

Վարչապետը Պ. Վենիզելոս մամուլի ներկայացուցիչներուն հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Կառավարութիւնը բացառիկ կարեւորութիւն կուտայ Սելանիկի Ծերակոյտի ընտրութեան։ Ճիշդ է որ կառավարական թեկնածուին պարտութիւնը կրնայ ծախողանք նշանակել եւ կառավարութեան դիրքը խախտել, բայց պէտք չէ մոռնալ որ յաւելուածական ընտրութիւնները չեն կրնար արտայայտել հանրային կարծիքը։ Կառավարութեան թեկնածուն եթէ պարտուի, հրաժարման խնդիր չի կրնար ըլլալ։ Կառավարութիւնը ժողովուրդին կողմէ յայտնուած վստահութեան յենլով, պիտի շարունակէ իր գործը,

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԽԱԽՈՒՏ ՅԵՆԱՐԱՆ

Համայնավար կուսակցութիւնը, խորհրդային երկիրներու վրայ իր մենատիրական իշխանութիւնը հաստատելէն ի վեր, անսպառ զոհողութիւններու գնով կը ճգնի պատրաստել նոր ուժեր, անխորտակելի դարձնելու համար «Լէնինեան մարտիկների» բանակը։

Ինքնապաշտպանութեան բնական մղումէն զատ, կարեւոր շարժառիթներ ալ շատ կան, այս աշխատանքը «մարտական կարգով» սուր պահելու շարունակական թելադրանքներուն մէջ։

Լենինի մահով «կուսակցութեան միասնականութիւն»ը մնաց իբրեւ լաւ օրերու յիշատակ։ Հատուածական սուր,կրքոտ պայքարները, տկարացուցին ոչ միայն կուսակցութեան ղեկավարութիւնը այլեւ պատճառ դարձան կարեւոր դէմքերու անկումին։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան մեղրալուսնի օրերուն առաջաւոր դիրքերու վրայ գտնըւողներէն Տրոցկին, Զինովիեւ, Ռատէկ, Ռիկով, Պուխարին եւ ուրիշներ աստիճանաբար քշուեցան հրապարակէն։ Անոնցմէ [illegible] տարբեր ձեւով, Ստալինը շարունակեց իր պայքարը աջ եւ ձախ հոսանքներու դէմ, որ այլեւս ձեւ ու մարմին կը ստանար տարիներու ընթացքին։

Առանց տարր ալ, իր գոյութիւնը բռնի ուժին վստահած՝ դժուար էր կառավարել հսկայական աշխարհամաս մը, բազմամիլիոն եւ բազմալեզու ազգերով։ Մանաւանդ, որ վերջին հաշուով բռնութիւնը անզօր միջոց էր այլեւս գաղափարական որ եւ է կապ հաստատելու համայնավար իշխանութեան եւ ենթակայ ժողովուրդներու մէջ։

Շարունակելով ահ ու սարսափի իր ծանօթ քաղաքականութիւնը, բնական էր Ստալինեան մենատիրութեան ճիգը՝ խնդիր նոր յենարաններու.

Կեանքը, սակայն, միշտ չի ժպտիր իրեն հետ խաղի բռնողներուն։

Համեմատաբար հեշտութեամբ պայքարելով իր բոլոր գաղափարական հակառակորդներու դէմ, Ստալինը նոյն յաջողութեամբ չի կրնար իրեն քաշել նոր ուժեր։

Խորհրդային Միութեան իւրաքանչիւր հանրապետութեան մեծ ու փոքր հաստատութիւններ միայն իր հաւատարիմներուն ղեկավարութեան յանձնելով, դժուար է տոկալ բոլոր ցնցումներուն։

Այս տեսակէտէն խիստ հետաքրքրական է դիտել մեր երկրի ղեկավարութեանօրուան պատկերը։ Ներքին այն ցնցումները, որոնք կ'ալեկոծեն ներքին կեանքը, վերջին ամիսներուն մասնաւորաբար, ապացոյց է այն իրողութեան, որ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ուժը ինկած է աննախընթաց չափերով։ Օրուան ղեկավարութիւնը զուրկ է բարոյական լուրջ արժէքէ, շնորհիւ միջակութիւններու եւ բացարձակ ոգէտներու մեծամասնութեան։ Բոլոր աչքի զարնող, մտաւորական պաշարով օժտուած արժէքները քշուած են Հայաստանէն եւ չէզոքացուած։

1927ին մասնաւորաբար կը շարունակուի ներքին անդամահատման այսգործողութիւնը։ Երէկ օրուան իշխանութեան ամրապնդման պիտի ծառայէ այս աշխատանքը, չէ՞ որ այդ աշխատանքը չէ՞ որ այդ աշխատանքը տեւականացնելու համար նոյնպէս անհրաժեշտ են նոր ուժեր, որպէսզի լեցուի մեկնողներու ձգած բացը։

Միակ կարեւոր տարրը այս տեսակէտէն կը ներկայանայ նոր սերունդը, որու վրայ կեդրոնացած է նախ. օրուան իշխանութիւններու ուշադրութիւնը։

«Հայաստանի կոմսոմոլը» կազմուած «անկուսակցական»զանազան միութիւններէ, այսօր իր մէջ կը հաշուէ քառասուն հազար պատանիներ եւ երիտասարդներ։ Այս պատկառելի բանակը, սակայն, հակառակ բոլոր աշխատանքներուն, չիրականացներ համայնավար ղեկավարներու բոլոր յոյսերը։

Անցած դեկտ. 20ին իրենց 7րդ համագումարի նախօրեակին «Խորհրդային Հայաստան» յատուկ խմբագրականով մը կը մատնէր արդէն իր կուսակցութեան կրած յուսախաբութիւնները։

Ընդհանուր բառերու տակ, քանի մը փաղաքշական արտայայտութիւններով «Խորհր. Հայաստան» կը ջանայ նախ հաստատել թէ՝

«Հայաստանի կոմսոմոլը կուսակցութեան ղեկավարութեամբ խոշոր նուաճումներ է ձեռք բերել աշխատանքի եւ պայքարի բոլոր ֆրոնտներում»։ («Խորհ. Հ.» դեկտ. 16)

Պատանի երիտասարդական կազմակերպութիւններէն աւելի իր տէրերուն (կուսակցութեան ղեկավարութեան) հաճոյանալու միտումով գրուած այս տողերուն կը յաջորդեն արդէն մասնաւոր շարքը «կոմսոմոլի» թերութիւններուն։

Օրուան գլխաւոր վտանգին (աջեւ ձախ պայքարներ) համայնավար ղեկավարութեան մղած պայքարի ընթացքին.

«կոմսոմոլի առանձին թոյլ եւ անկայուն օղակները տեղի տալով սոցիալիստական յարձակողականին կատաղի դիմադրութիւն ցոյց տալ դասակարգային թշնամու ճնշմանը, դրսեւորել են պարտուողական տրամադրութիւններ։ Աջ եւ «Ձախ» պրակտիկան իրենց կոնկրետ արտայայտութիւնները ենգտել կոմսոմոլի որոշ միաւորներում։»

Մինչդեռ այս ուղղութեամբ է որ այս կազմակերպութիւնը թեւ ու թիկունք պիտի հանդիսանար համայնավար տիրող ղեկավարութեանը, մանաւանդ Սիրցով Լոմինաձէ խմբակին դէմ, իրողութիւնը կը ստիպէ տարբեր խոստովանութիւններ ընել։

«Անժխտելի փաստ է, որ կոմսոմոլի կենտկոմը ոչ միայն լիառատ տուրք տւեց քաղաքական անշրջահայեցութեանն ու շփոթածութեանը.. այլ եւ բաւականին ուշ ընդունեց իր այդ ըստ էութեան ճաշտուողական սխալները»։

Այնքան պերճախօս այս խոստովանութիւններուն մեզի կը մնայ աւելցնել, այն որ տասը տարուան աշխատանք, հայ պատանին ու երիտասարդութիւնը դաստիարակելու իրենց (համայնավար) քաղաքական եւ ընկերային ըմբռնումներով, տուած է բոլորովին հակառակ արդիւնք։ Այսօր փաստօրէն այս երիտասարդութիւնը կը մերժէ համայնավար արդի ղեկավարութեան կուրօրէն հնազանդելու հրամանները։ Այս իրողութիւնը երեւան եկած է մասնաւորաբար գործնական աշխատանքներու ընթացքին։

Արդիւնաբերական բազմազան ձեռնարկներու մէջ ալ «կոմսոմոլն ունի իր թերացող օղակները, կան գործալիքներ ու աշխատանքային այլ տեսակի դասալիքներ։»

Այս պաշտօնական ընդհանուր խոստովանութիւնէն յետոյ աւելորդ են նոր փաստեր։ Մանաւանդ որ ընթերցողները մեր թերթէն այնքան շատ փաստեր գիտեն այս առթիւ։

«կոմսոմոլ»ի համագումարի առթիւ Համայնավար ղեկավարութեան արտակարգ հետաքրքրութիւնը հաստատելով բոլոր ենթադրութիւնները, նոր սերունդին մէջ յառաջ եկած հակահամայնավար տրամադրութիւններու մասին, անգամ եւս ցոյց կու տայ այդ կուսակցութեան իրական տագնապը իր կազմակերպական մարմինը պահպանելու մասին։

Նոր սերունդին այս դիրքը կարեւոր է նաեւ մեր երկրի շահերու տեսակէտէն։ Չէ՞ որ այս ձեւով միայն հնարաւոր է սանձել բոլոր խելագարութիւններ, մանաւանդ «յեղափոխական» քայլերը, որոնցմէ ո՛չ մէկ շահ կ'ակընկալէ Հայաստանի նոր սերունդը։

Այս իրողութենէն դաս մը քաղելու տրամադիր չե՞ն վերջապէս, մեր զտարիւն Ստալինականները…

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑԸ ԿԸ ԹԱՂՈՒԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻ ԵՒ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՄԷՋ

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ, 30 Դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Ոչ եւս է Վ. Իրանեան, իսկական անունով Վաղինակ Սարգսեան, որ դեռ մի քանի ամիս առաջ այս էջերից իր գողտրիկ թղթակցութիւններով, սահուն եւ պարզ ոճով հաճակել էր բոլորին։ Կորցրինք մի լաւ դաշնակցական։ Հիւանդ էր արդէն։ Իր տնտեսական ծանր պայմանները ստիպեցին նրան իր բազմանդամ ընտանիքի համար՝ Քաշան տեղափոխուելու Ա. եւ Մ. Գարագէօզ կամ առեւտրական տան կառավարիչի պաշտօնով։

Պարտաճանաչ եւ բծախնդիր Վաղինակը չկարողացաւ դիմանալ Քաշանի դժոխքին՝ կիզիչ արեւին։ Ընկերների քանիցս դիմումները՝ թողնել Քաշանը եւ անցնիլ Սուլթանապատ, անհետեւանք մնացին։ Միայն վերջին ամիսը՝ երբ թոքախտը իր աւերը գործել եւ կմախացած Վաղինակն էր մնացել, Սուլթանապատ տեղափոխուեց։ Յարմար եւ մօտիկ ապագային թողնելով նրա մանրամասն կենսագրականը որ մի կատարեալ ոդիսական է, այժմ կը բաւականանամ միայն համառօտ գիծերով եւ մահուան սեւ թաղման նկարագրութեամբ։

Վ. Իրանեանը ծնած է 1890 մարտ 13ին, Թաւրիզում։ Նախնական կրթութիւնը ստացել է նոյն քաղաքի ծխական դպրոցում մինչեւ 5րդ դասարան։ Բայց շնորհիւ իր ճկուն մտքին, անսպառ ընդունակութիւններին, ինքնազարգացմամբ իր 40 տարեկան հասակին՝ որ եւ է համալսարանականից՝ իր պատրաստութեամբ չէր տարբերւում։ Տիրապետում էր հայերէնին, ֆրանսերէնին, պարսկերէնին և ռուսերէնին։ Լսպէրանտօ լեզւի Պարսկաստանի առաջին ներկայացուցիչն էր. գիտէր նաեւ թուրքերէն եւ քիչ մը անգլերէն։ Դեռ պատանի հասակից, մտել էր մեր կուսակցութեան շարքերը, կարգապահ, անձնազոհ եւ ընկերասէր։ 1910 թւականին հրատարակում էր Ղաբաթաղ ամսագիր եւ ենգի կեղծանունով թղթակցում Թիֆլիսի Հորիզոնին։ Թաւրիզի յեղաշրջումեան շրջանին, երբ ցարական Ռուսաստանը անկոնտրոլ իր հաշիւներն էր մաքրում պարսիկ եւ հայ յեղափոխականների հետ, Վաղինակին էլ հետապնդում էին, ձերբակալեցին, բանտարկեց, եւ հազիւ կախաղանից ազատուելով անցաւ Թուրքիստան. Մէշէդ եւ ամէն տեղ, դառնալով օգտակար իր շրջապատին, եւ մեր կուսակցական աշխատանքներին։

Թէհրանում, 1919 թւականներին, շփումներ է ունենում պարսիկ մտաւորականների հետ, եւ մեծապէս օգտակար դառնում հայկ. դեսպանատանը, հանգուցեալ իշխան Արղութեանի աշխատանքներին։

Մէջլիսի ընտրութիւնների ժամանակ, ուղարկւում է՝ Սուլթանապատ՝ պրոպագանդի գործով։ Իր բնաւորութեան պայծառութեամբ, հմայում է շատերին, մասնաւորապէս պարսիկ շրջանակներին. հրաւիրւում է իբրեւ Օսմ. դրամատան պաշտօնեայ, եւ Ա. եւ Մ. Գարագէօզեանների գործին անցնելով 11 տարի հաւատարմութեամբ ծառայում է այդ Տան, դառնալով նրանց ամենալաւ, աշխատաւոր եւ կարգապահ պաշտօնեան։ Երիտասարդութիւնը, եռանդը թողնում է այդ հիմնարկութեան մէջ, Ինչ կասկած, որ պիտի գնահատեն նրա աշխատանքները, եւ թողած երկու որբերի՝ 13ամեայ՝ Աբօի եւ 11ամեայ Սեդայի կրթութեան եւ ապրուստի հոգն իրենց վրայ կը վերցնեն։

Դժբախտ եղաւ իր ամուսնական կեանքում, եւ թողեց կնոջը, որից յետոյ, տենդագին նւիրւեց՝ գրչին։ Ուսումնասիրում էր պարսիկ բանաստեղծներին, կապեր պահում պարսիկ քաղաքական գործիչների հետ։ Սուլթանապատի պետական շրջանակներում, սիրւած անձնաւորութիւն էր։ Ձրիաբար էսպէրանդօյի դասեր էր տալիս պարսիկներին։Սուլթանապատի դպրոցի շէնքի հիմնադիրներից էր։ Շարունակ եղել է կոմիտէի անդամ, եւ վարել է պատասխանատու պաշտօններ։

Անվերապահ կարող ենք յայտարարել, որ պարսկահայ իրականութիւնը Իրանեաններ գրեթէ չէր ծնել։ Նա մեզ շատ օգտակար պիտի լինէր դեռ, միակ շաղկապիչը պարսիկ մտաւորականութեան, միակ կամուրջը։ Սպասելիքներ շատ ունէինք, բայց, դժբախտաբար, կորցրինք։ Իր պարտականութեան բծախնդրութեան զոհը դարձաւ։ Անկողնում անգամ գրած էր. Բայց, թոյլատրուած չէր. իր յուշերն է գրեր։ Ուրախ էր բնաւորութեամբ եւ ժպիտը դէմքին, դեկտեմբեր 25ի հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7ու կէսին իմ եւ ընկեր տոքթ. Տ. Մնացականեանի ներկայութեամբ աչքերը փակեց յաւիտենապէս։

Անկողնում, շարունակ ափսոսում էր, որ թղթակցութիւններ ուղարկել չի կարողանում դաշնակցական թերթերին։

Խնդրում էր ինձ, գրել, թղթակցութիւններ ուղարկել, թող տեղեակ լինեն անցուդարձից։ Իմ պատասխանը մխիթարական էր նրա համար, «Իրանեանի համամ հոտով յօդուածներից յետոյ, Աստուծոյ թղթակցութիւնները չեն կարդացւի»։ Փախչում էր գովասանքներից, բայց, դէպի ինձ՝ մի առանձին հաւատ ունէր, գիտէր,որչողոքորթել չեմ կարող։

***

Մահւան լուրը կայծակի արագութեամբ տարածւեց ամբողջ քաղաքում։

Հ. Յ. Դ. Արազի կոմիտէն, որ շարունակ տեղեկութիւններ էր հաղորդում նրա առողջութեան մասին կեդր. կոմիտէին, թաղման հանդիսութիւնները կատարելու համար կարգադրիչ յանձնախումբ նշանակեց։

Թաղումը շքեղ կատարելու համար, յետաձգւեց դեկտ. 28ին։ Մահւան գոյժը հաղորդուեց գոյդ կեդր. կոմիտէներին։Բոլոր խումբերը լծւեցին աշխատանքների, եւ պսակներ պատրաստեցին։ Բոլոր ընկերները պահանջեցին դիակառք չլինի, իրենց ուսերի վրայ պիտի տանեն սիրելի Վաղինակի աճիւնը։ Նշանակեցին խօսողներ։

Մի պայծառ օր էր։ Եկեղեցին լեցուն էր բազմութեամբ. ներկայ էին իր պարսիկ բարեկամները, Լսպէրանտիստները՝ իրենց պսակով, կրթական նախարարութեան Սուլթանապատի ներկայացուցիչը, բոլոր առեւտրական տուներու կառավարիչները՝ իրենց պաշտօնեաներով, գիւղացիներ, քաղաքացիներ։ Սուլթանապատը նման թաղում չէր տեսել։ Պսակներ էին դրւած Հ. Յ. Դ. Շահ. Կեդր. Կոմիտէից, Արազի Կոմիտէից, խմբերից, իր բարեկամների (պարսիկ եւ հայ) ծանօթներից, իսկ փոխան ծաղկեպսակի, իր ամենալաւ բարեկամը, իր նախկին կառավարիչը, որին անկեղծօրէն պաշտում էր, Պ. Հր. Գաբրիէլեանը՝ 100 ղռան էր ուղարկել յօգուտ «Միրանգեան» գրադարանի։

Պատարագից յետոյ, եկեղեցու բակում, Հ. Յ. Դ. Արազ Կոմիտէի կողմից, ընկ. Վ. Յովհաննիսեանը, յուզուած հրաժեշտի դամբանականը ասաց, տալով նրա համառօտ կենսագրութիւնը, եւ յայտնելով թէ, ի՞նչ պատասխան պիտի տանք մեր բարձրագոյն մարմիններին, Յառաջին, Յուսաբերին, Հայրենիքին։ Ափսոսանք յայտնեց, որ մեր կուսակցութիւնը կորցրեց իր լաւագոյն ընկերների մէկին։ Հայաստանի դռներից հեռու, սակայն ի մխիթարութիւն իր ծնողների, քոյրերի, եղբայրների զաւակների յայտնեց, որ Վաղինակի անունը եւ յիշատակը միշտ թարմ կը մնայ Դաշնակցութեան Պանթէոնում, եւ պարտականութիւն դրեց իր տղայի վրայ՝ շարունակելու նրան իր կիսատ թողած գործը՝ Պարսկերէնից - Հայերէն բառարանը։ Սուգը ընդհանուր էր, եւ բոլորը արտասւում էին։ Առաջին անգամ, ներկայ էին նաեւ պարսիկ կանայք, իր բարեկամների տիկինները։

Խուռն բազմութեամբ, բազմաթիւ օթօներ, կառքերի ուղեկցութեամբ, ընկերների ձեռքերի վրայ, մարմինը փոխադրւեց գերեզմանատուն, ճանապարհին մի քանի տեղ պատշաճ եկեղեցական արարողութիւն կատարելուց յետոյ։

Գերեզմանատանը՝ ընկ. Ար. Աղաբէկեանը, վեր հանելով հանգուցեալին բնաւորութեան դրական կողմերը, շեշտեց նրա հասարակական, կուսակցական գործիչի անձնազոհութեան չափը, եւ յատկապէս կանգ առնելով, Իրանի եւ հայ ժողովրդի միակ շաղկապ այս անդառնալի կորուստին վրայ, որպիսին ներկայանում էր Իրանեանը։

Ընկ. Ար. Երիցեանը վեր հանեց նրան ընկերասիրութիւնը, եւ արցունքոտ աչքերով, հանգի՛ստ մաղթեց նրա ոսկորներին։ Ամենից յուզիչը՝ պարսիկ մտաւորական՝ Պ. Թահիրու դամբանականն էր։ Յուզումից խօսել չէր կարողանում։

«Ազիզ Վաղինակ, Հայերից ո՞վ պիտի փոխարինի քեզ. չէ՞ որ մենք դեռ ծրագիրներ ունէինք»։

Լսպէրանդիստների կողմից իր յարգանքը յայտնելով, դամբանականը շարունակել չկարողացաւ։

Պ. Կարապետ Աղաջանեանը դիմելով կուսակցական ընկերներին, յայտնեց, որ չպիտի ընկճւէք եւ յուսահատւէք. ձեր կուսակցութիւնը վարժ է նոր Վաղինակներ ծնելու։

Թաղումից յետոյ, Սուլթ. Ազգ. դպրոցի սրահում, կարգադրիչ Յանձնախմբի կողմից յուղարկաւորները հիւրասիրւեցին սուրճով։

Թաղեցինք Վաղինակին, բայց նրա կենսագրութիւնը չվերջացրինք. համեստ էր նա, բայց, մենք հանգիստ չպիտի տանք նրա հոգուն. պիտի քրքրենք։ Ցաւում եմ, որ երկար լռութիւնից յետոյ, այսօր, մեր ամենից սիրւած ընկերոջ՝ Վաղինակի մահւան մասին եմ գրում Յառաջին։

Սիրելի Վաղինակ, կարող էի՞ր երեւակայել այդ մասին։ Երանի՜ գրիչս կոտրւէր։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐԵՒՈՒՆ ԵՒ ԱՍՏՂԵՐ[ՈՒ] ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս գիտենք, [illegible]
մէկ մէկ արեւներ են,
իրենց սեփական լոյսով եւ
րակներով։ Անոնց թիւը
ունելի է. պայծառ ու
պարզ աչքով կարելի է
րապէս հինգ հազար աստղ
րել ամբողջ երկնակամարի
Երբ աստղերը իրարու
ըլլան, ճերմակ բիծեր կը
եւ միգամած աստղ կամ
անունը կ'առնեն։ Միգա
ամբողջ խմբաւորումը
կամ յարդգող կը կոչուի։

Աստղերը մեզմէ ան
հեռաւորութիւններու
գտնուին։ Երկրին ամէնէն
գտնուած աստղերը իրենց
3-4 տարիէն կը ղրկեն մ
տենք թէ լոյսը երկվա
մէջ երեք հարիւր հազա
մէթր ճամբայ կը կտրէ
կան որոնց լոյսը քանի
տարուան մէջ մեզի կը
որմէ կարելի է հեռա
նոնց անսահման հեռաւոր
երկրէն։

Աստղագիտական
տեսութիւններու համա
րեւը իր ուղեկից մոլո
եւ պզտիկ աստղերով
բորդէ անջրպետին մէջ
կեանի մը մէջ քսան
արագութեամբ, ուղղու
երկնակամարին մէկ
գտնուած Էէրակլէս
հեռաւոր համաստեղու
մէջ։

Այս արագընթաց
մէջ աւելի քան հաւա
որ արեւը հանդիպի
մարած ուրիշ աստղերու
այս հաւանականութիւն
վախ չի պատճառեր, որ
արեւին ամենէն մօտ
աստղը այնքան հեռու
որ վարկեանին մէջ 20
արագութեամբ ընթանա
գիւ 60,000 տարուան
կարենար անոր հանդիպի

Սակայն միայն ար
այդ երկնային ճամբոր
կը կատարէ անջրպետին
րիշ աստղեր ալ կ'ընկեր
միեւնոյն ճամբան կը
միեւնոյն արագութեամ
թանան, ասոնք թուով
են՝ Ալկոլ (պերսէոս համ
թենէն), Միրֆա.ք (նոյն
սէոս համաստեղութեն
թարէս (կարիճ համաստ
նէն), Սաար (կարապէն
(պեգասոսէն) եւ Մարքա
պէս պեգասոսէն)։

Այս վեց աստղերը
եւ երկրորդ մեծութիւն
աստղերուն կը պատկան
րենց խիստ փայլուն լո
պացուցանէ նաեւ թէ ա
մեծապէս աւելի մօ
արեգակնային աշխարհին

Արեւին ուղեկից այ
րուն գիւտը կը պարտի
աստղագէտ Ութրուպանի
րինակին հետեւելով ու
ղագէտներ ալ հետամու
գտնելու թէ այդ ուղեկ
զերէն զատ կա՞ն նա
ճամբորդ աստղեր։ Արդ
նոնց կատարած հետազօ
ները յաջողութեամբ
ցան, եւ կարելի եղա
հանել գոյութիւնը նա
ւեթ շարժուն աստղերու
մեր արեւին զուգահեռա
ղութեամբ կ'ընթանան Ս
կից աստղերուն ընդհան
14ի կը բարձրանայ

Երբեմնի աստղագէ
թէ յենի ենթադրութիւնը

ին աստղերու խմբական շարժում-
ները գոյութեան, կուգայ վեր-
ջապէս մտնել իրականութեան
ճամբուն մէջ, շնորհիւ ժամա-
նակակից աստղագէտներու ան-
խոնջ հետազօտութեանց եւ աստ-
ղաբաշխական գործիքներու ա-
մենավերջին կատարելութիւն-
ներուն։

Հին ատեն կը կարծուէր թէ երկնակամարը անշարժ է ժամանակներու անհունութեան մէջ, եւ թէ կարելի է զայն բաղդատել մութ գմբէթի մը հետ, որուն ներքին երեսին վրայ աստղերը ծիածանի հատիկներու պէս լարուած կը մնան անշարժ։

Սակայն վերջին դարուն կարելի եղաւ քննել թէ աստղերուն այդ անշարժութիւնը երեւութական է միայն եւ արդիւնք իրենց անսահման հեռաւորութեան, եւ թէ կարելի է նոյնիսկ չափել անոնցմէ մէկ քանիին տեղափոխութիւնը։

Վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին, ամէն ազգերու պատկանող դիտարաններուն մէջ գտնուած լուսանկարչական գործիքներու եւ ամենախոշոր հեռադիտակներուն շնորհիւ կարելի եղաւ հաստատել աստղերուն շարժումները, որոնք բացառութիւններ ըլլալէ հեռու, ընդհանուր հանգամանք մը կը ներկայացնեն։

Անկէ զատ, աստղագէտները ուշի ուշով քննելով իրենց քաշած լուսանկարչական հրաշալի քլիշէները, յաջողեցան ապացուցանել թէ այդ շարժումները կը հետեւին կատարելապէս որոշ ուղղութիւններու, որոնք երկնային լուսեղէն ատակին մէջ կը կազմեն երկու հսկական գնացքներ։ Հետեւաբար, բախտի չէ որ աստղերը կը պատակին որոշ օրէնքներու։

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է բախտին վերագրել տիեզերքին մէջ գտնուած անթիւ ու անհամար աշխարհներուն գոյութիւնը, անոնց հրաշալի մեքենականութիւնն ու շարժումները, տիեզերքի այն ուժի՛ը որ հաւասարակշռութեան մէջ կը պահէ բոլոր մոլորակները, արեւներն ու աստղերը, եւ որուն կը պատակին մոլորակները, արեւներն ու աստղերը, եւ որուն կը պատակին տիեզերքի եւ բնութեան բոլոր ուժերն ու զօրութիւնները։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԵՐՈՍԿԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ յօդուածագիրներէ իրենց րութիւնները գրել թուղթին կ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԴԱՇՆԱԿ ՊԵՏ ՄԸ»

Սօն փօսթա այս խորագրին տակ, Հալէպէն ստացած հեռաձայն լուրը կը հրատարակէ.— Կառավարութիւնը հրաւիրած է որ իսկոյն Հալէպէն մեկնի հայ դաշնակ կուսակցութեան պետ ուսուցիչ Միհրան Աղազարեանը որ խռովարարական կազմակերպութիւններով զբաղած էր։ Միհրան ոստիկան զօրքերու հսկողութեան տակ սահմանէն դուրս հանուած է։

(«Յառաջ».— Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Միհրան Աղազարեան վատահամբաւ արարածն է, որ Հալէպէն վտարուեցաւ կառավարական որոշումով։ Իսկ գիտենք թէ, թուրքերուն համար, թուրքերէն դուրս գըտնուող ամէն հայ դաշնակ է)։

«ԿՕՍՊՕՏԻՆ ԱՂԱՅԷՖ...»

Ս. Մ. ծածկանունով յօդուածագիր մը, որուն համար կ'ըսուի թէ ճէլալ Նուրին է, «Ըքշամ»ի մէջ կը յարձակի Կարսի երեսփոխան Աղա Օղլու Ահմէտի վրայ, ըսելով թէ օտար է եւ հետեւաբար չի կրնար երեսփոխան ըլլալ։

«Արդարեւ, Աղայէֆ էֆէնտի ժամանակին պաշտօն ստանձնած է Ատրպէյճանի կառավարութեան Պարսկաստանի եւ Ռուսիոյ հաշուին։ Այս վերջին պատճառով, զինքը կը կոչենք կօսպօտին (պարօն) Աղայէֆ։ Պոլսոյ մէջ նախագահած է «Ինձիմէն սաատէթի Իրանեան» ընկերութեան, որ օտար կազմակերպութիւն մըն էր։ Ցետոյ գացած է Փարիզ. խօսած է Շահին հետ, անոր ըսած է թէ ինք Պոլսոյ Պարսիկ ընկերութեան նախագահն է, շատ կը սիրէ Պարսիկները, եւ վերջապէս արտօնութիւն խնդրած է Պարսկաստանի մէջ ծառայելու։ Բայց Շահը անվարան մերժած է։

«Արդ այս տեսակ անձ մը ի՞նչպէս կրնայ Թրքահպատակ մնալ եւ մանաւանդ երեսփոխան ըլլալ։ Մնաց որ, Ատրպէյճանցիներն ալ չեն սիրեր Աղայէֆը եւ ժամանակին վտարեցին զայն։»

ԽԱԼՔԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Խալք կուսակցութեան 40 հոգինոց բարեկարգիչ մարմինը կրկին նիստ գումարած է Էնկիւրիի մէջ եւ զբաղած է զանազան նահանգներու պատուիրակութեանց զեկուցումով։ Զրոյցի մը համաձայն, նահանգային կազմակերպութեան մէջ գըտնուողներուն պիտի արգիլուի բազմաթիւ գործերու գլուխը անցնիլը։ Օրինակ, նոյն անձը չպիտի կրնայ միեւնոյն ատեն թէ Առեւտրական Սենեակի եւ թէ Սաւառնակի Միութեան նախագահ ըլլալ։

Խալքի բարեկարգութեան ծրագիրը նախ Մ. Քէմալին պիտի ներկայացուի, եւ անոր որոշած ուղեգծին վրայէն պիտի առաջանայ կուսակցութիւնը։

⁂ Խալքի մէջ մտած են Մանիսայի Սէրպէսթի կարեւոր անդամներէն բազմաթիւ անձեր։

ՄՈՒՏԱՆԻԱ ՊՐՈՒՍԱ ԳԻԾԸ

Մուտանիա-Պրուսա երկաթուղին կառավարութեան կողմէ կը բանեցուի Յունուար 1էն ի վեր։ Այս գիծը բանեցնող ընկերութիւնը վնաս կ'ընէր։ Պայմանագրութեան համաձայն, ընկերութիւնը վեց ամիս յետոյ գիծը դարձնել աճուրդի պիտի հանէ, ու եթէ այս անգամ ալ գնորդ չներկայանայ, կառավարութիւնը գիծը պիտի գրաւէ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՎՆԱՍԸ

Գոնիայի երկրաշարժին կեդրոնը Զավօ Հճու գիւղը եղած է, որուն հարիւր տուներէն վաթսունը ամբողջութեամբ կործանած են։ Գաւառակներէն մարմին մը իսկոյն դէպքին վայրը գացած եւ բացը մնացողները մօտակայ գիւղերը զետեղած է։

Այս վայրը հրաբխային կազմութիւն մը ունի. թեթեւ ցընցումներ իրարու կը յաջորդեն եւ ժողովուրդը սարսափի մէջ կը գտնուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՌՔԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Երեւանի հանրակառքի (autobus) եւ ելեքտրակառքի (tramway) ծրագիրը վաւերացուած ըլլալով Մոսկուայի կողմէ, շուտով պիտի սկսին շինութեան աշխատանքները։

Ելեկտրակառքի նոր գիծերը պիտի գրաւեն Երեւանի ամբողջ հողամասը։ Պիտի շինուի երեք գիծ, առաջինը պիտի կապէ քաղաքին շրջակայ արդիւնաբերական ձիւղերը կեդրոնական եւ համալսարանական քաղաքամասերուն հետ։ Երկրորդ գիծը պիտի կապէ բամպակի գործարանն ու կայարանը քաղաքին հետ։ Երրորդ գիծը՝ օղակ կազմելով քաղաքին շուրջ, պիտի միացնէ արուարձանները իրարու հետ։ Այդ բոլոր գիծերուն երկարութիւնը պիտի ըլլայ 15.4 քիլոմեթր։

Ելեկտրական ուժը պիտի տըրուի Երեւանի ելեկտրակայանէն, որ պիտի ունենայ մասնաւոր ենթակայան մը։ Այս շէնքը կառուցուած պիտի ըլլայ ճարտարապետական եւ գեղարուեստական նոր պահանջներու համաձայն։

Ելեկտրակառքին ուղին պիտի պիտի ըլլայ զոյգ։ Կառքերը պիտի ունենան 26 նստուկ եւ 14 կանգնուկ տեղեր։ Ամառը Երեւանի ծանօթ փոշիին դէմ պաշտպանուելու համար, փակ եւ ապակեպատ։

Կառքերուն ընդհանուր կայանը եւ ելեկտրակառքի վարչութեան շէնքը պիտի գտնուի Ղամարլուի խճուղիին մօտ, բերդին եւ գերեզմանատան միջեւ։

ՏԷՐՏԷՐՆԵՐԸ

Դիլիջանի շրջանէն կարմիր գիւղին խորհուրդներու ընտրութեան ժամանակ, ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն զրկուեցան տէրտէրները։ Կոմունիստ երիտասարդներու միութեան նախագահը, Գոլովաչով, խնդրագիր մը տալով կ'ըսէ.

—«Մենք գտնում ենք, որ տէրտէրները, թէեւ կղերականներ են բայց նոյնպիսի հաւատացեալներ են, ինչպէս միւսները, ռոճիկ չեն ստանար, խնդրում ենք ընտրական յանձնաժողովից վերացնել քուէզրկման որոշումը» («Խորհրդ. Հայաստան» 28 դեկտեմբեր)։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Առջի օր, Մուսուլի քարիւղին մասին դասախօսութիւն մը տուաւ Պ. Փիէր Լիօթէ, հովանաւորութեամբ Ֆրանս. Օրիան կոմիտէն եւ նախագահութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Ֆրանսայի պատուիրակի Պ. Լընայլի։

Ըստ Պ. Փիէր Լիօթէի Սուրիա որ ատենին «ասուեղէնի եւ համեմի ճամբուն» վերջին կայանն էր, շատ բան կորսնցուցեր էր Սուէզի ջրանցքին բացումով։ Բայց ահա նոր իրողութիւն մը։ Մուսուլի քարիւղին խողովակը կանգ պիտի առնէ Տրիպոլիս, սուրիական նաւահանգիստ՝ Ֆրանսական հոգատարութեան տակ եւ ոչ Հայֆա, Պաղեստինեան նաւահանգիստ անգլիական հոգատարութեան տակ։ Ցոյս մը կը ծագի Սուրիոյ համար, որ մինչեւ գերի եղած էր, Ֆրանսայի հոգատարութենէն առաջ։ Փոխանցման երկիրը պիտի ըլլայ Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ, շնորհիւ երկաթուղիին, օդանաւորդութեան եւ քարիւղին։

Այս ընդհանուր գիծերով, Պ. Լիօթէ զարգացուց իր դասախօսութիւնը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, մտահոգութիւն կը տիրէ Հնդկաստանի վերջին խառնակութեանց հետեւանքով։ Մինչեւ հիմա կը կարծուէր թէ մըտքերը խաղաղած են, Պոմպէյէն տրուած լուրերու համաձայն, գրգռութիւններն սկսած են սաստկանալ եւ կամաւորական թափորներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ արիւնահեղ բախումներ տեղի կ'ունենան։

Ահմէտապատի մէջ, հսկայ թափորներ շրջեցան փողոցէ փողոց, բողոքելով Փունահի մէջ գործադրուած մահապատժին դէմ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց ցըրուելու համար ամբոխը, երկու կողմէ հրացան գործածուեցաւ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Նոյն օրուան մէջ, մէկէ աւելի անգամ նման բախումներ տեղի ունեցան եւ աւելի քան 150 ցուցարարներ ծանրօրէն վիրաւոր՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Իսկ Պոմպէյի ոստիկան զօրքերը, մօտ 5000 հոգի, պատրաստ վիճակի մէջ դրուեցան, արգիլելու համար որ խռովութիւններ չպատահին։ Տեղին ազգայնական կոմիտէն որոշած էր սուգի օր յայտարարել եւ ցոյցեր կազմակերպել։ Որոշումը գործադրուեցաւ մեծ խռովութեան մատնելով ամբողջ քաղաքը։ 140 հազար բանուորներ գործադուլ յայտարարեր էին, մասնակցելու համար Փունահի բանտին մէջ գործադրուած մահապատիժներուն դէմ ցոյցերուն։ Քաղքին ոստիկաններն ստիպուեցան միեւնոյն ժամուն հրապարակ գալ, եւ բազմաթիւ յարձակումներ գործել ցրուելու համար ամբոխը։ 260 հոգի վիրաւորուած են։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայի անգործութեան յարաճուն տագնապին դէմ, կառավարութիւնը կը փորձէ ձեռք առնել կարգ մը միջոցներ, որոնց մասին աշխատանքի նախարարը Կրէնոա հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.—

«Երեւոյթը համաշխարհային է։ Մեր երկրին մէջ երեւան եկաւ աւելի ուշ եւ նուազ սաստկութեամբ քան ուրիշ երկիրներու մէջ։ Անոր հետեւանքներն ու ազդեցութիւնները մէջտեղէն վերցնել անկարելի կը թուի։ Բուն լուծումը կախում ունի միջազգային եւ երկարատեւ ձեռնարկներէ։ Կը մնայ անոր աւերները սահմանափակելու մասին մտածել։ Ի՞նչ միջոցներով։

«Նախ, կայ ամէն աղբիւրէ զուրկ անգործներուն սահմանուած նպաստները։ Կառավարութիւնը հրամաններ տուաւ, որպէսզի նպաստները բաշխուին կարելի առատաձեռնութեամբ եւ արդարութեամբ։ Անկէ զատ, աշխատանքի նախարարութեան քննիչներուն միջոցաւ, թելադրած է գործատէրերուն թէ թերեւս աւելի լաւ է ամբողջ գործաւորներուն համար՝ աշխատանքի ժամերը կրճատել, քան թէ գործաւորները բոլորովին զրկել աշխատանքէ, մաս մաս զանոնք ձամբելով։ Մասնակի գործազրկութիւն բոլորին եւ ոչ թէ լրիւ գործազրկութիւն փոքրամասնութեան մը համար։ Այս է քարոզուած բանաձեւը։

«Անկէ զատ, միջոցներ ձեռք առնուեցան, որպէսզի օտար աշխատաւորութիւնը չմրցի ազգային աշխատաւորութեան հետ։ Փակել սահմանները այն օտար գործաւորներուն առջեւ, որոնք մեր կողմէ փնտռուած մասնագէտներ չեն, իրենց նախկին գործերուն վերադարձնելու համար, փնտռել այն աշխատաւորները, որոնք երբ երկրագործական բանւոր Ֆրանսա մտնելէ վերջ, ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու միջոցը գտած են. իրենց երկիրները վերադարձնել բոլոր այն օտարները, որոնք Ֆրանսա մտած են գաղտնի եւ առանց իրաւունքի աշխատելու համար։

«Միւս կողմէ, աշխատանքի նախարարութեան քննիչները հրահանգ ստացան կապ հաստատելու աշխատանքի տեղաւորման զանազան գրասենեակներուն հետ, որպէսզի կարենան հրապարակի խճողումը մեղմել։ Թեթեւցնել հոն ուր խռնում կայ եւ շրջաններու եւ արհեստներու կամ գործերու մէջ կարելի չափով հաւասարակշռութիւն ստեղծել համաձայն տրամադրելի ուժերուն եւ պահանջներուն։ Ահա նպատակը։

«Կառավարութիւնը կը մտածէ նաեւ բացի պետական ձեռնարկներու ծրագրին, որուն արագ քուէարկումը պիտի պահանջէ խորհրդարանէն, հրաւիրել համայնքները, նահանգները եւ առեւտրական սենեակները որ անյապաղ սկսին տեղական կամ ընդհանուր ձեռնարկներուն, զորս որոշած են կատարել։

«Անշուշտ, ասոնք մասնակի միջոցներ են, որոնք ինչ ալ ըլլայ կը նպաստեն մեղմելու անգործութեան տագնապը, եթէ աւելի մտահոգիչ համեմատութիւններ ստանայ։

ԿՐԻՓԸ

Ամբողջ Եւրոպա կրիփի համաճարակ մը կ'անցընէ, բարեբախտաբար թեթեւ։ Այսուհանդերձ Անգլիոյ մէջ կրիփը բազմաթիւ մահերու պատճառ դարձաւ անցեալ շաբթուններուն։

Գերմանիոյ մէջ եւս կրիփը մահացու դարձած է։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

— Այդպէս է, այդպէս է,— այ բերեցին այս եւ այն կող-ց — Մինասը խաղէյին է գա- հիմա, ու մեզ էլ մօրդու չի գնում, բարեւ չի տալիս։

— Չէ՛, Աստուած վկայ Աստ-ր, հաւատա որ չտեսայ, դու ինձ լաւ ես ճանաչում, հապա չե՞մ տայ։ Երեխէքը շատ զօ-ցին, էս օր Աստուածածին ուխ-տանեմ իրենց ես էլ հէնց պէս... չկարողացայ...

— Հա՛, հա՛, շատ լաւ ես ել, ուխտի ես գնում, ուխտդ ունելի լինի. բայց անշնորհք, ասէիր, մի զոյգ մոմ էլ կը տայի հօրս հոգին լուսա-ելու։

— Աստուած ողորմի, հօրդ ին լուս է, քանի որ քեզի նը-ն լաւ տղայ ունի.— պատասխանեց Մինասը միշտ ժպտալով ու միւսների երեսին նայելով։

— Տօ՛, Մինաս, ճշմարիտ ասա, դու ուխտի ես գնում, թէ տիկինիդ հետ քէֆ անելու, մէկ լաւ նայիր աչքերիս, կարմիր արիւն ու անուշ օղը արիւնդ եռացրել են հա՞...

— Իրաւ որ, ճիշտ ասացիր Յարութիւն, Մինասը կանաչ խոտը տան կարպետներից փափուկ է գըտել... Էս ի՞նչ է տօ՛, ոչ մէկս չնկատեցինք, նոր շալւա՞ր, էս լաւ է, տղե՛րք, տեսնենք Մինասը ինչով պիտի թրջել տայ։

— Աստծու սիրուն Աստուր, թող որ գնամ, երախաները դուրսը սպասում են, ուշ է։

— Գնա՞ս, չէ՞, գնալ-մնալ չկայ Մինաս. այդ անկարելի է, պէտք է որ նոր շալւարդ թրջենք։ Ուզարկէ կէս աման օղի գայ, թէ չէ օձիքդ ձեռքս է ու բաց չպիտի թողնեմ։

— Ուրիշ անգամ, քո արեւ, ուրիշ անգամ, հիմա ուշ է, թող որ գնամ, երախաները արեւի տակ մնացին։

— Քեզ ազատում չկայ Մինա՛ս, կամ թէ, կէս աման օղի պիտի բերել տաս, կամ թէ չէ շալւարդ պիտի հանեմ, խօսքս խօսք է։— Ասաց Աստուրն անպատկառ ծիծաղով եւ ձեռքը տարաւ Մինասի տաբատի կոճակներին։ Ամէնքը ծիծաղելով խմբուեցին Մինասի շուրջը։

— Է՜հ, դրամ ե՞ս հանում թէ շալւարդ։

Տաք քրտինքը Մինասի ամբողջ մարմինը պատեց, բայց նորէն ինքն իրան զսպեց։ Երանի թէ գրպանում դրամ ունենար, վճարէր կէս աման օղին եւ ազատուէր երեսի պատիւով։ Բայց որ չկար, ի՞նչ անէր։

Ու կրկին փորձեց մի կերպ, քաղցր ձեւով, խրատով ազատել «պահանջատէր» Աստուրից.

— Ամօթ է Աստուր, երեսիդ մազ կայ, երախայի տէր մարդ ես, կին ու երախաս փողոցում սպասում են, ուրիշ անգամ, պարտքս լինի, չեմ ուրանում, դու հօ ինձ լաւ ես ճանաչում, որ քո խօսքը կոտրող չեմ, թող որ երթամ, պարտքս լինի։

— Իմը կանխիկն է Մինա՛ս, պարտքի դէպքում շալւարդ մօտս գրաւ պիտի մնայ։ Քո արեւը վկայ ազատում չկայ, հիմի ու գիտես, ես իմը ասի։

Շրջապատողները աւելի եւս մօտեցան եւ կարծես օղը սղմուեց, սղմուեց եւ իր մէջ սկսեց ծզմել Մինասի ամբողջ մարմինը։

— Թո՛ղ ինձ Աստուր, բաց թող ինձ։

— Դէ՛, տղերք, համբերութիւնս հատաւ, յանցանքը իմը չէ, պէտք է որ հանեմ էս ջհուտի տղի շալւարը, որ դաս լինի իրեն, ուրիշ անգամներ ծանօթ-ընկերոջ սիրտը չի կոտրի։

— Բաց թո՛ղ ասում եմ Աստուր, բաց թող ինձ։

— Խօսքս խօսք է, չեմ թողնի։

— Դէ՛ առ քեզի, շուն շան որդի,— գոռաց Մինասը կատաղութիւնից եւ բռունցքի մէկ ուժեղ հարուած հասցրեց Աստուրի կրծքին։

— Վա՜յ Մինա՛ս, դու ինձ զարկե՞ս,— ասանց նա, եւ երկու ձեռքերով Մինասի գօտիկից այնպէս վար քաշեց, որ մարդու տաբատը իջաւ մինչեւ ծնկները։ Փողոցային անպատճառ ծիծաղ բարձրացաւ եւ ամէն կողմից սկսեցին ձեռքեր երկարել դէպի Մինասը.

Մինչ սափրիչ Յակոբը ծիծաղը դէմքին աշխատում էր հանդարտացնել խանութի աղմուկը, մտահոգուելով, որ նոր յաճախորդներ կը մտնեն ներս, ամօթ է, այն կողմ, Մինասը զայրոյթից թուլացած եւ անկարող վեր բարձրանալու թաւալւում էր գետնի վրայ, գոռում, հայհոյում, սպառնում...։

IV

Մինասի կինն ու երախաները դրսում սպասելուց յոգնեցին ու ձանձրացան։ Արեւը բաւական տաքացել էր, իսկ իրենք մինչեւ մատուռ, ահագին ճանապարհ ունէին քայլելու։

— Արի Արշակ ջան, քիթդ սրբեմ, գնա տես հայրիկդ ինչու ուշացաւ — ասաց կինը, յետոյ դառնալով ինքն իրեն աւելցրեց — Զարմանալի մարդ է, մի տեղ որ մտնի, այլեւս դուրս գալ չի ուզի, էլ չի ասում, որ օրը կէսօր դարձաւ, երախայի ուխտատեղ պիտի գնայ։ Դէ՛ գնա Արշակ ջան, արեւիդ մեռնիմ։

ԱՐԱՄ. ԳԱՌՕՆԷ

(Շար.)

շուրջ. եւ թէ այս քննութիւնը կը վերաբերի մասնաւորաբար այս գործին մէջ կարգ մը հեղինակաւոր անձերու միջնորդութեան։

Միւս կողմէ, կարգ մը գերման գործարաններ ուղղակի դիմումներ կատարած են Պետական Երկաթուղիներու Վարչութեան, յայտնելով թէ քան միլիոնի պայմանագրութեան պայմաններէն աւելի նպաստաւոր գիներով կը հայթայթեն իրենք։

Այս կացութեան հանդէպ, պայմանագրութիւնը ջնջուելու պարագան կը ներկայանայ։ Ահա ասոր համար է որ Գրուփի ընդհ. տնօրէնը Էնկիւրի գացած է։

Այս պայմանագրութեան համաձայն, գերման գործարանները Թուրքիոյ պիտի յանձնեն 30 վայրաշարժ, 1500 վակոն, 70,000 թոնօ երկաթագիծ, կամուրջի մետաղեայ մասեր եւ երկաթուղիի զանազան առարկաներ, բոլորը 20 միլիոն թրք. ոսկի արժէքով, որուն վճարման համար Թուրքիա պիտի ստանայ փոքր տոկոսով երկարատեւ վարկ։

Թուրքիա կը վերակազմէ իր տորմիղը

Թուրքիոյ կողմէ Իտալիա ապսպրուած երկու թորփիլահալածներուն շինութիւնը աւարտած է։ Մարտանաւերը կոչուած են «Գոզաթէփէ» եւ «Ատաթէփէ»։

Նոր թորփիլահալածները չորսական մեծ, երկերկու փոքր եւ մէյմէկ ալ սաւառնակի դէմ թնդանօթներ ունին։ Նաւերը խիստ լաւ զրահուած եւ շատ արագընթաց՝ վերջին դրութեամբ շինուած են,

Իտալիա ապսպրուած բոլոր նաւերը երբ լրանան, Թուրք ծովային ուժը արդիական զէնքերով օժտուած բոլորովին նոր տորմիղ մը պիտի ունենայ։

Կովկասի խռովութիւնները

Վարշաւիոյ ճամբով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին Մոսկուայէն, Կովկասի ըմբոստութիւններու մասին.— Կովկասի հիւս. շրջաններուն մէջ՝ խորհրդ. իշխանութեանց դէմ շարժող ըմբոստներու գործողութիւնը չէ մեղմացած։ Թիֆլիսի խորհրդ. աղբիւրներէ իսկ քաղուած վիճակագրական տեղեկութեանց համաձայն, 1930 Նոյ. 1էն մինչեւ 1931 յունուար 10 ըմբոստներն սպաննած են կոլխոզներու 7 կազմակերպիչներ, համագործակցական 5 տնօրէններ եւ քննիչներ, 8 տեղական խորհուրդի նախագահներ եւ համայնավար 12 յատուկ պատգամաւորներ։ Ասկից զատ, 12 անգամ զինեալ յարձակում գործած են գիւղական խորհուրդներուն վրայ, մեծ վնասներ հասցնելով։ Թիֆլիսի կրունէֆթի քարիւղային թրըսթի պաշտօնատարներն եւս յարձակման ենթարկուած են։

Բոլշեւիկները կը սպառնան

ԼՈՆՏՈՆ, 18 յունուար.— Փրոֆ. Ուլայտ Հարթ որ վերջերս բոլշեւիկեան վայրագութեանց դէմ բողոքելու համար կազմուած կոմիտէի մը ամէնէն գործօն անդամն է, կը յայտնէ թէ սպառնալիք ստացած է առեւանգուելու, եթէ վերջ չտայ իր հակախորհրդային գործունէութեան։ Սպառնալիքը իրեն ուղղուած է մեքենագրուած նամակով մը։ Առաջին անգամը չէ որ փրոֆ. Հարթ նման սպառնալիքներու կ'ենթարկուի։ Ասկից առաջ արգէն, անծանօթ մը որ կրցեր էր փախուստ տալ, փորձած էր զինքն սպաննել հրացանով։

Ամերիկա համայնավարներուն դէմ

Համայնավար գրգռութիւնները քննելու համար կազմուած խորհրդարանական յանձնախումբը իր տեղեկագրին մէջ, զոր ներկայացուց ամերիկեան խորհրդարանին, հետեւեալ արմատական միջոցները կ'առաջարկէ.— 1) ապօրէն յայտարարել ամերիկեան համայնավար կուսակցութիւնը,— 2) Նոր տրամադրութիւններ աւելցնել գաղթային օրէնքին վրայ, որպէսզի կարելի ըլլայ արգիլել համայնավարներու Ամերիկա մուտքը եւ անմիջապէս երկրէն արտաքսել օտար համայնավարները,— 3) բարեփոխել հպատակութեան օրէնքը, որպէսզի համայնավարները զրկուին ամերիկեան քաղաքացիի իրաւունքներէն,— արգիլել համայնավար քարոզչական դրականութեան մուտքը Ամերիկա, ու դեռ կարգ մը խստութիւններ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը, կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանին մէջ, 11 Րիւ տիւ Տիւնուար։

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան գրական երեկոյթը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը, 11 Րիւ Տիւնուար։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ լէ կոնէսի երիտասարդութեան փափաքով, Պ. Սաքօ Յակոբեան սիրայօժարստանձնած է տեղւոյս մէջ երգչախումբ մը կազմել։ Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի 22 յունուար Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Նիկողոսեանի սրճարանը, 121 Ave. de l'Uniou, Առնուվիլ լէ կոնէս։

Հ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քոկոլէն, Մ. Թ.— 140։
Մէքնէս, Պօղ.— 143։
Լէքարնա, Մ. Ա.— 100։
Մարսէյլ. Անտ.— 95։
Իզէօ, Սող.— 35։
Փարիզ, Ա. Պ.— 100։
Նէօյեի, Իշխ. Ա.— 35։
Պուա Քոլոմպ, Կ. Տ.— 70։
Վիլֆրանշ, Ա. Խ.— 35։
Փորթլէնտ, Տէր. Ա.— 5 տոլար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վռամշապուհ Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապէլ (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Իզաբել։ Կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ։ Իմացնել՝ Karagueussian Home, La Gaudiniere, la Ville-aux-Cleres, Loir et Cher, France.

ԵՐԳՉՈՒՀԻ Օր. Լուիզ Աղապէկեան, հիւանդութեան պատճառաւ չպիտի երգէ վաղը իրիկուն Տրանսիի մէջ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
21 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1473 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Եւրոպան ինքն իր մէջ կը գալարուի, կը խմորուի նաեւ ... ուղղութեամբ։ Մանաւանդ Պալքանեան երկիրներու մէջ։ Նորագոյն ապացոյց՝ Վենիզելոսի անվերջ պտոյտները երկիր, երկիր, Լեհաստանէն մինչեւ Իտալիա։

Մինչեւ այսօր ալ, շատեր կը զարմանան որ Կրետացի յաղթականը այնքան առաջ գնաց իր դիւանագիտական պըրումներուն մէջ։ Կը զարմանան որ ան գիջանեցաւ երթալ ...երի եւ համբուրուեցաւ Ըսմէթի հետ։ Եւ այս՝ ճիշդ այն ...ուն երբ տակաւին արիւն կը կաթի պարտուած Յունաստանի սրտէն, երբ մէկ միլիոն գաղթականներ չեն մարսած ...անակութեան տառապանքը, եւ չեն հաւատար նոր քաղաքականութեան բարիքներուն։

Ծայրայեղութիւններու մարդն է Վենիզելոս։ Կամակոր եւ ...որմ։ Գիտէ պարտադրել իր համոզումները։

Էնկիւրի երթալով հանդերձ, ինքն էր որ Աթէնքին մէջ, ...այավայել թաղում կատարել տուաւ Կոստանդին պատ...քին, մինչեւ գերեզման հետիոտն հետեւելով թափօրին։

Հակառակորդները համակերպեցան օրուան քաղաքականութեան պահանջներուն, բայց չներեցին Էնկիւրի երթալու ...ը։ Եւ սակայն, ան դիմացաւ եւ կը դիմանայ բոլոր սլաքներուն, իր սրտին ուղղուած խոցերուն։ Եւ կը շարունակէ իր ...րան։ Համոզուած՝ թէ ներկայ պարագաներուն մէջ, Յունաստան չունի ուրիշ ելք, եթէ ոչ նեղցնել ճակատները, պակսել թշնամիներուն թիւը, կամ սանձել անոնց ախորժակ...։

Ոչ միայն յաղթուած, այլեւ ուժասպառ եղած էր Յունաստանը, Փոքր Ասիոյ ծանօթ աղէտէն յետոյ։ Եւ կրետացին կը ...տայ թէ իր բռնած ճամբով միայն կարելի է դարմանել ...երը, ապահովել ներքին խաղաղութիւնը եւ տնտեսութեան ...գացումը։

Բայց Էնկիւրիի համաձայնութիւնը (30 հոկտ. 1930) բարդ ...ոյցի մը մէկ օղակն է միայն։ Ամէնէն աչքի զարնողը։ ...ցածը։

Բուն հանգոյցը կ'երկարի մինչեւ Հռոմ, որ Մուսոլինիի ...նապետութենէն ի վեր, կը ձգտի նախկին Աւստրիա-Հունգարիոյ տեղը բռնել՝ Պալքաններու եւ Մերձաւոր Արեւելքի ... Եւ բանգէտներ կը պնդեն թէ Հռոմն էր որ մինչեւ Էնկիւրի ղրկել տուաւ Յունաստանի վարչապետը։

Յունաստան լուրջ կասկածներ ունի իր անմիջական դրացիներէն։ Պուլկարիա, թէեւ պարտուած եւ կաշկանդուած, չէ մոռցած դէպի ծով ելքի պահանջէն։ Աթէնք դեռ քանի ...արի առաջ տրամադիր էր գօտի մը յատկացնելու Տէտէաղաճի կամ Գավալայի ծովափը, առանց ներքնաշխարհի, իսկ ...ը կը խօսի միայն Սելանիկի մասին։ Եուկոսլավիան, թէեւ ազատ գօտի մը Սելանիկի մէջ, բոլորովին ինքնավար, ... միշտ կը տրտնջայ։ Ու պարապ տեղը չէ որ Յունաստանի ...անակին լաւագոյն մասը կեդրոնացուցած է Մակեդոնիոյ ...երուն եւ քաղաքներուն մէջ։

Ուրեմն, Վենիզելոս ամէն բանէ առաջ երկրին ամբողջութեան, ապահովութեան հոգը ունէր աչքի առջեւ, երբ, սրտին ... քար դրած, բարեկամութեան դաշնագիր կը ստորագրէր նոյն իսկ Թուրքին հետ, որուն դէմ հերոսական մարտնչում մը եղած է իր ամբողջ կեանքը։ Ունէր, նաեւ, տնտեսական հեռանկարներ, որոնք երկրորդական են։

Բայց, ինչպէս ըսինք, իր թափառումները կանգ չառին Էնկիւրի մէջ։

Դրացիներու հետ լեզու գտած, փոխադարձ կասկածները ...տելու ճգնած ատեն, անա պաղ հով մը կը փչէ Փարիզէն դէպի Աթէնք։

Այստեղ կը կարծեն թէ Վենիզելոս այլեւս երես դարձուցած է արեւմտեան Եւրոպային, եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի կասկածին, նոյն իսկ, որ ամբողջովին յարած է Իտալիոյ։ ...րդ. Եուկոսլավիա հովանաւորեալն է Ֆրանսայի, իսկ ... փուշ՝ այսօրուան Իտալիոյ համար։

...իեւնոյն ատեն՝ ակներեւ մրցակիցներ են Ֆրանսան եւ ...իան։ Աւելի ճիշդ՝ Հռոմը այլեւս չի հանդուրժեր Փարիզի ...իշխանութեան։

Եւ կրետացին հարկ դատեց Մուսոլինին տեսնելէ առաջ, ...փիլ Լեհաստան, որ նմանապէս Ֆրանսայի մասնաւոր ...գուրանքն ու աջակցութիւնը կը վայելէ։ Յունաստանի ...խոտին համար շահաստան գտնելու համար է, ըսին իրա...եր։ Իսկ ուրիշներ, նոյնքան իրազեկ, պնդեցին թէ Ֆրան...րնայ իր վրէժը լուծելու համար Յունաստանի դէմ հանել ...ոլովիան։ Ուրեմն անհրաժեշտ էր բարեխօսութեան փորձ ...ատարել...

...մորումներ, խմորումներ որոնք բոլորովին խոտոր կը հա...ատին խաղաղութեան անունով արտասանուած բոլոր ճառ...ն, գաղտնի դիւանագիտութեան դէմ արձակուած անէծք...ն հետ։

...թնոլորտի թանձրացման, մութ խաղերու ամէնէն պեր...ս պատկերը կը ներկայացնէ եւրոպական դաշնակցու... ուսումնասիրական ժողովին այսօրուան վիճակը։

...ասնակցողները այնքան թունաւորուած են փոխադարձ ...ածներով, այնքան կը զգուշանան ընդհարումներէ, որ ...տութիւն համարեցին խորհրդակցութիւնները սահմանա...ել միայն տնտեսական հարցերու շուրջը։

Իսկ ամէնէն համբակներն ալ գիտեն որ, այս օրուան աշ...հին մէջ, տնտեսական ո՛ր եւ է խնդիր չի կրնար արմատա...լուծում գտնել, առանց քաղաքական փոփոխութիւններու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԾԱԳԻ

Պէյրութի «Էլ Նիտա» արաբական թերթը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ.

— «Պատերազմի շեփորը հընչելուն պէս, աշխարհը երկուքի բաժնուած պիտի տեսնենք, մէկուն գլուխը Ֆրանսա, միւսին Իտալիա։ Վերջը կը տեսնենք որ այդ սրբազան գրքերը՝ Վէրսայլի եւ Լոքառնոյի, անօգուտ են խաղաղութիւն հաստատելու համար. արդէն այդ դաշնագրերը պարզ զինադադարի մը համար մշակուած եղան եւ մարդիկ մինչեւ հիմա բոլորովին մոռցան այն պրինցիպներն ու աւերները։

— «Նոր պատերազմ մը եթէ պայթի եւ նոյն իսկ եթէ մենք որեւէ մասնակցութիւն չունենանք անոր, տեսնենք թէ ի՞նչ վնաս պիտի կրէ մեր երկիրը եւ այժմէն պատրաստուինք։

Մեր երկիրը, շատ տարիներ անցան եւ ամէն անգամ յաղթականներուն աւար կը դառնար։ Իտալիա հիմա կարելի է կ'ուրանայ թէ՝ մեր երկրին հանդէպ որեւէ ծրագիր կամ դիտում չունի. բայց մենք կ'ըսենք թէ՝ իտալացիները կարելի է Թուրքերուն հետ համաձայնած են մեր երկիրը Ֆրանսացիներու հոգատարութենէն առնելու համար, իտալացիները մեր երկրին արեւմտեան կողմերը եւ Թուրքերն ալ հիւսիսային կողմերը պիտի առնեն։ Ի հարկէ ոչ պիտի ըսեն անոնք հիմա, սակայն մենք պէ՞տք է հաւատանք անոնց խօսքերուն։

Դաշնակից պետութիւնները պատերազմէն առաջ կ'ուրանային իրենց մեր երկրին հանդէպ որեւէ ծրագիր ունենալը. սակայն բոլշեւիկներու ցոյց տուած գաղտնի ծրագիրներէն կը հասկցուի որ անոնք կեղծ եւ սուտ էին։ Ահա՛ այդ կեղծ քաղաքականութիւնն է որ կը կրկնուի այժմ, Սակայն այդ չի կրնար երկար տեւել, օր մը ամէն բան երեւան կը հանուի։

Եթէ մօտ օրէն իրագործուի Մուսոլինիի եւ Լիւտէնտորֆի պատերազմի յայտարարութիւնները, մենք պատրա՞ստ ենք։

Մենք ներկայ կացութիւնը մեր կամքով չընդունեցինք։ Ֆրանսացիներու այս երկրին մէջ գտնուիլը անիրաւ կը գտնենք. եթէ ամբողջ աշխարհ այդ իրաւունքը տայ, մենք չենք տար, Բայց եթէ վաղը իտալացիներն ու Թուրքերը յաղթական ըլլան, պիտի ընդունի՞նք որ անոնք ալ Ֆրանսացիներու պէս իշխեն մեր երկրին վրայ,

Մեր երկիրը բաժնուեցաւ անկախ պետութենէ մը, բայց չանջատուեցաւ դաշնակիցներու իշխանութենէն։ Արաբ խորհրդաժողովը Փարիզի եւ առաջ Պոլսոյ մէջ, շատ աշխատեցաւ Արաբներու անկախութեան համար, բայց մենք պատառ մը եղանք որ ուրիշներ կլլեն,

Այժմ ուրեմն մենք շատ աւելի պէտք է աշխատինք որ ուրիշներու կեր չըլլանք։»

ՀՐԴԵՀ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ, 19 յունուար.— Երէկ գիշեր, հրդեհ ծագեցաւ Կալաթայի մէկ շէնքին մէջ, ուր կը գտնուէին շարժանկարի ընկերութեան մը, տեղեկատուութեան սպասարկութիւն մը եւ առեւտրական կարգ մը տուներու գրասենեակները։ 7 հոգի մեռան բոցերու մէջ եւ երեք անձեր շնչահեղձ եղան, 4 հոգի պատուհաններէն վար նետուեցան եւ վիրաւորուեցան. ուրիշ 10 հոգի մեքենագիր եւ գրասենեակի պաշտօնեայ կիներ այրուցքներ ստացան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պատերազմական Ատեանին առջեւ

Պատերազմական Ատեանին առջեւ, առաջին անգամ դատուելիքները 165 հոգի են։ Ասոնք Մէնէմէնի դէպքին հետ ուղղակի կապ ունեցողներն են։ Դատարանին մէջ ընդարձակ տեղ շինուած է որպէս զի բոլոր ամբաստանեալները միասին կարելի ըլլայ ներկայացնել։

Պատժական Ատեանի նախագահ Մուսթաֆա փաշա Անատոլու Գործակալութեան հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.

— 165 հոգիի համար դատի որոշում տրուած է առ այժմ։ Նախ պիտի դատուին այն անձերը որոնք Մաղնիսայի մէջ պատրաստուելէ վերջ, Փաշաքէօյ, անկէ ալ Պօզալան հանդիպելով, այստեղ երկու շաբաթ մնալով ժողովուրդը դաւաճանութեան հրաւիրելէ վերջ, Մէնէմէն եկած եւ խռովութիւններ գործած են։ Ասոնցմէ յետոյ պիտի հարցաքննուին դաւադրական արարքին հետ կապ ունեցողները։

«Կրօնքէ զատ իրենց անձնական դիտումներուն եւ շահերուն ծառայելու նպատակով, աղանդի վարագոյրին տակ գաղտնի կազմակերպութիւն կատարողներուն կծիկին ծայրը ամբողջութեամբ ձեռք անցուած է ու այս հետքին վրայ առաջ կը տարուին հիմնական քննութիւնները»։

Պոլսէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն ֆրանսական թերթի մը.—

Մէնէմէնի զինուորական ատեանը կը բաղկանայ նախագահէ մը եւ չորս խորհրդականներէ։ Դատավարութեան կը մասնակցին փոխ-դատաւորներ։ Ատեանը նախ սկսաւ լսել անոնք որ ամբաստանուած են Քուպլա պէյի սպանութեամբ։ Ամենէն վերջ պիտի լսուի Շէյխ Էսատը։

Դատական քննութիւնը հաստատեց թէ Նախշիպէնտի աղանդին պետը Շէյխ Էսատն է որ հոգին եղած է հակաքեմալական շարժման։ Այս շէյխին քարոզչութեան հետեւանքով է որ հօճաները յաջողած են Անատոլուի եւ Պոլսոյ մէջ շարժումը կազմակերպել։

Ամբաստանեալներուն մէջ կան 14 կիներ։ Մնացեալ ամբաստանեալներուն թիւը կը հասնի 140ի. բայց ենթադրողներ կան թէ այս թիւը քիչ ատենէն պիտի բարձրանայ։

Պոլսոյ մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին ոստիկանութիւնը ձեռք ձգեց Շէյխ Էսատի եւ ուրիշ տէրվիշներու միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւններ, ինչպէս նաեւ Շէյխ Էսատի կտակը ուղղուած իր զաւկին, որուն խրատ կուտար հաւատարիմ մնալու Գուրանի եւ իսլամական օրէնքին։

Անթապի մէջ, Հայիֆի Պապա կոչուած շէյխ մը, որ գաղտնի թեքքէ մը կը բանեցնէր, իր ութ աշակերտներուն հետ ձերբակալուեցաւ եւ պատերազմական ատեան յանձնուեցաւ։

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իզմիրի մէջ ձերբակալուածները Աֆիոնի ճամբով Մէնէմէն տարուեցան։ Մաղնիսայի մէջ ձերբակալուած է Իլիաս անուն մէկը, որուն տունէն ֆէս մը, կանանչ փաթթոց մը եւ ուրիշ փաթթոց մը գտնուած են։

Ֆոչայի գայմագամ Լութֆի պէյի դէմ մահափորձ կազմակերպողներէն 9 հոգի ազատ թողուած են, հարցաքննութենէ յետոյ։ Մէնէմէնի Հարմանտալը գիւղին մէջ ձերբակալուած է հօճա մը, առանց արտօնութեան փաթթոց կրելուն պատճառով։ 14 հոգի ձերբակալուածներ ալ բերուեցան Մէնէմէն, որոնք կը հարցաքննուին։ Այտընէն հօճա Իսմայիլ անուն մէկը բռնուած է։ Այս մարդուն տունէն ֆէս, փաթթոց, կանանչ փաթթոցներ գտնուած են որոնք կը ծախէ եղեր։ Առանց արտօնութեան իմամութիւն ընող երկու անձեր ալ բռնուած են։

Հնդկական Խորհրդաժողովը վերջացաւ

Տասն ամիսներ տեւող խորհրդակցութիւններէ եւ վիճաբանութիւններէ վերջ, Լոնտոնի հնդկական Խորհրդաժողովը փակուեցաւ առջի օր, Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնալտի յայտարարութիւններով, առանց սակայն վերջապէս լրացուցած ըլլալու իր աշխատանքները։

Ահա Անգլիոյ վարչապետին ճառին գլխաւոր հատուածները.—

«Անգլիական կառավարութիւնը այն կարծիքն ունի թէ Հնդկաստանի կառավարութեան պատասխանատուութիւնը պէտք է յանձնուի կեդրոնի եւ նահանգներու Խորհրդարաններուն, սակայն այն տեսակ վերապահումներով, որոնք անհրաժեշտ են փոխանցման շրջանին համար։ Սահմանափակ իրաւասութիւններու այս պայմանը անհրաժեշտ է եւ ամէն նախազգուշական միջոցներ պէտք է ձեռք առնել, այդ իրաւասութեանց կիրարկման պայմանները զարգացնել կարենալու համար։ Կառավարութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ հսկելու որ այս իրաւասութիւնները յստակ ըլլան եւ այն ձեւով կիրարկուին որ չարգիլեն Հնդկաստանի զարգացումը՝ դէպի իր յատուկ կառավարութեան լիակատար պատասխանատուութիւնը»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԳԱՂՏՆԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկի յունական թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Սելանիկի մէջ համայնավարներու գործունէութեան եւ համայնավար գաղտնի դպրոցի մը մասին,

«Թախիտրոմօս» կը գրէ հետեւեալը.—

Յունական թերթերը կը գրեն թէ ընդհ. ապահովութեան կեդրոնը, երկարատեւ հետապնդումներու շնորհիւ յաջողած է երեւան հանել համայնավար գաղտնի դպրոցի մը գոյութիւնը Սելանիկի մէջ, Այս դպրոցը կը յաճախէին կիմնազիոնի եւ համալսարանի զանազան ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, որոնք հոն կ'ուսանէին մարքսիզմի եւ համայնավար գաղափարականութեան սկզբունքները,

Անակնկալ խուզարկութիւն կատարուելով համայնավար այս օճախին մէջ, որ կրցած է տարիէ մը ի վեր գոյութիւն ունենալ առանց որեւէ կասկած ներշնչելու, ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան բազմաթիւ անձեր որոնց մէջ՝ համալսարանի 6րդ կիմնազիոնի եւ աղջըկանց ուսուցչանոցի ուսանողուհիներ, ինչպէս նաեւ շատ մը համալսարանական եւ կիմնազիոնի ուսանողներ։

Այս գաղտնի հաստատութիւնը միւս կողմէն գաղափարական պարզ կեդրոն մը չէր, այլեւ միաժամանակ ապականութեան վայր մը։

Հետեւեալ պարագաներու տակ երեւան ելած է այս դպրոցը։

Այա Ֆոթինի թաղամասին մէջ ամիսէ մը ի վեր կը նշմարուէր համայնավարներու շարժում մը, որ կը հրաւիրէ ոստիկանութեան կասկածները, Պաշտօն կը տրուի ոստիկանապետի մը, որ գաղտնի հետապնդումի կը ձեռնարկէ ամբողջ 15 օր։ Հետապնդման շնորհիւ երեւան կուգայ որ, բազմաթիւ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, այս վերջինները՝ մեծ մասով ուսանողուհիներ, ամէն չորեքշաբթի գիշեր կանոնաւորաբար եւ դաւադրական ձեւով կը հաւաքուէին այդ թաղը, տան մը մէջ, Ասոր վրայ, ոստիկանութիւնը կ'որոշէ գիշեր մը կոխել այդ տունը,

Եւ այսպէս, է որ, ոստիկանները մէկէն ի մէկ կը մտնեն Այա Ֆոթինի այդ տունը, կը ձերբակալեն հոն գտնուող համայնավարները եւ բոլորը մէկէն կ'առաջնորդեն ընդհ. ապահովութեան կեդրոնը,

---

Կռիւներ Գերմանիոյ մէջ.— գերման կայսրութեան հիմնարկութեան 60րդ տարեդարձին առթիւ, Քրէօյցլախ քաղքին մէջ՝ հանդէս մը սարքած էին «Պողպատէ Սաղաւարտները»։ Կռիւ ծագեցաւ հանդիսականներուն մէջ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան, որոնց եօթը ծանր,

Ամերիկա խմել կ'ուզէ.— Համբաւաւոր մաքսանենգ Քափոն, Ամերիկեան թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, յայտնեց թէ, ոգելից ըմպելիի դէմ տրուած արգելքը շատ շատ հինգ տարի եւս կրնայ դիմանալ,

Ժայռեր կը փլին.— Հարիւրաւոր թոնօ ծանրութեամբ ժայռի կոյտեր գլորեցան Նիակարայի ջրվէժը, փլուզումէն գոյացած ճեղքը 50 մեդր լայնք եւ 66 մեդր խորութիւն ունի։

ՀԱՐԵՒԱՆՑԻ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

«Յառաջ» յաճախ առիթը կ'ունենայ յօդուածներով եւ լուրերով անդրադառնալու տնտեսական համաշխարհային տագնապին, որ իր տեւականութեամբ, կոչուած է ցամքեցնելու ենթակայ երկիրներու ոյժը, տոկունութիւնը, մինչեւ թերեւս այն պահն, ուր կիսաքաղց ու ջղագրգիռ զանգուածները փորձուին լաւագոյն օրերու յոյսը փնտռել ընկերային ցնցումներու եւ վերիվայրումներու մէջ:

Դասական տնտեսակագիտութիւնն ի զուր կը փորձէ տագնապին լուծումը փնտռել իր օրէնքներուն մէջ, ու կը գոհանայ ամէն մէկ երկրի ձգելով իր դրացիին դժբախտութեամբ մխիթարուելու գոհունակութիւնը...: Պաշտօնական բերանները որոնք տարիներու վարժութիւնն ունին օրօրելու ժողովուրդներու համբերութիւնն ու միամտութիւնը, ստիպուած են խոստովանելու իրենց բոլոր ճիգերուն պարտութիւնը եւ դարման փնտռելու միջազգային գործակցութեամբ, ինչ որ նոյնիսկ եթէ ազգերու միջոցներու աղբիւր ալ նկատուի, կոչուած է ձախողելու քաղաքական շահերու բախումին ու խաղերով:

Քաղաքականութիւնը չէ որ պիտի կրնայ փրկել ներկայ տագնապը եւ անոր ընկերային դժնդակ հետեւանքները: Սովորական պայմաններու մէջ, անշուշտ կարելի կը դառնար քաղաքական ապարարութեամբ կասեցնել ու անհետացնել սահմանափակ ճգնաժամեր: Բայց ներկայ տագնապը իր վիթխարի մեծութեամբ կը գլէ գիւտագիտական իմացականութեան ամէն տարողութիւն ու կը փակէ ամէնէն լաւատես քաղաքագէտին իսկ բերանը:

Ու բոլոր երկիրներու վարիչներն ստիպուած՝ կը հրաժարին սեփական միջոցներով տագնապը կասեցնելու հպարտութենէն եւ իրարմէ թեւ թիկունք կը փնտռեն...: Դեռ մէկ քանի օր առաջ, Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարը կը յայտարարէր թէ տագնապին դէմ կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցները կէս արդիւնք միայն կրնան տալ եւ թէ փրկութիւնը պէտք է փնտռել միջազգային ձեռնարկներու մէջ: Եւ այս՝ երկրի մը համար, որ դեռ նոր ինկեր է ցանցին մէջ եւ տոկալու շատ աւելի ուժ ունի, քան որեւէ երկիր:

Եթէ հաւատայինք թէ պիտի կարենան, եթէ ոչ բոլորովին անհետացնել, գոնէ ուժեղ թումբ մը կանգնել յարաճուն տագնապին առջեւ, պիտի ըսէինք թէ ուրախալի է որ՝ մտահոգութիւնը բռնած է աշխարհի ղեկավար գանկերը:

Պարտուածի եղերական շեշտ մը կայ խօսքերուն մէջ, զորս գերման արտաքին նախարարը Քուրթիուս արտասանեց Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին մէջ:

— Չորս միլիոն, 300 հազար անգործ ունինք: Մեր վիճակը ողբերգական է: Դրամագլուխ կ'արտածենք առանց որեւէ փոխարինութեան:

Իսկ Հոլանտայի ներկայացուցիչը համբաւաւոր մասնագէտ մը Պ. Քոլին որ յաճախ նախագահեր կամ մասնակցեր է տնտեսագիտական միջազգային խորհրդակցութեանց 1925 ի վեր, առանց քաշուելու կը յայտարարէր.

— Գրեթէ չորս տարիներու ծանր աշխատանքէ յետոյ, պէտք է հաստատենք այսօր թէ ներկայ կացութիւնը շատ աւելի վատ է քան 1927ին: Ոչ միայն նուազագոյն բարելաւումն իսկ չունեցանք. այլ ընդհակառակն, աստիճանաբար դէպի ետ կ'երթանք:

«Միանալ՝ ապրելու համար» կ'եզրակացնէր ութ ամիս առաջ Ֆրանսական կառավարութեան յիշատակագիրը, երբ Համեւրոպայի ծրագիրը կ'ենթարկէր քննութեան:

Այսօր, նշանաբանը աւելի քան այժմէական կը մնայ անգործներու հսկայական փաղանգին առջեւ որ ինքն իր մէջ, իր ներքին դրդապատճառներով իսկ, առանց արտաքին թելադրութեան, գրգռութեան կամ ազդեցութեան, կը պատրաստուի համաշխարհային յեղափոխութեան իբր աՀաւոր, դաժան ու վրէժխնդիր գործիք մը:

Որովհետեւ, մարդ որքան ալ փորձէ աչքերը փակել հետզհետէ մօտեցող վտանգին հանդէպ որքան ալ աշխարհի հզօրները ջանան վայելքի եւ հաճելի ժամանցներու հեշտանքին մէջ խեղդել մըղձաւանջին, որուն կարելի չէ չլսել միլիոնաւոր բազմութիւններու թշուառութեան եւ անօթութեան կանչերը — 7 միլիոն Ամերիկա, 4 միլիոն Գերմանիա, 2ուկէս Անգլիա, եւայլն, եւ միշտ յաւելման ու տարածման տխուր հեռանկարներով:

Ակնարկ մը այս երկիրներուն վրայ:

Գերմանիոյ մէջ 1928ին անգործներու թիւը 9 հարիւր հազար էր: Այսօր արդէն, համաձայն վերջին վիճակագրութեան, 4 միլիոն 3 հարիւր հազար է: Ամբողջ գերման աշխատաւորութեան մօտ՝ հարիւրին 40ը:

Պատճա՞ռը այս անգործութեան: Գերման տնտեսագէտները զանազան պատճառներ ցոյց կուտան: Մաս մը, բնակչութեան թիւին աճումին կը վերագրէ: Գերմանիոյ մէջ, 18 տարին լրացնող եւ գործի պակասէ տառապող երիտասարդ բազմութիւնը իսկական վտանգ մը կը կազմէ: 1925ին, 19 միլիոն կը հաշուուէր գերման աշխատաւորութիւնը, իսկ 1930ին, այդ թիւը բարձրացած էր 22 միլիոն 100 հազարի, ինչ որ իր գաղութներէն զրկուած երկրի մը համար մանաւանդ, կը ծառայէ խճողելու աշխատանքի շուկան:

Ուրիշներ, աւելի, տագնապը կը վերագրեն Գերմանիոյ ելեւմտական եւ տնտեսական վիճակին քան թէ բնակչութեան աճման: Դրամագլուխի պակասը գլխաւոր արգելք կը նկատեն ճարտարարուեստի եւ առեւտրական մեծ ձեռնարկներու զարգացման:

Աւելի կարեւոր կը նկատուի այն կարծիքը թէ ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն գիտական կազմակերպման ձգտումն էր որ սկզբնական պատճառը դարձաւ անգործներու այսօրուան բազմութեան: Գերման դրամի անկումէն յետոյ, գերման գործատէրերը տենդագին ինկան արտադրութեան եւ աշխատանքի գիտական կազմակերպման խնդրէն: Փորձուած իրողութիւն է թէ որքան արագօրէն գործադրուի եւ յաջողի այդ ձեռնարկը, այնքան դժուար կը դառնայ բացը մնացած գործաւորներու տեղաւորումը:

Այս տեսակէտին շուրջ տարակարծութիւնները շատ են: Մեքենականութեան տեւական զարգացումը միակ պատճառը չի կրնար ըլլալ իսկական տագնապի մը. այլ անոր պատճառներէն մէկը, թէեւ գլխաւորը: Մարդկային աշխատանքի գիտականացումը եւ ճարտարարուեստի գիտական կազմակերպումը մասնակի եւ ժամանակաւոր կերպով կրնայ տագնապ առաջ բերել.

Այսպէս, մինչդեռ տեսաբաններ՝ տաքուկ սենեակներու մէջ բազմած, կը խաղան ենթադրութիւններու եւ տխուր թիւերու հետ, անդին, քաղաքական նաւուն ղեկավարները կը քտնին դարմաններու ապարդիւն փնտռտուքով:

Անգործութեան հետեւանքները մեղմելու համար ձեռք առնուած միջոցները ամէնէն առաջ կը հարուածեն արտադրութիւնը՝ բարձրացնելով արտադրութեան գիները եւ այսպէս, մնասելով նախ սպառողներուն: Գերմանիոյ մէջ, ընկերային ապահովագրութեան սակը բարձրացուցին հարիւրին 6,5ի, ինչ որ մեծ օգուտ մը չունեցաւ տագնապը մեղմելու տեսակէտէն ընդհակառակն, այդ կերպով, ապահովագրութեան սնտուկը չկրցաւ խուսափիլ նոր բացերէ եւ անրդհատ դիմեց կառավարութեան, նոր փոխառութիւններու համար, որոնք աւելի ծանրացուցին հարկատուներու բեռը:

Կառավարութիւնը ինչ միջոցի որ դիմեց, ձախողեցաւ: Անգործներու թիւը նուազեցնելու համար, ձեռնարկեց հանրօգուտ շինութեանց, փորձեց գործաւորները հողին կապել. ինչ որ գոյզն արդիւնք մը միայն տուաւ:

Կէս միջոցներ, որոնք կը ծառայեն խաղին եղերական ելքը պահ մը եւս յետաձգելու: Այս կարգէն է գիւղացականներու շրջանը տարի մը եւս յետաձգելու ծրագիրը, հինգ հարիւր հազարի չափ գիւղացականներուն համար. որոնք իրենց շրջանը կ'աւարտեն 1931ի Զատկին եւ անշուշտ անմիջապէս կը մտնեն աշխատանքի շուկան՝ գործ ճարելու:

Իսկ բանուորական սէնտիկաներու ընդհ. դաշնակցութիւնը կը պահանջէ աշխատանքի ժամերու ընդհանուր կրճատում մը ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, որպէսզի իւրաքանչիւր գործատուն արտադրութեան ժամերու կրճատումը փոխարինել ստիպուի աշխատող բազուկներով:

Իսկ կառավարութիւնն իր կարգին տարբեր եղանակ մը կը քարոզէ ու կը հետապնդէ.— Նուազեցնել արտադրութեան արժէքը, գիները իջեցնելու եւ վաճառումը շատցնելու համար»: Ասոր կուգրնթաց «Նուազեցնել օրավարձերը՝ արմտիքի շուկային վրայ՝ գիներու անկման համեմատութեամբ»:

Կը յաջողի՞ս եւ ի՞նչ արդիւնք ձեռք կը բերեն:

(1) Մ. ԱՐՍԷՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՅՈՅՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած — նոյնիսկ առժամեայ — մեր հայրենակիցները, իրենց առաջին հաւաքական գործերէն մէկը պէտք է նկատեն ուսումնասիրել իրենց գտնուած երկրին քաղաքական-տնտեսական պայմանները, ծանօթանալ լեզուին ուժշակոյթին, բարեկամական յարաբերութիւն հաստատել բարձրագոյն օրկաններու հետ, եւլն.: Այս ուղղութեամբ կազմակերպուած եւ կատարուած աշխատանքը օգտակար անդրադարձում կ'ունենայ գաղութին վրայ, եւ շատ մը ցաւալի թիւրիմացութիւններ կը կանխէ:

Արդ, ի՞նչ ըրած է յունահայ գաղութը այդ ուղղութեամբ: Մասնաւորելով խօսքս Սելանիկի հայ գաղութի մասին, կարելի է ըսել թէ ոչ մէկ լուրջ ձեռնարկ եղած է այդ նպատակին համար մինչեւ հիմա: Թէեւ տարիներ առաջ շարժում մը ծայր տուաւ, սակայն շուտով վերջ գտաւ առանց արդիւնքի: Ամիս մը առաջ ալ կարգ մը անպատասխանատու անձեր աղմուկ մը փրցուցին, յունահայ լիկայի մը կազմութեան շուրջ որ սակայն այսօր մարած է, դեռ արձագանգ չտուած ժողովուրդին մէջ, ու լքուած՝ նոյնիսկ ձեռնարկողներուն կողմէ: Ուրեմն հեղինակաւոր մարմնի մը ստեղծումը կը կարօտի մշակուած աշխատանքի եւ արագ՝ որքան կարելի է:

Յունահայ գաղութի գլխուն վրայ անցեալի մէջ, ծանրակշիռ դէպքեր պատահած են. ու կարող է պատահիլ ապագային, եւ որպէսզի դարձեալ չանդրկինք, հարկ է պատրաստուիլ. ու լաւ կերպով: Անհատական դիմումներ եւ մեր մամուլի արտայայտութիւնները դեռ բաւական չեն զօրաւոր հակազդեցութիւն ընելու որեւէ վտանգի դէմ. իսկ տարին քանի մը անգամ հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն պաշտօնական այցերը, ձեւակերպութենէ անդին չեն անցնիր ու դատապարտուած են շուտով մոռցուելու:

Ստիպողաբար լուծման կա՞րօտող հպատակութեան ցաւոտ հարց մը ունինք, հակառակ տիրող ցանկութեան, պատկան իշխանութեանց մօտ լուրջ դիմում չէ եղած լուրջ մարմնի մը կողմէ: Թաղական խորհուրդներու իրաւասութեան սահմանը դպրոցին եւ եկեղեցիին շուրջ կը դառնայ, եւ անոնց դիմումները բնականաբար անհետեւանք պիտի մնային այդ հարցին շուրջ:

Հպատակութեան օրէնքի պայմանները լրացնողներ մինչեւ այսօր չեն կրցած քաղաքացիի պաշտօնաթղթերը ձեռք բերել. բացի քանի մը անհատներէ, որոնք զանազան ձեւերով ու մեծ զոհողութիւններով հազիւ ձեռք ձգած են օրէնքով արդէն իրենց տրուած իրաւունքները: Բացարձակ մեծամասնութիւնը որ զուրկ է հաւաքական դիմումի մը հնարաւորութենէն, կը սպասէ կարգի, մնալով առկախ, անորոշ ու անհաճոյ դրութեան մէջ: Իրաւական դրութեան բացակայութիւնը սուր կերպով ի յայտ կուգայ երկրին մէջ գործ փնտռելու եւ ճամբորդութեան մը պարագային: Ընկերութեանց մօտ եղած որեւէ դիմում անհետեւանք կը մնայ, եթէ դիմողը չունի քաղաքացիի թուղթը: Հասարակ գործաւորներ շատ անգամ գործէ հանուած են, որոնք յանցանքը ունեցած են Նանսէնեանին ապաւինելու: Ծխախոտի գործատուններու մէջ աշխատող Հայերը միայն զերծ են այս կաշկանդումէն: Ճամբորդութեան մը պարագային, հիւպատոսարանները կը դժուարանան Նանսէնեանի վրայ վիզէ ընելու, մինչ եթէ յունական անցագիր ներկայացուի, դիւրութեամբ գործողութիւնները կը լրանան:

Ոչ յունահպատակ մը իրաւունք չունի ո եւ է տեսակի կալուածի տէր ըլլալու: Իրաւունք չունի նաեւ իր մասնագիտութիւնը օգտագործելու այս երկրին մէջ: Ուրեմն, համեմատաբար աղքատ, գաղթականներով լեցուն, տեւականօրէն տնտեսական տագնապի մէջ եղող այս երկրին մէջ, ինչպիսի դժուարութեամբ իրենց կարիքներուն կը հասնին ոչ-յունահպատակ հայ գործաւորը, պաշտօնեան եւ մասնագէտը, եւ եթէ ժամանակին յունահպատակ եղած ըլլային, կամ ձեռնհաս մարմին մը գոյութիւն ունենար այդ խնդիրը լուծող, այսօր մեծ անպատեհութիւններ խնայուած կ'ըլլային: Այս տեսակ պարագաներու մէջ սովորութենէ չշեղելով, կը կրկնեմ «լաւ է ուշ քան երբեք»ը, ուստի քանի շատ ուշ չէ, հարկ է շուտով ստեղծել այդ կարեւոր մարմինը:

Տրամաբանական է որ ամէնէն աւելի անոր պակասէն տառապողները նախաձեռնարկ ըլլան ու հիմը դնեն: Մօտաւորապէս 2000 է հպատակներու, երեք տարիէն աւելի սպասողներու եւ հպատակութեան թեկնածուներուն թիւը այս քաղաքին մէջ: Բոլորը նոյն ցաւէն մտահոգուած՝ շուտով կրնան իրենց բաղձանքները ձեւաւորել ու ընտրել գործադիր մարմին մը, «Յոյն եւ Հայ Ընկերակցութիւն» անուան տակ: Ընկերակցութեան մէջ կարելի է ապահովել նաեւ պետական պաշտօնատարներու մասնակցութիւնը որ իր կարգին կ'ունենայ մեծ օգտակարութիւն:

Ընկերակցութեան ծրագիրը կարելի է հետեւեալ կերպով իրագործել:— Հայերու հպատակութեան խնդրին մասին ազատ կերպով դիմում ընել ուղղակի պատկան իշխանութեան, անոր լուծումը արմատապէս ապահովելով: Կորուկ կերպով միջամտել պարբերաբար յոյն մամուլին մէկ մասին մէջ երեւցող հակահայ բրոբականտին դէմ, վերջ տալով անոնց պղտոր աղբիւրին: Բուլղարկութեանց ժամանակ կեդրոնացած եւ միախումբ հրապարակ իջնել, արժեցնելով հայ քուէարկողներու ուժը, եւ վերջապէս, ըլլալ այն արտաքին կէս քաղաքական օրկանը, որ գաղութիս շահերը արժանաւորապէս պաշտպանէ կառավարութեան մօտ, հեղինակաւոր կերպով իր խողովակէն անցընելով գաղութիս հետաքրքրող խնդիրները:

Այսպիսի բարձր մարմնի մը կազմութիւնը բախտորոշ դեր կատարելու կոչուած է Սելանիկի հայ կեանքին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Գեղէն Տէր-Մինասեանը ծընած է Զանգեզուրում. աւարտել է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, տասն եւ հինգ տարի հայկական դպրոցներում ուսուցչութիւն է արել, համաշխարհային պատերազմից եւ ռուսական յեղափոխութիւնից յետոյ, աշխատել է Զանգեզուրի ազգային եւ պետական մարմինների մէջ, իսկ Անդրանիկի օրով, ազգային խորհուրդի պատասխանատու անդամներից մէկն է եղել:

Գեղէն Տէր-Մինասեանը իր բնաւորութեամբ յայտնի է եղել թէ բուն Զանգեզուրի ժողովրդին եւ թէ նորեկներին: Յիշում եմ երբ 1918 թուականին մենք Զանգեզուր էինք Անդրանիկի հետ, հանգուցեալը առաջին անգամ Գեղէնի դէմքին նայելով «խոռամանկաղուէս» տիտղոսը տուաւ: Նժդեհի տիրապետութեան ժամանակ եղել է Լեռնահայաստանի իշխանութեան վարչապետ իսկ երբ Հայաստանը ընկնում է բոլշեւիկեան լծի տակ եւ կառավարութիւնը զինուորական իշխանութիւնը եւ աւելի քան 7-8 հազար տղամարդ անցնում են Լեռնահայաստան, այն ժամանակ (1921 թ. ապրիլին) Տաթեւի համագումարում Գեղէն Տէր Մինասեանը ընտրւում է Լեռնահայաստանի պետական քննիչ:

Սակայն երբ Յուլիսին Լեռնահայաստանի իշխանութիւնը ռուսական կարմիր բանակի դեբրազանց ուժերի ճնշման տակ թողնում է Զանգեզուրը, Գեղէն Տէր Մինասեանն էլ է [illegible] Պարսկաստան:

Այսքան նրա երկրո[illegible] րած հանրային գործ[illegible] մասին: Այժմ անցնի[illegible] կաստան:

Տարագիրների [illegible] տան անցնելուց յետոյ [illegible] Տէր Մինասեանը իբրե[illegible] կան պատասխանատ[illegible] նաւորութիւն, նորէն [illegible] պաշտօն է ստանում [illegible] Հայաստանի հանրապե[illegible] հաշիւները քննելու [illegible] պետական պաշտօնեա[illegible] տասխանատու [illegible] թիւն, նա ստանում է [illegible] կան 300 ղռան ռոճիկ [illegible] րերին (1921—23 [illegible] 300 ղռանով ամսական [illegible] ժամարդ ընտանիք էր [illegible] իսկ Գեղէն Տէր-Մի[illegible] այդ գումարը ստանա[illegible] ժամանակ վայելում [illegible] հիւրասիրութիւնը Ատ[illegible] Հայոց թեմակալ [illegible] Ներսէս Մելիքթանգեա[illegible] հետ դասընկեր, պաշ[illegible] ուսուցիչ եւ երկար [illegible] մտերիմ է եղել: Այսմ[illegible] յիշել. որ այդ օրերին [illegible] եալ վարչապետը իր [illegible] ամբողջ ատամները [illegible] կառավարութեան [illegible] շինել տուաւ, որպէսզի [illegible] յին այդ նոյն ատամնե[illegible] չեւիկներից անպատիժ [illegible] ստացած մի կտոր հացը [illegible]

Երբ կամաց-կամաց [illegible] տանի կառավարութեա[illegible] թական միջոցները սպ[illegible] Գեղէն Տէր Մինասեան[illegible] իրեն համար մի ապա[illegible] ծել: Այդ իսկ նպատակ[illegible] գնաց Թաւրիզի բոլ[illegible] ակումբը և գեկտեմբե[illegible] հաւրեց. ապա անցա[illegible] տաղ, մի կողմից [illegible] գութեամբ, վաշխառո[illegible] պարապւեց, միւս կողմ[illegible] խորամանկութեամբ թէ [illegible] տաղի հայ գիւղացին[illegible] թէ բոլշեւիկներին խաբ[illegible]

Այսպէս իր գաղտնի [illegible] դասաւորելուց յետոյ, եր[illegible] րանում բժ. Արշակ Ղազ[illegible] բոլշեւիկեան դրամով [illegible] հրատարակել «Գաղափա[illegible] թը (տես նախկին չեկիս[illegible] բեկովի յուշերը) Գեղէն [illegible] իսկոյն օգտւում է այդ [illegible] եւ թումանններից հե[illegible] փակելու անւան տակ [illegible] զեց զալիս է Թեհրան [illegible] կատարւում է նրա բոլ[illegible] ձեռնաղութիւնը՝ ձեռնարկ[illegible] Ա. Ղազարեանին: Այսմ[illegible] րանում այդ երկու [illegible] գիր եւ անթարգ, աշ[illegible] չէկիստ Ազարեկովի [illegible] րարութիւնները լրիւ [illegible] լինելու համար, Գեղ[illegible] Մինասեանի առաջարկ[illegible] մի յանդարարութիւն [illegible] որով խորհրդային իրա[illegible] եւ վարչաձեւը փառա[illegible] յետոյ, հակախորհրդայ[illegible] քայլ համարում են [illegible] նութիւն եւ վնասակար [illegible] զովրդ շահերին:

Այսքանը լոյս ընծա[illegible] Բժ. Ղազարեանից յա[illegible] ձեռնարութիւնները [illegible] յետոյ, «Կանգնում խոն[illegible] րամանկ աղուէսը վեր[illegible] է Թաւրիզ ու ամբողջ[illegible] ւում Թաւրիզի բոլ[illegible] գերկը, դառնալով նրան[illegible] կոյր, բայց ապիկար մի[illegible] որին և վարձատրութիւ[illegible] ջին հերթին «Արօր» [illegible] տիւում իր նախկին [illegible] պաշտօնն է ստանում [illegible] ժամանակից յետոյ, [illegible] «բարեկից» պաշտօնե[illegible] իրենց գործակալը իրեն[illegible] կում են Ուրմիա, որ[illegible] միացած իրեն նման [illegible] տիպ Մկրտիչ Զարգա[illegible] սկսում են իրենց աշխ[illegible] ները կատարել: Արդիւ[illegible] նակ չէկիստ Մինասե[illegible] յայտնի:

Այդտեղ էլ այս ինք[illegible] դուկը իր աշխատա[illegible] «բեղմնաւոր» կերպով [illegible] նալուց յետոյ, տեղափ[illegible] Ջուլֆա, որտեղ «Արօր[illegible] տօնեան Մկրտիչ [illegible]

...ա ոչ միայն իրենց յանձնուած ...ործերով է զբաղւում, այլ եւ ...նչպէս Կովկասից Պարսկաստան ...ւնցնող ճամբորդներն էին պատ...ում, Գեղչոնը Պարսից Ջուլ...ում զբաղւում էր նաեւ դրա...ական չարաշահութեամբ։

Նա այնքան խորամանկու...թեամբ էր իր աշխատանքները ...անում, որ ոչ մէկի աչքին չէր ...րնումնոյնիսկ շատերը պատ...ում էին, որ նա կապեր էր ...տեղծել միւս ափի պաշտօն...աների հետ եւ այդպիսով, ...տերլինի, տոլարի եւ չէրվոնեցի ...առեւտրով էր զբաղւած։ Մեզ ...այտնի չէ, թէ բոլշեւիկները ...րան որպէս «սպեկուլեանտ»ի ...եռացրին Ջուլֆայից, թէ որ...չէս «աքսիվ» գործիչ նորից ...րաւիրեցին Թաւրիզ. սակայն ...աստ է, որ նրան շարունակ ...ի տեղից միւս տեղն էին տե...ափոխում։

Եւ ահա Թաւրիզում նա իր ...եռանդուն» գործունէութեամբ ... «պատանեկան» ոգեւորու...թեամբ աչքի է զարնում բոլ...ւեւիկեան շրջաններում իբրեւ ...րենց ամենահաւատարիմ աշ...խատող գործակալներից մէկը, ...րի պատճառով էլ «ինննի պիօ...ներ» (երիտասարդ պիօներ) տիտ...ղոսին է արժանանում։ Նա այն...քան մեծ վստահութեան է ար...ժանանում, որ մինչեւ անգամ ...Խ. Հայաստանի 10րդ տարե...դարձի տօնակատարութեանը ...ներկայացուցիչ է գնում Թաւ...րիզի բոլշեւիկների կողմից։

Այս անորակելի մարդը նախ ...քան Թաւրիզից մեկնումը, տե...ղիս բոլշեւիկեան հիւպատոսին եւ Հայաստանի Չեկային դուր գալու համար, գտնում է իր արբանեակներ եւ նրանց միջոցով կազմել է տալիս մի համախոսական (հանրագրութիւն), որով էջմիածնի Գերագոյն Խորհրդից եւ Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնից պահանջում են հեռացնել Ատրպատականի առաջնորդ Մելիք Թանգեան արքեպիսկոպոսին։

Հէնց մինակ այս փաստը ապացուցանում է թէ Գեղչոն Տէր-Մինասեանը որքան ապերախտ եւ տմարդի մէկն է։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ

ԺԱՆՏԱԽՏԸ ԱԼՃԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ներքին գործոց նախարարութիւնը կը հաղորդէ.—

Վերջերս գրուեցաւ թէ ժանտախտի համաճարակ մը ծագած է Ալճերիոյ մէջ։ Իրականութիւնը այն է, որ միայն քանի մը դէպքեր պատահած են, բայց ձեռք առնուած միջոցներու պատճառաւ, ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէ ազատ հաղորդակցութիւնը երկրին մէջ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 17 յունուար.— Աշխատանքի տագնապը որ հետզհետէ կը ծաւալի Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ, արդէն իսկ սկսած է անհուզողի ժամնել աշխատաւոր դասակարգը ընդհանրապէս, իսկ հայերը մասնաւորապէս։ Վերջին վիճակագրութիւններն ալ ցոյց կուտան թէ երթալով կը շատնայ թիւն անոնց՝ որ նպաստ կը ստանան կամ գործ կ'ուզեն։ «Յառաջ»ի թղթակիցները իրենց շրջաններուն արդի կացութեան մասին գրեցին մանրամասնօրէն, մանաւանդ Մարսէյլի թղթակիցը որ լայնօրէն նկարագրած էր մեր աշխատաւոր հայրենակիցներուն կեանքը։

Իբրեւ պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին, ստորեւ կուտամ քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ մեր շրջանի գործերուն մասին։

Սօսիէթէ Լիոնէզ (մետաքսի գործարան).— Այս գործարանը երկու ճիւղեր եւս ունի, Մօնշա (Լիոնի արուարձան) եւ Սէն Մօրիս (նոր բացուած)։ Տեսինէն համարեա Հայերէն դրեթէ մեծ մասը Լիոնէզի մէջ կ'աշխատին։ Այս գործարանը 1927ի տագնապէն չազդուեցաւ այնքան որքան ուրիշ գործարաններ, ընդհակառակն նոր բանուոր ալ կ'առնէր, բայց այս տարի գործադրկութեան տագնապին առաջին ազդանշանը տուող եղաւ։ Մինչեւ հիմա արձակած է բաւական թիւով գործաւորներ, եւ դեռ կը ճամբէ։ Առայժմ շաբաթը չորսուկէսօր կը գործէ, Օրականները գոհացուցիչ են համաձայն աշխատանքի ստորաբաժանումներուն, ֆիլաթիւր (մանարան) ուր արուեստական մետաքսներու հում նիւթեր կը պատրաստուին, աշխատողները կը ստանան ժամը 4 4.50 եւ աւելին։ Հոսը շատ գէշ է եւ ֆիզիքապէս կը վնասէ։

Լավաժի ճիւղը, ուր լուալու վերաբերեալ գործերը կը կատարուին։ Աշխատանքը հանգիստ է բաղդատմամբ ֆիլաթիւրի եւ օրականները պակաս։ Պլանշիսըմանի ճիւղին մէջ, ուր ճերմկցնելու գործեր կը կատարուին, օրավարձերը գոհացուցիչ են։ Այստեղ կիները à la caisse կ'աշխատին, ստանալով 20, 25 ֆրանք եւ աւելին։ Գործատէրը իր աշխատաւորներուն յարմար տուներ տրամադրած է ամսավճարով, 2-3 սենեակ, ջուր, լոյս եւայլն։

Ժիլէ.— Լիոնէզէն 20 վայրկեան (ոտքով) հեռու, տափարակ գետնի վրայ՝ արտաքին երեւոյթով գեղեցիկ գործարան մըն է։ Հոս ալ բաւական թիւով հայեր կ'աշխատին։ Տագնապը հետզհետէ զգալի կը դառնայ, Արձակած է բաւական թիւով բանուոր եւ բանուորուհիներ, որոնց մէջ կան հայեր ալ։ Մետաքսեղէնի նիւթեր կը պատրաստուին այստեղ։ Գործարանը ունի ներկի գործ, մանածի բաժին՝ մետաքսի կամերու մաքրագործում, զտում եւայլն։ Աշխատանքի համապատասխան գրամ կը վճարուի։ Տէսինէն, Լիոնէն եւ այլ վայրերու հայերն ալ հոս կ'աշխատին, Այս գործարանն ալ տուներ տրամադրած է իր բանուորներուն ամսավճարով։ Շաբաթը 48 ժամ կ'աշխատին, սակայն գրոյց կը շրջի թէ՝ պիտի կրճատեն աշխատանքի ժամերը։ Օրավարձ այրերու 26, 28, 30 եւ 35 ֆր. եւ կիներու՝ 18, 20 եւ 25 ֆր.։ Անոնք որ կտորով կ'աշխատին, կը ստանան 20, 25 ֆր. է աւելի։

Ժինիօ.— (Խմելիքի, ներկի եւ այլ գործերու գործարան).— Փոքրիկ գործարան մըն է ուր հազիւ 4—500 բանուոր կ'աշխատին։ Այս գործարանը ամէն տարի պայթում կ'ունենայ, դեռ անցեալ տարի երկու հոգի մեռան։ Հոս եւս Հայեր կ'աշխատին։ Օրավարձերը քիչ են։ Գործաւոր արձակած չէ մինչեւ հիմայ։

Վիլէօրպանի գործարաններ.— Տեսինէն քառորդ ժամ է. հանրակառքով Լիոնէն կէս ժամ։ Մօտ ըլլալուն համար Տեսինէն բաւական հայեր կուգան աշխատելու։ Կան որ հեծանիւով կուգան։ Շիտել, Պօնքուան, (Վիլէօրպանի շրջան) երկաթի եւ ելեկտրական լամբի գործարան, այս տեղ կան բաւական հայ բանուորներ, որոնք կուգան Լիոնէն, Տեսինէն, Միզիոյէն։ Հոս ալ մտած է անգործութեան վախը։ Գործատէրը սկսած է բանուոր ճամբել։ Դեռ անցեալ օր արձակեց խումբ մը որուն մէջ կան 3—4 հայեր։ Երկաթի գործարանները այնքան բանուոր չեն հաներ որքան մետաքսի գործարանները։ Կարելի է ըսել որ ներկայիս բոլոր գործարաններն ալ բանուոր կը ճամբեն։ Կան քիչ բացառութիւններ։ Օրավարձ՝ 20, 30, 32, 35 եւ աւելի։ Այստեղ շաբաթը 48 ժամ կ'աշխատին։

Ծաղիկի գործարան.— Փոքրիկ գործարան մըն է։ Հայերու թիւը շատ էր առաջ, սակայն նախ քան գործի տագնապը շատեր հեռացան։ Մետաքսի, թաւիշի եւայլ կերպասեղէններու վրայ զանազան ձեւի ծաղիկներ կը զարնեն, յատկապէս պատրաստուած կաղապարի գործիքներով։ Օրական 6-7 ժամ կ'աշխատին։ Բանուոր չէ արձակած։ Օրավարձ, 24, 28, 30։

Թելի գործարան.— Մօտ 700 աշխատաւորներ, որոնցմէ փոքր թիւ մը կը կազմեն հայերը։ Քաղած տեղեկութիւններուս համաձայն, շատ բանուորներ արձակած չէ։ Բայց հոս ալ զգալի է տագնապին ազդեցութիւնը։ Օրավարձ՝ 30, 35 մինչեւ 40 ֆր. առնող կայ, համաձայն աշխատանքի տեսակին։

Մուշտակի գործարան.— Այս տեղ աշխատողներու մեծ մասը կիներ են։ Հոս ալ հայեր կան։ Գործարանը, պէտք եղած ատեն բանուոր կը վարձէ, ուրիշ առթիւ դուրս կը թափէ»։ Այս տագնապէն տակաւին ազդուած չէ։ Հոս կը պատրաստուին գեղեցիկ մուշտակներ՝ զանազան կենդանիներու մորթերէն։ Կան արհեստանոցներ որոնց գործը աղտոտ եւ վնասակար է։ Շատ մը կիներ կը վարակուին այդ աղտոտութեննէն։ «Ամպօշ»ը 3.25ի։ Օրավարձերը այնքան ալ գոհացուցիչ չեն, բաղդատմամբ աշխատանքին։

Լիոնէզ (Տեսինի Լիոնէզին ճիւղը մետաքսի).— Հոս աշխատող տարրը կը կազմեն կիները։ Շատ քիչ է այրերու թիւը։ Գործադրկութեան տագնապը հոս ալ մտած է, եւ կասեցուցած աշխատանքի թափը։ Այստեղ ալ Հայեր կան, ոչ այնքան շատ, որոնք կուգան Տեսինէն, Լիոնէն եւ այլ տեղերէ։ Մինչեւ հիմա բանուորուհիներ ճամբած չէ գրեթէ։ Առ այժմ օրը 7 ժամ եւ շաբաթը 5 օր կ'աշխատին։ Օրականներ՝ 18—20— 25։ Հոս ալ caisseով կ'աշխատին։

Ժիլէ էֆիզ, մետաքսի գործարանը Վիլէօրպանի ամենամեծ գործարանն է ուր մօտ 6000 գործաւոր եւ գործաւորուհիներ կ'աշխատին։ Տագնապը հոս ալ ազդած է։ Մինչեւ հիմա արձակած 100ի չափ գործաւորներ եւ ամէն օր կը ճամբէ։ Առայժմ շաբաթը հինգ օր կը բանի։ Կան արհեստաւորներ որոնք 48 ժամ կ'աշխատին։ «ամպօշ»ը 3.25է։ Օրավարձեր 26-35 առնող կայ։ Հոս որքան հիննայ բանուոր մը այնքան շատ կ'առնէ։

Ահա քանի մը տեղեկութիւններ Տէսինի և Վիլէօրպանի գործարաններուն մասին։ Ինչպէս տեսանք, մռայլ է պատկերը։

Կը ջանամ աւելի լայն տեղեկութիւններ տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Լ. Փուլիկեան

ԹԻՒԵՐՈՒ ՊԵՐՃԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեկամի մը հարցուցի թէ քանի՞ մարդ կրնայ պարունակել մէկ խորանարդ քիլօմեթր տարածութիւնը, պայմանաւ որ մարդիկը սեղմելով շարենք մէջը, առանց ոեւէ պարապութիւն ձգելու։

Բարեկամս մտածեց, խորհեցաւ, մտքով չափեց, հաշուեց եւ վարանոտ կերպով վախնալով որ կրնամ չհաւքիլ, «մէկ միլիոն», պատասխանեց։

— Աւելցո՛ւր, ըսի,

= Երկու միլիոն, ըսաւ

— Քիչ մըն ալ, ըսի։

= Առառաւելն երեք միլիոն, ըսաւ

— Ծիգ մը եւս ըրէ, ըսի։

= Աւելին անկարելի է,ըսաւ յաղթական շեշտով մը։

Եւ սակայն, սիրելի ընթերցող, գիտե՞ս թէ որչափ մարդ կրնան սեղմիլ այնտեղ։

Աշխարհի վրայ գտնուող երկու միլիառ մարդիկը մէկ քառորդն իսկ չեն կրնար լեցնել. պէտք է այնտեղ նետել նաեւ երկրի մակերեւոյթին վրայ շնչող բոլոր անասունները, ծովերուն մէջ լողացող բոլոր ձկները, օդին մէջ ճախրող բոլոր թռչունները եւ սաւառնակներն իրենց օդանաւորդներուն հետ եւ դարձեալ չենք կրնար լեցնել այդ սոսկալիթխար սնտուկը։

Մի՛ խնդաք. լուրջ է ըսածս. չափեցէք եւ հաշուեցէ՛ք, մէկ խորանարդ քիլօմէթրը մէկ միլիառ խորանարդ մեթրի հաւասար է, այսինքն 1000 անգամ 1000 մեթր եւ մէկ խորանարդ մեթրին մէջ իրարու վրայ ճզմելով 10 մարդ կարելի է զետեղել։

Լուրջ է ըսածս, շատ լուրջ. բանաստեղծութիւն չէ, այլ թիւ, որ կատակ չի վերցներ։

Միեւնոյն ձեւով, գիտէ՞ք թէ բաղադրեալ տոկոսով ինչ գումարի կը հասնէր այսօր եթէ Քրիստոսի ժամանակ ապրող մեր Թագաւոր Աբգարը այն ժամանակուան մէկ դրամատան մէջ հայ ազգին համար մէկ ֆրանք ձգած ըլլար տոկոսով։

Տարակոյս չունիմ թէ չպիտի գիտնաք։

Այդ, դիւրութեան համար ընդունելով թէ իւրաքանչիւր գումար 10 տարիէն կը կրկնապատկուի, մէկ ֆրանքին 1900 տարուան մէջ տալիք գումարը գտնելու համար 190 անգամ պէտք է կրկնապատկել մէկ ֆրանքը, այսինքն գրել 1, 2, 4, 8, 16, 32, եւն. 190 անգամ։ Ամէն մարդ կրնայ փորձել եւ համոզուիլ թէ կը հասնինք գումարի մը որով ոչ միայն Հայաստանը, ոչ միայն ամբողջ Ասիան, այլ ամբողջ երկրագունդը կրնանք գնել, եւ այն ալ ոչ թէ մերհողէ խեղճ երկրագունդը, այլ ընդունելով որ ան մոզական ճպոտով մը յանկարծ ոսկեգունդի մը վերածուած է։

Գրեցէք եւ վրան նայեցէ՛ք։

Վարդ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՑԱԿԱՒԻՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔ

Հայաստանի տիրակալը, Խանջեան, կը շարունակէ հալածանքները այն բոլոր կոմունիստներուն դէմ, որոնք իրեն վստահութիւն չեն ներշնչեր։

Շնորհազուրկներու ցանկին մէջ «Խորհ. Հայաստան» (31 դեկտ.) կը յիշէ Ատոմեան Յովհաննէսը, Գիւլիջանեան Արտաշէսը, Աղասի Ալեքսանեանը, Գուրգէն Միրզոյեանը, Դր. Ղազարեանը, Սարգիս Սարգսեանը, Շմաւոն Յակոբեանը, որոնք ոչ միայն վտարուեցան կուսակցական շարքերէն, այլ նաեւ ենթարկուեցան «կուսակցական տուժանքի» (պատիժ)։

Այս խումբը իրեն հետ ունի համակիրներու բազմութիւն մը։ Կան նաեւ կոմունիստներ, մեծ մասամբ բարձրագոյն դպրոցներու ուսանողներէն,որ կոչ կ'ընեն անվստահութեամբ նայիլ այն բոլոր փաստերուն, զորս ցոյց կուտան կուսակցական վերին մարմինները։

Նոյն թերթը կը պատմէ թէ Ն. Ախտայի շրջանային կուսակցական ժողովին մէջ շրջանային գործավար Հայկ Մկրտչեան կը քննադատէ գիւղական խորհուրդը եւ պետական կազմակերպութիւնը։ «Կուրացած օպորդունիստը ոչ մի տարբերութիւն չի տեսնում մեր գիւղխորհուրդների եւ նախկին ոէսների ու քէօխվաների միջեւ։ Նա այդ ապարատների հասցէին շպրտում է Լօմինաձէի բամբասանքը, զրպարտութիւնը, յայտարարելով նրանց ներքեւից մինչեւ վերեւ քեալլագէօզներ»։

Խանջեան անշուշտ ասոր օձիքէն ալ կը բռնէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանիպրոլետ գրողները մեծ գործունէութեան մէջ են։ Շարունակ կը խորհրդակցին։ Ու գրողներու կարգին եւ անոնց վերեւ՝ փոլիթիքասներ.— Ա. Եղիազարեան, Տ. Մուշեղեան, Սիմակ, Համօ Յովհաննէսեան, Վահանեան։ Գիւլիքէօխվեան, Մակինց Նշան, Դղնունի, Շիրոյեան, Պետրոսեան եւ ուրիշներ ժողովի են նստած, պրոլետ երգեր երգելու համար։

— Ջէններնիդ երկա՛ն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

Երախան մօտեցաւ խանութին, դուռը բացեց եւ ապշած մնաց, տեսնելով հայրը գետինը փռուած կուլայ ու կը հայհոյէ. վախցած ինքն էլ սկսեց լալ եւ դուրս գալով վազեց փաթաթւեց մօր փէշերին եւ սկսեց անվերջ հեծեծալ։

— Մամա՛, մամա՛, հայրիկին ծեծել են, ձգել են գետին, հայրիկը լալիս է։

Տէր Աստուած, զարմացաւ խեղճ կինը եւ մօտեցաւ խանութի պատուհանին, գաղտագողի նայեց։ Իրաւ որ ամուսինը գետին ընկած կը գոռար ու կը հայհոյէր։ Այլեւս չկարողանալով համբերել, խանութի դուռը բացեց եւ գլուխը ներս մտցնելով կանչեց.

— Մինա՛ս, հողը գլխիս, ինչ է պատահել,— Ու կրկին դուռը ծածկելով մնաց դուրսը եւ սկսեց լաց լինել, դրանից աւելին անկարելի էր, չէր կարող ներս մտնել, կնոջ համար դա կը լինէր ամենահամարձակ քայլը, որ Մինասը երբեք չէր սիրում։ Մօր արցունքները տեսնելով երախաներն էլ սկսեցին լաց լինել եւ անցուդարձողների ուշադրութիւնը գրաւել։ Սափրիչի խանութից մի խումբ մարդիկ դուրս եկան եւ ուղղւեցին դէպի ցած. Մինասը նրանց հետ չէր, նա դեռ ներսն էր. ո՞վ գիտէ թէ ինչի վրայ խօսքերը հակառակւել է եւ իրարու հետ ծեծկռւել են, մտածում էր կինը եւ միեւնոյն ժամանակ հանդարտեցնում երախաներին։

— Վեր կաց Մինա՛ս, լաւ, կատակ էր արածները, ընկեր տղերք են, նեղանալ չի լինի, երախաներդ դուրսը սպասում են, վեր կա՛ց գնա։

Խօսողը վարպետ Յակոբն էր։

Մինասը կարծէք թէ քնից սթափւեց, իրաւ, քիչ առաջ իր տղան ներս մտաւ ու վախցած դուրս վազեց, յետոյ կնոջ դէմքը երեւաց դռան ճեղքից, որ իրեն կը կանչէր։ Տէր Աստուած, արիւնը կրկին գլխին զարկեց, բայց շուրջը նայեց, ոչ ոք չկար. մինակ վարպետ Յակոբն էր, որ խանութը փակելու էր պատրաստւում։

Շտապով ինքնիրեն շտկեց, եւ դուրս գալով, բարկացած, գրեթէ գոռալով կնոջը հրամայեց, որ երախաներն առնի ու տուն դառնայ։

Խեղճ կինը առանց բառ արտասանելու երախաները առաջը ձգեց, իր հոգու խորքում իր սեւ բախտն անիծելով, տուն դարձաւ։ Մինասը մէկ վայրկեան դուրսը կանգնելուց յետոյ կրկին մտաւ խանութ եւ գլուխը երկու ձեռներին մէջ առած մնաց աթոռի վրայ։

— Կը պատահի Մինաս, կը պատահի, ասում էր Յակոբը,— տղերք են, կատակ են անում, պէտք չէ որ նեղանաս, դու ինքդ Աստուծոյ բնաւորութիւնը լաւ գիտես, առաջինը չէ, եւ վերջինն էլ չպիտի լինի։

— Վարպե՛տ Յակոբ, լաւ ես խօսում. ընկեր տղերք են, ես էլ այդպէս մտածեցի այսքան ժամանակ, եւ ինչ որ արին, ինչ որ ասին ձայն չհանեցի, եւ հակառակ այն բանի, որ ներսից ինքս կերայ, բայց դրսից ոչ ինչ էլ ցոյց չի տուի, քանի որ յաճախորդ են, իրենց ծակ կօշիկները ինձ են կարկատել տալիս, ասի, թող սիրտները չկոտրեմ, բայց այսքան էլ չէ, վարպետ Յակոբ։

Տէր Աստուած էս միսն ու ոսկորը որ ստեղծել է, նրա մէջ մի քիչ զգալու, մի քիչ էլ հասկանալու բան է դրել։ Ճ'շդ է, ես աղքատ կօշիկ կարկատող եմ, անուս եմ տգեղ եմ, բայց ես էլ մարդ եմ ինչպէս ուրիշները։

Վարպետ Յակոբ, մարդը մարդ է, կ'ուզէ նա կօշիկ կարկատող լինի, կ'ուզէ նա մեծ վաճառական լինի, կ'ուզէ թագաւորի գահը ծառայող վազիր լինի կամ թէ նազիր, մարդը մարդ է։ Հերիք է, որ նա իր ցաւին ու կրակին, իր տունին ու տեղին տէրն է, ուրիշին ձեռք չի մեկնում, ուրիշին չի գողանում, ուրիշին չի սպանում։

Մարդ կայ աշխարհներ կը կառավարի, մարդ կայ ազգի բերանը կը լինի, մարդ էլ կայ, վարպետ Յակոբ, որ իր տան փաշան ու սուլթանն է, մեծից մինչեւ փոքր նրան մտիկ կ'ընեն, նրանից կը վախենան ու կը քաշւեն։

Ով կ'ուզես եղիր դու ինձի համար, հեռու երեսից, մէկ շուն, բայց քո տանդ մէջ մեծ ես, իշխան ես։

Ամէն ինչ արիք ինձ. չխօսեցի, քաղցր քաղցր ես էլ ձեզի հետ խնդացի ու ծիծաղեցի, բայց այսօր դուք ինձ գետնին հաւասար արիք, անպատիւ արիք, կին ու երախաներիս մօտ սեւերես թողիք ինձի, վարպետ...։

— Ի՞նչ էլ կը խառնես, հեռը Մինաս.— ասաց սափրիչը ընկճւած ձայնով։

— Քեզ էլ, վարպետ, քեզ էլ։ Չէ՞ որ դու ուզէիր, քո՛ խանութիդ մէջ մի քիչ կը սաստէիր նրանց, մի քիչ կը խրատէիր... է՛, որքան էլ օր չլինի, նրանց մօտ քո խօսքը կ'երթայ. բայց այդպէս չարիր. դու էլ խնդացիր նրանց հետ ու ես դարձայ ցեխի կտոր, ես եղայ մէկ շուն, եւ այսօր երես չպիտի ունենամ տունս երթալու։

— Մի խօսիր այդպէս Մինա՛ս, մի քիչ առաջ դու մէկ ճիշդ խօսք ասացիր, որ նրանք իրենց ծակ կօշիկները քեզ էին կարկատել տալիս եւ դրա համար սիրտները չէին ուզի կոտրել։ Հէնց այդպէս էլ է, քանի որ երեխի տէր ես, նրանց հացի համար պարտաւոր էիր այդպէս անելու։ Ես էլ նոյն եմ վարպետ Մինաս։ Էս ածելին ու էս մկրատը այնպէս պիտի շարժեմ, որ ոչ ոք չասի, թէ նրանց ձայնից գլուխս ցաւեց, ինչ էլ որ լինինք Մինա՛ս, նորէն ամէնքս էլ մի կտոր հացի ծառան ենք, էդ մի կտոր հացի երեսից շատ անգամ ստիպւած է լինում մարդ իրենց հազար անգամ վար մարդու թոյնից էլ թունաւոր խօսքերը կուլ տալ։ Այդպէս է Մինաս, արհեստաւոր մարդու լեզուն յաճախորդի առաջ միշտ կարճ է, քանի որ մեր մի կտոր հացը, Աստւած նրանց ձեռքով է մեզ տալիս։

Ինչպէս ես խօսում, վարպե՛տ, որ ով իմանայ, ինչ մարդիկ են նրանք, փառք Աստծոյ, բոլորին էլ լաւ ես ճանաչում, կնկայ հաց ուտող, սրա՛ նրա յետեւից քարշ եկող, մէկ գաւաթ գինու համար քուր ու կին խառնող։ Եւ էդ անպիտաններին կանգնել ես էսօր դու մարդու տեղ ես դնում, եւ ինքդ էլ քեզ արդարացնում։

Թո՛ղ լինի, ես քեզնից բան չեմ ուզում, բայց ասելս այն է, որ մարդս ինչ էլ որ լինի, մարդ է եւ իր պատիւն ունի։ Եթէ իր նամուսը մի կտոր հացի համար է, թքել եմ էն հացի էլ, էն նամուսի էլ, էն մարդավարութեան էլ վրայ։ Ասաց Մինասը եւ դուրս ելաւ սափրիչի խանութից առանց մնաս բարեւ ասելու։

* *

Այն օրւանից յետոյ էլ ոչ ոք չտեսաւ Մինասին, ոչ ոք չհանդիպեց նրան։

Նրա փոքրիկ խանութը շաբաթներով փակ մնաց եւ փողոցի շունը նրա շէմքի քով սանդուխի տակ իր ձագերը ծնեց։

Յետոյ իմացան, որ Մինասը տունն ու տեղը ծախել, քաղաքից հեռացել է ընտանիքի հետ միասին։

ԱՐԱՄ-ԴԱՌՕՆԷ

(Վ. Ե Ր Ջ.)

Գալով ապագայ սահմանադրութեան, Անգլիոյ վարչապետը յայտնեց.— կառավարութիւնը իր տեսակէտը հիմնած է մեկնելով բոլոր հատուածներուն կողմէ ընդունուած հիմերը, այսինքն թէ՝ կեդրոնական կառավարութիւնը պէտք է որ ըլլայ համահնդկական դաշնակցութիւն մը, որ իր մէջ բովանդակէ անկախ պետութիւններն ու անգլիական Հնդկաստանը՝ ծերակոյտով եւ խորհրդարանով։ Նոր կառավարութեան կազմն ու ձեւը պէտք է կրկին խորհրդակցութեան ենթարկուին իշխաններուն եւ անգլիական Հնդկաստանի ներկայացուցիչներուն կողմէ։

Ելմտական տեսակէտով, Անգլիոյ վարչապետը անհրաժեշտութիւնը յիշեց կարգ մը երաշխիքներու, պահպանելու համար Հնդկաստանի ելմտական վարկն ու կայունութիւնը։ Նաեւ, յայտնելէ վերջ թէ փոքրամասնութեանց իրաւունքները պէտք է որ յարգուին, առաջարկեց որ զանազան հատուածներ իրենք իսկ իրենց մէջ կարգադրեն տարակարծութիւնները։

Ռուսիա եւ Թուրքիա Ժընեւի մէջ

Ժընեւի մէջ գումարուող Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը զբաղեցաւ տնտեսական հարցերու քննութեամբ, առանց սակայն որեւէ գործնական դարման մը գտնելու տագնապին դէմ։

Ժողովը վերջացաւ վեց հոգինոց յանձնախումբին առաջարկովը՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան մասին։ Ահա բանաձեւը որ այդ առթիւ ներկայացուեցաւ եւ ընդունուեցաւ. — Եւրոպայի Միութեան ուսումնասիրական յանձնախումբը՝ ի նկատի ունենալով Ազգերու Դաշնակցութեան 1930 սեպտեմբեր 17ի որոշումը, կ՚որոշէ համաշխարհային տնտեսական տագնապը ուսումնասիրել այնչափով որ կը հետաքրքրէ եւրոպական պետութիւնները եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան միջոցով հրաւիրել Իսլանտայի, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ կառավարութիւնները որ մասնակցին այս ուսումնասիրութեան։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի 62րդ նիստը բացուեցաւ Ժընեւի մէջ, նախագահութեամբ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի։ Ժողովը նախ զբաղեցաւ իր օրակարգի մշակումով։ Առաջին առթիւ պիտի զբաղի զինաթափութեան յանձնախումբի տեղեկագրով եւ ապա Վերին-Սիլեզիոյ մէջ, գերման փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան հարցով։ Խորհուրդը պիտի զբաղի նաեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի նախագահութեան, վայրի եւ թուականի հարցերով։

Երկու միլիոն գործաւոր կը պատրաստեն

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կը հրատարակէ կառավարական հրովարտակ մը, «որակեալ բանուորներու պատրաստութեան վերաբերեալ»։

Այս հրովարտակը կը հրահանգէ Աշխատանքի գործավարութեան 1931ի ընթացքին ապահովել 2 միլիոն նոր գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ՝ պետութեան տնտեսական ձեռնարկներուն համար։

Առաջին առթիւ, պատրաստուած բանուորները պիտի գործածուին ծանր ճարտարարուեստի, փոխադրութեան, շինութեան եւ երկրագործութեան կարեւոր ճիւղերու մէջ։

Նոր գործաւորները պիտի առնուին գործաւորներու, պաշտօնեաներու, աղքատ եւ միջակ գիւղացիներու, երկրագործներու ընտանիքներէն։

Խորհրդային ճարտարարուեստը կը նեղուի ձեռքի պակասէն. որովհետեւ օրավարձքերու նուազման եւ սննդեղէնի պակասին պատճառով, ռուս գործաւորները կը հեռանան գործարաններէն եւ հանքերէն, գիւղերն ապաստանելու համար։

Գործաւորներու այս փախուստը արգիլելու համար, խորհրդային կառավարութիւնը ասկից մէկ քանի ամիսներ առաջ ջնջեց անգործութեան նպաստը եւ հրահանգեց որ անգործները ստանձնեն ինչ գործ որ իրենց տրուի, առանց նկատի առնելու անոնց արհեստներն ու ընդունակութիւնները։

Նոր հրովարտակը նոր ձեւ մը կը նկատուի աշխատաւորները ճնշելու։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը, կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանին մէջ, 11 Րիւ տիւ Տիւնուար։

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան գրական երեկոյթը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը, 11 Րիւ Տիւնուար։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Եփրատ Նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ նուագել հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy-les-Moulineax, (Seine)։

Ծանօթ։ «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

ՆԵՐԿԱՅԻՍ կը յայտարարուի թէ Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան Շուլլ-Դարիէրի Էսմէրեան կալուածին մէջ 7 բնակարաններ տրամադրելի ըլլալով, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, տեղեկանալու համար վարձակալութեան պայմաններուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վաւաշապատ Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապէլ (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Իսգուհի։ Կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ։ Իմացնել՝ Karagueussian Home, La Gaudiniere, la Ville-aux-Cleres, Loir et Cher, France.

Le Gérant H STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քրայովա Մ. Ս. 500 ֆր.,
Մարսէյլ Ա. Ս. 70
» Մար. 20
Վիրոֆլէ Մ. Զ. 70
Թուր Ա. Պ. 100
Մարսէյլ Հ. Ս. 280
Լիոն Ս. Թ. 20
Շաս Գ. Տ. 35
Լա Սիօթա Ղ. Ա. 105
Թուլոն Կ. Փ. 70

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
22 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1474 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՊԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ուշագրաւ երեւոյթ մը,— քանի կ'անցնին տարիները, այնքան ինքնամփոփ գաղութ կը կծկուի ինքն իր մէջ։

Մամուլն ալ, կարծես, հետզհետէ աւելի կը «տեղականանայ»։

Կա՛մ շատ բարձրէն կը թռին, ճախրելով միջազգային դիւանագիտութեան ոլորտներուն մէջ։ Եւ կամ, այլանդակ համեմատութիւններ կուտան տեղական «ոչինչ է պիտոյ»ներու։

Ռումանահայ գաղութը պատահաբար կը հետաքրքրուի հարեւան Պուլկարիայով։ Յունաստանի մէջ, Աթէնքն ու Սելանիկը հարեւանցի կը նային իրարու։ Եգիպտոսը վերջերս միայն սկսաւ աչքը արթուն պահել Սուրիոյ վրայ։ Ամերիկան հետզհետէ կ'ամփոփուի ինքն իր մէջ, մանաւանդ հիմա որ աննախընթաց գործազրկութեան մը չքմեղանքն ունի։ Իսկ մեր հրաշափառ Փարիզը կարծես Էյֆէլի կատարէն կը դիտէ ուրիշ գաղութներու անցուդարձը։

Չխօսինք Մանչէսթըրի, Լոնտոնի, Պրիւսէլի, Պերլինի, Վիեննայի կամ Միլանի մասին, որոնց մէկ մասը կը գոհանայ աւանդական կապերով, իսկ միւս մասը ինքզինքը որոշ յանձնառութենէ ազատ կը զգայ, ապաւինելով իր փոքրութեան։

Աւելորդ պիտի ըլլար քրքրել պատճառները։ Գլխաւորը, անշուշտ, այն է որ չունինք ո՛րեւէ կեդրոնական շաղկապ։

Եւ պիտի չունենանք այս ընթացքով։

Կը թուի թէ սիրտերը մամուռ կապած են եւ միտքերը՝ ժանգ։ Մարդիկ որ 1922էն ի վեր ամէն ստորնութեան գիջանեցան, վիժեցնելու համար համագաղթային ընդհ. կապի մը հաստատումը, այսօր իրենց մեղքերը կ'ուրանան, «անգործադրելի» հռչակելով զայն։

Մեր պարտքն է, կուսակցական միջոցներով եւ մամուլով այս չարիքը դարմանել այնքան որքան կարելի։ Փոխադարձաբար տեղեակ պահել գաղութները։ Ուշադրութիւն հրաւիրել կարօտին ու անճարին վրայ։ Հոծ, խոնարհ բազմութիւններու յաճախ հերոսական ճիգերուն պատմութիւնը հնչեցնել փարթամ պորտաններու վրայ, մինչեւ թաւշապատ սրահներէ ներս, եւ արթնցնել քնացած խիղճերը։

Չենք ծածկեր. կիսկատար միջոցներ են ասոնք։ Բայց երբ ցանկալին կը խուսափի, չարհամարհենք մարդկօրէն կարելին։ Այլապէս, շատ չանցած, մենք մեզ պիտի գտնենք աւելի անհաւոր հարցականի մը առջեւ, քան կը տեսնենք այսօր։

Եւ թող պատմութիւնը արձանագրէ որ, նոյն իսկ ազատ պայմաններու մէջ, արեւմտահայ մտաւորականութիւնը իսկապէս անընդունակ եղաւ իր տան գործերը կարգի դնելու։

Թող անգամ մըն ալ հաստատուի թէ՝ այսօրուան սերունդը շատ ու շատ վար կը մնայ 1860ի սերունդէն։

Հրապարակի վրայ կը վխտան խելքի մանրավաճառները, «արշըն մալ ալան»ի վերածելով գաղութներու կեանքը։ Իսկ երբ խօսքը գործի մասին է, ստիպուած ենք ժունետիկ պատցնել...

×

Թերթերը գրեցին, վերջերս, թէ համաձայնութիւն գոյացած է Մուսուլի նաւթահորերու քարիւղատար խողովակներուն շինութեան համար։

Գիծը պիտի երկարի մինչեւ սուրիական Տրիպոլիս եւ Հայֆա։ Պիտի ծախսուի տասը միլիոն անգլիական ոսկի։ Շինութիւնները պիտի տեւեն հինգ տարի, գործ հայթայթելով 30,000 բանուորներու։

Կը նշանակէ թէ աշխատանքի շուկայ մը պիտի բացուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի անտուն բազմութիւններուն համար, որոնք տարիներէ ի վեր կը տառապին անգործութենէ։ Հոգատար պետութիւնը ինքն ալ ունի հանրօգուտ շինութիւններու ծրագիրներ։ (Ճամբաներ, ոռոգում, երկաթուղի եւայլն.)։

Խուսափելով հանդերձ վարդագեղ լաւատեսութենէ, չպիտի կրնանք ժխտել իրողութիւն մը,— նոր հեռանկարներ կը կը բացուին այդ աշխարհամասին մէջ, մեր չարավաստակ աշխատաւորներուն համար։

Գիտենք որ հազարաւորներու աչքերը պտղած են սպասումէն։ Ամբողջ բազմութիւններ տարիներով տառապած են չորաբեկ հացի մը համար։ Այսօր-վաղը՝ կոտրած է շատերուն կորովը։ Ու կարաւաններ ալ, ճարահատ, ճամբայ ելած են մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։

Հարկ է արժեցնել տրուած լուրերը եւ փարատել շուարումը։ Մանաւանդ որ, անգամ մը հեռացողը իր մորթին վրայ կրեց Ֆրանսայի, Արժանթինի կամ Պրազիլիոյ քաղցրութիւնները։

Մեզի համար տասն անգամ աւելի նախընտրելի էր որ մեր աշխատաւոր բազմութիւնները խմբովին կապուէին հողին, փոխանակ դառնալու վարձու աշխատաւոր, աշխարհի կրեսուներուն համար։ Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ, մենք բարիք մը կը համարենք Պէյրութի գաղթակայանի հիւղակներուն քանդումը։

Բայց, այստեղ ալ ցանկալին չէ որ պիտի առաջնորդէ մեզ, այլ կարելին։ Եւ երբ հինգ տարի կանոնաւոր աշխատանք ապահովելով, մեր աշխատաւոր բազմութիւնները ազատին գաղթակայաններու թշուառութենէն, կը կարծենք թէ այլեւս պէտք չպիտի զգան բախտ փնտռելու դէպի հեռաւոր եւ անծայրածիր ափաստաններ։

Այս լուրերը արժէք ունին, նաեւ, գաղութէ գաղութ կապը ամրապնդելու տեսակէտով։

Ե՛ւ մէկուն ե՛ւ միւսին համար բարեբար է, եթէ լաւ լուրն ալ շրջան ընեն գաղութէ գաղութ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«Բանուոր», Ամերիկայի հայատառ շաբաթաթերթը, որ կը հրատարակուի իբրեւ օրկան «Միացեալ Նահանգաց կոմունիստ կուսակցութեան», լուրջ կռիւ մը բռնուած է ռամկավարներուն հետ։ Հատուած մը՝ յունուար 10ի խմբագրականէն.

— « «Պայքար» Հօկի եւ պետական կարմիր խաչի գործը սահմանափակելով պարզապէս դրամահաւաքութեան ասպարէզին մէջ, կ'աւելցնէ «անկէ քայլ մը անդին՝ անհաւատարմութիւնն ու կեղծիքը կը սկսին»։

Մենք պէտք կը տեսնենք յիշեցնելու «Պայքար»ի խմբագրին, որ այսօրուան Հայաստանը սովահարներու եւ ժանտախտաւորներու երկիրը չէ, այլ հայ աշխատաւորութեան սոցիալիզմը կառուցանող հայրենիքը։ Հետեւաբար, անոր անունէն խօսող ամէն մէկ կազմակերպութեան պարտքն է սատարել սոցիալիզմի կառուցման եւ պաշտպանել այդ։

Իսկ պետական կարմիր խաչի կեդրոնական վարչութեան գիծը իր բովանդակութեամբ բնաւ տարբեր չէ դաշնակներու սեւ խաչէն եւ փոխանակ կռուելու անոր հակախորհրդային վտանգաւոր գործունէութեան դէմ, ինք կը փորձէ լրացնել անոր թերի ձգած գործը աշխատաւորական այն հըսկայական զանգուածին մէջ, որ երես դարձուցած է դաշնակռամկավար բանուորադաւերէն։

Իր ռամկավար նոր քարտուղարի օրով, «Պկխ կեդվարչ»ը իր առաջին շրջաբերականին մէջ մինչեւ անգամ կատարեալ մոռացութեան տուաւ Խորհրդային Հայաստանի 10րդ տարեդարձը եւ մինչեւ անգամ մերժեց Թրաքտորայի հանգանակութեան յանձնախումբի մէջ մտնել։

«Նպատակի չարափոխութիւնն ու կեղծիքը առաջ կը բերեն ձեռնպահութիւն եւ ցրտութիւն դէպի իսկական նպատակը» կը յայտարարէ «Պայքար»,

Իսկական նպատակը Խ. Հայաստանի մէջ սոցիալիզմի կառուցման սատարելն է, եւ հենց այդտեղ պէտք է փնտռել ռամկավարներու ոչ միայն ձեռնպահութիւնն ու ցրտութիւնը Հօկի հանդէպ, այլ անոնց ամենագործօն մասնակցութիւնը Հօկի աճումը ձախողեցնելու Ամերիկայի մէջ։ Հենց այդտեղ պէտք է փնտռել քառասուն ձեռքերով «Պկխ»ին կառչելու եւ զայն խորհրդային իսկական աշխատանքներէ հեռու պահելու ռամկավարներու ջանքերուն գաղտնիքը։

Եւ ամէն անգամ, երբ պետական կարմիր խաչի մէկ կամ միւս կազմակերպութիւնը յօգուտ խորհրդային կարգերու եւ սոցիալիզմի կառուցման ելոյթ մը ունենայ, ռամկավարները հրապարակը կ'աղմկեն «օգնութիւն, բոլշեւիկները «Պկխ» կը «ընկեր»ացնեն»։»

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՊԱՐՍԻԿ ԴԵՍՊԱՆԸ

Պարսիկ կառավարութիւնը Էնկիւրիի դեսպան կարգեց Միրզա Եարէք խանը։

ՊՈՒՐՕՖ ԷՆԿԻՒՐԻ Կ'ԵՐԹԱՅ

Վիեննայէն ստացուած հեռագրական լուրի մը համաձայն, Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Պուրօֆ Էնկիւրի պիտի երթայ յունուարի վերջերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Առաջին դատավարութիւնը

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՎՐԱՅ ՊԻՏԻ ՔԱԼԷՆ ԵՂԵՐ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Մէնէմէնի առաջին դատավարութեան մասին։

Ամբաստանեալներէն 124 հոգի դատասրահ բերուած էին։ Դէպքին հեղինակներէն քիւլահտար Մէհմէտ, Թիւչիւք Հասան եւ Նալընճը Հասան առջեւի շարքին վրայ դրուեցան։ Շէյխ Էսատ բանտապահներու օգնութեամբ սրահ բերուեցաւ։

Ատեան քաշուած ամբաստանեալներուն մէջ հինգ ալ կիներ կային։ Ատոնցմէ երկուքը իրենց գիրկը կը կրէին խանձարուրով մանկիկներ։

Կարդացուեցաւ ընդարձակ ամբաստանագիր մը որ դէպքը բոլոր մանրամասնութիւններով կը քննէր եւ կը ճշդէր, պատժական տրամադրութիւններ ցոյց տալով։ Որոշմնագրին մէջ կը շօշափուէին պատժական օրէնքին 146, 46 եւ 64րդ յօդուածները։ Կը յիշուէր թէ գործին գլուխը կը գտնուէին Շէյխ Էսատ, տղան՝ Մէհմէտ Ալի եւ Հօճա Լազ Իպրահիմը։

Ամբաստանեալներէն Մէհմէտ Էմին, իր յայտարարութեան մէջ ըսած է թէ երկու տարի առաջ Լազ Իպրահիմ գլխարկի դէմ քարոզ խօսած է Մաղնիսայի մէջ, խորունկ սէր մը ունի Նախշի շէյխին հանդէպ. Լազ Իպրահիմ հինգ ամիսէ ի վեր յափշտակութեան մէջ ըլլալով ինքզինքը կորսնցուցած է եւ թէ տէրվիշ Մէհմէտ հաշիշ ծխելով յիմար մը դարձած էր։

Մէհմէտ Էմին ըսած է նաեւ թէ Տէրվիշ Մէհմէտ ինքզինքը իբր մէհտի ճանչցուցած էր, Մէնէմէնի մէջ հիւր մնացեր են շէյխ Սամֆէթի տունը որուն միջոցով բոլոր Նախշի շէյխերը շարժումի մէջ պիտի դնէին, Մէնէմէնէն վերջ Մաղնիսա, Էնկիւրի, Պոլիս պիտի երթային եւ կառավարութիւնը տապալելով առաջուան պէս թէքքէները պիտի բանային։ Ամբաստանեալը խոստովանած է թէ Տէրվիշ Մէհմէտ ատրճանակ մը տուած է իրեն եւ աւելցուցած է թէ դէպքէն առաջ Մէնէմէնի մէջ Տէրվիշ Մէհմէտ տեսնուած է շէյխ Սամֆէթի հետ։

Նալընճը Հասան ալ խոստովանած է թէ Մաղնիսայի վերջին հաւաքոյթին միայն գտնուած է։ Մէնէմէնի մզկիթին դրօշը ինք առած է և իր ձեռքի դանակով է որ Քուպիլայի գլուխը կտրուած է։ Ան ալ ըսած է թէ հաշիշով ու յափշտակութեամբ խենթ վիճակի մը հասած էր, Տէրվիշ Մէհմէտ Սամֆէթի հետ տեսնուած է, թէ Տէրվիշին նպատակն էր Հանրապետութիւնը տապալել Մէնէմէնէն յետոյ Մաղնիսա, Էնկիւրի եւ Պոլիս երթալով։ Ըսած է նաեւ թէ Տէրվիշ Մէհմէտը Շէյխ իւլ Իսլամ պիտի ընէին։

Ցիշեալը խոստովանած է նաեւ թէ ինչպէս սուրհանդակի դեր կատարած եւ նամակներ փոխադրած էր Մէնէմէնի, Մաղնիսայի եւ Պոլսոյ միջեւ ճամբորդելով, ու Պոլսոյ մէջ ալ Շէյխ Էսատի տունը տասնըմէկ օր հիւր մնացած էր։

Մէնէմէնի դէպքին էութիւնը

ԷՆԿԻՒՐԻ ՈՒՇԻ ՈՒՇՈՎ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ

Թրքական Անատոլու գործակալութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Էնկիւրիի մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Մէնէմէնի դատավարութեան։ Մինչեւ հիմա կատարուած քննութիւնը չէ կրցած հաստատել թէ Մէնէմէնի դէպքը քաղաքական յետադիմական շարժում մըն է։ Ուղղակի կապ ունի երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող դաւադրական կազմակերպութեան մը հետ։ Միայն հաստատուած է թէ կայ յետադիմական տարր մը, որ պատրաստ է ամէն ատեն բռնկելու եւ շարժելու։

Տէրվիշ Մէհմէտ եւ արբանեակները, ժամանակը եւ գետինը թոյլատու նկատելով, շարժիլ սկսան։ Յետադիմական տարրերուն գլուխը կը գտնուին կարգ մը շէյխեր, իսկ կարգ մը տգէտ ու մոլեռանդ մարդիկ «միւրիտ» (աշակերտ) անունով կուրօրէն հետեւած են անոնց։

Այս տեսակէտով ամէնէն աւելի Նախշիպէնտ աղանդը գրաւած է կառավարութեան ուշադրութիւնը։ Եւ Մէնէմէնի դէպքը արդիւնքն է այս աղանդին շէյխերուն կատարած գրգռիչ քարոզութեանց։

Պատերազմական ատեանը արժանի պատիժը պիտի տայ, իսկ կառավարութիւնը նոր օրէնքով մը խստօրէն պիտի պատժէ այդ տեսակ կազմակերպութեանց հետեւողները։

Հօճաները կը զգուշանան

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Ռամազանի տօնին առթիւ, կրօնական իշխանութիւնը մեծ զգուշութիւններ ձեռք առած է, անախորժ դէպքեր կանխելու համար։ Քարոզները ուշադրութեամբ քննութեան ենթարկուած են եւ քննիչ յանձնախումբեր պիտի այցելեն մզկիթները, որպէսզի հօճաները չշեղին տրուած հրահանգներէն։ Կառավարութիւնը որոշած է թոյլ չտալ որ քաղաքական խնդիրներ յուզուին կրօնական քօղի տակ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է թէ Մուսուլի քարիւղի խողովակները որոնք պիտի երկարին Թրիբոլի եւ Հայֆա, պիտի արժէն 10 միլիոն անգլ. ոսկի։ Զետեղման եւ այլ աշխատանքները պիտի տեւէն հինգ տարի, գործ հայթայթելով 30,000 անձերու։ Այս առթիւ Սուրիացի մասնագէտ մը էտմոն Պէշարա, «լ'Օրիան» թերթին մէջ յօդուածով մը կը շեշտէ այս ձեռնարկին բարիքները։

Պ. Պէշարա ըսելէ յետոյ թէ «քանի մը տարիէն, Պարսկաստանի մայրաքաղաքը ուղղակի հաղորդակցութիւն պիտի ունենայ, երկաթուղիի միջոցաւ, Թրիբոլիի ու Պէյրութի հետ։

«Երբ ազատ-նաւահանգիստի ծրագիրը իրագործուի, երբ երկաթուղին միացնէ Պէյրութը եւ Թրիբոլին Պարսկաստանի կեդրոնին, երբ «Բայբլայն»ը քարիւղը բերէ Քէրքուքէն մեր նաւահանգիստներն ու օդակայանները ջրասաւառնակներուն ու օդանաւերուն համար շինուին, մենք կրնանք այն ատեն ձգտիլ պարտութեան մատնելու Սուէզի ջրանցքը ու ըսել ամբողջ աշխարհի, տը Լէսէբսի պէս. «Բոլոր երկիրներու վաճառականները վստահութեամբ մտէք մեր նաւահանգիստներէն ներս գործածեցէք մեր երկաթուղիները, Ասիոյ սիրտը տանող ապահով ճամբան այլեւս երազ մը չէ։»

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ԱՇԽԱՏԻ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսոյի Փարիզէ դարձէն վերջ, Սուրիոյ քաղաքական հորիզոնին վրայ նոր փոփոխութիւններ սկսած են տեղի ունենալ եւ մշակուիլ քաղաքական նոր ծրագրեր, կը գրէ «Ազդակ»։

Այդ փոփոխութիւնը կը հաստատուի նաեւ անով որ Բ. Գոմիսէրութեան պաշտօնեաներու մէջ մեծ փոփոխութիւններ սկսած են տեղի ունենալ։

Անցեալները Բ. Գոմիսէրութեան մէջ գումարուած պատուիրակներու ժողովը, կարգ մը տարածայնութեանց համաձայն, որոշած է ջնջել հիմնաւորութեան ներքեւ գտնուող տեղեկատու դիւանները եւ անոնց տեղ զուտ զինուորական կազմակերպութիւններ հաստատել։ Պէյրութի տեղեկատու դիւանին գրասենեակի անունը արդէն փոխուած է։

Մարզպանութեան տեղեկատուութեան դիւանի պետ գնդապետ Մօրթիէ, որուն պաշտօնին վերջ տրուած կ'ըլլայ այս նոր կարգադրութեամբ, կ'ըսուի թէ՝ շատ կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած է Մարզպանութեան մէջ։ Կ'ըսուի նաեւ որ ան Ֆրանսա պիտի ճամբորդէ մօտ օրէն, որոշ պաշտօնով մը՝ Մարզպանութեան կողմէ։

Ամերիկայի սնանկութիւնները.— 1930ի ընթացքին, Ամերիկայի մէջ սնանկացած դրամատուններու թիւն է 1326։ Յաճախորդներու կողմէ այս դրամատուններու մէջ աւանդձգուած դրամներու գումարը կը հասնի 900 միլիոն տոլարի։

Պաղեստինի փոթորիկը.— Բուռն փոթորիկ մը որուն նմանը չէր տեսնուած տարիներէ ի վեր, կը տիրէ Պաղեստինի մէջ, մէկ քանի օրէ ի վեր։ Հովը այնքան ուժգին կը փչէ որ, ծովուն ջուրերը նուաճած են Թէլավիվի փողոցները։ Շոգենաւ մը չկրցաւ Եաֆայի նաւահանգիստը մտնել եւ ճամբորդները տարաւ Պէյրութ։ Նարնջենիները մեծապէս վնասուած են ամբողջ երկրին մէջ։ Աւազի մրրիկ մը 10օրուշ աղուց Եգիպտոսի ճեպընթացը։ Իսկ Պաղեստինէն Եգիպտոս շոգեկառքը դադրած է։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՊԱՐՊՈՒՄԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Յունուար 5ին, Պոլսոյ Թիւրք Օճաղըի կեդրոնին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեր է «Ատանայի ազատագրութեան» տասնամեակը: Հանդէսին ներկայ գտնուեր են կիլիկեցի Թուրք երիտասարդներ, Ուրֆայի երեսփոխան Ֆէրիտ Ճէլալ, ուսուցիչ Մուսա Քեազիմ պէյ եւ ծանօթ Ատանացիներ: Այս առթիւ ճառեր խօսեր են Տարսոնցի Շիւքրիւ Սալիպ պէյ, բժշկական համալսարանէն Րասըմ, իրաւաբանականէն՝ Թահա եւ Իլհամի պէյերը: Մասնաւորաբար ջերմ ծափեր խլեր են իրաւաբանականի շրջանաւարտներէն Իհսան Շէվքէթ եւ Ուրֆայի երեսփոխանը՝ իրենց շատ յուզիչ ճառերուն համար:

Ճիւմհուրիյէթ, որ այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, կ'աւելցնէ թէ Ատանայի եւ շրջանի երիտասարդները որոշած են կազմել նոր ընկերակցութիւն մը՝ Toros gencler birligi (Տաւրոսի երիտասարդներու Միութիւն) անունով:

Եթէ Թուրք մամուլը չյիշեցնէր, կ'երեւի թէ հայ թերթերը բոլորովին մոռացութեան պիտի տային այսքան կարեւոր դէպք մը, որպիսին է Կիլիկիոյ պարպումին տասնամեակը:

Եւ սակայն ի՞նչպէս կարելի է մոռնալ զայն: Ի՞նչպէս ամէն պատեհ առթիւ չյիշեցնել Թափառական հայ բազմութիւններուն մօտիկ անցեալի անցուդարձերը: Ի՞նչպէս չթելադրել անոնց՝ այդ դէպքերէն խրատուելու, դաս առնելու անհրաժեշտութիւնը:

Ներկայ սերունդին, մանաւանդ արեւմտահայութեան համար Կիլիկիան շատ քաղցր ու միանգամայն շատ դառն, եղերական յիշատակներ ունի:

Մեծ պատերազմին, մինչ կովկասեան ճակատին վրայ մեր եղբայրները հերոսական կռիւ կը մղէին՝ յանուն Թրքահայաստանի ազատագրութեան, քիչ չէր թիւը այն քաջարի հայ երիտասարդներուն, որոնք մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաներէն եւ արտասահմանի գաղութներէն կը փութային զինուորագրուիլ՝ ուրիշ ճակատէ մը զարնելու համար դարաւոր ու պատմական թշնամին: Ի՞նչպէս մոռնալ զոհողութիւնը այս հազարաւոր երիտասարդներուն, որոնք իրենց հարստութեան ամէնէն թանկագինը՝ կարմիր արիւնը տալու ուխտ ըրած էին, որպէսզի Հայը ստրուկ չըլլայ այլեւս, որպէսզի ան ալ ունենայ իր սեփական երկիրը, հարազատ հայրենիքը:

Ժամանակ մը՝ Հայկական Լէգէոնի ցիրուցան զինուորները կը տօնէին Արարայի յաղթանակին տարեդարձը, ամէն տարի սեպտեմբեր 19ին: Սակայն հիմա յիշատակի այդ տօնն ալ գրեթէ մոռացութեան տրուած է եւ ամէն մարդ քաշուած իր անկիւնը՝ տեւալելու համար չոր հացի մը հոգով:

Այսօր, բոլորս ալ կը ծիծաղինք «ծովէբէ ծով»ի գաղափարին վրայ. որ դեռ տասը տարի առաջ բերնի ջուրերը կը վազցնէր պահպանողական-հակայեղափոխական տարրերուն, ռամիկ ժողովուրդին, զգացումէ տարուող եւ քաղաքականապէս տհաս հայրենակիցներուն: Այս վերջինները չէին վարաներ «դաւաճան» մակդիրը տալու այն անհատներուն եւ կազմակերպութեանց, որոնք իրենց պէս չէին մտածեր, մանաւանդ գիջող կը ձեւանային Կիլիկիոյ հանդէպ: Շատ շուտ «անցուկը մոռցուկ» եղաւ: Ու այսօր ոչ ոք ձայն ծպտուն կը հանէ: Մարդիկը բոլշեւիկեան իշխանաւորները փառաբանելու զբաղած՝ ժամանակ չունին այլ բաներու վրայ մտածելու:

Տասը տարի առաջ Կիլիկիան հայկական էր. իսկ այսօր ո՛չ մէկ հայ սիրտ կը բաբախէ Ուռբիններու երկրին մէջ: Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատները տարագրուած հայութիւնը Կիլիկիոյ մէջ կը կարծէր գտած ըլլալ «ազգային օճախ»ը: Ու 1918—20 Մէրսինէն մինչեւ Ատանա, Չուքուր օվայի բարեբեր դաշտին թէ լեռնային Կիլիկիոյ մէջ — Մարաշ—Զէյթունէն մինչեւ Սիս—Հաճըն — լեցուած էր հայկական խանդավառ բազմութիւններով: Խարբերդցին, Տրգրանակերտցին, Սեբաստացին, Կարնեցին կամ Երզնկացինտուն տեղ կ'ըլլային Ատանայի մէջ, չուզելով վերադառնալ իրենց հեռաւոր ծննդավայրը: Կիլիկիոյ Թագաւորութեան կործանումէն՝ 1375էն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով Ատանայի, Տարսոնի եւ Մէրսինի փողոցներուն մէջ մեսրոպեան լեզուն կը տիրապետէր, հայ երգը կը հնչէր բարձրաձայն՝ նոյնիսկ քափէ շանթաններու մէջ: Եգիպտոսէն, Ամերիկայէն, նոյնիսկ Պոլսէն ու Իզմիրէն քանինե՜ր հաշուեյարդարի ենթարկեցին իրենց գործերը՝ հաստատուելու համար «ցանկալին» Կիլիկիոյ մէջ, որու դուռներու բացուելուն կը սպասէին հայրենակարօտ Հայերը հինգուկէս դարէ ի վեր:

Իսկապէս հայկական շունչ մը սկսած էր փչել Թրքախօս Կիլիկիոյ վրայ, եւ հոգատար պետութեան հովանիին տակ գեղեցիկ յոյսերու նոր հորիզոններ կը բացուէին: Հայ զինուորն ու հայ սպան կ'երթային պաշտպանելու համար Մարաշն ու Հաճընը, ուր ֆրանսական եռագոյնին հետ միաժամանակ վըտանգի ենթարկուած էին հայ բնակիչները:

Դեռ շատ կանուխ է՝ տասը տարի առաջուան դէպքերուն մասին պաղարիւնով դատաստան ընելու համար:

Դժուար է պատասխանատուութիւնները ճշդել եւ յանցաւորները անարգութեան սիւնին գամել:

Ի՞նչ որ կարեւոր է ներկայիս, դառն իրականութիւնն է, ա՛ն թէ՝ հայութիւնը զրկուելէ վերջ Արարատեան անկախ Հանրապետութենէն, զրկուեցաւ նաեւ «ազգային օճախ»էն, ու այսօր տասը տարիէ ի վեր կը տառապի աստանդական, ամէն տարի քայլ մը աւելի հեռանալով իր հայրենի երկրէն, աստիճան մը աւելի տուն տեղ ըլլալով իր ապաստանած օտար հորիզոններուն տակ, ու հետզհետէ համակերպելով կարծես կատարուած իրողութեան:

Այս սեւ տարեդարձը պէտք է դառնայ լուրջ խորհրդածութեան եւ ինքնամփոփումի առիթ բոլոր հայրենազուրկ (հայ-մաթլոս) գաղթականներուն համար: Բոլոր անոնց համար, որոնք ի վերջոյ կ'ուզեն ելք մը գտնել ներկայ անստոյգ կացութեան եւ գլուխը դնելիք թիզ մը հող ապահովել վտարանդի արեւմտահայութեան:

Կիլիկեցի Թուրքերը Պոլսոյ մէջ կը տօնեն իրենց ազատագրութեան տարեդարձը: Զինադադարէն ասդին նոր Թուրքերը ա՛յնքան տարեդարձներ կը տօնեն, որ այս մէկը զարմանք չի պատճառեր մեզի:

Բայց ինչ որ յատկանշական է, կազմութիւնն է «Տաւրոսի Երիտասարդներու Միութեան»: Չենք գիտեր թէ ի՛նչ նոր բան մղած է Թուրք համալսարանական երիտասարդութիւնը՝ նման կազմակերպութիւն մը ստեղծելու եւ թէ ի՛նչ է իրենց ծրագիրը: Մենք կ'արձանագրենք միայն փաստը եւ զայն լուրջ ուշադրութեանը կը յանձնենք մեր հայրենակիցներուն:

Ժամանակ է որ գտնենք ճամբայ մը մեզ համար, յստակ ու պայծառ, առանց վազելու սին երազներու ետեւէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԸ

Բոլշեւիզմը ծնեց արիւնից, սնւում է արիւնով, բայց պիտի խեղդւի արեան մէջ: Այս է անխուսափելի վախճանը բոլոր տեսակի բռնապետութիւնների:

Նա իր գոյութեան ամբողջ ընթացքում կոկորդիլոսեան արցունքներ է թափում խաղաղութեան համար, բայց անընդհատ պատրաստւում է պատերազմի, ստեղծւում է նորանոր կռիւներ ու խռովութիւններ, իրար դէմ է լարում ազգերն ու ժողովուրդները, եւ այս ամէնը յանուն ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան:

Աւելորդ անգամ կրկնենք, որ բոլշեւիզմը կայ եւ մնում է որպէս իրապէս իրական աւանդապահը ցարերի քաղաքականութեան թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին ճակատներում:

Երեւութապէս ուժեղ եւ անպարտաւան ցարական Ռուսաստանը ազատ շուկայ եւ մարզի դաշտ էր Գերմանացիների: Վերջիններս պատասխանատու պաշտօններ էին վարում ներքին, վարչական գործերում, պատասխանատու դեր ունէին բանակում, իսկ արքունիքը ուղղակի կամ անուղղակի շարժւում էր Գերմանացիների խորհուրդով:

Գերմանական ազդեցութիւնը այնքան մեծ էր Ռուսաստանի վրայ, որ ցարապաշտ Պետական Դումայի միապետական անդամները, առանց քաշւելու, բեմից յայտարարում էին, որ Ռուսաստանը գտնւում է գերմանական ճնշումի տակ: Այսօր կացութիւնը ոչինչով չէ փոխուած խորհրդային միութեան մէջ:

Գերմանացիները դարձեալ գործի վրայ են, խաղաղ կերպով նրանք նորից թափանցել են Ռուսաստանը, իրենց մասնագէտներով եւ զինուորական մարզիչներով: Թէ մինչեւ ո՞ւր կը հասցնեն իրենց ազդեցութիւնը Գերմանացիները, յայտնի չէ, բայց մի բան պարզ է, որ նրանք կործանեցին ցարական Ռուսաստանը, հաւանաբար պիտի կործանեն նաեւ բոլշեւիկեան Ռուսիան:

Գերմանացիների եւ խորհրդային միութեան սիրաբանութիւնը նոր չէ, բայց նրանց յարաբերութեան արդիւնքը անմիջապէս զգացւում է սպառազինման եւ նոր պատերազմ ստեղծելու մէջ:

Մի յայտնի անձնաւորութիւն, լաւատեղեակ Եւրոպայի քաղաքական գաղտնի անցուդարձին, Փարիզում հրատարակւող ծայրայեղ աջ «Վերածնունդ» ռուս թերթի խմբագրին մի շարք յայտարարութիւններ է արել, թոյլատրելով իր յայտարարութեան միայն մի մասի հրատարակութիւնը, որի գլխաւոր մասերը առաջ ենք բերում:

Գերմանիայի եւ Իտալիայի միջեւ, — ասել է անյայտ քաղաքագէտը, — գոյութիւն ունին մի շարք համաձայնութիւններ, որոնք որոշում են նրանց ընդհանուր քաղաքականութիւնը Արեւելեան Եւրոպայում: Այդ համաձայնութիւնները, հնարաւորութիւններ են ստեղծում իւրաքանչիւր կողմէն վարելու իր սեփական քաղաքականութիւնը Խորհրդային Միութեան հանդէպ: Իսկ պատերազմի վերաբերմամբ նրանց միջեւ գոյութիւն ունի խիստ կարեւոր պայմանագրութիւն եւ նոյնիսկ՝ որոշ աշխատակցութիւն:

Այդպիսով, թէ՛ Գերմանացիները եւ թէ Իտալացիները միասնաբար աշխատում են Խ. Միութիւնն ուժեղացնել սուզանաւերով եւ օդատորմիղով:

Իտալիան Խ. Միութիւնից ստացել է մեծ պատուէրներ, պատրաստելու ընդծովեաների մասեր եւ մեքենաներ: Բոլոր գծագրութիւնները նախապատրաստուած են Գերմանիայում, իսկ ելեկտրոտեխնիկ մասերը պատրաստուած գերմանական գործարաններում: Պատրաստի բոլոր մասերը ղրկուած են ծովային ճանապարհով, գլխաւորապէս Սեւ ծովու նաւահանգիստները: Խ. Միութեան գլխաւոր ընդծովեաների գլխաւոր կայանը գտնւում է Նիկոլայեւում,

Դեռ անցեալ տարի, 1929 թւին, վերոյիշեալ կայանում ծով են իջեցուած երեք սուզանաւեր, որոնց վրայ կատարւում են հրամանատարական կազմի վարժութիւնները: Այդպիսի ընդծովեաների թիւը հասնում է 100-120ի, որոնք կարելի է պատրաստել եւ պատերազմի հանել մի քանի ամսուայ մէջ: Այսպիսով, բնաւ զարմանալի չէ, որ օրինակ, մի օր, Լեհաստանի եւ Խ. Միութեան պատերազմի պարագային, կարմիր ընդծովեայ նաւատորմիղը յանկարծ երեւայ Բալթիկ ծովում, թշնամու նաւերը խորտակելու համար:

Ծով նետուած երեք սուզանաւերից մէկի ամբողջ կազմը Գերմանացիներ են, սպաները փորձուած եւ աչքի ընկած են դեռ համաշխարհային պատերազմի մէջ:

Գերմանացիների եւ բոլշեւիկների գործակցութիւնը, ուժեղ նաւատորմիղ ստեղծելու սկսել է 1924 թւից:

Սկզբում ենթադրւում էր մեծ նաւատորմիղ ստեղծել խոշոր ռազմանաւերից, բայց յետոյ որոշւում է գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնել բացառապէս ընդծովեայ նաւատորմիղի վրայ: Այս ծրագրին հզօրապէս կողմնակից է եղել Տրոցկի եւ իրագործումը սկսել 1926 թւականից:

Սեւ Ծովի ամբողջ նաւատորմիղի կազմակերպութեան գլուխը կանգնած է գերման նախկին ծովակալ Կուլմանը, որ իր պաշտօնը ստանձնել է 1925ին: Այս մարդուն է յանձնուած այն ամէնը, ինչ որ կատարւում է Սեւ Ծովում: Բացի գերման սպաներից նրա տրամադրութեան տակ գտնւում են մեծ թւով գերման մասնագէտ բանւորներ եւ հմուտ նաւաշինարարներ: Տարբեր երկիրների առեւտրական նաւերի տուած տեղեկութիւնների համաձայն, Սեւ ծովում, երկար ժամանակ, նկատելի են եղել խորհրդաւոր հըրդեհներ եւ պայթումներ: Այժմ պարզւում է, որ բոլշեւիկները, Գերմանացիների ղեկավարութեամբ, գաղտնաբար եւ խնամքով ռազմափորձեր են կատարել, գլխաւորապէս Անատոլուի ափերի մօտ, որոշ հեռաւորութեան վրայ, եւ, ի հարկէ, ոչ ծածուկ Թուրքիայից: Իրենց օդատորմիղը ուժեղացնելու համար, Գերման եւ բոլշեւիկեան գործակցութիւնը որոշ արդիւնքների է՝ հասել: Այս ճիւղում խորհրդային միութիւնը մեծ օժանդակութիւն է ստանում նաեւ Իտալիայից, ի հարկէ, գերմանացիների հաւանութեամբ: Գըլխաւորապէս օդաչրատորմիղի մեքենաները հայթայթում է Իտալիան, բայց ռազմա-տեխնիկական մասերի պատրաստութիւնը գտնւում է Գերմանացիների ձեռքը: Խ. Միութեան օդաչուների կազմի մէջ այժմ ծառայում են 60 գերմանացի մարզուած եւ համաշխարհային պատերազմին փորձուած օդաչուներ:

Օդաչուների մնացեալ մեծագոյն մասը ծառայութեան են առնուած բացառապէս բանւորներից եւ գիւղացիներից, որոնք կիսագրագէտ եւ ոչ ինքնուրոյն լինելով, աւելի հաւատ եւ վստահութիւն են ներշնչում մեծամասնականներին:

Վերջերս Չրա օդատորմիղի կայանում կատարուած հրձիգ ռումբերի փորձերը յաջող են անցել: Այդ նոր եւ տարօրինակ ռումբերը պատրաստել են Գերմանիայում: Թռչելու ժամանակ ձգուած այդ նոր տեսակի ռումբերը, դեռ գետին չընկած, արձակում են մեծ քանակութեամբ ուրիշ մանր, հրձիգ ռումբեր:

Արհեստագիտութեան նոյն կատարելագործութիւնն է նկատւում նաեւ հրետանիներ պատրաստելու մէջ, որ նոյնպէս կատարւում է օտարների ձեռքով եւ բոլշեւիկեան կառավարութեան դրամական հսկայական վարկերով:

Դարձեալ Լոնտոնն էր, որ երեւան բերաւ մեծամասնականների սպառազինման յատկացուած այն ահռելի գումարը, որ բոլշեւիկեան պաշտօնական գեկոյցի մէջ կրկնակի նուազ էր ցոյց տրուած:

Խ. Միութեան այս տարուան զինուորական նախահաշիւը երկու միլիառ ոսկի րուբլի է, այլ խօսքով, 200 միլիոն անգլիական ոսկի:

Զուգընթաց այս պատրաստութիւնների, Խ. Միութիւնը 1931ի համար նոր կանոն է հրատարակել: Ըստ որի զինուորական դպրոցներ ընդունւող երիտասարդութեան 80 առ 100ը պէտք է լինեն զուտ կոմունիստներ կամ կոմսոմոլներ (կոմունիստ երիտասարդ): Ըստ արհեստի՝ 6 առ հարիւր պիտի լինեն գործարանի բանւորներ, 15 առ 100 բանւորների եւ զինուորականների երախաներ եւ 20 առ 100 միայն գիւղացիներ:

Ռ.

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՇՈՒՐՋ

Երեւանի Հայ տաղանդաւոր երաժիշտներէն Ռ. Թէրլէմէզեան փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մը գրած էր Կոմիտասի մասին, որուն նուիրուած երեկոյթ մը տրուեցաւ 29 դեկտեմբերին: Այս օրերուն, երբ հասկցող-չհասկցող կ'ելլէ բան կ'ըսէ Կոմիտասի արժէքին մասին, գեղեցիկ է կարդալ այս հեղինակաւոր խօսքը.

—«Կոմիտասի անունը սերտօրէն կապուած է Հայ ժողովրդական երաժշտական մշակոյթին, ոչ միայն իբրեւ ժողովրդական երգեր հաւաքողի, ներդաշնակողի, այլ նաեւ այդ եղանակները ուսումնասիրողի եւ մեկնաբանողի: Կոմիտասն էր, որ գիտական լոյսի առաջին ճառագայթը ձգեց Հայ ժողովրդական երաժշտութեան վըրայ, եւ ան էր որ մասնագիտական խոր ծանօթութիւններով զինուած, ձեռնարկեց յամառօրէն ուսումնասիրելու, քննելու Հայկական ժողովրդական, ինչպէս նաեւ արեւելեան մոթիֆները:

Կոմիտասն իր երաժշտական մասնագիտութիւնն ստացած էր գերմանացի ականաւոր երգահաններու մօտ: Մէկ կողմէն Հայ ժողովրդական երգին խոր ծանօթութիւնը, որ Կոմիտաս ձեռք բերած էր երկար տարիներու յամառ եւ կանոնաւոր աշխատանքով, եւ միւս կողմէ՝ երաժշտական այս լուրջ մասնագիտութիւնը. որ ան ստացաւ Գերմանիոյ մէջ՝ տեսաբաններ Օսկար Ֆլայշէրի, Բելլերմանի, Ռիխարտ Շմիտի մօտ, հանդիսացան այն կարեւոր զենքերը, որոնցմով Կոմիտաս կերտեց գեղարուեստական արժէքաւոր գործեր:

Սկիզբ դնելով եւ զարկ տալով բազմաձայն երաժշտութեան, Կոմիտաս չէր հետեւեր արեւմտեան ձեւին: Անոր ներդաշնակած երգերուն մէջ հանդէս կուգայ երանգներու արտացոլում, կըշռոյթներու կենդանի ցայտում, գոյներ եւ հակաշեշտեր: Եթէ ճիշդ է, որ գլխաւորապէս արուեստագէտի տաղանդէն է կախուած բազմաձայն երաժշտութեան գունաւորումը, ապա այդ տեսակէտէն Կոմիտաս մէկն է առաջիններէն:

Կոմիտաս մեզի ժառանգութիւն ձգած է երաժշտական արժէքաւոր մշակոյթ մը, որ ուսանելի է բազմաթիւ տեսա ներով: Կոմիտաս դադրեցա ծագործելէ այն ժամանակ, ան կ'ապրէր իր ստեղծագ թեան ամէնէն բեղնաւոր շր Ան չըսաւ երաժշտական իր ջին խօսքը, որովհետեւ վաղ կորեցաւ ստեղծագործ մ թելը: Բայց ան լուծեց մե րաժշտութեան բազմաթիւ կն հարցերը, հետազօտեց, ուսու սիրեց եւ մեկնաբանեց մեր ղովրդական երգը եւ այդ րէն կերտեց արժէքաւոր ուեստ մը»:

Le Monde Musical-ի մէջ Լընորման եւս գնահատական կար յօդուած մը ունի Կոմի մասին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՇԼԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆ

Ֆրանսական ընկերվարա ներու Ազգային Խորհուրդը կի օր գումարեց դաշնքին գով: Օրակարգը չափազանց բարեռնուած էր առօրեայ քա քական հարցերով:

Այդ հարցերէն յիշենք-

1— Ռընոտէլ պիտի իբրեւ օգնական պիւտճէի գ ղեկաբեր:

2.— Ի՞նչ պիտի ըլլայ իրենց կուսակցութեան հա դաշինքին, կամ իրենց երե խաններուն դիրքը ներկայ քական կացութեան մէջ:

Այս երկրորդ հարցին թեր ու դէմ խօսեցան Մա կրումպախ, Էմիլ Քան, Մ Տէա, Ռընոտէլ, Ժան Լոնկէ, րինէ, Լէոն Պլում, Լըպա եւ րիչներ: Ի վերջոյ Լըպա եւ Պ ներկայացուցին հետեւեալ նաձեւը —

«Ֆրանսական ընկերվարա ազգային խորհուրդը ուրախ Թարտիոյի յետադիմական դ լիճին անկման համար, որուն բոշակի օժանդակեց ընկերվա կան կուսակցութեան խորհ րանական հատուածը, հետեւ պրոլետարներու եւ հանրապե թեան գերագոյն շահերուն: աշխատաւորներուն կը մնայ բացնել ու զարգացնել դաշ Խորհուրդը վստահութիւն յայտնէ ընկերվարական հատ ծին, թելադրելով հետապնդե յստակատես քաղաքականութ միշտ համաձայն կուսակցութ համաժողովի որոշումներուն: տահութիւն կը յայտնէ նաեւ ան, յանուն կուսակցութեան պանման, երբեք չպիտի թոյլ այնպիսի դիրքեր բռնել, որ հակառակ են կուսակցութեան ւանդութիւններուն, ոչ ալ այ սի քուէարկութիւններ կատա որոնք արգիլուած են միութ դաշնագրութեամբ»:

Ռընոտէլ ներկայացուց տեւեալ բանաձեւը —

«Ազգային խորհուրդը տահութիւն կը յայտնէ կուս ցութեան խորհրդարանական հ ուածին, որ պիտի պաշտպանէ կերվարութեան եւ ժողովրդ րութեան անբաժան շահերը, գիլելով յետադիմական եւ ֆ զիստ, ելմտական գայթակ թեամբ արատաւորուած դաշ ծին վերադարձը, առանց թ տալու որ վտանգուին այն բունքները, որոնց վրայ հիմնու է կուսակցութիւնը:»

Առաջին բանաձեւը ստաց 2.161 քուէ, երկրորդը՝ 1 քուէ:

Ռընոտէլի գեկոյցին հարց գուռ բացաւ ծանր վէճերու: Ռը տէլ յայտարարեց թէ այս ալ օգ

...ղեկավարի պաշտօնը կ՚ստա... յետոյ գալ տարի չպիտի ...ձնէ այդ պաշտօնը: Այսպէ[ս] ...նակուեցաւ հարցը:

...ործագործական ծրագիրը եւս ...ը քննուեցաւ եւ ի վերջոյ ...նուեցաւ մասնաւոր յանձ...ժմբի մը, որ մշակուած ծրա...ը պիտի բերէ խորհուրդին:

ԲՈՂՈՔ ՄԸ ...ԻՐ ԲՌՆԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

...անսացի կարգ մը ծանօթ ...որականներ եւ գրագէտ... ...հետեւեալ բողոքագիրը ստո...ած են ընդդէմ բոլշեւիկ... ...յրագութեան, 48 ռուս մտաւորականներու մասին տրուած ...գործադրուած մահավճռին ...իւ:

«...ընթացքին 22 եւ 25 սեպտեմ... 48 ռուս քաղաքացիներ, ...ինալ մտաւորական աշխա...ներու նուիրուած անձեր, ...անազարկ եղան առանց դա...անի, առանց պաշտպանու...ն իրաւունքն ունենալու, կէ... կոչուած քաղաքական ոս...անութեան հրամանով:

«Իբր թէ անոնք ոճիրը գործեր ...բանւորական շրջանակներու ...դժգոհութիւն գրգռելու:

«Ընդունելով մէկտեղ գաղա...ական պայքարի մը ենթա...թիւնը, որուն հեղինակներն ըլլան 48 մտաւորականները ...ինչ որ սակայն ապացուցանելի ...որ կը մնայ — կարծիքի յան...քի մը համար է, ուրեմն որ մարդերը մահապատժի են...կուեցան:

«Մեղադրեալները ինքնա...պանութեան ամէն միջոց...զրկելով, զանոնք նման պատ...ումի մը ենթարկելու գործը, անարգանք մը կը կազմէ ...էմ մարդկային խղճմտան...

«Առանց կուսակցական նկա...ներու, նման արարք մը կոչ... է վրդովելու բոլորանոր քորոնք առայժմ ձգտին անձերու դէմ ...ուած նման ոճիրներով վը...գող քաղաքակրթութեան: Մանաւանդ մեքի աշխատա...ները, թերեւս ենթարկուած ...ման հալածեալ պատժարկում...ւ, որոնք ենթադրել կուտան նախաքանը կը կազմեն մտա...կաններու դէմ ձեռնարկուած ...աճուն հալածանքներու»:

Ստորագրողներուն մէջ կը ...ուին հետեւեալ շատ յայտ...նունները. — Փ. Փէնլըվէ, ...նական, Ֆրանսայի օդանա...ին արդի նախարարը. Մա...ղ. Սէնեօպոս, պատմաբաններ եւ ...կոնի ուսուցիչ, Պէրթէլէմի Փարիզի իրաւագիտական ճեմարանին վարիչ, Ֆէրտինան Պուիսոն, Փօլ Վալէրի, Մարսէլ Փրէվօ, Ժան եւ Ժիրօտ, Թարօ եղբայրներ, Փօլ Ժէրալտի, Թրիսթան Ցէրէն, Ռօլան Տորժըլէս, Փիէր Մաք-Օրլան, Ֆ. Քարքօ, Փօլ Մօրան, Ժորժ Տիւհամէլ, Էտմոն Ժալու, եւն.:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ,— 1923—24ին Մարսիլիոյ մէջ հիմը դրուեցաւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան:

Միութիւնը իր բարոյական եւ նիւթական օգնութիւնը բերաւ բոլոր այն հայրենակիցներու որոնք տարբեր երկիրներէ Ֆրանսա կուգային գործ փնտռելու համար: Երբ մեր հայրենակիցներու թիւը շատցաւ Ֆրանսայի մէջ, կազմուեցան շատ մը մասնաճիւղեր, ամէն ուր որ Տարօնցի հայրենակիցներ կը գտնուէին:

1928 նոյ. 4ի պատգամաւորական ժողովին որ գումարուեցաւ Լիոնի մէջ, կը համրէինք 9-10 մասնաճիւղեր, զանազան քաղաքներու մէջ: Սակայն այս մասնաճիւղերը երկար կեանք չունեցան: Օրինակի համար կարտանի մասնաճիւղը միացաւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղին, Լիոնի մասնաճիւղը միացաւ Ցեսինի մասնաճիւղին, եւ քանի մը տեղերու մասնաճիւղերն ալ լուծուեցան:

Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ ունինք երեք օրինաւոր եւ լաւ կազմակերպուած հայրենակցական միութիւններ —Մարսէյլ, Ցեսին, եւ Փարիզ: Այս երեք քոյր միութիւնները իրենց կազմուած օրէն իսկ աշխատած են եւ կ՚աշխատին շատ եռանդուն: Վերջերս Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ (Փարիզ) կազմուեցաւ Մուլինոյի մասնաճիւղ մը: Մեծ պատրաստութեամբ սարքած է երեկոյթ-պարահանդէս մը յունուար 24ին:

Անհրաժեշտ է որ այս Միութիւնները գումարեն պատգամաւորական ժողով մը, հրաւիրելով Սալոնձորի, Խնուսի եւ Վարդովի հայրենակիցները, որոնք չեմ գիտեր ինչո՞ւ զատուած են Տարօն Տուրուբերանի Միութենէն: Բոլորը ձեռք ձեռքի տալով, կրնան գիւրութեամբ օգնել մեր դժբախտ ու կարօտ հայրենակիցներուն, Միութիւնը զօրութիւն է:

Բ. Կարապետեան

Յ. Գ.— Կը տեղեկանամ թէ վեց ամիսէ ի վեր լուծուած է Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական միութեան Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը:

ԲԱՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ 19 յունուար.— Լիոնի Հայրենակցական Միութիւններու շարքին, 1930ի սկիզբները կազմուեցաւ Խարբերդի, Հիւսէյնիկ գիւղի Վերաշինաց Միութիւնը տասնեակ մը վարվառուն երիտասարդներու կողմէ: Իր սկզբնական շրջանին դիմեց Ամերիկայի կեդր. վարչութեան ծրագիր-կանոնագիր պահանջելով, ստացաւ ու իր կարգին աշխատեցաւ օգտակար ըլլալ գաղութիս:

Ըլման տարի մը անցաւ իր կազմութեան օրէն, բայց չեղաւ մէկ հատ հայրենակից (բացի Լեոնցիներէն) Ֆրանսայի մէջ որ բարեհաճէր իր բարոյական մասնակցութիւնը բերել, թէեւ Փարիզի ու Մարսէյլի մէջ ունինք քանի մը տասնեակ հայրենակիցներ: Ինչո՞ւ այս քար անտարբերութիւնը, հայրենակիցներ: Ինչ չուտ մոռցաք Թրքական եաթաղանը ինչո՞ւ սահմանափակուած կը մնաք դուք ձեր մէջ: Դուք, Փարիզ բնակող Հիւսէյնիկցիներ, քանի քանի անգամներ կարդացիք այս էջերուն մեր Միութեան կոչը եւ անտարբերութեան անգամ: Իսկ դուք, Մարսիլիացիներ, քանիցս կեդր. վարչութեան գրեցիք թէ «կազմեր ենք, պիտի կազմենք» մասնաճիւղ մը, բայց մինչեւ այսօր ոչ մէկ կենդանի գործ:

Հայրենակիցներ, մենք պէտք չէ տարուինք փոքր կուշտ, կոնակը տաք մարդոցմէն, որոնք իրենց մորթէն վախնալով կ՚ըսեն թէ «Միութիւնը աւելորդ բան է»: Ուրիշ Միութիւններ մեզմէ աւելի տկար, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն այս կամ այն ազգօգուտ ձեռնարկին, իսկ մենք ձեռնածալ նստեր ենք: Ցանուն Հիւսէյնիկի բերենք մեր բարոյական եւ նիւթական բաժինը այն բոլոր ձեռնարկներուն, որոնք համազգային հանգամանք ունին: Շտապեցէք յարաբերութեան մէջ մտնել Հիւսէյնիկի Վերաշինաց Միութեան հետ, հետեւեալ հասցէով. Kodjabachian Garabed 20 Rue du Béguin Lyon (Rhone).

Կարապետ Ցովակիմեան

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վիճաբանական ժողովները գտան մեծ ընդունելութիւն ընկերներու եւ համակիրներու շրջանակին մէջ: Հպարտութեամբ պէտք է խոստովանիլ, որ Փարիզի մէջ ուրիշ որեւէ կազմակերպութենէ աւելի որբերու Միութեան դասախօսական վիճաբանական ժողովներն են որ բազմաթիւ ունկնդիրներ ունին:

Ընդհանրապէս ներկայ կ՚ըլլան 30—35 հոգի մինչեւ 45—50 ունկնդիրներ:

Եւ այս ամէն շաբաթ:

Յունուար 17ի դասախօսն էր Պ. Բենօ, որ նիւթ էր ընտրած «Սուրմալուի եւ կարսի կռիւները»: Դասախօսը թռուցիկ ակնարկով մը անցաւ հայ յեղափոխութեան ծագման ու զարգացման պատճառներուն վրայ, ֆէտայական խումբերուն (կուկունեան, Սերոբ Աղբիւր, Անդրանիկ, Հրայր) եւ Եփրեմ խանի կռիւներուն վրայ, մինչեւ համաշխարհային պատերազմը եւ հայկական բանակի կազմութիւնը:

Ընդհ. պատերազմէն դուրս չէր կրնար մնալ հայ ժողովուրդը: Ու երբ ռուսական յեղափոխութեան պատճառաւ, կովկասի ռուս ստուարաթիւ բանակը քաշուեցաւ, ամբողջ բեռը մնաց հայ զինուորին վրայ: Կազմուեցաւ Ազգ. Խորհուրդ, աշխատեցան կազմակերպել ռուսական բանակին մէջ գտնուած հայ զինուորները, ֆէտայական խումբերը, գաղթականները եւայլն:

Այս տարրերով էր որ կազմուեցաւ հայկական բանակը: Այժմ նկատի պէտք է առնել այն հոգեբանական վիճակը, ուր կը գտնուէր հայ ժողովուրդը: Հայ զինուորներուն հրամանատարներն եղան խմբապետներ (Անդրանիկ, Սեպուհ, Դրօ, Մուրատ, Սմբատ, Քեռի, Վարդան) եւ ռուս բանակի հայ հրամանատարներ (զօրավարներ Փիրումեան, Սիլիկեան), ընդհանուր հրամանատարը Նազարբէգեան:

Բանակը նախ զբաղած էր ներքին խլրտումները զսպել, երբեք հանգիստ չէր ունեցած, երբ ծագեցաւ հայ-թրքական պատերազմը: Փիրումեան կարսի բերդի հրամանատարն էր, Ցովսէփեան՝ ճակատին: Ու մինչ վարը Սուրմալուի ճակատին վրայ յաղթական մնաց Դրօի գունդը, կարս ընկճուեցաւ, ի զուր օգնութեան ղրկուեցան Սեպուհի զինուորները: Այստեղ պարտութեան պատճառներն էին ռազմավայրին բնակչութիւնը, որ թուրք էր մեծ մասամբ, (Սուրմալուի մէջ ձակատը մաքուր էր), զինուորական անպատրաստութիւնը, բոլշեւիկեան քարոզները, եւայլն: Պատմութիւնը պիտի ըսէ անշուշտ իր վերջին խօսքը: Բայց անուրանալի է կովկասահայերու ռուսասիրութեան մեղքը: Անոնք հաւատացին ռուսական խոստումներուն, չկռուեցան ինչպէս թրքահայ զինուորները կը կռուէին: Հրամանատարներն ալ ռուս բանակին դիւրութիւնները կը փնտռէին եւ չհասկցան իրենց պատասխանատու դերը: Ու մինչ հրամանատարները այսպէս կը շարժէին, հայ զինուորը յոգնած, անպատրաստ եւ աչքը ետեւը կը կռուէր, թուրք զինուորական իշխանութիւնը ամէն պատրաստութեամբ, Հայերը լռեցնելով յարձակեցաւ մեծ ու ուժեղով եւ ճեղքեց ճակատը:

Հ. Վրէժ

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ռումանացի Պօպպ Շէրբօյանու գիրք մը հրատարակած է «Les Tsiganes» վերնագրով, որու մէջ կ՚ուսումնասիրէ Ռումանացի գնչուներու լեզուն, պատմութիւնը, քերականութիւնը եւն.: Այնտեղ մէջբերումներ կան զանազան մասնագէտներէ, ըստ որոնց իբր թէ գնչուները Հայեր եղած են եւ անոնց հետ Ռումանիա գաղթած են:

Շէրբօյանու հաւատ չընծայեր այդ կարծիքներուն բայց ունի սխալ ըմբռնումներ հայերէն եւ գնչուերէն լեզուներու յարաբերութեանց մասին:

Լուսաբանութեան համար փափաքելի է որ Պ. Սիրունի ռումաներէն թերթերու մէջ հրատարակել տայ կարեւոր մասերը մեր աշխատակից Մ. Տէրպէտէրեանի «Հայրենիք» ամսագրին եւ անկէ «Յառաջ»ի մէջ արտատպուած ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը, որուն մէջ կարելի է գտնել գնչուներու հայրենիքը, գաղթը եւայլն. ինչպէս նաեւ հայերէնի եւ գընչուերէնի փոխյարաբերութիւնը:

Ռումանիա ըլլալով գնչուներու երկրորդ հայրենիքը, այսպիսի յօդուած մը շատ նպատակայարմար է:

«ԱԼՄԱՍՏԸ» ՕՏԵՍԱՅԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 29ին Օտեսայի պետական թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ Սպենդիարեանի «Ալմաստ» օփերան ուկրայներէն լեզուով: Այս առթիւ Օտեսա գացած էին նկարիչ Սարեան եւ երգահան Մելիքեան: Թատրոնը լեցուն էր Ուկրայնայի հայ, լեհ, թաթար բանուորներով: Բեմավարն էր Գրիշնեւ:

Ներկայացումը տրուեցաւ նախաբանով մը եւ վերջաբանով մը, երբ պարզուեցաւ Հայաստանի պատմական անցեալը եւ ներկայ մշակոյթը: Իբրեւ փոխադարձ յարգանք, Երեւանի Պետական թատրոնն ալ պիտի բեմադրէ ուկրայնական «Տարաս Բուլբա» օփերան (Լիսէնկօ) հայերէն լեզուով:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԿՈՉԸ)

Ինչպէս յայտնի է, տնտեսական տագնապին եւ գործազրկութեան երեսէն հայ աշխատաւորները սկսած են արձակուիլ քիչ մը ամէն տեղ:

Աղքատախնամը հոկտեմ. ամսուան մէջ 325, նոյեմ. ամսուն 584 եւ դեկտեմբեր ամսու մէջ 695ի մօտ տաք կերակուրի մասնաւոր տոմսեր բաժնած է գործազուրկ հայրենակիցներու եւ վստահ է որ յունուար եւ փետր. ամիսներուն մէջ, անոնց թիւը հազարը պիտի անցնի:

Այս ցաւին դէմ դրական միջոցներ ձեռք առնելու մտադրութեամբ եւ *Առժամեայ Միացեալ Ընկերութիւն* մը կազմելու համար, Աղքատախնամը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջականներու բոլոր Հայրենակցական Միութեանց, բարեգործական եւ բարեսիրական ընկ.ց ներկայացուցիչները, Յունուար 25ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Աղքատախնամի գրասենեակը, 17, Rue Damesne, Մէթրօ՝ Թօլպիաք:

Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներելի չէ որ եւ է Ընկերութեան համար կրաւորական դիրք բռնել այս առթիւ:

(Կնիք)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ամսագրի 9րդ տարուան Յունուարի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ —

Ա. Ահարոնեան՝ եղջերափող-Ուսանողի օրագիրը: *Կորիւն Մկրտիչեան*՝ Թէ երկնային հրեղէն ձայնով: *Պերճուհի*՝ Հին էջ մը: *Գ. Ճիզմէճեան*՝ Ժառանգ: *Ռէն*՝ Որբերը: *Դարեհ Ազատեան*՝ Գրական ուղիներու վրայ (Ամսական տեսութիւն): *Հ. Տէվլէթեան*՝ Տերեւաթափ: *Ուխտաւոր*՝ Փա՛ռք փանդիռին: *Զարեւանդ*՝ Սելիմէն Քէմալ (Թրքական ծրագիրները իրանի նկատմամբ): *Շրջիկ*՝ Օրմանեանի տեղը մեր պատմութեան մէջ: *Վ. Տոտովեանց*՝ Համագործակցային դասախօսական ուղեւորութիւն դէպի Բուլգարիա: *Պրոֆ. Ն. Ադոնց*՝ Հայերը Բիւզանդական գիտութեանց մէջ: *Ռուբէն*՝ Հայ յեղափոխականի յիշատակները: *Կարէն*՝ Արեւմտահայ գաղութ մը Կովկասի մէջ: *Վազգէն*՝ Ատրպատականի գոյամարտը: *Արտ. Աբեղեան*՝ Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը: *Գ. Յ. Չագմագճեան*՝ Դրուագներ Կիլիկիոյ նախընթաց կեանքէն: *Մ. Բ. Մուրատեան*՝ Էջեր Սասնոյ յուշերէն: *Տիգրան*՝ Շատախի ինքնապաշտպանութիւնը: *Ա. Աթան*՝ Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն): *Ֆ.*՝ Ամերիկահայ կեանքը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (1)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Տասը տարի առաջ, սեպտ. 8ին ...20) Հայաստանի Ամերիկեան ...ստամատոյցի գպրոցներուն ...անուր վարիչ Տամին հետ ...ի Գիւմրիչ գացինք ռուսական ...իուր ու կիսաւեր զօրանոցները ...ւսումնասիրելու: Ծրագրուած էր ...ինչպէս անոնց վրայ սկսիլ ...անորոգութեան մեծածախս ...մը որ ամենակարճ ժամա...էն հոն փոխադրուէին Հայաստ...ի որբանոցներու բոլոր տղանե...ւարի Գիւմրիչ պիտի վերածուէր ...եստագիտական քաղաքի մը. ...է հազարաւոր մասնագէտ ...ագործներ, հիւսներ, երկա...գործներ եւ բազում այլ ար...տներու տէր երիտասարդներ ...ւ ձախ պիտի ցրուէին նո...ատ Հայաստանի բոլոր մասերը: ...քաղցր երազի օրեր էին: Հին մայրիներու խորհրդաւոր լեռներն ու հովիտները մեր սիրտերը կ՚ուռեցնէին հպարտութեամբ: Հայաստանի IV հետեւակ գունդը, հրամանատարութեամբ գնդ. Միրիմանեանի, թէ կը պահէր մեր սահմանը եւ թէ լծուեր էր շինարարական աշխատանքի: Մէկ տեղ աղօրամանը եւ միւս տեղը պանիրի գործարանը գեղեցիկ խըթաններ էին անգամ մըն ալ եւ անսպառ հաւատքով իր հողին եւ օճախին երես դարձուցած հայ վերապրողներուն:

Հայ հրամանատարին հետ կը ճաշէինք եւ կը խօսէինք մեր առաքելութեան հետ կապուած խնդիրներու շուրջ, երբ, յանկարծ, երկու սաւառնակներ բարձրացան Սարի Գամիշի հովիտին վրայ, պտոյտ մը գործեցին եւ հակառակ ուղղութեամբ, (հիւսիսային եւ միւսը հարաւային) անյայտացան դէպի արեւմուտք: Ընդհանուր իրարանցում մը տեղի ունեցաւ զօրքին թէ ժողովուրդին մէջ: Նախ կարծուեցաւ որ հայկական սաւառնակներ են, բայց շուտով ամէնքը համոզուեցան որ տաճկական էին: Գնդ. Միրիմանեան իր պաղարիւնը պահել փորձեց, բայց ի զուր: Կասկած շօշափող մեր հարցերուն պատասխանեց խիստ վերապահութեամբ: Մենք կարս վերադարձանք արհեստագիտական քաղաքի գեղեցիկ ծրագրովը, բայց ոչ առանց մտահոգութեան, հինգ օր յետոյ, սեպտ. 13ին, հայ տաճկական պատերազմի առաջին գնդակները արձակուեցան՝ իրենց հետ տանելու մեր բոլոր գեղեցիկ ծրագիրներն ու քաղցր երազները:

Տասը տարի յետոյ յիշել այն օրերու մեր սգորումներն ու զոհերը, այլ մանաւանդ մեր մեծագոյն կորուստը՝ անկախութիւնը, մեր պարտքն է: Հետեւեալ քանի մը յուշերս հրատարակութեան տալով համեստ պարտք մը կը կատարեմ ինձ համար:

Ա.— ՄԻԱՊԱՂԱՂ ԹՈՒՐՔԻԱ

Ջաջուռի ճակատամարտէն անմիջապէս յետոյ, Թուրքերը ինքնավստահ շեշտ մը ստացան: Ջաջուռի գոյամարտը միանգամընդմիշտ փարատեց Դաշնակցական Հայաստանի վախը՝ քէմալական ծրագրի բարեյաջող լուծման համար: Սպիտակ պատանքով ծածկուած կարսի ամրութիւնները գգեցան տեսակ մը նոր արժէք՝ մինչ այդ կասկածներու եւ խարխափումներու ենթակայ Թուրք ազգայնական ղեկավարներուն համար: կարսի անկման օրէն մինչեւ անկէ փախչելս (30, հոկտ. 1920 — 13, յունուար 1921) Գարաքէքիր փաշան մնաց միակ Թուրքը, որ համեմատաբար լուրջ վառնաստութիւն ցոյց տուաւ իր յաղթութեամբը չգինովցաւ եւ ոչ ալ Թրքական ձեւով մեծ մեծ յայտարարութիւններ ըրաւ:

Սկսած հասարակ գեղագործներէն մինչեւ բարձրաստիճան զինուորականներ, մոռցած մեծ պատերազմի՝ իրենց համար խայտառակ վախճանը, հայկական պարտութեան մէջ կը տեսնէին իսլամական աշխարհի յաղթանակի նոր սկիզբ մը: Շատերը տեսայ եւ շատերու «ժամերով երկար» ու սրտաբուխ ճառերը լսեցի «Ամերիկացի»ի դիմակը հագած: Բայց մէկը այդ բոլորէն առանձնապէս հետաքրքրական էր եւ այդ պատճառով ալ կը փափաքիմ դրի առնել հետեւեալ տողերը:

*
* *

1921ի ձմեռը անողորմաբար խիստ էր, յատկապէս կարս մնալու դատապարտուած Հայ բեկորներուն համար: Թուրքերը գիշեր ցերեկ խրախճանքի մէջ՝ ժառացութեան կուտային եղանակի խստութիւնը, իսկ մերկ ու սովալլուկ Հայ մնացորդները՝ մահկանացուի զգացումները մոռցած, հաւասարապէս կը կռուէին ցուրտի, քաղցի եւ յաղթականներուն անսպառ լրբութեան եւ անգթութեանը դէմ:

Նպաստամատոյցի Ամերիկացի պաշտօնեաները, ինչ-ինչ շարժառիթներէ առաջնորդուած, շատ սիրահար էին Թուրք ղեկավարներուն հետ բարեկամական կապեր հաստատելու: Պաշտօնական ճաշը ամենայաջող միջոցներէն մէկն էր նման նպատակ իրագործելու: Ալէքսանդրապոլի չարաշուք դաշնագրին ստորագրումէն քանի մը օր յետոյ, Նուրի փաշան, ճէլալէտտին Արիֆ պէյը եւ շարք մը ուրիշ Թուրքեր ճաշի հրաւիրուեցան կարսի Զօրը: Սեղանը ճոխ էր, մանաւանդ քաղցի այդ օրերուն:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Փետր. 25ը՝ Յեղափոխութեան օր

Ժընեւի մէջ, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը, Իսլանտայի եւ Թուրքիոյ կարգին հրաւիրեց նաեւ Ռուսիան, մասնակցելու «համաշխարհային տնտեսական տագնապի ուսումնասիրութեան»:

Ահա թէ ինչպէս՝ Ռուսիա կը բերէ իր մասնակցութիւնը եւ կը լուծէ տագնապը.— Գերմանական «Թէմփօ» թերթին Ռիկայի թղթակիցը կը գրէ թէ քաղքին մէջ ձերբակալուած են Մոսկուայի երկու գործակալներ, որոնք Միացեալ-Նահանգները մեկնելու վրայ էին: Ոստիկանութիւնը անոնց վրայէն գտած է կարգ մը կարեւոր թուղթեր որոնցմով յայտնուած է թէ Գ. Միջազգայինը փետր. 25ը յայտարարած է «անգործներու միջազգային օր» եւ ամբողջ աշխարհի համայնավար կազմակերպութիւններուն հրահանգած է այդ օր կազմակերպել միթինկներ, ցոյցեր, թափօրներ, փողոցային կռիւներ եւ խռովութիւններ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ: Ձերբակալուած երկու բոլշեւիկ գործակալները կը պատկանին 300 հոգինոց խումբի մը որ Մոսկուայէն մեկնած է ցրուելու համար ամբողջ աշխարհի մէջ՝ այդ նպատակով: Քրէմլինի արդի տէրերը կը կարծեն թէ այս խռովարարական նոր օրը օգոստոս 1ի ձախողութենէն յետոյ, մեծապէս պիտի նպաստէ համայնավար շարժման տարածման:

Սելանիկի համայնավարները

Երէկուան թիւով կարգ մը մանրամասնութիւններ հաղորդեր էին Սելանիկի մէջ համայնավարներու գործունէութեան եւ համայնավար գաղտնի դպրոցի մը մասին: Աթէնքէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Ընդհ. Ապահովութիւնը Սելանիկի մէջ երեւան հանած է համայնավար կարեւոր կեդրոն մը, զէնքերու, ռազմանիւթի եւ ռումբի պահեստով: Բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են:

Յոյնեւպուլկար բանակցութիւններ

ԱԹԷՆՔ, 20 յունուար.— Յոյնեւպուլկար բանակցութիւնները ժողովուրդներու փոխանակութեան մասին՝ նոր ուղղութիւն մը պիտի ստանան: Կը յիշուի թէ խառն յանձնախումբի նախագահին Պ. Ռէնիէյի միջնորդութեամբ, Պուլկարիա վերջերս առաջարկած էր Յունաստանի վերսկսիլ բանակցութիւնները՝ խառն յանձնախումբի մէջ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներու հսկողութեան տակ: Պ. Ռէնիէ եւ ընդհանուր կորֆ իրաւարարի դեր պիտի կատարէին այն պարագային, երբ երկու կառավարութիւնները չկարենային գտնել համաձայնութեան գետին մը:

Լուր կը շրջի թէ այս բանակցութիւնները դիւրացնելու մտադրութեամբ, անգլիական կառավարութիւնը իր միջնորդութիւնը առաջարկած է Պ. Վենիզելոսի, Աթէնքի իր դեսպանին միջոցով:

Համայնավարները Հնդկաստանի մէջ

Անցեալ դեկտ. 25ին Պոմպէյի մէջ ձերբակալուած էին քաղքին մէջ ծանօթ վաճառական մը Քարսոնդաս եւ ուրիշ 24 անձեր, որոնց դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ երկու օր առաջ, Պոմպէյի դատարանին մէջ: Այս առթիւ յայտնուեցաւ թէ դաւադրութիւն մը սարքուած էր, Հնդկաստանի մէջ հաստատելու համար բոլշեւիկեան կառավարութիւն մը: Ոստիկանական տնօրէնը յայտնեց թէ ամբաստանեալներուն վրայէն գտնուած են կարգ մը փաստաթուղթեր, յեղափոխական ծրագրի մը վերաբերեալ. պիտի սպաննէին ոստիկանական սպաներն ու կառավարական պաշտօնատարները: Ասկից զատ դաւադիրները կարգադրութիւններ ըրեր էին կառավարութիւնը քայքայելու համար նիւթապէս, մեծ քանակութեամբ գնելով պետական արժեթուղթեր եւ անոնց փոխարժէքը պահանջելով անմիջապէս որ պայմանաժամը լրանար, ու նաեւ պոյքոթի պիտի ենթարկէին պետական փոխառութիւններն ու խնայողական սնտուկները:

Բռնուած փաստաթուղթերուն մէջ կայ նաեւ Նիւ-Եորքէն ղրկուած նամակ մը որ կը թելադրէ Ամերիկացիները գրգռել Անգլիացիներուն դէմ:

Լոնտոնի խորհրդաժողովին վերջ

Հնդիկ ազգայնական թերթերը կը նկատեն թէ Լոնտոնի հնդկական խորհրդաժողովին մէջ՝ Անգլիոյ վարչապետին արտասանած ճառը «բառակոյտ» մըն է պարզապէս եւ հնդիկ ազգայնականներու կողմէ տրուած պահանջներուն ո՛չ մէկ գոհացում կուտայ: Այս պայմաններու մէջ, կը գրեն, ազգայնականներուն կը մնայ շարունակել պայքարը, մինչեւ որ կարենան արժեցնել իրենց ձգտումները:

Նոյն թերթերը ցաւ կը յայտնեն նաեւ որ անգլ. կառավարութիւնը չէ որոշած առանց պայմանի եւ անմիջապէս ազատ արձակել քաղաքական բանտարկեալները եւ այս զանցառման կը վերագրեն Պոմպէյի սակարանին մէջ գիներու վերջին ընդհ. անկումները:

Պոմպէյի առեւտրական սենեակը, իր կարգին, զեկոյց մը կը հրատարակէ, որով համամտութիւն յայտնելէ վերջ Մաքտոնալտի ճառին, կը պահանջէ որ անգլիական կառավարութիւնը ընդհ. ներում շնորհէ քաղաքական բանտարկեալներուն եւ զանոնք անմիջապէս ազատ արձակէ, թոյլ տալու համար որ հնդիկ պետերը կարենան խաղաղ միջոցներու մասին խորհրդակցիլ եւ համապատասխան որոշումներ տալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30—9.15, Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան), ժամը 9.30—10.15, Հայաստանի աշխարհագրութիւն (ընկ. Ա. Մարտիրոսեան):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի ղեկավար Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ եւ Հայ Տրամ. Օփերէթ դերասանական խումբի ղեկավար Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ:

24 Յունուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալօն Շաբի մէջ

կը ներկայացուի՝ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Ազաեան, Մարութեան, Սուրաբեան, Մուշկամպարեան, Հ. Պ. Ազարեան, Սուրաբեան, Դաւթեան, Թորոսեան, եւայլն:

Ռէժիսսէօր՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ:

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ — ՅԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղի կողմէ կիրակի 25 յունուար Սարսէլի Սալ տէ ֆէթի մէջ, Rue de Paris.

կը ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» (ողբերգ.)

ԵՒ «ՍԱՏԱՆԱՆ» (զաւեշտ)

կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտք՝ 7.50 եւ 5 ֆրանք: Շոգեկառք՝ կառ. տիւ Նորէն 10.33, 10.40, 11.57, 12.23, 1.41, 1.52:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին կողմէ 24 Յունուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue la Vieuville, մէթրօ՝ Place d'Abbesses.

կը նախագահէ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

կը ներկայացուի՝ ԹՈՐՈՍ ԱՂԱ (զաւեշտ) եւ ՔՆԻՐ ԻՄ ԲԱԼԻԿ (ողբերգ.)

Երգ, արտասանութիւն, եւն.: Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր, թանկօի մրցում եւն.:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Բաբկէն Սիւնի եւ Կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան գրական երեկոյթը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 11 Րիւ Տիւնուար: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի: Մէկ ժամ սինէմա: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներնուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ:

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy les Moulineaux, (Seine):

Ծանօթ: «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողները կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վառաշապուհ Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապել (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Իւղաբեր: Կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ: Իմացնել՝ Karagueussian Home, La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs, Loir et Cher, France.

— Կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի Պայծառ Քէօրիւքճեան որ քանի մը ամիս առաջ Պորտօէն եկած է Փարիզ իր 3 տարեկան զաւակին հետ: Մինչեւ այսօր իր հասցէն յայտնած չէ իր ամուսնոյն: Շապին Գարահիսարի Հայր. միութենէն եւ հայրենակիցներէ սրտագին կը խնդրուի վերոյիշեալ կնոջ հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Անգլիոյ մէջ ուսած փորձառու ուսուցչուհի մը կը ստանձնէ անգլիերէնի դասեր տալ տուներու կամ իր բնակարանին մէջ: Նպաստաւոր գին: Դիմել՝ Օր. Roseի, 82 Rue de la Mare, Paris (20).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

23 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1475 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺԱՄԱՆԱԿ Է ԳՈՐԾԻ ԱՆՑՆԵԼՈՒ

Երէկ (եւ այսօր) հրատարակեցինք Փարիզի Աղքատախնամին մէկ հրաւէրը՝ ժողովի մը համար, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի։

Օրակարգը՝ խորհրդակցութիւն գործազուրկներու վիճակի մասին։ Տակաւին համատարած աղէտի մը համեմատութիւնները չէ առած աշխատանքի տագնապը։ Բայց կացութիւնը աւելի եւ աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ ամսէ ամիս։

Աղքատախնամը իր կոչին մէջ կը յիշէ քանի մը թուանշաններ որոնք բաւական պերճախօս են,— Հոկտեմբեր ամսուն 25, նոյեմբերին 584, իսկ դեկտեմբերին 695 տոմս բաժնուած տաք կերակուրի համար։

Անշուշտ տոմսերու թիւը աւելցած պիտի ըլլայ այս ամսու, քանի որ աւելի շեշտուեցաւ տագնապը, նոյն իսկ պաշտօնական վկայութեամբ։ Յունուար 10ի տեղեկագիրը փարիզեան շրջանի գործազուրկներուն թիւը կը հաշուէր 17,499, այսինքն՝ 4350 յաւելում։ (Անցեալ տարի նոյն շրջանին անգործներու թիւն էր 1100, ինչ որ կը նշանակէ 16,399 յաւելում, մէկ շաբթուան մէջ)։

Որոշ թիւեր չկան բուն հայ գործազուրկներու մասին, այց դէպի Աղքատախնամի գրասենեակը, ժամուն դուռը եւ մեր խմբագրատունը կատարուած երթեւեկները մօտաւոր գաղափար մը կուտան։ Մեր բացած հարցարանն ալ՝ իր կարգին. Լիոնէն աւելի շատ գաւառներէն պատասխաններ եւ տեղեկութիւններ կը հասնին, քան Փարիզէն։ Այստեղ տասն անգամ աւելի տարտղնուած են մեր հայրենակիցները, մանաւանդ աշխատաւորները, եւ իւրաքանչիւր արուարձան կամ գործարան աշխարհ մըն է ինքն իր մէջ։

Աղքատախնամին կոչը ուղղուած է բոլոր այն հաստատութեանց որ կրնան օգտակար ըլլալ այսպիսի գործերու մէջ,— հայրենակցական եւ բարեգործական միութիւններ եւն.։ Անշուշտ լռելեայն կը հասկցուի նաեւ Բարեգործականը, որուն ծրագիրը կը թելադրէ օգնել հայ ժողովուրդի զաւակներուն «մտաւոր, բարոյական, տնտեսական վիճակին բարւոքման»։ Անտարբեր չեն կրնար մնալ նաեւ Կարմիր Խաչերը, թէ՛ ազնուապետականը եւ թէ՛ ժողովրդականը։

Կոչը կը թելադրէ կազմել «առժամեայ միացեալ ընկերութիւն մը»։ Անշուշտ ըսել կ'ուզէ յանձնաժողով մը, կազմուած՝ բոլոր մասնակցող միութիւններէն, գործը տանելու համար միացութեան։

Ի հարկէ հրաւէրը պիտի գտնէ լայն եւ տաք ընդունելութիւն, քանի որ հասած է գործի անցնելու ժամանակը։ Փոխադարձ օգնութեան կոչեր կը հասնին արդէն, զանազան հաստատութիւններէ։ Մասնաւորապէս հայրենակ. միութիւնները սկսեր են հետաքրքրուիլ իրենց հայրենակիցներով, կամ այս վերջինները ձայն կը բարձրացնեն քնացողներուն դէմ։

Երբեք ներելի չէ բոլորովին հայրենակցական զգացումներով տարուիլ, այսպիսի պարագաներու մէջ։ Թշուառութիւնը սահման չի ճանչնար. իսկ մասնաւորապէս ներկայ տագնապին մէջ, հարուածը ընդհանուր է եւ մարդ չի կրնար ճշդել թէ Ղարափիզարցին աւելի կը տուժէ թէ Սեբաստացին։ Ուրիշ խնդիր, եթէ կան Հայրենակցական Միութիւններ որ յանձն կ'առնեն հոգալ իրենց գործազուրկները եւ բեռ չըլլալ ուրիշին վրայ։

Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդակցական ժողովն է որ պիտի կրնայ պարզել ամբողջ կացութիւնը եւ քուէարկել համապատասխան որոշումներ։

Գործին յաջողութիւնը կը պահանջէ փոխադարձ բարեացակամութիւն եւ լուրջ հետաքրքրութիւն։

Անհրաժեշտ է ստեղծել մարմին մը, օրկան մը, որուն կարենայ դիմել առժամապէս տագնապի մատնուած աշխատաւորը։ Եւ, ինչպէս ըսած ենք ուրիշ առիթով մը, սովորական ողորմութիւն բաշխելու պաշտօն չպիտի ունենայ այդ մարմինը, այլ պիտի աշխատի գործ գտնել, կամ անգործին թեւը առնել տեղ մը, կամ տաք ուտելիք մը հայթայթել, կամ հոգալ երախաներուն, հիւանդներուն կաթը։ Ձէ՞ որ համաճարակի շրջան է այժմ, եւ ամէն տուն կը տառապի դուժէն (կրիփ)։

Մեր խմբագրական սեղանին վրայ ունինք նամակներ որոնք փոխ դրամ կ'ուզեն, տեղն մը դիմանալու կամ պարտքով շինուած տնակ մը վրայ չտալու համար։ Եւ մենք ոչ իսկ հասցէ մը, նեցուկ մը կրնանք ցուցնել այս քաղաքին մէջ...

Ո՞ր օրուան համար են մեր հայրենակցական ազմուկները, եթէ չպիտի կրնանք փոխադարձ օգնութեամբ կործանումէ փրկել 3—4 կամ 5—6 հոգինոց, հազիւ կազմուած բոյներ։

Հանրային մարմինները քննադատած ատեն, գիտենք որ մեր աշխատաւորներն ալ ունին անխոհեմութիւններ։ Օր աւուր ապրելու եւ երբեք վաղուանը, սեւ օրուանը չմտածելու մեղքեր։

Նորեկներ չենք վերջապէս։ Ամէն օր կը տեսնենք թէ ինչ արագութեամբ եւ խորութեամբ կը մաշին ամէնէն երիտասարդ. պնդակազմ բանուորներն ալ, չարաչար աշխատանքին, մեքենաներու ժխորին, իւղին, աղտուկեղտին մէջ։ Վեց ամսուան արեւը կը շլացնէ մեր աչքերը եւ կը մոռնանք անխուսափելի ամպերը։

Բայց ներողութիւն։ Խրատի ժամանակ չէ հիմա, այլ գործի։ Բոլոր շահակից հաստատութիւնները պէտք է լըսօրէն խորհրդակցին, կիրակի օր, եւ գտնեն գործելու, չարիքը սահմանափակելու ձեւեր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԷՏՔ Է ԲԱՐԵԿԱՐԳԵԼ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մէջ (9 յունուար).

— «Պ. Գ. Ս. Կիւլպէնկեան, ինչպէս իր պաշտօնը ստանձնելու ատեն, այժմ ալ իր նամակին մէջ կը յայտնէ, ինք՝ «կուսակցական չըլլալով՝ պիտի աշխատի, որ, ինչպէս իր անունն իսկ կը յայտնորոշէ, Բարեգործական Միութիւնը ըլլայ տունը բոլոր Հայերուն, տանց կուսակցական կամ կրօնական խտրանքի:»

Մեծապէս ուրախալի եւ ողջունելի է Բարեգործականի նոր Նախագահին այս լայն եւ ոչ-կուսակցական ազգային ոգին, զոր ան հրապարակ կը հանէ իր ստանձնած հանրային պաշտօնին մէջ, իր գործունէութեան առաջին իսկ օրերէն։ Սակայն, բարի տրամադրութիւններ ու ցանկութիւններ ունենալը բաւական չէ, որպէս զի այդ ոգին արդիւնաւորուի կեանքին մէջ, Գ. Ս. Կիւլպէնկեանէն առաջ նոյն կազմակերպութեան ուրիշ ղեկավարներ եւս ազգային լայն ոգիով ներշնչուած յայտարարութիւններ ըրած են, բայց ատիկա երբեք արգելք չէ եղած որ Բարեգործականը իրականին մէջ ըլլայ խտրական, նեղմիտ ու տարամերժ անձերու ձեռքը խաղալիք մը, աւելի ճիշդը՝ գործիք մը ռամկավար կուսակցութեան ձեռքը։

Վերջին տարիներու ընթացքին մենք բազմաթիւ առիթներ ունեցանք փաստերով ցոյց տալու, որ Բարեգործականը, թէեւ մէկ կողմէն միշտ կը յայտարարէ թէ ինք անկուսակցական միութիւն մըն է, բայց միւս կողմէ՝ բոլոր ղեկավար պաշտօնները յանձնած է ռամկավար մոլեռանդ առաջնորդներու, որոնք Բարեգործականի մէջ իրենց գրաւած դիրքերը շահագործած են ու կը շահագործեն շարունակ հայկական մեծագոյն կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ կատաղի պայքար մղելու համար կամ խորհրդային կառավարութեան թմբուկը զարնելու համար։

Նորընտիր Նախագահը մեծագոյն ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ թէ՝ իր Բարեգործականին եւ ամբողջ հայ ազգին, եթէ անմիջապէս խօսքէն գործի անցնի եւ ամէն ջանք թափէ օր առաջ մաքրելու իր կազմակերպութեան ղեկավար մարմինները այն բոլոր տարրերէն, որոնք զայն միջոց դարձուցած են ու կը դարձնեն իրենց անձնական, խմբակցական կամ կուսակցական յետին նպատակները հետապնդելու համար՝ միաժամանակ արգելք ըլլալով հայկական այդ կարեւոր հաստատութեան ըլլալու իրականին մէջ այն, ինչ որ պէտք է ըլլայ, այսինքն՝ կուսակցական եւ կրօնական խտրական ոգիէ ազատ եւ իրապէս չէզոք համազգային բարեսիրական կազմակերպութիւն մը։»

Լուրեր Թուրքիայէն.— Էնկիւրիի Ազգ. ժողովը ջնջեց լուծուած ազատական կուսակցութեան անդամներէն Հայսարի երեսփոխանութիւնը, այն պատրուակով որ ան երկու ամիսէ ի վեր չէ յաճախած ժողովի նիստերուն.

— Սեւ ծովը փոթորկած է, երեք նաւեր, յունական, հոլանտական եւ թրքական խրած են, ինչպէս նաեւ 30ի չափ փոքր փոխադրանաւեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մենեմենի դատավարութիւնը

Պատերազմական ատեանը կը շարունակէ դատավարութիւնը։ Այս անգամ պիտի հարցաքննուին Մէնէմէնի դէպքին հետ ուղղակի կապ ունեցողները։ Հաւանական է որ այսօր հարցաքննուին նաեւ շէյխ էսատ, տղան՝ Ալի եւ Պէյքոզի մէջ ձերբակալուած Թապուր իմամի Իպրահիմ։

Դատավարութեան միջոցին, դէպքին բուն հեղինակները ծանր ամբաստանութիւններ ըրած էին այս անձերուն մասին։ Հետաքրքրութեամբ կը սպասուի թէ շէյխ էսատ եւ ընկերները ի՛նչ պիտի ըսեն այս ամբաստանութիւններուն։

Մէնէմէնի դէպքին հեղինակներուն դատավարութիւնը լրանալէն վերջ, կարգը պիտի գայ անոնց որոնք ամբաստանուած են գաղտնի թէքքէ բանեցնելու եւ աղանդի քարոզութիւն ընելու յանցանքով։ Այս յանցանքով ամբաստանուած բազմաթիւ անձերէն մէկ մասը Մէնէմէն բերուած են, մնացեալը բերուելու վրայ են։

Պատերազմական ատեանը իբր երկրորդ խնդիր մը պիտի զբաղի Ցոչայի գայմագամի մահափորձի դէպքով։ Այս խնդրին ամբաստանեալները 20 հոգի են եւ որոնցմէ 16ը ոչ ձերբակալեալ, իսկ 4ը ձերբակալուած վիճակի մէջ կը մնան։

∴ Պատերազմ. ատեանի առաջին դատավարութեան միջոցին, շէյխ էսատ անհանգստութիւն ունեցած եւ նախագահին թոյլտուութեամբ դուրս հանուած էր գին. բժիշկին հսկողութեան տակ։ Անկէ ի վեր 36 ժամ անցած է, բայց Շէյխը դեռ ապաքինած չէ։ Այնպէս որ յայտնի չէ թէ պիտի կարենա՞յ ներկայ ըլլալ դատավարութեան, ուր ինքն ու ընկերները պիտի հարցաքննուին։

Միակ յանցաւորը Շէյխ էսատն է

Առաջին դատավարութեան միջոցին, ամբաստանեալ Մէհմէտ Էմին հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է հօճաներուն եւ Շէյխ էսատի մասին.

— Թէքքէներուն մէջ հօճաները այն տեսակ ներշնչում մը տուած էին մեզի որ կրակը նետուելու պատրաստակամ վիճակի մը հասանք։ Հօճաները կ'ըսէին թէ Շէյխ էսատ ծայրագոյն շէյխ է, կրնայ անձրեւ տեղացնել եւ աշխարհի մէջ անկէ աւելի մեծ մարդ գոյութիւն չունի։ Հաճի Իպրահիմ Անատոլուի փոխանորդն էր։ Երբ Փաշաքէօյ եկանք, Մէհտին հետեւորդներուն անունները տուաւ մեզի, քովի շունն ալ «Գիթմիր» (յարալէզ) կը կոչէր։

«Պօզալան եկանք։ Ձեռքերնիս գտնուած գրքերէն հատուածներ կարդալով, տգէտ գիւղացիները կը խաբէինք։ Խորհեցանք Միրաբանի ոստիկան գինուորներու պահականոցին վրայ յարձակիլ եւ զէնքեր առնել անկէ։ Բայց յետոյ վախցանք եւ ետ կեցանք»։

Սարը Հասան ալ ալ իր յայտարարութեան մէջ հետեւեալը ըսած է.

«Մէհմէտ Ահմէտ, Շամտան Մէհմէտ, Գաթակոն Մէհմէտ եւ Սիւթճիւ Մէհմէտ խանութս եկան։ Մէհտի Մէհմէտ ըսաւ թէ կրօնքը պիտի բարձրացնէ ինք, Ապտիւլ Համիտի տղոցմէն մէկը գահ պիտի բարձրանայ։ Բոլորը կը համոզես։ Ես Պոլիս գացի մօրեղբայրս տեսնելու, բայց զայն չգտնելով, Շէյխ էսատի Էրէնգիւղի քէօշկը գացի։ Հօճա Լազ Իսմայիլ էֆ.ն դրկած էր զիս, նամակ մըն ալ տալով զոր տարի։ Տասնըմէկ օր քէօշքը մնացի, բայց Շէյխը չտեսայ»։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզի եւ Ֆրանսայի կեդրոն քաղաքներու մէջ գործուած շատ մը ոճիրներու հեղինակները յաճախ օտարականներ են։ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի անդամներէն մէկուն կողմէ այս առթիւ ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով, Փարիզի ոստիկանութեան պետը կը պատասխանէ։ Իր կարեւորութեան պատճառաւ, ոստիկանապետին պատասխանը կուտանք ամբողջութեամբ.—

«Ընդհ. ապահովութեան սպասարկութիւնները կը հսկեն որ Ֆրանսա մտնել փափաքող օտարականները ինքնութեան թուղթ եւ անցագիր ունենան, համաձայն օրէնքի եւ ներկայիս կիրարկուող միջազգային պայմանագրութեանց։

«Օտարականներու վրայ հսկողութիւնը կը կատարուի սահմանագլուխին վրայ, յատուկ ոստիկանապետներու կողմէ, որոնք կապ կը պահեն մաքսային եւ ոստիկանական սպասարկութեանց հետ։

«Մեր սահմանագլուխը ընդարձակ է եւ անցքի վայրերը բազմաթիւ։ Այս պատճառաւ, կրնայ պատահիլ որ անբաղձալի տարրեր խուսափին հսկողութենէ եւ գաղտնի մտնեն մեր երկիրը։

«Ահա թէ ինչո՞ւ Ֆրանսա բնակող օտարականները կ'ենթարկուին նոր հսկողութեան իրենց բնակավայրին մէջ իսկ։

«Բնակութեան իրաւունքը կը տրուի Ֆրանսա բնակելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒԷՐ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷԿ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

«Նոր Օր» կը գրէ թէ Կիւլպէնկեան գերդաստանը հանգուցեալ Պատրիկ Կիւլպէնկեանի յիշատակին համար, Լիփազմայի ազգ. վարժարանին տարեկան 20 հազար տրախմի յատկացուցած է։

ԳԵՐՄԱՆԵՒԼԵՀ ՎԷՃԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ գերմանեւլեհական վէճով։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը Քուրթիուս, երկար զեկոյցով մը ներկայացուց հալածանքները, որոնց ենթարկուեցան Վերին-Սիլեզիոյ փոքրամասնութիւնները, լեհական վերջին ընտրութեանց ընթացքին։ Այդ դէպքերուն կապուած յիշատակագրեր Ժընեւի ընդհ. քարտուղարութեան ուղղուած են ժամանակին՝ գերման կառավարութեան կողմէ։ Քուրթիուս մեղադրեց լեհական կառավարութիւնը թէ նպաստած է գերման փոքրամասնութիւնները աճարեկելու այս եղանակին։ Լեհ ոստիկանութիւնը դէպքերուն չէ միջամտած եւ կամ միջամտած է ընդդէմ Գերմաններուն։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը յարձակեցաւ լեհ քաղաքական կազմակերպութեան մը վրայ «Վերին-Սիլեզիոյ Ըմբոստներու Դաշնակցութիւնը» որուն նշանաբանն է «պայքար գերմանականութեան դէմ»։

Ու խիստ պատիժներ պահանջելէ վերջ հանդէպ պարտազանց լեհ պաշտօնեաներուն, Քուրթիուս, կարճ ակնարկութիւն մը ըրաւ դաշնագիրներու վերաքննութեան «որուն կը ձգտի ամբողջ գերման ժողովուրդը միաձայն»։ Բայց, աւելցուց, բոլորն ալ կը մտածեն թէ այդ նպատակին կարելի է հասնիլ միայն փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ օրինական ճամբաներով։

Լեհաստանի կողմէ, Քուրթիուսի պատասխանեց Զալէսքի, հերքելով անոր վերագրումները.— «Վերին Սիլեզիան սահմանային նահանգ մըն է որուն ժողովուրդը գիւրագրգիռ է եւ անցեալ Օգոստոսի դէպքերուն մէջ, պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունին գերման նախարար մը Թրէվիրանուս եւ Հիթլեր իրենց գրգռիչ յայտարարութիւններով։ Այսուհանդերձ լեհ կառավարութիւնը պատժած է կարգ մը պաշտօնատարներ եւ այս կերպով փաստը տուած է թէ կ'ուզէ ապահովել գերման փոքրամասնութեանց իրաւունքները։

ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔ

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը իբրեւ եզրակացութիւն իր աշխատանքներուն կոչ մը ստորագրեց ի պաշտպանութիւն խաղաղութեան, մասնակից 27 պետութիւններու կողմէ։ Կոչը կը վերջանայ հետեւեալ բառերով.— Եւրոպական պետութեանց արտաքին նախարարի կամ պատասխանատու ներկայացուցչի մեր հանգամանքով պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ աւելի քան երբեք վճռած ենք օգտագործել Ազգերու Դաշնակցութեան կազմը՝ արգիլելու համար բռնի ուժի ամէն ձեռնարկ։»

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մէկուկէս տարիէ ի վեր տիրող տնտեսական տագնապը Ֆրանսա ալ եկաւ վերջապէս և գործազրկութիւնն սկսած է վրդովիչ հանգամանք առնալ, նոյնիսկ պետական շրջանակներու համար։

«Յառաջ»ի հարցարանը շատ կարեւոր պահանջի մը գոհացում կուտայ, որովհետեւ անհրաժեշտ է որ զանազան կողմեր ցրուած մեր հայրենակիցները մօտէն տեղեակ ըլլան իրենց շրջանէն դուրս գտնուած հրապարակներու իրական կացութեան, եւ պանիրը ձգելով շուքի ետեւէ վազելու փորձութեան չենթարկուին։ Այլ աշխատին լաւագոյն կերպով օգտագործել իրենց միջավայրի կարելիութիւնները։

Պաշտօնական շրջանակներու տեղեկութեանց համեմատ, առայժմ 20,000էն աւելի չէ անգործ բանուորներու թիւը, բայց եթէ նկատի առնենք նաեւ շաբաթը փոխանակ 48ի 40, 30 մինչեւ իսկ 24 ժամ միայն գործ հայթայթող գործարանները, ինչպէս նաեւ այն օտար բանուորներն, որոնք որեւէ պետական պաշտպանութեան կամ նպաստի իրաւունք չունին, կարծեմ սխալ չըլլար ենթադրելու թէ 100,000ի կը մօտենայ անգործներու թիւը։

Մեր հայրենակիցներն անշուշտ չեն կրնար յոյս դնել որ եւ է հաւաքական գործունէութեան վրայ, որով ամէն մէկն իր գլխուն ճարը պէտք է նայի։ Բայց ի նկատի ունենալով մերիններուն խնայասիրութիւնն և աշխատանքի տոկունութիւնը կացութիւնն այնչափ ալ սեւ ներկայացնելու պատճառներ չկան առայժմ, քանի որ Ֆրանսայի տնտեսական վիճակը բաւական զօրաւոր է՝ երկար ժամանակ յաջողապէս դիմադրելու համար։ Մանաւանդ որ, համեմատաբար Ֆրանսա լաւագոյն երկիրն է ապրուստի կողմէ։

Տնտեսական տագնապը համաճարակի նման է յաճախ. զօրաւոր կազմութիւն ունեցողները դիւրաւ չեն վարակուիր եւ մանաւանդ անոնք որ ժամանակին կանխարգել միջոցները ձեռք կ'առնեն, կրնան վստահութեամբ նայիլ ապագային։

Պետութիւններու դիրքը գործազրկութեանց պարագային տարբեր է երկրէ երկիր։ Անգլիոյ կառավարութիւնը ամէն գործազուրկի նպաստ կը վճարէ շաբաթական 100էն 200 Ֆր.՝ նայելով թէ գործազուրկը ամուրի է թէ ամուսնացած կամ զաւակ ունի թէ ոչ։ Կան երկիրներ որ որեւէ դրամական հատուցում չեն ըներ, այլ կը բաւականանան աշխատութեանց ապահովագիրները միայն օգտագործելով, ինչպէս Գերմանիոյ մէջ։ Ֆրանսա ալ որոշած է մեծածախս հանրօգուտ շինութիւններ քուէարկել գործ հայթայթելու համար անգործ բանուորներուն։

Անգլիական դրութեան թեր ու դէմ շատ գրուած է եւ դժուար է վճռական եզրակացութեան մը յանգիլ։ Ընկերութեան պարտքն է անշուշտ օգնութեան ձեռք կարկառել առժամապէս նեղութեան մատնուած իր մէկ անդամին։ Մինչեւ այստեղ տարակարծութիւն չի կրնար ըլլալ. բայց այդ օգնութիւնը յաւերժացնել պաշտօնապէս՝ որոշեալ սակագիններով եւ պետական օրինաւոր ծախքի ձեւ տալ այդ նպաստին, ծուլութիւնը քաջալերել չէ՞ արդեօք։ Կան անշուշտ շատ մը բանուորներ որոնց բարեկամեցողութիւնն ու աշխատանքի փափաքը ակներեւ են եւ անոնք ակամայ միայն բեռ ըլլալու կը դիմանին հանրութեան, բայց քանի քանիներ ալ կան որ գիտակցաբար կը ծուլանան եւ օրինաւոր հասոյթի աղբիւր կը նկատեն պետական նպաստը։

Լաւագոյն դրութիւնն ապահովաբար Ֆրանսայի ընդունած ձեւն է, այսինքն գործ հայթայթել բանուորին»։ Անշուշտ նըպաստէն շատ աւելի է վճարուելիք աւուրչէքը, բայց փոխարինութիւն մը կայ կատարուելիք աշխատութեան մէջ եւ մանաւանդ անաշխատ վաստակ մը չէ որ կ'ապահովուի գործաւորին։ Անոր արժանապատուութիւնը նուաստացնող որեւէ պատճառ չկայ։

1927էն ի վեր Ֆրանսայի պետական նախահաշիւը ամէն տարի կարեւոր յաւելոյթներ ցոյց կուտար, եւ 1930ին այդ այդ գումարը հասած էր մօտ հինգ միլիառի։ Նախահաշիւը պատրաստելու ժամանակ դիւրին է թուղթի վրայ յաւելոյթներ ցոյց տալ։ Գրչի խաղ մըն է մուտքերը շատ եւ ծախքերը քիչ ցոյց տալ, բայց իրական յաւելոյթներ ունենալը ամէն երկրի գործ չէ։ Այս կը նշանակէ թէ Ֆրանսայի վերջին 3-4 պետական նախահաշիւները պատրաստուած են գիտակցօրէն ծախքերը շատ եւ մուտքերը քիչ ցոյց տրուելով, ինչ որ առողջ ձեւն է եւ արդիւնքը եղած է աւելի փայլուն քան թուղթի վրայ ցոյց տրուածը։

Թարտիէօի դահլիճը Outillage National անունով ծրագիր մը պատրաստեց խորհրդարանին ներկայացնելու համար, որու համեմատ այդ հինգ միլիառի յաւելոյթը պիտի գործածուէր հանրօգուտ աշխատանքներու— ճանապարհներու, կամուրջներու, ջրանցքներու եւայլն շինութեանց։ Այսպիսով թէ գործ պիտի հայթայթուի ֆրանսացի բանուորներու եւ թէ պիտի բարւոքեն երկրի հաղորդակցութեանց միջոցները, զարգացնելու համար ընդհանուր բարօրութիւնը։

Ներկայ դահլիճը բոլորովին համամիտ չէ նախորդին եւ լուրջ պատճառներ ունի վերապահ ըլլալու։ Անցեալ տարիներու նախատեսուած մուտքերը լիովին գանձուեցան եւ մինչեւ իսկ աւելի քան նախահաշիւը, բայց տնտեսական տագնապին հետեւանքով կասկածելի է որ ներկայ տարին ալ նոյնչափ բախտաւոր ըլլայ։ Ելմտական նախարարի մը պարտքն է նկատի ունենալ յառաջիկայ աննպաստ հաւանականութիւններն եւ ըստ այնմ բաշխել իր ծախքերը։ Երկրի մը տնտեսական զօրութեան խարիսխն իր պետական հաշուեցոյցի հաւասարակշռութիւնն է։ Կրնայ յաւելոյթ չըլլալ եւ վերջին հաշուով պէտք չէ ալ ըլլայ, այսինքն հարկատուները պէտք չէ շատ ճզմել։ Բայց նուազոյթ, բաց (déficit) երբեք պէտք չէ ցոյց տրուի, ինչպէս անհատական կեանքի մէջ պարկեշտ մարդ մը պէտք չէ աւելի ծախսէ քան իր վաստակը, յառաջիկայ յոյսերով՝ որոնք կըրնան չիրականանալ։

Տագնապալի շրջաններու մէջ ոչ միայն կրնան մուտքերու գումարները նուազիլ, այլեւ ծախքերն աւելի կ'ըլլան առհասարակ քան նախատեսուածները եւ նուազոյթը կը դառնայ սպառնալից աղէտ մը։

Հիմնովին փոխուած կացութեան մը հանդէպ, հիմնովին փոխել պէտք է նաեւ յառաջիկայ ելմտական քաղաքականութիւնն եւ հաշուեցոյցի պատրաստութիւնը։

Թարտիէօի դահլիճը որոշած էր վստահութեան քուէ պահանջել հինգ միլիառի գումարը ոչ մէկ պարագայի մէջ չանցնելու խնդրոյն մէջ։ Այսօր արդէն այդ առաւելագոյնը չափազանց մեծ կը թուի դահլիճին եւ հաւանաբար գեղչուի կիսով։ Եւ այն ալ պայմանաւ որ մաս առ մաս գործածուին գումարները։

Այս տեսակ ծրագիրները պէտք է պատրաստուին միայն իբրապէս տրամադրելի գումարներու համեմատ եւ սկսելով ամենակարեւոր աշխատանքներէն։ Պէտք չէ անհաշիւ աշխատանքներու ձեռնարկել եւ վերջն ալ անակնկալ պարագաներու առջեւ կիսատ թողուլ սկսուած գործն եւ իզուր վատնած ըլլալ ահագին գումարներ։

Հանրօգուտ ձեռնարկներու այս ծրագիրը պարզ առաջարկ մըն է արդէն եւ քուէարկուելէ առաջ դեռ շատ փոփոխութեանց կրնայ ենթարկուիլ։

Շաբաթ օր խորհրդարանը քուէարկեց արդէն 670 միլիոն ֆրանքի գումար մը, իբր առաջին մաս, ազգային բարեշինութեանց ծրագրին նախատեսած անմիջական պէտքերուն յատկացուելու համար։ Այս առթիւ տեղի ունեցած վիճաբանութեանց ժամանակ, ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ նոր դահլիճը չի մեղադրեր նախորդը հինգ միլիառ արժող աշխատանքի ծրագիր մը պատրաստած ըլլալուն համար, բայց իրենց պարտականութիւնն է նոր ստեղծուած պայմանները նկատի ունենալ եւ եթէ պետական նախահաշիւը նախորդ տարիներուն նման յաւելոյթներ ունենայ, իրենք պատրաստ են չգեղչել այդ գումարը։

Ժողովուրդին գործ հայթայթելու համար առաջարկողներ ալ կան որ Ֆրանսայի դրամատան մօտ հաւաքուած ոսկիներու փոխարէն, հրապարակ հանուած դրամատոմսերը գործածուին նոր ձեռնարկութեանց մէջ։ Այդ դրամատոմսերու քանակը վերջին շաբթուն հասած էր 78 միլիառի ահռելի գումարին, որու փոխարէն սակայն դրամատան նկուղներուն մէջ ամբարուած են 54 միլիառ ֆրանքի ոսկի։

Այդպէս առաջարկողները կը մոռնան որ այդ գումարները Ֆրանսային չեն պատկանիր եւ կրնան մէկ օրէն միւսը ետ պահանջուիլ։ Պանք տը Ֆրանս այդքան մեծ շահեր ալ չունի այդ արտասահմանեան ոսկիները պահելուն մէջ եւ ատոր համար էր որ դիւրաւ յօժարեցաւ զեղչի սակը հարիւրին 2ի իջեցնել, որպէսզի օտարները չխրախուսուին Ֆրանսա բերելու իրենց տրամադրելի գումարները։ Որովհետեւ այդ ոսկիներն առհասարակ Անգլիոյ դրամատունէն կը գնուէին Ֆրանսա բերուելու համար, քանի որ Ֆրանսա միայն 0,995 աստիճանի մաքուր ոսկին կ'ընդունէր։ Անգլիոյ դրամատան հաճելի թուելու համար Պանք տը Ֆրանսն որոշեց այսուհետեւ 0,900 աստիճանի ոսկի ալ ընդունիլ քիլոին 30—40 ֆրանք դրամահատման ծախք գանձելով։ Այսպիսով Ֆրանսա ոսկի ղրկել ուզողները պիտի կրնան ուրիշ տեղերէ ալ ոսկի հայթայթել, առանց Անգլիոյ դրամատունէն պահանջել ստիպուելու։

Ինչպէս Պանք տը Ֆրանս օրէնքով ստիպուած է ներկայացուած ոսկին գնելու, նոյնպէս ալ Անգլիոյ դրամատունը ստիպուած է այս պահանջուածին չափ ոսկի տալու դրամատոմսերու փոխարէն։ Եթէ Անգլիա չուզեր որ իր պահեստի ոսկին նուազի, պէտք է բարեփոխէ այդ օրէնքը։

Այս բոլոր գործառնութեանց մէջ մեծագոյն դեր կատարողը վստահութիւնն է։ Դրամը գոյն չունի եւ դրամատէրն ալ հայրենիք։ Ֆրանսայի քաղաքական կացութիւնը վստահութիւն կը ներշնչէ դրամատէրին եւ հակառակ ամէն տեսակ զգացումներուն եւ սեղմումներու, ամէն շաբաթ քանի մը հարիւր միլիոն ոսկի կուգայ Պանք տը Ֆրանսին։

Մ. Տ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 19 յունուար — Սովորութիւն է ամէն տարեվերջի յետադարձ ակնարկ մը նետել հետեւաբար, մեր գաղութի ազգային կեանքին համար երկու խօսք։

Ամէն տեղի պէս, հոս ալ չիրականացան այն յոյսերը որ ընդհանուր են.— Հայրենիքէն հեռու միեւնոյնտեղը ապրող իւրաքանչիւր հայ անհատ մէկ ամբողջութեան մը գործօն մասնիկը։ Առիթը չենք կորսնցուցած ըսելու թէ ասիկա ինչ կը նշանակէ, թէ սխալ է բաժան բաժան ապրելու դրութիւնըթէ բաւական չէ միայն ենթադրեալ ներքին սէր մէկզմէկու հանդէպ, այլ պէտք են յառաջախաղի առիթներ ազգային կապը ամրապնդելու համար։

Օրը օրին արձանագրած է արդէն «Յառաջ» գաղութիս կարեւոր անցքերը, բայց ինչպէս ամէն գաղութէ, նոյնպէս մերինէն կը յուսանք աւելին։

*** Միւս կողմ է, ճիշդ այս պահուս կարդալով Լիոնի հայ կեանքի շուրջ «Յառաջ»ի թղթակցին տեսութիւնը, ուր կ'ըսուէր թէ 6000 հոգինոց գաղութէ մը 20 աշակերտ ներկայացաւ դըպրոց եւ սարքուած դաւեր պատճառ դարձան որ դպրոցը փակուի... շատ ցաւեցայ, որովհետեւ դպրոցի պէս անհրաժեշտութեան մը ժխտումը այս դարուն մէջ՝ աներեւակայելի է այլեւս։ Թուրքը, Թաթարը, Քիւրտն ու Աֆղանն անգամ աչքը բացեր են դէպի լոյս եւ գիտութի ն ու մենք կը գալարուինք դեռ գձուձ հաշիւներով, խռ ու դունի վէճերով...։

Եւ այս տեսակէտէն Պերլինի գաղութը ունեցած է աւելի կամք։ 400 հոգինոց գաղութէն արդէն 18 տղաք հայերէն կը սորվին։ Հոգեւոր հովիւ Գրիգոր Ծ. Վրդ. Չահլամեան, աչքի առջեւ ունենալով բնակարաններու հեռաւորութիւնները— Պերլին Եւրոպայի ամէնէն մեծ քաղաքն է տարածութեան կողմէ— յանձն առած է 4 5 տեղ իրար բերել եւ դասաւանդել։ Այսպէս գաղութիս միութեան վարչութիւնը յաջողած է հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն սորվեցնել մեր տղոց։

Այս տարի ճիշդ օրին տեղի ունեցաւ տղոց տարեկան հանդէսը Ծնունդի առթիւ (կիրակի յունուար 4) իսկ խթման եկեղեցական արարողութիւնը բշ իրիկուն յունուար 5ին։ Երկու հաւաքոյթներուն ալ գաղութը մեծամասնութեամբ ներկայ էր։

Փոքրերու հանդէսը.— Մենք խօթանաստւնի չափ ներկաներ՝ ծնողք եւն. անոնք 25ի չափ դեռակատարներ։ Վառվռուն կած ու կրակ բաներ։ Իւրաքանչիւրը մէկմէկ, երկ-երկու բան ունի արտասանելիք եւ մենք պատրաստ ենք ծափահարելու զիրենք։Որովհետեւ մերն են, մեր հոգին ու մարմինը մեր ապագան։ Ահա հայ դրօշի գոյներով ծրագիրներ գծած կը բերեն մեզի, կ'ուրախանանք, կը հրճուինք որ մանուկներն իսկ գիտեն եւ իրենց մտքերուն մէջ ակօսուած է կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյնին պատկերը։ Մինչ անցնող տարուան անկախութեան տօնին չեմ գիտեր ինչ պատճառով, նոյն այդ դրօշը կը բացակայէր բուն իսկ օրին եւ ... մեծերուն մօտ։

Հանդէսը կը սկսի «Մեր Հայրենիք»ով զոր փոքրերը կը նուագեն ջութակի եւ դաշնակի վրայ. մենք յոտնկայս կ'ունկնդրենք։ Ցեղոյ կուգայ շարքը արտասանութիւններուն։ Ամէնքն ալ հայերէն։ Վարդապետ ուսուցիչը արգիլած է ուրիշ արտասանութիւն։ Հայրենաբաղձ ոտանաւորներ իրարու կը յաջորդեն։ Չարենցի «Ես իմ անուշ» եւն. եւն.։

Ամէնից սիրուն լաւ տունը որ կայ
Այս հին խրճիթն է.

Այլ մանաւանդ աչքի կը զարնէ իր «Մխիթարեան» փայլուն հագուստով փոքրիկ Եղճեանը, որ Փարիզի Սամուէլ Մուրատեանը կը յաճախէ եւ Ծննդեան արձակուրդի առթիւ ծնողքին մօտ կը գտնուի։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ հայերէն խօսիլ չէր գիտեր ու հիմա երկու աղուոր արտասանութիւն իրարու ետեւէ։ Եւ «Իմ Հայաստան»ը արտասանած ատեն կըզգաս ապագայ հայ սերունդին ոգեւորիչ թնդիւնը որ չպիտի ուշանայ...

Ես չեմ մեռնիր,
Քեզ չեմ մոռնար,

Կ'ըսեն անոնք, իբր հայրենիքէն հեռու գաղթական հայորդիներ։

Ծնողներու խնդրանքին վրայ, Տքթ. Հայկ Եղճեան, ձ
վկայեց թէ իր զաւակը ք
ամսուան մէջ Փարիզի Մխ
եաններուն մօտ կրկին հա
կը խօսի ու կը կարդայ։
րակաւ իր հրախտագիտ
յայտնեց Մխիթարեան
րուն, այլեւ մանաւոր
կալութիւն Պերլինի հայ
Միութեան եւ Գր. Ծր
Չահլամեանի որջան քշեն
հայ մանուկները հայ պ
եւ գաղութը իբր ազգայ
ւոր մը պահպանելու
Ցանձնարարեց ու խոստա
քաջալերել եւ զօրավիգ
սանալ։

Ծափահարութեամբ
ցող ճաշէն վերջ, «կապու
պան» եկաւ եւ նուէրներ
տղոց ամէնուն,— Միրգ,
լիք եւն։ Ու մենք բաժնուե
ուրախ եւ ոգեւորուած մե
փոքրիկներէն, որոնք
մանկական ներկայացում
տուեր էին մեզի։

Պ. ՖՐՈՒՆՃ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ

Բրիտանական Պետութեան հովանաւորութեան տակ, յունվ. 7ին Լոնտոնի Արքայական Ակադեմիոյ մէջ բացումը կատարուեցաւ համաշխարհիկ կարեւորութիւն ունեցող ցուցահանդէսի մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրները։

Տաղանդաւոր եւ քաղաքակիրթ հին ժողովուրդի մը 60 դարերու արուեստին կենդանի եւ սրտայոյզ պատկերն է որ կը պարզուի Ակադեմիոյ գմբէթներուն տակ։ Արդարեւ, պարսկական արուեստը կենսունակ եւ ներշնչուն դեր մը կատարած է նախապատմական ժամանակներէն սկսեալ, Յունաստանի զարթօնքի օրերէն ալ առաջ, եւ այսօրուան եւրոպական արուեստին համաշխարհիկ զարգացումի թանկագին օժանդակութիւն մը ընծայած է։

Ցուցադրուած գերազանցօրէն գեղեցիկ առարկաներուն պայծառ պէսպիսութիւնը ի հարկէ առատ ներշնչումի մը աղբիւր պիտի ըլլայ արուեստագէտներուն եւ ամէն կարգի գծագրիչներուն համար, ինչպէս նաեւ հրահանգութիւն մը ընդհանուր հանրութեան։

Այսպիսի ցուցահանդէս մը միջազգային միայն կրնար ըլլալ։ Երեսուն պետութիւններ իրենց նպաստը բերած են փայլուն յաջողութեան համար։ Գըլխաւոր «կնքահայր»ները եղած են Անգլիոյ թագաւորը եւ Պարսից Շահը, յետոյ կուգան երեք ընկերութիւններ, ամերիկեան, գերմանական եւ ֆրանսական, որոնք ցուցադրուած առարկաներուն նախաձեռնութիւնը ստանձնած են։

1926 Հոկտ. եւ Նոյեմ. ամիսներուն Փէնսիլվանիոյ թանգարանին մէջ առաջին միջազգային ցուցահանդէսը եղած էր, մի միայն պարսկական արուեստին յատկացուած։ Մէկ միլիոն ոսկելին արժողութեամբ իրեղէններ ցուցադրուած էին, մօտաւորապէս 1000 առարկայ։ Միեւնոյն ատեն պարսկական արուեստի միջազգային համաժողով մըն ալ կը գումարուէր ամերիկեան նոյն քաղաքին մէջ։ Հոն էր որ որոշուեցաւ երկրորդ եւ աւելի ընդարձակ ցուցահանդէս մը եւ համաժողով մը կազմակերպել եւրոպական մայրաքաղաքի մը մէջ, ինչ որ ահա այսօր տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի մէջ։ Համաժողովին ծախքը հոգացած է Ամերիկացի մը, ցուցահանդէսին եւ ուրիշ յարակից ծախքերուն մեծագոյն մասն ալ ամերիկեան աղբիւրներէն կը հոսի։ Բնականաբար ահագին դրամի պէտք կար երեսուն երկիրներու մէջ ցիրուցան կամ պատրաստուած առարկաները Լոնտոն
ղրկելու, դժուարահաճներ
գելու եւ ձեռնարկին մի
յին վայելուչ կերպարա
տալու համար։

Առարկաները հաւա
ամփոփելու համար հայ
է 30 - 40 հազար
ճամբորդել։ Բանակցութ
կատարել զանազան կա
ռութիւններու եւ անհա
հետ, բան մը՝ զոր կարե
ընել թղթակցութեամբ
պարսիկ կառավարութիւ
զախ ու անվերապահ,
ջերմեռանդօրէն պահպան
նազարեան գանձերը եւ
նանրբին առարկաներ
րազնին ուշադրութեամբ
բայ հանեց ծովէ ծով,
ղրկելու համար զանոնք
աշխարհի, կարծես համ
հիկ մրցումի մը ձայն
ըլլալով։

Ինչպէս ըսինք, ցուց
դէսին իրեղէնները հաւա
են երեսուն երկիրներէ
րիւրէ աւելի հաստատ
ներէ, թանգարան, մա
զարան։ համալսարան,
վարական հաւաքածոն
սոնցմէ դուրս կան հարի
անհատ ցուցադրողներ։
մէջ հաւաքուած չնալ
այս իրեղէններուն չորր
երորդը արտասահմանէն
ուած է։ Շատ թանգարա
ասր համար տակնուվ
ղած են, անհրաժեշտ
ղումներ դադրած են, մին
կարգ մը զաստխօսութ
քանի որ արուեստի պ
թեան իբրեւ նմոյշ
շատ մը առարկաներ
ղրուած են Լոնտոն։ Ա
պով, այս պահուս, պատ
ու գեղարուեստական
րութեամբ Անգլիոյ մայ
ղաքը միակն է աշխարհ

Պարսից Շահին գլխա
ջակիցը եղած է ցուցահան
յաջողութեան համար իր
րողապետը՝ Թիմուրթաշ
կական աւանդութիւնն
տեսակէտը բարձր բռնել
մար։ Պարսիկները միշտ
խանձախնդիր արթնա
ընականէն յամառութիւ
նին իրենց գանձերը իրե
հելու, իրենց տուներ
պարտէզներուն պէս։ Այ
նուապետական տարա
թիւնը բարեբախտաբար
քան խստապահանջ չէ
այս անգամ։ Նոյն իսկ
ներու առջեւ գոց կը
պարսիկ գանձատուններ
ըստութիւնը։ Լորտ
անգամ՝ Պարսկաստան
ցելութեան՝ Արքայական
տեննզարանին սեմէն
չկրցաւ երթալ։ Հետ
շատ մեծ դժուարութեամ

անուոր գանձարաններէն բա-
ր մը դուրս հանել։ Ամէնէն
անուոր պարսիկ սուրբերը այս
րդները թաղուած են, եւ դարէ
որ պարսիկ վեհապետներուն
դմէ նուիրուած յոյժ թանկա-
ն առարկաներ անոնց դագաղ-
երուն մէջ զետեղուած են։ Այս
ոդոտնաթաքայց եւ խորախոր-
ուրդ մենարաններն են որ Պար-
կները շարունակ շփման մէջ
գնեն երկինքին հետ...։ Բիւ-
ւոր ուխտաւորներ սփոփան-
ի եւ ներշնչումի իրենց աղբիւ-
կը գտնեն այս սրբավայրե-
ուն մէջ, որոնք ուղղափառ
արսիկին համար պահած են
ւշտ իրենց մոգական ու հրա-
ագործ ազդեցութիւնը։ Ուստի
արելի է խորհիլ թէ անոր տե-
ին ի՛նչ մեծ սրբապղծութիւն
հեթանոս աչքերու առջեւ ցու-
ադրել արդագիր նուէրները։
այց Շահը եւ արդիական միտ-
ով Պարսիկները յաջողեցան
կատի առնել տալ իրենց երկ-
ին բնական մշակոյթին ցու-
ադրութենէն առաջ գալիք օ-
ուտը. նոյն իսկ իբրեւ յոյս մը
ւելի լուսաւոր ապագայի մը
ամար։ Ցուցահանդէսին հրա-
ալիքներէն մին եղող Սպահա-
ի Արքայական Մզկիթին հո-
աշէն սւագ դրան կաղապարը
պարսիկ կառավարութիւնը ինք
ր ծախքով պատրաստեց. հա-
առակ մասնագիտական եւ ար-
ւեստական բազմաթիւ դժուա-
ութիւններու։

Ամերիկա ոչ միայն դրամա-
կես նպաստեց, այլ նաեւ ար-
ւեստի իր մասնագէտներուն ա-
ակցութեամբ թանկագին ա-
ռարկաներու նպաստն ալ բե-
րաւ։ Հնախոյզ եւ հնապահ բո-
լոր ամերիկեան անհատներ եւ
ամիտէններ առատօրէն բերած են
իրենց մասնակցութիւնը։ գեր-
մանիոյ նմոյշներով. պարսկական
արուեստի եւ հնախօսութեան
տեսակէտով։

Գերման կառավարութիւնը
ր առատաձեռնութեամբ վար
է մնացած միւսներէն, նոյն իսկ
ախնական ծախքերուն ալ
մասնակցելով։

Եգիպտոս, Ֆրանսա, Լեհաս-
տան, Իտալիա իրենց կարելին
րած են Պարսկական Ցուցա-
հանդէսին արժէքը բարձրացնե-
լու համար, Լոնտոն փութացնե-
լով անգերազանցելի առարկա-
ներ, յոյժ հեռաւոր քաղաքա-
կրթութեան մը արժէքը աղա-
ղակող առարկաներ։

Թուրքիա զանցառելի քանա-
կութիւն մը չէր կրնար ըլլալ
այս տեսակէտով։ Պատերազմ-
ներու եւ դրացութեան երկա-
րատեւ շրջանի մը մէջ Թրքա-
կան հաւաքածոները ճոխացած
են պարսկական արուեստի
թանկագին նմոյշներով։ Թուրք
կառավարութիւնը դժուարու-
թիւն չհանելով ընտիր առար-
կաներու ծրար մը փութացուց
Լոնտոն։ Ասոնցմէ ամէնէն կա-
րեւորներն են երեք մեծ ձեռա-
գիրներ, 14րդ դարէն մնացած,
փերեզնեգիկ եւ բազմաթիւ մանրա-
նկարներով, եւ ա՛յնպէս ամբողջ
պահուած, որ արդարեւ նոր գա-
ղափար մը կուտան այդ ժամա-
նակաշրջանին գոյներու ար-
ուեստին վրայ։

Անգլիացի մասնագէտները, Սըր Արնըլտ Ուիլսընի առաջնորդութեամբ, ընտիր ու անթերի յարդարանքով մը անհամար առարկաներուն տուած են իրենց պատշաճագոյն տեղը եւ դիրքը Արքայական Ակադեմիոյ ընդարձակ սրահներուն մէջ, որոնց նմանը ոչ մէկ ուրիշ մայրաքաղաք կրնայ տրամադրել։

Միջազգային գործակցութեան յաջողագոյն ձեռնարկներէն մին ըլլալու կոչուած է այս ցուցահանդէսը։ Այսպիսի գործակցութիւն մը, նոյն իսկ ընդարձակելով նպատակն ու գործողութեան դաշտը, մեծապէս կրնայ սատարել ժողովուրդներու ընկերահաշտ կենցաղավարութեան, ինչ որ թէ՛ քաղաքական եւ թէ տնտեսական կեանքին համար անհրաժեշտութիւն մըն է։

Ցուցահանդէսին ընտրելագոյն գործերէն մին պիտի ըլլայ Պարսկական Արուեստին նուիրուած եռահատոր ստուար գործը որ այս միջոցիս կը պատրաստուի միջազգային մասնագէտներու կողմէ եւ պիտի տպագրուի Օքսֆորտի մէջ։ Տասը երկիրներէ քառասուն գիտուններ կը մասնակցին այս աշխատութեան, որ իր բնիկ նպատակէն ալ դուրս ելլելով, քաջալերութիւն մը պիտի ըլլայ նորագոյն խնդիրներու լուծման, ինչպէս նաեւ վառարան մը համագործակցութեան եւ միահամագոյն ճիգերու ապագայ գործին։

*** Պարսկական Արուեստի այս ցուցահանդէսին մեծ չափով մասնակցած են Պ. Արմենակ Սագըզ, ինչպէս եւ հետեւեալ վաճառականները.— Պ. Պ. Երուանդ Պէկեան (Լոնտոն), Յ. Ինճուճեան, Վ. Իսպիրեան, Քէլէկեան Խան եւ ուրիշներ։ Ցուցադրուած գորգերուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն բուն հայկական կտորներ (գուպա)։ Ցուցահանդէսի Կազմակերպիչ Մարմնին կը մասնակցին հայ մասնագէտներ։

ՍՏԱԼԻՆԻ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳԱՐԱԽԱՆԻ 22 ՁԱՅՆԱԳԻՐՆԵՐԸ

Լեհ. թերթ մը կը հրատարակէ պատմութիւնը գերմանացիի մը, որ 20 տարի Ռուսիա բնակած է։ Գերմանացին արհեստով դաշնակի նորոգիչ էր եւ իր արհեստին բերումով, կը պատահէր որ այցելէ բոլշեւիկ պետերու բնակարանները, նորոգելու համար անոնց դաշնակները։

Օր մը, առաջարկեցին մեքենական երկու դաշնակներ տեղաւորել Ստալինի համար, մէկը անոր Քրէմլինի յարկաբաժնին մէջ, միւսը անոր օդափոխութեան յատուկ բնակարանին մէջ։

Ստալին շատ կը սիրէ նուագել. թէեւ երբեք երաժշտութեան դաս չէ առած, սակայն կը գոհանայ մեքենական դաշնակ նուագելով. անոր ամէնէն սիրական երաժիշտն է Շոփէն։

Լէնինի յաջորդին երկու բնակարանները վրանի կը նմանին հանգստաւէտ կեանքի բոլոր պայմաններէն զուրկ։

Իբր բանւոր, ամէն մարդ կը փութայ անոր ամենափոքր փափաքին գոհացում տալ, նոյնիսկ գուշակել անոր բոլոր փափաքները հակառակ ասոր սակայն, ան միշտ մտահոգ է եւ վրդով վիճակ ունի, իբր թէ բանէ մը վախնար։ Ան միայն իր տան մէջ ծառայող 35 տարեկան խալտեաշ կնոջ մը պատրաստած կերակուրը կ'ուտէ։ Այդ կինը կ'երեւի թէ շատ մտերիմ է անոր։ Բայց եթէ պատահի որ օրը անցընէ իր տունէն դուրս, երբեք ձեռք չի դպցներ իրեն հրամցուած կերակուրներուն եւ միայն իր գրպանի ծխախոտը կը ծխէ։

Եւ իր գիւղական բնակարանին մէջ հաւ կը պահէ, իրեն եւ իր տանտիրուհիին համար։

Ստալին առ հասարակ քիչ կը խօսի եւ հրեաները չի սիրեր։ Չեկայի սպաները որոնք դաշնակի նորոգիչին կ'ընկերանային, երբ Ստալինի տունը կ'երթար, հարցուցած են իրեն թէ հրեա՞յ չէ։ Սպաները ըսած են թէ Ռ փողի մէջ ուր կը գտնուի Ստալինի ամարանոցը, բազմաթիւ հրեաներ կային, գրս բոլորն ալ հեռացնել տուած է։

Իսկ Գարախան արտաքին գործավար Լիտվինովի օգնականը մեծ երաժշտասէր մըն է։ 22 ձայնագիր գործիքներ ունի աւելի քան 2000 բոլորակ։ Իսկ իր պետը Լիտվինոֆ ոչ կը նուագէ, ոչ ալ մտիկ կ'ընէ։ Բայց անոր տղաքը դաշնակ կը սորվին եւ Մոսկուայի Երաժշտանոցին ուսուցիչները կանոնաւորաբար անոր տունը կը յաճախեն դաս տալու համար։

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆ

«Մորնինկ Փոսթ» երեւան կը հանէ բոլշեւիկեան բրոբականտի ճարտար եւ քօղարկուած եղանակ մը։

Տղոց յատուկ եւ շատ տարածուած անգլիական տարեգրքի մը մէջ. երեք յօդուածներ կան, գրուած Ռուսիոյ մէջ շրջագայութեանց մասին։ Հեղինակն է «Մոսկու Հիւս» շաբաթաթերթի տնօրէնուհին Աննա Սթրոնկ։ Այս թերթը կապ ունի բոլշեւիկեան կազմակերպութեանց հետ, քանի որ բառ առ բառ կը հրատարակէ Մոսկուայէն անթելով կատարուած բոլշեւիկեան յայտարարութիւնները, ամէն անգամ որ ուղղուած ըլլան Անգլիոյ աշխատաւորներուն։

Անգլիոյ կառավարութիւնն արդէն քանիցս բողոքած է բրոբականտի այս եղանակին դէմ։

Աննա Սթրոնկի այս յօդուածները Ռուսիոյ մէջ ժողովուրդին կեանքը կը նկարագրեն շատ հպարտաւոր գոյներով եւ կը յայտնեն օրինակ, թէ յեղափոխութենէն ի վեր այս երջանիկ արարածները կը վայելեն աշխատանքի նոր օրէնքներու բարիքները, թէ անոնք տարին ամիս մը արձակուրդ կը ստանան ճամբորդելու եւ շրջագայութիւններ կատարելու համար եւն.։

Տարեգրքին տպագրիչները կը խոստովանին թէ չեն անդրադարձած այն խաղին եւ խոստացած են յաջորդ տարի աւելի ուշադիր ըլլալ։

ԺԸՆԵՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ազգ. Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբի աշխատանքներուն մասին տրուած տեղեկագրով մը եւ լսեց այդ առթիւ արտասանուած ճառեր։ Ցետոյ վաւերացուց, Համաեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին ընդունած բանաձեւը, որով Ռուսիա, Թուրքիա եւ Իսլանտա կը հրաւիրուին մասնակցելու միմիայն տնտեսագիտական աշխատանքներուն։ Եօթը պետութիւններ այս սահմանափակ մասնակցութիւնն իսկ կանխահաս գտան։ Խորհուրդը կազմեց 9 հոգինոց յանձնախումբ մը, որ Սեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի տիրող երկրագործական տագնապին առաջքն առնելու համար, վարկային միջազգ. կազմակերպութիւն ստեղծելու յատուկ ծրագիր մը պիտի մշակէ եւ ներկայացնէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱՆՔ ԵՒ ՊԱՐ

Լուսաւորութեան գործավարը նոյեմբերին Երեւանի մէջ բացաւ մարմնամարզական եւ պարային արուեստանոց մը 3 տարուան դասընթացքով։

Այս դասընթացքներուն նպատակը պիտի ըլլայ մարզիչ պատրաստել երկրորդական վարժարաններուն համար։

Մարմնամարզին կարեւորութիւնը հետզհետէ կը շեշտուի արդի կեանքին մէջ։ Սակայն պետական գիտական խորհուրդը, նկատի առնելով կշռոյթին նշանակութիւնը աշխատանքի, հանգստի եւ արուեստի մէջ, ինչպէս նաեւ կարեւորութիւնը ժողովուրդին ֆիզիքական եւ գեղարուեստական դաստիարակութեան գործին մէջ, յանձնարարեց մարմնամարզի պասերուն մէջ աւելցնել կշռոյթի եւ պարի բաժիններ։ Այսպէս մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ստեղծուեցաւ պարի, ձեւընկալ կշռոյթներու, գեղասանական շարժումներու մասին։

Ուստի առաջին առթիւ պիտի պատրաստուին դասատուներ, որոնք պիտի մարզեն նախակրթարաններու աշակերտները, սկաուտական եւ երիտասարդական միութիւններու անդամները։ Օփերայի, գեղասանական, շարժանկարչային, պարագրական, արուեստանոցներու մէջ մասնաւոր աշխատանքներ պիտի կատարուին, որպէսզի գիմախաղի, կշռոյթի, պարի, ձեւընկալ շարժումներու, գեղասանական խաղերու հանդէսներ տրուին յեղափոխական տօներու ընթացքին։ Պիտի մշակուին ժողովրդական պարերն ու խաղերը։

Արուեստանոց կրնան մտնել 15 տարեկանէն վեր եօթնամեայ վարժարանի շրջանաւարտները, որոնք թոշակաւոր պիտի ըլլան։ 4 տարեկան մանուկներուն համար բացուած է պարի մասնաւոր դասընթացք մը։

Այս արուեստանոցին մէջ ձուլեցան պարի քանի մը դասընթացքներ, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունէին Երեւանի մէջ Դուրինեանի, Սիրունեանի եւ Արիստակէսեանի անուններով։

ԴԷՄ ԴԷՄԻ

Երբեք հայ ժողովուրդը չպիտի սիրէ Երեւանի բոլշեւիկները, չպիտի կապուի անոնց, չպիտի հաւատայ, ինչպէս հաւատաց ու խաբուեցաւ ժամանակին։

«Խորհրդ. Հայաստան» բազմաթիւ ապացոյցներ կուտայ այս մասին։ Ամէն օր կը գրէ եւ կը հաստատէ թէ հայ գիւղացին կարելի քաջութեամբ կը կռուի նոր մարզպաններուն ճնշումին ու բռնութիւններուն դէմ։

Օրինակ մը շատերուն մէջէն —

«Դիլիջանի շրջանին քանի մը գիւղերուն մէջ մեր ղեկավար աշխատողներուն դասալքութեան եւ օպորտունիստական գործունէութեան հետեւանքով ձախողման կ'ենթարկեն մեր տնտեսական ու քաղաքական կարեւոր պայքարները։ Կոմունիստ ընկերներ, որոնք գիւղի ընկերվարական շինարարութեան ճակատէն դասալիք կ'ըլլան՝ վախնալով անխուսափելի դժուարութիւններէն, կը սկսին անցնիլ մեր դէմ կռուող ուժերու, կուլակներուն կողմը։

Այսպէս Ղըլղաթ գիւղացի կոմունիստ Վարդան Գազարեան ամէն ճիգ թափեց եւ քայքայեց կոլխոզը, մահափորձի ենթարկել տուաւ Արամ Խաչիկեանը։

Նորաշէն գիւղին խորհուրդին նախագահը եւս, որ ամէն օր կ'աշխատի խափանել կոմունիստ կուսակցութեան որոշումներու գործադրութիւնը»։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԿՈՉԸ)

Ինչպէս յայտնի է, տնտեսական տագնապին եւ գործազրկութեան երեսէն հայ աշխատաւորները սկսած են արձակուիլ քիչ մը ամէն տեղ։

Աղքատախնամը Հոկտեմ. ամսուան մէջ 325, Նոյեմ. ամսուն 584 եւ Դեկտեմբեր ամսու մէջ 695ի մօտ տաք կերակուրի մասնաւոր տոմսեր բաժնած է գործազուրկ հայրենակիցներու եւ վստահ է որ Յունուար եւ Փետր. ամիսներուն մէջ, անոնց թիւը հազարը պիտի անցնի։

Այս ցաւին դէմ դրական միջոցներ ձեռք առնելու մտադրութեամբ եւ *Առժամեայ Միացեալ Ընկերութիւն* մը կազմելու համար, Աղքատախնամը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջականերու բոլոր Հայրենակցական Միութեանց, բարեգործական եւ բարեսիրական ընկ.ց ներկայացուցիչները, Յունուար 25ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Աղքատախնամի գրասենեակը, 17, Rue Damesne, Մեթրօ՝ Թօլպիաք։

Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներելի չէ որ եւ է Ընկերութեան համար կրաւորական դիրք բռնել այս առթիւ։

(կնիք)

ՎԱԼԱՆՍ — Շապին Գարահիսարի Արեւմտ Դաշտի «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ յունուար 18ին առտուն եւ տեւեց մինչեւ կէս օր։ Տեղի ունեցան ընդհանուր հաշուետուութիւն եւ վարչական կազմին մէջ փոփոխութիւն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ», ամսագիր բժշկական եւ առողջապահական։ Ա. տարի, թիւ 1։ Տէր եւ տնօրէն Տօքթ. Միհրան Կ. Քէշիշեան, 126 Rue Legendre, Paris։ Տարեկան բաժնեգին 40 ֆրանք կամ 2 տոլար։

ՍԱՅԱԹ-ՆՕՎԱ (տաղեր)։ Մատենաշար «Ջահակիր» թիւ 9։ Տպ. Հրազդան, Պէյրութ, 1931, գին 7 ֆրանք։ Հասցէ.— V. Kévorkian, B. P. 409, Beyrouth, (Liban)։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Սեղանակիցները կը կազմէին սուական մեծ թիւ մը եւ երկուքն էին։ Ճօրճ Փոքս կը գրաւէր սեղանին գլուխը, իր աջ կողմը ունենալով Նուրի փաշան եւ ձախը Ճէլալէտտին Արիֆ պէյը։

Թէեւ ես պաշտօնապէս եւ մենախիստ կերպով կը փնտռուէի, այց յաղթանակով գինովցած ուրքերը մապաչափ չկասկածեցան որ իրենց կը սեղանակցէի։ Արինները ի վեր կէս կուշտ կէս սոված Թուրքերը անխտիր մէկ խորժակ ունէին համեղ ու համադամ կերակուրները ա՛լ աւելի համեղցնելու իրենց անսպառ տամութիւններով. բայց վերեւ իշուած երկուքը, վերջի վերջոյ, արձան ընդհանուր խօսակցութեան հերոսները։

Ճէլալէտտին Արիֆ պէյը, իր ըսելով, դատական նախարար, հազիւ կրցեր էր գիշերանոցով ինքզինք ձգել նաւակ եւ անցնիլ ասիական ափը, ինքզինքը ազատելով անգլիական հետախոյզներու ճանկերէն։ Թալէաթ Էնվէրեան պարտութիւնը ան սկիզբէն ի վեր համարեր էր վաղանցուկ բան մը եւ աւելի շուտ՝ վերջնական աղէտը Թրքական ինքնագիտակցութեան։ Քէմալական շարժումը, ճիշդ այն ժամանակ, երբ սուլթաններու «անպարտ» մայրաքաղաքը «անհաւատներուն» ձեռքն էր, մեծագոյն փաստն էր իր մարգարէական շունչին։ Փոքր-Ասիական շարժումը ո՛չ միայն դրական լուծում պիտի տար Թրքական հարցին՝ Օսմանեան պետութեան սահմաններուն մէջ, այլեւ նոր ուղի մը պիտի բանար դէպի այն պատմական դերը, որ Թուրքերուն էր վերապահուած, իր կարծիքով անշուշտ։

Դատական նախարարը հսկայ էր մարմնով եւ նոյն համեմատութեամբ երազող եւ ակնկալութիւններով օրօրուն։ Բնականէն զուարթաբարոյ, ան ամբողջապէս լաւատես էր դէպի քէմալական շարժման վերջնական յաղթանակը։

Նուրի փաշան Պոլիս չէր եղած այն ժամանակ, երբ դաշնակից զօրքը հոն մտաւ եւ այդ՝ փոքր ուրախութիւն չէր պատճառեր իրեն. քէմալական յաղթանակի շնորհիւ էր որ վերադարձեր էր Տաճկաստան, բայց իր եղբօր (Էնվէրի) նման, ինքն ալ սուլթանական գոնէ չափաւոր վարչաձեւը կը նախընտրէր հանրապետական կամ ա՛յլ կարգի վարչաձեւերէ։

Իր ըսելով, 32 տարեկան էր (1921ին) ինքը, կեանքին կէսը զինուորական ծառայութեան մէջ անցուցած։ Թուխ բայց նուրբ դիմագծով, միջահասակ, աւելի շատ նիհարի տուող, այլ վայելչակազմ, մազերը արդէն բաւական ձերմկած էին։

Թեթեւ խօսակցութիւնը լըրջութեան սահման մտնելուն պէս, Նուրի փաշան իր բաճկոնակի գըրպանէն հանելով ադամանդակուռ ժամացոյց մը, Փոքսի եւ ապա բոլոր սեղանակիցներուն ցոյց տուաւ ու ըսաւ.

— Ես միաժամանակ երիտասարդ եմ եւ ծեր։ Այս ժամացոյցը նուէր ստացայ եղբօրս փառքի առաջին օրերուն։ Սուլթան Ապտիւլ Համիտ տուաւ, ի նշան այն գնահատանքին, զոր ունէր Էնվէրի ծառայութեան հանդէպ։ Երազի օրեր էին։ Մեծ յոյսերու օրեր, մանաւանդ։ Թէեւ դեռ պատանի, ես առաջնորդուեցայ զինուորական ասպարէզ, որովհետեւ մեր մեծ երազներուն իրագործումը նոր սերունդէն կը սպասուէր։ Անձնապէս չէի սիրեր սուլթան Համիտը բայց խորին ակնածանք մը ունէի իրեն հանդէպ։ Այս ժամացոյցիս պէս, ես անոր անձին մէջ կը տեսնէի մեր ազգային նկարագրին քարերը, որոնք յատկապէս մեր ժամանակներուն եւ մեր աշխարհագրական-քաղաքական պայմաններուն մէջ, բացարձակ անհրաժեշտութիւններ կը համարէի մեր ազգին եւ պետութեան համար։ Ինձ հետ այս ժամացոյցը շատ տեղեր եւ շատ պայմաններ տեսաւ։ Ես անկէ բաժնուած չեմ, ոչ այնչափ որովհետեւ սուլթանին նուէրն է եւ կամ ադամանդակուռ է, այլ որովհետեւ տեսակ մը մարմնացում է՝ մեր նոր պայմաններուն եւ հին աւանդներուն։

«Սուլթան Համիտ վատ կողմեր ունէր, բայց զինք մօտէն ճանչցողը միա՛յն կրնայ զգալ թէ արտաքին ճնշումները ի՛նչքան հորկադրեցին զինք՝ գիտակցօրէն անխիղճ գործեր կատարելու։ Պետական մարդու յստակատեսութիւնը անոր մէջ անշքացուցած էր անձնական բարի համբաւի արժէքը։ Եթէ մեր ղեկավարներէն բաւական թուով մարդիկ այդ հանգամանքն ըմբռնէին, մենք այսօրուան վիճակին չէի՛նք հասնիր անկասկած»։

Մինչեւ որ ադամանդակուռ ժամացոյցը երկար սեղանին շըրջանն ըրաւ, Նուրի փաշան տաք շունչով մը դուրս բերաւ իր հոգիին պատկերը— այնքա՛ն հարազատ, որքան իր նախահայրերուն՝ Թրքաստանի տափաստաններուն մէջ։

Այդ բոլորը սակայն, կը շոշափէր անցեալը, իսկ մենք առանձնապէս կը հետաքրքրուէինք ներկայով— քէմալական շարժման իսկական ձգտումովը։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

եկող օտարականին բարոյականին մասին խոր քննութենէ մը եւ անոր ինքնութեանը մասին անհրաժեշտ ստուգումները կատարելէ վերջ։ Անկից զատ, եթէ օտարականը եկած է իբր աշխատաւոր, բնակութեան իրաւունքը կը տրուի օտար աշխատաւորներու սպասարկութեան համամտութիւնն ստանալէ վերջ միայն։

«Անբաղձալի օտարականներու դէմ հետեւեալ միջոցները կը գործադրուին, 1) կանոնաւոր ինքնութեան թուղթ չունեցողները կը վերադարձուին իրենց երկիրը— 2) Մեր երկրին հանդէպ հաւատարմութեան եւ իրենց անհատական բարոյականին մասին բաւարար երաշխիքներ չներկայացնող օտարականները կը զրկուին բնակութեան իրաւունքէ,— 3) 1849 դեկտ. 3ի օրէնքին 7րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, Ներքին Նախարարին հրամանագրով, երկրէն կ'արտաքսուին։

«Այս միջոցին կը դիմենք այն օտարականներուն դէմ, որոնց ներկայութիւնը մեր երկրին մէջ, վտանգ մը կրնայ կազմել ընդդէմ հանրային կարգի եւ ապահովութեան։ Այս մասին, օրինազանցումները կամ անսաստումները կ'ենթարկուին դատական խստութեանց։

«Ոստիկանական տնօրէնութիւնը կը կատարէ բազմաթիւ եւ մանրակրկիտ ստուգումներ, ապահովելու համար խիստ գործադրութիւնը արտաքսման հրամաններուն եւ դատարան յանձնելու համար բոլոր այն օտարականները որոնք դէմ գործած են իրենց մասին տրուած որոշումներուն։

«Այս պատճառով, յանցաւորներու դէմ կատարուած դատական հետապնդումներու թիւը 1929ին եղած է 557 եւ 1930ի առաջին 11 ամիսներուն 511, միայն Փարիզի մէջ։

«Օտարականներու հսկողութիւնը սաստկացնելու համար, որոշուած է որ ոստիկանութեան կեդրոնին մէջ հաստատուած յատուկ սպասարկութենէն զատ, արուարձանի իւրաքանչիւր ոստիկանութիւն ունենայ օտարականներու յատուկ իր արձանագրութիւնները։ Այսպէս, օրը օրին կատարուած քննութիւններ եւ ստուգումներ թոյլ պիտի տան լաւագոյն կերպով հսկելու Փարիզի բնակչութեան ապահովութեան վրայ։

Երկրագործական տագնապին շուրջ

Ազգերու Դաշնակցութեան Եւրոպական յանձնախումբը հետեւեալ տրամադրութիւնները ընդունեց իբր դարման կեդրոնական Եւրոպայի մէջ տիրող երկրագործական տագնապին։ Նախաբանի մը մէջ, յանձնախումբը կը յայտնէ թէ կեդր. Եւրոպայի մէջ տիրող երկրագործական տագնապի սաստկութեան հետեւանքով, անհրաժեշտ է որ եւրոպական պետութիւնները անմիջապէս սկսին իրարու օժանդակել, առանց սպասելու ցորենի համաժողովին որոշումներուն, քանի որ ան մարտին պիտի գումարուի Հռոմի մէջ ուսումնասիրելու համար երեւոյթը ամբողջ աշխարհի մէջ։

Յանձնախումբի որոշումները երեք մասի կը բաժնուին. Ա.—1930ի բերքին աւելցուքը սպառել Եւրոպայի ներածող երկիրներուն մէջ, առանց նեղելու անոնց ազգային տնտեսութիւնը։

Բ.— Այս նկատումով յանձնախումբի նախագահը փետրուարի ընթացքին պիտի հրաւիրէ եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչները, անոնց հետ խորհրդակցաբար գտնելու եղանակ մը, որով կարելի ըլլայ ներածող եւ արտածող երկիրներուն միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացնել։ Գ.— Երկրագործական վարկի հարց։ 10 հոգինոց յանձնախումբ մը պիտի նշանակուի, որ Եւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբի մայիսի նիստին պիտի ներկայացնէ երկրագործական վարկային կազմակերպութեան մը ծրագիրը, միջազգային հիմերու վրայ։

Փարիզի թուրք դեսպանը

Թուրքիոյ փարիզեան նոր դեսպանը Մունիր երեքշաբթի օր իր լիազօրագիրը ներկայացուց Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Զաւարեան խումբի վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 186 Ave. Verdun Իսի լէ Մուլինօ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ընկ. Բենօէ կը խնդրուի ներկայ ըլլայ այս ժողովին։

ԳԱՐԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Բաքէն Սիւնի եւ Կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի կազմակերպած տարեկան բանախօսութիւններու երկրորդը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 3ին, վարժարանին դահլիճին մէջ, 26 Rue Troyon, Sèvre։ Կը խօսի՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան։ Նիւթ՝ «Մխիթար աբբահօր կեանքն ու գործունէութիւնը»։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Տիկ.— Ս Թ.— 70։
Վիէն, Ս. Ե.— 35։
Քան, Յ. Ս.— 35։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.00ին. 71 Ave. Kléber։ Կը կարդացուի Տիկին Շ. Խանզատի «Հին Թիֆլիզը եւ Սանդուկեանի տիպերը» աշխատութիւնը, որմէ յետոյ տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւն։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Կուկունեան խումբի կողմէ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՆԵՐԿԱՅԻՍ կը յայտարարուի թէ Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան Հուլլ-Դարիէրի էսմէրեան կալուածին մէջ 7 բնակարաններ տրամադրելի ըլլալով, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, տեղեկանալու համար վարձակալութեան պայմաններուն։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներնուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy les Moulineaux, (Seine)։

Ծանօթ։ «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վռամշապուհ Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապէլ (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Իւղաբեր։ Կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ։ Իմացնել՝ Karagueussian Home, La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs, Loir et Cher, France.

— Կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի Պայծառ Քէօրիւքճեան որ քանի մը ամիս առաջ Պօրտօէն եկած է Փարիզ իր 3 տարեկան զաւակին հետ։ Մինչեւ այսօր իր հասցէն յայտնած չէ իր ամուսնոյն։ Շապին Գարահիսարի Հայր. միութենէն եւ հայրենակիցներէ սրտպողաբար կը խնդրուի վերոյիշեալ կնոջ հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Կ'ուզուի երիտասարդ triporteur մը որ գիտնայ լաւ ֆրանսերէն։ Դիմել Խաչիկեանի, 65 Rue St. Anne, Փարիզ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ցոյցը, ճոխ բովանդակու[թեամբ] եւ հերոսներու նկարներ[ով] ... մել Ճարալեանի, 14 Rue Fare, Marseille. կամ Յ[առաջի] վարչութեան։

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախ[ք]ով 6.50 ֆր.։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԻՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
24 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1476 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԴՐԱՄ

Ի՛նչ խօսք որ գաղութներու մէջ մեր մտահոգութեան գըլխաւոր խնդիրը կը կազմէ Նոր սերունդին հարազատ կրթութիւնը։

Բուն բառով՝ անոր փրկութիւնը։

Իր ժողովուրդէն կտրուած սերունդ մը պերճանք է միայն։ Իրական կորուստ։

Դաշնակցութիւնը, իր քաղաքական եւ յեղափոխական աշխատութեանց կարգին, մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայէ եւ այս կենսական հարցին։ Սրտանց կը տրամադրէ իր միտքն ու սիրտը։ Իր կորովը ու ճիգը։ Առանց վերապահութեան կ'ողջունէ այն բոլոր ձեռնարկները որ կը կատարուին այս ուղղութեամբ։

Եթէ միայն այս ճակատին վրայ կարելի ըլլար լուծեան տապարտել սնոտի վէճերը, եւ լեզու գտնել լուրջ գործակցութեան համար, ի հարկէ տասն անգամ աւելի արդիւնք պիտի տային թափուած աշխատանքները։

Եւ գլխաւորաբար այս հիմնական հարցն է որ կը զբաղեցնէ զ. եթէ այնքան ամուր փարած ենք ցիրուցան գաղութներ մինչեւ կեդրոնական կապ մը հաստատելու ծրագրին։

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը կ'աւետէր թէ Նիւյրքեան րդասանը տարեկան 20.000 տրախմի (մօտ 7000 ֆր.) տկացուցած է Լիփազմայի ազգ. վարժարանին։

Լիփազման մէկն է Աթէնք-Պիրէօնի այն չորս գաղթականներէն, ուր ունինք հոծ բազմութիւններ։ Եւ քանի մը եսակ դպրոց։

Ինչ որ ազգ. վարժարան կը կոչենք, յարմարցուած շէնքն է, ժամուն հետ խառնուած։ Առաջին անձրեւին՝ պատուհաններուն պատերը կը ճեղքուին, կը թափին։ Քանի մը գրադան-նստարան աւելի շինելու համար, ստիպուած են հանգանակութեան դիմել։ Եւ իբրեւ դպրոցի շէնք, ամենէն բախտաւորներէն մէկը համարուած է այս փայտաշէն թշուառութիւնը... Դպրոցը ունի 165 աշակերտ, որոնց 95ը մանկապարտէզի սաներ։ Բարեգործական [illegible] է հինգ՝ անգամ[illegible]կի, եւ տարեկան բացը կը փակուի զանազան միջոցներով։ Իշդ տեղն է որ կը հասնի տարեկան 20.000 տրախմին։

Բայց, ինչպէս ըսինք, Լիփազման մէկն է միայն։ Երրորդը՝ բրեւ հայաշատ կայան։

Տասը վայրկեան անդին ունինք աւելի բազմահայ կայան մը, Քոքինիա, 5-6000 բնակչութեամբ, եւ ազգային եւ մասնաւոր դպրոցներով։ Շէնքի տեսակէտով մխիթարութիւն կը պատճառեն միայն Զաւարեանը, զոր շինած է Ամերիկայի Նպաստ Խաչը, եւ ամերիկեան վարժարանը։ Բոլոր պատկերը մանկապարտէզին,— մօտ 300 մանուկներ թխմուած փայտաշէն, մոմլաթով ծածկուած տաղաւարի մը մէջ։ Ենթակայ, անձրեւի, արեւի, հովի եւ փոշիի քմահաճոյքներուն։

Եւ տակաւին ունինք Ֆիքսն ու Սինկրուն, ուր գլուխները քարէ քար կը զարնուին, տեղ ճարելու, ամսական բացերը գոցելու, անձրեւէն կամ արեւէն պաշտպանուելու համար։

Աւելի քան երկու հազար մանուկներ կը մեծնան տախտակներու եւ թիթեղի կտորներու տակ։ Զարհուրելի թշուառութեան մէջ։

Եւ մարդիկ ուժ կը զգան դիմանալու այդ բոլոր տառապանքներուն, միշտ հաւատալով հեռաւոր եւ բախտաւոր օրերու...

Նոյնքան մռայլ է պատկերը Նոր Յունաստանի, մանաւանդ Սելանիկի մէջ, որ տակաւին ունի կայանարնակ բազմութիւններ։ Եւ հարիւրաւոր բոկոտն, գլխաբաց, ցնցոտիներով պատսպարուած երախաներ, որոնք դպրոց կ'երթան, յաճախ մատիտ մը, տետրակ մը, թաշկինակի մը կարօտը քաշելով։

Ու մռայլ է, նաեւ, Սուրիոյ մէջ, ուր աւելի մեծ համրանք մը տարին 5-6000 աշակերտ կ'արտադրէ։ Այս էջերուն մէջ յաճախ նկարագրուած է թշուառութիւնը այդ սերունդին, որ ամբողջովին կրնայ փրկուիլ, պարզապէս ձեռք ձեռքի տալով։ Աշխատանքով ու դրամով,— երկուքն ալ շատ վար՝ մեր ուժերէն։

Ահա երեք տարի է որ անդադար կը ճուան Տէր Զօրէն — սարսափներու անապատէն— ողորմելի գումարի մը, 40.000 ֆրանքի համար, որպէսզի դպրոց եւ եկեղեցի շինեն։ Իսկ Միջագետքի մէջ, Մուսուլի խորերը հաստատուած Նոր գիւղերը (Հավրեզք) ի զուր իրենց աչքերը ուղղած են դէպի Փարիզ եւ Ամերիկա, շատ աւելի ողորմելի գումարներու համար։ Եւ միշտ ի խնդիր Նոր սերունդի փրկութեան։

Հառաչանքները կամ աքլորամարտնե՞րն են որ պիտի ապահովեն այդ փրկութիւնը...

Տակաւին քանի՞ տարի պէտք է անցնի, որպէսզի համոզուինք թէ ամէն բան այսպէս բախտին ձգելով, մեր արմատն է որ կը փորենք։

Եթէ չկայ ուրիշ հրաշագործ ուժ մը, գոնէ թող սա հազարաւոր մանուկներուն կրակոտ աչքերը խղճահարութեան կանչեն մեզ։

Թող անոնց անմեղ նայուածքը աշխատանքի եւ կազմակերպութեան մղէ մեզ։

Շ.

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐԷ ՎԵՑ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՍՊԱՆԵՐ?

Հալէպ հրատարակուող «Թէգատտիւմ» թերթը, հետեւեալ շռնդալից լուրը կը հրատարակէ.

Շատ ստոյգ աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք որ Թուրք կառավարութիւնը 6 օտար սպաներ ձերբակալած եւ մահուան դատապարտած է, հասկցած ըլլալով որ անոնք քրտական ապըստամբութեան մասնակցած են եւ անոր ընդհ. ղեկավարութիւնը վարած։ Այս սպաները կը պատկանին քիւրտերու օգնող պետութեան մը։

Մինչեւ հիմայ այն կարծիքը կը տիրէր թէ՝ օտար պետութիւն մը (ակնարկութիւնը Անգլիոյ համար է) միայն դրամ, զէնք եւ բարոյական օժանդակութիւն կը տրամադրէր քրտական շարժման. սակայն այժմ որոշապէս հասկցուեցաւ որ ուղղակի ղեկավարներ ալ տրամադրած է՝ կազմակերպելու ապստամբութիւնը։

Մեզի այս լուրը տուողը ըսաւ նաեւ թէ, այդ օտար պետութեան Թուրքիոյ դեսպանը յայտնած է որ այդ սպաները իրենց կառավարութեան հետ ոեւէ կապ չունին, այլ իրենք իրենցմէ մղուած են այդ շարժման, որով Թուրք իշխանութիւնները կրնան ուզած ձեւով դատել զանոնք եւ նկատել լրտես կամ ապստամբ։ Ասոր վրայ սկսած են քննութիւններ։ Հակառակ բոլոր աշխատանքներուն, ձերբակալուած սպաները ոչ մէկ խոստովանութիւն ըրած են։ Դատարանը յուսահատ զանոնք խոստովանեցնելու փորձերէն, մահուան վճիռ արձակած է անոնց մասին։ Վճիռը չգործադրուած, դարձեալ փորձած են խոստովանցնել, սակայն ի զուր։ Անապատ տեղ մը վեց սպաներն ալ գնդակահարուած են։

Այս լուրը Թուրքիոյ մէջ շատ գաղտնի պահուած է եւ մամուլն ու հեռագրական գործակալութեանց արգիլուած է արծագանգ ըլլալ։ Այս բոլորը պատմողը մեզի, ներկայ գտնուած է այդ սպաներու դատավարութեան եւ լաւատեղեակ է բոլոր անցուդարձերուն։ Ան կը յայտնէ նաեւ թէ այդ սպաները անգլիացի են։

ԽԱԲՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի մէջ, նպարավաճառ հայրենակցի մը Նիկողոս Նիկողոսեանի բողոքին վրայ, ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ, երեւան հանելու համար մէկը, որ իբր ելեկտրական աշխատանքներու ձեռնարկու, տուներու մէջ կատարուելիք կարգ մը աշխատանքներ կը ստանձնէր, տանտէրներուն ստորագրել կուտար մուրհակներ, մաս մը կանխիկ գանձելէ յետոյ կ'անհետանար։

Քննութեան ընթացքին երեւան ելաւ որ նոյն գիւղը բնակող բազմաթիւ Հայեր զոհ գացած են այս խաբեբային, որ Ժորժ Լէման անուն ֆրանսացի մըն է։ Մարդը բանտարկուած է։

ՀԱՅԵՐ Կ'ԱՅՐԻՆ ՊՈԼՍՈՅ ՀՐԴԵՀԻՆ ՄԷՋ

Գրեր էինք թէ յունուար 18ին Պոլիս հրդեհ ծագած է, որուն զոհ գացած են տասնեակ անձեր։ Այրած շէնքն է Կալաթայի Յակոբեան խանը։ Զոհերուն մէջ կան երկու Հայեր, Յարութիւն Ֆրէնկեան մեռած, ծանրապէս վիրաւորուած է Հայկ Յովակիմեան։ Մնացեալները մեծ մասամբ Թուրքեր են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԹԷԿԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՏԱՊԱԼԵՑԱՒ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ ի՞նչ դժուարութիւններէ վերջ կազմուեցաւ Սթէկի դահլիճը, որ 7 ձայնի առաւելութեամբ խորհրդարանին առջեւ, յաջողեցաւ փրկել իր կարճատեւ կեանքը, 41 օրուան համար միայն։ Նախորդ օր հարցապնդման մը առթիւ վարչապետը ստիպուեցաւ վստահութեան հարց դնել, եւ 10 քուէի տարբերութեամբ դահլիճը ինկաւ։ Հարցապնդումը ուղղուած էր երկրագործական Նախարարին ցորենի մասին մէկ յայտարարութեան առթիւ, որ սակարանի մէջ շահագիտութիւններու տեղի տուած էր։ Նախարարին կողմէ յայտարարուած էր թէ ցորենին գինը պիտի բարձրացուի 175ի, եւ թէ հաւանաբար մօտ ատենէն, Ֆրանսա պիտի ստիպուի 6 միլիոն կենդինար ցորեն ներածել։

Նախարարին այս յայտարարութիւնը արդէն մէկ քանի օրէ ի վեր բուռն վէճերու տեղի տուած էր դահլիճին մէջ իսկ, որ Նախորդ կէս օր երկարատեւ եւ փոթորկալից նիստ մը ունեցեր էր եւ կ'ըսուէր թէ երկրագործական Նախարարը հրաժարական տուած է։ Ու Երեսփ. ժողովի վերջին նիստին, շատեր կը սպասէին որ Պ. Սթէկ փրկելու համար դահլիճը, պիտի ներկայանայ երկրագործական նոր Նախարարով մը։ Զորեքշաբթի իրիկուընէ իսկ երեսփոխաններէն շատերը համոզուած էին թէ դահլիճը չպիտի կրնայ տոկալ հարցապնդման, եթէ պաշտպանել փորձէ երկրագործական Նախարարը։ Այդպէս ալ պատահեցաւ։

Բացուած է ուրեմն նոր տագնապ մը, որուն ելքը դժուար է կանխատեսել Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի ներկայ կազմը նկատի առնելով։ Մէկ քանի թերթեր սկսած են դարձեալ մէջտեղ նետել Լուի Պարթուի, Լաւալի եւ Թարտիէօի դահլիճին մէջ առեւտրական Նախարար Ֆլանտէնի անունները։ Սակայն առայժմ ճշդուած ոչինչ կայ։

Պարսկաստանի նոր դահլիճը

Պարսկաստանի դահլիճը հրաժարած ըլլալով, Շահը նախորդ վարչապետին յանձնեց նոր դահլիճի կազմութեան հոգը։ Ատրպատականի ընդհ. կառավարիչ Ալի խան Մանսուր նշանակուեցաւ ներքին Նախարար։ Պաղտատի դեսպանը Ինայէթուլլահ խան՝ ազգ. տնտեսութեան Նախարար։

Իրաք եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Երէկ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ հոգատարութեանց մնայուն յանձնախումբի աշխատանքներու մասին ներկայացուած տեղեկագրով։

Տեղեկագիրը կը յիշատակէ այդ յանձնախումբին կողմէ քննուած հարցերը, մանաւանդ Իրաքի մասին անոր պրպտումները թէ հասա՞ծ է այն աստիճանին որ կարենայ հրաժարիլ անգլիական հոգատարութենէն եւ մօտաւոր ապագայի մէջ ստանձնէ ինքզինքը կառավարելու պատասխանատուութիւնը, առանց որեւէ հոգատար պետութեան մը օժանդակութեան եւ խորհուրդին։

Անգլիոյ արտաքին Նախարարը Հէնտըրսըն այս առթիւ ներկայացուց քանի մը դիտողութիւններ եւ որովհետեւ հոգատարութեանց յանձնախումբը մանրամասն տեղեկութիւններ կ'ուզէր Իրաքի հասունութեան մասին, յայտնեց թէ այդ մասին անգլ. կառավարութիւնը ընդարձակ տեղեկագիր մը պիտի ղրկէ։ Անգլիոյ Ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ կնքուած դատական նոր համաձայնութեան մը մասին, Իրաք պիտի կրնայ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացնել անհրաժեշտ երաշխիքներ՝ ի նպաստ կարգ մը փոքրամասնութիւններու, եւ թէ շահագրգռուող պետութեանց եւ Անգլիոյ միջեւ համաձայնութիւն մը գոյանալու վրայ է անգլեւիրաքեան դատական պայմանագրութեան մասին։

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը Պրիան յայտնեց թէ այդ առթիւ անգլեւֆրանսական բանակցութիւնները վերջ գտած են, ֆրանսական կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնած է այդ համաձայնութեան, որ ամէն երաշխիք կը ներկայացնէ։ Իտալիոյ ներկայացուցիչը իր կարգին յայտնեց թէ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին այդ մասին։

Հոգատարութեան մնայուն յանձնախումբի փոխ-նախագահը հարց ուղղեց թէ յանձնախումբին աշխատանքները պէ՞տք է որ սահմանափակուին Իրաքի անկախացման ընդունակութեան մասին կարծիք յայտնելով, թէ պէտք է նաեւ իր կարծիքը յայտնէ անոր՝ Ազգերու Դաշնակցութեան իբր անդամ մասնակցութեան մասին։ Տեղեկաբերը Մարինքովիչ պատասխանեց թէ Իրաքի մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան, կախում ունի միմիայն անոր լիակատար նիստի որոշումէն։

Զինաթափութեան համագումարը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը երէկ առտու դռնփակ նիստ մը գումարեց, զբաղելու համար զինաթափութեան համագումարի նախագահութեան, վայրի եւ թուականին վերաբերեալ հարցերու քննութեամբ։ Որեւէ որոշում չէ տրուած տակաւին։

ԱԶԳ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԱՌԵՒՏՐ. ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

1930 մարտ 24ի առեւտրական պայմանագրութեան կիրարկումը այն յոյսը կը ներշնչէ Համեւրոպայի յանձնախումբին թէ պիտի կրնայ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել։ Պէտքը շեշտուած է որ պայմանագրութեան տրամադրութիւնները փութով կիրարկուին, որպէսզի կարելի ըլլայ համերաշխաբար հետապնդել տնտեսական բարգաւաճման գործը։

Համեւրոպայի յանձնախումբը խնդրած է Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութենէն որ կանոնաւորաբար տեղեկութիւններ հաղորդէ նմանական յանձնախումբի եւ Աշխատանքի դիւանին ձեռնարկներու արդիւնքին մասին, որպէսզի կարելի ըլլայ օրը օրին հետեւիլ անգործութեան դէմ պայքարին։

Ասկից զատ, Դանիոյ արտաքին նախարարին առաջարկով, մայիսին պիտի կազմուի նաեւ 12 հոգինոց ուրիշ յանձնախումբ մը, որ պիտի ջանայ միջազգային զանազան ձեռնարկներու միջեւ ներդաշնակութիւն մտցնել միեւնոյն ատեն ուսումնասիրել հետեւեալ երեք կէտերը որոնց իրականացման կ'աշխատի Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պրիան. 1) Եւրոպական միակ դրօշմաթուղթի մը գործածութիւն, 2) Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն համար՝ միօրինակ անցագիր, 3) Եւրոպական դրամ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Երէկուան թիւով հաղորդեցինք Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին կողմէ տրուած կարգ մը որոշումներ՝ ընդդէմ կեդր. Եւրոպայի երկրագործական տագնապին։

Ահա մանրամասնութիւններ։ Կազմուած է 11 հոգինոց նոր յանձնախումբ մը, որ եթէ պէտք ըլլայ պիտի լսէ պետութեանց ներկայացուցիչները, պիտի հետեւի ելմտական յանձնախումբին աշխատանքներուն, որպէս զի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի մայիսի նիստին ներկայացնէ մշակուած ծրագիր մը։ Մտադրուած է կազմելու վարկի միջազգային հաստատութիւն մը, որ կապ պահէ արմտիք արտադրող երկիրներու երկրագործական դրամատուններուն հետ։ Այդ դրամատուններու կանոնագրութիւնները պիտի ենթարկուին անհրաժեշտ փոփոխութիւններու, եթէ մայիսին տրուի նպաստաւոր որոշում մը, միջազգային այս դրամատունը պիտի կազմուի անմիջապէս եւ երկրագործական վարկի համար անհրաժեշտ փոխառութիւնները պիտի կնքուին նոյն ամսուան վերջերն իսկ։

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Զինախառն կատաղի մրրիկ մը մեծ աւերներ կը գործէ Սեւ ծովու եզերքներուն վրայ։ Բազմաթիւ տուներու տանիքները փլած են Գոսթանցայի մէջ եւ ծառներ արմատախիլ եղած ու վաճառատուններու ապակիներ կոտրած են։ Հեռաձայնական եւ հեռագրական հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Ելեկտրական գործարանը չի բանիր եւ քաղաքը թաղուած է մթութեան մէջ։

Շոգեկառքի սպասարկութիւնն ալ ընդհատուեցաւ ձիւնին պատճառով, որ ճամբուն վրայ մինչեւ երեք մեդր բարձրութեամբ նստած է։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Այլապէս ողբալի է Ամերիկայի ներկայ տնտեսական վիճակը: Աշխարհի ամենէն բարգաւաճ նկատուած երկիրը, իր վիթխարի հարստութեամբ եւ արտադրութեան ամենակատարեալ միջոցներով ու նաեւ, գիտականացած աշխատանքով, կը տուայտի գործի թուլութեան ու գործազուրկներու բազմամիլիոն բանակի մը ձնշումներուն միջեւ: Այնքան յաւակնութիւններէ, աշխարհի իբր տիրակալ սեղանաւոր՝ պահ մը հպարտանալէ վերջ, դիւրին չէ մէկ տարուան ընթացքին՝ 1326 դրամատուններու եւ վարկային հաստատութիւններու փակումը եւ բազմաթիւ գործարաններու անշարժութիւնը տեսնել: Ինչ որ աւելի կը սաստկացնէ Ամերիկայի պարագան եւ աւելորդ անգամ մը եւս կը փաստէ քաղքենի կարգերու փտութեան հետ, նաեւ, ղեկավար դասակարգին անբարոյութիւնը, անփութութիւնն ու կոպիտ ինքնասիրութիւնը, քաղաքական նկատումներն ու խաղերն են, որոնք կուգան աւելի կնճռոտելու անգործութեան տագնապը: Ցատկանշական է Միացեալ-Նահանգներու Նախագահին Հուվըրի ելոյթը ամերիկեան Ծերակոյտին դէմ:

Նախագահը կը մեղադրէր ամերիկեան Ծերակոյտը թէ անգործութեան տագնապին հանդէպ կը շարժի ընտրական մտահոգութիւններով, թէ մարդկային թշուառութեան հաշւոյն քաղաքականութիւն կը խաղայ:

Իսկ Ամերիկայի անգործ բանւորութիւնը ցամքեցնող թշուառութեան պատմութիւնները տխուր ու միանգամայն ըմբոստացուցիչ են: Ի հարկէ, ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ: Շիտակ է թէ ամէնէն յետին աղքատութիւնը կ'ապրի, ամէնէն գայթակղեցուցիչ ու անպէտ ճոխութեան կողքին՝ նախանձի, ըմբոստացման ու վէժի անխուսափելի եւ բնական անդրադարձումներով:

Անգործութիւնը Ամերիկայի մէջ, յանկարծ, անակնկալ աղէտի մը պէս պայթեցաւ անցեալ տարի, երբ դեռ պաշտօնական դանդաղամտութիւնը անդրադառնալու վայրկեան իսկ չէր ունեցած: Գործարաններու դռները փակուեցան մէկ քանի օրուան մէջ իրարու ետեւէ,փողոց ժայթքելով բազմահազար բանուորներ: Ի հարկէ անգործներ կային սկիզբէն ի վեր, նոյնիսկ ամերիկեան ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի ամէնէն բարգաւաճ շրջանին, առանց սակայն համեմատութիւններն առնելու ընկերային մեծ չարիքի մը:

Ստոյգ թիւ մը արձանագրել անգործներու, դժուար կը թուի, եթէ ոչ անկարելի: Հրատարակուած վիճակագրութիւնները զանազան ու հակասական թիւեր ցոյց կուտան: Սակայն, երբ ստոյգ գումար անգործներու, մեկնելով կարգ մը վիճակագրութիւններէ կարելի է առնուազն ընդունիլ 7 միլիոն, այսինքն անգործներու ամենէն հսկայ բանակը, որ դիւրին օրս մը կը դառնայ մօտ 5 միլիոն ամերիկացի — մեծ մասամբ օտար — համայնավարներու գրգռութեան: Մօտ ուրեմն հարիւրին 16ը Ամերիկայի վարձու աշխատաւորութեան, գործաւոր թէ պաշտօնեայ:

Առկից զատ, պէտք է ըսել եւ թէ միլիոնաւոր բանուորներ ալ կ'աշխատին կրճատուած ժամերով եւ զեղչուած օրավարձքերով: Ամերիկա պահ մը փորձուեցաւ լեցուն օրավարձքերով դիմանալ որեւէ տագնապի դէմ, բայց գործատութեան առաջին հարուածին իսկ, բոլոր գործատէրերն ստիպուեցան դէմ կանգնիլ օրավարձքերու յաւելման, որպէսզի կարենան տոկալ եւ մաս մը աշխատանք ապահովել բանուորներու:

Հակառակ ձեռք առնուած կարգ մը միջոցներու սակայն, անգործութիւնը սաստկացաւ տեղի տալով ընդհ. դժգոհութեան, նոյնիսկ խռովութիւններու եւ հետեւաբար ոստիկանական միջամտութեան եւ ձերբակալութիւններու: Մէկ տարուան մէջ, գործազրկութեան հետեւանքով պատահած դէպքերուն գումարը Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ կը հասնի 6000ի...: Եւ հաւանաբար, դեռ ծայրն ենք ծրարոց:

Ի՞նչ են ամերիկեան տագնապին պատճառները: Մէկ կողմէ երկիրը ենթարկուած է ճարտարարուեստական գերարտադրութեան հետեւանքներու, միւս կողմէ մեքենականութեան զարգացումը եւս նպաստած է տագնապին ծաւալման, որովհետեւ մեքենան թէեւ նպաստաւոր է արտադրողին, մանաւանդ սուղ աւուրչէքի այս օրերուն, սակայն տագնապի պարագային, աւելի կը ծառայէ անգործութիւնը շեշտելու:

Ամերիկայի մէջ, ապրուստի սղութիւնը որ իբր օգտակար հետեւանքներ ունեցող տեսութիւն կը քարոզուէր շատերու կողմէ, մղում տուած է շահագիտութեան: Առկից զատ իբր ազդակ բարձր օրավարձքի, եւ պերճասիրութեան, նպաստած է վարնոց ապրանքներու արտադրութեան: Շահագիտութիւնը բռնած է ամբողջ Ամերիկան, ոչ միայն սակարանը, ուր մէկ անգամէն շատ շահելու յոյսով կը կեդրոնանան դրամագլուխները, այլ նաեւ ճարտարարուեստի մէջ:

Երկրագործական տագնապն եւս յանկարծակի սաստկացաւ, մինչ եւրոպական ժողովուրդները չափով մը կը յաջողէին ապահովել իրենց պէտքը եւ երկրագործական երկիրները շուկայ կը զրկեն աժանագին արտադրութիւններ: Երկրագործական տագնապին հետեւանքով, գիւղերը կը պարպուին եւ կը խուժեն դէպի ճարտարարուեստի քաղաքները, այնքան որ ամերիկեան ոստիկանութիւնն ստիպուած է կարգ մը միջոցներու դիմել արգիլելու համար մեծ քաղաքներու խճողումը: Գիւղացիներու կողմը, որոնք դանէ դուռ գործ կը փնտռեն: Եւ վերջապէս, արտածման յատուկ ապրանքներ արտադրող ճարտարարուեստի ճիւղերն ալ ազդուեցան համաշխարհային տագնապէն, մաքսային պատնէշներու բարձրացումէն, եւն.: Ամերիկեան անգործութեան պատճառները բազմաթիւ են անշուշտ, որոնց մէջ մեծ տեղ մը պէտք տալ նաեւ ամերիկեան տնտեսական ու մաքսային քաղաքականութեան:

Հետեւանքը մէջտեղն է:

Հակառակ ասոր սակայն, Ամերիկայի ղեկավարները այնքան ալ տրամադիր չեն լքելու ուղեգիծը որ այդ երկրին հարստութիւնը կազմեց եւ ապատօրէն ընդգրկելու ուղղութիւնը մը, որ զայն փրկէ անելէն, ուր նետուեցաւ դէպքերու մղումով, կը գրէ յօդուածագիր մը: Պետական օժանդակութիւնը հոն կազմակերպուած չէ ինչպէս տարբեր երկիրներու մէջ ուր նպաստի բեռան մեծ մէկ մասը կը ծանրանայ արտադրողներուն վրայ եւ այդ կերպով կը դժուարացնէ տնտեսական վերականգնումի ճիգերն ու փորձերը: Անգործութիւնը մեղմացնելու յոյսով կառավարութիւնն ու թաղապետութիւնները մեծ գումարներ յատկացուցած են հանրօգուտ ձեռնարկներու, գործ հայթայթելու համար մաս մը բանուորներու:

Եւ այս նպատակով ալ դեռ վերջերս, յատուկ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ կանոնաւորութեան եւ միօրինակութեան գնելու համար աշխատանքներուն մէջ: Առեւտրական նախարարը թելադրեց հանրային ձեռնարկներու մէջ կիրարկել կրճատ օրավարձքերով աշխատանքի դրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի բազմաթիւ մարդոց գործ հայթայթել: Առկից զատ, որոշուած է 450 միլիոն տոլարի պարտաթուղթեր հրապարակ հանել այդ ձեռնարկներուն յատկացուելու համար:

Գիներու եւ օրավարձքերու նուազման քաղաքականութիւնը տակաւին չէ հասած իր լրումին: Ան կ'արտայայտուի ցրուած ձեռնարկներով: Ամերիկացի ծանօթ տնտեսագէտ մը, լծուած է կատաղօրէն պաշտպանելու վաճառման զարգացումը՝ գիներու նուազումով: Բարձր օրավարձքերու քաղաքականութիւնը ամուլ է կը գրէ ան, եթէ արտադրողը չկարենայ խստօրէն հակակշռել իր արտադրած ապրանքին վաճառման գինները ու կը կարծէ թէ անգործութիւնը նման սովորական հիւանդութեան մը, կը դարմանուի կորովի միջոցներով՝ արտադրութեան ծոցին մէջ իսկ:

Ուրիշ թերթ մը, կորովի կերպով կը պաշտպանէ օրավարձքերու անհրաժեշտ նուազումը եւ խնայողութեան սկզբունքը:

Թերեւս կը կարծեն թէ, օրավարձքերու նուազումով կարելի պիտի ըլլայ արտադրութեան արժէքները իջեցնել եւ սպառողներու գնման կարողութիւնը զօրացնել..: Այս կերպով արտադրութեան եւ սպառման միջեւ ստեղծել հաւասարակշռութիւն մը, որուն հետեւանքով գործերը պիտի վերստանան իրենց բնականոն ընթացքը եւ անգործութեան մղձաւանջը պիտի փարատի: Սակայն Ամերիկա, թերեւս իր հպարտ մեկուսացման մէջ, կը մոռնայ թէ աշխարհի մէջ ինքը մինակ չէ եւ թէ միացեալ երկրամասերու դէմ մրցման հեռանկարներով կիրարկուած սկզբունքները չեն որ զինքը պիտի փրկեն տնտեսական փլուզումէն եւ իբր անոր հետեւանք՝ ներքին խռովութիւններէն, որոնք կրնան տեղէ տեղ շղթայուելով, առնել ներքին բանկումի մը համեմատութիւնները:

Մ. ԱՐՍԷՆ

ԱՐՇԱԿ ԲՈԼԷԵԱՆ

Վերջերս միայն ցաւով տեղեկացանք որ մեր հայդուկ ընկերներէն, Արշակ Բոլէեանն ալ զոհ գացած է ինքնաշարժի այն արկածին, որու հետեւանքով մեռած էր Սալմաստի մեր հին ընկերներէն Ս. Սարուխանեանը: Այդ մասին արդէն ժամանակին գրուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ:

Արշակը ծանր վիրաւորուելէ յետոյ, երկար կը խնամուի, սակայն թոքերու բորբոքում կը ստանայ ու կը մեռնի: Այս քանի մը տարուան ընթացքին, Պարսկաստանի հաղորդակցական աշխատանքի մէջ զոհ գացին երեք հին ընկերներ, խմբապետ Խնկօ, Ս. Սարուխանեան եւ Արշակ Բոլէեան:

Արշակ Բոլէեան բնիկ Մշոյ Ձորի թաղեցի էր եւ կ'ըլլար մօտաւորապէս 45 տարեկան: Յաճախած էր իրենց թաղի նախակրթարանը եւ տակաւին պատանի, մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Անոր ընտանեկան մթնոլորտը յեղափոխական էր շնորհիւ իր մեծ եղբօր, Մջոյի (Մկրտիչ Բոլէեան), որ Տարօնի Դաշնակցութեան կարկառուն դէմքերէն մէկն էր:

1903ին Արշակը Մջոյի հետ միասին կը դառնար փախստական եւ երկու եղբայրները կը բարձրանային Սասուն: Այդ տարին յեղափոխական պատրաստութիւններու տարին էր: Կազմակերպութիւնը տիրական դարձած էր ամբողջ շրջանին մէջ եւ հակայեղափոխականները կը հալածուէին անխնայ: Արշակին եւ ուրիշ ընկերոջ մը բարձրաւանդակի պատ. Մարմինը յանձնարարած էր ահաբեկելու Մշեցի Միքայէլ Կորնեանը, որ ոստիկան էր եւ վատ ընթացքի մէջ կը գտնուէր: Արշակը յաջողութեամբ գլուխ բերած էր ահաբեկումը եւ նորէն վերադարձած էր Սասուն:

1904ին պայթեցաւ Սասունի ապստամբութիւնը որուն մասնակցեցան Մջոն եւ Արշակը. ու յետոյ Գէորգ Չաւուշի, Անդրանիկի, Կորիւնի, Մուրատի եւ ուրիշներու հետ իջան Մշոյ դաշտ եւ շարք մը կռիւներէ յետոյ անցան Աղթամար, ապա Պարսկաստան:

Երկու տարի յետոյ Մշոյ բանտէն կ'ազատէր իրենց փոքր եղբայրը, Պօղոս Բոլէեան եւ կը փախչէր Պարսկաստան ու կը միանար իր ֆետայի եղբայրներուն: Այսպիսով Բոլէեան երեք եղբայրները, հայրենի լեռներուն վրայ ազատագրական կռիւներ մղելէ յետոյ, կը լքէին հայրենի բնակարանը, կիներն ու երախաները թողլով անօգնական, ու ամբողջովին կը նուիրուէին յեղափոխական կռուին, հեռաւոր հորիզոններուն տակ:

Պարսկական յեղափոխութեան շրջանին, Մջօն, Արշակը եւ Պօղոսը կռուողներու առաջին շարքին մէջն էին միշտ, առնական մեծ կորով ցուցաբերելով:

1908ին երբ հռչակուեցաւ Թուրքիոյ սահմանադրութիւնը, ու բացուեցան երկրի դուռները, Արշակը իր եղբայրներուն հետ վերադարձաւ Մուշ, ուր երեք եղբայրներով անցան իրենց հաւասար աշխատանքին, քայքայուած օճախը վերականգնելու. բայց միշտ մնացին նուիրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործին: Մանաւանդ Մջօն, որ յեղափոխական ղեկավար դէմք էր եւ միշտ մասնակից Դուրան Բարձրաւանդակի Կ. Կոմիտէին:

Այդ խաղաղ տարիներուն իսկ Արշակը իր անհանդարտ բնաւորութեան հետեւանքով, ձիարշաւի մէջ, կը սպաննէր թուրք մը եւ կը բանտարկուէր: Բայց երկար ժամանակ չմնաց բանտի մէջ՝ երաշխաւորութեամբ ազատուեցաւ:

1915ին, գարնան սկիզբները, Արշակը եւ Պօղոսը Մջոյի ղեկավարած հայդուկներուն հետ, բարձրացան լեռը եւ միացան Սասունի ֆետայիներուն: Սասունի եւ Մուշի դժնդակ եւ երկար կռիւները սկսան գրեթէ մարտ ամսուն եւ տեւեցին մինչեւ հոկտեմբեր ամիսը: Այդ 7 8 ամիսներուն Արշակը իր եղբայրներուն հետ միասին կը մասնակցէր կռիւներուն:

Ռուբէնի եւ Կորիւնի հետն էր Մջօն, եւ կը մասնակցէր ապստամբութեան ղեկավարութեան գործին: Անշուշտ օր մը ընդարձակօրէն պիտի գրուի Մջոյի մասին, որ գործակցած է Հրայրի, Սերոբ - Աղբիւրին, Անդրանիկին, Գէորգին եւ ամէնէն վերջը Ռուբէնին: Անտոքի պարտութենէն յետոյ, 1915ի օգոստոսին Մջօն եւ Պօղոսը Կըլիկի հերոսական կռիւը կը մղեն, եւ երկու եղբայրներն ալ կը սպաննուէին, մեծ սրտաբեկում պատճառելով իրենց շրջապատին: Արշակը կարգ մը կռուողներու հետ կ'անցնէր Քանի լեռները (Բերդակի կռնակը բարձրացող լեռնամասերը) ուր կային բաւական թիւով կռուողներ Կոմսի ղեկավարութեան տակ:

Մէկ ամիս եւս կռիւները շարունակուեցան Սասունի այս բարձունքներուն վրայ: Վերջապէս, աշնան Ռուբէն շարք մը ֆետայիներու հետ Տալւորիկի շրջանէն վերադարձաւ Քան, ու 38 ընկերներով, Նեմրութի վրայով անցաւ Կովկաս, երբ կռուի բոլոր միջոցները սպառած էին: Արշակը այդ խումբին հետ անցած էր, եւ հազիւ Երեւան հասած միւս հայդուկներուն նման, մտած էր Անդրանիկի կամաւորական բանակին մէջ եւ վերադարձած էր կռուի ճակատը, ուր վիրաւորուեցաւ, բայց շուտով կազդուրուեցաւ եւ նկաւ Մուշ 1916ին: Այդ թուականէն յետոյ Արշակը միշտ զինուած խումբ մը ունեցաւ իր տրամադրութեան տակ եւ մասնակցեցաւ բազմաթիւ կռիւներու մինչեւ 1918ի վերջերը:

1920ին Հայաստանի բոլշեւիկեան մայիսեան ապստամբութեան դէմ ուրիշ բազմաթիւ մարդոց կարգին, Արշակն ալ անցաւ ժողովրդական վաշտերուն գլուխը եւ քալեց Ալեքսանտրապոլի բոլշեւիկ բանակալներուն վրայ:

1920ի աշնան, հայ թրքական պատերազմին Արշակը ունէր ձիաւոր փոքրիկ խումբ մը եւ կը մասնակցէր Կարսի կռիւներուն:

Երբ 1920ի դեկտեմբերին բոլշեւիկները Հայաստան մտան, Արշակը անցաւ Զանգեզուր, ուր մնաց մինչեւ յունիսի սկիզբները եւ անկէ անցաւ Թաւրիզ, ուր կը զբաղէր անձնական գործերով:

Արշակը քսան տարուան հայդուկային կեանք մը կը բոլորէր խաղալով զէնքի ու կրակի հետ: Մեր թուած բոլոր փոթորիկներէն կ'անցնէր ու զոհ կը դառնար օթօմոպիլի արկածի մը, ինչ որ ամենէն մեծ դառնութիւնը պիտի մնայ այս ֆետայական սերունդին, որու համար պատուաւոր մահը յեղափոխական կռուի մէջ մեռնիլ է, հանգիստ հին ֆետայիի աճիւններուն:

ՌԻՎԱՐԷՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ Չեխօսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի համայնավար կուսակցութիւնները կոչ մը հրատարակած են Կոմինտէրնի (Գ. Միջազգայնական) նշանակած փետրուար 25ի, «անգործներու օրուան» ցոյցերու առիթով:

—Դրամատէրները,—ըսուած է կոչին մէջ— փողոց նետած են 25 միլիոն բանուորներ, բայց ատով չբաւականանալով, անոնք փորձեր կ'ընեն պակսեցնելու աշխատավարձը, անգործութեան սպառնալիքով:

Կոչին մէջ կան քանի մը պահանջներ. 1. Անգործներուն պէտք է տրուի այնպիսի միջոցներ, որ անոնք կարենան մարդավայելապէս ապրիլ. 2. Ազատ կացուցանել անգործները բնակարանի վարձքերէն եւ հարկերէն. 3. Բանուորական աշխատանքի ժամը իջեցնել 7ի, իսկ քանի մը գործարաններու մէջ 6ի, պահելով աշխատավարձի բանակը: 4. Պայքարիլ պատերազմի դէմ, որ կը պատրաստեն դրամատէրերը ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ Ք[...] ՊՏՈՅՏՆ[...] ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ[...]

...ին մէջ, Կազին այցելեց Սեւ ծովու ափերը։ Քանի մը օր անցուց Սամսոնի մէջ, ուր ցամաք ելած էր 1919ին, խուսափելով Կ. Պոլսոյ դաշնակից բանակին հսկողութենէն։ Սամսոնի մէջ Կազին հետաքրքրուեցաւ ծխախոտի վաճառականութեամբ, այցելելով գործարանները։ Շարունակելով իր պտոյտը Թրքական նաւու մը մէջ, հասաւ Տրապիզոն։ Երբեմնի ծաղկեալ այս նաւահանգիստը, այժմ սեւ օրեր կ'անցընէ, մասամբ անոր համար որ Պարսկաստանի հետ թրանզիթի առեւտուրը դադրած է եւ մասամբ որովհետեւ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները վտարուած են։ Կազին խոստացաւ Տրապիզոնի վաճառականներուն թէ դէպի Թաւրիզ ճամբան, մինչեւ Թրքական սահմանագլուխը, պիտի յարմարցուի ինքնաշարժի երթեւեկին, որպէս զի կարելի ըլլայ ապրանքները Պարսկաստան ղրկել Թուրքիոյ ճամբով, փոխանակ Ռուսիոյ, ինչպէս է այժմ։

Տրապզոնէն Կազին անցաւ Պոլիս, ուր գլխաւորաբար զբաղեցաւ խօսակցութիւններ ունենալով առեւտրականներու եւ ձեռնարկութիւններու հետ եւ այցելութիւններ կատարելով Թրքական եւ օտար գործարաններ։ Թուրքիան ալ, ինչպէս Մօտաւոր Արեւելքի միւս երկիրները, գոհ դարձած է խորհրդային առժան ապրանքներու ներածման (Տըմփինկ) եւ ռուսական աժան ցորենի, հանքածուխի, շաղախի եւ աւտոմի ժամանումը տակնու վրայ ըրած է Թրքական ճարտարագործութիւնները։ Հետեւաբար, հաւանական է որ Կազին հրահանգէ կառավարութեան՝ աւելցնել մաքսատուրքը այդ ապրանքներուն վրայ։ Քննեց նաեւ կրթական խնդիրները, այցելելով Թրքական օջախը, համալսարանը եւ շատ մը վարժարաններ։

Դեկտեմբերի կիսուն Կազին այցելեց Արեւելեան Թրակիա, ուր երբեք չէր եղած։

Իբրեւ արդիւնք այս ճամբորդութեանց, ակներեւ է ապակեդրոնացման պահանջը։ Ներքին վիճակներու կուսակալները եւ կառավարիչները շատ քիչ իրական իշխանութիւն ունին եւ հարկաւոր դրուած են Էնկիւրի դիմել հրահանգի համար։ Յստակօրէն սահմանուած չեն քաղաքային եւ վարչական իշխանութեանց իրաւասութիւնները, ինչ որ շփոթութիւն կը պատճառէ, երբ մէկը քննուին Մէնէմէնի դէպքին պէս խնդիրներ։

Այս կացութեան դարման տանելու համար, կառավարութիւնը կը խորհի մեծապէս կրճատել սահմանները եւ կառավարչութեանց թիւը։ Փոխանակ 80 վարչական միաւորներու, պիտի ըլլան միայն տասը, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի կառավարուի ընդհ. քննիչի մը կողմէ, վարչական լայն իրաւասութիւններով։ Կազին ուշադրութիւնը գրաւած է նաեւ քաղաքային պաշտօնեաներու խղճալի մակարդակը, ինչ որ զարմանալի չէ, որովհետեւ մեծամասնութիւնը շատ ողորմելի ռոճիկ մը կը ստանայ, իսկ շատ քիչեր կան որ նախնական կրթութիւն ստացած ըլլան։

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՈՅՊՈՒՆ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՒ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թրքական «Միլլիէթ» թերթը սկսած է յօդուածաշարք մը հրատարակել այս խորագրին տակ։ Ստորեւ հատուած մը.—

«փաստաթուղթերու վրայ հիմնուելով՝ օգտակար նկատեցինք թէ՛ շահագրգռուողները եւ թէ միջազգային կարծիքը լուսաբանել քրտական խնդրի մասին, որ ընդհ. պատերազմէն յետոյ մէջտեղ ելաւ եւ քանի մը անգամ արիւնոտ դէպքերու տեղիտուաւ։

Թուրքիոյ մէջ ժամանակին, Ալպանացիները կոյր գործիք եղան Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ ձեռքը, յետոյ խորտակուեցան։ Արաբները նոյնպէս երկու պետութեանց ձեռքը գործիք եղան եւ նոյն վախճանին ենթարկուեցան։ եւ այսօր Արաբներու ճեծեծանքները կը լսենք այն անդունդէն ուր ինկած են։ (Յօդուածագիրը հոս մէջբերումներ կ'ընէ արաբական կարգ մը թերթերէ, որոնք կը գանգատին իրենց վիճակէն, ինչպէս նաեւ քիւրտերուն եւրոպացիներէն կրած յուսախաբութիւններէն)։

Օտարները նոր զոհեր գտան յանձին Հայերուն, քիւրտերուն եւ Թուրք դաւաճաններուն։ եւ տարիներով աշխատեցան, այս երեք տարրերը միացնելու եւ խառնակչութեան գործիք մը դարձնելու համար։ Սակայն տեսան որ կարելի չէ քիւրտերը բաժնել Թուրքերէն, քանի որ այդ երկու տարրերուն տարբերութիւնը միայն անուան մէջ է։ Իբրեւ անպէտ նետեցին նաեւ Թուրք դաւաճանները եւ ձեռք առին Հայերը որոնք իրապէս հատու կացին մը եղած էին Օսմ. կայսրութեան վերջին շրջաններուն։ Մեծ Հայաստանի հեռանկարը կրնար Հայերը հրապուրել։ Բայց Հայերը ուշիմ եւ փորձառու մարդիկ էին եւ կը տեսնէին թէ անկարելի էր հին գաղափարներու իրականացումը։

Բայց Դաշնակցականները որոնք առաջին անգամ ըլլալով մէջտեղ նետած էին Մեծ Հայաստանի գաղափարը, անմիջապէս ընդ առաջ գացին այս նոր գրգռութեան։ Իսկ ռամկավարներու եւ հնչակեաններու նման ողջամիտ կուսակցութիւններ հեռու մնացին այս արկածախնդրական քաղաքականութենէն։ Այս կուսակցութիւնները չուզեցին Հայերը ձգմել տալ, այլ ընդհակառակը ջանացին Հայերը Թուրքերու հետ բարեկամացնել... ։ որդեգրեցին զանոնք աշխատցնելով բարձրացնելու ծրագիրը։ Անոնք մեծամասնութիւն էին Հայերու մէջ։

Եւ որովհետեւ դաշնակները առանձին ի վիճակի չէին Թուրքիոյ վրայ ազդելու, օտար պետութիւնները ուզեցին արտասահմանի Հայերն ու քիւրտերը միացնել եւ կաշառելով Թուրքիայէն փախած քանի մը թափառաշրջիկ քիւրտերը, անոնց բերնին ծամոց դարձուցին «Անկախ քիւրտիստան»ի գաղափարը։

Ահա՛ դաշնակները, որ իրենց ռումբերով, մահափորձերով եւ դաւաճանութիւններով աշխարհի մէջ ահարկու անուն մը թողած են, ինչպէս նաեւ քանի մը փառասէր եւ դաւաճան քիւրտ պոմպոսներ, օտար աջակցութեամբ ընկերութիւն մը կազմեցին եւ պարզամիտ լեռնականներուն աչքը ներկելու համար զայն կոչեցին «Հոյպուն», այսինքն անկախութիւն։

Մինչդեռ եթէ կան տարբեր, որոնք չեն կրնար իրարու միանալ դաւանանքով եւ ցեղով, անոնք ալ Դաշնակները եւ քիւրտերն են։ Յայտնի է քիւրտերուն ընթացքը Համիտի շրջանին. իսկ Սուլթան Ահմէտ հրապարակին վրայ քիւրտերը «սօփա»ներով կռուեցան Հայոց դէմ, երբ զէնք չգտան»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՐՈՇՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Արդեօք չգիտցող կա՞յ,— Բոլշեւիկները արար աշխարհի յայտարարեցին թէ որոշած են կարճ ժամանակուան մէջ գրել—կարդալ սորվեցնել ամէնուն, ուսումը պարտադիր։

Լաւ, որոշումէն յետոյ ահա թէ ի՛նչպէս է կացութիւնը։

Խորհ. Հայաստան (14 Դեկտ.) կը գրէ.—

Սիսեանի շրջանին մէջ պարտադիր ուսման գործը կը գտնուի վտանգի առջեւ։

Շրջանին ուսուցիչները ոչ բնակարան ունին, ոչ ալ ուտեստ։ Ղարաքիլիսա գիւղին ուսուցիչները կ'ապրին կաթի արհեստանոցին գրասենեակին մէջ կամ դպրոցին թատերաբեմին վրայ, իսկ շրջանին Սայրալու, Շաքի, Մալիքլար գիւղերուն մէջ ուսուցիչներուն վիճակը աւելի եւս գէշ է։

Վերոյիշեալ գիւղերուն մէջ բնակարանի չգոյութեան պատճառով, ուսուցիչները մեկնեցան քաղաք։ Այս բոլորին պատճառը գիւղական խորհուրդներն են, որ պարտադիր ուսման որոշման հանդէպ կրաւորական դիրք մը բռնած են։

Շաքի գիւղին ուսուցիչը կը կանչէ գիւղական խորհուրդի նախագահը եւ կը հարցնէ թէ քանի՞ երախայ կայ որ դպրոցական տարիք ունին գիւղին մէջ (8 տարեկան)։

— Մեր գիւղում 8 տարեկան երախայ չկայ, ուրիշին էլ գործից մաթալ եմ անում։

Ետքը կը հասկցուի որ 83 հոգի 8 տարեկան երախաներ կան գիւղին մէջ։

Ուրիշ գիւղեր ալ կան, Սայրալու, Ղալաջի, ուր դպրոցի չենք չկայ։ Սայրալու գիւղին մէջ կան 124 երախաներ։ կաթի արհեստանոցը դպրոցի վերածած են գիւղացիները, բայց 64 երախայ ընդունելու տեղ չկայ։ Այս արհեստանոցը ոչ միայն չի բաւեր գիւղին բոլոր երախաներուն, այլ նաեւ կիսովին փլած ըլլալով, ձիւնն ու անձրեւը կը թափի դասարաններուն մէջ։ Շէնքը չափազանց խոնաւ է, ինչ որ կ'ազդէ աշակերտներուն առողջութեան վրայ։

Ոչ ոք կը զբաղի երախաներուն ուսման հարցով։ Ոչ Երեւանէն հարցնող փնտռող կայ, ոչ ալ գիւղական խորհուրդները կ'աշխատին բան մը ընել։ Երբ Երեւանէն կուգայ ուսուցիչ մը, գիշերը պառկելու տեղ մը կը պահանջէ։ Զայն կը ղրկեն պանդոկ, կոմունիստ քարտուղարը, Հ. Տորոզեան, կ'արգիլէ.

— Տեղ չկայ, գնա՛ գլխիդ ճարը տես։ Կրակը խոմ չընկանք, որ պարտադիր ուսում յայտարարեցինք։ Ով որ ուղարկել է, գնա, թող նա էլ տեղ տայ քնելու։ Նորեկ ուսուցիչը ստիպուած կը քնանայ պատշգամին վրայ, ցուրտին տակ։

Վաղարշապատի շրջանին մէջ եւս կացութիւնը նոյնն է։ Ն Խաթունարխի դպրոցը ունի 7 կարգ աշակերտ, 245 հոգի, որոնք ունին միայն 25 նստարան։ Այս պատճառաւ շատերը կը մնան ոտքի վրայ կամ նստած գետինը։ Այսպէս կը սորվին անոնք գրել կարդալը։ «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ «կուսակցութեան որոշումները մնացել են թղթի վրայ»։

ԽԵԼՔԷ ՊԱԿԱՍ

Երեւանի կոմունիստները իրենց գլխուն մէջ դրած են ամէն կերպով սեփականազրկել գիւղացիները։

Կը վախնան, որ գիւղացի մը քիչ մը հող կ'ունենայ։ Անմիջապէս կուլակ (ունեւոր) կ'անուանեն զայն, եւ կը զրկեն ամէն տեսակ իրաւունքներէ։ Այսքանով չեն բաւականանար, երբ գիւղացիները կը յայտարարեն թէ ալ ունեւոր չմնաց գիւղին մէջ, — «Հիմի էլ կուլակ չի մնացել, գիփ չքաւոր են», — կոմունիստները խափանարարութիւն կը համարին այս խօսքերը եւ կը հալածին զանոնք։ Դիլիջանի շրջանէն Ճամբարակ գիւղին բջիջի քարտուղարը կը յամառի եւ կ'ըսէ։

— Խեղճ գիւղացուց մենք միայն պահանջում ենք, փոխարէնը ոչինչ տալով։

ՄԵՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ, 20 յունուար. — Շաբաթ երեկոյեան տեղի ունեցաւ բացումը 2 Ե. Ո. Միութեան Պիյեանքուրի «Սիամանթօ Վարուժան» գրադարանին, շատ սեղմ բայց մտերիմ ու խանդավառ շրջանակի մը մէջ։ Պարզ թէյասեղանի մը շուրջ մեր բարեկամները ըրին իրենց լաւագոյնը քաջալերելու համար շրջանիս մէջ համախմբուած 2. Ե. Ո Միութեան Մասնաճիւղը։ Նոյն երեկոյեան ներկայ էին մեր լաւագոյն բարեկամներէն պ. պ. կարօ Սասունի, Շահխաթունի, Շ. Նարդունի, Բենօ եւ ուրիշները։ Ներկայ էին Փարիզի մեր ընկերներէն շատերը։

Ընկեր Բ. Քէչիշեան միասին բերած էր Նափոլէոնի եւ Փարիզի հայ որբերու կեանքէն քաշուած ֆիլմերը, զորս ներկայացուց ձառերէն առաջ։ Կազմակերպիչ յանձնախումբի կողմէ ընկեր Հ. Հանտալեան քանի մը խօսքով պարզեց իրենց նպատակը, հայ որբերուն կատարելիք դերը, հայրենիքի հանդէպ իրենց սէրը եւ այդ ճամբուն վրայ գրադարաններու կարեւորութիւնը։ Ետքը խօսքը տուաւ ընկեր Շ. Նարդունիի, որ մանրամասօրէն պարզելէ յետոյ մեր հետապնդած նպատակը, աւելցուց թէ մեզմէ դուրս մնացած հայ որբերու ստուարաթիւ բազմութիւնը մեզի մօտեցնելու համար պէտք ունինք աշխատանքներու լաւագոյնին, զոր պիտի կատարէ այս անկիւնը դրուած համր բայց անխօս դասախօսը, գրադարանը։

Յաճախ մեզ կը մեղադրեն որ կծու ազգայնական ենք, որովհետեւ ուրիշներու պէս մօտայի չենք հետեւիր։ Բայց մեզի համար կարեւորը ազգ դառնալն ու հայրենիք ունենալն է։ Որբը ան է որ ազգ չունի, հայրենիք չունի։ Ունենալու համար մեր հայրենիքը, մենք դարձեալ պէտք ունինք այս գրադարանին, այս դասախօսին։

Երկրորդ խօսողն եղաւ պ. Շահխաթունի, որ շնորհաւորելէ յետոյ Միութեան հնգամեակը եւ կատարած գործերը, ըսաւ. «Ես ամէնէն շատ կը սիրեմ այս Միութիւնը որովհետեւ անապատին մէջ ինկած ովասիս մըն է, որ կեանք կը սփռէ իր շուրջը»։ Կարճ կերպով պատմութիւնը ընելով Քորսիքացիներու ժողովին, ուր Նափոլէոն կը թելադրէր կապուիլ Ֆրանսայի եւ հակառակ անոնց թշնամութեան՝ Ֆրանս. դրօշը տնկեց Քորսիքայի վրայ, նմանաբար, ըսաւ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ այն ձեռքը, որ հակառակ բոլոր արգելքներուն եւ թշնամութիւններուն, հայկական դրօշը տնկեց Արարատի վրայ։ Դուք, որբե՛ր, դուք հասաք այն ժամանակ, երբ պայմանները թերեւս ձեզի ալ տան այդ դերը, դրօշը տանիլ ու տնկել հայրենիքին մէջ։ Մաղթենք, որ այնտեղ տեսնենք իրար, այսպիսի գրադարաններ հիմնելու համար հայկական գիւղերու մէջ։

Կարօ Սասունի. — Ամբիկը նպատակ մը ունի եւ այդ նպատակը պէտք է արժեցնել։ Կեանքը պէտք է դարձնել արդիւնաւոր։ 15էն մինչեւ 55, մարդը 40 տարուան կեանք մը ունի։ Այդ շրջանին, գարունէն յետոյ ամրան մէջ, պէտք է ձեր պտուղը տաք։ Կը տեսնենք որ դուք այդ նպատակը կը հետապնդէք եւ այդ նպատակին համար կ'աշխատիք։ Ձեր ջանքերը մեզի յոյս կը ներշնչեն, փաստ՝ այս օտար, այս փոքրիկ տան (գրադարան) բացումը։

Պ. Կարօ Սասունի պատմութիւնը ընելով Մշոյ դաշտը նետուած 8 փոքրիկներու (5էն 8 տարեկան), որոնք ընկերովի ապրելով, գործն քաղելով, իրարու օգնելով, ողջ մնացին մինչեւ վերջ, յոյս յայտնեց թէ այս Միութիւնը պիտի արժեցնէ իր վրայ դրուած յոյսերը։

Ամէնէն վերջը, կէս-գիշեր էր արդէն խօսեցաւ պ. Բենօ — Կ'ողջունեմ ձեր այս ձեռնարկը, փոքրիկ գրադարանը, հոգ չէ թէ ըլլայ այս նկուղին մէջ, բայց վաղը անպայման կը մեծցնէք ու կը դառնայ մեր գուրգուրանքին առարկան։ Մենք պէտք է ուժ տանք՝ կանգնելով այս Միութեան կողքին։ Ապագային, Միութեան այս բոլոր մատեանները (գրադարան) կը տօնենք Հայաստան։

Թէյասեղանը վերջացաւ ուշ գիշերին խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

Հօ-Հօ

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՈՐ...

Նկատի չեն առնուիր ՕՐԵՐՈՎ ուշացած նկարագրութիւնները (հանդէս, ժողով եւյլն.), մանաւանդ երբ կը պատկանին ֆրանսայի շրջանին։

Խմբագրութիւն

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Ալ մեր խօսակցութիւնը դարձաւ վերջին համատարած պատերազմին, Թրքական ձախորդութիւններուն, Հայ-Թրքական պատերազմին եւ վերջի վերջոյ, Թուրքերուն ակնկալութիւններուն շուրջը։

Նուրի փաշան մեծ հաճոյք զգար մանրամասնօրէն շօշափելու այն բոլոր հարցերը որ մեր մտքէն կ'ուղղուէին իրեն իբրեւ «էչկոք» եւ նոյնիսկ «ոչ անբաւարական» դիտողներ եւ բարեպործական նկատումներով մինչեւ...րս եկողներ։

Մօտաւորապէս կ'ամփոփեմ ...ուրք գործիչին ըսածները։

...ախ ընդհ. պատերազմի մասին

— «Շատերը եղբայրս (Էնվէր) եւ իր գործակիցները կը մեղադրեն որ Գերմանիոյ կողմը բռնած ենք։ Քիչերը, սակայն, կրցած են թափանցել վերածնուող Թուրքիոյ ներքին դաղտնիքներուն։ Աշխարհը Թուրք ազգը եւ Ապտիւլ Համիտը կը նոյնացնէր՝ անոնց ճակատներուն փակցնելով «մարդկութեան չարիք» որակումը։ 1908ի անարիւն յեղափոխութիւնը փոխանակ բարեացակամ տրամադրութիւն ստեղծելու «քաղաքակիրթ» Արեւմուտքցիներուն մէջ, նոր առիթ ընծայեց մեր հայրենիքը մասառ մաս բաժնելու։

Մեր արդիական յեղափոխութիւնը համատարած նախանձ շարժեց։ Մենք որեւէ կարեկից բարեկամ չտեսանք մեր շուրջը։ Այդ խորին գիտակցութեամբ, մեր ղեկավարները աչալուրջ հըսկեցին չարիքին փոքրագոյնն ընտրելու։ Պատմութիւնը շատ դասեր ունէր։ Իրերու ընդհանուր դասաւորումէն պարզ կ'երեւնար որ համաշխարհային պատերազմը անխուսափելի էր։ Աւստրիական գահաժառանգին սպանութիւնը փութացուց ինչ որ անհրաժեշտօրէն պիտի գար։ Պատերազմի ազդանշանը որ կողմէն կամ անկիւնէն ալ տրուէր, ճակատի ախոյեան հակառակորդները պիտի հանդիսանային Անգլիա եւ Գերմանիա։ Այս երկուքին պայքարը անհնար պիտի դարձնէր պարզ հանդիսատեսի դերը Պոլսոյ տէրերուն։ Վերջիններուն կը մնար բռնելիք կողմին ընտրութիւնը միայն։

Ոչ ոք Թուրքէն աւելի լաւ կը ճանչնայ Ալպիոնի զաւակները։ Էնվէր եւ իր գործակիցները թեթեւսրտով չբռնեցին Գերմանիոյ կողմը։ Թէեւ կեդրոնական պետութիւնները պակաս հաւանականութեան պատճառներ չունէին վերջնական յաղթանակի քան իրենց հակառակորդները, սակայն աւելի շուտ անգլիական թուներ ձանկերու վախն էր որ մեր դիրքը ճշդեց, քան թէ մեր յաջողութեան հեռանկարը։

Պատերազմը վերջացեր է, մենք կորսնցուցեր ենք աւագին հող ու ժողովուրդ։ Շատերը մեր քաղաքական ճակատագիրը փակուած կը համարեն։ Անգլիան սակայն, այդպէս համոզուած չէ, իսկ մենք՝ Թուրքերս՝ ամէնէն լաւ կը հասկնանք Լոյտ Ճորճի հայրենակիցներուն մաքիավէլական հոգեբանութիւնը։ Գերմանիա մեզ շատ վնաս պատճառեց, բայց այսօր եւ յաւիտեան Թուրք ցեղը կը ճանչնայ իր ամէնէն ոխերիմ թշնամին, — Անգլիա։ Ո՛չ մենք եւ ո՛չ մեր յաջորդ սերունդները կրնան ներել այդ անարգ ցեղին։

Թրքական պարտութիւնը

Մեր մեծազօր կայսրերը որբով միայն պիտի դիտէին երբեկուան մեր կացութիւնը։ Երբեմնի մեր մեծածաւալ ու աշխարհասասան պետութիւնը ամէն կողմէ բզկտուեցաւ եւ ջլատուեցաւ։ Շատերու կարծիքով մեր գոյութեան դատակնիքը դրուած էր։ Հարուածը չափազանց մեծ էր։ Եղան բաւական թուով ականաւոր Թուրքեր ալ որոնք ծայրայեղ յուսահատութեամբ դիտեցին մեր պարտութիւնը։ Արագ դէպքերը, սակայն, եկան անգամ մըն ալ հաստատել, թէ տրուած հարուածը ո՛չ միայն մահացու չէր, այլեւ գործունէութեան նոր եղանակի, ուժերու աւելի լաւ դասաւորումի եւ քաղաքական իտէալի աւելի յստակ ըմբռնումի թանկ, այլ հաւասարապէս խթանող առիթ մըն էր ան։ Ու դուք արդէն կը տեսնէք, որ մենք ահա՛, մտեր ենք մեր պատմական առաքելութեան շրջանը։

Հայ-Թրքական պատերազմը

Մենք չսկսանք պատերազմը, որ մեզ բերաւ այստեղ։ Հայերը մեզ հարկադրեցին եւ պատուղն ալ, ի հարկէ, այժմ կը վայելեն Սխալ տպաւորութիւն չտամ։ Հայերը միայն արագացուցին իրենց կործանումը։ Մենք պիտի գայինք, անոնք ժամանակի խնդիրը որոշեցին։

Զգիտեմ ինչո՞ւ, Եւրոպացիները անպայման կ'ուզեն մեզ արտաքսել Եւրոպայէն։ Այդ հարց է, բայց յաջողութեան պարագային, ի՞նչ պիտի շահին անոնք եւ ի՞նչ պիտի կորսնցնենք մենք։ Պոլիսը, իր շրջապատով, ցաւալի կորուստ մը, ի հարկէ, նոր խթան մը պիտի ըլլայ մեր պատմական առաքելութեանը։ Ուշ բայց մենք արդէն մեր պարտքի գիտակցութիւնն սկսած ենք ունենալու։ Թուրք պրոպականտիսթներու գործը, վերջին տարիներու ընթացքին, ապարդիւն անցած չէ։ Վոսփորէն մինչեւ հեռաւոր Թուրքիստան ընդգրկող իսլամ աշխարհը անքակտելի կապով մը իրար է շաղկապած ան։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ
ղեկավար՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

THEATRE RENÉE MAUBEL 8-10 RUE DE L'ORIENT
8րդ. տարի 120րդ. ներկայացում

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

14 փետրուար Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին կը ներկայացուի

ԱՆՄԱՀՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Պատմական շքեղ հագուստներով եւ նոր տէքորներով, դիւցազներգութիւն 5 արար եւ 2 պատկեր
Գիները՝ 175 օթեակ, 20—15 ֆօթ. 10 պալց. խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ձեր տեղերը ապահովեցէք սովորական վայրերէն

ԾԱՆՕԹ.— Միեւնոյն ներկայացումը դարձեալ նոր հագուստներով Պուա Քոլոմպի մէջ, 15 Փետրուար կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին Թաղապետական Թատրոնին մէջ (Րիւ տէ Հա[...]
Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆր. Բ. կարգ 5 ֆր. Տոմսերը ստանալու համար դիմել Գառնիկ Յովհաննէսեանի 2 Րիւ Վիքթոր Յիւկօ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ընկերաճամակըական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Զօրմիսեանի բնակարանը 145 Rue Etienne Dolet. Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի ներկայացուցիչները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։ ժամը 9.30—10.15, Հայաստան եւ հարեւան երկիրներ (ընկ. Մ. Մարութեան)։

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Իսի լէ-Մուլինօի մասնաճիւղին կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harola*ի սրահներուն մէջ,* 3 Rue la Vieuville, *մէթրօ՝* Place d'Abbesses.
Կը նախագահէ՝ Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
կը ներկայացուի՝ ԹՈՐՈՍ ԱՂԱ *(զաւեշտ) եւ* ՔՆԻՐ ԻՄ ԲԱԼԻԿ *(ողբերգ.)*
Երգ, արտասանութիւն, եւն.։ Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր, Թանկօի մրցում եւն.։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ — ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղի կողմէ վաղը կէսօրէ վերջ Սարսէլի Սալ տէ ֆէթի մէջ, Rue de Paris.
կը ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» *(ողբերգ.)*
ԵՒ «ՍԱՏԱՆԱՆ» *(զաւեշտ)*
կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Մուտք՝ 7:50 եւ 5 ֆրանք։ Շոգեկառք՝ կառ. տիւ Նօռէն 10.33, 10.40, 11.57, 12.23, 1.41, 1.52։

կարդացա՞ծ եւ օտարներուն յանձնարարա՞ծ էք
ԳՈՒՄԻԹԷԼԻՆ «A L'OMBRE DE LA CIVILISATION»
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՐՕՓԱԿԱՆՏԻ ՎԷՊԸ
(ֆրանսացի ամենակարեւոր անձնաւորութիւններու եւ թերթերու կողմէ գնահատուած)
կը ծախուի հրատարակչատունը՝ 42 Rue Saint-Jacques, Paris (Սորպօնի մօտ), բոլոր ֆրանսական մեծ գրավաճառներու մօտ եւ Հր. Սամսուէլի գրատունը։ Գին՝ 15 ֆրանք։

ՖԷՐՄԻԻՍ, իրաւագիտական գրասենեակ **Ր. ԽՐԼԱԳԵԱՆ**
33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, ամուսնալուծմանեւ արկածներու դատեր։ Կը կատարէ նաթիւրալիզասիոնի, ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւնները։ Ձոն մը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ։ Փոխառութիւն։ Դիմել ամէն օր բացի Չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Ջաւարեան խումբի վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Բաբկէն Սիւնի եւ Կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.00ին. 71 Ave. Kléber: կը կարդացուի Տիկին Շ. Խանազատի «Հին Թիֆլիզը եւ Սանդուկեանի տիպերը աշխատութիւնը, որմէ յետոյ տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւն։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԱԿԱՆՋԻ, ՔԻԹԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ
Հեղինակ՝ Տօքթ. ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ
Գին՝ 10 ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
Dr. Allaverdy, 27 Rue des Sablons, Paris (16).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Պար Մօնիւմանթալի սրահը։
Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ.—Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅ Նահանգային Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին, 61 Rue Monsieur le Prince. *Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ-անդամ հայրենակիցները։*

Զ. Ե. Ո. Միութեան *Եփրատ* նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներնուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։
Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy-les-Moulineaux, (Seine)։
Ծանօթ։ «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

ՀԱՄԵՂ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ BOYERի մօտ
95 Rue du Belleville

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ
Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներական ախտեր, Ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկենեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ Ակնարուժ.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9.12։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամիզ.) եւ վարխի։ Մասն. լաբօրաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԷԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ Թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը։ Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ
Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Բռէփ տը Շինի*։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

CHAUSSURES «DANEL»
69 rue d'Angoulème, Paris (11)
Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ։
կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է։
Tél. Ménilmontant 76—71 — Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՄԷՆԷՆ ՀԻՆԸ
ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ԱԺԱՆԸ
Մ. ՀԱՊԵԱՆ
31 rue Cramme 31 Bois Colombes Tél. Charlebourg 16-29
Ամէնէն ընտիր եւ աժան արեւելեան նպարեղէնները այս վաճառատան մէջ է որ պիտի գտնէք
Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ բոլորովին թարմ ապրանքներ
% 10 ԶԵՂՉՈՎ
Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարանները

Նախ քան ձեր սովորական եւ աշխատանքի կօշիկներու գնումը, այցելեցէք մեր գործարանը՝
CHAUSSURES ZAGORIDIS

18 Rue MONCEY, 18 Lyon
Փլաս տիւ Փօնի մօտ
Հայերու համար հարիւրին 20 զեղչ

Կ'ուզուի երիտասարդ triporteur *մը որ գիտնայ լաւ ֆրանսերէն։ Դիմել Խաչիկեանի,* 65 Rue St. Anne, *Փարիզ։*

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Անգլիոյ մէջ ուսած փորձառու ուսուցչուհի մը կը ստանձնէ անգլիերէնի դասեր տալ տուներու կամ իր բնակարանին մէջ։ Նպաստաւոր գին։ Դիմել՝ Օր. Roseի, *82* Rue de la Mare, Paris (20).

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ[...]
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատա[կան] դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին թոտներով։
Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹ[ԵԱՄԲ]
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord [...]
(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ
39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. [...]
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէն փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։
Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սի[...] գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։
Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է
"ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ" ԳՐԱՉՈՒԼԱՐԱՆԸ
43 Rue de Trévise, PARIS (9)
Ըստ առաջնոյն կը հայթայթենք տպագրական տա[...] մեքենայ եւ իրեղէններ։ Դիմել վերի հասցէով Պ. Վ. Վարդա[...]

PHARMACIE «GAGNE-PETIT»
6 Rue de Belleville, մէթրօ՝ *Պէլվիլի ճիշտ դիմ[աց]*
Բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 մինչեւ կէս գի[շեր]
Հայ յարգելի յաճախորդներու դիւրութեան համար [...] մադրած ենք հայ փորձառու դեղագործ մը որ կը գ[...] դեղարանին առաջին յարկը, դեղագիրներու սպաս[ար]ութեան ճիւղին մէջ։
ԱՄԵՆԱԹԱՐՄ ԴԵՂԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵ[ԱՆ]
Ֆրանսական տուրքի օրէնքները խիստ բարդ են։ [...] յայտարարութեանց, ձեր վրայ դրուած տուրքերու [...] ման եւ անհամաձայնութեանց համար դիմեցէք հա[...] պաշտօնատան նախկին քննիչ **Պ. ARNAUDի,**
167 Rue de Montmartre, PARIS (9)
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ բացի Ուրբաթէ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEV[ILLE]
Տէր եւ Տ՚օրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱ[Ն]**
29 Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX, Tél. Nord 9[...]
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը [...] ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի [...] գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Ք[իթի] կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

THÉ YAVROU ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880ԻՆ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
ԴԵՂԻՆ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԸ [...]
ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՒԷՐՆԵՐ (surprise)
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
23, Rue Sénac :-: MARSEILLE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԻՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
25 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1477

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀՈՅՊՈՒՆ„ = "ՀԱՅ ՏՈՒՆ„

«Միլլիյէթ», քէմալականութեան Պոլսոյ կէս-պաշտօնական օրկանը, սկսեր է հրատարակութեան տալ պատմութիւնը «Հօյպուն-Դաշնակ դաւադրութեան»։

Առաջին մասը հրատարակեցինք երէկ։ Շարունակութիւնը պիտի կարդաք երեքշաբթի։ Եւ յաջորդաբար։

Հրաշապատում «յայտնութիւններ» կան այդ հրատարակութեանց մէջ։ Օրինակ՝ Թուրք թերթը բացատրելով քիւրտերէն «Հօյպուն» (անկախութիւն) բառին իմաստը, զայն հոմանիշ կը համարէ.. «Հայ Տուն»ի։ Այս գիւտը մտածեր են եղեր «Դաշնակ»ները, գոհացում տալու համար թէ՛ Հայերուն եւ թէ՛ Քիւրտերուն։

Խմբագրութեան ձեւէն բացորոշ կ'երեւայ որ, հայկական գրիչներ ալ — անշուշտ եւ տեղեկատուներ — խառնուած են այս քաղաքական վէպը լոյս աշխարհ հանելու։

Երկրորդ նշանաւոր յայտնութիւն մըն է՝ քիւրտ «պօմպաճի»ներու պարագան։

Իսկ երրորդը եւ ամէնէն կարեւորը — գոնէ առ այժմ — Անգլիացիներու նախաձեռնութիւնը եւ աջակցութիւնը՝ «Հօյպուն»ի կազմութեան մէջ։

Կանգ առնենք այս կէտին վրայ։

«Միլլիյէթ» աղբիւրներ ալ կը յիշէ։ Բայց երեւի ջաղացքէն կուգան «Հօյպուն-Դաշնակ» պատմութեան հեղինակները։

Այսօրուան աշխարհակալ պետութիւններուն մէջ, եթէ կան երկու նշանաւոր ուժեր որոնք յատկապէս դէմ քրտական շարժման, անոնց մէկը Մեծն Բրիտանիան է, միւսը՝ Խորհրդային Միութիւնը։

Առաջինը՝ միշտ պատրաստ խառնակելու եւ շագանակները ուրիշին ձեռքով դուրս հանելու, Քիւրտերը եւ Ասորիները շահագործելու միտումներ կը ցուցնէր, երբ դատ ունէր Թուրքիոյ հետ, Մուսուլի համար։ Դատը — քարիւղը — շահելէ յետոյ, ուրացաւ ե՛ւ մէկը ե՛ւ միւսը, ինչպէս իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին։ Իսկ երբ կազմուեցաւ Հօյպունը — բոլորովին ուրիշ տեղ եւ ուրիշ ձեռքերով — յատկապէս դիրք բռնեց անոր դէմ եւ թոյլ չէր փախցներ իր ազդեցութեան շրջանին, Միջագետքի մէջ։

Եւ այդպէս ալ կը շարունակէ մինչեւ այսօր։

Այս չի նշանակեր թէ Լոնտոն չի հետեւիր քրտական շարժման ելեւէջներուն։ Իր գաղտնի ցանցերը եւ տեղեկատու գրասենեակները անդադար կը բանին ինչպէս ամէն տեղ, նաեւ քրտական ճակատին վրայ։ Բայց կը բանին՝ Թուրքիոյ դէմ ծրագրուած շարժումներ խափանելու, ոչ թէ հրահրելու եւ թեւաւորելու համար։

Քիւրտերը Իրաքի մէջ ալ ունին երեսուն խմբակ մը, «Թաալի Ճէմիյէթի», որ կը յաւակնի թարգմանն ըլլալ քիւրտ ժողովուրդին, բայց իրականին մէջ ո՛րեւէ գործօն կապ չունի անոր հետ, եւ կը վախնայ ասպարէզ նետուիլ։ Գոնէ մենք չտեսանք անոր մասնակցութիւնը՝ վերջին տարիներու շարժումներուն մէջ։

Ուրեմն, բոլորովին խախուտ է «Միլլիյէթ»ի պատմութեան այս մասը։

Թերեւս իր տեղեկատուները լաւ չեն հասկցած բուն անցուդարձը։ Կամ ուզեր են գործի վրայ երեւալ, շարք մը անուններ իրար խառնելով։

Բրիտանական աշխարհակալութիւնը բարեկամ չէ որեւէ տկար ժողովուրդի։ Եւ ընդհակառակն, կը փնտռէ զօրաւորներուն, նոյնիսկ իր թշնամիներուն բարեկամութիւնը։ Նորագոյն ապացոյց՝ այն զարհուրելի ողբերգութիւնը որ սարքուեցաւ զինադադարի շրջանին, զարգանալով Լօզանի մէջ եւ շարունակուելով մինչեւ այսօր։

Բայց նոյն Ալպիոնը միշտ պատրաստ է, Թուրքիոյ հետ որ եւ է վէճ ծագած ատեն, նորէն շօյելու բոլոր տկարներն ու անճարները։

Ուրեմն, Լոնտոն ոչ «Հօյպուն»ի հետ գործ ունի, ոչ ալ, մանաւանդ, «Հայ Տուն»ի։ Եւ չկայ միջոց որ չփորձէ, երկուքն ալ խափանելու համար, յանուն իր աշխարհակալութեան շահերուն։

Եթէ իսկապէս բրիտանական աշխարհակալութեան կռթնած ըլլային մարտնչող Քիւրտերը, անշուշտ բոլորովին ուրիշ ելք պիտի ունենար 1930ի ամրան ապստամբութիւնը։ Եւ թերեւս Քիւրտերը կ'ունենային «Տուն» մը, հակառակ Մոսկուայի թրքախնդիր, թրքավարի դաւադրութեան եւ գործօն աջակցութեան։

Այս վերլուծումներէն յետոյ, կը մնայ պարզ իրականութիւն մը, — Քիւրտերը խելքի եկած ըլլալով այս վերջին յիսուն տարուան պատմութեան դասերէն, կը կռուին իրենց ազատութեան համար։ Այդ նպատակով, կազմած են կոմիտէներ եւ հրոսախումբեր։ Անոնք չունին ուրիշ ապաւէն բայց միայն իրենց բազուկին ուժը։ Անոնք ալ, մեզի պէս, չեն հաւատար թէ որ եւ է պետութիւն կրնայ աջակցիլ, բռնել իրենց թեւը, առանց գռեհիկ շահեր ունենալու։

Եւ Թուրքերը իրենց դէմ ունին քիչ-շատ արթնցած ժողովուրդ մը։ Տարր մը որ իրենց իսկ ձեռքով իբրեւ դաշոյն կը գործածուէր ուրիշներու կոկորդը կտրելու համար, իսկ հիմա կը ճգնի դահիճներուն թեւերը կոտրել, բախտակիցներու հետ։

Այսքանը, միայն, կրնայ մէկ տարի բովանդակալից պատմութիւն գրել տալ բոլոր «Միլլիյէթ»ներուն, առանց «Հօյպուն — Հայ Տուն» խեղկատակութիւններ թխելու։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԵՆԷՄԵՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բուռն փոթորիկը խզած ըլլալով Անատոլուի հեռագրական հաղորդակցութիւնները, կարելի չէ եղած մանրամասն տեղեկութիւններ քաղել, պատերազմական ատեանի դատավարութեան շուրջ։ Իր վերջին նիստին պատերազմական ատեանը քննած է ամբաստանեալ մէկ քանի հօճաներ, որոնք ուրացած են իրենց մասնակցութիւնը դէպքին։ Դէպքէն շատ առաջ, Շէյխ Էսատի կողմէ գրուած նամակ մը ձեռք անցուցած է ոստիկանութիւնը։ Այդ նամակը, կ'ըսուի թէ կարգ մը մութ կէտեր կը լուսաբանէ եւ ամբաստանեալներէն շատերը շատ աւելի ծանր մեղադրանքներու տակ կը ձգէ։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՀՐԴԵՀԸ

Գրեր էինք թէ անցեալ կիրակի օր հրդեհ մը ծագած է Պոլիս Ղալաթիոյ Յակոբեան խանին, որուն ճիշդ դէմը կը գտնուի «Ազդարար»ի խմբագրատունը։ Հրդեհը ծագած է ֆիլմի մթերանոցէ մը, այրելով 52000 մեդր շարժանկարի շղարշ։ Շնչահեղձ եղած են 8 հոգի, ֆիլմի այրումէն առաջ եկած թունաւոր կազին եւ մուխին պատճառով։ «Ազդարար» որ հրդեհին պատճառով, օր մը չհրատարակուեցաւ, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ հրդեհը եւ երեք Հայերու ողբերգութիւնը։

Մեր սեղաններուն վրայ հակած կ'աշխատէինք, երբ յանկարծ Յակոբեան խանի երկրորդ յարկի մէկ պատուհանէն բոց մը նշմարեցինք։ Բոցը անմիջապէս շատցաւ եւ պատուհանէն դուրս խուժեց։ Վայրկեան մը յետոյ ալ ուժգին պայթիւն մը, որ դղրդեց մեր շէնքը, կոտրելով ապակիները։

Զէնքին պայթած է, ըսինք, եւ սարսափահար վար իջանք, դուրս փախչելու համար։ Բայց ահա երկրորդ պայթիւն մը, աւելի զօրաւոր եւ վտանգաւոր։ Միեւնոյն ատեն դուռը բոցերով շրջապատուած։ Հրեղէն սիւներ էին որ կը բարձրանային անընդհատ, եւ երբեմնակի պայթիւններով ահ ու սարսափ կը պատճառէին չորս դին։

Միեւնոյն ատեն ապակիի եւ ուրիշ նիւթերու կտորներու տեղատարափ մըն է որ սկսաւ։ Այնպէս որ բոլորս, խմբագիր, գրաշար եւն. փակուած մնացինք շէնքին մէջ, որուն վերին յարկը արդէն իսկ բռնկիլ սկսած էր։ Ետեւի կողմէն ազատուելով համար փորձեցինք սանդուխ մը իջեցնել պատուհանէ մը, բայց պատուհանը շատ նեղ ըլլալուն անկարելի եղաւ սանդուխը դուրս հանել։

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Յակոբեան խանի մէջ էր գրասենեակը հայ-կաթոլիկ փաստաբան Պ. Լազար Օղլու Սէզարի, իսկ քովը իբր գործակատար կ'աշխատէր նախկին ուսուցիչ Յարութիւն Ֆրանկիւլեան։ Յասը վայրկեան առաջ ալ դատի մը համար խորհրդակցութեան եկած էր կապարի վաճառական Պ. Հայկ Յովակիմեան, որուն փաստաբանն է Սէզարը։

Երբ մուխը իրենց ալ կը հասնի, կը հասկնան թէ հրդեհ կայ։ Պ. Սէզար արագօրէն կ'առնէ իր «տօսիէ»ն եւ դուրս կը խոյանայ։ Նոյնպէս եւ Ֆրանկիւլեանը։ Իսկ Յովակիմեանը կ'ուզէ նախ հեռաձայնով լուր տալ հրշէջ գունդին եւ ապա մեկնիլ։ Կը բանայ հեռաձայնը, բայց մեքենան ձեռքը կը մնայ, այնքան որ կազը գէշ ազդած էր իր վրայ։

Առանց գլխարկի եւ վերարկուի, Յովակիմեան անմիջապէս դուրս կը խոյանայ։ Բայց ի՞նչպէս առաջանալ։ Երեք նրբանցքներ զինքը կը բաժնէին փողոցի դուռնէն, իսկ մուխը անտեսանելի դարձուցած էր մէջտեղը։ Բարեբախտաբար տեղեակ էր նրբանցքներուն եւ կը յաջողի խարխափելով առաջանալ։ Յետոյ կը հասնի դուռի մը եւ կը փորձէ բանալ, բայց ի զուր։ Այդ միջոցին ձեռքէն կը վիրաւորուի։

Վերջապէս, ահագին դժուարութիւններէ յետոյ եւ գրեթէ շնչահեղձ, կը յաջողի փողոց ելլել։ Դէմքը սեւսեւ եղած էր, եւ վրան փակած էին ֆիլմի կտորներ, այրուցքներ պատճառելով։ Միեւնոյն ատեն քունքը կտրած էր։ Անմիջապէս մօտակայ դեղարան մը կը փոխադրեն զինքը, փսխել կուտան եւ ինքնաշարժով Մանրայի հիւանդանոցը կը փոխադրեն։ Կեանքի վտանգ չկայ, բաւական լաւ է Պ. Յովակիմեանի վիճակը։

Փաստաբան Պ. Սէզարն ալ կը յաջողի դուրս փախչիլ, բայց աչքերը լրջօրէն կը վնասուին։ Այժմ կը խնամուի հիւանդանոցի մէջ։

Գալով Ֆրանկիւլեանի, հեգ ուսուցիչը չի յաջողիր դուրս ելլել եւ նրբանցքներուն մէջ շնչահեղձ իյնալով կը մեռնի։ Յետոյ հրշէջները դիակը դուրս հանեցին։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Սօն Փօսթա» կը տեղեկանայ թէ ոստիկանութիւնն ու դատական իշխանութիւնները քննութիւն կը կատարեն կարգ մը Քիւրտերու մասին, որոնք Պոլսոյ մէջ կազմակերպութիւն ստեղծելու աշխատած են։

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, կարգ մը Քիւրտեր խոստովանութիւններ ըրած են բարեկամ կարծուած ոստիկանի մը, ըսելով թէ իրենց նպատակն է տապալել Թուրք կառավարութիւնը, որ նորութիւններ կը կիրարկէ, եւ նախկին սուլթաններէն մէկուն տղան Արարատի թագաւոր հռչակել։ Անոնք աւելցուցած են թէ, Արարատի Քիւրտերը գարնան պիտի վերսկսին յարձակումը եւ թէ այժմէն վերջնագիր մը տուած են Թուրք կառավարութեան, որուն պատասխանին սպասելով դադրեցուցած են կռիւները։

Քննութիւնները փութով առաջ կը տարուին եւ կը փնտռուի Համզա անուն քիւրտ մը, որուն բնակավայրը յայտնի չէ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սթէկի դահլիճին անկումէն անմիջապէս յետոյ, Հանրապետութեան Նախագահը սկսաւ իր սովորական խորհրդակցութեանց, Ծերակոյտի եւ Երեսփոխան. Ժողովի Նախագահներուն, կուսակցութեանց պետերուն եւ քաղաքական ծանօթ անձնաւորութեանց հետ։ Տակաւին յայտնի չէ թէ նոր դահլիճի կազմութիւնը որո՞ւ պիտի յանձնուի, որովհետեւ խորհրդարանական ներկայ պայմաններուն մէջ, այնքան ալ դիւրին չէ գտնել մարդը՝ որ անձնական մեծ հեղինակութիւն ունենալով մէկտեղ կարենայ մանաւանդ հաշտեցնել հակամարտ խմբակցութիւնները եւ ստեղծել ամուր մեծամասնութիւն մը թէ Ծերակոյտին եւ թէ Երեսփոխանական ժողովին մէջ։

Արմատականները օրուան յարմարագոյն մարդը կը նկատեն Արտաքին Նախարար Պ. Պրիանը որ իր մեծ փորձառութեամբ եւ իր անունին հմայքով, կրնայ թերեւս գոհացում տալ պահանջին։ Սակայն ամբողջովին լծուած ըլլալով Ժընեւի աշխատանքին, դժուար թէ արտաքին նախարարութենէն զատ, ստանձնէ նաեւ վարչապետութեան հոգերը։ Պրիանի մերժման պարագային, կարգ մը շրջանակներ կը կարծեն թէ դահլիճին կազմութիւնը պիտի յանձնուի Փիէր Լավալի։ Ամէն պարագայի մէջ տակաւին ստոյգ ոչինչ կայ։ Կը յիշուի նաեւ Պ. Պարթու։

Անգործներու ցոյցը Ամերիկայի մէջ

Երկու օր առաջ, Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, անգործները մեծ ցոյցեր կատարեցին, համայնավարներու առաջնորդութեամբ։ Կարգ մը վայրերու մէջ, այս ցոյցերը տեղի տուին խռովութիւններու եւ վերջացան ոստիկաններու եւ անգործներու միջեւ կատարեալ ճակատամարտներով։

Մէկ քանի օր առաջ, Նիւ-Եորքի մէջ, 60 հաւաքոյթներ տեղի ունեցան։ Հաւաքուած անգործները հաւանութիւն յայտնեցին համայնավարներու կողմէ պատրաստուած անգործութեան դէմ ապահովագրութեան օրէնքի մը նախագծին եւ ընտրեցին պատուիրակութիւն մը, որ զայն պիտի ներկայացնէ Ուաշընկթընի կառավարութեան։ Բախում մը տեղի ունեցաւ ոստիկաններու եւ ցուցարարներու միջեւ, երբ այս վերջինները կը փորձէին բազմութիւն հաւաքել եւ ճառել անոնց։

Շիքակոյի մէջ 22,000նոց թափօր մը գնաց քաղքին կեդրոնը ցոյցեր կատարելու։ Օքլաքոմայի մէջ անգործները յարձակում գործեցին մեծ նպարատան մը վրայ եւ կողոպտեցին ինչ որ կար։ Հարիւրաւոր ոստիկաններ փութացին խռովութեան վայրը եւ արտասուաբեր ձեռնառումբերու գործածումով յաջողեցան ցրուել անգործներու բազմութիւնը, ձերբակալելով 30ի չափ անձեր։

Իսկ Սանֆրանչիսքոյի մէջ, ոստիկանութիւնը գնդացիրներու սպառնալիքով միայն յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները որոնք «հաց» կը պոռային։

Կոչ կ'ընեն իրենք իրենց

«Յառաջ»ի ընթերցողները օրը օրին հետեւեցան Համեւրոպայի Ուսումնասիրական յանձնախումբի աշխատանքներուն։ Յանձնախումբը որուն կը մասնակցին 27 պետութեանց ներկայացուցիչներ, չորս օր վիճելէ, այսինքն ջուր ծեծելէ յետոյ, պէտք տեսած է կոչ մը ուղղելու ինքն իրեն, եւ կամ պետութիւններուն զորս կը ներկայացնէ՝ ի պաշտպանութիւն խաղաղութեան դատին.— Ահա կոչը ամբողջութեամբ, որմէ հատուած մը տուեր էինք նախապէս.

«Այս վերջին օրերս, մեր միջեւ վիճաբանութեան դրինք եւ քննեցինք այն հարցերը, որոնք մեր պատկան կառավարութեանց առջեւ դրուած են եւ յստակօրէն տեսանք թէ տնտեսական վերականգնումին արգելքներէն մէկն է դէպի ապագան վստահութեան պակասը, որ կը բխի քաղաքական կացութեան մասին տիրող մտահոգութենէն։ Այս մտահոգութիւնը սաստկացած է միջազգային պատերազմի մը կարելիութեան մասին՝ անպատասխանատու շրջանակներու կողմէ հրապարակուած զրոյցներով։

«Կ'ընդունինք թէ ներկայիս Եւրոպայի մէջ կան քաղաքական դժուարութիւններ, որոնք սաստկացած են ընդհ. տագնապին հետեւող տնտեսական անկայունութեան բերումով։

«Տնտեսական վիճակը բարւոքելու համար լաւագոյն է թոյլ չտալ որ կասկածի տակ մնայ Եւրոպայի խաղաղութեան ամրութիւնը։

«Իբր եւրոպական պետութեանց արտաքին նախարարներ եւ պատասխանատու ներկայացուցիչներ, պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ աւելի քան երբեք վճռած ենք օգտագործել Ազգերու Դաշնակցութեան կազմը՝ արգիլելու համար ամէն բռնի միջոց»։

Լենինի մահուան տարեդարձը

Իբր հանգստեան աւանդական օր, կիրակին ջնջուելէն ի վեր առաջին անգամ «ազգային օր» նկատուեցաւ Լենինի մահուան 6րդ տարեդարձը՝ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ 4 ազգային օրեր եւս պիտի բռնուին. Մայիս 1 եւ 2, Նոյեմբեր 7 եւ 8։ Այս առթիւ, բոլոր պաշտօնատուններն ու գործատեղիները փակ կը մնան։

Սեւ ծովու փոթորիկը

Գոստանցայէն կ'իմացնեն թէ ռուսական ժամարիա նաւը որ Օտեսայէն Պոլիս կ'երթար, փոթորիկէն ջախջախուեցաւ Սեւ ծովու մէջ։ Նաւուն 39 աշխատաւորները եւ 14 ճամբորդներ, խեղդուած են։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Սինոպի բացերը ուրիշ նաւ մըն ալ ընկղմած է։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԻՐ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՀԱՆԴԱՐՏ ՎԱՅՐԿԵԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Երիտասարդ մը մեզի յանձնեց այս գրութիւնը, ստանձնելով ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Ընթերցողները կը յիշեն թէ քանի մը տարի առաջ ալ, վարդապետը, հոգեկան անդորրութեան պահու մը, 45 վայրկեան խօսակցութիւն մը ունեցած էր Թորոսեան քոյրերու եւ Պ. Նաւարեանի հետ:

«Փէռ կոմիտաս»: Այսպէս կը կոչեն զինք: Արտասովոր կը հետեւինք մեզ առաջնորդող պաշտօնեային:

— Դժուար թէ ընդունի ձեզ... կ'ըսէ պաշտօնեան վարանոտ շեշտով մը: Այցելու չընդունիր...:

Կը տրտմինք... բայց մենք դարձեալ կը պնդենք:

Հոգ չէ .. գոնէ հեռուէն տեսնենք...:

Կ'անցնինք նրբանցքէն եւ կանգ կ'առնենք վարդապետին սենեակին առջեւ: Արագ ակնարկ մը կը ձգեմ լուսամուտէն ներս: Կը տեսնեմ զինք: Մահճակալին վրայ ընկողմանած, խոհուն ու մռայլ: Դէմքը հանդարտ եւ աչքերը սեւեռած անորոշ կէտի մը:

— Մօն փէռ... կը ձայնէ պաշտօնեան դուռը բանալով, այցելու ունիք...:

Վարդապետը ոտքի ելաւ եւ դռան մօտ եկաւ:

Մօտեցայ ու անմիջապէս ըսի.

— Օրհնեցէք, հայր սուրբ.

— Աստուած օրհնէ... ինչո՞ւ եկաք:

— Եթէ ձեզ նեղութիւն չենք պատճառեր, եկանք մեր յարգանքը մատուցանելու ձեզ...

— Ո՞վ էք դուք, պաշտօնական հանգամանք մը ունի՞ք... կը հարցնէ դարձեալ:

— Ո՛չ, հայր սուրբ, պաշտօնական հանգամանք չունինք, հայ ազգի խոնարհ զաւակն ենք...

— Ո՞ր տեղացի էք:

— ...ցի եմ:

— Լաւ, նստեցէք...: Սենեակին մէջ գտնուած մէկ աթոռը մեզի կը հրամցնէ եւ ինք սեղանին անկիւնին կը կռթնի: Կը հրամայէ աթոռ բերել: Պաշտօնեան զարմացած կը հեռանայ հրամանը կատարելու: Ես հա կընտինք դէմ դիմաց ու կը սկսինք խօսիլ:

Հանդարտ ու զուարթ:

Կը խօսի յափշտակուած, մերթ բարձր, մերթ ցած, մերթ ժպտուն, մերթ խոժոռ: Կը խօսի կուռ եւ հանդարտ նախադասութիւններով, իմաստալից եւ մանաւանդ տրամաբանական: *Զարմացած կ'ունկնդրեմ, կը չօշափէ իրերը թէ առարկայօրէն եւ թէ վերացականօրէն: Կը խօսի արագ, սահուն եւ յստակ ոճով մը: Ոչ մէկ հակասական կամ անկապ խօսք, ո՛չ իսկ ամենափոքր շեղում մը կամ հեռացում մը նիւթէն:*

Կը խօսի պատկերալից, երբեմն տալով օրինակներ կամ առակներ: Կը բաղդատէր իրերը, կը քննէր, կը վերլուծէր ու կ'եզրակացնէր: Ցաճախ կը պատահէր որ թուէր մի քանի պատճառներ: Չէր մոռնար լուսաբանել երկրորդը, երբ առաջինը կը լրացնէր: Ոչ թէ ինք կը խօսէր, իր մտքի *եւ կամ իր* կամքի *թելադրութեամբ, այլ այդ բոլորը պատասխաններն էին մեր* հարցումներուն..., *որմէ վերջ կը հարցնէր.*

—«Այնպէս չէ՞... հասկցա՞ք ...եւայլն...»:

Իմ կողմէ տրուած բոլոր հարցումներուս կը պատասխանէր սիրայօժար եւ խնդումերես: Մանաւանդ կը խօսէր հայրենիքի եւ հայ գեղջուկ երաժշտութեան մասին, աննկարագրելի եռանդով մը: Որքան կը ցաւիմ որ հազիւ մէկ կարեւոր մասը կարող եմ յիշել այդ մէկ ժամ տեւող խօսակցութենէն, ուր բառերը մարգրիտի հատիկներու պէս հատ հատ կ'իյնային իր շրթներէն, «իր տնակին» (իր իսկ բառով) հանդարտիկ լռութեան մէջ:

— Փարիզի ո՞ր թաղամասին մէջ կը կենաք, կը հարցնէ ալեխառն մօրուքը շոյելով:

*— ***ին մէջ...:*

(Վերջը յաջորդով)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ ոստիկանութիւնը Վառնայի մէջ երեւան հանեց համայնավարական գաղտնի կազմակերպութիւն մը: Անոր պատկանող 15 անձեր ձերբակալուեցան:

ՑՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ

Ողջո՛յն գիւղակ, ողջոյն ջուրե՛ր հայրենի.
Ողջո՛յն...: Ահա նորէն կու գամ առանձին
ձեր մենաւոր խաղաղութեան յանձնուելու:
Ողջո՛յն հիւղակ, դո՛ւն որ հրճուիլըս տեսար,
դո՛ւն որ անշուք հովանւոյդ տակ հողմակոծ՝
Տարիներով օրօրեցիր իմ հոգին...:
Ողջո՛յն սարեր, դո՛ւք որ վրսեմ ու հըպարտ
Ամպերէ՛ն վեր, Աստուծոյ հետ կը խօսիք,
դո՛ւք որ հոգիս աստղերուն մէջ նետեցիք,
երբ դեռ մանուկ, ամառնային գիշերով՝
ջուրերուն մօտ կ'երազէի մըտայոյզ...:
Ողջո՛յն ձեզի, ո՛վ հայրենի աղբիւրներ,
Հսկայ ժայռեր, եւ ահաւո՛ր անտառներ:
Ողջո՛յն, ողջո՛յն, ես երազո՛ղ պարմանին
կու գամ դարձեալ ձեր լըռութեան հետ խօսիլ:

... Խորհուրդիդ մէջ, ի՛նչ կը ծածկես, ո՛վ գիշեր,
Հոգիս մինակ էութեանդ հետ կը սարսի...:
Ու այս գանկիս գերեզմանները բոլոր,
Որ աստուածներ իրենց ծռւքովն են կերտեր,
կամաց կամաց կը քանդըւին գանկիս տակ:
Աչքերուս դէմ, այս ի՛նչ ժըպիտ տեսարան,
կոյսի կըմախք, դիւցազունի թէ վատի,
Անդրաշխարհեան տեսիլն ինծի կը պարզեն:
Կը դողդըղամ, երակներուս աւիւնն ալ
ցանկարծակի էութեանս մէջ կը սառի:

Իբրեւ տատրակ մը սըգաւոր ու լալկան
կը թափառիմ ցոլքերուն տակ լուսնակին:
Մեռեալներու նըւագ մը կայ կուրծքիս տակ.
Դիւցազուններ իրենց սուրերն արփային
Մէկ կողմ նետած, մահուան յոյսի կը սպասեն:
Մեռե՛լ, մեռե՛լ մուսաներու, կոյսերու,
Ո՛չ մէկ Աստուած, ո՛չ մէկ Յիսուս այս գիշեր,
Հայ մարտիկին մահուան համար, ո՛վ ազգեր,
կ'իջնէ հոգւոյս տաճարին մէջ աղօթել:
Մեռե՛լ, մեռե՛լ...: Արեան գետեր կը հոսին:

Ջա՛րդ ինծի ալ, ի՛նչ կը սպասես ո՛վ երկինք,
ինչո՞ւ անգութ հարուածներէդ ահաւոր
Զի՛ս զրկեցին, ունայնացա՛ծ նըրազանք...:
Ինչո՞ւ համար մեռեալներու կոյտին մէջ
Այսպէս շըջիմ. հոգիիս մէջ խեղդելով՝
Ջա՛յնը վշտիս, զոր դուն, Աստուա՛ծ, մեծցուցի՛ր...:
ինչո՞ւ համար անմեղն իյնայ, ըսէ՛ ինծ,
ինչո՞ւ համար քեզ պաշտողները չապրին:

Դեռ կ'երկարին հոգեվարքի հառաչներ,
Մանիշակներ դեռ չը ծըլա՛ծ կը թօշնին:
Կ'իյնա՛ն, կ'իյնա՛ն...: Մահուան շիրիմն է խորունկ,
Որուն մըթին անդունդին մէջ վիթխարի
Ազգ մը ամբողջ իր զաւակներն է նետեր...:
Ու դեռ կ'իյնան: Աղօթքը մը՛շտ շըթունքին,
դեռ հաւատա՛լ Աստուծոյ սին գըթութեան...
դեռ հաւատքո՛վ կը մեռնին...:

Մոխի՛ր, մոխի՛ր: Ո՞ւր ես հիւղակըս խարխուլ,
Ո՞ւր ես, ըսէ՛, ո՞ւր են պատերըդ մամռոտ.
Ո՞ւր էք ճառեր, ո՞ւր է կոչնակը գիւղին...:
Դռնակըդ բա՛ց, ո՛վ հայրենի իմ հիւղակ,
Օր մը միայն այս իմ յոգնած մարմինին,
Վայրկեա՛ն մը լոկ այս իմ անբախտ հոգիիս...:
Դռնակըդ բա՛ց, դարձեալ ժպտէ՛ քաղցրօրէն,
դեռ օրօրէ երազանքներըս անբիծ,
դեռ օրօրէ ո՛վ իմ հիւղա՛կըս բարի...:

Խո՛ր լըռութիւն: Բայց ինչո՞ւ ինծ չես խօսիր,
ինչո՞ւ չուզել հովանւոյդ տակ հե՛ց հիւղակ,
Այս իմ հոգին ամփոփել:
Խո՛ր լըռութիւն, ամէն ինչ լո՛ւռ կը ննջէ,
Մոխիրներուն կոյտերուն տակ ցիրուցան՝
Հիւղակս հանգի՛ստ կը ննջէ...:
Խաղաղութի՛ւն, ամէն ի՛նչ լուռ կը ննջէ:

ՎԻՉԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՊԱՐՍԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Լոնտոնի ցուցահանդէսին առթիւ)

Պարսկական Արուեստի Ցուցահանդէսը գեղարուեստական հսկայ երեւոյթ մըն է, իր պատմական առնչութիւններովը ա՛լ աւելի ճոխացած:

Ինչպէս անցեալ օր ակնարկեցինք, պատմականօրէն Պարսկական Արուեստը աւելի հին է քան Յունաստանի եւ Չինաստանի արուեստը: Անոր սկզբնաւորութիւնը պէտք է փնտռել Բաբելաստանի եւ Ասորեստանի հողին տակ թաղուած փլատակներուն մէջ: Բաղդէցւոց Ուռ (Խառան, Ուրֆա) նշանաւոր քաղաքին ճամբաներուն վրայ: Արուեստին որրան եղած են Պերսեպոլիս եւ Շօշ Քրիստոսէ 600 տարի առաջ, թէեւ Ցուցահանդէսին մէջ աւելի հին ժամանակներու պատկանող առարկաներ կան, Ասորական, Յունական եւ Եգիպտական տարրերու հետ խառնուած: Պարսիկ բրուտներուն նախահայրերը իրենց արուեստին նախագիծը առած են Ասորեստանի թրծուն եւ ափկուած աղիւսներէն: Քրիստոսէ 3000 տարի առաջ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցած են պարսկական գեղեցիկ հողէ ամաններ: Պերսեպոլիս բրիտանական Մուզէոնին ընծայած էր արդէն ոսկի եւ արծաթ դրուագով անգուգական նմոյշները բրուտի արուեստին:

⁂ Ցուցահանդէսին յարդարանքին առթիւ մեծ կարեւորութիւն տրուած է Պարսկաստանի արտադրութեանց պատմական շղթայաւորումին: Այսպէս, նախ Պերսեպոլիսի եւ Շօշի արտադրութիւնները, այսինքն Աքեմենեան շրջանին վերաբերեալները,— Մեծն Կիւրոսի եւ Դարեհի շրջանը, Քրիստոսէ առաջ 650էն 330, երբ Պարսկաստան կը տիրապետէր Բաբելաստանի եւ շփման մէջ էր Եգիպտոսի և Յունաստանի հետ: Այս շրջանին միացուցեր են նաեւ Լօռիստանի մէջ քանի մը տարի առաջ գտնուած արոյրէ կենդանիներու պատկերները, որոնք մեծ նմանութիւն ունին Սկիւթական արոյրէ պատկերներուն հետ եւ կը յիշեցնեն Շօշի հողամաններուն վրայ դրուագուած պատկերները:

Երկրորդ սրահը կը պարունակէ Սասանեան շրջանը (226-642) Քրիստոսէ վերջ, երբ ազգային կրօնքը կը վերահաստատուէր եւ գլխաւոր քաղաքն էր Կտեսիփոն (Տիզբոն): Ինչպէս գիտէք, այս Սասանեան շրջանին կը զուգադիպի Վարդանանց պատերազմը, Սասանեան կերտի օրով (Ե. դար): Այս ...ջանին կառուցուած են ...կական աղիւսէ կամարա... գմբէթարդ շէնքերը, ... միացման օղակ մը կը կ... Ասորական եւ Բիւզան... ճարտարապետութեան ... ջեւ: Այս սրահին մէջ գ... են նաեւ Սէլճուգեան շր... (1037-1157) մետաքսեա... պաւէններու նմոյշները, ... պարսկական հիւսուածե... րուն ամէնէն հիներն են, ... շրջանին կը պատկանի ... նշանաւոր Մանի, Մանի... աղանդին հիմնադիրը, ... հեթանոսական եւ կէս մը ... տոնէական ճգնաւորութեա... խառն աղանդին: Մանի ի... նկարիչ եղած է եւ ներշ... այդ շրջանի պարսկական ... ուեստին: Այնուհետեւ կ... նշանաւոր Շահաբբաս Բ., ... ոսկեդրուագ մզկիթին մէջ ... ուած, եւ որուն գերեզմանը ... կող հրաշալի բոլորակ ... Ցուցահանդէսին չքնաղ ... կաներէն մին կը հանդի... Յետոյ իսլամական շրջան... իրաւամբ դուռ բացաւ Պար... կան Արուեստի հրաշակեր... րուն առջեւ — մանրանկար... ճաքար, ճենապակեայ ... կերտ նմոյշներ, վերջապէ... րեւելեան եւ Արեւմտեան ... ուեստի միաւորման գեր... ժառանգութիւններ:

⁂ Ամէն մարդ գիտէ թէ ... կաստանի հիւսուածոյ ... դրութիւններէն հանրած... են գորգերն ու կապերտ... բայց անծանօթ է թէ ո՞ր... կանին գործաշինութիւնը ... գործած է Պարսկաստանի... Ասիոյ, Պարսկաստանի, Կ... սի եւ Կեդր. Ասիոյ բու... ծայր աստիճան յարմար են ... գաշինութեան, եւ այդ բու... րուն շնորհիւ է որ գոյացա... պարսկական ամենանուրբ ... գերը, որոնց խիզախ միա... մայն գեղեցիկ նմոյշներն են... սորդական կամ կենդանա... տեսարաններով նկարազ... դուածները. որ Արեւմ... Պարսկաստանէն բերուած ... Յետոյ կուգան ծաղկազ... գորգերը, մէջ ընդ մէջ թռչ... ներով: Ասոնցմէ լաւագոյն ... շինուած են Ծօլաղանի մէջ: ... չակաւոր է նաեւ Արտաւ... գորգը. տերեւով եւ ծաղ... գեղանկար:

Ընդհանուր սքանչացման առարկայ դարձած են «պա... գորգ» կոչուածները: Կեդ... կայ աղբիւր մը, որմէ կը ... նուին ոռոգող ջրանցքներ... րոնց մէջ կը լողան մանր ... կեր: Եզերքը ծառախիտ ... ցառ մը, յաճախ նոճաստա...

ՋԱՆ ԳԻՒԼԻՄ, ՋԱՆ...

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Համակրանքով
ՏՈՔԹ. Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆԻ

Այն ատենները, հազար հազար տարիներ առաջ, սէրը սարսռալի ողբերգութեան մը պէս էր Հայոց բովանդակ աշխարհին մէջ:

Հայ պատանիները, թիթեռնիկներու նման, կ'այրէին սիրոյ բոցէն ու հող կը մտնէին՝ դեռ կեանքը չվայելած:

Ամբողջ երկիրը կը հեծկլտար ու կը կոծկոծէր: Իրիկունները, երբ պլպուլն իր ձայնը կը ձգէր պարտէզներուն մէջ, մէջօցը կը դողար ցօղենի անձրեւահար արտի մը պէս: Եւ վարդերը արցունք կը թափէին: Աղբիւրները գիւղերուն մէջէն կ'անցնէին թաղման փողերու պէս տխրաձայն: Պառաւները, պատուհանը նստած, կու լային: Եւ գերեզմաններուն մէջ հողաթումբերը կը շատնային քով քովի, ամէն օր:

Հայոց մատղաշ պատանիները, բարկ արեւէն թօշնած ծաղիկի նման, կը ցամքէին, կը չորնային, կը գոսանային եւ, գիշեր մը, հրեշտակը կուգար ու կը զարնէր զանոնք:

⁂

Ասպուզանի մորթը մեղրի գոյն ունէր, եւ աչքերուն բիբերը մանուշակի պէս էին:

Տասնեւեօթը տարեկան էր այն ատեն:

Հովիւ էր եւ գառ կ'արածէր գիւղին արտեւանունքներուն վրայ: Ափսո՛ս, սէրը մտեր էր անոր ալ երակներէն ներս:

Եւ Ասպուզան կը նստէր գիւղին վերեւ, ընկուզենիներուն տակ, կը նայէր գիւղին, որ կարմիր ցօղի մը պէս ինկեր էր հովիտին մէջ, կանանչ արտերուն վրայ: Այնտեղ էր իր սիրականը,— գեղանի աղջնակ մը, որուն կապոյտ շրջազգեստին մէջէն միսը կը փախչէր ձիթենիի բունկած ճիւղի մը բոցին պէս:

Ասպուզան կը նայէր գիւղին ու կ'երազէ՛ր, կ'երազէ՛ր, երկա՛ր կ'երազէր:

Իրիկունը, երբ երկինք այնքան կը ցածնար որ իրեն կը դըպչէր կարծես, սիրահար պատանին կը քաշուէր իր ոգորահիւս խըրճիթը, որ շինուած էր մակաղիքին կեդրոնը, ծառի մը զագաթը: Իր թառին վրայ կծկտած թռչունի մը պէս, աչքերը կը կախէր վար, հեռուն, գիւղակին վրայ, պահ մը կը մտածէր, յետոյ սրինգը շրթներուն կը տանէր ու կուլա՛ր սրինգին հետ:

Ձայնը այնքա՛ն անուշ եւ այնքա՛ն տխուր էր, որ կարծես գիւղը վարէն կը պատասխանէր հովիւին: Ամբողջ հովիտը կը լեցուէր սիրոյ ողբասացութեամբ: Յանկարծ կը պայթէին աստղերը, վարդաստանի մը պէս կը ծաղկէր երկինքը, եւ աստուածուհիի մը նման՝ լուսնկան կուգար կը նստէր բլուրին վրայ, ձեռքը կզակին կը դնէր ու մտիկ կ'ընէր:

Ո՞վ է ան, որ չպիտի լար այդ պահուն:

Երկինք գետին կ'արտասուէին անձայն ու լուիկ:

Մշուշը կը պատէր գիւղ ու բլուր, երկինքը քօղ կը փոխէր շարունակ, գիշերը կը խորունկնար տխրութեամբ եւ գեղեցկութեամբ,— այն ատեն հովը, առուն, պլպուլը կը փղձկէին ու կը նուաղէին:

Առտուն, երբ հորիզոնը, քթանի արտի գոյն առած, կը փախէր ու կը հեռանար, Ասպուզան սրի՛նգ կը նուագէր տակաւին, ծծումբի պէս դեղնած, աչքերը արցունքէն այրած, խոտի պէս դողահար:

Ամէն գիշեր այսպէ՛ս հիւծեցաւ ու հալեցաւ ան: Ու գիշեր մըն ալ, երբ սրինգը շրթներուն՝ գիւղ իջաւ, եւ սիրականին տանը դիմաց, մեծ թզենիին տակ իր սէրը կ'երգէր, անհանդուրժելի վիշտ մը կը թրթռար արդէն իր սայլերուն մէջ: Փշաքաղ կ'ըլլային գիւղացիներուն միսերը, եւ պառաւները պատուհան կ'ելլէին ու կու լային: Գիտէին, որ երկնային ցաւ մըն է այդ, եւ դարմանը անկարելի:

Ասպուզան, այդ գիշեր, այնքա՛ն ուժասպառ եւ այնքա՛ն յոգնած էր, այնքա՛ն կը սրտփար եւ այնքա՛ն կը տառապէր, որ հրեշտակը չհշտակի իջաւ երկինքէն, զարկաւ եւ սպաննեց:

Պատանին ճիչ մը արձակեց ու գետին ինկաւ: Վիրաւոր կաքաւի մը նման՝ զալարուեցաւ պահ մը, մատները նորէն երկարեց սրինգին, շրթները անգամ մըն ալ սեղմեց պարապին մէջ՝ նարկիսի պէս, ուժպի՛ մը պէս, համբուրելո՛ւ պէս, յետոյ երկու արցունք գլորեցան աչքերէն: Ու մեռաւ:

Թզենին թօթվեց իր ծանր ճիւղերը եւ արցունքներ ինկան գետին: Պատուհանները զոցուեցան ուժգին եւ լացի ձայները զուեցան ներսը:

Այդ պահուն, ճի՛շդ այդ պահուն՝ երբ դեռ հրեշտակը չէր ռացած թզենիին շուքէն, քաղաքէն հասաւ եկաւ գիւղին քաջն Զարեւանդ: Ձին կը խաղար լուսնի լոյսին մէջ: Հայ ... տեսեր էր թէ ի՛նչպէս հրեշտակը զարկաւ սպաննեց պատ... ու կը հեռանար հրեղէն սուրը ձեռքին:

— Կեցի՛ր, պոռաց Զարեւանդ:

Հրեշտակը զարմացաւ ու շփոթեցաւ:

— Կեցի՛ր, քաջերուն վայել չէ հեռանալը: Սուր կը կրե... ունիմ ես ալ: Սպաննուած պատանիին արեան ձայնը միա՛... կռիւով կը լռէ: Կռուի՛նք:

Ու Զարեւանդի ձին ոստումով մը նետուեցաւ հրեշտակին ջեւ: Հայ քաջին սուրը կը շողար, ձեւացնելով գեղեցիկ շառ... մը,— ձին ետեւի ոտքերուն վրայ կանգնած, Զարեւանդ ան... ռազմիկի մը նման սուրը բարձրացուցած: Ձիուն ոտքերուն ... պատանիին արիւնը գետինը թափուած վարդի փունջերու կը ... նէր:

— Ինծի այդպէս էր հրամայուած,— պատասխանեց հրեշ... վախն ի վախ,— որովհետեւ սիրոյ ցաւն ունէր ան եւ արդէն ... ժասպառ եղեր էր:

— Մե՛ղն էր մեղքը այս պատանիին, որ սուրով սպանն... Բայց անգթութիւն չէ՞ սուրով սպաննելը: Մենք, Հայոց քա... չե՛նք ներեր անգթութեան: Ու եթէ սէրը եւս անգթութիւն է ... ատեն Աստուծոյ վայել չէ այդ նուէրը...:

Հրեշտակը անճրկեր էր ու չէր կրնար փախիլ: Բաշ... սպառնար իր սուրովը եւ ճարտուկ ձին՝ ոստումով:

Այդ ատեն էր, որ թզենին դողաց, տերեւները շարժեց... սօսափեցին: Հասուն թուզ մը խոշորցա՛ւ, խոշորցա՛ւ, ճեղք... բացուեցաւ եւ յանկարծ մարդկային անո՛ւշ դէմքի մը փ... կերպուեցաւ: Ամբողջ թզենին բոցավառ ամպի պէս կը շողա... րեւները կը նմանէին սպիտակ ափերու, զորս բացեր էին հազ... ւոր ծնրադիր հրեշտակներ, կարծես սկուտեղի մը նման վե՛ր ... բացնելու համար աղուոր գլուխը, որ կազմուեցաւ յանկարծ,— ... զերը կապոյտ, ինչպէս ամրան երկինքը կ'ըլլայ, ճակատը ... ցուցիչ, ինչպէս փայլակը կ'ըլլայ, աչքերը փարփառ, ինչպէս...

Լեհաստանի ամէնէն ընտիր …րգերուն հեղինակները հաւա…րար պարսիկ գործաւորներ …ն։ Եւրոպայի զանազան մայ…քաղաքներուն մէջ գոյութիւն …նեցող անգուգական կապերտ…ը ապահովաբար պարսիկ …աղետներու կողմէ իբրեւ …էր տրուած կամ յատուկ …ատուիրակութիւններու միջո…ւ ղրկուածներն են։ Զոր օրի… …կ. Աբբաս Ա. 1603ին Վենե…կի գահերէցին (Տօժ) նուէր …կեց այն հրաշալի գորգը, որ …սօր Ս. Մարկոս եկեղեցիին …կ մասը կը ծածկէ։ Ընդհանուր …պով մետաքսահիւս, յատա…տեղ տեղ արծաթահիւս եւ …եժան։ Գոյներուն եւ նիւթե…ն շլացիկ խառնուրդը ակ…խտիղ է։ Արմաւենի, արաբա…րղեր, ծաղկի ցօղուններ, ե…ըները բաւղակաձեւ շփոթու…ն մը սաղարթահիւս գիծե… եւ վարդաձեւ կոկոններու։

Դանիոյ արքունիքին մէջ …պաղրութեան հանդէսներու …թիւ միայն գործածուած գորգն …այս դասակարգին կը պատ…նի։

Ապա կուգան Հնդկա-Պարս…կան կոչուած գորգերը, ո…րմէ ոմանք գործուած են Ա…եւեան Պարսկաստանի կամ …աթի մէջ, բայց մեծագոյն …ը Հնդկաստան, Լահօրի …սերական գործարանին մէջ, Մօղուլ կայսրները պարսիկ …այնանկներ կը բանեցնէին։ …Աւելորդ է հոս յիշել Բաշա…Շիրազի, Սարապէնտի, Սէհ…ի, Մէշէտի եւ Խօրասանի …գերը։ Նոր ժամանակներու …գաշինութեան գլուխը ան… Կրման քաղաքը, վերար…ծելով Աքեմէնեան շրջանի …ոկերներուն դրուագումը։

…Պարսկական ճարտարապե…թեան գլուխ գործոցներն են …ունական ապարանքները, …աքներուն գեղարուեստա… յարդարումը, մեծութիւնը, …մաններու հեշտութիւնը։ …մենեան շրջանի գործեր …մասամբ։

… Իբրեւ անկախ Պետութիւն …սկաստանի պատմութիւնը …կսի Քրիստոսէ առաջ 550 …ականին, երբ Կիւրոս յաղ…Մարաց եւ նոր թագաւո…թիւն մը հիմնեց։ Այդ թուա…էն սկսեալ կայ պարսիկ …արապետութիւն մը, որուն … են Աքեմենեան Հարստու…ն պալատները, եւ յետոյ …անեան Տան ապարանքներու։ …ոս, Կամբիւս, Քսերքսէս (Ս. … մէջ Արտաշէս, Աֆասուէ-…) եւ Դարեհ ճարտարապե…ան կտակներ թողած են …եպոլիսի եւ Շօշի մէջ, եւ …ը մինչեւ Միջագետքի դաշ…տը, Իրանեան բլուրներուն վը…րայ, ուր ծնած էր պարսիկ ազ…գը եւ ուր կանգուն էին երբեմն մեծ քաղաքներ, ինչպէս՝ Բա…բելոն, Նինուէ, Խորսապատ, եւ Ուռ Քաղդէացւոց, ուր քաղա…քակրթութիւնը իր բարձր մա…կարդակին հասած էր Կիւրոսի գալէն առաջ։ Ասոնց ետեւը կը գտնուէին Եգիպտոս, ուր արշա…ւեցին Պարսիկները 525ին (Ք. առաջ) եւ Փոքր Ասիոյ Յոնիա…կան կղզիները, զորս գրաւեցին գրեթէ միեւնոյն թուականնե…րուն։ Եւ ահա՛ այս երեք աղ…բիւրներէն — Ասորեստան, Ե…գիպտոս եւ Յոնիական Յունաս…տան — կը բղխին պարսկական առաջին պալատները եւ արքա…յական դամբանները։ Ամէնէն կարեւոր աղբիւրն է Ասորես…տան, իբրեւ ամէնէն մօտը։ Այս նուաճուած երկիրներուն արհես…տաւորները բանեցուցին Աքե…մենեան վեհապետները, ու այս…պէս կանգնեցան Պերսեպոլիսի եւ Շօշի պալատները։

Սասանեան Տունը 500 տա…րի կառավարեց Պարսկաստանը մինչեւ իսլամական գրաւումը (641)։ Այս Տունին վեհապետ…ները շարունակ կռիւի մէջ էին Հռոմէական պետութեան հետ, որուն մայրաքաղաքն էր Բիւ…զանդիոն, եւ շատ հաւանաբար հռոմէական աղբիւրէ քաղուած են Սասանեան շէնքերուն յա…տակագիծերը։ Ամէնէն նշանա…ւոր յիշատակարանն է Տիզբոնի պալատը (550), այսօր աւե…րակ դարձած մեծ մասամբ։ Տա…կաւին կը մնայ հսկայ կամա…րին մէկ մասը, 85 ոտք բարձր եւ 115 ոտք երկար։ Սարվիստա…նի եւ Ֆիրուզապատի մէջ կան հնագոյն պալատներ։

⁂ Գիտական հնախօսութեան համար մեծ արժէք կը ներկա…յացնեն Սասանեան շրջանէն մնացած շարք մը արծաթ սկա…ւառակներ եւ սրուակներ, որոնց մեծագոյն մասը այսօր տակա…ւին կը գտնուի Բեթերսպուրկի Թանգարանին մէջ։ Ասոնց Ռու…սիա գտնուելուն պատճառը շատ պարզ է.— Ռուսական Փէրմ նահանգը ուր կատարուած պե…ղումներէն առաջ եկած են այս պարսկական անօթները, ժա…մանակին կեդրոնն էր հին Արե…ւելքի մուշտակի վաճառակա…նութեան։ Պարսիկ առեւտրա…կաններ իրենց արծաթեայ ա…նօթները կը փոխանակէին ռուսական ընտիր մուշտակնե…րուն հետ։

Այս եւ այսօրինակ ծանօ…թութիւններ փոքր կամ աղօտ գաղափար մը միայն կրնան տալ այն բարձրաթռիչ արուես…տին վրայ, որ հին Պարսկաստանի բնական կամ ստացական ան…մռանալի ժառանգութիւնն է։ Լոնտոնի ցուցահանդէսը մշա…կութային համբաւը կ'արծարծէ այս կերպով մեր Հայերուս բա…րեկամ հարեւան երկրին, ուր ապրող եւ հալածանքէ ապաս…տան գտնող մեր հայրենակից…ները անզօրր ու խաղաղ կեանք կը վարեն՝ մօտակայ ռուսական եւ թրքական խարոյկներուն դիմաց։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Երեւանի մէջ դեկտեմբերի վերջերը եւ յունուարի սկիզբը տեղի ունեցան քանի մը հանդէս…ներ, կոմիտասի ծննդեան 60ամ…եակին առթիւ։ Այդ հանդէսնե…րուն հասոյթը պիտի յատկաց…ուի Փարիզի այն յանձնախումբին, որ ստանձնած է կոմիտասի հոգն ու ծախքերը։

Երեւանի թերթերը այդ առ…թիւ յօդուածներ նուիրեցին կո…միտասի արուեստին, պանծացնե…լով հայ ժողովրդական երգերու այս տաղանդաւոր մշակը, ազ…գային երաժիշտը։ Ռ. Թերլեմէզ…եան հրատարակեց հատոր մը, որ նուիրուած է կոմիտասի գործին ուսումնասիրութեան, 112 էջ։

Ինչպէս յուզիչ է այս յար…գանքը կամ հոգածութիւնը կո…միտասի մասին։

ԿԱՐԱ-ԴԱՐՎԻՇ

Դեկտեմբեր 19ին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ կարա Դարվիշ, որ ծանօթ է իբրեւ ապագայապաշտ գրող մը։ Դաշ մը բաւական հե…տաքրքրութիւն արթնցուցած էր ան իր շուրջ։ Վերջերս պրոլետ գրողներու շաղփաղփին պատճա…ռաւ, քիչ կը լսուէր իր անունը։ Ընտրած գրական անունին պէս, տէրվիշ էր բնաւորութեամբ, զուարթ եւ անհոգ, հակառակ ապագայապաշտի իր խրոխտ եւ յեղափոխական արուեստին։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Քայքայելու համար համայ…նական գիւղատնտեսութեան փոր…ձերը, Հայաստանի գիւղացիները ամէն ծիգ կը թափեն։

Ջալալի մէջ այրեցին կոլ…խոզին չորս սայլը եւ փախցուցին քանի մը խոզ։ Չիբուխլիի մէջ կո…մունիստները ընտրութիւններու կը ձեռնարկեն։ Գիւղը ունի 800 ընտրելի։ կը մասնակցին միայն 150 հոգի։ կոմունիստները կ'ը…սեն թէ պատճառը ընտրութեան յանկացուած չէ՛ ըլլին փոքրու…թիւնն էր։ Զարխեչի կուսակցական ժողովներուն շատ քիչ գիւղացի կը յաճախեն։ Պատճառը այն է, որ, կ'ըսեն կոմունիստները, ժողո…վասեղիները ցուրտ են կամ յար…մար չեն։ Ոչ ոք կ'ուզէ մտածել թէ գիւղացին երբեք համակիր չէ իրենց, եւ այս կամ այն մի…ջոցով կրաւորական եղանակներով կը կռուի իրենց դէմ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ

կարելի՞ է յաջողիլ պատմու…թիւնը փոխադրելով թատրոնի մէջ, պէ՞տք է պատմական թա…տերախաղեր գրել։ Այս հարցումը յաճախ կը ներկայանայ թատե…րագիրներուն միտքին։ Եւ այս…պիսի հարցում մըն է, որ կը պատասխանէ Ալֆրէտ Սավուար։

Ան կը կարծէ թէ պատմական թատերգութիւնները դատապար…տուած են ձախողութեան, որովհե…տեւ, կ'ըսէ, պատմութիւնը կ'ար…ձանագրէ իրողութիւնները միայն, իսկ թատրոնը կը խաղայ պատ…ճառներն այդ իրողութեանց։

Պատմութիւնը կը ներկայա…ցնէ ինչ որ պատահած է, մինչ…դեռ թատրոնը կ'աշխատի թելա…դրել գալիքը, պատմութիւնը կ'ուսումնասիրէ յեղափոխութիւն…ները, թատրոնը կը գծէ եղափո…խութիւնները։ Ընդհակառակն հէքեաթը կատարելապէս կը պատշաճի թատրոնին, իբրեւ յա…ւիտենական նիւթ։ Պատմութիւնը օրուան դէպքերու հաւաքածոյ մըն է, վայրկենական եւ անցո…ղակի իրողութիւններու։

Եւ յետոյ, կ'աւելցնէ Սա…վուար, հանդիսատեսները չեն կրնար այլեւս հանդուրժել հին օրերու հերոսներուն, որոնք կը ներկայացնեն կատարեալ իրա…պաշտութեամբ մը, ինչ որ կը թելադրէ բաղդատութեան դնել հին ու նոր կեանքը, գէշ հակա…պատկերի մը տպաւորութիւնը ձը…գելով։

Պէտք է դիտել հօկասու…թիւնը, որ գոյութիւն ունի Սա…վուարի տեսակէտներուն մէջ։

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՈՐ…

Նկատի չեն առնուիր ՕՐԵՐՈՎ ուշացած նկարագրութիւնները (հանդէս, ժողով եւլն.), մանաւանդ երբ կը պատկանին Ֆրանսայի շրջանին։

Խմբագրութիւն

ՄԵՆՔ

ԽՄԲ.— Խումբ մը երիտասարդ գրողներ կազմած են միութիւն մը, այս անունով։

Ստորեւ՝ նոր խմբակին ծրագիր-յայտարարութեան գլխաւոր կէտերը։

ՄԵՆՔ, ստորագրեալներս, երիտասարդ գրողներ, Փարիզի մէջ կազմած ենք գրական խմբակ մը, «Մենք», հետեւեալ առաջադրութիւններով․—

1.— Սերտ ընկերական կապ հաստատել եւ զօրացնել անկեղծ համերաշխութեան ոգին իրարու մէջ, այդպիսով աւելի արդիւնաւէտ կերպով ծառայելու համար հայ մշակոյթին եւ գրականութեան։

2.— Մեր համերաշխութեամբ ու համագործակցութեամբն իսկ, որ երբեք չպիտի խափանէ իւրաքանչիւրիս անհատականութեան ազատ ու լրիւ զարգացումը, շաղախ հանդիսանալ չորս ափերով ցրուած երիտասարդ գրողներու միջեւ ու այդպիսով դիւրացնել հայ նորագոյն գրականութեան ազատ զարգացումն ու ծաղկումը։

3.— Փնտռելով իւրաքանչիւրիս մօտ նո՛յն ժողովրդի զաւակներուն յատուկ հասարակաց գծեր, ներշնչումներ ու մըտահոգութիւններ, ճամբայ հարթել, որոնել եւ կերպարանք տալ, ժամանակի ընթացքին՝ ընդհանուր ճանգանակի մը, որ ազատութիւն տալով հանդերձ իւրաքանչիւրիս անհատականութեան, համապատասխանէ հայ մշակոյթի պահանջներուն,

Առ այս՝

4.— Մենք, գրական խմբակը, կ'ունենայ ա) յաճախակի ընկերական հաւաքոյթներ, լոկ իր անդամներուն համար, բ) յետագային կը սարքէ երեկոյթներ ու դասախօսութիւններ, գ) կը հրատարակէ երիտասարդ պարբերական մը, դ) կ'աշխատի տարածուիլ ուրիշ երկիրներու մէջ։

17.— Խմբակը կրնայ անդամներ ունենալ նաեւ օտար երկիրներու կամ ուրիշ քաղաքներու մէջ, որ կ'ընդունուին 11րդ կէտին համաձայն։

18.— Ուրիշ երկիրներուկամ քաղաքներու ընկերները կ'ունենան նոյն պարտքերն ու իրաւունքները։

Մենքի հիմնադիր անդամներնեն

Ղեւոնդ Մելոյեան, Հրաչ Սարգիսեան, Օհան Կարօ, Ռափայէլ Զարդարեան, Յարութիւն Յրէնկեան, Ոստանիկ, Գ. Գեղարքունի, Հրանդ Բալուեան, Բ. Թօփալեան, Փայլակ Միքայէլեան, Արշամ Տատրեան, Զ. Մ. Որբունի, Նիկողոս Սարաֆեան, Շահան Շահնուր, Վազգէն Շուշանեան, Շաւարշ Նարդունի։

«ՄԵՆՔ»

Պարբերական գրականութեան եւ արուեստի

Լոյս կը տեսնէ մարտ 15ին, եւ յետոյ երկու ամիսը մէկ անգամ պարբերաբար, ձեւով արդիական, խնամուած ու յառաջապահ, որոնումներու, գրական պայքարի, անշահախնդիր քննադատութեան եւ երիտասարդ սերունդի ամբողջական յայտնութեան մտահոգութիւններով։

Խմբակի իւրաքանչիւր անդամ, ամէն թիւի մէջ կ'ունենայ իր տրամադրութեան տակ որոշ թիւով էջեր։ Այդ էջերուն մէջ ան կրնայ լոյս ընծայել ինչ որ ցանկայ, իր ստորագրութեամբ միայն — բանաստեղծութիւն, պատմուածք, հատուած, գրախօսական, քննադատական, քրոնիկ, պարսաւագիր, երգիծանք, եւայլն պայմանաւ որ չխախտէ խմբակին հիմնական առաջադրութիւնները, որ ձեւակերպուած են 18 կէտերու մէջ։

Պարբերականը չի յարձակիր ոչ մէկ կուսակցութեան վրայ։ Խմբակի իւրաքանչիւր անդամ կը պահէ սակայն, բացի խմբակի անդամներէն, որեւէ մէկուն դէմ գրելու իր իրաւունքը։

ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ ԵԽՍ

Կ'իմանանք թէ ցունուարի վերջը՝ Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ շաբաթաթերթ մը Հայ Կեանք, ազգային, գեղարուեստական, մարզական բաժիններով, խմբագրութեամբ Տ. Նշանեանի, 221, Rue Lafayette, Paris: Տարեկան բաժնեգին 60 Ֆր. կամ 3 տոլար:

…տը կ'ըլլայ, շրթները կրակի գոյն եւ մօրուքը մարգարիտով …ուած։

Աստուած էր, որ օգնութեան կուգար հրեշտակին։

— Զարեւա՛նդ, քաղց Հայկազանց, ըսէ՛, ի՛նչ կ'ուզես։

…Զայրացկոտ ձին վար դրաւ ոտքերը, գլուխը կախեց։ Զարե…սուրն իր տեղը դրաւ, աչքերը խոնարհեց։ Ու դիտելով պա…ին փրփրուն արիւնը, ըսաւ․

— Տէ՛ր, քաջի իմ սիրտս չի՛ դիմանար, երբ պատանի մը կը …նուի սուրով եւ այսպիսի անգթութեամբ։ Եթէ, տէ՛ր, կոյսը …ացիր պատանիին առ ի բերկրութիւն անոնց սիրտերուն, …ւ խառնել այսքան դառնութիւն անոնց սէրերուն։ Տե՛ս, Հա…աշխարհի պատանիները կը հիւծին ու կը հալին, եւ երկիրը …ուած է տխրութեան ամպով մը…

…Աստուած մտածեց իր կարգադրութեան վրայ, եւ համոզուեցաւ …ծ անգթութիւն մը կատարուած էր։

— Զարեւա՛նդ, եւ թող այսուհետեւ ձեր երկրին պատանիները …ին սէրը այնպէս ազատ եւ երջանիկ, ինչպէս կը փափաքին։

⁂

…յնուհետեւ սէրը անուշ հովուերգութեան մը պէս էր Հայոց …նդակ աշխարհին մէջ։

Փոխուեցա՛ն երգերը։

Ջուրերը ճլվիժելով կ'իջնէին լերանց լանջերէն ու կը կան…չէին․

Ջա՛ն, ջա՛ն, գիւլո՛ւմ ջան…

Աղբիւրները կը կարկաչէին ու կը քրքջային.

Կանչի՛, կանչերուդ մեռնե՛մ…
Ջա՛ն, ջա՛ն, ջա՛ն գիւլում…։

…Սոխակը պարտէզներուն մէջ գովքը կ'երգէր վարդերուն.

…մ եարը քանց քեզ չիչակ,
Ջա՛ն, ջա՛ն, ծաղի՛կ ջան…։

…Միփան լեռը քղանցքը կը վերցնէր, տոտիկ կը փոխէր, կ'ոս…տէր ու կը պարէր Վանայ ծովուն եզերքը.

…անաչ տեղը բաղում եմ,
Պարի միջին խաղում եմ,
կաքաւի պէս սօրալով՝
Տըղաներին դաղում եմ։

Պինկէօլը ոսկի կը նետէր դաշտերուն եւ գինովի պէս կը կանչէր.

Ջա՛ն, ջա՛ն, գիւլո՛ւմ ջան..

Արարատը իր հարսին վրայ կը ծռէր ու կը մրմնջէր.

Ձեր բաղի դուռը բաց ա,
Ոտներըս շաղով թաց ա,
Ինձանից հեռացել ես,
Աչքերըս լիքը լաց ա։

Հայոց աղջիկները կը հրճուէին իրենց սէրէն ու կ'երգէին.

Ես աղջիկ եմ, ա՛լ կ'ուզեմ,
Բողչաս ծալէծալ կ'ուզեմ,
Երբոր եարիս տուն երթամ,
Գոտիկս քիրմա շալ կ'ուզեմ։

Ու պատանիները, խնդապարար, կը փոխերգէին.

Կանգնել ես բարձր հովին,
Փրփրուում դօշէդ մովին,
Էրնէկ ծոցըդ քընողին,
Շամամ ծըծերդ բռնողին։

Ու աղջիկը կը պատասխանէր.

Ես լիաստղ եմ երկնքին,
Շողքըս տըւած գետինքին,
Դեռ շա՛տ կարօտ ման կըգան
Էս իմ չալ աչք, կեռ ունքին:

Սիրահար պատանին կ'ողոքէր.

Պուճո՛ւր աղջիկ, լաւ աղջիկ,
Դու ինձ համար ցաւ աղջիկ,
Ես քեզ թաքո՛ւն սիրեցի,
Էս ո՞վ արաւ, չա՛ւ աղջիկ:

Պչրոտ աղջիկը կը ծիծաղէր.

Ջափարի տակ չափ կըտամ,
Քիսով ոսկի թափ կըտամ,
Էս իմ պզտիկ տեղովըս
Քեզ պէս շատին խաբ կըտամ։

Պատանին.

Քաքուլիդ կալին մեռնիմ,
Երեսիդ խալին մեռնիմ…

Աղջիկը.

Նախրատափին խընկի ծառ,
Խնծոր գըցեմ, առի՛ տար,
Ուրբաթ-շաբաթ քեզ մօհլաթ,
Լոյս կիրակի առ գիս տար։

Պատանին.

Թուշդ դէմն արա՝ պաչեմ,
Վազի՛, գնա մօրըդ ասա:

Ու երկուքը մէկ բերան.

Գիւլո՛ւմ, գիւլո՛ւմ, գի՛ւլ չիչակ,
Ես-դու մտնենք մի դօշակ,
Մինչեւ լոյսը քըչփըչանք,
Լոյսից յետոյ կըչկըչանք։

Եւ այսպէս ամէն օր հայ գիւղերուն մէջ կը լսուէր սիրոյ երգը դէմէ դէմ.

— Ջա՛ն, ջա՛ն, գիւլո՛ւմ ջան…
— Ջա՛ն, ջա՛ն, ջա՛ն գիւլում …

Այդ օրերէն ի վեր է, որ Հայոց աշխարհին մէջ սէրը ամէնէն քաղցր հովուերգութիւնն է, եւ մեր աղջիկներն ու պատանիները՝ ամէնէն երջանիկ սիրահարները։

Այսպէս է, որ Հայաստան մեր աշխարհը դրախտ է սիրոյ եւ գեղեցկութեան երգին։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պելվիլի մասնաճիւղին կողմէ, 7 Փետր. Շաբաթ գիշեր Harolaի սրահներուն մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այս թուականը։

ՅԷՐՄԻՍ, իրաւագիտական գրասենեակ Ր. ԽՐԼԱԳԵԱՆ
33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet

Կը սատանէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, ...

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսիի Ֆրանս. Դիւանդանոցներու պատուոյ մետալ Ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։ Հոն կը կատարուին Փ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, լուսանկարում (radiographie), ... (radiothérapie profonde), ...

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի ...

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5.

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

Docteur ès-sciences occultes
Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ... Մէկ օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Ուրբ։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD ... MÉTROPIGALLE.

ԺԻԽԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ կատարուն թեամբ գիտնական նայուածքով բժշկութիւն. 123 Boul. Sébastopol մէթ. ... 912 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ ... ամէն օր 9-12։

EMPIRE Ռեստօրան 37 Av. Wagram

BRASSERIE HAROLA
3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88
ՎԱՐԶՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ
Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլն համար մատչելի գինով Հայերու

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Ատամնաբուժ կը բուժէ եւ կը դնէ ... 9էն 8։ 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

Վաճառել լաւ խանութ

մը կայ ամէն գործի յարմար, ... գինով։ Դիմել 17 rue Damesmes, Paris 13e, մէթրօ՝ Թօլպիաք։

ԼՈՒՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աժան գիներով կը ծախենք էշարփներ, ... Դիմել A. Cuilléron, 150 Rue Boileau. Lyon.

Կ'ուզուի երիտասարդ tri-porteur մը որ ... 65 Rue St. Anne, Փարիզ։

ԺԻԽԱՆԴՆԵՐ

... Kalenitchenkoի Kalefluide ... Ste. «Kalefluid Kalenitchenko» 49 Rue Balagny, Bureau 21, Paris (17).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ ... օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, ... 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։ GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— ... GRANGE ORY կայարանը։ ...

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (ժայռիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին միթոտներով։
Ցիաթերմի (diathermie), (ուլթրա-վիոլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49
(կառ. տիւ. Նօրի եւ կառ. տը լ'Եսթ մէջտեղը)

CHAUSSURES «DANEL»
69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Գանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տիկնոջ, ճաշակաւոր եւ ամէն բնակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ։
կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է,
Tél. Ménilmont 76—71 Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

BONNETERIE CARLTON, 137 Fg. St. Denis, փարիզ

Կը ծախուին ամէն տեսակ ...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՅԵԱՆ
29 Rue (Place) des Fêtes. Paris, XIX, Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր ... 4—6, ... 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ ամէն օր ժամը 9էն 19։

ԾԱՆՈՒ Է ՊԵԼՎԻԼԻ ԿԵԴՐՈՆ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ԱՊԱՀՈՎ ԳՈՐԾ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՅԱՃԱԽՈՐԴ
Մանրամասնութեանց համար դիմել
42 Rue Tourtille, BELLEVILLE մէթրօ՝ ՊԵԼՎԻԼ

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
ՄԷԹՐՕ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՕՆ

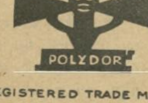
Ջափու վրայ տիկնոջ եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ...
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ ՍԷՆ Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ
34 Rue St. Lazare, PARIS
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.
ԱՆՈՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՃԱՇԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵ-ՂԵՆՆԵՐԸ.

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԵՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Columbia REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
Մեր փլակները ... — DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւայլն. Ֆոնոգրաֆ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. ... Բաց է ամէն օր։

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝
1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ ... ծախու
2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ ...
3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ ծախելու,
4.— Ցունտերու եւ ամէն տեսակ fonds de commerce վրայ ...
5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Chaussé d'Antin, ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտ 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—12 ... Provence 87—32 եւ 82—48։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ
72 Rue du Ménilmontant, Paris XX Tél. Ménil...

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր ...
ՓՈՂՈՑ ԻՐԱՎԱԳԻՏ ... Ընդունելութեան ժամեր. առաւօտ ժամը 9.30էն 10... օրէ վերջ 2—3, իրիկուն 7էն 8.30։
Մէթրօ Ménilmontant եւ Martin-Nadaud
Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q ...

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ
39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Pro...

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական ... փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում ...

Ապրանքներուն ամենալաւ՝ ամէնցածր գիները։

PHARMACIE «GAGNE-PETIT»
6 Rue de Belleville, մէթրօ՝ Պելվիլ Տէլ ...

Բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 մինչեւ ...

ԱՄԵՆԱԹԱՐՄ ԴԵՂԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus ... Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութեանց ... ULTRA - VIOLET ճառագայթներով ... Assurances Socialesի հիւանդներ ...
Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ ...

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակ քաֆէ։

Քաֆէ Մառակայպօ Ա. տեսակ	12.75	ֆր. Ա. տեսակ
» Ճանթօս Good Ա.	14.25	»
» Santos supérieur	18	»
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի ...

ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN"
TOROSSIAN
92 Rue d'Angoulème Métro ... Ménil...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շl
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՆԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 876.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

27 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1478 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՀՆԳԱՄԵԱՆ

Ըսել կ'ուզենք,— Մեր հնգամեայ ծրագիրը՝ գաղութներու[illegible]: Անոնց կազմակերպութեան եւ բարօրութեան համար:

Խուսափինք շողշողուն յաւակնութիւններէ եւ ձեւակերպենք, հետապնդենք այն ինչ որ կախում ունի մեր ուժէն եւ շխատանքէն:

Հինգ տարին ընդունելով շրջան մը, եթէ կարենանք բանաւ մը գտնել եւ գործադրել մաս—մաս, ոչ աւելորդ յոյսեր երշնչած կ'ըլլանք, ոչ ալ պարապ ժամանակ վատնած:

×

Որո՞ւ համար գաղտնիք են գաղութներու անմիջական պահանջները,—

1. Տեղաւորում գիւղացան գաղթականութեան (գիւղացան՝ մինչեւ միեւնոյն վայրին մէջ): 2. Աշխատանք՝ այլասերման դէմ: 3. Աշխատանք դպրոցական ճակատի վրայ: 4. Աշխատանք՝ երիտասարդութեան մէջ (Նոր սերունդ եւ որբունիք):

Այստեղ չենք շօշափեր այն հարցերը որ նախատեսուած են արդէն, մեր կուսակցական ծրագրին մէջ, եւ անմիջապէս կ'անցնինք բուն օրակարգին:

1. Տեղաւորման խնդիր.— Զուինինք ո՛րեւէ փաստ, որ համոզէր թէ կարելի է մօտերս գոնէ 5-10,000 որբ եւ աշխատաւոր փրկել պանդխտութենէ, փոխադրելով Հայաստան:

Երեւանցիները աւելի քան երբեք երես դարձուցած են այս հարցին: Եթէ միայն Ֆրանսայի ագարակներուն եւ Մակեդոնիոյ դաշտերուն մէջ վարձու տրուած որբերը ընդունէին, դարձեալ գործ պիտի համարէինք:

Այնպէս որ, փարատենք պատրանքները եւ աշխատինք մենք մեզի, համաձայն իւրաքանչիւր վայրի ընծայած դիւրութիւններուն:

Բաւական բարդ է՝ գիւղացան որբերու պարագան: Մակեդոնիոյ մէջ՝ անոնք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ծխախոտի մշակներ են: Տիրացած՝ գործին բոլոր պահանջներուն եւ ենթակայ չարաչար աշխատանքի: Ֆրանսայի մէջ ալ, հողագործական աշխատանքներն են որ կ'եփեն մեր տղաքը, անշուշտ ուրիշներու հաշուին: Սուրիոյ մէջ կարելի եղած է նոր գիւղեր կազմել այս տարրերէն, բայց Յունաստան եւ Ֆրանսա են տար այդպիսի դիւրութիւններ:

Միւս կողմէ կա՛յ տարիքի պահանջը: Օտար լեռներու եւ դաշտերու վրայ հասակ նետած այդ երիտասարդները սեւ աչքերու կարօտը կը քաշեն ամէն տեղ: Եւ տարուէ տարի աւելի ձանձկութեամբ: «Մեզի աղջիկ չե՛ն տար: Որբին, բանուորին աղջիկ չեն տար»...

Պարզ է որ գաղութին մէջ գործ գտնողը հետզհետէ կը խառնուի ժողովուրդին: Բայց համրուած բախտաւորներ են անոնք եւ բուն զանգուածը կը մնայ օդին մէջ առկախ: Վերը՝ երկինքը, վարը՝ ծխախոտի դաշտը:

Ուսումնասիրութեան նիւթ մը, բոլոր անոնց համար որ գլուխ եւ սիրտ ունին:

Տեղաւորման բուն խնդիրը կը ներկայացնեն կայաններու տախտակներուն եւ թիթեղներուն կառչած բազմութիւնները:

Այս խնդիրն ալ կը կարօտի լուրջ ուսումնասիրութեան: Յունաստանի մէջ կայաններ ունինք որ արդէն վերջնական ձեւ առած են: Ամայի տարածութիւններ դարձած են քաղաք: Ձեռքը - ոտքը բռնողը կրցեր է տէր դառնալ տնակի մը, ապրելով համախումբ, ուրիշ հազարներու հետ: Վայրեր կան որ վէճի տակ չեն: Կրնաս ափ մը հող գտնել, բուն կայանէն, «փարանկա»ներէն եւ քրջապատ բոյներէն ազատելու համար:

Բայց, շատերուն համար բնաւորութիւն դարձած է մնալ եւ հեւալ այնտեղ ուր ինկան առաջին անգամ, 1922ին, շոգենաւէն կամ շոգեկառքէն ցամաք նետուած ատեն: Անոնք նոյնացած են տիրող թշուառութեան հետ: Եւ կը կարծեն թէ ճակատագրուա՛ծ է որ այդպէս ալ մնան:

Նոյն իրողութիւնը՝ Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ:

Եւ չզարմանանք որ գրեթէ միշտ ընդդիմութիւն եւ դժուարութիւն կը ծագի, երբ կայանաբնակին կ'առաջարկուի նորաշէն գիւղ մը հաստատուիլ, կամ փոխադրուիլ ուրիշ հողի մը վրայ: Հոգեբանական է այս ընդդիմութիւնը: Շատերուն վրայ այլեւս կարողութիւն չէ մնացած դիմանալու. տեղէ տեղ բոյն փոխելու, շինելու եւ քակելու: Կան ալ որ ընդարմացած են: Կարծես կը նախընտրեն այդ վիճակը, եւ կը տեղափոխուին, երբ կառավարութիւնը գտնէ իրենց դէմ:

Ունինք, տակաւին կայաններ— ինչպէս Միջագետքի մէջ —որոնց բնակիչները, ամէն յոյս կտրած Հայաստանէն, պատրաստ են երդիք մը շինելու հեռաւոր դաշտի մը մէջ եւ արտ վարելու, բայց միջոց չունին: Հազիւ կարելի եղաւ, նահր էլ Օմարի դժոխքէն մօտ հազար հոգի տեղաւորել Մուսուլի սահմանին վրայ, Թափուր գիւղերու մէջ (Հավրէզք): Եւ գործը կանգ առած է արդէն, որովհետեւ դրամ չկայ: Բարեգործականն անգամ խուսափեցաւ — անճրկեցա՞ւ— այս տարրական գործէն, որ ոչ միայն համրանքներ կը փրկէ, այլեւ կ'օգնէ Միջագետքի տնտեսական զարգացման:

Ճառերը եւ լրագրական յօդուածները չեն որ պիտի լուծեն այս կենսական խնդիրները, այլ սրտցաւ հետաքրքրութիւնն ու աշխատանքը՝ իւրաքանչիւր գաղութի մէջ:

Միայն Սուրիոյ մէջ, տեղաւորման այնպիսի հոգ մը ունինք, որ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լրջութիւն եւ հասկացողութիւն:

Շ.

81 ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆՆԵՐ ԵԽՍ ՊԻՏԻ ՀԵՌԱՑՈՒԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Քսանթի լոյս տեսնող «Նէնի Աղրմ» թերթը, 16 յունուարի իր թիւին մէջ կը գրէ թէ, իր քաղած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, մինչեւ յառաջիկայ գարուն, Յունաստանի սահմաններէն դուրս պիտի հանուին Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ գտնուող այն բոլոր հակաքէմալական փախստականները, որոնք, ներման արժանանալու համար աղերսագիր չեն յանձնած էնկիւրիի կառավարութեան: Հելլենեւթուրք կառավարութեանց կողմէ ճշդուած են անունները ու ինքնութիւնները այս կարգի մարդոց, որոնց ամբողջ թիւը, կը կարծուի թէ 81ի կը հասնի:

ՇԷՅԽ ԷՍԱՏ, ՇԷՅԽ ՍԱՅԻՏ ԵՒ ԳՆԴ. ԼՈՐԷՆՍ

Թրքական «Անատոլու» գործակալութեան Իզմիրի թղթակիցը կը գրէ.—

Շէյխ Էսատ կախուած Շէյխ Սայիտին ալ պետն էր: Որովհետեւ Շէյխ Էսատ բոլոր Նախշիպէնտներուն ամէնէն մեծն է, ու Շէյխ Սայիտի ալ նախշիպէնտի մը ըլլալը իր կնիքին վրայ գրուած էր:

330 մարտի Պիթլիսի ըմբոստութիւնն ալ Նախշիպէնտները արծարծած են: Պոզքըրի ըմբոստութեան հեղինակներէն Զէյնէլ Ապէտին, Շէյխ Րիֆաթ, Շէյխ Զիա, Շէյխ Թալաթ եւ Ավտան շէյխերը նախշիպէնտներ են: Կէնճի ըմբոստութիւնն ալ ամբողջութեամբ նախշիպէնտներուն գործն է:

Վերջապէս, ահա Մէնէմէնի դէպքը ցոյց տուաւ որ պէքթաշիութիւնը շատ հեռու է սոֆթայութենէն. եւ ընդհակառակը անոր ամէնէն մօտ աղանդը նախշիպէնտութիւնն է: Այսպիսի սոֆթայի մը կատարեալ տիպարն է Լազ Իսմայիլ, որ Էրէնքէօյի մէջ ծնած նախշիպէնտութիւնը Մէնէմէնի շրջակաները տարածած է: Հակառակ բոլոր փաստերուն, այս մարդն ու միւսները կ'ուրանան իրենց նախշիպէնտի ըլլալը, որովհետեւ այս աղանդին մէկ յատկութիւնը գաղտնապահութիւնն է:

Մէնէմէնի պատերազմական ատեանը նախշիններուն դիմակը պիտի հանէ: Իրաւասու անձ մը ըսաւ թէ զօրաւոր կասկածներ կան որ նախշիպէնտները կապ ունէին սահմանագլուխը գտնըւած անգլիացի ծանօթ լրտես գնդապետ Լօրէնսի հետ:

Եգիպտական ոսկին.— Եգիպտական կառավարութիւնը որոշեց արգիլել ոսկիի արտածումը: Հաւանական է որ որոշումը վերաքննուի ամբողջովին արգիլելու կամ մասամբ միայն թոյլ տալու համար ոսկիի արտածումը:

Գերմանիոյ անգործները.— Յունուարի առաջին կիսամսեակին, Գերմանիոյ մէջ, անգործներու թիւը աւելցած է 400 հազար եւս, յունուար 15ին, անգործներու ընդհանուր թիւն էր 4.765.000:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ.—Լոնտոնի մէջ մեռած, հնդկական համագումարին պատուիրակներէն Մէհմէտ Ալիի թաղման նախընթաց օրը, Երուսաղէմի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 35 համայնավարներ: Ձերբակալուածներէն 21 հոգի ազատ արձակուեցան, իսկ 14 հոգի բանտարկուած կը մնան. 7 Արաբ. 7 Հրեայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

50 ՀՈԳԻԻ ՀԱՄԱՐ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

ՊՈԼԻՍ 25 յունուար.— Պատերազմական ատեանի դատախազը մահապատիժ պահանջեց 50 անձերու դէմ, որոնք վերջին դեկտեմբերին, Մէնէմէնի խռովութեանց ընթացքին կառավարութեան դէմ դաւած ըլլալու ամբաստանութեամբ դատարան յանձնուած էին: Այս 50 անձերուն մէջ կը գտնուին Շէյխ Էսատ եւ Իպրահիմ, ինչպէս նաեւ ուրիշ բազմաթիւ հոճաներ:

Ընդհանուր դատախազը անպարտութիւնը խնդրեց հինգ կիներու: Իսկ կարգ մը շէյխերու եւ հոճաներու համար ցկեանս բանտարկութիւն պահանջեց: Այս առաջին դատավարութենէն յետոյ պիտի սկսի 200 ուրիշ բանտարկեալներու դատավարութիւնը:

Պատերազմական ատեանը, հաւանական է որ վաղը տայ իր վճիռը, որով վերջ պիտի գտնէ դատավարութեան առաջին մասը:

Անկից յետոյ, պիտի դատուին Իզմիրցի բազմաթիւ լրագրողները, որոնք կը մեղադրուին թէ դիտումնաւոր լուրեր հրատարակած են Մէնէմէնի դէպքին մասին:

Ամենէն վերջ պիտի դատուին Մէնէմէնի ոստիկանութեան հրամանատարն ու 20ի չափ զինուորներ, որոնք մերժած են հնազանդիլ վերին հրամաններուն:

Ամբաստանեալներու հարցաքննութիւնը

Ինչպէս կը հասկցուի Պոլսէն տրուած հեռագրէ մը, Մէնէմէնի դատավարութեան առաջին մասը վերջանալու վրայ է: Պոլսական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն դատավարութեան մասին:

Ամբաստանեալներէն հոճա Իպրահիմի դէմ վկայութեան կանչուած են Խորոզքէօյցիները:

Երկրորդ դատավարութեան ընթացքին, ամբաստանեալներէն Քիւչիւք Հասանի վկայութեամբ յայտնուեցաւ թէ ըմբոստներէն մէկ քանիին զէնք հայթայթած են զինավաճառ Իտրիս Օղլու Մուսթաֆա եւ Մաղնիսալը Իսմայիլ, որոնք նախապէս ուրանալէ յետոյ, ստիպուած են խոստովանիլ:

Շէյխ Էսատի ու տղուն հարցաքննութիւնը

Հարցաքննուեցաւ նաեւ Շէյխ Էսատ: Այս մարդը, որ քիւրտի բարբառով կը խօսի, ուրացաւ թէ Էրէնգիւղի իր տան մէջ ըմբոստները՞ շարունակ ժողով կը գումարէին եւ պնդեց թէ արգելքէն յետոյ թեքքէճիութեան գործերով չէ զբաղած: Էսատի ձայնը կը դողար այս խօսքերը ըսած միջոցին:

Յետոյ լսուեցաւ շէյխին տղան՝ Ալի որ շատ ջղայնոտ կ'երեւար: Խոպոտ ձայնով մը կը խօսէր եւ երբեմն կուլար: Շէյխ Ալի, ըսելէ վերջ թէ Ճիպալիի գործարանին մէջ քթախոտի պատրաստութեամբ կը զբաղի, յայտարարեց թէ ինք ոչ թէ կրօնական աւանդութեան, այլ գիտականութեան կը միտի եւ թէ նոյնիսկ բուռն կերպով քննադատած է Լազ Իպրահիմը Նախշիպէնտի քարոզութեան համար:

Ալի Էֆ.ի բացատրութեամբ, Իպրահիմ հոճա Պապէն աւելի պապական եղած է, եւ անոր ենթակայ մարդիկն ալ իր ուզածէն աւելի առաջ երթալով Մէնէմէնի դէպքը առաջ բերած են:

Շէյխ Էսատ ըսաւ թէ նախշիպէնտութեան գլխաւոր սկզբունքներն են սիրտ, գաղտնիք, հոգի: Նախագահը գաղտնիք բառը գաղտնի կազմակերպութիւն թարգմանեց:

Լազ Իպրահիմ Հոճա պնդեց թէ ինք լուսամիտներէն աւելի հաւատարիմէ հայրենիքին: Նախագահը բացատրեց թէ Նախշիպէնտները ինչպէս պատմութեան ընթացքին, նոյնպէս մօտաւոր անցեալի մէջ միշտ ըմբոստութիւններու գլուխը գտնուած են:

Քրտական ձեռնարկներ Սուրիոյ մէջ

Դամասկոսէն հետեւեալը կը հաղորդեն «Սօն Փօսթա»յի.— Սուրիոյ Քիւրտերը ոչ մէկ առիթ կը փախցնեն եւ ամէն օր նոր շարժումի մը նշանը ցոյց կուտան, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի սահմանին վրայ գտնուած իրենց ցեղակիցներուն օգնելու համար կ'աշխատին:

Անցեալ օր մեծ մզկիթի մը մէջ «մէվլուտ» կարդացին, վերջին ըմբոստութեան միջոցին մեռնող Քիւրտերուն հոգիին համար: Յետոյ, Սալահէտտին Էյուպիի գերեզմանին առջեւ հաւաքուելով ճառեր խօսեցան, հանգանակութիւն ըրին եւ ըմբոստներուն ուղղուած քաջալերական խօսքեր ու ցոյցեր ըրին:

Մ. Քեմալ կը ճամբորդէ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 25 յունուար.— Մուսթաֆա Քէմալ մեկնեցաւ Էնկիւրիէն այս իրիկուն, Թուրքիոյ հարաւային նահանգներուն մէջ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Սուրիական «Էլ Նիտա»ի Դամասկոսի թղթակիցը կը գրէ.

—Երկար ատենէ ի վեր քաղաքիս մէջ երեւցող համայնավար թռուցիկները կը զբաղեցնեն ընդհ. ապահովութեան պաշտօնէութեան միտքերը, մերթ ընդ մերթ երեւցող այս թռուցիկները կարեւորութեամբ կը հետապնդուին:

Առջի օր բռնուեցան չորս երիտասարդներ, որոնցմէ երկուքը հայ, մէկը քիւրտ եւ մէկն ալ խալիտ Պէկթաշ անուն տեղացի զարգացած եւ գոլէճական երիտասարդ մըն է:

Ասոնք կ'ամբաստանուին իբրեւ հեղինակներ Դամասկոսի մէջ համայնավար բրօբականտին եւ թռուցիկներուն:

Ցետ քննութեան, ոստիկանութիւնը ձեռնակապերով զանոնք փոխադրեց ընդհ. ապահովութեան պաշտօնատունը. հոն ասոնցմէ մէկը սկսաւ պոռալ. «Ես կ'ատեմ դրամատիրութիւնը եւ հայրենիքիս կեանքն ու ազատութիւնը կը փափաքիմ, ա՛յդ է պատճառը որ զիս բոլշեւիկ կ'անուանէք. եթէ այդ է համայնավարութիւնը, ուրեմն կեցցէ՛ համայնավարութիւնը»:

Ոստիկանները լսելով այս խօսքերը սկսան ծեծել զանոնք եւ երկրորդ հարցաքննութենէ մը վերջ, փոխադրուեցան բանտ, խուզարկութիւններ կատարուեցան անոնց բնակարաններուն մէջ, ուրկէ գրաւուեցան քանի մը թռուցիկներ եւ խմօրատիպ մը:

ԿԱՆՏԻ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Հնդկաստանի փոխարքային հրամանագրով ազատ արձակուեցան հնդիկ ազատագրական շարժման գլխաւոր ղեկավարները, որոնց մէջ է Կանտի:

Փոխարքան յայտարարութեամբը կը բացատրէ թէ Կանտիի եւ իր ընկերներուն ազատ արձակման նպատակն է թոյլ տալ որ համահնդկական խորհուրդը կարենայ ազատօրէն վիճաբանիլ Անգլիոյ վարչապետին կողմէ՝ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ կատարուած յայտարարութեանց մասին:

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Իտալիոյ ծովային սպառազինման ելմտացոյցը այս տարուան համար կը ներկայացնէ 17 միլիոն անգլ. ոսկիի գումար մը, ինչ որ նախորդ շրջանին վրայ մէկ միլիոն ոսկիի յաւելում մը կը նշանակէ:

Նաւային նոր շինութեանց համար, այս տարուան ընթացքին նախատեսուած է 4.300.000 անգլ. իսկ իբր մասնաւոր յաւելում յատկացուած է 3-5 միլիոն ոսկի:

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՄԱՐԶԷ ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱԿԸ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, պուլկար կառավարութիւնը Իտալիայէն ուզած է զինուորական յանձնախումբ մը որ ստանձնէ պուլկար բանակին կրթութիւնը: Կ'ըսուի թէ Իտալիա ընդունած է Պուլկարիոյ առաջարկը:

Անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթը մեկնաբանելով այս լուրը, կը շեշտէ անոր քաղաքական կարեւորութիւնը, ցոյց տալով երկու երկիրներու մերձեցման փորձերը եւ Իտալիոյ յարաճուն ազդեցութիւնը Պալքաններու վրայ: Իտալիա արդէն նաւային յանձնախումբ մը ունի Թուրքիոյ մէջ եւ ոստիկանական յանձնախումբ մըն ալ Յունաստանի մէջ:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ՅԱՏՈՒԿ ԵՌԱՄՍԵԱԿԻ ՊԼԱՆԸ„

Տնտեսական այն իրապէս վիթխարի ծրագիրը, որով համայնավար կուսակցութիւնը կը փորձէ վերահաստատել Խորհրդային Հանրապետութիւններու յետամնաց եւ քայքայուած տնտեսութիւնը, սահմանուած է վճռական դեր կատարել ո՛չ միայն այդ անծայրածիր երկրին, այլեւ համայնավար յեղափոխութեան ճակատագրին վրայ: Ու ճիշդ այս ենթադրութիւնով ալ պէտք է բացատրել այս արտակարգ իրարանցումը իրենց «հնգամեայ պլանի» շուրջ, որ գլխաւոր առանցքը կը կազմէ երկրին բոլոր կենդանի շարժումներուն:

Պէտք չէ մոռնալ, որ այս ծրագիրը բազմաթիւ արգելքներու շարքին իր դէմ ունի նաեւ համայնավար կուսակցութեան զգալի մէկ հատուածը «աջ եւ ձախ» թեւերէն: Կարմիր գիծէն դուրս, գիտական աշխարհն ալ հասարակ սկզբէն իսկ նոյնպէս վերապահութեամբ մօտեցած է այս հռչակաւոր «հնգամեայ պլան»ին, որ պիտի վերահաստատէ ոչ միայն այսօրուան քանդուած տնտեսութիւնը, այլեւ իր զարգացումովը պիտի գերազանցէ Արեւմտեան երկիրներն ու Ամերիկան:

Այս բոլորին դէմ, սակայն, համայնավար իշխանաւորները կը սպառնան գործով պատասխանել:

Անցած տարուան հոկտեմբերին արդէն կը լրանար հնգամեակի երկրորդ տարին: Ժամանակաշրջան մը որ հնարաւորութիւն պիտի տար աւելի համարձակօրէն արտայայտուիլ բուն ծրագրի մասին:

Իրականութիւնը իր մանրամասնութիւններու մէջ գաղտնի պահելով մէկտեղ, ժամանակին խոստովանեցան, սակայն «մի շարք լուրջ ճեղքուածներ»:

Խորհրդային Հայաստանի մէջ, մասնաւորաբար երկրորդ տարուան համար նախատեսուած թիւերը շատ հեռու մնացին իրականութենէն: Մասնաւորաբար ծանր արդիւնաբերութիւնը, մեր երկրին մէջ չիրականացաւ ծրագրի սահմաններու մէջ:

Տակաւին երկրորդ տարուան վերջաւորութեան յառաջ եկած այս աննպաստ անակնկալը, շատերուն ենթադրել տուաւ թէ Ստալինը պատեհ առիթով մը պիտի նահանջէ, ընդմիշտ հրաժարելով հնգամեայ ծրագրէն: Հակառակորդը չուրախացնելու կամակորութեամբ սակայնուսը ո՛չ միայն չզիջեց այս տրամաբանական ելքին, այլեւ աւելի անքարտաւանութեամբ հրամայեց խօսիլ իրենց «ձեռք բերած յաջողութիւններու» մասին:

Քարոզչութեան համար միայն օգտակար այս վճռականութիւնը չպիտի փոխէր իրականութիւնը: Չէ՞ որ երկրորդ տարուան վերջաւորութեան բազմաթիւ բացեր գոյացած էին: Այդ վիճակով ձեռնարկել երրորդ տարուան ծրագրի գործադրութեան՝ անկարելի պիտի դարձնէր ամբողջական ծրագրի իրագործումը: Նոր միտք մը, հանճարեղ? գիւտ մը կը ներուի, մինչդեռ սկսուած գործը շարունակելու համար: Համայնավար ամենագէտ հաշուողները ընդհանուր հրամանագրով մը կը փոխեն տնտեսական տարեսկիզբը: Նախապէս ընդունուած կարգով հնգամեակի երրորդ տարին պիտի սկսէր 1930 հոկտեմբերին, նոր կարգադրութեամբ հոկտեմբերէն մինչեւ դեկտեմբերի վերջը կը յայտարարուի «Յատուկ եռամսեակ», իր առանձին «պլանով»:

Ծրագրին հեղինակները կը կարծէին թէ երեք ամիսը բաւական լայն ժամանակաշրջան մըն է գոցելու հնգամեակի երկրորդ տարուան ծրագրով նախատեսուած բացերը: Այս յաջողութեամբ, ուրեմն, հնարաւոր պիտի ըլլար փրկել հնգամեակի ամբողջական ծրագիրը: Հոգ չէ թէ երեք ամսուան յաւելեալ ժամանակաշրջան մը կը բարդուէր հինգ տարուան վրայ:

Երկու տարի շարունակ աշխարհը խլացաւ այս աղմուկներէն թէ, հնգամեակը կ'իրագործուի չորս տարուան ընթացքին: Մարդիկ իրենց աղմուկներու եւ առասպելներուն աւելի ուժ տալու նկատումով, չվարանեցան յաճախ թուղթի վրայ եղած ծրագիրներն իսկ կատարուած աշխատանք ներկայացնել:

Մեր երկրի վարիչները Հայաստանը դրախտի վերածեցին հնգամեակի փրկարա՛ր ազդեցութեան տակ: Եւ սակայն, այս բոլորէն ետք, ինչպէս տեսանք, հնգամեակի երկրորդ տարեվերջին երեւան եկան «լուրջ եւ վտանգաւոր ճեղքուածներ» արդիւնաբերական զանազան ճիւղերու եւ երկրի տնտեսական այլ ձեռնարկներու մէջ:

«Յատուկ եռամսեակը» պէտք էր հրաշագործ դեր կատարէ: Կուսակցական եւ պետական վարչութիւնները ընդհանուր զօրաշարժի տակ դրին իրենց տրամադրելի բոլոր ուժերը «հարուածային կարգով» իրականացնելու «յատուկ եռամսեակի պլանը», ուրիշ խօսքով՝ անկատար մնացած աշխատանքները:

Մէկ կողմէն իրենց սովորական ամբարտաւան յայտարարութիւններով զովքը հիւսելով իրենց ծրագրերու անպայման յաջողութեան, միւս կողմէն ալ կը խոստովանին սակայն անբաւարար տրդիւնքը, վերջին շրջանի աշխատանքներուն:

«Եռամսեայ յատուկ պլան»ի գործադրութիւնը սկսուած ըլլալով 1930 հոկտեմբեր 1ին. այս տարուան դեկտ. 19ին «Խ. Հ.» այդ առթիւ կը գրէ.

«... Հատուածային եռամսեակը, որ ի միջի այլոց նաեւ կոչուած էր հէնց յետ մնացող գործարաններին հասցնելու եւ հաւասարցնելու առաջաւոր գործարանների մակարդակին, մեզանում չտուեց այն էֆֆէկտը (արդիւնք) որ կարող էր տալ: Մեր ձեռնարկութիւնների արդֆին պլանների կատարմաննախնական արդիւնքներից, որոնք վերաբերում են 2 եւ կէս ամսին պարզւում է, որ այդ ձեռնարկութիւններից շատերը յետ են մնացել, իսկ մի քանիսն էլ նոյն իսկ լուրջ ճեղքուածներ ունեն պլանների կատարման գործում»:

Այսպէս, ուրեմն, նոր հիասթափութիւններ, նոր կացութիւն: Ետ մնացած ձեռնարկները չեն կրցած նոր ժամանակամիջոցին մէջ ալ իրագործել իրենց ծրագրերը: Դեռ աւելին. հակառակ բոլոր ճիգերուն եւ «հարուածային» աշխատանքներուն, շատ մը ձեռնարկներ աւելի եւ աւելի ետ են մնացեր:

Այս կացութիւնը լուրջ ըսպառնալիք մըն է համայնավար «հնգամեայ ծրագրի» իրականացման: Երկուք եւ կէս ամիսն ալ չօգնեց եւ ընդամենը 15 օրուան մէջ է, որ մարդիկ կը յուսան յաջողցնել այն՝ ինչ չեն յաջողած երկու տարի, երկուքև կէս յաւելեալ ամսուան ընթացքին:

«Ժամանակը քիչ է մնացել, անհրաժեշտ է լարել բոլոր ուժերը, շարժման մէջ դնել բոլոր լծակները»'

Կը հրամանագրէ Հայաստանի պաշտօնաթերթը: Որովհետեւ «միայն յատուկ եռամսեակի պլանի լրիւ իրագործումով հնարաւոր է նախապատրաստել 1931 Թ. տնտեսական խնդիրների իրագործումը»:

Իրականութիւնը դժբախտաբար ո՛չ մէկ յոյս կը ներշնչէ, որ գոնէ Խորհրդ. Հայաստանի մէջ հնարաւորութիւն ունենան տասնեւհինգ օրուան մէջ ամբողջացնել անկատար ծրագիրները:

Այս եզրակացութիւնը կը հանենք ո՛չ միայն ցարդ իրենց հրատարակած տեղեկատուութիւններէն, այլ եւ աւելի լուրջ եւ հիմնական պատճառներէ, որոնք բուն հիւանդութիւնը կը կազմեն համայնավար գործող մեքենային:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԻՐ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՀԱՆԴԱՐՏ ՎԱՅՐԿԵԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն երէկի թիւէն եւ վերջ)

— Լսեցի որ Փարիզ շատ Հայեր եկեր են, ի՞նչ կ'ընեն, ինչպէ՞ս կ'ապրին.., չե՞ն ուզեր հայրենիք երթալ եւ իրենց սեփական «տունը» շինել: Հոս սարսափելի է. մեծ պետութիւններն իրենց սարսափելի ուժերով շղթայած են տկարները, իրաւունքը ճնշուած է հզօրի թաթին տակ... Մի՞թէ կարելի է օտարի տան մէջ ապրիլ ազատօրէն: Հայրենիքէն հեռու կարօտի զգացումն է որ կը կրծէ, կը մաշեցնէ մարդուն հոգին... Պանդուխտը միշտ իր հայրենիքը կը մտածէ: Իսկ ան որ իր տան մէջ է, ազատ է: Ան հանգիստ է ու կ'աշխատի ու իր հայրենիքը կը շէնցնէ: Աշխատանքը ստեղծագործութիւն է: Ան կը ստեղծէ իր ազատ հայրենիքը իր աշխատանքով, հայրենիքն ալ զինքը կը պաշտպանէ: Եսը, մարդուս մէջ բնածին է, բայց դա անհատին կը պատկանի, իսկ այդ Եսերու Միութենէն կը ծնի ազգային զգացումը որ բոլորինն է եւ մեծ է եւ նուիրական: Անգլիացի մը չըսեր թէ ինք Հայ է, կամ Գերմանացի մը՝ Ֆրանսացի, այլ ամէն ազգ իր անունով կը պարծի: Հո՛ն գացէք, ձեր տունը հո՛ն շինեցէք, մարդ իր տան մէջ ազատ է:

— Կը կարծէ՞ք որ մենք ալ պիտի վերադառնանք մեր հայրենիքը, Հայր սուրբ:

— Անշուշտ. ոչ թէ կը կարծեմ այլ եւ կը հաւատամ: Ան որ տուն ունի, հայրենիք կը շինէ, ան որ հայրենիք ունի, ազատ է ու կը ստեղծագործէ: Ստեղծագործութիւնը արուեստ է...:

— Այո՛, արուեստ է Հայր սուրբ. եւ դժբախտաբար հայ արուեստը շատ փոքր է բաղդատմամբ օտար արուեստներու:

— Ինչո՞ւ կը բաղդատէք մեր արուեստը, մեր արուեստը պէտք չէ ցուցադրել ուրիշներու, աշխարհն ականջ ունի կը լսէ, աչք ունի կը տեսնէ: Եթէ արուեստ մը արժէք ունի նա իր գնահատանքը կը գտնէ: Մի՛ երգէք ուրիշներու տան մէջ, այլ ձեր տան մէջ, ամէն մարդ իր տան մէջ ազատ է, ինչպէս ես իմ տանս մէջ:

— Բայց ազգը փճանալու վրայ է այս օտար հողերուն վրայ:

— Դուք մի վախնաք այդ փճացումէն, եթէ ամբողջը փճանայ, գէթ անոր մէջէն պիտի գտնուի հատ մը որ կայծի մը պէս պիտի բոցավառէ բոլոր միւսները: Ինչպէս ցորենի հատիկը հողին մէջ կը մեռնի, բայց անոր մահով կեանք կ'առնեն մէկէ աւելի հատիկներ, այնպէս ալ ազգի մը մէկ զաւակը գայն դարձեալ կը կենդանացնէ եւ կը փրկէ թէ ազգը եւ թէ անոր արուեստը:

— Հայր սուրբ, գիտէ՞ք թէ կաթողիկոսը կորսնցուցինք:

— Այո՛, գիտեմ, կը պատասխանէ անտարբեր:

— Երուսաղէմի Պատրիարքն ալ վախճանեցաւ:

— Այդ ալ գիտեմ... խելացի մարդ էր:

— Վերջին անգամ Գնէլ Եպիսկոպոսն ալ վախճանեցաւ:

— Այդ չէի գիտեր:

— Ի՞նչ ունէր, կը հարցնէ հանդարտ շեշտով մը:

— Վերջերս կաթուածահար եղած էր:

— Հը՜... տառապանքն ու վիշտը հանգիստ չեն թողուր մարդուն հոգին.. բայց հիմա նա իր յաւիտենական կեանքին մէջ իր հանգիստը գտաւ:

— Մեր մեծ դէմքերը յաջորդաբար կը կորսնցնենք եւ նորեր չկան անոնց յաջորդող, ինչպէս այսօր չունինք կարող երաժիշտ մը հայ երգերը հաւաքելու համար...

Քիչ մը կը մտածէ ու կը պատասխանէ:

— Այս ազգը որ ծներ է այդ մարդիկը, դարձեալ կը ծնի, կը բաւէ որ իր տունը ունենայ եւ իր արժանի գնահատանքը: Այն հացը որ ինծ այստեղ կուտան, այդ իմ մարմինիս սնունդ ըլլալէ աւելի բան չարժեր...գնահատանք չէ: Անհատը պէտք է զարգանայ մեծութեան հասնելու համար: Երբ այդ զարգացումը մի միայն ի շահ ապրուստի ծառայեցնէ, արժէք չունենար: Այլ զարգացումով պէտք է ազնուացնէ իր հոգին, իր միտքը ստեղծագործէ ի շահ ազգին... ահա՛ հո՛ն է հոգիի մեծութիւնը որ իր տանը կը պատկանի... այս է իսկական մեծութիւնը:

— Լաւ, Հայր սուրբ... ի՞նչ է երաժշտութիւնը, կը հաճի՞ք բացատրել.

— Երաժշտութիւնը, տղաս, կը պատասխանէ ճիշդ այս բառերով, որոնք խորաքանդակուած կը մնան մտքիս մէջ. Երաժշտութիւնը հոգեկան այն հսկայ ոյժն է որ կը տիրապետէ զգացումներու վրայ: Երաժշտութիւնը տիեզերական այն լեզուն է որ մարդկային հոգիները առանց թարգմանի ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ կը դնէ. կը լսես, բայց չես տեսներ. կը տեսնես, բայց չես կրնար բռնել. կը զգաս բայց չես հասկնար. ահա թէ ինչ է երաժշտութիւնը...:

— Իսկ հայ երաժշտութի՞ւնը, կը հարցնեմ ամէն ինչ մոռցած:

— Ազգային երաժշտութիւնը ազգի մը մեծութեան չափանիշն է, երաժշտութիւնը որքան մեծ է ազգն ալ նոյնքան մեծ: Հայ գեղջուկն ալ ունէր իր երգը եւ նա կ'երգէր իր տան մէջ: Մարդ իր տան մէջ ինքզինքը ազատ կը զգայ եւ ազատութիւնը կը ստեղծագործէ: Գեղջուկը կարդալ չի գիտեր, բայց երգել գիտէ, նա կ'երգէ իր գիւղը, իր հողը, իր տունը եւ իր հայրենիքը: Նա այս բոլորը դարձեալ պիտի ունենայ: Եթէ այժմ փոքր է վաղը պիտի մեծնայ, ինչպէս մի երախայ, որ իյնալ-ելլելով վերջապէս կը քալէ, կը մեծնայ եւ իր տունը կը կազմէ:

Ցանկարծ զանգակը կը հնչէ:

Ոտքի կ'ելլենք: Ինք ալ կ'ընկերակցի մեզ մինչեւ Նրբանցքին դուռը:

— Հայր սուրբ, բան մը կը փափաքի՞ք. կը հարցնենք թախանձագին:

— Ո՛չ. ո՛չ, ո՛չ. հոս ամէն ինչ կայ, բան մը չեմ ուզեր, ես իմ տանս մէջ հանգիստ եմ, դուք ալ գացէք ձեր տան մէջ հանգիստ ապրեցէք...:

— Հայր սուրբ, արդեօք կ'ընդունէի՞ք մեզ եթէ երբեմն այցելէինք..

— Ո՛չ, զաւակներս, շնորհակալ եմ, բայց կ'աղաչեմ, զիս անհանգիստ մի ընէք. ես իմ գործերս ունիմ կատարելիք: Ոչ ոքի բան մի ըսէք որ չգան զիս անհանգիստ ընել:

— Ուրեմն մնաք բարով.. Աստուած օգնական, Հայր սուրբ:

— Երթաք բարով... Աստուած պահապան զաւակներս...:

Կը բաժնուինք տխո՛ւր, լո՜ւռ եւ խորապէս ազդուած:

Իբրեւ ծանօթութիւն աւելցնեմ որ մեր խօսակցութեան ներկայ էին նաեւ Պ. Պ. Սարգիս Տէօվլէթեան եւ Աւետիս Տէօվլէթեան:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԻՐՃԱՆԵԱՆ

ՉԵԽՕՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԱՃԱՌԸ

ՓՐԱԿԱ.— Պարտականութիւն կը սեպեմ «Յառաջ»ի հաղորդել քանի մը տեղեկութիւններ Կարոլոս համալսարանի ուսուցչապետ B. Hroznyի նախաձեռնութեամբ եւ չեխօսլովաք կառավարութեան նիւթական եւ բարոյական աջակցութեամբ կազմուած չեխական Արեւելեան հաստատութեան («Caskoslovensky Orientalni Ustav») մասին: Այս հաստատութեան հիմը դրուեցաւ երկու տարի առաջ՝ 1928ին Փրակայի մէջ: Չեխօսլովաքիոյ կառավարութիւնը խոշոր պալատ մը յատկացուց այս գիտական կաճառին եւ բոլոր ծախքերը կը հոգայ:

Արեւելեան Կաճառը անկախ հաստատութիւն մըն է: Անոր գլխաւոր նպատակներէն մէկն է ճանչնալ գիտականապէս Արեւելքը իր բոլոր կողմերով, դաստիարակել եւ պատրաստել նոր արեւելագէտ մասնագէտներ եւ մշակութային ու տնտեսական կապ հաստատել Չեխօսլովաքիոյ հանրապետութեան եւ արեւելեան երկիրներու ու ազգերու միջեւ: Հաստատութիւնը երկու ճիւղ ունի, մէկը գիտական եւ միւսը տնտեսական: Կաճառին գիտական բաժինը Արեւելքի վերաբերեալ մշակոյթի գործերով կը զբաղի, մինչդեռ տնտեսական ճիւղը կը ջանայ արեւելեան երկիրներու տնտեսական, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական պայմանները ուսումնասիրել եւ անոնց հետ առեւտրական յարաբերութիւն հաստատել: Տնտեսական բաժինը երեք մասնագիտական պարբերաթերթեր կը հրատարակէ Արեւելքի քաղաքական անցուդարձերու եւ տնտեսական հարցերու մասին: Այս հանդէսներուն կրնան աշխատակցիլ չեխօսլովաք եւ օտար մասնագէտներ, որոնք Արեւելքը մօտէն կը ճանչնան:

Փրակայի Արեւելեան հաստատութեան գիտական ճիւղը «Արեւելեան Դիւան» (Archiv Orientalni) անունով գիտական հանդէս մը կը հրատարակէ հռչակաւոր արեւելագէտ-հիթիթաբան Պ. Հրոզնիի խմբագրութեամբ, որ միաժամանակ Արեւելեան Կաճառի արժանաւոր նախագահն է: Այս ուսումնաթերթին մէջ միայն գերմաներէն, անգլիերէն եւ կամ ֆրանսերէն գրուած արեւելագիտական ու լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակուին, որպէսզի անոնք չեխերէն չգիտցող օտար մասնագէտներուն ալ մատչելի ըլլան: Archiv Orientalniի խմբագրութիւնը չեխ եւ օտար արեւելագէտ լեզուաբաններէ յօդուած կ'ընդունի, բաւ է որ անոնք համաշխարհային լեզուով մը գրուած ըլլան ու գիտական արժէք ունենան: Վերոյիշեալ եւրոպական լեզուները գիտցող հայ բանասէրներ ալ կրնան այս ուսումնաթերթին աշխատակցիլ, ղրկելով իրենց ուսումնասիրութիւններ Hroznyի (Prague XVIII ul. 7): Ուսումնաթերթ... կան լաւ ալ կը վարձա... րեւելեան հաստատութ... մեծ գումար մը ունի ... մադրութեան տակ, ... գիտութեան հետեւող... ներուն նիւթապէս եւ ... պէս կ'օժանդակէ, որ... նոնք իրենց ուսումը ... յետոյ ուսումնասիրակ... բորդութիւններ կատար... Արեւելք:

Անկէ զատ, այս հա... թեան գլխաւոր նպա...ն է զարկ տալ Չեխոս... արեւելագիտութեան, ... տարի առաջ տակաւի... նային վիճակի մէջ էր, ... ներ կատարելով երեւ... փոքր-ասիական ազգե... անծանօթ մնացած յի... րանները, որոնք կրն... սփռել Մօտաւոր Արեւել... գոյն պատմութեան ... հլուծուած փոքր-ասիակ... գուններու վրայ, դա... թիւններ տալ Արեւելք... զան երկիրներու ու ... մասին եւ ծանօթացնել ... ժողովուրդի լայն խա... նոր աշխատակիցներ չ... խօսլովաքիոյ եւ օտա... ներու մէջ, մասնագիտ... կեր հրատարակել Ա... մասին ու հարստացնել ... լագիտական մատեն... եւ թանգարանը, որոն... գոյութիւն ունին:

Փրակայի չեխ եւ ... համալսարաններուն մէ... դէն վաղուց հետեւեալ ... նոր արեւելեան լեզու... մշակուին.— Եգիպտա... մերերէն, ակատերէն, ... հիթիթերէն կամ նեսի... սաս կամ Նեշաշ քաղաք... նէն կազմուած է հեթ... Հրոզնիի կողմէ), եգիպտ... եւ նոր արաբերէն: Եթո... հին հնդկերէն (սանսկրի... հին եւ նոր պարսկերէն, ... րէն, տաճկերէն, ... չինարէն: Հայերէնի բա... նոր է եւ հաստատուեցա... րագրեալիս նախաձեռն... եւ չեխօսլովաքեան կա... րութեան բարեացակամու... 1927ին:

Չեխօսլովաքիոյ Արե... Կաճառը ամէն տարի ... թացքներու շարք մը կը ... մակերպէ Արեւելեան ... պատմութեան, վարք ու ... երաժշտութեան եւ գ... մշակութային նիւթերու ... սին: Դասախօսութեանց ... շարքը կը պարունակէր ... բանախօսութիւն մը հա... երաժշտութեան ծագմա... սին, որ տեղի ունեցա... 7ին: Ներկայ էին աւելի... 500 հոգի, որոնց մէջ ... պետական բարձրաստիճ... տօնատարներ, համալսա... երաժշտանոցի ծանօթ ու... պետներ, Ազգային թ... դերասաններ, կղերակ... եւ համալսարանի ուսա... Դասախօսութիւնը աւա... յետոյ, մեր հայրենակի... Վ. Յակոբեան, Ռ. Կիւզէլ... Գ. Ռասմաճանեան քա... հայկական եղանակներ ... գեցին, որոնք հասարակ... կողմէ մեծ հետաքրքրու... լսուեցան: Չեխօսլովաքի... մեծանծանօթ երաժշտ... Ludvik Kuba հայկական ... գը լսելէ յետոյ, իր հիա... յայտնեց, աւելցնելով թէ ... Հայերս կրնանք հպարտ... որ ինքնուրոյն ու զգայ... րաժշտութիւն մը ունինք: ... Բուլայի, բիւզանդական ... րեւելեան Սլաւներու երաժ... թիւնը ազդուած է հայկակ...

ՏՈՔԹ. ՆՇԱՆ ՄԱՐՏԻՐ...

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ԴԷՊԻ Պ...

Ռիկայի ճամբով. Մո... յէն պերլին ղրկուած է մեծ ... նակութեամբ ոսկի: Ռիկայի ... յարանին մէջ, ոստիկան... հսկողութեամբ, ոսկին՝ ամու... կղի մը մէջ դրուած փոխ... ուեցաւ պերլին մեկնող ծ... թացը:

. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Մեզ պէս փոքրիկ, տրորւած ... գեռ ազգային պետականու- ...թիւնից զուրկ ժողովուրդը չունի ...ազմապիսի ապարէզներ, ուր ...այ կինը իր ամբողջ կարողու- ...թիւնն ու շնորհքը հրապարակ ...երի հաւասար տղամարդու:

Բարեսիրական եւ մարդասի- ...ական գործունէութիւնը միւմ է ...հ՞իակ ազատ դաշտը, որտեղ հայ ...կինը, գովելի ջանասիրութեամբ, ...շխատում է լաւագոյն արդիւնք- ...երով: Կարմիր Խաչը, իբրեւ կուռ ...ազմակերպութիւն, քաղաքա- ...իրթ ժողովուրդների մօտ, ան- ...ուգական է, մանաւանդ պատե- ...զմների եւ արիւնահեղութիւն- ...երի ժամանակ: Իսկ մեզ մօտ ...ա կեանքի է կոչւած յեղափո- ...ական խմորումների առաջին խկ ...րերին:

Արտակարգ պայմանները ...երանալուց յետոյ, Կարմիր ...աչերը մեծ անելիքներ ունեն ...աեւ խաղաղ ժամանակ, մշա- ...ոյթի մարզերում:

Այս տեսակէտից Արեւմտ. ...րոպայի Հայ Կարմիր Խաչը ան- ...նահատելի ծառայութիւններ է ...ատարել եւ դեռ շարունակում է ...ատարել: Շնորհիւ իր բազմաթիւ ...մասնաճիւղերի, նա այժմ դարձել ...մի կազմակերպութիւն, որի ...րկարար բաղուկը երեւում է ...աղթերի ժամանակ, բնութեան ...ղէտների միջոցին, քաղաքական ... ընկերային գժբախտութիւն- ...երի օրերին, ինչպէս նաեւ չքա- ...որ ուսանողներին օժանդակելու, ...ոյլ ու տկար մանուկներին դար- ...անելու, կազդուրելու գործում. ... Ե. Կարմիր Խաչը իր ուշադրու- ...թիւնը կենտրոնացրել է յատկա- ...էս մատաղ սերունդի վրայ, ...անձնելով «մանուկների պաշտ- ...անութեան» գործը, իր ընդար- ...ակ առումով:

Դեռ մի քանի ամիս առաջ, ... Պատգմ. ժողովում ընդունեց ... բանաձեւ, որով հանդէս պիտի ...այ ոչ միայն ֆիզիքապէս դար- ...անելու ու պաշտպանելու հայ ...մանուկները, այլ եւ նրան հայ ...աստիարակելու, հայ դաստիարակելու, ...ուելով ուծացման ահաւոր վը- ...անգի դէմ, որ բոլորիս մտահո- ...ութիւնն է: Այս բանի համար, ... այժմ, նա որոշում ունի հրա- ...արակելու մանկական ամսա- ...իր, որի իրականացումը ողջունե- ... երեւոյթ պիտի դառնայ գաղ- ...ահայ կեանքում: Նման լաւա- ...յն ծրագիրներ եւ ցանկութիւն- ...ր կատարելու համար, դժբախ- ...աբար, Կարմիր Խաչը եւ մա- նաւանդ նրա մասնաճիւղերը չու- նեն բաւարար նիւթական միջոց- ներ:

Նա իր նիւթական միջոցները հայթայթում է բացառապէս դաշտահանդէսներից, ներկայա- ցումներից եւ պարահանդէսներից:

Այս տարի, յունուար 10ին Կ. Խաչը կազմակերպել էր իր տարեկան պարահանդէսը, որի համար առանձին եւ խնամքով պատ- րաստութիւններ էր տեսել:

Սրահը լեցւած էր երեւու բազմութեամբ. այնտեղ էին մեր նոր սերունդը եւ ծանօթ մտաւո- րականութիւնը: Կար ճոխ եւ մատ- չելի սեղան: Կարմիր խաչի անդա- մուհիները, զանազան պաշտօննե- րով, հսկում էին, որ հանդէսը ու- րախ լինի եւ հասարակութիւնը՝ գոհ:

Ցայտարարութեան համա- ձայն, պարահանդէսին մասնակ- ցում էին Պ. Ա. Խատիսեան, իբր նախագահ, գերասան Պ. Հահ- խաթունի եւ Ամերիկայի հայ ֆաքիր Պ. Գառնիկ Թոփանճեան, որ աճպարարական փորձեր կա- տարեց: Թառիստ Ժորժի նուագա- ծութեամբ, կօզակի տարազով, ռուս ժողովրդական պարեր պարեց Տիկ. Լ. Արծրունի: Օրիորդ Աղա- բէկեան երգեց հայկական եւ եւ- րոպական մեներգներ:

Պարահանդէսը սպասածից ա- ւելի արդիւնաւէտ անցաւ եւ Կար- միր Խաչին ապահովեց մի քանի հազար Ֆր. եկամուտ:

Ռ.

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս խորագրին տակ չորեք- շաբթի օրուան «Էքսէլսիէօր»ը կը հրատարակէ բազմաթիւ նկար- ներ, որոնք ցոյց կուտան օտար խանութներ, ճաշարան, սափ- րիչ եւայլն: Առաջին նկարը կը ներ- կայացնէ Պիյեանքուրի հայ սափրիչի մը խանութը, որուն ա- պակիներուն վրայ գրուած ծաղ- կազարդ հայերէն խոշոր տառերը, Հայկական Սափրիչ, ուշադրու- թիւն կը գրաւեն ռուսերէն եւ ու- րիշ տառերով գրուած ցուցատախ- տակներու մէջէն:

ԵՐԵՔ ՌՈՒՍ ՆԱՒԱԶՆԵՐ ԲՌՆՈՒԱԾ

Տէօնքէրքի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք ռուս նաւաց- ներ, որոնք Ցունաստանէն կուգա- յին Հավրի ճամբով: Երեքն ալ ինքնութեան թուղթ չունէին: Ա- նոնցմէ մէկը իր վրայ ունէր մի միայն 40 Ֆրանք, իսկ երկրորդը 15,300 եւ երրորդը 16,000 Ֆր.: Երեքը մէկ հարցաքննութեան համար յանձնուեցան կեդրոնի ոս- տիկանութեան:

ԴԱՇՆԱԿ-ՀՕՅՊՈՒՆ

«ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը կը շարունակէ իր պատմութիւնը, այս խորագիրներուն տակ:

Շաբաթ օր հրատարակած էինք առաջին մասը, ամփոփելով: Ստորեւ՝ երկրորդ մասը աւելի ընդարձակ.—

Շէյխ Սայիտի ապստամբու- թենէն վերջ տեղի ունեցող ա- ռաջին հաւաքումը եւ Անգլիա- ցիներու խօսքերը

«Շէյխ Սայիտի ապստամբու- թենէն վերջ Թուրքիայէն փախ- չող կարգ մը դաւաճաններ, Ան- գլիացիներու կողմէ Բէյրութի «գայմագամ» կարգուած Շէյխ Թահայի միջոցաւ ներկայացուե- ցան Լէոմ օնտսի, որ Պարսկաստանի արտասովորգօ միսիոնեական եւ անգլիական գաղտնի ոստիկանու- թեան ամէնէն ազդեցիկ մէկ սիւնն էր: Լէոմօնս զանոնք Բէյրու- տուց ղրկեց միեւնոյն սպասար- կութեան պաշտօնատարներէն Հարիւրապետ Մօտ Ֆօլտի ընկե- րակցութեամբ:

«1927 Փետրուարին, Բէյրու- տուց, Սէյիտ Թահայի տան մէջ առաջին հաւաքոյթը տեղի ունե- ցաւ: Այս հաւաքումին մասնակ- ցեցան Սէյիտ Թահա, իր եղբայրը Մուսլիհէտտին, Պալըգ աշիրէթին պետ Սիւվար աղայի կողմէ իր քարտուղարը եւ Շէյխ Սայիտի մարդոցմէն Խնուսցի Մէհմէտ Էմին, ուրիշ անունով Պրօսքի:

Անգլ. մատը եւ պաշտպանու- թիւնը՝ քրտական ապստամբու- թեանց մէջ.— Ի՞նչ որոշումներ տրուեցան Ա. Բ. եւ Գ. ժողովնե- րուն մէջ եւ որո՞նք ներկայ էին անոնք.—

«Հարիւրապետ Մօտ Ֆօլտ յա- նուն Անգլիացիներու «տիքթէ» ըրել տուաւ սա յօդուածները.

— Անգլիացիները որ միշտ հարստահարուած ազգերու պաշտ- պան եղած են, քիւրտերուն ալ պիտի օգնեն: Ի հարկին անոնց զէնք եւ ռազմամթերք ալ պիտի տրուին ինչպէս եւ Նեստորական- ներուն քիւրտի զգեստ հագցնելով իրենց օգնութեան պիտի ղրկեն զանոնք: Բայց ամէն բանէ առաջ, պէտք է յաջողիլ, եւ ասոր համար ալ պէտք է միանալ եւ մեծ ըն- կերութիւն մը կազմել: Այն պա- րագային որ Շէմտինանի կողմէ յարձակում գործուի եւ Վանը գրաւուի, Անգլիացիները ամէն մարզի մէջ իրենց օգնութիւնը պիտի ընծայեն:

Երկրորդ հաւաքումը

1927 Մարտին, երկրորդ գու- մարում մը տեղի ունեցաւ, դարձ- եալ Սէյիտ Թահայի տան մէջ, անգլ. առաջարկները քննելու հա- մար: Այս հաւաքոյթին ներկայ եղան Շէյխ Սայիտի տղան Ալի Ռիզա, փախստական սպաներէ Իհ- սան Նուրի, Ռուշտի, Խնուսցի Մէհ- մէտ Էմին, Սէյիտ Թահայի եղ- բայրը Սէյիտ Մուսլիհէտտին, Շէմտինանի շրջանէն Հերէքիի ա- շիրէթապետին տղան, Պալըգ ա- շիրէթի պետ Մէհմէտ աղա, Մուն- քուրիի աշիրէթապետին անունով ալ իր քարտուղարը:

Ասոնք սա որոշումները տուին.

Ա. Միջագետքէն Շէմտինանի շրջանին վրայ, Բ. Պարսկաստանէն Ճէլալիի շրջանին վրայ եւ Գ. Սուրիայէն ալ Ուրֆայի շրջանին վրայ յարձակման սկսիլ եւ միեւ- նոյն ժամանակ լուր ղրկել Աղըր Տաղը (Արարատ) գտնուող Ճէլալի աշիրէթին պետ Խալիտ պէյի եւ Մակուի կողմերը գտնուող Հայտարանի աշիրէթապետներէն Եուսուֆ Ապտալի, Հաճոյի, Բէ- մանցի Էմին պէյի, Շէրնագցի Ալի Խանի եւ Շահինզադէ Խըրչօ Մուսթաֆայի եւ հրաւիրել զա- նոնք մասնակցիլ այս յարձա- կումներուն:

Ասոնց հրաւիրագիրները ըր- կուեցան բնիկ Ճիզրէցի եւ տասը տարիէ ի վեր Մուսուլ բնակող սօֆթայութենէ ելած Ֆաքիհ Ապ- տուլլահի եւ Նեստորական շար- ժումներու միջոցին փախուստ տա- լով Անգլիացիներու մօտ ապաս- տանած յիսնապետ Թէվֆիգ Ճէմի- լի միջոցաւ:

Շէյխ Թահա, առանց սպասե- լու յարձակման մասնակցելու հրաւիրուած անձերու պատասխա- նին հասնելուն, թէեւ փորձ մը կատարեց Շէմտինանի դէմ, սա- կայն իր կրած հարուածին հե- տեւանքով նահանջեց եւ իր հե- տեւորդները ցրուելով, լեռներուն մէջ մնաց: Շէյխ Թահա տեսնելով որ Անգլիացիները ոչ մէկ օգնու- թիւն չեն ըրած իրենց եւ տրուած խոստումներուն եւ ո՛չ մէկը չէ յարգուած, Հարիւրապետ Մօտ- Ֆօլտի հետ տեսակցեցաւ եւ որո- շուեցաւ որ քիւրտերը յուսահա- տութեան չմատնելու համար դարձեալ ժողով մը գումարուի եւ խորհրդակցութիւններ կատար- ուին:

(Շար.)

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ազգ. Դաշնակցութեան խոր- հուրդըգաղտնի նիստիմը մէջ, կարգ մը որոշումներ տուաւ ընդհ. զի- նաթափութեան համագումարին մասին: Տրուած որոշման մը հա- մաձայն, համագումարը պիտի հրաւիրուի խորհուրդին յառաջի- կայ յունուարի նիստէն անմիջա- պէս յետոյ, 1932 փետր. 2ին: Համագումարին վայրը պիտի ո- րոշուի մայիսի նիստին մէջ: Սա- կայն արդէն, նախապատուութիւն յայտնուած է Ժընեւի մասին, պայմանաւ որ այս քաղաքը կա- րենայ յառաջիկայ մայիսին ներկայացնել անհրաժեշտ ապա- հովութիւնները պատուիրակներու բնակութեան եւայլ պէտքերուն մասին, նկատի առնելով նաեւ մա- մուլի եւ հեռագրական գործա- կալութեանց ներկայացուցիչները:

Նախագահին ընտրութիւնը նմանապէս յետաձգուած է Ազ- գերու Դաշնակցութեան խորհուր- դին յառաջիկայ մայիսի նստա- շրջանին:

Համագումարի կազմին մա- սին, տեղեկաբերը՝ Սպանիոյ փա- րիզի դեսպան Քինոնէս տէ Լէոն Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին հետ պիտի ներկա- յացնէ ծրագիր մը:

ԸՆԴՀ. ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ընկերվարական Բ. Միջազ- գայինի եւ Սէնտիքաներու Մի- ջազգային Դաշնակցութեան կող- մէ կազմուած խառն յանձնա- խումբը որ Ցիւրիխի մէջ գու- մարուեցաւ յունուար 21-23ին, հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակած է.—

«Յանձնախումբը կը նկատէ թէ արտադրող եւ սպառող ու- ժերուն միջեւ գոյութիւն ունե- ցող հակադրութիւնը գլխաւոր առանցքը կը կազմէ տագնա- պին: Օրավարձքերու նուազումը չի կրնար մեղմել զայն, այլ ընդհակառակն՝ աւելի ծանր կը դարձնէ:

«Յանձնախումբը կը նկատէ թէ բանուորական շարժման ա- մէնէն կարեւոր գործն է ներ- կայիս՝ ամէն երկրի մէջ աշխատաւորներու օրավարձ- քերուն վրայ գործած ճնշում- ներուն դէմ կռուիլ:

«Միւս կողմէ բացարձակա- պէս անհրաժեշտ է որ աշխա- տանքի տեւողութիւնը պատշա- ճի արտադրականութեան եւ մի- ջազգային գետնի վրայ պայ- քար մղել ի նպաստ շաբաթա- կան հնգամեայ աշխատանքի:

«Յանձնախումբը կը պահան- ջէ որ պետութիւնները խոշոր գումարներ տրամադրեն հանր- օգուտ աշխատանքներու գոր- ծադրութեան յատկացուած իշ- խանութիւններուն: Կը պահան- ջէ նաեւ անգործներուն օժան- դակութիւն, կոիւ՝ մաքսային պատնէշներու դէմ, մաքսային զինադադարի միջազգային պայ- մանագրութեան վաւերացում եւ խորհրդաժողով մը որ ձգտի նուազեցնել ներածումներու վը- րայ դրուած տուրքերը:

«Պատերազմական հատու- ցումներու ջնջումը կամ գոնէ նուազեցումը կը նկատէ միջոց մը որ կրնայ մեղմել աշխարհի տնտեսութեան դժուարութիւն- ները. բայց անհրաժեշտ կը նը- կատէ որ ատոր համար պայման դրուի Եւրոպայի զանազան պե- տութեանց զինաթափումը»:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջին վիճակագրութիւն մը հետեւեալ պատկերը կը ներկա- յացնէ Ֆրանսայի անգործութեան մասին:

Յունուար 17ին, բոլորովին անգործներու թիւն էր 22,464, որոնց 17,580ը այրեր: Նախըն- թաց շաբթու նպաստընկալ ան- գործներու թիւն էր 17,499, ո- րոնց 13,981ը այրեր: Մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 4965ի յաւելում մը:

Անցեալ տարի նոյն շաբթուն անգործներու թիւն էր 1375, մէկ տարուան մէջ ուրեմն 21,089ի յաւելում մը:

Փարիզի մէջ, ճարտարար- ուեստի հետեւեալ ճիւղերէն են որ ամէնէն աւելի անգործներ կը ճամբեն,— Մետաղագործու- թեան՝ 4405,— Շինութիւններ՝ 1780,— Զգեստեղէն՝ 1043, — Առեւտրական պաշտօնեաներ եւ գրասենեակի մէջ աշխատող- ներ՝ 1169,—Փայտեղէն՝ 1190,— Նպարեղէն՝ 945,— Փոխադրու- թեանց ճիւղ՝ 684,— Կաշի եւ մորթ՝ 610,—Դրավաճառութեան եւ կազմարարութեան 246,— Թուղթի եւ խաւաքարտի ճար- տարարուեստ՝ 176,— հասարակ բանուորներ զանազան ճիւղերու մէջ՝ 4035:

Աւելցնենք որ յունուար 12էն 17, մէկ շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտած են 709 օտար աշխատաւորներ, իսկ մեկնած են 1353 օտարներ:

Իտալիա մարդ կ'արտադրէ. — վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, իտալիոյ բնակ- չութեան թիւն է 42 միլիոն, 874801: Մէկ տարուան ընթաց- քին իտալիա ունեցած է 515002ի թուական յաւելում մը: 1930ին ծնած են 1,085163. մեռած են 570161:

ԿԵՍԱՐԻՈՑ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Միլանէն երկու հայրենակից- ներ փոխան ծաղկեպսակի 200 լիրէթ կը նուիրեն ողբացեալ Օննիկ Փանոսեանի մահուան առ- թիւ:

Այս գումարը օրուան սակով (133.15) բռնեց 266.30 Ֆր. զոր յանձնեցինք Տիգրան Խան Քէլէկ- եանի, փոխադրուելու համար կեսարիա:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (4)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

...իմ կովկասեան գործունէու- ...եան հանգստ բաժին մըն էր ...դ մարզին մէջ: Թո՛ղ մեզ ար- ...քսեն Եւրոպայէն, բայց չէ՞ որ ...հիմնայն նեղ պարանոցով մը պիտի ...ռացնեն մեզ իրենցմէ: Իսկ ...եւս կողմէն, այդպիսի քայլ մը ...տի փութացնէ համատարած ...միապաղաղ Թուրքիան՝ Եւրո- ...յի դռնէն մինչեւ կեդր. Ասիոյ ...եւելամասը:

Մենք պարզապէս կ'որդեգրենք ...ր նախագահին, Ուիլսընի կող- ...ն յայտարարուած եւ երեւու- ...պէս ամբողջ Եւրոպայի, ղե- ...վար շրջանակներէն ընդունուած ...ասնեւչորս կէտերու» սկզբուն- ... Եւրոպա չուզեր մեզ իր հողին ...այ տեսնել, մենք ալ, բնա- ...նաբար, կը ցանկանք մեր բռ- ...արենակիցներով մէկ ամբող- ջութիւն կազմել: Մեր այդ նպա- տակին հասնելու համար, Հայաս- տանի պէս շարք մը փոքրիկ խո- չընդոտներու պիտի հանդիպինք, — զանոնք մէջտեղէն վերցնելը դժուար գործ չէ: Բայց թիւրի- մացութեան մէջ չձգեմ ձեզ. Մենք նպատակ չունինք մեր ընդարձակ ծովուն մէջ ինկած փոքր ազգու- թիւնները ոչնչացնել: Միայն պի- տի աշխատինք զանոնք դնել այն- պիսի վիճակի մէջ, որ նորանոր դժուարութիւններ չստեղծեն մե- զի համար, ինչպէս մինչեւ հիմա ըրած են Հայերը: Տեղական ինք- նավարութեամբ թոյլ պիտի տանք որ անոնք հանգիստ ապրին, բայց երբեք պիտի չհանդուրժենք որեւէ ոտնձգման՝ մեր գերիշխա- նութեան դէմ: Բաւական էր Լոն- տոնի եւ Փեթերսպուրկի մաքիա- վէլութիւնը, ինչ որ Համիտեան դիւանագիտութիւնը չյաջողեցաւ ընել, ինքնագիտակից նոր Թուր- քիան պիտի իրականացնէ:

Մեր տեսակէտը պարզ ու յստակ է,— միապաղաղ Թուր- քիա մը՝ տեղական ինքնավարու- թիւն վայելող այլացեղ եւ այ- լակրօն ովասիսներով: Ասոր դէմ բռունցք վերցնողը իր դէմ պիտի գտնէ իսլամական աշխարհի բռունցքը: Բայց այստեղ է որ ձեզ նման չէզոք գիտողներ ան- միջապէս մէջ կը բերեն Թուրք- սովետական յարաբերութիւնը եւ անոր ծանրակշիռ հանգամանքը: Արտաքին տպաւորութեամբ դա- տողին համար նշանակութիւն ու- նեցող հարց է, բայց ո՛չ մեզ նման ներսն ապրողներուն: Աստ- ուած եւ մարդ հաւասարապէս գիտեն, որ մենք եւ Ռուսերը չենք կրնար բարեկամ ըլլալ: Քա- նի բարքերն ու պայմանները փոխուած չեն, այդ վէր է թէ՛ մեր եւ թէ Ռուսերուն կամքէն: Կեանքի երկաթեայ օրէնքը եր- բեմն մեծ բարիքներ կը բերէ բուն իսկ կեղծ բարեկամութեան միջոցաւ: Այսօր մենք պէտք ու- նինք խորհրդային Ռուսերուն եւ անոնք մեզի: Անոնց մասին չեմ գիտեր, բայց մենք վնաս չենք կրեր այդ փոխ-յարաբերութե- նէն: Մէկ առումով ամբողջ Թըր- քութիւնը կոմունիստ է. Ի՞նչ ի- րական տարբերութիւն դուք այ- սօր պիտի գտնէք իմ եւ մեր հա- սարակ ժողովուրդին միջեւ,— ոչինչ:

Ամէնքս հաւասարապէս կը պայքարինք մերգոյութեան հա- մար: Բայց պարզ է նաեւ, որ եր- բե՛ք Թուրք ժողովուրդը անկեղծ կոմունիստ պիտի չըլլայ.— ահա թէ ուրկէ կը բխի մեր վստահու- թիւնը, թէ մենք վախ չունինք Խորհրդային Ռուսաստանէն»:

Այսպէս վերջացուց իր ճառը Էնվէրի եղբայր Նուրին, պահ մը երեւակայելով որ ինք կը խօսէր մեծ եւ շահագրգռուող բազմու- թեան մը:

Տասը տարի է անցեր Կարսի անկումէն ի վեր, բայց դեռ որեւէ նշան չկայ Թուրքիոյ մեծ առաքելութեան իրականացման: Ընդհակառակն, փաստեր կան որ «միապաղաղ» Թուրքիան անա- կնկալ հարուածներու ենթակայ է ամէն րոպէ եւ ամէն քայլափո- խին:

Բ.— ՆՈՀՐԱՏԵԱՆ ԵՒ

ԲԺ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կարսի անկման ողբերգու- թեան խոցը չափով մը կը մեղ- մանայ, երբ մարդ կը յիշէ թէ այն ժամանակ, երբ բազմահա- զար զօրքն ու ժողովուրդը սար- սափահար կը փախչէին հայ անա- ռիկ բերդաքաղաքէն, հոն կամո- վին կը մնային կարգ մը պետա- կան եւ հանրային գործիչներ՝ ան- ձամբ քաւելու հայ մեղքը: Այս- պիսներէն էին Կարսի քաղաքա- գլուխ Համազասպ Նոհրատեան եւ վանանդի բժշկապետ Կարա- պետ Գազանճեան: Յեղափոխական հին անցեալի տէր, երկար տարի- ներով վարած կուսակցական պա- տասխանատու պաշտօններ, նոյն շրջանին մէջ, Հայաստանի Հան- րապետութեան կարծառեւ, այլ քաղցր օրերուն անոնց կեանքը հաւասարապէս կապուած մնաց վանանդի ժամանակաւոր ժպիտին եւ դառնագին կորուստին:

Իբրեւ Հ. Յ. Դ. վանանդի կեդր. կոմիտէի տարէց, փորձա- ռու եւ կշիռ ներկայացնող ան- դամներ, մէկը իբրեւ քաղաքա- գլուխ ու միւսը բժշկապետ եւ քաղաքային ինքնավարութեան անդամ, սկիզբէն մինչեւ վերջ կազմեցին տեսակ մը ծանրու- թեան կեդրոն:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Նախարարական տագնապը

Ինչպէս կ՚ենթադրուէր, հանրապետութեան Նախագահը՝ դահլիճի կազմութիւնը առաջարկեց արտաքին Նախարար Պ. Պրիանի որ սակայն մերժեց, որմէ յետոյ գործը յանձնուեցաւ Սէնի ծերակուտական եւ Նախկին Նախարար Փիէր Լավալի։ Կը յուսացուի որ Պ. Լավալ այս անգամ նուազ դժուարութեանց պիտի հանդիպի կազմելու համար դահլիճը, շնորհիւ ստեղծուած համերաշխական մթնոլորտին։

Կը վախցուէր մանաւանդ արմատականներէն, որոնք իրենց մէկ նիստին մէջ, բանաձեւով մը որոշեցին ուժ տալ այն կառավարութեան որ «պիտի պահպանէ եւ զարգացնէ աշխարհական օրէնքները եւ հետապնդէ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը»։

Պ. Լավալ երկու օրէ ի վեր տեսակցութիւններ կ՚ունենայ կուսակցութեանց պետերու եւ քաղաքական ծանօթ անձնաւորութեանց հետ, իր դահլիճը յաջողցնելու համար։

Ռուսիա եւ զինաթափութեան ժողովը

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հրատարակէ երկար զեկոյց մը որուն համաձայն Խորհ. կառավարութիւնը կը զգացնէ թէ որովհետեւ զինաթափութեան համագումարի նախագահի ընտրութիւնը կատարուած է առանց իր մասնակցութեան, ինքզինքը կապուած չի նկատեր նման որոշումներով։ Իսկ բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը «Իզվեստիա» մեկնաբանելով զինաթափութեան համագումարի մասին տրուած կարգ մը տեղեկութիւններ, կը գրէ թէ իր գործավարներուն միջոցաւ, Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնը յստակօրէն յայտնած է իր տեսակէտը։ Նման որոշումներ բացարձակապէս անընդունելի են Խորհ. Միութեան համար եւ կը ծառայեն զայն դուրս ձգելու համագումարի մասնակցութենէն։

Նախ խաղաղութիւն...

«Պէտք է պատրաստուիլ պատերազմի» կը յայտարարէ Վորոշիլով. Խորհ. Միութեան պատերազմական գործավարը որ ինչպէս գրեր էինք մէկ քանի օրառաջ, ուղմաշունչ ճառ մը արտասաներ էր երիտասարդ համայնավարներու համագումարին մէջ։

«Թաս» գործակալութիւնը կը հրատարակէ Վորոշիլովի ճառը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները։— Իրաւունք չունինք նոյնիսկ մէկ րոպէ աչքէ հեռացնելու վտանգը որ մեզ կը սպառնայ դուրսէն։ Հանրածանօթ գերման զօրավարը Լուտէնտորֆ, որ ատենին նախատեսած էր պատերազմը, գրքին մէջ կը գուշակէ համաշխարհային նոր պատերազմ մը, ինչ որ վտանգը կը հաստատէ։»

Լուտէնտորֆի գիրքէն մէկ քանի հատուածներ յիշելէ յետոյ, Վորոշիլով կը շարունակէ.— Այս գործի մարդը եւ զինուորական մեծ մասնագէտը ո՛չ միայն պատերազմը կը գուշակէ մօտ ատենէն, այլ նոյն իսկ անոր ելքն ալ կը ճշդորոշէ։ Լուտէնտորֆի կարծիքը լրացնելու համար, կարելի է յիշել ամենէն աւելի հեռատես քաղքենի քաղաքագէտներու, զինուորականներու, գրողներու, տնտեսագէտներու վկայութիւնները։ Անոնք բոլորը համամիտ են Լուտէնտորֆի։»

«Հակախորհրդային պայքարը զոր շարունակ կը մղեն օտար պետութիւնները ու կը հիմնեն այն առասպելին վրայ թէ «Կարմիր Մոսկուա»ն աղբիւրն է դրամատիրական ընկերութեան բոլոր չարիքներուն, համաշխարհային տնտեսական տագնապին, զարհուրելի սպառազինումներուն, յստակօրէն կը մատնանշէ թէ յառաջիկայ պատերազմը գլխաւորաբար պատրաստուած է ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան։

«Այս յարձակման դէմ պէտք է կանգնի բոլշեւիկեան բանակը կատարելապէս մարզուած, լաւ զինուած եւ քաղաքականապէս ամուր։ Պէտք է այնպէս ընենք որ յառաջիկայ պատերազմին, յաղթանակը շահինք կարելի եղածին չափ քիչ արիւն թափելով։ Այդ պատերազմը պէտք է որ մղուի այն երկրին մէջ իսկ, որ ամենէն առաջ սուրը պիտի քաշէ մեզ դէմ»։

Ցայտնելէ յետոյ թէ յառաջիկայ պատերազմը ամբողջովին մեքենական պիտի ըլլայ, եւ թէ վճռական դերը մեքենաներունը պիտի ըլլայ, Վորոշիլով հրաւիրեց երիտասարդները որ ուժ տան ինչպէս սովորական աշխատանքին, նոյնպէս եւ մանաւանդ պատերազմական նիւթեղէնի արտադրութեան։

Երկաթուղիներու համար մարդահաւաք

Երկաթուղիի նախկին պաշտօնեաները հաւաքելու գործը արագօրէն առաջ կը տարուի ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ։ Տակաւին յայտնի չէ թէ քանի՞ հոգի հաւաքուած են եւ ինչ չափով նախկին պաշտօնեաները կը պատասխանեն կոչին. սակայն կը կարծուի թէ քանի մը տասնեակ հազար անձեր արդէն հաւաքուած են։ Բոլոր նախկին պաշտօնեաները ստիպուած են արձանագրուիլ։ Անոնք որ չեն հնազանդիր կոչին, ինչպէս նաեւ անոնք որ գաղտնի ապաստան կուտան անոնց, կը պատժուին խստօրէն։

Փոխադրութեանց սպասարկութիւնը նկատուած է ամենէն տկար կէտը «տնտեսական ճակատ»ին։

Ծոգեկանի ընկերութիւնները դատաւոր

Խորհրդ. Միութեան գործավարներու խորհուրդը նոր որոշումով մը ընդլայնեց երկաթուղիի ընկերութեանց իրաւասութիւնները։ Անոնք ասկից վերջ ո՛չ միայն պիտի կրնան գործաւորները պատժել մինչեւ 10 տարի բանտարկութեամբ, այլ նաեւ մահուան պատիժ տալ անոնց։

Կառավարութիւնը միւս կողմէ, ձեռնարկած է վերակազմելու բանուորական սէնտիքաները, ապահովելու համար անոնց արագ համայնացումը։ Երիտասարդ համայնավարներու միջազգայինը որոշեց սաստկացնել իր քարոզչական գործունէութիւնը Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ գաղթային երկիրներու մէջ։

Երիտասարդ համայնավարներընկատած են թէ իրենց գործակալները լաւ գործունէութիւն ունեցած են Չինաստանի մէջ, քանի որ վերջերս 6 երիտասարդ համայնավար գործիչներ հրացանի բռնուեցան այնտեղ...

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30-ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը 11 րիւ Ցիւնուար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8 30ին սովորական վայրը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռոան, կ. գ.— 35։
Պրիւքսէլ, գ.— 20։
Վիէն, Մ. Ն.— 50:
Վիէն, Ն. Խ.— 35։
Լանսէյ, գործ.— 410:
Սէն Շամոն, գ. Ա.— 50։
Մարսէյլ, գործ.— 950:
Մարսէյլ, Ս. Դ.— 420:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ուրֆացի Գէորգ Տէր Աւետիսեան կը փնտռէ Ազէհիրի Պէյէտիէ ուստա պաշիի զաւակները Զարեհ, Սեդրակ եւ տիկին Կուլիայ եւ իր զաւակը Սարգիս։ Երկու տարի առաջ միասին կը գտնուէինք Յունաստան։

Իմացնել՝ Կարապետ Հացագործեանի, 39 Rue de Ance, Villefranche S)Saône, Rhône. France.

— Տրապիզոնցի Զոլէնէ Հրապեան Հալէպ, կը փնտռէ իր հայրը Գրիգոր, Մայրը՝ փերուզ, քոյրերը Հրանուշ եւ Հերմինէ, եղբայրը Սմբատ, կը խնդրուի իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներ է իմացնել՝ S. Tavitianի, 36 Rue Auguste Blanqui, Ghoisy le Roi. Seine France.

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
28 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1479

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՒՍ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Գաղութներու մէջ մեր առաջին մտահոգութիւնը, ինչպէս ...ցատրեցինք երէկ, տարագիր բազմութիւններու տեղաւո...ւմն է։

Բարդ եւ փափուկ խնդիր մը, որ ամէն բանէ առաջ կը պա...նջէ լուրջ եւ հետեւողական աշխատանք։

Այս հարցին լուծման հետ սերտ կապ ունի մեր երկրորդ ...ահոգութիւնը,— պայքար այլասերման դէմ։

Այս չարիքին ծանրութիւնը կը տարբերի երկիրէ երկիր եւ ...ղութէ գաղութ։

Այլասերումը, ազգային դիմագծի խաթարումը աւելի ա...գ եւ աւելի խոր կ'ընթանայ մեր միջավայրէն հեռու, ան...յրածիր եւ բարձրօրէն քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ,— ...եւմտեան Եւրոպա, հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկա ...ն։ Հայլն։

Հարթիչ գլանը անարգել կը գործէ այդ աշխարհամասերու ...սաւոր երկիրներուն մէջ։ Մ. Նահանգներու հայ գաղութը ...ղէն անդարմանելի կորուստ մը կ'արձանագրէ, իբրեւ ար...ւնք աւելի քան քսաասուն տարուան պանդխտութեան։ Ար...նթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, ուր 1921էն յետոյ ունեցանք ...րուցան բազմութիւններ, շատ աւելի լքրծուն են։

Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, վտանգը արդէն ափ առած է ...ր դուռներուն առջեւ։ Չենք խօսիր աւելի փոքր գաղութներու ...սին,— Մանչեսթըր, Լոնտոն, Պրիւսէլ, Պերլին, Վիեննա, ...իլան։

Բոլորովին յոռետես չենք։ Այսպէս կամ այնպէս, քիչ մը ...մէն տեղ գլուխները քարին կը զարնուին, սպառնացող չա...քը սահմանափակելու համար։

Անհրաժեշտ է աւելի եռանդուն, աւելի խոր եւ տեւական ...խատանք։ Կարելի բոլոր միջոցներով։

Եւ բոլորովին անճար չենք։ Ամէն տեղ ալ, կան քաղաքա...ն կազմակերպութիւններ։ Ունինք թերթեր եւ հրատարա...ւթիւններ։ Եթէ կ'ուզէք՝ չափէն աւելի։ Ունինք բազմազան, ...զմագոյն Միութիւններ. հայրենակցականներէն մինչեւ ...րզականները։ Յաճախ մէկը միւսին դէմ գործելու առաջա...ութեամբ։ Եւ ունինք ազգային դիմագծի պահպանման տար, ...կան օրկաններ,— ազգ. միութիւն կամ վարչութիւն, դըպ...ց, մատուռ եւն.։

Չունինք, դժբախտաբար, միութեան գիծ մը՝ այս բոլո...ն միջեւ։

Կա՛մ այն է որ չենք հասկնար թէ ի՛նչ տեղի կ'ունենայ ...եր շուրջը, մեր ծոցին մէջ, մեր ամբողջականութեան դէմ։ Եւ ...ամ գիտենք, յստակօրէն կը տեսնենք ամէն բան, բայց հա...ակերպեր ենք եւ ամէն բան ջուրին տուած։

Երկու պարագային ալ, ո՛ր եւ է պատրուակ, ո՛ր եւ է չըք...եղանք չի կրնար փրկել մեր ապիկարութիւնը եւ անհոգու...թիւնը։

Ուրիշ խնդիր, եթէ աշխարհի պողոտաներուն վրայ փռուած ...րեւմտահայ բազմութիւնները ձեռք են քաշած իրենց ապա...այէն։

×

Եղած միջոցներու կարգին, այլասերման դէմ պայքարելու ...զդու միջոց մըն է, օրինակ, սերտ կապը զանազան գաղութնե...րու միջեւ։ «Ազնուական»ներէն, բախտաւորներէն, ունեւորնե...էն դէպի «պրոլետար»ները, դէպի խոնարհ բազմութիւնները։ Դէպի բուն ժողովուրդը,

Լոնտոն մը կրնայ օգեւորուիլ եւ դեռ երկար ատեն պահել ...ր հայկական դիմագիծը՝ կենդանի գործ մը հաստատելով հե...ռաւոր Մուսուլի կամ Աթէնքի մէջ։ Պերլինը ապահովաբար ...պիտի կրկնապատկէր իր ճիգերը, դիմանալու համար, եթէ ...ստանձնէր անբախտ Տէր Զօրի նոր սերունդին փրկութեան հո...գը։ Իսկ Փարիզը, իր փարթամ սնտուկներով հրաշքներ կրնար գործել Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Ըսած ենք եւ անդադար պիտի կրկնենք,— Նախապատե...րազմեան Պոլիսը չէր կրնար դառնալ այնքան կենսունակ, եթէ չունենար բարոյական եւ նիւթական ամուր կապեր բնագաւա...ռին, բուն աշխատաւոր ժողովուրդին հետ։

Պայմանները փոխուած են, այո՛։ Բայց մենք հրաշքներ չենք սպասեր։ Ոչ իսկ հարիւրին հարիւր արդիւնք։

Եթէ Պոլիսը եւ Երկիրը, փոխադարձաբար, կը ստանային հարիւրին 75 արդիւնք, մենք հիմա կը գոհանանք հարիւրին 40-50ով։ Կը բաւէ որ վարժուինք ա՛յս ուղղութեամբ խոր...հելու։ Եւ մանաւանդ գործելու։

Կը բաւէ որ մեր աչքերը աւելի եւ աւելի ուղղենք դէպի ...արեւելք։ Դէպի այն գաղութները ուր շատ պակաս, գրեթէ անզգալի է այլասերման վտանգը,— Պալքաններէն մինչեւ Պարսկաստան, ամբողջ լայնքին ու երկայնքին։

Հաւատացէք, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, թէ ինչ որ կը կատարենք եւ պիտի կատարենք այդ գաղութներուն մէջ, օրհ...նութիւն է։ Եւ իրական շահ՝ վաղուան համար։ Մեր ժողո...վուրդին եւ հայրենիքին համար։

Ո՛րեւէ անհոգութիւն կամ չկամութիւն այս ճակատին վրայ՝ միայն անէծք պիտի կրնար բերել մեր գլխուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱԴԱՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրական ի մը մէջ Հայրենիք կը խոր...հրդածէ (11 յունուար).

— «Տարիներէ ի վեր մեր հակառակորդ մամուլին մէջ ամէն ջանք կը թափուի համոզելու հայ հասարակութիւնը, թէ խորհրդային կառավարութիւնն ու անոր լուծին ենթակայ Հայաստանը միեւնոյն բաներն են, հետեւաբար ով որ պայքար կը մղէ խորհրդային կառավարութեան դէմ, կը պայքարի նաեւ Հայաստանի դէմ։

Այս չնաշխարհիկ տրամաբանութեամբ է որ թէ բոլշեւիկները եւ թէ թութակի պէս անոնց ըսածները յաճախ կրկնող ռամկավարները կը ճգնին ներկայացնել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ Հայաստանի թշնամի կազմակերպութիւն մը։

Այս նոյն տրամաբանութեամբ է դարձեալ որ բոլշեւիկներու փաստաբան Ռամկավարները, Աղաբեկովի մերկացումներուն առթիւ, փորձեր ըրին իրենց պաշտպանութեան տակ առնելու ջեկայի գաղտնի թէ յայտնի վարձկանները՝ հաւատացնելով, որ անոնք իբր թէ հայրենիքին կը ծառայեն։

Ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, Աղաբեկովի մերկացումները շատ խորունկ տպաւորութիւն ձգած են հայ հասարակութեան վրայ՝ աւելորդ անգամ մը երեւան բերելով բոլշեւիկներու քայքայիչ դերը հայ ազգային կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ։ Այդ տպաւորութիւնը տկարացնելու եւ ցրուելու համար է որ բոլշեւիկներու փաստաբան ռամկավարները ամէն տեսակ զզուելի սոփեստութիւններու դիմեցին վերջերս։ Մէկ կողմէն անոնք ջանացին ներկայացնել ջեկայի վարձկանները, նոյնիսկ հայ հոգեւորական բարձր դասին պատկանող վարձկանները իբրեւ հայրենասիրական ծառայութիւններ ընողներ, իսկ միւս կողմէ՝ երբ տեսան որ այդ տեսակ փաստաբանութիւնը իր նպատակին չի ծառայեր, փորձ կ'ընեն հաւատացնելու, թէ Աղաբեկովի մերկացումները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ Դաշնակցութեան ներշնչումով եղած զրպարտութիւններ։

Հարկաւ այս տղայական միջոցները ոչ մէկ ողջմիտ մարդ կրնան համոզել։ Անոնք միայն անգամ մը եւս ցոյց կուտան, թէ ո՛ր աստիճան խորունկ է բարքերու անկումը հայ հասարակութեան որոշ մասին մէջ։ Այն աստիճան, որ կը գտնուին հայ թերթեր, որոնք չեն ամչնար կամ վախնար հրապարակով խաֆիեներու գովքն ընել եւ հայհոյանք թափել խաֆիեներու զզուելի գործերը մերկացնողներուն վրայ։

Ռամկավար թերթերու այս ազգադաւ ընթացքը ակամայ մտածել կուտայ, թէ անոնց խմբագիրներու խիղճը այնքան ալ մաքուր չէ։»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԿՐՃԱՏԷ ԻՐ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 26 յունուար.— Դէպի Իզմիր մեկնելէ առաջ, երէկ, Մուսթաֆա Քէմալ Նախագահեց դահլիճի նիստին, ուր որոշուեցաւ կրճատել ելեւմուտքը, յառաջիկայ ելեւմտական տարիէն՝ յունիս 1էն սկսեալ։ Ելեւմուտքը պիտի կազմուի 185 միլիոն թրքական ոսկիով, այսինքն նախորդ տարուան վրայ՝ 37 միլիոնի խնայողութիւն մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի դահլիճը կազմուեցաւ

Պ. Փիէռ Լավալ յաջողեցաւ դահլիճը կազմել։ Նոր կազմին մէջ կը տեսնենք հետեւեալ շատ ծանօթ անունները։ Արտաքին Նախարար՝ Պ. Պրիան,— Պատերազմական՝ Մաժինօ,— Օդանաւային՝ Տիւմէնիլ,— Ելեւմտական՝ Ֆլանտէն,— Երկրագործական՝ Թարտիէօ, Նախկին վարչապետը,— Գաղութներ՝ Փօլ Ռէնօ։

Դահլիճը հանրապետութեան նախագահին ներկայացաւ երէկ առաւօտ։

Ինչպէս արդէն կը նախատեսուէր, արմատականները այս անգամ եւս մերժեցին մասնակցիլ դահլիճին, որ իր մէջ կը համրէ ռամկավար-հանրապետականներ։

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մենեմենի դատավարութիւնը

ՊՈԼԻՍ, 26 յունուար.— Վերջին հակաքէմալական շարժման մասնակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ՝ կարգ մը անձերու դէմ բացուած դատին մէջ՝ դատարանը մահապատիժ պահանջեց երեք հոգիի համար, բանտարկութիւն՝ 60 հոգիի եւ անպարտութիւն 7 կիներու։

Ընդհ. դատախազի ճառէն վերջ, ամբաստանեալներն իրենք իսկ պաշտպանեցին իրենց դատը, գրկուած ըլլալով փաստաբան վարձելու իրաւունքէն։ Շատերը պնդեցին իրենց անմեղութեան վրայ։

Խայիմ անունով ոչ-իսլամ վաճառական մը մէկն է այն երեք անձերէն՝ որոնց դէմ մահապատիժ պահանջուեցաւ։

**** Մենէմէնի դատավարութեան մասին Պոլսոյ թերթերու հաղորդած տեղեկութեանց համաձայն կարեւոր դեր մը խաղացած է Լազ Իպրահիմ Հոճան։*

Լազ Իպրահիմ որ 25 տարիէ ի վեր Թապուր իմամի պաշտօն վարած է եւ 15 տարի առաջ աղանդի մը հետեւիլը կ'ուրանայ, Էրէնքէօյի մէջ, Շէյխ Էսատի հետ սերտ յարաբերութեան մէջ կը գտնուի եւ Մաղնիսայի շրջակայքը, մասնաւորապէս Հօրօզքէօյի մէջ, Ֆիլօրինայի գաղթականներու Նաքշիպէնտիի ուժեղ բջիջ մը հիմնած է որ շրջաններուն վրայ ալ իր ազդեցութիւնը ունեցած է։

Զօրաւոր կասկածներ կան թէ Մէնէմէնի դէպքը այս Լազ Հոճային պատճառով առաջ եկած է։

Իպրահիմ Հոճա աշխոյժ, խոշորակազմ, բարձրահասակ, գոռ ձայնով, շատ մտացի, առողջ եւ մէտրէսէի ուսում եւ կրթութիւն ստացած ձեռներէց անձ մըն է։ Նախագահին շատ ճարտարօրէն ըրած հարցումներուն եւ Մէնէմէնի մէջ բռնուածներուն եւ վկաներուն ամբաստանիչ խօսքերէն խորամանկօրէն ճողոպրելու պատասխաններ կուտար։

Մէնէմէնի դէպքին մէջ ուղղակի մասնակցութիւն ունի՞։ Ահա այս պարագան է որ պէտք է հասկցուի։ Նաքշիպէնտի աղանդէն առաջ եկած վտանգն ալ, Մէնէմէնի դէպքին մէջ Իպրահիմ Հոճային խաղացած դերով պիտի հասկցուի։

Նոր ձերբակալութիւններ

ՄԷՆԷՄԷՆ.— Այստեղ ամէն օր քանի մը նոր ձերբակալուածներ կը բերուին։ Քանի մը օր առաջ Քէօթահիայէն 9 հոճաներ բերուեցան՝ իբր դէպքին հետ կապ ունեցող։ Անոնց տուները խուզարկուելով կարեւոր փաստեր, նամակներ գտնուած են։ Անկէ զատ գտնուած են նաեւ հին շրջանին յատուկ 2 սուր, կանանչ փաթթոցներ, ֆէսեր եւ ճիւպպէներ։

Ձերբակալուածներու թիւը երթալով կը շատնայ։ Զանազան գաւառակներէ 15 հոգի ալ բերուեցան։ Ասոնցմէ երկուքը կիներ են։

ԻԶՄԻՐ.—Հարցաքննիչ դատաւորը դէպքին հետ կապ ունեցող 4 ոստիկան զինուորներ հարցաքննեց։ Սէյտիքէօյի մէջ գլխարկի օրէնքին դէմ գործող 4 անձեր ձերբակալուեցան։

ԵՕԶԿԱՏ.— Ոստիկան զօրքերու դպրոցին իմամ Մահիր էֆ.ի տունը խուզարկուեցաւ։ Պարկ մը կասկածելի գրքեր գտնուեցան։ Իմամը ձերբակալուեցաւ եւ գրքով միասին Կեսարիա ղրկուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ Կեսարիոյ մէջ ձերբակալուած Նաքշիներուն հետ կապ ունի։

ՄԷՆԷՄԷՆ.— Էմիրպէյ կայարանին պաշտօնեայ Իրֆան պէյի տունը խուզարկուած եւ 501 հատիկով համրիչ մը, սաա մը եւ խաչ մը գտնուած է։ Իր մասին քննութիւն կը կատարուի։

ԹՈՔԱՏ.— Ալի Օսման անուն երիտասարդ մը շէյխութիւն ընելուն համար ձերբակալուած է քանի մը ընկերներով։ Հասկցուած է որ այս երիտասարդ շէյխը բազմաթիւ գիւղերու մէջ արարողութիւն կազմակերպած եւ անբարոյութիւններ ըրած է։

ՄԱՂՆԻՍԱ.— Գիւղերուն մէջ զէնքի հաւաքումը կը շարունակուի։ Խուզարկութեանց միջոցին, Հօրօզքէօյի մէջ օղիի գաղտնի գործարան մը երեւան հանուած է բոլոր կազմածներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՄԱՀ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԱԲԲԱՀՕՐ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանրական Աբբայ Տ. Գրիգոր Վ. Գովրիկեան մեռած է ամսոյս 20ին, կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ։

Թաղումը կատարուած է Վիեննայի Մխիթարեան եկեղեցիին մէջ, ուր ամփոփուած է նաեւ հանգուցեալին մարմինը։

Ծնած էր Կերլա 1841ին։

Կենսագրական մանրամասնութիւններ վաղուան թիւով։

ՅՈՅՆԵՒ-ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեր էինք թէ յոյնեւպուլկար առկախ խնդիրները կարգադրելու համար. Անգլիա իր միջնորդութիւնն առաջարկած է։

Յունաստան կրցաւ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել ու մշակել իր դրացի պետութիւններուն, ինչպէս նաեւ եւրոպական մեծ ու փոքր պետութեանց հետ։ Միայն Պուլկարիոյ հետ է՝ իր անմիջական դրացիին՝ որ տակաւին չէ կրցած մաքրել կարգ մը առկախ հաշիւներ, որոնք Աթէնքի եւ եւ Սոֆիայի թերթերուն մերթ ընդ մերթ առատ նիւթ կը մատակարարեն, իրենց երկրին շահերը պաշտպանելու պատրուակով իրարու վրայ յարձակելու համար։ Նոյն իմաստով յոյն եւպուլկար նախարարները նաեւ ճառեր կ'արտասանեն։

Կարծուեցաւ թէ ժընեւ նըպաստաւոր գետին պիտի ընծայէր դիւրացնելու համար երկու երկիրներու միջեւ համաձայնութեան մը կնքումը։ Ազգերու դաշնակցութեան վերջին ժողովին, Պուլկարիոյ կողմէ ժընեւ գացեր էին պուլկար վարչապետը Լիափչէֆ եւ արտաքին նախարարը Պուրոֆ, իսկ Յունաստանի կողմէ՝ արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս։ Կարելի էր ուրեմն առիթը օգտագործել բանակցութեանց սկսելու համար։ Միջնորդ հանդիսացած է Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտէրսըն, որուն Յունաստանի ներկայացուցիչը յայտնած է թէ իր երկրին եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ մնացած խնդիրներէն մէկ մասը կը մտածէն յղել Լահէյի իրաւարար ատեանին, մնացեալ մասը յանձնել Ճէզօք իրաւարարներու դատաստանին։

Հէնտէրսըն խնդրած է որ տեղեկագիր մը տրուի իրեն այդ խնդիրներուն մասին։

Անգլիական միջնորդութեան լուրը որ հաղորդուեցաւ, ուրեմն այս է։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Անգլիական Խորհրդարանին մէջ, կարգ մը հարցումներու պատասխանելով, արտաքին նախարարին օգնականը յայտնեց թէ Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ տեղեկագրած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանին թէ թոյլ չպիտի տրուի որ Ռուսիոյ մէջ որ եւ է քննութիւն կատարուի, արտածելի ապրանքներու արտադրութեան մէջ բռնի աշխատանքի կիրարկման շուրջ։

Անգլիոյ նախարարին օգնականը յայտնեց թէ նման պարագայի մէջ, անգլիական կառավարութիւնն ալ պիտի մերժէր այդ տեսակ առաջարկ մը եւ աւելցուց թէ եթէ իրօք բանտարկեալները կ'աշխատին ճամբաներու եւ այլ շինութեանց մէջ, այդ միայն Խորհրդ. կառավարութեան գիտնալիք բանն է։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՏԷՆ ՆԵՐՍ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ՝ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Խորհրդային Ռուսաստանը վաղուց է, ինչ դադրել է կարեւլիութիւնների երկիր լինելուց։ Բայց մի մեծ աշխարհ է պատահականութիւնների եւ անակնկալների։ Ճակատագրապաշտ է ռուս ժողովուրդը եւ այդպէս էլ պիտի լինի նրա երկիրը։

Ռուս հսկայ Մուժը բոլշեւիկեան իրաւակարգը համարում է վաղանցուկ եւ կրում է ամէն տեսակ զրկանք, սակայն երբ խլրտայ, փշրում, ոչնչացնում է ամէն բան, ինչ որ կայ իր ճանապարհների վրայ։ Այդ նախանշանները, թէեւ աղօտ ու թոյլ, բայց արդէն կայծկլտում են անծայրածիր տափաստաններում։

Համեւրոպական անգործութիւնը նոր եւ հզօր պատրւակ է բոլշեւիկների համար, որ միտինգներ ու ցոյցեր կազմակերպեն, համոզելու զանգւածները, թէ ծերացած Եւրոպան գտնւում է համաշխարհային յեղափոխութեան նախօրեակին, եւ թէ Խ. Ռուսաստանն է, որ անգործներ չունի. կուշտ է ու հագւած եւ պատրաստ վարելու համաշխարհային հրդեհը։

Երկու փոքրիկ միջադէպեր շատ լաւ են բնորոշում Խորհրդային Միութեան ներքին կեանքը։

«Կարմիր Թերթը» հաղորդում է, որ Պետրոգրադի մանարանի բանւորները նախ ընտրական ժողով են գումարում, ուր սովորաբար լինում են զեկոյցներ, հակադրելով եւրոպական բանւորների անգործութիւնը եւ նրանց վատթարագոյն կեանքը, բոլշեւիկ բանւորների երջանիկ կեանքին եւ գործառատութեան։

Եւ ահա այդպիսի ժողովներից մէկում, երբ զեկուցանողը վերջացնում է, բեմ է բարձրանում բանւոր Ռուսմիանցեւ եւ սկսում է խօսել։

— Ընկերնե՛ր,— ասում է նա, — այստեղ զեկուցանողը ասաց, որ մենք անգործներ չունենք։ Ի հարկէ չկայ... Ինչպէս կարող է անգործութիւն լինել, երբ հակառակ մեր ամենամեծ ցանկութեան, չաշխատել չի լինում։ Իսկ ինչ վերաբերում է պարէնին, ծիծաղելի է այդ մասին խօսել... Մենք արտասահման ուղարկում ենք պարէն եւ այնտեղից ստանում ենք մեքենաներ։ Միթէ այս գո՞րծ եղաւ։ Մեքենաներ մենք չենք ուտում. բայց պարէնը մեծ ուրախութեամբ պիտի ուտէինք։

Այս «հակայեղափոխական» հռետորին յաջորդում է երկրորդը՝ ասելով։

— Լենինական բանւորական խորհուրդից ոչ մի օգնութիւն չի կարելի սպասել։ Ապրուստը սղել է, զանգւածների ձայնը չի լսւում։ Դժւարէ ապրել. ունեւորները (բռունցքներ) մաքրում են, իսկ նրանց արտայայտւել թոյլ չեն տալիս»։

Անհամբեր ժողովականները. որպէս զի հաւաքականօրէն չենթարկւեն պատասխանատւութեան իրենց ընդամիների ելոյթի համար, վայրկենապէս բանաձեւ են հանում, խնդրելով Լենինական խորհուրդին, որ անմիջապէս մաքրէ գործարանները օտար տարրերից։

Ժողովի ճնշման տակ, խնդրագրի առաջին ստորագրողները լինում են վերոյիշեալ դժբախտ հռետորները։

Ծերացած Եւրոպան չտեսած ռուս բանւորը այսպիսի գաղափար ունի «սոցիալիստական» հայրենիքի մասին, իսկ Եւրոպան տեսած ու ճաշակած թթու մեծամասնականը նախընտրում է Եւրոպան եւ դաւանափոխութեան գնով այլեւս չի ուզում վերադառնալ Քանանու երկիրը։

Այսպէս, վերջերս, Միութեան գիկւասորը, վրացի Ստալին, խիստ հրաման արձակեց, որ Անգլիոյ խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւնների ծառայողների մի մասը անյապաղ վերադառնայ Ռուսաստան, բայց նրանց մեծագոյն մասը բնաւ մտադրութիւն չունի վերադառնալու, յիշելով, որ իրենցից առաջ մեկնողներից 12 հոգի դատի են տրւած, ոմանք գնդակահարւած, իսկ ոմանք էլ տաժանակիր աշխատանքների դատապարտւած։

Քսան ծառայողներ վճռում են մնալ արտասահման, խտացնելով չվերադարձողների շարքերը։ Վերջիններիս տեղերը գրաւելու համար, Ռուսաստանից ուղարկւում են բոլշեւիկ վստահելի անձեր, որոնք ոչ միայն անփորձ են, այլ նոյնիսկ ծանօթ չեն տեղական լեզւին։ Ռուս բանաստեղծ Պուշկինը լսելով իր բարեկամ գրող Գոգոլի «մեռած հոգիները» վէպի ընթերցումը բացագանչել է.—

— Ինչքա՛ն տխուր է Ռուսաստանը։ Այս խօսքերը, աւելի քան երբեք, պատշաճում են Խ. Միութեան։ Տխուր է Ռուսաստանի կեանքը, աւելի տխուր, քան երբ եւ իցէ։

Մարդ անհատը արժէք չունի, զանգւածները հաւասար են զրոյի։

Ներկայ տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններում մարդիկ միայն մէկ ելք ունեն—վերջ տալ իրենց կեանքին։ Վերջին հեռագիրները պարզում են անձնասպանների ահաւոր թիւ մը, որ օրէ օր աճում է։

Միայն Յունուարի 1931 թըւին առաջին երկու օրը Մոսկւայում ինքնասպանութիւն են գործել 70 հոգի, իսկ 15 հոգի ձերբակալւած եւ արձակւած են ինքնասպանութիւն փորձած ըլլալով։

Միակ ազատութիւնը, որ դեռ չի բռնաբարւած բոլշեւիկների կողմից, նկատում է մի ռուս թերթ, դա ինքնասպանութիւն գործելու ազատութիւնն է, որից լիովին օգտւում են մարդիկ թէ՛ անհատապէս եւ թէ՛ ընտանիքներով։

Այս սարսափելի համաճարակը տարածւած է քաղաքից-քաղաք, գիւղից-գիւղ, կեդրոնից մինչեւ Սիբիրի հեռաւոր անկիւնները։ Այս իրողութեան փոքրիկ մանրանկարն է տալիս հետեւեալ ուշագրաւ դէպքը։

Սիբիրի հեռաւոր եւ խուլ գիւղերից մէկը այցելում է շրջանի համայնավար լիազօրը խորապէս զարմանում է, որ ոչ մի աշխատանք չէ կատարւած եւ իր արտակարգ հրահանգները նոյնութեամբ մնում են գիւղի քարտուղարի թղթապանակում։

Լիազօրը անյապաղ ժողով է գումարում, որ սկսում է լիազօրին անծանօթ եւ անհասկանալի հնչիւններով։

Քիչ անց պարզւումէ, որ գիւղացիները աղօթում են, լետոյ լիազօրին յանձնում են տպագրւած մի թուղթ, հետեւեալ կարճ ու կտրուկ բովանդակութեամբ.

— «կո՛չ՝ հեռանալ աշխարհային գործերից, չվճարել տուրքեր, չյանձնել հացահատիկ ու չգնալ ժողովի»։

Պատասխանատուները պատժւում են հնգամեայ բանտարկութեամբ։

Ռ.

8 ՄԻԼԻՈՆ

Սթէկի դաշնիճը 8 միլիոն ֆրանք նպաստ յատկացուցած էր վերջերս Փրանսական մամուլին։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ - ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ շատ գէշ վիճակի մը մէջ կը գտնուին հիւանդանոցները։ Մտնողը կը մեռնի, տեղ ալ չկայ։ 1930ին 3000 հիւանդ մերժուեցան ընդունուիլ։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՊԱՐՍԻԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԽԱՌՆ ՑԵՂԵՐ ԵՒ ԼԵԶՈՒՆԵՐ

Միջազգային հետաքրքրութիւն առաջ բերած է Լոնտոնի ցուցահանդէսը՝ Պարսկաստանի շուրջ։ Արդի միջազգային կարգախօսն է Պարսկաստան, ոչ թէ անշուշտ անոր համար որ... Թուրքերը Փոքր Մասիսին պարսկական բաժինը կը պահանջեն, այլ որովհետեւ այս երկիրը որ հին ու նոր զարգացումին յայտարար խօսուն վկայութիւններ ունի, եւ ճշմարիտ համակրանք մը արթնցուցած է միջազգային կեանքին մէջ իր սեփական նկարագրով ու առեւտրականութեամբ։

Պարսկաստանի արաբական գրաւումը յաղթանակ մը չեղաւ իսլամութեան եւ անոր մարդարէին ցեղին համար։ Ընդհակառակն Իրանեան ազգեցութիւնը՝ ալիք ալիք գալարուելով՝ ողողեց գրաւող ցեղը։ Յաղթականը պարտեալին բարոյական լուծը կրեց եւ Պարսկաստան եղաւ Արաբիոյ աշխարհակալը, եթէ կրնանք այսպէս ըսել։ Պարսիկը իրեն մէջ ձուլեց Արաբը, որովհետեւ քաղաքական միութեան անհրաժեշտ երեք պայմանները կային — մէ՛կ լեզու, մէ՛կ հաւատք եւ մէ՛կ ցեղային աւանդութիւն։ Ասոր վրայ աւելցուր նաեւ ֆիզիքական պայմաններու միակերպութիւնը։

Բայց արդի Պարսկաստանը բոլորովին հակառակն է այս միակերպութեան։ Վեց տարբեր լեզուներ կը խօսուին։ Սիւննիներու, քրիստոնեաներու եւ Փարսիներու բազմաթիւ եւ հաւաքաբար կարեւոր փոքրամասնութիւններ կան։ Սուֆ եւ Պահա աղանդներն ալ իրենց կարգին ու ազդեցութեան տակ առած են բարձր ու կրթուած դասակարգերը։ Ցեղային հասարակաց աւանդութենէն հազիւ հետք մնացած է։ Ո՛չ մէկ ցեղ — թերեւս անգլիականէն զատ— այսքան խառնուրդ եւ ոչ մէկ երկիր այսքան տարբեր կլիմայ ցոյց կուտայ։ Այսու հանդերձ, Պարսկաստան միակ երկիրն է որ ներքին երկպառակութիւններէ քիչ տառապած ըլլայ։ Պարսիկը, ի՛նչ հաւատքէ կամ ցեղէ ալ ըլլայ, ամէն բանէ առաջ եւ վեր պարսիկ է եւ սահմանագլուխին միւս կողմը նայած չունի։ Իր կառավարութիւնը միշտ լաւ չէ իր աչքին, բայց գիտէ նաեւ թէ իր դրացի կառավարութիւններն ալ տանելի բաներ չեն։

Պարսկաստանի ընկերային դասակարգերը եւրոպականներէն տարբեր չեն, բայց ընդհանրապէս խօսելով իր բնակչութիւնը կարելի է բաժնել երեք դասակարգի — 1. քաղաքաբնակ, 2. գիւղաբնակ եւ 3. վաչկատուն։

Առաջին դասակարգին մէջ կը բովանդակուին ազնուականները եւ հողատէր կարգերը, վաճառական, կառավարական պաշտօնեայ, եւ արհեստաւորները։ Երկու առաջին դասակարգերը յաճախ Եւրոպայի մէջ կը դաստիարակուին, կամ մէկ քանի տարիներ հոն կ'անցընեն։ Արտասահմանի մէջ մեր հանդիպած Պարսիկները նոյն ընտանիքներուն կը վերաբերին,եւ գերազանցապէս կը պատշաճին «աշխարհիկ» կեանքին։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համալսարաններու պարսիկ ուսանողները շատ մը ուրիշ արեւելքցիներու պէս, ինքնամփոփ ըլլալու ձգտում չունին, չեն ալ եղբայրակցիր միւս արեւելքցի ուսանողներուն հետ, այլ տեղացիներուն հետ կը խառնուին, անոնց ընկերային կեանքը կ'իւրացնեն պարսիկ մնալով սակայն։ Վաճառականները եւ պաշտօնական դասակարգերը ակնյայտնի պատշաճեցում ցոյց կուտան իրենց շրջանակներուն մէջ, եւ միւս Արեւելքցի իրենց ատիճանակիցներուն հետ այս մասին բաղդատութենէ մը իրենք չէ որ պիտի վախնան։ Գործաւոր եւ արհեստաւոր դասակարգը ընտիր յատկութիւններ ունի յարմարելու աշխարհի յարափոփոխ պէտքերուն։ Մինչեւ իսկ վաչկատուն Պախթիարիները կարող են արդիական մեքենականութեամբ գործիքներ շարժել, եւ իրենց ժառանգիտութիւնը պատշաճեցնել եւրոպական ճարտարարուեստի պահանջներուն ընդառաջելու համար։

Պարսիկ գիւղացին ճիշտ է որ ընդհանրապէս տակաւին պատեհութիւն չէ ունեցած ցոյց տալու թէ ի՛նչ կրնայ ընել վերոյիշեալ ուղղութեամբ։ Ճարտարութեան մասերն ո եւ է պակասութիւն չունին, ամէն բան գիւղացիին ձեռքէն կուգայ։ Անոր այգիները, պտղատու պարտէզները յորդառատ նշան են համբերութեան, յարատեւութեան եւ չարքաշութեան։ Բարեկիրթ եւ հիւրասէր, եւ կ'արժէ որ պարսիկ կառավարութիւնը իր կարելին ընէ գիւղացիին համար։

Թափառաշրջիկները կամ վաչկատունները Պարսկաստանի ոյժը եւ տկարութիւնն են միանգամայն։ Ոյժի աղբիւր, որովհետեւ, ամբողջութեամբ առնելով, ասոնք ֆիզիքապէս կրնան հաւասարիլ աշխարհի ուրիշ ո եւ է ցեղի։ Տկարութեան աղբիւր մը, որովհետեւ հակամէտ են յարձակելու աւարառու ձգտումներով խաղաղ գիւղացիներուն եւ ճամբորդներուն վրայ։ Եւ այսպիսի հակաընկերային գործունէութիւնները չեն կըրնար յաղթահարուիլ առանց կառավարական մեծամեծ ծախքերու։ Թէեւ վերջին տարիներս շատ մեծ յաջողութեամբ գործ տեսնուած է զսպումի տեսակէտով։ Վաչկատուն ցեղերը ահագին նպաստ մը կ'ընձեռեն Պարսկաստանի տնտեսական հարստութեան։ Իրենց իսկ արտադրութիւնն է մեծագոյն չափով բուրդ, մորթերը, կաշիները, որոնք պարսկական ճարտարարուեստին եւ անոր արտաքին վաճառականութեան հում նիւթը կը կազմեն։ Քաղաքացիները այդ ցեղերէն կը սպասեն միսը, խէժը, ներկի նիւթերը եւ խաղախորդութեան յատուկ կաղնենիւթը։

Ցեղապետները իրենց լեռնային ամրոցներուն մէջ, նիհարակազմ, պղնձագոյն, արեւահար, եւ բազէի աչքով եւ իրենց նմանող իրենց զաւակներով՝ տեսակ մը ինքնուրոյն կեանքի տիպարներ են, որոնցմէ այլեւս չէ մնած արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, եւ սակայն ասոնց անհետացումէն մարդկութիւնը աւելի երջանիկ չէ եղած։ Ասոնք սակայն շուտով պիտի չանհետին Ասիայէն։ Մարդկային ոգին իր մակընթացութիւնները ունի ովկիանոսին պէս, ունի իր տաքի եւ պաղի օրերը։ Ապագան ի՛նչ որ ալ համբարած ըլլայ Պարսկաստանի համար, կարելի է նախատեսել որ ցեղային ա՛յս տարրերը դեռ երկար ատեն կարեւոր դեր մը պիտի խաղան հոն։

Պարսիկ բոլոր ցեղերը, պէտք է ըսել թէ իրենց համբաւին ու անձնական արժանապատուութեան զգացումը նիւթական պարագաներուն հետ բնաւ չեն կապեր. այդ զգացումը կ'ունենայ ունեւորին չափ աղքատն ալ։

«Ասիկա ամէնէն կարեւոր դասն է զոր մենք Եւրոպացիներս կրնանք սորվիլ անոնցմէ», կ'ըսէ անգլիացի հեղինակ մը։

ԵՐՋԱՆԻԿ ՃԱՓՈՆ

Այս միջոցիս բանաստեղծութեան մեծ մրցում մը կը կատարուի Ճափոնի մէջ։ Կը մասնակցին 30,000 հոգի, որոնց մէջ կայսրը, կայսրուհին եւ կայսերական ընտանիքը։ Նիւթն է. «Ջիւն կը տեղայ մեհեանին աջեւ»։ Ամէնէն յաջող ոտանաւորը պիտի արժանանայ կայսերական ընթերցման։

ԴԱՇՆԱԿ - ՀՕՅՊՈՒՆ

«ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Երրորդ հաւաքումը

Միեւնոյն անձերը, Հարիւրապետ Մոտ Ֆօլտի մասնակցութեամբ երրորդ գումարում մը ունեցան Սէյիտ Թահայի տան մէջ, գործուելիք յարձակումներու մէջ յաջողելու համար, որոշուեցաւ ձեռք ձգել Հայտարանցիները եւ Ճելալիները։ Այս գործը ստանձնեցին Իհսան Նուրի եւ Ռասիմ որոնց իւրաքանչիւրին երկու հազարական ռուբլի ճանապարհածախս տուաւ Մոտ Ֆօլտ։

Միւս կողմէ, Շէյխ Ալի Րիզա, չկրնալով հանդուրժել որ Շէյխ Թահա այս աստիճան Անգլիացիներու աչքը մտած ըլլայ, որոշեց անջատաբար գործել եւ իր անունով յայտարարութիւններ պատրաստելով քիւրտ աշիրէթներուն բաժնել տուաւ զանոնք։ Միեւնոյն ժամանակ, Անգլիացիներէն վախնալով, թէեւ ուզեց Սուրիա անցնիլ, բայց չյաջողեցաւ։ Ատեն մը վերջ, Պարսկաստան անցնելով, միացաւ Նշանաւոր Սըմկոյի հետ։ Պրօսքի՝ Սէյիտ Թահայի միջոցաւ իմանալով որ Ալի Րիզայի հաշւոյն փրոփականտ ընելուն համար Անգլիացիները պիտի ձերբակալեն զինքը, այն ալ գնաց Սըմկոյի միացաւ։ Իհսան Նուրի եւ Ռասիմ ալ անկէ առաջ հոն հասած էին։ Այդ միջոցներուն, Սըմկօ ընդհարումներ ունեցաւ Պարսից հետ։ Ալի Րիզա եւ Պրօսքի դարձեալ Միջագետք դարձան եւ Էտմօնտի օգնական Հէտլէյի ծառայութեան մէջ մտան։

Ի՞նչպէս կազմուեցաւ եւ ի՞նչ կը նշանակէ Հօյպունը

Անգլիացիները հասկնալով որ քիւրտերը գործ մը չպիտի կրնան տեսնել, խորհեցան զանոնք միացնել Հայ Դաշնակցութեան հետ։ Հայերը պիտի ապահովէին կազմակերպութեան, փրոփականտի եւ գիտական մասը, իսկ քիւրտերն ալ անոնց ձեռքը իբր գործիք պիտի ծառայէին։ Դաշնակներու քաղաքականութեան շատ նպատակայարմար էր ասիկա։ Թուրքերու դէմ տեղի ունենալիք պայքարին մէջ՝ որչափ ատեն որ Հայու արիւն չթափուէր եւ Հայու դրամ չվատնուէր, Հնչակեաններու եւ Ռամկավարներու նման ընդդիմադիր կուսակցութիւններէ ալ աջակցութիւն պիտի գտնէին եւ Հայկական Դատը քիւրտերու միջոցաւ պիտի շահէին։ Մանաւանդ՝ կազմուելիք Մեծ Հայաստանի մէջ մնալիք քիւրտերը այժմէն իսկ որչափ որ կոտորուէին ու տկարանային, ա՛յնքան օգտակար էր Հայոց համար։ Դաշնակները մեծ փութով ընդունեցին Անգլիացիներու հրաւէրը, հասկնալով որ մէկ քարով քանի մը թռչուն պիտի զարնեն։

Կազմուելիք միութեան անունին քրտերէն ըլլալը յարմար նկատուած էր թէ՝ քիւրտերը շոյելու եւ թէ գործին բուն նպատակը ծածկելու տեսակէտով։ Այլ սակայն պէտք էր Հայերն ալ շոյել եւ չկորսնցնել հայկական բաղձանքները։ Հետեւաբար որդեգրեցին «Հօյպուն», այսինքն «Հայկական տուն» բացատրութիւնը զոր Դաշնակները իրենց կազմութենէն ի վեր ազգային բացատրութեան մը պէս կը գործածեն։ Քրտերէնի մէջ անկախութեան իմաստ ունեցող բառ չգտնելով, «Հօյպուն»ը ընդունեցին թեթեւ սրբագրութիւն մը կատարելով «Հայ Տուն»ի մէջ։

Այս կերպով, «Հօյպուն» ան-

ունեցին այս միութի
հիմը եւ կմախքը Դաշն
հոգին տարրերը եւ մ
քիւրտերը կը կազմէին։
գումարումը տեղի ունեց
ջագետքի մէջ եւ մասն
հետեւեալները.—

Հայերէն Լեւոն փաշ
Փացի Է՛միրզեան, Պաղտ
տրա պանդոկին վարձակ
թանեան եւ Մշեցի Արի
տերէն Շէյխ Սայիտ
Ալի Րիզա, Տոքթ. Շիւքրի
մէտ, փախստական սպայ
շիտ, Իհսան Նուրի, Խնուս
մէտ Էմին Պրօսքի, Լճի
մէտ Ֆէհմի եւ Սիւլէյմ
Թնդանօթաձգութեան հ
պետ Ապտիւլքէրիմ Սայի
Որո՞նք մասնակցած են
մէջ գումարուած հայ
գօնկրէին

Հայերը Փարիզի մէջ
ժողով մը գումարելու եւ
ժողովին մօտ դիմում կ
համար, աշիրէթներէն
պատուիրակ ուղեցին։
Քիւրտերուն կողմէ Պարս
րէթին պետերէն Հիւսնի
գետքի քիւրտերուն կող
Նաւոր Շէրիֆ փաշա եւ
Քիւրտ աշիրէթներու կող
Տօքթ. Շիւքրի Մէհմ
Ներկայացուցիչ Փարիզ
այս ժողովին մասնակց
մար։

Իսկ հայ պատուիրակ
Ռուբէն փաշա, Փափազեան
ղոս Նուպար, Երեւանի պ
Ա. Խատիսեան եւ Ահարոն

Հայաստանի եւ քիւրտի
կազմութեան որոշումը

Համաժողովին որոշ
մին Կիլիկիոյ եւ միւսն ալ
նի շրջանակին մէջ ըլլալու
մանով պիտի կազմուէր Հ
տանը եւ ասոնց մէջտեղ ալ
հաստատուէր քիւրտիստան
որոշումին մանրամասնու
մասին խորհրդակցութիւնն
տարուելու համար, Հայերս
առաջարկեցին երկրորդ համ
մը գումարել Պէյրութի

Պէյրութի Գօնկրէն

Այս համաժողովին մ
ցեցան Պէտէրխանիներէն՝
տէթ Ալի, Քեամիրան Ալի
լութիոյ նախկին կառավարի
լիլ Րամի, Վանեցի Մէհմէ
լիմ, Պարազիներէն Շահի
Մուսթաֆա, Շէյխ Սայի
բայրը Մէհտի, Լճեցի Ֆէ
Սիւլէյմանիէցի Ապտիւլ
(իբր փոխանորդ Ալի Րիզայի
ձօ, Ռէնանցի Էմին, Ֆաքի
տուլլահ, փախստական խ
Մարտինցի Թէվֆիգ Ճէմիլ
գլիացիք արգելք եղած են
Ալի Րիզայի մասնակցութեան
հետեւ Հօյպունը՝ իր ա
քայլերուն մէջ Ֆրանսացի
գիրկը կ'իյնար։ Ալի Րիզան
ծրագրէն ազատելու համար
րուբլի եւս աւելցուցին անոր
սաթոշակին վրայ։

Պէյրութի գոնկրէն գա
պահել ուզուելուն համար,
Հայու մը կառքին մէջ հ
քուեցան. Հայոց պետերուն
սակցութեան տեղն ալ «Լ
պանդոկն էր։

Կատարուած ընտրութեան
գիւնքով, քիւրտերու կողմէ
գամ ընտրուեցան Ճէլատէթ
Շահինզատէ Մուսթաֆա, Ա
Քէրիմ եւ Մէհմուտ Սէլիմ
փազեան ալ նախագահ ընտր
ցաւ արտասովոր պատուի
տիտղոսով։

Բացի փախստական սպ

...ն եւ պէտըրխանեւէն որ գի-...ին Հօյպունի այս կազմակեր-...ւթեան բուն նպատակը- միւս...ւրտերը բողոքեցին. փափագ-...ին նախագահ կարգուելուն դէմ. ...ւաջին աւիթով իսկ Հայոց տըր-...ած այս գերակայութիւնը բա-...կան եղած էր անոնց աչքերը ...նալու:

...Ապտիւլքէրիմ առաջ նետուե-...լ, ըսաւ թէ նախագահը պէտք ...չար քիւրտ մը ըլլայ եւ նախա-...ութիւն տրուի Ալի Րիզայի:

(3) (Շար.)

ՄԻՍ ՔՈՒՇՄԸՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Զմրան այս ...տ օրերուն, ծաղկանոցի մէջ ...էն ծաղիկ իր գուրգուրանքն ...խնամքն ունի, ոեւէ մէկուն ...իլը՝ ծաղկեմհակին սրտէն հա-...կ մը պիտի խլէ:

Զմրան մեր այս ցուրտ օրե-...ն, բարեկամի մը կորուստը ...ուռ մը պիտի արժէ մեզի:

Ամբողջ երեսուն տարիներ ...կրեցաւ մեր մէջ, ճանչցաւ եւ ...րեց մեր պատմութիւնը: Ուշի ...ով ու հետաքրքրութեամբ ...իկ կ'ընէր հայ խլեակներուն ...իւնոտ պատմութիւնները, որ-...ազի իր կարգին ուրիշներուն ...տմէ, աւելցնելով ենթականե-...ւ բարեմասնութիւնները:

Իբրեւ միսիոնար եկաւ մեր ...տ. սակայն Ս. Գիրքը միշտ ...ը չպահեց: Իր առաքելու-...ան վեհութիւնը գիտցաւ: Ու ...նչեւ վերջ մէկ տիրոջ ծառա-...ց. քօմահրանքով կը խօսէր ...ի պատեհապաշտ միսիոնարնե-... մասին:

Իզմիրի աղէտէն վերջ, Պոլ-... Յունաստանի Էտիփսոս կղզին ...փոխադրուէինք, Թուրքիոյ ...ազան կողմերէն հայ եւ յոյն ...եր կուգան մեզի միանալու: ...Ն. Աթէնքի կեդրոնը, կա-...վարութեան համակրանքը գը-...ելու մտքով՝ Միս Քուշմընին ...րամայէ խառն դաստիա-...կութիւն (հայ եւ յոյն), Միս ...շմըն կը գայրանայ. Ինչ, եթէ ...յլատրեց որբանոցին անունը ...իս Քուշմըն»էն «Նիր Իսթ»ի ...սել. դաստիարակութիւ՞նն ալ ...ի փոխէ: Երբեք: Նամակներն ...հեռագիրները արդիւնք մը ...ւին: Ստիպուած Աթէնք գնաց ...ովին ներկայանալու այն ըս-...անալիքով. թէ գործը պիտի ...իր իր օգնականներուն հետ, ...է իրենց ըսածին վրայ պնդէին. ...պնդեցին: Յունաստանի մէջ ...ակ որբանոցն էր իր հայկական ...նոլորտով.

...նախանձախնդիր էր իր որբա-նոցին համար: Ամէն ջանք կը թա-փէր առիւծի բաժին մը ձեռք ձգելու համար: Բոլոր անոնք, ո-րոնք հետս Սիրայի որբանոցը ե-կան՝ 1926ի վերջերը, տեսան այդ տարբերութիւնը ուտելիքի կամ հագուստեղէնի:

Իր ֆիզիքական կազմը թոյլ չէր տար որ միշտ անձամբ գործի վրայ ըլլայ, սակայն այս ճեղու-թիւնը պատճառ չէր ըլլար որ գոր-ծը չընթանար ուզածին պէս: Իր օգնականները Օ-իորդներՍուլթան եւ Նազիկ (վերջէն ամուսնացած) գործին նուիրուած էին իրենց ամ-բողջ էութեամբ: Եթէ պատահէր որ ինք Միս Քուշմըն քննական պտոյտ մը ընէր, կը նշանակէր թէ սխալ մը պատահած է:

Կառավարելու իրեն յատուկ ձեւն ունէր, հոգ կը կայանար իր տարիներու փորձառութիւնը: Հա-յերէն թերթերու քննադատու-թիւններէն չէր ազդուեր, մնաց որ քիչ անգամ պատահէր:

«Կուսակցականէ աւելի, Հայ մեծցէք» կ'ըսէր:

Դառնութեամբ էր որ բաժ-նուեցաւ իր սիրելի տղաքներէն ու աղջիկներէն: «Բոլորն ալ կը մեկնին. ոմանք Մարսէյլի Ցիկ-նանցը, ուրիշներ Սիրայի որբա-նոցը. մաս մըն ալ Պոլիս Աթէնք, Եգիպտոս: Ցուսամ բոլորն ալ եր-ջանիկ կ'ըլլան»: Ցետոյ կ'աւել-ցնէր — «Այս պզտիկները գոնէ մեծնային»:

Ընկերոջ մը հետ մեր վերջին հրաժեշտը կ'առնենք Ֆրանսա գալու համար: Միս Քուշմըն գիւղատնտեսութեան գովքը ըրաւ. չմոռցաւ աւելցնելու, «Ֆրանսան գեղեցիկ ու հրապուրիչ երկիր մըն է. բայց չմոռնաք մեր աղջիկները»:

Աթէնքի մօտերը ամառա-նոց մը առած էր ուր հաւաքու-ծութեամբ կը զբաղէր քանի մը տարիէ ի վեր: Իր վերջին նամա-կին մէջ կը գրէր «Հաւերուս թիւը շատցաւ 7 800: Նարնջի-նիներն ալ տնկեցի: Աչագին գործ ունիմ: Ժամանակը անցնելու լաւագոյն կերպն է»:

«Յառաջ»էն կ'իմանամ որ մե-ռած է Գահիրէի մէջ: Ցարգանք իր յիշատակին:

ԽՈՍՐՈՎ ՂԱՐԻՊՇԱՆԵԱՆ

ՌԸՄԱՐՔԻ ԳԻՐՔԸ

«Արեւմուտքէն նոր բան չկայ» Ֆիլմը, որ կը խաղցուի Պուլկարիոյ մէջ, թերեւս ար-գիլուի շուտով, որովհետեւ բո-ղոքներ ու ցոյցեր կը կատար-ուին: Պիտի խաղցուի Պուքրէշի մէջ ալ, եթէ ցոյցեր տեղի չու-նենան:

Աշխատանքի Տագնապը

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ, 24 Յունուար.— Նախորդ թղթակցութիւնով պար-զած էի աշխատանքի տագնապին ազդեցութիւնը Տեսինի եւ իր շրջաններուն մէջ:

Քանի մը տեղեկութիւններ եւս, որպէսզի պատկերը կատար-եալ ըլլայ: Մեր գաղութը կարելի է բախտաւոր համարել այն ա-ռաւելութեամբ միայն որ, շա-տերը տուն-տեղ եղած, սեփական կալուած ունին:

Մեր գաղութն ալ կը բաժնուի երեք դասի.— Ա. Սեփականատէ-րեր: Բ. Բազմանդամ ընտանիք-ներ: Գ. Ամուրիներ:

Ա.— Սեփականատէր դասա-կարգը տնտեսական այս տագնա-պէն չազդուիր այնքան որքան երկրորդ դասակարգը, որովհետեւ ժամանակին ընձեռած պատեհու-թենէն օգտուելով, քիչ շատ դրամ խնայած, տուն-տեղ շինած է, ա-զատուելով տան վարձքի հոգէն: Շատեր իրենց մէկ-երկու սեն-եակները վարձու տալով, կոկիկ գումար մըն ալ անկէ կ'ապա-հովեն:

Այս դասակարգը կարելի է բախտաւոր համարել: Բ. դասա-կարգը որ թէ բազմանդամ է թէ վարձու տուներ նստող, բաւա-կան դժուար վիճակ ունի. ամէն բանէ առաջ կը նեղէ սենեակի վարձքը: Ունին մէկ սենեակ մը որուն կը վճարեն ամսական 90-150 Ֆր. եւ աւելի: Այդ սենեակը թէ խոհանոց է թէ հիւրանոց եւ թէ ննջարան: Բազմանդամ ըսե-լով կը հասկնանք այր եւ կին, 3 4 երեխայ, երբեմն եղբայր եւ ազգականներ, որոնք իրարմէ չզատուելու համար, ամբողջը մէկ սենեակի մէջ խռնուած են: Երա-խաներու հոգը եւս ծանր է, որոնք եթէ մեծ են, դպրոց կ'երթան, (անշուշտ ֆրանսական), եթէ պզտիկ են անպայման պէտք է կամ հայրը հոգայ, գործի չեր-թալով եւ կամ պիտի յանձնէ ու-րիշներու խնամքին, վճարելով 100 150 Ֆր. ամսական:

Այնպէս որ երկու չարիքնե-րէն մէկը պիտի ընտրեն, կամ երախան տալ ուրիշներու խնամ-քին, որպէսզի մայրը երթայ գործարան, կամ թէ, մայրը պէտք է տունը մնայ՝ երախայինևա-յելու համար: Եթէ կինը տունը մնայ, միայն այրը աշխատելով կարելի չըլլար երկու ծայրը իրար միացնել: Ահա, այս դասակարգը դժուարին պայմաններու մէջ կ'ապրի, թէ սենեակի ամսական տալով, եւ թէ երախաները պա-հելով:

Գ.— Ամուրիներու դասա-կարգը եւս պէտք է երկու մասի բաժնել: I. Ամուրիներու այս դասակարգը նկատի ունենալով ա-պագայ ամուսնութեան, տուն տեղ ըլլալու պարագան, մանա-ւանդ աւելի դժբախտ ու սեւ օ-րերը. «տունէն» չելլելով, սրճա-րաններու, սինէմաներու եւ կամ պտտաւրահներու երես չտեսնելով, բաւական գումարի տիրացած են. ինքզինք գիտցող, ծախսելու եւ խնայելու բոլոր ձեւերը հաւա-սարապէս գործածելով՝ քիչ. թէ շատ տնտեսական բարելաւ վիճակ ունին, եթէ, նոյնիսկ երկու երեք տարի անգործ մնան, դարձեալ կ'ապրին: Այս դասակարգը սա-կաւաթիւ է:

2 Դասակարգը, թէ որակով շատ է եւ թէ քանակով: Այս տե-սակները մինակ իրենց առօրեա-յին վրայ կը խորհին, երբեք նկատի չառնելով ապագայ անա-կնկալները. այժմէն իսկ դատա-պարտուած են ծանր կացութեան մը: Հրապուրելով փայլուն խայ-ծերէն, տարուելով հաճոյքի եւայլ մոլութիւններէ, արդէն իսկ դար-ձած են անհոգներ:

Սինէմաներու, պարասրահնե-րու, սրճարաններու անկիւններէն չեն հեռանար եւ թէ նիւթապէս, թէ բարոյապէս եւ թէ ֆիզիքա-պէս կը մնասուին: Այսդասակարգը, կորուած հայկական թերթի եւ գրքի ընթերցումէն, արդէն յանձնուած է բախտի քմահա-ճոյքին: Տնտեսական տագնապի այս օրերուն, ամէնէն շատ ազ-դուողն ու նիւթապէս մնասուողը ի հարկէ ամուրիներու այս մասը եւ բազմանդամ ընտանիքներու դասակարգն է:

Մենք, Հայերս, չենք գիտեր ժամանակի տուած պատեհու-թիւններէն օգտուիլ, անհեռա-տես ենք, կարճը մտածենք: Գալիքն ու սեւ օրերը երբեք նկատի չենք առներ: Եւ առա-ջին տագնապին կը տուժենք:

Ը. Փուլիկեան

ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ» կը ծախուի Այրի Տիկին Օ. Փանոսեանի վաճառա-տունը (S. Radegouda No. 7, Milano) որ միեւնոյն ատեն հայ-կական միջավայր մըն է:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՒՐԻԶ, 11 յունուար. — «Յառաջ»ի գեկտ. 25ի համա-րում, ընկեր Սարուխանի յօդուա-ծում Գիւղատնտեսական ընկե-րութեան մասին կային մի քանի անճշտութիւններ.—

Ա) Գիւղատնտեսական ընկե-րութեան դրամագլուխը 200 հա-զար թուման է եւ ոչ թէ 2 մի-լիոն թուման:

Բ) Այդ Ընկերութեան միտ-քը յղացել է եւ իրագործել է Բուդաղեանների դրամատան նա-խագահ՝ Պ. Ճիբրայէլ Բուդաղ-եանը. որի մասին թէ Թէհրանի եւ թէ տեղւոյս պարսկերէն թեր-թերը մի շարք յօդուածներ էին գրել:

Գ) Այդ ընկերութեան մաս-նակցում են Բուդաղեաններ, Ա-ւագեաններ Կօմպանի, Հաշտա-րուտի եղբայրներ, Ասկարզադէ, Խոշրովշահի եւ ուրիշներ, իսկ Ղազվինին, բոլորովին այդ ընկե-րութեան չէ մասնակցում:

Դ) Ընկերութիւնը վարձել է ճարտարապետ, գիւղին տնտես Պ. Առաքել Ցարութիւնեանին, որ գնալով Արաքսի Պարսից ափերը ուսումնասիրեց, որպէս վի գարնան ձեռնարկէն գործի:

Այստեղ կազմել են նոյնպէս կաշուի գործարանի ընկերութիւն, գնել են մի ընդարձակ տեղ, որ-տեղ շէնքեր են շինում: Գրել են Եւրոպա մեքենաներ եւ մի մաս-նագէտ պիտի գայ:

Ցանկալի էր որ այդպիսի ըն-կերութիւններ շատ կազմուին Պարսկաստանում:

Դ. Հայկազեան

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 յունուար.— Քաղաքիս կեդրոնին մէջ դպրոցի շէնքի գնման մասին՝ Թերթից գեկտ. 23ի թիւին մէջ երեւցած թղթակցութեան մէջ՝ Հայրենակ-ցական Միութեանց կարգին մոռ-ցուած էին «Բարձր Հայքի Երի-տասարդաց Միութիւն»ը եւ «Եկեղեաց գաւառի (Երզնկայ) Հայրենակցական Միութիւն»ը, որոնք միւսներուն պէս իրենց ջերմ համակրութիւնը ցոյց տուին այս նուիրական գործին.»

Կեդր. հանգանակիչ յանձնախումբ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Ֆրանսայի առեւտուրի խոր-հրդարանական կոմիտէն, նիստ մը գումարեց Երեսփ. Ժողովի սրահին մէջ, լսելու համար զեկոյցը խորհրդարանի առեւտրական յանձնախումբի նախագահին:

Քննելէ յետոյ առեւտրական ներկայ տագնապը որ բացառա-բար ծանր է եւ սկսած է բռնել նաեւ Ֆրանսան, զեկուցաբերը կարգ մը միջոցներ առաջարկեց: Նախ շեշտեց անբաւականութիւնը կարգ մը կիսատ միջոցներու, ինչ-պէս մաքսային միջոցներ, ա-ռեւտրական պայմանագրու-թիւններ եւլն. Ֆրանսայի համար առաջարկեց որ արտադրութիւնը կազմակերպուի՝ արտադրողներու փոխադարձ համաձայնութեամբ՝ կառավարութեան հակակշռին տակ, երկարատեւ վարկերու դրու-թիւնը հաստատուի:

Միջազգային գետնի վրայ, առաջարկեց բարեկարգել միջազ-գային փոխանակութեան միջոց-ները, առեւտրական յարաբերու-թիւնները ամրացնել, աւելցնելու ձգտիլ գնման կարողութիւնը այն ժողովուրդներուն, որոնք տնտեսա-պէս ետ են մնացած եւ պետու-թիւններու միջեւ գոյացնել հա-մաձայնութիւն մը՝ բանաւոր կերպով կազմակերպելու համար արտադրութիւնն ու սպառումը:

ՌՈՍՏՈՎԻ ՄԷՋ

Ռոստովի մէջ հիմնուած է հայկական գրադարան մը Կոր-քիի անունով. Այս գրադարանը կը գտնուի Ռոժդեսդվինսկի փողոցին մէջ, քաղաքին ծայրը: Հայկա-կան գրադարանը կը գրաւէ մութ, ողորմելի անկիւն մը: Ունի 200—300 կտոր նիհար, քրքրուած, թերթատ գիրքեր:

«Մուրճ Մանգաղ»ի թղթա-կիցը հարցնէ գրապահին, թէ Հայերը կը կարդա՞ն.

— Ո՛չ:

Երբեմն քաղաքին հայկական վարժարանին աշակերտները կու-գան քանի մը գիրք կ'առնեն, այսքան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԷՆՔԸ

Մարսէյլի դպրոցի շէնքի, գնման առթիւ տրուելիք հանդէսը տեղի կ'ունենայ 8 փետրուար կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ռիւ Թափի-Վէր Սինէմայի մէջ, նախագահութեամբ Գր. եպ. Պալաքեանի:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այդ օրը նկատի ունե-նան:

...ԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (5)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

...Տեղականօրէն գատելով. չկա-...ուրիշ երկու անհատներ, ո-... ազդեցութիւնը Վանանդի ...ութեան կեանքին մէջ այն-...ակնբախ ըլլար, որչափ վե-...շեալներուն:

Մէկ կողմէն շնորհիւ իրենց ...լած կուսակցական վարկին ...իւս կողմէն՝ զինուորական եւ ...աքային իշխանութեանց յա-... եւ համակրութեան, Նոհ-...եան եւ Բժ. Գազանճեան, ...պէս փնտռուած անձեր էին ...ի եւ ամբողջ Վանանդի մէջ.

...Նոհրատեանը առաւելապէս ...Սակցական նկատումներէ ա-...որդուած, երկար տարիներ ...նակ ծառայեր էր ուսուցչա-...ասպարէզին մէջ ցերեկներ ...եղափոխական վտանգաւոր ...տանքներուն մէջ՝ գիշերներ. Բնաւորութեամբ հեզահամբոյր, միշտ սրտբաց, դիւրազգած, յե-ղափոխական գաղափարականը եւ եւ ուսուցչական պաշտօ՞ին բերու-մով մատաղ սերունդին հետ ու-նեցած յարաբերութիւնը, իր կազմակերպուած, հասունցած օ-րերուն իրեն տուեր էին համակ խանդ ու եռանդի, անսասան հա-ւատքի յարաշարժ կեանք մը: Հանգիստ չունէր: Իր տան կարգ ու սարքի եւ կարիքներու մասին հազիւ թէ գաղափար ունէր. Իր տիկնոջ եւ մէկ հատիկ տղային հետ գեղեցիկ ու ներշնչող երրոր-դութիւն մը կը կազմէին:

Կարսի քաղաքագլուխ, բայց անհամապատասխան պաշտօն մը Նոհրատեանին համար: Վարչա-կանութիւն քիչ ունէր, աւելի շատ «ընկերօրէն» կը վարէր պետական գործերը, քան վարչականօրէն. Նա-հանգապետ Ղօրղանեան եւ զօր. Դոնիէլ Բէկ Փիրումեան մշտա-կան եւ բաց հակառակորդներ ի-րարու, հաւասարապէս իրենց սիր-տեր կը բանային Նոհրատեանին, խնդրելով համապատասխան միջ-նորդութիւն:

Քաղցած ու մերկ ժողովուրդի տեսքը եւ իր պաշտօնի հետ կապ-ուած կնճռոտութիւնները յաճախ իր աչքերէն յորդ արցունք կը խլէին: Ինչպէս Ամերիկացի մը շատ անգամ կը կրկնէր. «Դժուա-րութեանց առաջ ան կը մաքնա-ւորէ կարեկից դէմք մը»: Այնպէս բուխ էր քաղաքագլուխ Նոհ-րատեանի սիրտը:

Երկար տարիներու յեղափո-խական ընկեր եւ աշխատակից, բայց կատարեալ հակապատկեր մըն էր Բժ. Գազանճեան: Բժշկա-կան համալսարանաւարտելուն պէս կուսակցական կարգադրութեամբ կը հաստատուի Կարս: Երկար տա-րիներ մնալով մնայուն անդամ Հ. Յ. Դ. Վանանդի Կեդր. Կոմիտէին եւ շատ շուտով ապահովելով քա-ղային բժիշկի պաշտօ՛նը, կը դառ-նայ կուսակցութեան աչքը՝ ցա-րական ներքին իրադարձութիւն-ներուն հետեւելու մէկ կողմէն եւ արտաքին գործերու վարիչ՝ կ կին մէջ, միւս կողմէն:

Նոհրատեանը որոշ չափով օժտուած էր հռետորական ձիր-քով, բժ. Գազանճեանը զուրկ էր այդ շնորհքէն: Ատոր փոխարէն, ան զարգացուցած էր մտերմիկ խօսակցութեան չեշտուած ընդու-նակութիւն մը: Իր լեզուն հա-մոզկեր էր, տրամաբանութիւնը վստահութիւն ներշնչող: Իրենց այս առանձին ձիրքերով մէկզմէ-կու պակասը կը լրացնէին Նոհ-րատեան եւ բժ. Գազանճեան:

Միշտ ընկեր եւ բարեկամ, միշտ բաց եւ անվերապահ, այս զոյգ Դաշնակցականները ցարա-կան թէ հանրապետական օրերուն, իրենց համեստ ուժերը տրամա-դրեցին իրենց ազգին եւ կուսակ-ցութեան ու վերջի վերջոյ իրենց կեանքն ալ վրայ տուին:

1920ին Կարսի հայութիւնը երեք անգամ ծանր օրեր ապրե-ցաւ, — Մայիսեան շարժման, սեպտ. 30ի խուճապին եւ հոկտ. 30ի վերջնական պարտութեան առթիւ:

Մայիսեան շարժմաննախօրեա-կին Երեւանէն, մասնաւոր առա-քելութեամբ եւ արտակարգ լիազօրութիւններով, Կարս եկած երեսփոխանները մօտակայ գիւղ մը պահուեցան, մինչեւ որ կա-ցութիւնը վերահաստատուեցաւ: Նոհրատեան եւ բժ. Գազանճեան մնացին ժողովուրդին հետ, առա-ջինը բանտարկուեցաւ եւ ապա ա-զատ արձակուեցաւ կարմիր կոմի-տէին կողմէն, իսկ երկրորդը բա-ւականացաւ թեթեւ նախայգու-շութիւններով մինչեւ որ հակա-հարուածի ժամը հնչեց:

Սեպտ. 30ի խուճապը կարս քաղաքին ամայութեան տեսք մը տուաւ: Պետական եւ հանրա-յին գործիչներէն շատերը խուճա-պահար ժողովուրդէն ո՛չ միայն ետ չմնացին, այլեւ զայն առաջ-նորդեցին: Բժ. Գազանճեան մնաց իր պարտականութեան գլուխը՝ Նոհրատեան որոշ գործով Երեւան կը գտնուէր, բայց խուճապի լուրն առնելուն պէս առաջին գնացքով վերադարձաւ կիսաւեր քաղաքը փրկելու համար պարտքի իր բա-ժինը կատարելու:

Սեպտ. 10էն մինչեւ 30 քրտ-նաթոր աշխատանքի օրեր էին Կարս գտնուած պետական եւ հանրային գործիչներու համար: Իբրեւ Հ. Յ. Դ. Կ.ի անդամ եւ իբրեւ պետական պաշտօնեայ, երկուքն ալ միշտ մնացեր առա-ջին գծին վրայ մէկ գործէն միւ-սը, մէկ պարտականութենէն միւ-սը փազելով:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Ձերբակալութիւններ Ատանայի մէջ

Նաքշիպէնտին աղանդէն եւ իրաւաբանական վարժարանի շրջանաւարտներէն Շէյխ Սամի, եւ Շէյխ զատէ Հասան, հանգստեան կոչուած հսա ձերբակալուած են, համկցուած ըլլալով որ ատոնք Պոլիս, Շէյխ Էսատի այցելած եւ թղթակցած են անոր հետ։

Շէյխ Սամիի տունը կատարուած խուզարկութեամբ աղանդի վերաբերեալ փաստաթուղթեր գտնուած են։ Ձերբակալուածները կը հարցաքննուին։

Ատանայի մէջ, փախստական Ապտիւլզատէրի խնդրին պատճառով, կարգ մը նոր ձերբակալութիւններ եղած են։ Այս ձերբակալութիւններն ու հարցաքննութիւնները ուղղակի դատական իշխանութիւնն է որ կը վարէ։

Պարսիկ ուսանողներ դէպի Իտալիա

Թէհրանէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ յիսուն երիտասարդ Պարսիկներ մեկնած են Իտալիա պատրաստուելու համար նաւային սպասարկութեան, յետոյ ծառայելու պարսիկ նաւատորմին մէջ։ Ի հաշիւ Պարսկաստանի իտալական նաւաշինարաններուն մէջ շինուելու վրայ են բազմաթիւ նաւեր։

Կանտիի ազատ արձակումը

Կանտի՝ փունային բանտէն ելլելով՝ մեկնեցաւ Պոմպէյ։ Պահ մը, այնպէս կը կարծուէր թէ Կանտի պիտի մերժէ ազատ արձակումը։ Երբ իրեն հաղորդուեցաւ փոխարքային հրամանը, գոհացաւ գլխու նշանով մը թէ՝ հասկցած է։ Հարցուցին իրեն թէ ո՞ւր կ'ուզէ երթալ բանտէն ելլելէ վերջ։ Երկուշաբթին Կանտիի համար ինքնամփոփման օր է։ Այդ պատճառաւ, չուզեց բերանն իսկ բանալ ու գոհացաւ թղթի կտորի մը վրայ նշանակելով վայրը ուր կ'ուզէր մեկնիլ։

Բանտարկեալներու հանդէպ ներումը՝ նպաստաւոր տպաւորութիւն թողած է Պոմպէյի գործի մարդոց վրայ եւ սակարանին մէջ, գիներու զգալի բարձրացում մը արձանագրուած է այս պատճառով։

Հակառակ ասոր սակայն, հնդիկ հանրային կարծիքը տակաւին հեռու է հանգարտած ըլլալէ։ Կալկաթայի մէջ, հնդիկ ազգ. խորհուրդի ղեկավար դէմքերէն ոմանք, փորձեցին հսկայ ցոյցեր կազմակերպել նման Պոմպէյի ցոյցերուն։ Բազմահազար հնդիկներ 4 առանձին թափօրներով, որոնց գլուխը կը գտնուէին երիտասարդներ՝ ուղղուեցան դէպի քաղքին մեծ հրապարակը։ Սակայն ոստիկանութիւնն ընդդիմացաւ եւ քանիցս յարձակում գործելով ցրուեց զանոնք։ Ղեկավարներէն շատերը որոնք մէջ նաեւ բանտէն նոր արձակուած Կալկաթայի քաղաքապետը՝ ձերբակալուեցան։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ 80ի չափ կիներ, որոնք հրապարակը պառկած՝ չէին ուզեր շարժիլ՝ արգիլելու համար երթեւեկը։

Վէճ մը Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ

Լոնտոնի հնդկական համագումարին մասին, վէճ մը ծագեցաւ անգլիական խորհրդարանին մէջ։ Թեր ու դէմ քննադատութիւններ եղան վարչապետին յայտարարութիւններուն առթիւ։

Վարչապետը բացատրեց թէ Հնդկաստանի ներկայ վիճակը արդիւնքը չէր Աշխատաւորական կուսակցութեան գործունէութեան, այլ հետեւանքը՝ երկար տարիներու յեղաշրջումի մը։ Յիշեց 1908ին Անգլիոյ թագաւորին կողմէ հնդիկ ժողովուրդին եւ իշխաններուն ուղղուած ուղերձ մը, որով կը յայտնէր թէ ատենն եկած կը սեպէ Հնդկաստանի մէջ աստիճանաբար հաստատելու ընտրական դրութիւնը։ Յիշեց նաեւ 1927ին, պահպանողական վարչապետին Պոլտուինի կողմէ կատարուած յայտարարութիւն մը՝ թէ պէտք է Հնդկաստանի մէջ կիրարկել անգլիական գաղթապետութեանց սահմանադրական վարչաձեւը։

Վարչապետին պատասխանեց Չըրչիլ, որ Հնդկաստանի հանդէպ կառավարութեան վերաբերումը որակեց «Վախի եւ տկարութեան քաղաքականութեան»։

Նախկին վարչապետը Պոլտուին հեգնեց Չըրչիլի գործածած լեզուն եւ յայտնեց թէ համամիտ է Հնդկաստանի մէջ սահմանադրական վարչաձեւի հաստատման, որուն իրականացման պիտի աշխատի բուռն կերպով։

Իսկ համբաւաւոր տեղեկագրին հեղինակը Սիմոն շնորհաւորեց վարչապետը որ յաջողեցաւ քով քովի բերել հնդիկ իշխաններն ու անգլիական Հնդկաստանի ներկայացուցիչները, բանակցելու համար սահմանադրական վարչաձեւի հաստատման շուրջ։

Լենինի մահուան տարեդարձը

Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ, արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Լէնինի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ։

Հանդէսին բացումը կատարեց Գալինին որմէ վերջ, ուրիշներ խօսեցան Լէնինի եւ ընկերվարական շինարարութեան մասին։ Բանախօսներէն մէկը ըսաւ.— «Լէնին «Նեպ»ը կը նկատէր իբր ժամանակաւոր պահանջ մը, թոյլ տալու համար որ ընկերվարական յարձակումը ամփոփուի եւ պատրաստուի։ «Նեպ»ը կ'ըսէր Լէնին, կը նշանակէ պահանջել՝ կարենալ ցատկելու համար աւելի հեռուն։ Եւ այդ էր որ ըրինք «Նեպ»ի առաջին տարիներուն մէջ։ Կանոնաւորաբար վարեցինք մեր ազգային տնտեսութիւնը, ընկերվարական ատրճանական բարեփոխումներով եւ կանոնաւորաբար կ'անցնինք դասակարգերու հաշուեյարդարին։»

Խորհ. Միութեան բոլոր գործարաններուն եւ հաստատութիւններուն մէջ, այս առթիւ սուգի հանդէսներ կատարուեցան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին քաֆէ օ քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի։ Օրակարգ՝ կոմիտէի զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։ ժամը 9.30 — 10.15, Պատմութիւն նախայեղափոխական շարժման (ընկ. Տ. Թադոեան)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շար. Սալօն Շարի մէջ։

կը ներկայացուի՝ **ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ**

Ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու

Գիները՝ ժողովրդական

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ (182 Bld. Madeleine)

կը խօսի՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները — Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՏՈՐՔ» Մարզական միութեան կողմէ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մէթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մասնաւոր սրահի մէջ, 8 հոգինոց ճազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Պ. Կարմիրեանի։ — Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30-ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը 11 րիւ Ցիւնուար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8 30ին սովորական վայրը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով Սայաթ Նովայի սիրոյ երգերուն մասին։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ուրֆացի Գէորգ Տէր Աւետիսեան կը փնտռէ Ազգէհիրի Պէլէտիէ ուստա պաշիի զաւակները Զարեհ, Սեդրակ եւ տիկին Կուլիայ եւ իր զաւակը Սարգիս։ Երկու տարի առաջ միասին կը գտնուէինք Յունաստան։

Իմացնել՝ Կարապետ Հացագործեանի, 39 Rue de Ance, Villefranche S)Saône, Rhône. France.

— Տրապիզոնցի Զօլէնէ Հրապեան Հալէպ, կը փնտռէ իր հայրը Գրիգոր, մայրը՝ փերուզ, քոյրերը Հրանուշ եւ Հերմինէ, եղբայրը Սմբատ, կը խնդրուի իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներ է իմացնել՝ S. Tavitianի, 36 Rue Auguste Blanqui, Ghoisy le Roi. Seine France.

— կը փնտռուի կարնեցի յումայափոխ Աստուր աղայի որդին Յարութիւն Սարաֆեան, իմացնել՝ փափազեանի, 4 Rue Beaudélique, Paris (18).

Ձ. Ե. Ո. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներնուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy les Moulineaux, (Seine)։

Ծանօթ։ «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԿԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

29 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1480 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՅԱՐԴԱՐԵԼ ՃԱԿԱՏԸ

Խօսելով միշտ գաղութներու մասին, այլասերման դէմ ճակատ կրնան յարդարել քաղաքական կուսակցութիւնները, մամուլը, հայրենակցական, երիտասարդական, լսարանական եւ մարզական Միութիւնները: Յատկապէս, Նաեւ, «Զօմ»ը, իբրեւ ...ացարիկ պարագաներէ ծնունդ առած կազմակերպութիւն: Եւ իբրեւ աճելու եւ տեւելու սահմանուած ազդակ մը:

Թողո՛ւնք որ քաղաքական կուսակցութիւնները գործեն իրենց նախընտրած ուղղութեամբ: Համաձայն իրենցաշխարհայեացքին եւ կարողութեան: Եթէ մեզմէ դուրս եղած խմբակցութիւններն ալ նոյն անկեղծութեամբ եւ նոյն չափով ...ռանդ վառեն որքան մենք, շատ մը վէճեր ինքնին կը մարին:

Նոյն վերապահումով, մէկդի կը դնենք նաեւ մամուլի խնդիրը:

Մեր խօսքը կեդրոնացնենք, ուրեմն, այն կազմակերպութիւններուն վրայ, որոնք չունին քաղաքական հանգամանք, եւ կ'օգտուին բոլոր պատեհութիւններէն, դիրք բռնելու համար ինքնապաշտպանութեան ճակատին վրայ:

Չէ՞ որ ինքնապաշտպանութեան, գոյութեան կռիւ է նորէն մեր մղածը, այս անգամ օտար ափերու վրայ:

Իբրեւ ընդհանուր սկզբունք, կ'ուզէինք շեշտել թէ՝ մեր այսօրուան կացութիւնը կը պահանջէ կարելի եղածին չափ ...եղմ, կուռ եւ մեծազանգուած կազմակերպութիւններ:

Մանր-մունր խմբակցութիւններ իրենց տեղն ունին անշուշտ, մանաւանդ փոքր միջավայրերու մէջ: Բայց այն Միութիւնները որ տեղական չեն, որ հրապարակ եկած են ընդհանրական յաւակնութիւններով, չեն կրնար գործօն դեր կատարել, եթէ միան սահմանափակ: Ընդհակառակն, որքան ամուր ըլլան եւ ստուարաթիւ ու տիրական, այնքան մեծ է բարիքը:

Այսպէս՝ Հայրենակցական Միութիւնները: Ունինք զօրաւորներ եւ տկարներ: Նահանգներու, քաղաքներու եւ գիւղերու ...այր. Միութիւններ: Եւ դժբախտաբար տեղ տեղ քանի մը ...եսակ՝ միեւնոյն քաղաքին եւ գիւղին համար:

Տեսակէտներու տարբերութենէ աւելի, մանր վէճեր եւ տե...ական կիրքեր են որ յաճախ պառակտում յառաջ կը բերեն ...այս Միութիւններուն մէջ: Եթէ կարելի ըլլար գտնել խիտ ու...նչեցոյց մը, որ իրարու կապէր միեւնոյն նահանգին բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը, կամ գոնէ այսինչ քաղաքը կարենար իր թեւերուն տակ առնել բոլոր գիւղերը, անշուշտ մեծապէս պիտի շահէինք: Պիտի շահէինք թէ այդ նահանգին կամ քաղաքին միացորդ համախմբումները եւ թէ միւս տարուբեր բազմութիւնները:

Գաղտնիք չէ, վերջապէս, որ այս բոլոր Միութիւններուն ծրագիրներն ալ կը ձգտին միեւնոյն նպատակին: Ընդհանրապէս միեւնոյն ձուլածոյ շարադրութեամբ:

Մնալով առանձին-առանձին եւ իրարու կոնակ դարձուցած, անոնք ոչ միայն կը ջլատեն իրենք զիրենք, այլեւ կը խորացնեն, կը մշտնջենաւորեն տեղացիական հայրենասիրութիւնը եւ անոր կապուած մոլութիւնները:

Նոյն դիտողութիւնը՝ երիտասարդական-լսարանական եւ մարզական միութեանց մասին:

Առաջին շարքին՝ չունինք համահայկական, ընդհանրական չափանիշով կազմակերպութիւն: Տեղական արտադրութիւններ են այդ միութիւնները: Բայց անոնք ալ, որքան լայն տարածեն իրենց թեւերը, իրենց համապատասխան շրջանին մէջ, այնքան աւելի կը ծառայեն իրենց նպատակին:

Մարզական միութեանց շարքին՝ տիրապետող է Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ արդէն բոլորեց իր տասնամեակը: Ուր որ հայկական համախմբում ունինք, կազմուած է բջիջ մը: Անջատուած ոստեր կան միշտ, իբրեւ հետեւանք ներքին կամ տեղական վէճերու: Բայց ամբողջութիւնը կը մնայ անվթար եւ ընդունակ՝ զարգանալու:

Ի՛նչ խօսք որ, մանաւանդ ներկայիս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան, եռանդին եւ եկամուտին հարիւրին 75ը պէտք է յատկացուի հայ արիներու խումբեր կազմելու: Ամէնէն եռանդուն տարիքն է 9-12-15: Եւ հարիւրներ ու հազարներ կրնան փրկուիլ, լուրջ եւ յարատեւ աշխատանքով:

Այս առթիւ՝ պարտականութիւն կը սեպենք բոլորին ուշադրութեան յանձնել ողբալի վրիպում մը:

Փարիզի մէջ կը գործէ Հայ Արիներու Միութիւն մը, որ քանի մը տարի առաջ բաժնուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.էն: Միացման փորձերը մինչեւ այսօր ալ չեն յաջողած: Զենք ալ հաւատար որ յաջողին այսուհետեւ:

Եթէ այս անջատ գործունէութիւնը սահմանափակուէր միայն Ֆրանսայի մէջ, ըսելիք չունէինք: Բայց երբ այս անջատուած ճիւղը կը փորձէ իր թեւերը տարածել նաեւ Ֆրանսայէն դուրս, խլրտումներ սարքելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծոցին մէջ, ստիպուած ենք ազդարարել,—կանգ առէք, բարեկամներ:

Եւ դժբախտաբար կան փաստեր (Պուքրէշ եւ Պէյրութ), ինչպէս եւ իրենց հրատարակութիւնները որ ծուռ ճամբայ մը կը գծեն:

Արդ, ով որ կը փորձէ, այս կամ այն բանգիտութեամբ, դպչիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմերուն, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը վնասէ ինքնապաշտպանութեան գործի մը:

Եւ կը մեղանչէ մեր կուսակցութեան որոշումներուն դէմ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼԵՑՆԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Հռչակաւոր ճէլալ Նուրին որ օրուան համեմատ գոյն կը փոխէ, կը գրէ Պոլսոյ «Եըլտըզ» թերթին մէջ.

— «Թուրքիայէն դուրս երկու տեսակ Թուրք կայ:

1.— Նախկին օսմանցի թուրքեր: 2.— Բնաւ օսմանցիութեան մէջ չմտած թուրքեր։

Առաջին խումբին պատկանողները հետեւեալներն են.

Արեւմտեան Թրակիա	100,000
Պուլկարիա	800,000
Ռումանիա	200,000
Եուկօսլավիա	300,000
Կիպրոս, Հռոդոս, Սթանքէօյ	75,000
Սուրիա եւ Իրաք	400,000
Գումար՝	1,775,000

Երկրորդ խումբին պատկանողները տեսակ տեսակ են:

Բայց մեզի շատ մօտիկ երեք միլիոնի չափ Թուրք եւ Թաթար կ'երեւակայեմ, վերջապէս մօտաւոր կերպով 5 միլիոն Թուրք։

Եթէ ասոնք մեր քով եղած ըլլային, 20 միլիոննոց ազգ մը կ'ըլլայինք: Մեր գործերը աւելի լաւ կ'ընթանային: Ցունաստանի մէջ մեր ականատես եղած շարժումը մեր մէջ ալ կ'ըլլար:

— Պէ՞տք է ասոնք հայրենիք դարձնել:

— Պէտք է, Ասիկա կեանքի եւ մահուան խնդիր է։

— Շատ աղէկ, բայց կը տեսնենք որ տեղաւորման գործերուն մէջ չենք յաջողիր: Ելմտական լաւ վիճակ մը չունինք:

Այս չքմեղանքները ընդունելի չեն, պէտք է բոլորովին նոր ձամբու մը հետեւինք: Ասոր համար երկար ծրագրի մը պէտք կայ. օրինակ, տասը կամ քսան տարուան ծրագիր մը:

Յառաջադէմ երկիրները ինչ որ կ'ընեն, մենք ալ նոյնը ընելու ենք:

Ահա Բրիտանական գաղթապետութիւնները, Հիւսիսային Ափրիկէ եւ ամբողջ Ամերիկան, գաղթականներու զետեղումը փորձի շրջանէն ելած եւ գիտութիւն մը եղած է, որուն մասնագէտներն ալ կան: Ասոնցմէ մէկ հատ մը չէ այլ խումբ մը խորհրդականներ բերելով նոր քաղաքականութիւն մը հիմնելու ենք: Մեզի գաղթական չեկող երկիրներուն հետ մեր գործերը պէտք է անոր համաձայն յարմարցնենք:

Այս գործը դրամական քաղաքականութեան հետ ալ կապ ունի, բայց այս կէտը ընդլայնել աւելորդ կը նկատենք:

Թուրք ազգը, նոր մտայնութեամբ մը, այս գործը գլուխ հանելու կարող տարրերէ զուրկ չէ, Զամբաստանենք մենք մեզ: Թուրքիայէն դուրս գտնուող Թուրքերը պատմութեան մէջ չկորսուին»

Մակեդոնական համագումար. — Սոֆիայի արքայական թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Մակեդոնացիներու 9րդ համագումարը, որուն կը մասնակցէին 500 պատգամաւորներ, կը բացակայէր փրոթոկերոֆի խմբակը:

Պալքանեան խորհրդաժողովը. — Պալքանեան խորհրդաժողովի գործադիր կոմիտէն պիտի հաւաքուի յունուար 30ին, Սելանիկի մէջ օրակարգը պատրաստելու համար Բ. խորհրդաժողովին որ պիտի գումարուի հոկտեմբերին, Պոլսոյ մէջ։

Բ. խորհրդաժողովին նախագահութիւնը պիտի վարէ Թուրքիոյ պատգամաւորութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

10 ՀՈԳԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Մէնէմէնի դատավարութեան առաջին մասը վերջացած պէտք է ըլլայ արդէն։ Սակայն հեռագրական որեւէ լուր չէ հաղորդուած այդ մասին։ Երէկ եւ առջի օր միայն գործակալութիւնները հաղորդեցին հակասական լուրեր՝ դատախազին կողմէ պահանջուած մահապատժի մասին: Միակ աղբիւրէ մը հաղորդուած լուր մը կը յայտնէ թէ 10 հոգի մահուան դատապարտուած են:

Պոլսական թերթերը կը շարունակեն տալ հետեւեալ լուրերը դատավարութեան ընթացքին եւ Մէնէմէնի դէպքին իբր հետեւանք վարչական գործողութիւններուն մասին:

ԻԶՄԻՐ.— Պատերազմական ատեանը կը շարունակէ քննել կատարուած հարցաքննութիւնները: Ընդհ. դատախազը կը պատրաստէ իր պահանջնագիրը, որ հաւանաբար շաբաթ օր կարդացուի: Յետոյ խօսք պիտի տրուի ամբաստանեալներուն, ընելու համար իրենց վերջին պաշտպանողականը: Այս պարագային, հաւանական է որ ատեանը կիրակի հաղորդէ իր որոշումը: Ամբաստանեալները 120 հոգի են:

Երէկ արդէն հաղորդեր էինք թէ ամբաստանեալները զրկուած ըլլալով փաստաբան վարձելու իրաւունքէն, դիմած են ինքնապաշտպանութեան, եւ թէ դատախազը կարդացած է ամբաստանագիրը: Սակայն տրուած վճիռներու մանրամասնութիւնը տակաւին յայտնի չէ:

Նոր ձերբակալուածներ ղրկուեցան

Պանտրմայի շոգեկառքով Մէնէմէն ղրկուեցան իմամ Ապտիւլհաքիմ, Սատըգ եւ Րիւշտի, որոնք Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած էին, իբրեւ շարժման հետ կապ ունեցող: Մէնէմէն բերուեցան նաեւ Պայրամօղլու Մուրթազա, քունտաքճը Մուսթաֆա եւ Իզզէտտին, որոնք ձերբակալուած էին Ճումա Օվասիի Պուլկարճա գիւղին մէջ:

Իզմիրի Քալաֆաթ մզկիթի իմամ Հաճի Հասան ալ ձերբակալուելով Մէնէմէն ղրկուեցաւ: Այս հոճան իր տան մէջ կը հաւաքէ եղեր աշակերտները եւ Նախշիպէնտ աղանդին մասին դաս կուտայ եղեր անոնց:

Պալըքէսիրէն 4 ձերբակալուած հոճաներ եւս ղրկուեցան Մէնէմէն:

Զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի

Մաղնիսայի գիւղերուն մէջ զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի: Գտնուած զէնքերուն մէջ կան գերմանական, ֆրանսական եւ յունական մավզէրներ:

Իզմիրի մէջ Էմինէ անուն կին մը ձերբակալուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, որ կ'ուզէ գիտնալ թէ ժամանակին Շէյխ Սայիտի մարդոցմէն որո՞նք եկած գացած են անոր տունը:

Պոլսոյ մէջ ալ հարցաքննութիւն

Պոլսոյ մէջ նոր հարցաքննուած են կարգ մը անձեր, որոնց համար կասկած կայ թէ կապ ունին Մէնէմէնի շարժումին հետ: Հարցաքննութեան արդիւնքը պաշտօնագրով մը պիտի ղրկուի Մէնէմէն, ընդհ. դատախազութեան:

∴ Մէնէմէնի ընդհ. դատախազութիւնը օգոստոսէն մինչեւ հիմա հրատարակուած թիւերը ուզած է հետեւեալ թերթերուն. Ենի Ասըր, Հիզմէթ, Անատոլու, Հալքըն Սէսի, Հուրիյէթ, եւ Սէրպէսթ ձիւմհուրիյէթ *որ քանի մը օր առաջ փակուեցաւ։*

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, պէտք տեսնուած է քննելու թէ այդ թերթերը ի՞նչ գրած են քրտական ըմբոստութեան եւ Մէնէմէնի շարժումին մասին:

Միւս կողմէ քննութիւնը կը շարունակուի Ապէտին պէյի դէմ, որ Մէնէմէնի մասին կը գրէր «Ենի Ասըր»ի մէջ: Ոստիկանութեան տուած իր վկայութեան մէջ, Ապէտին կ'ըսէ թէ Մէնէմէնի դէպքը ինքը նկարագրած է, բայց ականատես չէ եղած, այլ յետոյ գացած է դէպքին վայրը: Առնուած վկայութիւնը ղրկուած է Պատ. Ատեանի ընդհ. դատախազութեան եւ հրամանի կը սպասուի:

Խլրտումներ հարաւ. սահմանին վրայ

Ուրֆայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կարգ մը հրոսակային խումբեր կը շարունակեն սուրիական սահմանէն մտնել թրքական հողը: Անցեալ շաբթու սահմանին հիւսիս. կողմը՝ Քանթարա գիւղը յարձակման ենթարկուած է: Յարձակողները սպաննած են 2 մարդ եւ կողոպտած են 10 զոյգ եզներ:

∴ Թրք. թերթերը կը խոստովանին թէ Քիւրտերը վերստին յարձակողականի ձեռնարկած են Արարատի շրջանին մէջ, Քիւրտ ղեկավարները առաջնորդութեամբ, Էնկիւրիէն եկած հեռագիրները կը հաստատեն այս շարժումը եւ կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը հակառակ սաստկաշունչ ձմրան, պարտաւորուած է զինուորական առաքումներ կատարել:

Ուրիշ հեռագիր մըն ալ կ'ըսէ թէ ներքին կացութեան անորոշութեան պատճառաւ արտաքին գործավարին ծրագրած ճամբորդութիւնը յետաձգուած է:

Մուսթաֆա Քեմալի ճամբորդութիւնը

Գրեր էինք թէ Մուսթաֆա Քեմալ մեկնած է Էնկիւրիէն ուսումնասիրական նոր ճամբորդութիւն մը կատարելու հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ընկեր Ա. Ահարոնեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր Թոռնիկը, երեք տարեկան ցասմիկը, զաւակը՝ Տէր եւ Տիկին Վ. Ահարոնեանի:

Մեր ցաւակցութիւնները:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին անգործութեան յանձնախումբը նիստ գումարեց Ժընեւի մէջ, ուսումնասիրելու համար դարմաններ՝ համատարած տագնապին դէմ։

Աշխատանքի Միջազգ. Դիւանին կողմէ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, գործազրկութեան տագնապը աւելի սաստկացած է վերջին շաբաթներու ընթացքին: Միայն Եւրոպայի մէջ, ներկայիս անգործ ներութիւն է աւելի քան 11 միլիոն. կրկինը՝ անցեալ տարի, նոյն շրջանին արձանագրուած անգործներուն:

Եւրոպայէ դուրս, մնացեալ երկիրներուն մէջ վիճակագրութիւնները շատ թերի են: Սակայն միայն, Միացեալ-Նահանգներու համար, ըստ տնտեսագէտներու եւ մասնագէտներու գնահատութեան, անգործներու թիւը կը տարբերի 5-10 միլիոնի մէջ: Ամբողջ աշխարհի մէջ, ուրեմն, անգործներու թիւը մօտաւորապէս պէտք է գնահատել 20 միլիոն:

Գերմանիոյ մէջ միայն, անգործներու թիւն է 4,765 հազար Անգլիոյ մէջ, աւելի քան 2,5 միլիոն, Իտալիա՝ մօտ 600,000, Լեհաստան՝ 200,000, Չեխօսլովաքիա՝ 150,000, Ճափոն՝ 400,000: Ֆրանսա, որ ցարդ աննշան թիւով անգործներ կը համրէր, սկսած է նեղուիլ տագնապին ճնշումէն:

Անգործութեան յանձնախումբը Աշխատանքի Միջազգ. Դիւանէն ստացաւ կարգ մը տեղեկագրեր տագնապին պատճառներու վերաբերեալ, միջազգային առեւտուրի նեղ վիճակը, դրամագլուխներու միջազգային բաշխումը, դրամի անկայուն վիճակը, աշխատանքի եւ արտադրութեան գիտական կազմակերպումը՝ իբր պատճառ անգործութեան, բնակչութեան յաբաճուն թիւը եւ անգործութիւնը, օրավարձքերը եւն.:

Իր աշխատանքներու վերջաւորութեան, յանձնախումբը պիտի պատրաստէ տեղեկագիր մը ներկայացնելու համար վարչական խորհուրդին, որուն 51րդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ, այսօր:

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԻ ՄԸ ԱՂՋԻԿԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

Սելանիկի մէջ, համայնավար գրգռութեան եւ գաղտնի դպրոցի մասին գրած էինք: Ձերբակալուած է աթէնքնակ հրեայ միլիոնատէրի մը աղջիկը Օրէօզիլ Լէվի, որ մեծ դեր խաղացած է վերջին անգամ Սելանիկի գործաւորութիւններու եւ գործաւորներու մէջ դաւադրական աշխատանք մը կատարելով։

Օրէօզիլ զարգացած օրիորդ մըն է, գիտէ օտար լեզուներ, եւ անցեալ տարի կը յաճախէր Աթէնքի առեւտրական բարձր վարժարանը: Միլիոնատէր հայրը չէր ջութակահար մը վարձած էր աղջկան դասեր տալու համար, մինչդեռ յիշեալը ծանօթ համայնավար գործակալ մը ներ. երիտասարդութեին խանդավառեց համայնավարական գաղափարներով։ Օրէօզիլ գաղտնապէս կը մեկնի Սելանիկ եւ հոն բուռն աշխատանքի կը նուիրուի համայնավարներուն ի նպաստ։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐԵՅՈՅՍ ՆՇԱՆՆԵՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը փակեց իր 62րդ նիստը, տալէ յետոյ մէկ քանի կարեւոր որոշումներ, որոնց անհրաժեշտ է անդրադառնալ, առանց արդէն իսկ գուշակութիւններ փորձելու անոնց գործնական կարելիութեան ու հաւանական ելքին մասին։

Անշուշտ դեռ, շատ կանուխ է ամէն ինչ սպասելու Ժընեւէն, զայն նկատելու պետութեանց մայրաքաղաքը՝ որուն կապուած ըլլան գալիք դէպքերու թելերը։ Անուրանալի է սակայն թէ տարուէ տարի ան կը ձգտի ստանալ միջազգային զօրեղ կազմի մը հմայքը եւ թէ շնորհիւ բերան բերնի խօսակցութեանց, հրապարակային թելադրութեանց որոնք երբեմն զուրկ չեն մարդասիրական անշահախնդիր շունչէ, ինչպէս նաեւ, իր հովանիին տակ կնքուած համաձայնութեանց, կրնայ արդէն մեղմութեամբ արգիլել մասնակի բռնկումներ ու բախումներ։ Այս կարգէն է Վերին-Սիլեզիոյ ընտրութիւններէն ծագած գերմանօլեհ վէճը, որ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան, կրնար թերեւս արիւնահեղ ելքի մը յանգիլ։

Ի հարկէ, տակաւին պէտք չէ սպասել որ բոլոր պետութիւնները հաւասարապէս տոգորուած ըլլան փոխադարձ համերաշխութեան սիրով ու վէճերու լուծումը փնտռել ջանան լոկ խաղաղ միջոցներով՝ դատական եղանակով...։ Տարիներու կրթութիւն պէտք է՝ մասնաւոր ձգտումով ու նաեւ նոր սերունդ՝ սնած ու տոգորուած համամարդկային գաղափարականութեամբ ու բարոյականով՝ բարձրացնելու համար Ժընեւի հաստատութեան աստղը։ Մարդկութեան արդի ղեկավարներու մէջ՝ տակաւին շատ զօրեղ է տեղական՝ սահմանամիջեան զգացումը որ ներքին եւ արտաքին ազդակներու պարտադրութեամբ, կը նահանջէ զիջումներու ճամբուն վրայ։ Ու միջազգային հակամարտ շահերու բախումը կը մեղմանայ ոչ թէ յօժարութեամբ, այլ գրեթէ ակամայ։

Բոլոր պետութիւնները խաղաղութիւն կերտելու անխարդախ մտադրութեամբ չէ որ Ժընեւ կը վազեն։ Շատ են անոնք որոնք պիտի ուզէին սայթաքումը տեսնել Ազգերու Դաշնակցութեան ու այլազան՝ պատճառները որոնք կը ձգտին դաւել այդ հաստատութեան եւ անոր ուղղութեան, որ կերպով մը՝ պատերազմի յաղթանակն է որ կը յաւերժացնէ պարտուածներուն եւ պատերազմի ելքէն դժգոհներուն վրայ։ Պէտք չէ ուրեմն զարմանալ որ Ժընեւի մէջ դէմ առ դէմ, պետութեանց ներկայացուցիչները անուշ անուշ խօսուըռտելէ վերջ, իրարմէ կը բաժնուին նետուելու համար գաղտնի գործունէութեանց բաւիղներուն մէջ։

Այս կարգէն է դաշնագրերու վերաքննութեան ձեռնարկը, որ մեկնելէ յետոյ Պերլինէն, իր ուժեղ պաշտպանութիւնը կը գտնէ Հռոմի մէջ եւ որ իր առաջին քայլն առաւ արդէն Ժընեւի մէջ տարբեր կերպարանքով։

Մուսոլինիի կառավարութիւնը 1930ի ընթացքին, կրցաւ իր շրջանակին մէջ առնել Պուլկարիան, Ռուսիան, Գերմանիան եւ Թուրքիան, իւրաքանչիւրը իր առանձին ձգտումներով ու հետապնդումներով՝ որոնք սակայն իրենց հասարակաց գիծը կը գտնեն Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. ուղեգծին դէմ գործակցութեան մէջ։ Այդ գործակցութիւնը իր առաւելագոյն արդիւնքը կրնար հետապնդել ոչ թէ Ազգերու Դաշնակցութենէն դուրս, որ արդէն ամուր միութիւն մըն է բազմաթիւ պետութիւններու շահակցութեամբ, այլ անոր ներսը՝ զօրեղ ընդդիմադրութեամբ մը, որ ի հարկին ծառայէ զայն շեղելու իր առաքելութենէն ու նոյնիսկ զայն վերածելու անպէտ խօսարանի մը, տեսակ մը քաղաքական միջազգային զբօսավայրի, մինչեւ անոր քայքայումը։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը հետզհետէ կը ձգտի կատարել համաշխարհային իրաւարարի դերը։ Անոր դէմ ծառանալ թաքուն թէ յայտնի մտադրութիւնն է անոնց, որոնց պահանջները չեն դիմանար նոր օրերու տրամաբանութեան եւ արդի ըմբռնումներու կիրարկութեան։

Եւ Իտալիա որ Ազգերու Դաշնակցութեան գոյութիւնը կը նկատէ մէկը Ֆրանսայի ուժին ու հեղինակութեան գլխաւոր աղբիւրներէն, բնական է որ գործակցութիւնը փնտռէր Ֆըրանսայի հակամարտ տարրերուն, զայն մեկուսացնելու, իր սահմաններուն մէջ խտացնելու յոյսով։

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ անպայման մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն ջատագովը կը հանդիսանան Գերմանիա մեղմ յամառութեամբ, Իտալիա՝ ուժգնօրէն, իր մեկնաբանութեան գլխաւոր մէկ պատճառը կը գտնէ այդտեղ։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը կրցաւ առ այժմ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը վերածել իր նուազագոյն համեմատութեան, շնորհիւ Բ. Միջազգայինի նախկին նախագահին, Անգլիոյ արդի արտաքին նախարարին միջամտութեան՝ Հէնտըրսընի,— մասնակցութիւն՝ տնտեսական հարցերու ուսումնասիրութեան միայն։

Այս սահմանափակումն իսկ սակայն, կարելի է քննադատել երկու կէտերէ, առանց մտնելու Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջազգային, աշխարհագրական դիրքի քննութեան մէջ, մեկնելով միայն անոնց մասնակցութեան օգուտէն ու վնասէն։

Ռուսիա, երբեք չէ ծածկած իր թշնամական միտումները հանդէպ աշխարհի մնացեալ մասին ու մասնաւորաբար Եւրոպայի։ Իր քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական ըմբռնումներով ու կիրարկումներով, ո՛չ միայն հակապատկերը կը կազմէ քաղքենի կարգերուն, այլեւ յստակօրէն կը ձգտի աշխարհը խանշտկել, զայն տեսնել վերածուած իր պատկերին՝ եւ այս նպատակով ջանք չի խնայեր։ Իր վերջին փորձն էր համբաւաւոր «տըմփինկ»ը, որուն դէմ պետութիւններն ըստիպուեցան լուրջ պաշտպանութիւն կազմակերպել։ Այս պայմաններուն մէջ՝ տնտեսական տագնապի լուծման համար ի՞նչ օժանդակութիւն է որ կը սպասուի Ռուսերէն, որուն ամենէն լաւագոյն խորհուրդը՝ պիտի ձգտէր առնուազն քայքայման։

Գալով Թուրքիոյ, որ մոխրացած ազնուականի պէս, սկսած է իր նախկին ճորտերուն դռները զարնել՝ միջազգային հրապարակի վրայ իր կարեւորութիւնը կը գտնէ ղաւակցութիւններով։ Եւ հակառակ շողշողուն արտաքինին, ներքնապէս փճացած այս կազմէն՝ չենք գիտեր ի՞նչ է որ կրնայ սպասել Եւրոպա՝ լուծելու համար տնտեսական տագնապը...։ Ահա, թէ ինչպէս կ'արտայայտուի Ֆրանսացի ծանօթ հրապարակագիր մը.— Գալով Թուրքիոյ, թող թոյլ տան որ խնդանք։ Թուրքիոյ ծրագիրը որ իր անհաշտութեամբ զուրկ չէ մեծութենէ, կը կայանայ աշխարհագրականօրէն եւ բարոյապէս դէպի Ասիա կծկուելուն մէջ։ Անշուշտ Մուսթաֆա Քէմալ իր երկիրը կը բարեկարգէ եւրոպական ազգերու պատկերին վրայ, բայց անոնց հասնելու եւ զանոնք արհամարհելու եւ ոչ թէ անոնց գործակցելու համար։ Ոչ միայն Թուրքիա քրիստոնեայ չէ, ինչ որ զայն դուրս կը ձգէ Եւրոպայէն, այլ նաեւ, հեղնանք ունի հանդէպ մարդասիրական գաղափարականութեան։ Կարելի՞ է որ անաստուած մահմետականներ փափաքին քաղաքակրթութեան փրկութիւնը»։

Պահպանողական յօդուածագրին այս ծայրայեղօրէն անհաշտ տողերը զուրկ չեն անշուշտ ճշմարտութենէ, որուն եղերական դառնութիւնը կը հաստատենք ամենէն առաջ մենք՝ Հայերս։

Հակառակ այս որոշումը՝ միակ սեւ կէտը կը կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան 62րդ նիստին, որ այդ իսկ պատճառով՝ քիչ մնաց փոթորկէր։ Իսկ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին միաձայն կոչը՝ ի նպաստ խաղաղ միջոցներու կիրարկման՝ որ եւ է վէճի լուծման մէջ, պէտք է արձանագրել իբր նոր փաստ մը գործակցակցութեան միջպետական փափաքին՝ որ իր գործնականացման հիմերը կը փնտռէ։

Թէ պետութիւնները որքա՞ն անկեղծ են իրենց ցուցական արտայայտութիւններուն մէջ, փաստը պիտի տայ գինաթափութեան յառաջիկայ համագումարը։

Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին նիստը, պէտք է նկատել թէ գործնական կարեւոր քայլ մը եւս առած կ'ըլլայ միջազգային գետնի վրայ կազմակերպել փորձելով վարկային փոխադարձ օգնութիւնները եւ կերպով մը իր հակակշռին տակ առնելով՝ Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի պետութեանց երկրագործական արտադրութիւններու սպառումը։ Փետրուարին իսկ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը պիտի կրնայ խորհրդակցութեան հրաւիրել երկրագործական արտադրութիւններ արտածող ու ներածող պետութիւններ՝ փոխադարձ համաձայնութեամբ կանոնաւորելու համար իրենց շուկաները։ Իսկ քիչ ատենէն երբ յաջողի հիմնել երկրագործական վարկի միջազգային հաստատութիւնը, իրօք արդէն գործնական մեծ քայլ մըն է որ առնուած պիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ։

Երկար վարանումներէ յետոյ էր որ Ժընեւի հաստատութիւնը հասաւ հոն ուրկէ պարտաւոր էր մեկնիլ, — Աշխարհի տնտեսական ու ելմտական վերակազմութիւնը։ Եւ եթէ հսկայ տագնապ մը պէտք էր որպէսզի ան իր մտահոգութեան առանցքը դարձնէ նախ տնտեսութիւնը եւ իրեն բնաբան ընտրէ «Միանալ ապրելու համար», կասկածէ դուրս է որ պայմաններու իսկ պարտադրութեամբ, առնուած առաջին այս քայլը նախընթացը կրնայ ըլլալ աւելի հիմնական ու աւելի մեծածաւալ ձեռնարկներու։

Մ. Ե.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 3 յունուար.— Հեռաւոր Արեւելքէն մինչեւ Պալքաններն Ատլանտեանի ափերը բռնուած են տնտեսական տագնապի մղձաւանջով։

Արժանթինն ալ, իբրեւ Հարաւային Ամերիկայի տնտեսական կեանքի հիմնաքարերէն մէկը ներկայիս կորսնցուցած է իր հաւասարակշռութիւնը։

1929ին տասնեւմէկ ամսուան ընթացքին Արժանթին ունեցած է՝ հացահատիկի արտածում՝ 5,609,470 թոնօ, իսկ 1930 թուին միեւնոյն ժամանակամիջոցին միայն 1,910,005 թոնօ, եգիպտացորեն՝ 1929ին 3 միլիոն 835,408 իսկ 1930ին 3.104.915, կտաւատ՝ 1929ին 1,429,327 իսկ 1930ին 8 միլիոն 87 653, գարին՝ 1929ին 234,934 իսկ 1930ին 80,346 եւայլն եւն։

Մասնակի վիճակագրութիւնը մէկդի թողլով, կը տեսնենք որ ընդհանուր արտածումը 1929ին հաւասար էր 15,570,212 թոնօյի. իսկ 1930ին միայն 9 միլիոն 916,706 թոնօյի։ Ուրեմն Արժանթին մէկ տարուան ժամանակամիջոցին կորսնցուցած է 5,603,506 թոնօյի արտածում։

Եթէ այս թուանշանները դրամի վերածենք, պիտի տեսնենք որ 1929ին Արժանթին մտած է 886,772,404 փէզօ, ոսկի դրամ, իսկ 1930ին 567,198,132 փէզօ, այսինքն տասնեւմէկ ամսուան ժամանակամիջոցին արժանթինեան շուկան կորսնցուցած է 319,574,272 ոսկեդրամ փէզօ։ Եթէ նկատի չառնենք ներկայ դրամական անկումը, որու պատճառով արժանթինեան թղթադրամը երեսուն առ հարիւր կորսնցուցած է իր արժէքը, յիշեալ գումարը, այսինքն մօտ երեք հարիւր քսան միլիոնը հաւասար է նոյնքան տոլարի։ Եւ այն ալ միայն արտածման գլուխէ։

Նման երեւոյթներ կարելի է նկատել ուրիշ զանազան ճակատներու վրայ։ Բայց այսքանը բաւական է պարզելու համար ներկայ կացութիւնը։

Շատ բնական է, որ Արժանթինեան հանրապետութիւնը այսպիսի աղէտի մը պարագային ձեռքերը ծալած չպիտի նայէր։ Եւ որովհետեւ ամէն բանէ առաջ Արժանթին գիւղատնտեսական երկիր է, այս ուղղութեամբ կատարուած ոեւէ ձեռնարկ մը, իրմէ դուրս է, պիտի վնասէր իր շահերուն։

Խորհրդային «Ցըմփինկ»ը պատճառ եղաւ հիմնովին ցնցելու բոլոր այն երկիրները որոնց համար կենաց եւ մահու խնդիր է հացահատիկը։ Իբրեւ անմիջական հետեւանք, հացահատիկ արտածող ամենամեծ երկիրները, Աւստրալիան, Միացեալ Նահանգները, Քանատան եւ Արժանթին քով քովի կուգան «Միացեալ ճակատ» մը կազմելու համար։ Այս միութիւնը պիտի պահէ պահանջի ու առաջարկի չափանիշը, առանց նուազեցնելու հացահատիկի արժէքը։

Անկէ զատ, Արժանթին, այժմ աւելի քան երբեք ստիպուած է մտածել նաեւ երկրի վերաշինութեան վրայ։ Այստեղ առաջին տեղը կը բռնէ հաղորդակցութիւնը երկաթուղի, խճուղի եւն.։

Այս ուղղութեամբ թափուած աշխատանքները, իրենց դրական արդիւնքը կ'ունենան, մանաւանդ որ մասամբ ալ առիթ պիտի ստեղծեն ներկայ անգործութեան առաջքը առնելու։ Յետպատերազմեան անբնական կացութեան հետեւանքով, ժամանակ մը տարեկան հարիւր հազարէն աւելի գաղթականներ ընդունող Արժանթինը այժմ ստիպուած է իր մասին մտածել։ Տնտեսապէս տկար այս երկիրը, որ կէս միլիոնէն աւելի անգործներ կը հաշուէ, հարկադրուած է միջոցներ մտածել այս աղէտին առաջքն առնելու համար։ Ժամանակաւոր կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ, կերպ մը թեթեւցնելու համար տիրող անգործութիւնը։

Ներկայ տնտեսական տագնապն ու անկէ առաջ եկած գործազրկութիւնը շատ բնական է, որ իրենց անդրադարձումն ունենային եւ ներգաղթի վրայ։

Հիւսիսային Ամերիկայի ձեռք առած միջոցները ծանօթ են արդէն։ Ներկայիս արգելք կայ նոյնիսկ այն օտարականներուն դէմ որոնք անգլեւսաքսօն ըլլալով, մինչեւ հիմա որոշ դիւրութիւններ կը վայելէին։

Հիւսիսային Ամերիկայի օրինակին հետեւելով, Պրազիլիոյ յեղափոխական կառավարութիւնն ալ, վերջնապէս դադրեցուցած է ներգաղթը։

Նո՛յն խնդիրը ժամանակէ մը ի վեր արժանթինեան կառավարական շրջաններուն մէջ ալ օրուան խնդիր է դարձած։

Երկու առաջարկ կայ։ Առաջինը՝ ներգաղթի չափը նուազագոյնին հասցնել, իսկ երկրորդը՝ նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապը, գործազրկութեան ծայրայեղ չափը, ներգաղթը բոլորովին դադրեցնել։

Բայց նկատի ունենալով երկրին սահմանադրութիւնը, ոչ չի թոյլատրեր բացարձակ արգելք ներգաղթի դէմ, հրահանգ տրուած է բոլոր հիւպատոսներուն իրենց ներկայացողներուն բացատրել Արժանթինի ներկայ ճշգրիտ կացութիւնը, որմէ վերջ եթէ ներկայացողը պահանջուած բոլոր կէտերը կը ցնէ կրնան վիզա տալ[...] գամ, 1931 յունուար 10էն [...] Արժանթինի բոլոր [...] տոմսերը ամէն անցագրի [...] տի գանձեն 33 փեսօ ոսկի (բժշկական, ոստիկանական [...] գատական որով հաստատուի [...] եկողը հինգ տարի է ի վեր [...] գատական գործ չէ ունեցած[...]

Չգիտենք, արդեօք առնուած բոլոր միջոցներ[...] ժանթինեան հանրապետութ[...] պիտի յաջողի՞ ներկայ հ[...] խարհային սուր տագնապ[...] գոնէ թեթեւապէս [...] Ամէն պարագայի մէջ, [...] մենք, նոյնպէս եւ բոլոր [...] թինաբնակ ազգային փոքր[...] նութիւնները կը ցանկանք [...] ռաջ տեսնել այս երկիրը բ[...] վիճակի մը մէջ, աչքի առջ[...] նենալով այն թշուառ կաց[...] նը որուն մատնուած են [...] ամէնէն աւելի օտարները, [...] նաւորապէս հայ գաղթակ[...] թիւնը։

Գոնէ Հայերուս համար [...] կայ կացութիւնը աւելի քա[...] ծանարար է։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵ[...]

ԴԱՇՆԱԿ-ՀՕՅՊՈՒՆ

«ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Շէյխ Ալի Րիզայի կուսակիցները Հօյպունէն բաժնուելով առանձին, ընդդիմադիր ընկերութիւն մը կազմեցին, երբ Պէյրութի ժողովին մէջ երեւան ելաւ Դաշնակներուն եւ Պետրխաններուն գոյնը։ Ցայտարարութիւն մըն ալ հրատարակելով պարզեցին թէ ի՛նչ խաղեր տեղի կ'ունենան եւ ի՛նչ է իրենց նպատակը։ Այս ընկերութեան անդամներն էին Ապտիւլ Քէրիմ, Մէհտի, Ալի Րիզա, Ֆէհմի, Ֆալիհ Ապտիւլհաք, նախկին Շէյխ իւլ իսլամ Հայտարզատէ Իպրահիմի տղան Ցավուա։ Դաշնակներու ծրագիրը կը տրամադրէր որ Մեծ Հայաստանի կազմութեան համար ո՛չ միայն Թուրքիա, այլ եւ Ռուսիա պէտք էր պարտուէր։ Հայեւքիւրտ միութեան կատարելիք դերը ոչ միայն Անգլիացիներուն, այլ եւ Ֆրանսացիներուն գործին կուգար, ուստի երկու կողմերն ալ օժանդակութիւն կ'ընծայէին այս Միութեան։ Հօյպունին յաջողութեան համար հետեւեալ ծրագիրը գծուեցաւ։

1. Որպէս զի կարելի ըլլայ փրկել Մեծ Հայաստանի ռուսական բաժինը, պէտք է որ ռուս եւ թուրք վարչութիւնները փոխուին։

2. Ռուս վարչութիւնը այն ատեն միայն կրնայ փոխուիլ, երբ ռուս սպիտակ բանակը կարենայ Ռուսիա մտնել արտասահմանէն, որովհետեւ Ռուսիոյ մէջ գտնուող ուժերը ի վիճակի չեն սովիէթական ներկայ վարչութիւնը տապալելու։ Ռուսիա մտնելու համար մօտաւորագոյն դուռը Կովկասն է։ Ուստի պէտք է համաձայնիլ սպիտակ Ռուսերուն հետ։ Դաշնակցութեան փարիզաբնակ պետերը աւելի զօրաւոր գտան ռուս միապետականներէն Կիրիլի կուսակիցները, որովհետեւ այն միջոցներուն պառակտեր էին միապետականները։ Հետեւաբար յարաբերութեան մտան Կիրիլի սենեկապետին, Հերկրաֆի հետ որ Նիս կը բնակէր։ Բանակցութեան հիմը այն էր որ միապետականները կը սպասեն պոլշեւիկ վարչութեան տապալման, ասիկա կ'ուզեն նաեւ Հայերը։

«Հետեւաբար երբ այս երկու ուժերը միանան, աւելի դիւրաւ կարելի է յաջողիլ։ Նոյնի[...] րելի է օգտուիլ փախ[...] գժգոհ Թուրքերէ եւ Քիւրդ[...] Բնական է որ բոլոր Կովկաս[...] այս ուժերուն պիտի փո[...] միանալ, երբ անոնք մօ[...] սահմանագլխուն։ Այս ծրա[...] հաճոյ կը թուի սպիտակ Ռուսե[...] րուն։ Բայց կէտ մը կը մնար[...] պահովել Անգլիացիներուն օ[...] գակցութիւնը եւ Թուրքերուն[...] գունիլ տալ այս ձեռնարկը[...] կամ անոնց հաճութեամբ։

Մինչեւ այդ թուականը [...] լիացիները գործնական օժանդ[...] կութիւն չէին ընծայած։ [...] իսկ դիմումին, անոնք հետ[...] պատասխանը տուին.— Նախ[...] նենք ձեր ուժը եւ կազմա[...] թիւնը, ապա անոր համա[...] կ'օժանդակենք ձեզի։— [...] Թուրքերուն, յայտնի էր որ [...] վարչութիւնը բարեկամ էր [...] սերուն, եւ կարելի չէր ոեւէ [...] հողութիւն սպասել անոնցմէ [...] տեւաբար գործը կը մնար [...] թեան, որով Ռուսիոյ դէմ [...] ծագրուելիք ծրագիրը նախ [...] էր գործադրել Թուրքիոյ [...] Պէտք էր ապահովել նախ [...] Թուրք նոր վարչութիւնը հա[...] Մեծ Հայաստանի կազմու[...] եւ ճանչնար զայն։ Առաջին [...] գամ դիմում կատարուե[...] տխրահռչակ Մէհմէտ Ալի[...] Կիւմիւլճինեցի խմբայիլ Հաջ[...]

Առաջարկեցին որ յանձն[...] գիր մը ստորագրեն որ երբ [...] լաֆը իշխանութեան անցնի, [...] նակներուն Թուրք հանրապե[...] թեան դէմ կատարելիք շար[...] մին փոխարէն, իրենք ալ [...] ընդունին Թուրքիոյ մէջ հայ[...] կան ծրագրին գործադրումը[...] կու դաւաճանները ընդունե[...] այս առաջարկը եւ արտասա[...] նէն կարգ մը կարեւոր անդա[...] հրաւիրելու համար Դաշնակ[...] 25 հազար ֆր. առին։ Բայց [...] գիւ թէ դրամը առին, Նիս գ[...] եւ ցոփութեան մէջ մսխեց[...] Երբ Փարիզ դարձան յայտ[...] րեցին թէ չի բաւեր որ յանձնա[...] գիրը ստորագրեն միմիայն [...] լաֆականները, այլ միւս Թ[...] ընդդիմադիրներն ալ պէտք [...] ստորագրեն եւ նոր յանձնա[...]

[illegible] 50,000 [illegible]

[illegible]ՆԱՑԱԾ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՓԱՐԻԶ, 5 Յունուար 1931 [illegible]

[illegible]

կանցերը յոտնկայս ունկնդրեցին: Ապա ընկ. Ալեքր Ծերունեանը համառօտակի պարզեց Ահարոնեանի կեանքն ու գործը եւ իր բանախօսութեան մէջ շեշտեց հետեւեալը.

— «Ահարոնեանը մեր իրականութեան ծնունդն է. Նրա երգն ու խօսքը մեր իրական կեանքի պատկերացումն են. Նրա ըմբոստ ու յաձախ յուզիչ ու զգայուն պատկերները՝ մեր ժողովրդի տառապանքների ու ըմբոստութեան խրոխտ նկարագրութիւններն են:

Ահարոնեանը ծնել է ըմբոստ եւ նրա գրչից ծնունդ են առել Ասօի, Սաքօի, Նշիտի, Ասլանի եւ նման հերոսներ, այդ հերոսներն էին որ կերտեցին մեր պատմութեան վերջին շրջանի փայլուն դրուագները: Նրանք էին որ Սարտարաբատի ու Ղարաքիլիսայի շառաչուն հարուածներով մեր ժողովրդի մէջ անկախ ապրելու ոգին հաստատեցին ու Հայաստանի անկախութեան հիմը կազմեցին Մայիս 28ին»:

Ընկեր Ծերունեանի բանախօսութեան յաջորդեց խմբական երգ, որից յետոյ խօսք առաւ ընկեր Իշխանը. — «Ահարոնեանը մեր գրականութեան, ինչպէս եւ մեր իրականութեան մէջ իր խոշոր տեղն ունի: Այլ գրողների պէս նա երբեք չէ յարել մերթ այս մերթ այն կուսակցութեան, նա ծնունդն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան»:

Խօսք առին նաեւ Եղբ. կուսակցականները: Պ. Մկրտիչը ոգեւորելով տեղիս երիտասարդութեան, յոյս յայտնեց որ շարունակաբար կը կազմակերպուին նման հանդէսներ ու գաղութս անմասն չի մնար մեր գրական եւ ազգային հանդէսներից:

Անցորդ

ԿՈՉ
ՍՐՏՑԱՒ ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Երկար ժամանակէ ի վեր լռած էինք տեսնելու համար թէ Հաճընի անունով խօսողները մինչեւ ո՞ւր պիտի տանին իրենց խեղկատակութիւնը, մանաւանդ մեզի որոշապէս յայտնի էր թէ հոգեբանութեամբ ինչ սնապարծ տարրերէ (յարգելով բացառութիւնները) կազմուած էր երկրորդ պատգմ. ժողովը: Մինչեւ 3րդ պատգամաւորականի ընտրութիւնը միայն «պիտի»ներով զբաղեցան: Արդիւնքը ոչինչ, ո՛չ հաճընցի գաղթականը կըրցաւ ապեղանի մը ունենալ եւ ոչ ալ իր ցաւերուն կարեկցող եղաւ:

Ահա մեր առջեւն է 3րդ Պատգմ.ի որոշումը, որ ծայրէն մինչեւ վերջաւորութիւն Հաճընը Արարատի ստորոտը կանգնեցնելու «պիտի»ն կը կրկնէ:

Ո՛չ, հայրենակիցներ, մենք չենք կրնար սին հաւաստիքներով տարուիլ, երբ մեր աչքին առջեւն է իրականութիւնը: 3րդ Պատգմ. ժողովն ալ նախորդին մէկ ծաղրանկարն է, եթէ միայն հարիւրին 10էն 25ի բարձրացուցած են իրենց դիւանական և գաղթականներու ծախքի գլուխը, այդ պարզապէս մեզ վախցնելու փորձ մըն է: Քանի մը ինքնահաւան մարդիկ կ'ուզեն իրենց յետին միտքերը քալեցնել մեր 8 հազար նահատակներու անունով: Հաճընցիին շահը ուրիշ բան կը պահանջէ, մենք այդ խեղկատակութեան առջեւ չենք կրնար լուռ մնալ ու սպասել որ մեր անունը շահագործման աղբիւր ըլլայ իրենց չոր հացին վրայ իւղ քսելու: Մեզի համար Հաճընի անունը սուրբ է, մեր մարտիրոսները որոնք միայնմէկնպատակիհամար պատնէշին տակ իրենց արեան վերջին կաթիլը թափեցին, մեզ վերապրողներուս մէկ բան թողուցին. ըսին,— Մենք կ'երթանք սակայն մեր իտէալը ձեզի կը թողունք որ իրականացնէք: Այդ իտէալը ներկայիս մեր գաղթականներու պատսպարման ու մանուկներու ազգային դաստիարակութեան հոգն է՝ որ ապագայ Հաճընի լինե՛լթէչլինելն է: Արդեօ՞ք 3րդ Պատգմ. ժողովը նիւթ չէ դարձուցած մեր գաղթականներու հարցը, որ բուն նպատակը պէտք էր ըլլար: Եւ ոչ մէկ խօսք այդ մասին: Երբ կ'ուզենք նոր Հաճըն մը շինել խորհ. երկրի մէջ եւ Հաճընցիները հոն հաւաքել, ինչո՞ւ կ'անտեսենք տարուէ տարի ծիւրող հայրենակիցներու վիճակը: Հաճընցին տնտեսապէս նեղն է, պանդխտութիւնը ձեռք առած կը դիմէ հեռաւոր Պրազիլիա, Արժանթին, ի խնդիր պատառ մը հացի: Ցաւալի է ըսել թէ շատ քիչեր գնահատեցին Պ. Կէրթմէնեանի հայրենասիրական ձեռնարկը որուն իրականացումով շատ մը դժբախտ Հաճընցիներ իրական փճացումէ պիտի փրկուին:

Պէտք չէ՞ որ բոլորս կող կողի նոյն ոգիով տոգորուած ջանանք բարոյապէս թէ նիւթապէս աջակցիլ սոյն ձեռնարկին, աւելի լայն սահմաններու մէջ:

3րդ Պատգմ. ժողովը պէտք է ըմբռնէ որ իրեն կազմը ապօրինի ըլլալով, հայրենակիցներու մեծագոյն եւ փորձառու տարրը հակառակ է այդ որոշման: Պէտք էր իր որոշումը տալէ առաջ կարծիքը հօշափէր մեր փորձառու տարրերուն քանի որ այս խնդիրը բոլոր Հաճընցիներուն կը վերաբերէր: Եթէ կայ իսկապէս հայրենասիրական գործ մը ներկայիս, օգնենք մեր թշուառ գաղթականներու ու հասցնենք համբաշխ բաղձութիւններ, որոնք ապագայ Հաճընի կորիզը պիտի կազմեն:

Փարիզի Ազգ. Հայր. Միութիւնը ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ պիտի առնէ: Մօտ ատենէն ամսաթերթ մը պիտի հիմնէ եւ խմբագրութեան պիտի կոչէ հանրածանօթ Հաճընցի հայրենակից մը որ հմուտ է ոչ միայն մեր սիրեցեալ Հաճընի, այլեւ ընդհ. Կիլիկիոյ հին եւ նոր պատմութեան:

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք բոլոր սրտցաւ Հաճընցիներու որ միեւնոյն տեսակէտը ունին, խակապէս մեր նահատակ եւ հերոսացած Հաճընի յիշատակը յարգելու համար, կազմել իրենց տեղին մէջ մասնաճիւղեր եւ գործի լծուելով, մեզ հետ յարաբերութեան մտնել:

Հասցէ.— Union Nat. des Compatriotes de Hadjin, 3 Rue Pali - Kao, Paris (20e):

Ի դիմաց փարիզի Հաճընի Ազգ. Հայր. Միութեան վարչութեան, ատենապետ՝ Մ. Գրաճեան, ատենադպիր՝ Ե. Ալրազեան:

ՉՈՐՍ ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ ԿԱՐՕՏ ԵՆ ԴՊՐՈՑԻ

Պուլկարիոյ Սթարա Զակորա, Նովա Զակորա, Եամպոլ եւ Այթոս քաղաքներու Թաղ. խորհուրդները կեդրոնական յանձնախումբ մը կազմած են առաջնորդ Ս. արք. Յովակիմեանի նախագահութեամբ, եւ ջերմեռանդ պաշտօն յանձնած են պ. Յարութիւն Արբճեանի, հանգանակութիւն կատարել Եւրոպայի մէջ, իրենց սեփական դպրոց եկեղեցիներն ունենալու համար:

Այս առթիւ մեզի յանձնուած է կոչ մը, զոր բախտաւորներու լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք.—

ԽՄԲ.

Պուլկարահայ գաղութին այն հատուածը որ 1922էն յետոյ ապաստանած է Պուլկարիա, նոր հայ համայնքներ կազմած է նաեւ Խասքովօ, Սթարա-Զակորա, Նովա-Զակորա, Եամպոլ եւ Այթոս քաղաքներուն մէջ: Այս համայնքները առաջին օրէն իսկ, իրենց Ս. եկեղեցիէն եւ Ազգային Վարժարանէն չզրկուելու համար, մէկ մէկ համեստ շէնքեր վարձած են:

Ասոնցմէ Խասքովօ, որ ներկայիս մօտ հարիւր հայ ընտանիք ունի, 1925ին յաջողած է միայն Պուլկարիոյ Հայերէն 80,000 ֆրանք հանգանակել եւ առանց պարտքի իր սեփական դրոց-եկեղեցիի շէնքը ունենալ:

Գաղթական ընտանիքները մեծ մասամբ բանուորներէ եւ մասամբ ալ հասարակ արհեստաւորներէ բաղկացած ըլլալով, չքաւոր վիճակի մը մէջ կը գտնուին: Շատերը արտասահման գտնուող իրենց ազգականներուն օժանդակութեամբ միայն կ'ապահովեն իրենց օրապահիկը:

Խասքովոյի յաջողութենէն խրախուսուելով, վերոյիշեալ միւս քաղաքներուն հայ գաղութները, զատ զատ, բացի Նովա-Զակորայէ, հանգանակութիւն ըրին քանի մը տարի առաջ Պուլկարիոյ մէջ, բայց, դժբախտաբար, մէկ կողմէ Պուլկարիոյ Հայոց տնտեսական աննախանձելի վիճակը եւ միւս կողմէ ժողովուրդին մեծամասնութեան կրկնակ գաղթերու ենթարկուած ըլլալը հանգանակութեանց յաջողութեան արգելք եղան եւ միայն անհրաժեշտ գումարին մէկ երրորդը հազիւ կարելի եղաւ հաւաքել: Այս կացութեան առջեւ, հարկ եղաւ լաւագոյն օրերու սպասել, սակայն դժբախտաբար այդ հեռանկարը օր ըստ օրէ խոյս տուաւ:

Այս չորս քաղաքները արդէն իրենց դպրոցն ու եկեղեցին կառավարելու համար հասոյթի ոչ մէկ եկամուտ ունին եւ առաւելապէս Գերման Բարեսիրաց Ընկերութեան եւ մասամբ ալ Հ. Բ. Ընկերութեան բարերար օժանդակութիւնները կը վայելեն: Այսու հանդերձ, ամէն տարի իրենց պիւտճէն բաց կ'ունենայ: Ամէնէն աւելի շէնքերու վարձքերն են որ կը նեղեն զիրենք:

Այսօր, աւելի քան երբեք, անյետաձգելի պահանջ է որ ասոնց բոլորն ալ ունենան իրենց դպրոց-եկեղեցիի սեփական շէնքը: Որովհետեւ կարելի չէ ամէնատեն դպրոցի եւ եկեղեցիի յարմար շէնքեր գտնել: Երբ, հազուագիւտ զուգադիպութեամբ մը կը գտնուին, կալուածատէրերը, նկատելով որ շէնքերը դպրոցի եւ եկեղեցիի համար պիտի գործածուին, տարապայման բարձր վարձքեր կը պահանջեն, ինչ որ արդէն հազար դժուարութեամբ ճարուած գումարներուն մեծագոյն մասը կը կլանէ:

Պարտք է մեզ, կատարել երախտագիտութեամբ, հոսյատնել թէ Պուլկարիոյ ազատ երկինքին տակ, Հայերը ամէն կերպով ազատ կ'ապրին: Ուրիշ ազգերու կարգին, անոնք, մասնաւորաբար ոչ միայն իրենց պաշտամունքին, լեզուին ու դաստիարակութեան տէրն են, այլեւ նոյնիսկ, այս մարզին մէջ, կառավարութեան բարեբար օժանդակութիւնը կը վայելեն:

Օգտուելով այս նպաստաւոր պայմաններէն, ամէն Հայու սիրտ անշուշտ պիտի բաղձար որ Հայերը, իրենց պատուաբեր դաստիարակութեամբը, արժանի դիրքերու տիրանան նաեւ Պուլկարիոյ մէջ:

Ահա թէ ինչո՞ւ Պուլկարիոյ հայութեան վերոյիշեալ քաղաքները այս օր նկատի առնելու ժամանակ, մարդը եւ ծախքը, միացեալ ճակատով կը պարտաւորուին կոչ ուղղել բաղդատաբար իրենցմէ աւելի տանելի պայմաններու մէջ ապրող Եւրոպայի հայութեան, գիտնալով հանդերձ թէ անոնք ալ ցնցուած են համաշխարհային տնտեսական տագնապէն:

Հետեւեալ պատկերը գաղափար մը կուտայ այս քաղաքներուն Հայոց թիւին եւ դպրոցի եւ եկեղեցիի համար մինչեւ հիմա հանգանակած եւ անձեռնմխելի պահած գումարներուն մասին.—

Սթարա-Զակորա քաղաքին մէջ 130 ընտանիք, 100 աշակերտ, 19,000 ֆր. պատրաստ դրամ: Նովա Զակորա՝ 90 ընտանիք, 65 աշակերտ, 5000 ֆր., Եամպոլ՝ 150 ընտանիք, 115 աշակերտ, 3000 ֆր., Այթոս՝ 100 ընտանիք, 70 աշակերտ:

ԾԱՆ.— Այթոս 18,000 ֆր. հանգանակած էր, սակայն վերջերս բախտը ունենալով լաւ եւ ընդարձակ գետնի մը վրայ հին շէնք մը գնելու, մօտ 36,000 ֆրանքի պարտքի մը տակ ինկաւ:

Հանգանակուած գումարները անմիջապէս պիտի յանձնուին Հ. Բ. Ը. Միութեան, իրենց նպատակին գործածուելու համար:

Պաշտօն ունիմ հրապարակաւ յայտնելու թէ այն բարերարները որ կը փափաքին այս չորս քաղաքներէն մէկուն կամ միւսին դպրոցին կամ եկեղեցիին շինութեան գործը ստանձնել, պայմանաւ որ իրենց փափաքած անունը տրուի անոնց, կրնան դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհ. տնօրէնութեան: Այս կարգի դիմումներ երախտագիտութեամբ պիտի ընդունուին:

Հ. ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՎՐԻԿԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք՝ երէկ յունուար 20ին վախճանած է Վիէննայի մէջ Գեր. Գրիգոր Գովրիկեան «Ընդհանրական Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան եւ Արքեպիսկոպոս Մծբնի»: Թաղումը կատարուեցաւ յունուար 27ին:

Գեր. Գովրիկեան ծնած է Կերլա Հայաքաղաքը 1841 մայիս 27ին: Մանուկ հասակին մտած է Մխիթարեան վանքը եւ եղած արդիւնաւոր անդամ նոյն Միաբանութեան:

1909 Յուլիս 19ին ընտրուեցաւ միաբանութեան ընդհանուր ժողովէն Ընդհանրական Աբբայ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան եւ քիչ յետոյ ձեռնադրուեցաւ տիտղոսաւոր արքեպիսկոպոս Մծբնի:

Իր երկարամեայ կեանքին մէջ գործած է դպրոցական, տպարանական, գրական եւ վարչական ասպարէզներու վրայ:

Առանձին ուշադրութիւն կը գրաւեն իր գրական գործունէութեան մէջ այն աշխատանքները որոնք նուիրուած են հունգարահայ գաղթականութեան պատմութեան: 1887ին հիմնուեցաւ իր նախաձեռնութեամբ Armenia հունգարերէն ամսաթերթը, որուն նպատակն էր արծարծել ազգային գիտակցութիւն հունգարահայ գաղթականութեան մէջ: Ուշագրաւ են մասնաւորապէս իր հետազօտութիւնները — նուիրուած այս հին հայ գաղթականութեան պատմութեան — որոնք լոյս տեսան 4 ստուար հատորներով 1894-1904 տարիներուն, ինչպէս այն բազմաթիւ մանր աշխատութիւնները, որոնք հրատարակուեցան Փիքաս եւ Յովհաննէս Անեցի ստորագրութեամբ Հանդէս Ամսօրեայի եւ Բազմավէպի մէջ, սկսեալ 80ական թուականէն:

Այս աշխատանքներու համար հաւաքած է իր նիւթերը հին դիւանական թուղթերէ, ճամբորդած քաղաքներ եւ գիւղեր, որոնք արժած են մեծ յոգնութիւն: Գովրիկեան պիտի մնայ անմահ իր այս աշխատանքներուն մէջ:

Նաեւ իրաքբայութիւնը եղաւ արդիւնաւոր իր միաբանութեան ու ազգին համար: Գովրիկեան առանձին ուշադրութիւնդարձուց ընդարձակելու Միաբանութեան դպրոցական հիմնարկութիւնները եւ ում տալու գրական գործունէութեան:

Դժբախտաբար համաշխարհային պատերազմը թոյլ չտուաւ հասնիլ լիովին այն ազգօգուտ նպատակներուն, ինչ չափով որ կը ձգտէր իր սիրտը:

ԿՐԻՖԸ

Գրած էինք թէ կրիփը համաճարակ դարձած է ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ գերմանիոյ մէջ: Աթէնքէն եւս կը հեռագրեն թէ կրիփի համաճարակ կայ երկրին մէջ, եւ Լենինկրատ հիւանդ պառկած է, Բարեբախտաբար կրիփը թեթեւ է Աթէնքի մէջ: Սպանիոյ մէջ եւս կրիփ ծագած է եւ Մատրիտի բնակչութեան հարիւրին 40ը վարակուած է: Մասնաւորաբար հանրակառքի պաշտօնէութիւնը:

[illegible]ԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (6)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

[illegible]միշտ հաւատք ներշնչելով ի[illegible] շրջապատին՝ մեր անպարտե[illegible]թեան առթիւ, իսկ նեղ շրջա[illegible]երու մէջ կրկին եւ կրկին [illegible]նդէին թէ ամէնէն դժբախտ [illegible]ին իրենք պիտի չլքէին իրենց [illegible]նական ժողովուրդը: Ու այս [illegible]ոքով եւ կամքով գերի [illegible]ին Թուրքին:

[illegible]տառն էր եւ տխուր նոր իրա[illegible]ւթիւնը: Նորհրատեան եւ բժ. [illegible]անճեան հնարաւորութիւն ու[illegible] պատելու եթէ միայն այդ [illegible]ւթեամբ մտածած եւ քիչ [illegible]խազգուշութիւն ձեռք ա[illegible]ըլլային: Անկախ իրենց անձ[illegible]նտեսակէտէն, սեպտ. 30ի խու[illegible] յետոյ քաղաքայինինքնավա[illegible]եան սրահին մէջ գումարուած [illegible]իները՝ առանձնապէս հրա[illegible]ած՝ իրենց գիրքերը լքող Դաշնակցականներուն հանդէպ գիրք ճշդելու՝ խորապէս ազդած էին անոնց դիւրազգած հոգիներուն վրայ: Անոնց համար պարզ էր, որ աւելի քաջոր էր եւ հեշտ մեռնիլ նոյնիսկ թշնամիի ձեռքով, քան թէ կարգ մը գործիչներու նման «պօյքօթ»ի ենթարկուիլ, իրենց տարիներու գաղափարակից ընկերներու կողմէ:

Շնորհիւ իր հետախուզական բաժնի եւ մեր թիկունքէն սիրայօժար տրուած օժանդակութեանը, Թուրք հրամանատարը մանրամասնօրէն ծանօթ էր մեր աչքի ինկած քաղաքական եւ կուսակցական գործիչներուն եւ ըստ այնմ ալ գիտցաւ վարուիլ այն բոլորին հետ, որ իր ձեռքն ինկան:

Նոյ. 1ի իր երկար թռուցիկէն անմիջապէս յետոյ, Գարապէքիր փաշան բանտէն ազատեց եւ պաշտօնի հրաւիրեց Նորհրատեանը եւ բժ. Գազանճեանը՝ առաջինը իբրեւ Նոր քաղաքագլխի «օգնական» եւ երկրորդը նոյն ատիճան, առողջապահական բաժնին մէջ:

Թուրք փաշան այդ չափով ալ չբաւականացաւ, առաջին օրերուն առանձին ճիգ թափեց իր «գնահատելները» համոզելու, թէ հայկական բանակի պարտութեամբ, մահուան վտանգը վերցուած էր ամէն մէկ Հայու համար: Եւ մոռնալով Դաշնակցականներու հասցէին ուղղուած իր թունոտ յայտարարութիւնը, պաշտօնի կոչած երկու Հայերուն միջոցով աշխատեցաւ հաւատք ներշնչել պահուըտած եւ դեռ ձեռք չինկածներուն որ գան եւ յանձնուին:

Ա՛լ առիթ չունեցայ անձամբ իրենց հետ խօսելու, բայց այն բոլոր հաւաստիքները որ զանազան միջոցներով մեզ հասան, այն խորին, տպաւորութիւնը տուին, թէ Նորհրատեան եւ բժ. Գազանճեան հաւատացե՞ր էին Գարապէքիրի «ազնիւ» խօսքին:

Օրուան խօսակցութեան նիւթը երբեմնի երկու պատասխանատու Հայերու բռնած դիրքն էր: Ո՛չ ոք մինչեւ այդ օրը մազաչափ կասկածած էր անոնց հայրենասիրութեան եւ մանաւանդ, հանրային խղճմտանքին: Ընդհանուր համոզում էր, թէ անոնց գերի մնալը ապացոյց էր իրենց ժողովրդասիրութեանը:

Միակ տարակոյսի աղբիւրը այն է թէ, մի գուցէ Նորհրատեան եւ բժ. Գազանճեան, մահուան սպառնալիքի տակ ընկճուած թուլցած էին: Բայց, այդ կասկածն ալ անհաւատալի կը համարէր:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

մար: Քէմալ Ատանայէն վերջ Մալաթիա-Ձէվգի Փաշա գիծին պիտի հետեւի եւ ճամբորդութիւնը պիտի երկարէ մինչեւ Էլազիզ:

Մ. Քէմալի առաջին ճամբորդութեան իբր հետեւանք, Ներքին գործավարութիւնը նոր օրինագծեր կը պատրաստէ: Ասոնց կարգին կը գտնուին կուսակալներու իրաւասութեանց ընդարձակման եւ ընդհ. քննչութեան օրինագիծերը: Այս օրինագիծերը գործավարներու խորհուրդին մէջ քննուելէ վերջ պիտի քննուին նաեւ Խալքի երեսփ. հատուածին կողմէ:

Կարմիր Անաստուածները կը գործեն

Խորհր. Միութեան Թղթատարական եւ հեռագրական գործավարութիւնն ու Անաստուածներու միութիւնը համաձայնութեան եկան անթելի գործածութեան մասին: Անաստուածներու միութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ կանոնաւոր կերպով հակակրօնական քարոզչութեան յայտագրեր պատրաստել եւ հսկել որ անոնք անթելի միջոցով տարածուին ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, Լենինկրատի, Խարքովի, Մինսքի, Թիֆլիզի կեդրոններէն:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիա կը շարունակէ Յեալ խռովայոյզ վիճակի մէջ: Ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներու դիմած է Մատրիտի մէջ, արգիլելու համար հաւանական խառնակութիւնները: Երեկոյեան ժամը 7էն սկսեալ, հետեւակ եւ ձիաւոր ոստիկաններ խումբ խումբ կը հսկեն քաղքին կեդրոնական վայրերը: Իսկ գլխաւոր պողոտաներու տանող փողոցները խիստ հսկողութեան տակ առնուած են: Արուարձաններու հսկողութիւնը յանձնուած է քաղաքային պահակներու:

Այս խիստ միջոցներու գործադրութիւնը կը վերագրուի համալսարանական շրջանակներու մէջ տիրող գրգռութեան:

Համալսարանի ուսանողները յայտարարած են դասադուլ որ հետզհետէ կը տարածուի նաեւ գաւառի վարժարանները: Շատ տեղերու մէջ ուսանողները ցոյցեր կատարած են:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի: Օրակարգ՝ կոմիտէի զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր,

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան): Ժամը 9.30 — 10.15, Պատմութիւն նախայեղափոխական շարժման (ընկ. Տ. Թաղօեան):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84՝ Րիւ Շար. Սալօն Շարի մէջ:

Կը ներկայացուի՝ **ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ**

Ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու:

Գ ի ն ե ր ը՝ ժ ո ղ ո վ ր դ ա կ ա ն

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ,

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Վ. ՁՈՒԼՀԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որպէս պետական գործօն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ (182 Bld. Madeleine)

Կը խօսի՝ Ա. Ա Բ Ո Յ Ե Ա Ն

Նիւթ՝ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՏՈՐՔ» Մարզական միութեան կողմէ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մէթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մաս նաւոր սրահի մէջ, 8 հոգինոց ճազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Պ. Կարմիրեանի: Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ լէ Կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Յ. Խաչատուրեանի բնակարանը, ներկայանալ անդամատետրով եւ փակել առկախ մնացած հաշիւները:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 11 Rne Dunoir: Lyon, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները,

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Պ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով Սայաթ Նովայի սիրոյ երգերուն մասին, մէկ ժամ սինէմա: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահը, կը հրաւիրուին բոլոր սեբաստահայերը, Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Օրակարգ՝ հաշուետւութիւն,

Հ. Մ. Ը, Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի շըրջանի բոլոր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտները եւ համակիրները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple, Ռոստոմի գրադարանի սրահը:

ՏԵՍԻՆԻ Տարօն Տուրուբերանի միութեան պարգեւները շահեցան հետեւեալ թիւերը 503՝ հոտաւէտ իւղ, 417՝ հաւ, 304՝ նապաստակ, 564՝ օճառ եւ արծան, 140՝ արդուկ, 484՝ նկար եւ արծան, 314՝ զմելի, 539՝ գուլպայ, 172՝ հովանոց, 403՝ ժամացոյց, 192՝ պայուսակ: Պարգեւները ստանալու համար դիմել՝ անձամբ կամ նամակով A. Tanielianի, 26 Rue Arago, (Décines, Isère):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ուրֆացի Գէորգ Տէր Աստուրեան կը փնտռէ Ազգէհիրի Պէլէտիէ ուստա պաշիի զաւակները Զարեհ, Սեդրակ եւ տիկին Կուլիայ եւ իր զաւակը Սարգիս: Երկու տարի առաջ միասին կը գտնուէինք Յունաստան:

Իմացնել՝ Կարապետ Հագոպեանի, 39 Rue de Ance, Villefranche S)Saône, Rhône. France.

— Կը փնտռուի կարնեցի լումայափոխ Աստուր աղայի որդին Յարութիւն Սարաֆեան, իմացնել՝ Փափազեանի, 4 Rue Beaudélique, Paris (18).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԿԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

30 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1481

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[Ե]ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ՃՐԱԳ ՄԸ ԱՒԵԼԻ

Այլասերման դէմ յարդարուած ճակատին ամէնէն զօրաւոր թումբը պիտի կազմէ, անշուշտ, դպրոցական ցանցը:

Այստեղ ալ, մեր առաջադրութիւնները կը զարնուին ամե[...]ի խոչընդոտներու: Մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ, [...]եր տաշեղներու պէս կը ծփանք համայնակուլ յորձանքին [ե]րեսը:

Բայց եւ այնպէս, պիտի դիմադրենք ու պիտի դիմանանք: [Պ]իտի փորձենք անկարելին իսկ, նուազագոյն կորուստով ա[զ]ատելու համար:

Ամերիկայի մէջ, թէեւ բաւական ուշ, արդէն սկսած են [լո]ւրջօրէն մտածել նոր սերունդի հայեցի կրթութեան, բանք՝ [...]այացման մասին: Տեղ տեղ կան դպրոցներ: կամ հայերէնի եւ [պ]ատմութեան դասախօսութիւններ կ'ըլլան կուսակցական [ա]կումբներու մէջ: Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը ստանձնած է [մ]եծ հոգ մը՝ այս ճամբուն վրայ:

Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, օրը օրին կ'արձանագրենք ամէ[ն]էն խոնարհ ձեռնարկներն ալ: Ինչո՞ւ ծածկել.— փարթամ [կ]եդրոններէն աւելի, համեստ գաղութներն են որ սրտանց կ'աշ[խ]ատին փրկել կարելին: Փարիզը միշտ կը մնայ մեռեալ կէտի [վ]րայ: Մարսէյլը այս տարի չունեցաւ դպրոց, յարմար շէնք [մ]ը չգտնելով, եւ հիմա զբաղած է հանգանակութեամբ, տուն [մ]ը գնելու համար: Լիոնը՝ իր անհոգութեամբ Պերլինի փոքր [գ]աղութէն ալ վար կը մնայ: Իսկ ընդհակառակն Մարսէյլի ար[ո]ւարձանները յարատեւօրէն վառ կը պահեն իրենց ճրագները, [ձ]եռք ձեռքի տալով: Նոյնպէս՝ ուրիշ համեստ վայրեր: Կա՛մ կը [...]ուրգուրան եղածին վրայ, եւ կամ հանգանակութիւններ կը [կ]ատարեն ծաղկոց մը բանալու համար (Ռօան եւն.):

Ամբողջական աշխատանքի պատկերը նորէն կը ներկայա[ց]նեն միւս գաղութները, անոնք որ հեռու են լոյս քաղաքնե[ր]էն, — Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Եգիպ[տ]ոս, Միջագետք, Պարսկաստան: Դպրոց ունինք այս գաղութ[ն]երուն գրեթէ բոլոր քաղաքներուն, եւ շատ մըն ալ գիւղերու [մ]էջ: Հազարաւոր մանուկներ կը կրթուին հայկական շունչով:

Բայց, քանի՞ հոգի գիտեն թէ ինչպիսի պայմաններու մէջ [կ]ը պահուին այդ հաստատութիւնները...

Բացի մեծափոր Եգիպտոսէն եւ համեմատաբար բախտա[ւ]որ Ռումանիայէն, միւս գաղութներու իւրաքանչիւր քա[ղ]աքն ու գիւղն ունի իր ողբերգութիւնը:

Պուլկարիայէն՝ դեռ երէկ հրատարակեցինք օգնութեան [կ]ոչ մը՝ չորս համեստ քաղաքներու համար, — Սթարա Զակո[ր]ա, Նովա Զակորա, Եամպոլ, Այթոս,— համագումար 375 ա[շ]ակերտ, որոնք ուսում կ'առնեն պատահական, վարձու շէն[ք]երու մէջ:

Յունաստանի մասին խօսեցանք զանազան առիթներով եւ [պ]իտի խօսինք տակաւին: Սուրիան ամբողջ պատմութիւն մըն է որ կը պահանջէ առանձին ուսումնասիրութիւն եւ ուշադրու[թ]իւն: Միջագետքը՝ շատ հեռու ըլլալով, հազիւ կը համարձակի [ճ]իչեր արձակել: Իսկ Պարսկաստանի կեդրոն քաղաք[...]ներէն դուրս, գիտենք առնուազն 87 գիւղեր, որոնք հազիւ 1500 աշակերտի կրթութեան համար նախնական միջոցներ կրցեր են գտնել: Բայց նոյնքան եւ աւելի թիւով դպրոցական [...]ողաքներ փողոցները կը թափառին կամ կանուխէն գործի կը [լ]ծուին: Նոյն պատկերը՝ յիշուած բոլոր վայրերուն մէջ: Եթէ [ո]չ կէս առ կէս, գոնէ հարիւրին 40 դպրոցի երես չի տեսներ դպրոցական սերունդը:

Կարելի՞ է բարեփոխել այս պատկերը, մեր այս անիշխանական, անկերպարան կացութեան մէջ:

Աւելի որոշ եւ համառօտ խօսելով — կարելի՞ է դպրոցներ բանալ կարօտ վայրերու մէջ, կամ շէնք շինել, կամ փակումէ փրկել արիւն-քրտինքով պահուած կրթարաններ:

Անշուշտ ոչ: Մարդիկ պոռալով-ճչալով, դուռնէ դուռ պտտելով, երբեմն կը յաջողին գլուխ հանել այս կամ այն ձեռնարկը, ապահովել նպաստ մը: Իսկ բուն թշուառութիւնը կը մնայ անդարման:

Ահաւասիկ աշխատանքի ճակատ մը, որ կրնայ խորապէս ոգեւորել բոլոր սրտցաւ եւ ընդունակ տարրերը, Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա:

Մենք տարիներով շեշտեցինք նոր Միացեալ-Ազգանուէրի մը անհրաժեշտութիւնը. բայց ամէն ինչ մնաց թուղթի վրայ: Եգիպտոսը, միայն, իր «Համազգային»ով, բացաւ լուսաւոր ճամբայ մը: Բայց անոր միջոցները, ամբողջովին հիմնուած [...]ափ մը քաղաքացիներու զոհողութեան վրայ, հազիւ կրցան հիմը դնել Պէյրութի Ճեմարանին եւ տարրական դպրոցի մը: Միայն Ճեմարանը, ինքնին, խոշոր բեռ մըն է:

Իբրեւ հիմնական մաս մեր այսպէս կոչած հնգամեայ ծրագրին, մենք նորէն կը դնենք համազգային լայնատարած, հաստատախարիսխ եւ նիւթապէս ամուր կազմակերպութեան մը խնդիրը:

Ա՛յդ է միակ ելքը, ներկայ պարագաներուն մէջ: Մանաւանդ երբ չունինք ո՛ր եւ է կեդրոնական իշխանութիւն, որ ստանձնէր գաղութներու նոր սերունդին փրկութեան հոգը:

Եթէ կարելի ըլլար երկուքը մէկ ունենալ, անշուշտ հրաշքներ պիտի սպասէինք:

Միշտ ճրագ մը աւելի,— ահա մեր միւս նշանախօսքը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ԳԻՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ

«Լա Թիւրքի Լիպէրալ»ի մէջ Ճէվատ Րիֆաթ, խօսելով երկրի տնտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին կը գրէ.

— «Թէեւ այս տարուան պիւտճէն տասնեակ մը միլիոն ոսկի զեղչուած է, սակայն եւ այնպէս ելքի բաժնին մէջ նախատեսուած 190-200 միլիոն ոսկիի գումարն ալ հարկատուներու կարողութենէն բարձր է: դրամական տագնապը որ հետզհետէ կ'աւելնայ, այսօր իր գագաթնակէտին հասած է:

Անոնք որ կը փորձեն իբրեւ օրինակ ցոյց տալ մեզի եւրոպայի եւ Ամերիկայի այն երկիրները, որոնք տնտեսական տագնապ մը կ'անցնեն այս պահուս, կը մոռնան թէ այդ երկիրներու տագնապը յառաջ եկած է պահեստի դրամներու առատութեան եւ ճարտարական գերարտադրութեան պատճառաւ:

Թուրքիոյ մէջ շրջաբերութեան դրուած թղթադրամին գումարը հազիւ 150 միլիոն ոսկիի կը հասնի: Եթէ այս գումարէն հանենք դրամատուններու մօտ եւ«բուրդէ գուլպաներու» մէջ պահուած դրամները, կարելի է եզրակացնել թէ, այդ պայմաններուն տակ, հարկատուներ ինչպիսի դժուարութեանց կ'ենթարկուին, բաւարարելու համար պետական պիւտճէին պահանջները այսպիսի անձուկ միջոցներով:

Միւս կողմէ, դրամատուները ամէն տեսակ վարկ դադրեցուցած ըլլալով, երկրին տնտեսական եւ առեւտրական շարժումը անդամալուծուած կը մնայ: Նոյնիսկ պահ մը ընդունելով թէ, այդ վարկը դադրեցուցուած չըլլար, դարձեալ պիւտճէին նախատեսած ելքի գումարը համեմատական չպիտի ըլլար, շրջաբերութեան մէջ գտնուող թղթադրամին հետ:»

Յօդուածագիրը ապա բաղդատութիւնը կ'ընէ այժմու եւ երբեմնի տնտեսական եւ ելմտական կացութեան, ուր առեւտրականները մեծ վարկեր կը ստանային, նուազ մաքսատուրքեր կը վճարէին եւ իրենց արկղներուն մէջ միշտ պահեստի դրամ կը գտնուէր: Եւ եզրակացնելով կ'ըսէ.

«Ուրեմն նկատի առնելով տիրող այս պայմանները, պէտք է որ որոշուելիք պիւտճէն աւելի չըլլայ, շրջաբերութեան մէջ գտնուող 150 միլիոն ոսկի թղթադրամէն, թէեւ նոյնիսկ այդ պարագային, տակաւին կացութիւնը փրկուած չըլլար:

Մուտքի բաժնին մէջ արձանագրուած գումարները կարենալ իրականացնելու համար, *ի գին ամէն բանի պէտք է օտար դրամ մտցնենք երկրին մէջ եւ աշխատինք մեր արտածումներուն համար հրապարակներ ապահովել:*

Եւ մինչեւ որ այս արդիւնքին հասնինք, պէտք է կարելի եղածին չափ սեղմենք ծախքերու բաժինը, շռայլութիւններէ խուսափինք եւ զեղչենք բարձր պաշտօնատարներու այնքան առատաձեռնօրէն վճարուած թոշակները, այսպէսով գոնէ մասամբ թեթեւցնելու համար խեղճ հարկատուներու ծանր բեռը:»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

Վարչապետ Պ. Փիէր Լավալ եւ իր նորակազմ դահլիճը արդէն ձեռնարկեր են գործի, եւ այսօր իսկ կը ներկայանան Երեսփ. Ժողովին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Քանի՞ հոգի են մահապարտները

Համաձայն զանազան աղբիւրներէ առնուած լուրերու, երէկ եւ առջի օր գրեր էինք թէ Մենէմէնի պատերազմական ատեանին դատախազը պահանջած է 3 կամ 10 անձերու մահապատժումը: Վերջին լուրերու համաձայն, դատախազը պահանջած է մահապատիժ 60 հոգիի դէմ, բանտարկութիւն 43 անձերու դէմ եւ 5 կիներու անպարտութիւնը:

Իսկ Պոլսէն տրուած լուրերը կը հաստատեն նոր ձերբակալումները Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ:

Պատերազմական ատեանը, լսելէ յետոյ խօստովանութիւններ եւ վկայութիւններ, կը վերապահէ իր վճռին յայտարարումը:

Ատանայի մէջ ձերբակալուած է Հաճի Իլիա,Շէյխ Իւլ Իսլամին նախկին խորհրդականներէն, քաղաքական նպատակներով՝ ժողովուրդին կրօնական զգացումները գրգռած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Թուրքիա, Ռուսիա եւ Համեւրոպա

ՊԵԼԿՐԱՏ, 28 յունուար.—Ընկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, Թուրք կառավարութիւնը որոշած է ընդունիլ Ազգերու Դաշնակցութեան հրաւէրը եւ ներկայանալ Համեւրոպայի յանձնախումբին մայիսեան նիստին: Թուրք պատգամաւորութեան գլուխը պիտի գտնուի արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի:

Թուրք քաղաքական շրջանակներուն մէջ, այն կարծիքը կը տիրէ թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի հետեւի Թուրքիոյ օրինակին: Սակայն բոլշեւիկեան մամուլը պահանջ կը դնէ որ Ռուսիա չընդունի Համեւրոպայի յանձնախումբին հրաւէրը:

Թուրքը մարդկութեան ուսուցիչ

Մուսթաֆա Քէմալ որ քննական նոր ճամբորդութեան մը ելած է, Իզմիրի Խալք կուսակցութեան ժողովին մէջ ճառելով՝ իր կուսակցութիւնը յայտարարած է գեր-կուսակցութիւն.

— Վա՜յ անոնց որ չեն ուզեր մեզ հետեւիլ, ըսած է: Մենք վըստահ ենք թէ պիտի հասնինք մեր հետապնդած նպատակին: Եթէ օրէնքները անբաւական են, պիտի փոխենք: Եթէ հարկ ըլլայ, ամէն բանէ վեր պիտի կենանք՝ հասնելու համար մեր նպատակին:

«Տնտեսական մարզին մէջ, ուզուած յաջողութիւնը չունեցանք, բայց այդ չի փաստեր մեր տկարութիւնը: Թուրք ժողովուրդը ամէնէն առաջ աշխարհի սորվեցուց երկրագործութիւն եւ ճարտարարուեստ: Մարդկութեան դաստիարակն եղաւ, ճշմարիտ գիտնականները համոզուած ենատոր: Այդ արդէն՝ ազգին հանդէպ պարտաւորութիւն մը կը դնէ մեր վրայ եւ այդ պարտքը կը կայանայ այս ժողովուրդը տնտեսական զարգացման ճամբուն վրայ առաջնորդելուն մէջ»:

Ի հարկէ, այս գեր-կուսակցական խօսքերը ընդունուեցան յիմարական խանդավառութեամբ:

ԼՈՒՐԵՐ ԽՈՐՀՐԴ. ՍԻՈՒԹԵՆԷՆ

Հակակրօնական պայքար

Մոսկուայի մէջ հրատարակուող «Անաստուած» թերթը՝ պաշտօնաթերթ անաստուածներու միութեան, շատ խիստ յօդուածի մը մէջ կը մեղադրէ բազմաթիւ ուսուցիչներ եւ ուսանողներ թէ ջերմեռանդ հաւատացեալներ են: Շատերու կարգին կը մատնանշէ Մոսկուայի համալսարանին մէկ ուսուցիչը որ կը նախագահէ բարեպաշտներու միութեան մը, ուրիշ մը որ առանց աւետարանը ծոցը կրելու, դուրս չելլեր եւ յետոյ ուսանողներ որոնք յայտարարած են թէ «Պէտք է վերջապէս բանի մը հաւատալ»:

Պայքար ծուլութեան դէմ

Ըստ բոլշեւիկեան «Բրաւնայա Կազէթա»յի ահա թէ ինչպէս Փեթրոկրատի մէկ գործարանը լուծած է ծուլութեան դէմ պայքարի հարցը: Ծոյլ գործաւորներուն վարձքերը կը վճարուին մասնաւոր սնտուկներու կողմէ որոնց վրայ արձանագրուած է «Տիղոսաւոր ծոյլերու համար», հոն արձանագրուած է նաեւ ցանկը անոնց որոնք հոն դիմելու են իրենց վարձքերը ստանալու համար: Ատկից զատ, անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը ստանայ վկայագիր մը, ուր պարսաւ արձանագրուած է իր վարձքին համար: Վկայագրին վրայ փակցուած է ենթակային լուսանկարը:

Թերթը կը յայտնէ թէ այս միջոցը շատ լաւ արդիւնքներ տուած է:

Օդանաւերու շինութիւն

Մոսկուայէն կը գրեն Պերլինի թերթերուն թէ այս վերջերս, կառավարութիւնը սկսած է 3 դեկաւոր օդանաւերու շինութեան, Ցէփլինի յատակագծին վրայ, 2500, 7000 եւ 20000 խորանարդ մեթրնոց: Առաջին երկուքը պիտի վերջանան այս տարի, երկրորդը 1932ի գարնան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԸ

Ցակաւին ստոյգ կերպով յայտնի չէ թէ ինչ է պատերազմական ատեանի վճիռը:

Կարգ մը թերթեր գրած են թէ տրուելիք վճիռները դատական իշխանութեան կողմէ պիտի քննուին. Լուրը սխալ է: Պատերազմական Ատեանին վճիռները պիտի վաւերացուին պաշարման վիճակի ընդհ. հրամանատար Ֆախրէտտին փաշայի կողմէ: Եթէ այս վճիռներուն մէջ մահավճիռներ գտնուին, Ազգ. Ժողովի վաւերացման պիտի ենթարկուին անոնք:

Ընդհանուր դատախազութեան ամբաստանագիրը երկար է. ամբաստանեալներուն յանցանքները անձնապէս կը ճշդուին եւ անոնց համաձայն պատիժ կը պահանջուի. 100 ամբաստանեալներու դատավարութիւնը աւարտած է. դէպքին գլխաւոր հեղինակ նկատուած են Տէրվիշ Մեհմէտ Էմին, Նալընճը Հասան, Քիւչիւք Հասան, Շէյխ Էսատ, Թապուր իմամը Իպրահիմ, Սաֆֆէթ հօճա եւ ուրիշներ, որոնց կարգին կը գտնուին Մանիսայի եւ Հօրօզքէօյի մէջ ժողով գումարողները, Շէյխ Էսատ եւ Ալի:

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զանազան տեղերէ նոր ձերբակալուածներ կը ղրկուին Մենէմէն: Մինչեւ հիմա ձերբակալուած կիները 24 հոգի են:

Իքիչէշմէլիքի քալաֆաթ մըզկիթին իմամ Հաֆըզ Էօմէր Էֆէնտի ձերբակալուած եւ Մենէմէն տարուած է. ցիշեալը ժամանակին օգնած է Շէյխ Էսատի կողմէ Իզմիր ղրկուած մարդոց:

Իզմիրի Տէյիրմէնտաղը թաղին մէջ կարգ մը տուներ խուզարկուած են: Այնաճը Էմինէ անուն կին մը հարցաքննուած է: Այս կնոջ հարցուած է թէ Շէյխ Սայիտի ընկերներէն որո՞նց տուները գացած մնացած է:

Պալըքէսէրէն երկու հօճա եւ Ուրլայի Տէնիզլի գիւղէն պրուսացի Հիւսնիւ հօճա ձեռնակապով Մենէմէն բերուեցան:

*** Մենէմէնի ոստիկանութիւնը մինչեւ հիմա 750 ճամբորդութեան արտօնագիր տուած է. 100 հոգի առանց արտօնութեան ճամբորդած ըլլալով ձերբակալուած եւ պատերազմական ատեանին յանձնուած են:

*** Ճումա Օվայի Պուլկուրճու գիւղին մէջ յանցանքի վրայ ձերբակալուած են Շէյխ Տէտէ եւ կօշկակար Մուսթաֆա որոնք բազմաթիւ գիւղացիներ եւ կիներ հաւաքած, գրգըլպաշական արարողութիւններ կը կատարէին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ԹԻՐԱՆԱ, 28 Յունուար.— Առտուն ժամը 7ին, Քորիցայի մէջ ուժգին երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ: Անկից վերջ, զգալի եղան նաեւ երեք թեթեւ ցնցումներ: Բազմաթիւ բնակարաններ վնասուեցան: 600ի չափ տուներ անբնակելի դարձած են: Ռումանական եկեղեցին քանդուեցաւ: Երեք մեռեալ եւ երեք վիրաւորներ կան: Քաղաքին ելեկտրական եւ հեռաձայնական կազմածները աւրուած են:

ՅՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԵՒ ԿՐԻՓԸ

Ամբողջ Յունաստանի մէջ կրիփը մեծ աւեր կը գործէ, թէև մեռնողներու թիւը այնքան բարձր չէ: Ծերակոյտի եւ Երեսփոխան. ժողովի անդամներէն շատերը բռնուած են: Այս պատճառով Խորհրդարանի նիստերը առժամաբար դադրած են:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Եւրոպական երկիրներուն մէջ ամէնէն աւելի Անգլիան է որ կը տուայտի անգործութեան տագնապէն։ Գրեթէ պատերազմէն ի վեր, Անգլիոյ յաջորդական դահլիճներուն գլխաւոր մտահոգութիւնն եղած է անգործութիւնը որ մեծ անդրադարձումներ ունեցած է անոր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ եւ հակառակ այլազան ձեռնարկներու, եւ բուռն ճիգերու, տագնապը փոխանակ մեղմանալու, հետզհետէ սաստկացած է, եւ բարուոքման որեւէ ազդանշան ցոյց չի տար։

Անգործութիւնը, իբր ընկերային յամառ չարիք, 10 տարիներու պարմութիւն ունի արդէն եւ նոյնիսկ այն ատեն (1928-29) երբ զանազան երկիրներ, մասնաւորաբար Ամերիկա եւ Ֆրանսա, գործերու առատութեան եւ բարգաւաճման շրջան մը կը բոլորէին, Անգլիա ստիպուած էր կերակրել 1 միլիոն անգործներ։ Այսօր, այդ թիւը բարձրացած է արդէն 2 միլիոն 600,000ի։

Պէտք չէ սակայն ընդունիլ թէ այս թիւը կը ներկայացնէ հսկայ բանակ մը մարդոց, որոնք օրն ի բուն կը թափառին աշխատանոցէ աշխատանոց եւ ոչինչ կը գտնեն ճանելու։ Պէտք է զանազանութիւն մը մտցնել։ Կան գործաւորներ որոնք իրենց արհեստին եւ ընդունակութեան իսկ բերումով, կը ներկայացնեն մասնակի գործազրկութիւն, կ'աշխատին ընդհատուած ժամերով եւ շաբաթական մէկ քանի օր եւ կամ այդ իսկ պատճառով, բնաւ գործ չեն գտներ։ Կայ անարհեստ աշխատաւորներու դասակարգ մը, որուն համար կարելի է ըսել թէ պատահաբար կ'աշխատի, այսինքն ոեւէ գործ ընելու տրամադիր ըլլալով մէկտեղ, անգործներու վիճակագրութիւնը լրացած օրն իսկ, աշխատանքէ կը զրկուին եւ կը մտնեն բանակին մէջ։

Կատարուած խիստ քննութեան իբր եզրակացութիւն կարելի է ըսել թէ ներկայ անգործներու 35 առ հարիւրը միայն բացարձակապէս անկարող են որեւէ գործ գտնել ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ, թուլութեան հետեւանքով։

Իսկ բուն անգործներու թիւը երեւան հանելու համար, համաձայն կարգ մը մասնագէտներու պէտք է զեղչել 400,000 անձեր որոնք աշխատանքի անընդունակ ըլլալով, պէտք է որ արդէն, գործերու ամէնէն առատ շրջանին իսկ հանգստեան թոշակ, կամ ամսական կանոնաւոր նպաստ ստանային։ Պէտք է զեղչել նաեւ 500,000ի մօտ աղջիկներ կամ երիտասարդ կիներ, որոնք ընտանիքներու մէջ ծառայութիւն կ'ընէին եւ սակայն այսօր անգործ կը նկատուին ու նպաստ կը ստանան։

Բուն իսկ տնտեսական համատարած տագնապին հետեւանքով Անգլիոյ մէջ ուրեմն անգործներու թիւը համեմատական պէտք է նկատել բնակչութեան թիւի աճման։ Իրօք, ամբողջ աշխարհի մէջ, բնակչութեան թուական աճումը կարգ մը տնտեսագէտներ կը նկատեն տագնապին տեւականացման ազդակներէն մէկը։ Հակառակ ընդհ. պատերազմին զոհուած միլիոնաւոր բազմութիւններու, 1914էն ի վեր, Անգլիոյ բնակչութիւնն աւելցած է 5 միլիոն հոգիով եւ այսօր, Անգլիոյ ամէն մէկ քառակուսի մղոն տարածութեան կ'իյնայ 700 բնակիչ։

Պատերազմէն առաջ, արտագաղթը կը կազմէր տեղական անգործութեան դէմ ապահովութիւն մը։ Տարեկան մօտ 100 հազար մարդ կ'արտածէր Անգլիա դէպի Քանատա եւ Աւստրալիա, իսկ պատերազմէն յետոյ, այդ թիւն իջած է 20—27000ի։

Սակայն, երբ անգործութեան տեւականացման ազդակ, բնակչութեան թիւի աճումը, այնքան ճիշդ չի թուիր ըլլալ, եթէ հարցը քննել պէտք ըլլայ համաշխարհային ծաւալով. ճիշդ է այն երկիրներուն համար, որոնք զուրկ են իրենց բնակչութեան պահանջներուն գոհացման անհրաժեշտ բնական ու արհեստական միջոցներէն։

Բնակչութեան կապուած պատճառներու քննութեան ատեն, պէտք է նկատի առնել նաեւ սպառողներու անհատական պէտքերն ու փափաքները, կը գրէ Անգլիոյ տագնապը քննող յօդուածագիր մը։ Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ հոգեբանական ընդհանուր երեւոյթ մը, որ նիւթական վիճակի անհամեմատ կենցաղ վարելու ձգտումն է։ Ընդհ. պատերազմէն յետոյ, որքան քաղաքներու բազմազուրկ ժողովուրդները, նոյնքան եւ ռազմադաշտերու տառապած բանակները, խաղաղութեան կեանքին վերադարձած վայրկեանին, ձոխութեան, հանգստաւէտ կեանքի կարօտներով։ Երեւոյթ որուն դէմ խրատ ու կառավարական խստութիւններ անզօր էին գործել անշուշտ, ընդհակառակն, գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, կառավարութիւնները ջանացին գոհացում տալ ժողովուրդին այդ հասկնալի եւ արդար ձգտումին։ Վերջերս, Անգլիոյ Ազատական կուսակցութիւնը յայտարարութեամբ մը կը հաստատէր թէ, ղեկավար շրջանակները կը ջանան ապահովել ապրուստի շատ աւելի բարձր մակարդակ մը, քան ինչ որ թոյլ չեն տար անգլիացի ժողովուրդին ո՛չ ուժը, ոչ կարողութիւնը։ Այս երկիրն ուրեմն իր միջոցներէն վեր կեանք կը վարէ, ինչ որ իր ներկայ պայմաններուն մէջ, կը պարտադրէ չափազանց ծախքերու խիստ կրճատում մը։

Այստեղ է որ երեւան կուգայ անգլիական տագնապին ամէնէն զգայուն կէտը, արտադրութեան գիներու բարձրացումը, որ կը խափանէ արտածումը։ Բոլոր երկիրներէն աւելի, իր ներքին կազմին իսկ հետեւանքով, կը գրէ յօդուածագիր մը, Անգլիա պարտաւոր է արտածել իր երկրին ճարտարարուեստական արտադրութիւնները, կարենալ վճարելու համար եւ նախանիւթի եւ պարէնի գնումները։ Արդ արագ ակնարկ մը ցոյց կուտայ թէ ամէնէն աւելի արտածման մէջ է որ անգործութիւն կը նշմարուի, հիւսկեղէնի մէջ հարիւրին 144, հանքածուխ հարիւրին 49, երկաթ եւ պողպատ հարիւրին 60, մեքենաներ հարիւրին 89, քիմիական արտադրութիւններ հարիւրին 92։

Հասկնալի է ուրեմն թէ անգործութեան տեղական ազդակները սաստկացած են նաեւ ընդհ. տագնապի հետեւանքով։

Իսկ անգործութեան դէմ, կառավարութեան ձեռք առած միջոցները ծառայած են միմիայն նուազեցնելու թշուառութիւնը։ 1930 յուլիսի օրէնքով, անգործներու կը տրուի շաբաթական 17 շիլին, առաւել 7 շիլին ընտանիքի իւրաքանչիւր չափահաս անդամի։

Այնպէս որ նպաստներու տարեկան գումարը միջին կը յանգի 107 միլիոն շիլինի, որուն 77 միլիոնը կը ծանրանայ հարկատուներուն, 16 միլիոնը գործատէրերուն եւ 14 միլիոնը աշխատաւորներուն վրայ։ Եւ այսպէս, տարեկան 40 միլիոնի բաց մը կը գոյանայ անգործներու սնտուկին հաշւոյն։ Իսկ այս բոլոր գումարները կուգան աւելի սղել արտադրութեան գիները։

Ցարդ կատարուած ճիգերու սնանկութիւնը՝ գագաղին ուժգնութեան ու յամառութեան առջեւ, ցոյց կուտան թէ Անգլիոյ տնտեսութիւնը կը գտնուի յոռի ու շրջանակի մը մէջ, որուն դէմ տեղական, սահմանափակ միջոցները որքան ալ ազդու ըլլան, չպիտի կրնան զայն փրկել, առանց միջազգային ձեռնարկներու։

Մ. ԱՐՍԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Համաշխարհային պատերազմը եւ նրան յաջորդող եռամեայ քաղաքացիական անխնայ կռիւները խսպառ քայքայեցին Ռուսաստանի տնտեսութիւնը եւ բոլշեւիկները կանգնեցին կոտրած դաշտի առաջ։

Այս բանից տուժեցին ռուս ժողովուրդը եւ հաւասարապէս այն փոքր ու տկար ժողովուրդները, որոնք բռնի լծուած են ռուսական միջնադարեան սայլին։

Սովն ու համաճարակները տիրականօրէն իշխում են այդ երկրում եւ դարձել են բնական երեւոյթներ։ Բոլշեւիկները ամէն կերպ աշխատեցին բնականոն յարաբերութիւն հաստատել դրամատիրական երկիրների հետ, բայց վերջիններից շատ քիչերը հաւանեցին նրանց ճանաչել իբրեւ Ռուսաստանի օրինական իշխանութիւն։

Մեծամասնականները չեղեալ հռչակեցին Ռուսաստանի պարտքը եւ միաժամանակ պարտատէրների դռները բախեցին, տարիներ շարունակ, վարկեր ստանալու, բայց նման յիմարական խնդրանքին բացասական պատասխան կարող էր լինել։

Եւ ահա՛, իրենց գոյութեան տասը եւ աւելի տարիներին մեծամասնականները, յոյսը կտրած ամէն կողմից, սկսան ներքին փոխառութիւններով իրենց տնտեսութիւնը վերականգնել եւ ձեռնարկել «սոցիալիզմի կառուցման»։ Դրան զուգընթաց նրանք դուրս հրապարակ հանեցին, համարեա ձրի գներով, պետական եւ հանրային գոյքերը, ժողովուրդից թալանած եւ բռնագրաւած թանգարժէք զարդեղէնները, ասն կահ-կարասիքը, օճառից մինչեւ ղերձան, երկաթեղէնից մինչեւ ապակեայ բաժակները, Սակայն պետական ծակ դրամարկղը ոչինչով չլեցուեց։ Քառապատկեցին հարկերը, ոչնչացրին սեփականատիրութիւնը, վերացրին առեւտուրը եւ ամէն բան կեդրոնացրին իրենց ձեռքը, բայց այդ բոլորը դարձեալ անցաւ ընդ ունայն, տնտեսականի նոր ճգնաժամերի դուռ բանալով։

Այդ բոլորը անբաւ համարելով, նրանք սկսան արտածել արմտիքը, ժողովուրդին սոված թողնելով։ Այդ փորձն էլ անյաջող անցաւ, որովհետեւ եկամուտը հազիւ կարող էր բաւականացնել արտասահմանի քարոզչութեան եւ լրտեսական շռայլ ծախսերին,

Ինչպէս ամէն ճակատում, այստեղ էլ նրանք իրենց գործելակերպը փոխեցին, Այժմ անտառի եւ փայտեղէնի արտածութեան խնդիրն է, որ ըզբաղեցնում է դրամատիրական երկիրների կառավարութիւններին։ Այս նոր փորձով նրանք ուզում են երկու ձմեռուկ բռնել. նախ՝ ծերացած Եւրոպայում առաջ բերել տնտեսական տագնապ, յեղափոխութեան հող պատրաստելու համար, երկրորդ լիուլի օգտուել այն աշխատանքից, որ սրբագործուած էր դեռ ճորտատիրական կարգերի ժամանակ եւ որ հիմա «սոցիալիստական հայրենիքում» անուանւում է «պարտադիր աշխատանք»։

Այս պարտադիր աշխատանքը կատարւում է ամենատմարդի կերպով։

Այժմ Ռուսաստանի անտառներում ձրի ու պարտադիր աշխատում են այն բոլոր տարրերը, որոնք այս կամ այն կերպ դեռ չեն իւրացրել պաշտօնական գաղափարաբանութիւնը։ Նրանց մէջ կան ընկերվարականներ, գիւղացիներ, բանուորներ, մէկ խօսքով բոլոր նրանք որոնք իրաւացի կամ անիրաւ դատապարտուած են ու քշւած։ Նրանց թիւը տասնեակ հազարների է հասնում։

Այդ «Դորշ տաւարները» ինչպէս բոլշեւիկներն են անուանում, անկամ ու հլու հօտի պէս, քշւում են կայանից կայան, մէկ շրջանից միւսը, միշտ միեւնոյն նպատակով։ Եթէ նրանք մեռնում են սովից եւ ցրտից, լաւ, եթէ յամառ կերպով ապրում ու տոկում են աւելի լաւ, որովհետեւ աշխատում են ձրի եւ նրանց աշխատանքի արդիւնքը դրամատիրական շուկաներն են հանւում եւ վաճառւում։ Առաջին հերթին Ամերիկան էր, որ մարդասիրական մի ցոյց արաց յետ մղելով այդ «էժանագին վաճառքը»։

Իսկ բոլշեւիկները ժխտելով ժխտեցին եւ հաւատացրին, որ նման ձրի եւ պարտադիր աշխատանքներ չեն կատարւում խորհրդային երկրում։ Բայց ո՞վ է նրանց հաւատացողը։

Այդ բանը ստուգելու համար՝ Ամերիկան կազմեց մի յատուկ յանձնաժողով գործը քննելու եւ ստուգելու, ինչպէս նաեւ հսկելու բոլշեւիկեան քարոզչութեան։

Ու բոլշեւիկները իրենց մամուլով աղմկում են, այս անտեղի հետաքրքրութեան համար»։

— Կորսուեցէք գացէք,— գոռում են նրանք,— դուք ձեր տունը չէք, որ կարգադրութիւններ արէք»։ Մի կողմից Ամերիկան այսպիսի դիրք է բռնած բոլշեւիկների հանդէպ, միւս կողմից՝ Անգլիան հակառակ կէտի վրայ է հարւածում։

Ինչպէս յայտնի է, անգլիական կառավարութիւնը մի նամակ հրատարակեց, որ պարզապէս պաշտպանութիւն է «անպաշտպան» բոլշեւիկների։

Այդ նամակում Անգլիան պատճառաբանում է. որովհետեւ անտառային աշխատողների մէջ կան ե՛ւ ազատ ե՛ւ պարտադիր աշխատողներ եւ որովհետեւ չի կարելի ստուգել, թէ Խ. Միութեան արտահանուած ատաղձի ո՛ր մասն է ազատ կամ պարտադիր աշխատանքի արդիւնք, հետեւաբար անկարելի է արգիլել անտառային նիւթերի արտածութիւնը։

Իսկ կառավարութեան գլուխ կանգնած Մաքտոնալտը ուրիշ պատճառաբանութիւն ունի.—

— Չէ՞ որ մենք չենք կարող պահանջել մի անկախ պետութիւնից (խօսքը Խ. Միութեան մասին է), որ նա թոյլ տայ անգլիական քննիչ յանձնաժողովին քննութիւններ կատարել հողի վրայ, այդ հարցը պարզելու համար, մի խնդիր, որ ներքին հանգամանք ունի։ Այսպիսով, ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, սրբագործւում է պարտադիր աշխատանքը թէ՛ դրամատիրական աշխարհի եւ թէ՛ բոլշեւիկների կողմից։

Ռուս տարագիր մամուլը, այս առթիւ, այն միամիտ ու բարեմիտ հաւատքն ունի, որ «քաղաքակրթուած» Եւրոպան չի կարող հանդուրժել նման հակամարդկային եւ հակաբնական աշխատանքի ձեւին, որի արդիւնքը արտասահման է հանւում վաճառքի համար։

Երջանի՛կ միամտութիւն... Մենք, Հայերս, այդ նոյն վստահութիւնն ունէինք Եւրոպայի «քաղաքակրթութեան» եւ «խղճի» մասին, մեր դատի յաջող լուծման տեսակէտից... Բայց դա յիսուն տարի առաջ էր։ Այսօր, յիսուն տարի ետքը, դեռ կան մարդիկ եւ նոյնիսկ Ռուսաստանի ճակատագիրը վարող քաղաքական անձեր, որոնք ապրում են մեր քաղաքական երջանիկ մանկութիւնը։

Ա.

ԵՐԲ ՅԱՅՏՆՈՒԵՑԱՒ ԵՂԻՇԷՆ

ԽՄԲ.— Թէեւ շատ ուշ մեր ձեռքը հասաւ այս գրութիւնը, բայց հրատարակութեան կուտանք նկատի առնելով երկու դասախօսութեանց մէջ յայտնուած նորութիւնները.—

Յունուար 12ին Նուպարեան Մատենադարանին մէջ դասախօսեցին Օր. Ս. Տէր-Ներսէսեան եւ Հ. Ն. Ակինեան։

Օր. Ս. Տէր-Ներսէսեան խօսեցաւ ֆրանսերէն, նիւթ ունենալով Էջմիածնի Աւետարանին նկարները։ Հակառակ Յ. Ստրժիգովսկիի տեսութիւններուն, ջանաց ապացուցանել, թէ Աւետարանին նկարները յօրինուած են հայ արուեստանոցի մէջ. անոնք նկարուած են ձեռագրին գրուելէն ետքը, հաւանօրէն Ժ. դարուն, երբ կային Հայաստան մանրանկարչական դպրոցներ։

Հ. Ն. Ակինեան խօսեցաւ Եղիշէի ապրած ժամանակի եւ անձնաւորութեան մասին։

Հայկական աւանդութիւնը կը ներկայացնէ Եղիշէն Դ. դարու մատենագիր, ատենադպիր մը Կարմիր Վարդանի, որ մասնակցած է 441ի կռիւներուն։ Հայոց սպարապետի մահէն յետոյ առանձնացած է Մոկաց լեռներու վրայ եւ ապրած է հոն ճգնաւորական կեանք մը եւ հոն ալ վախճանած։ Այս աւանդութիւնը գրի առնուած կ'երթայ Ժ. դարուն։ Արդէն Բաբգէն եպ. Կիւլէսէրեան կասկած յայտնած էր աւանդութեան ստուգութեան մասին, անիկա նոյնիսկ Եղիշէ անունը համարած էր կասկածելի. բայց պատմագրի ժամանակը դարձեալ կը նշանակուէր Ե. դարուն, թէեւ կ'ընդունէր, թէ Եղիշէ ծանօթ էր Ղազար Փարպեցւոց պատմութեան։

Ակինեան դիտել տուաւ թէ Եղիշէ քանի որ Ղազար Փարպեցիի պատմութենէն կ'օգտուի, չի կրնար 500էն առաջ գրուած ըլլալ իր աշխատութիւնը։ Մատնանշեց Եղիշէի մէջ կէտեր, որոնք զինքը աւելի ուշ ժամանակ մը կ'ենթադրեն։ Այսպէս գիտէ Եղիշէ Սասանեան պետութեան ճգնաժամային վայրկեանները. գիտէ թէ հայպարսկական կռիւները հրդեհած են բիւզանդական պետութիւնը. ակնարկներ. որոնք 572ին յաջորդող դէպքերը կ'ենթադրեն, երբ հայ - պարսկական կռիւները դարձան պարսիկ-բիւզանդական պատերազմներ, որոնք տկարացուցին սասանեան պետութիւնը, յառաջ բերին ներքին ապստամբութիւններ, երբ հիմէն սասանեցաւ Սասանեան գահը։ Ակինեան կը տեսնէր Եղիշէի մէջ ակնարկներ նաեւ 602 — 628 շրջանի քաղաքական անցուդարձերու մասին։

Այն պարագան, որ Եղիշէ այնպէս մայլ կերպարանքով կը ներկայացնէ Վասակ Սիւնիի անձը, հակառակ Կորիւնի եւ նոյնիսկ Ղ. Փարպեցիի, կը բացատրէր Ակինեան այն մեկնութեամբ, թէ Եղիշէ իր աչքին առջեւ ունեցած է Սիւնեաց նախարարներու կատարած դերը 558 — 600 շրջանին եւ ուզած է ի դէմս Վասակայ խարազանել անոնց հայրենադրժութիւնը եւ 572ի հայ ազատագրութեան կռուի օրերուն անոնց կատարած տխուր դերը։ Ապստամբեցաւ այս թուականին Վարդան Մամիկոնեան, ապստամբութեան մասնակցեցաւ բովանդակ Հայաստանը, կաթող… հետ։ Բայց Սիւնիք ոչ… չբերաւ իր նիզակակցու… այլեւ Ատրպատականի… պետութեան դրօշին տակ… ուելու պարսիկ բանակ… դէմ ըմբոստացած հայ… րարներու դէմ։ Եղիշէի… մութիւնը աւելի նկար… թիւնն է 572ի ապստա… թեան, քան 451ի կռի… արձագանգ մը 572 — 6… ջանի արիւնահեղութիւ… հայկական սահմաններու…

Եղիշէ ժամանակակից… դէպքերուն թերեւս ան… անոնցմէ, որոնք թողուց… յաստանը եւ հեռացան բ… դական բաժին։

Պանդուխտի օրերուն… ցելեց հայ ուխտաւորներ… խը անցած Պաղեստինի… վայրերը, բարձրացաւ… լեռը, ուր տեսաւ, ինչպէս… նին կը վկայէ, միանձնա… րու վանքերն եւ այնտե… կած կրօնաւորական կ… Ուխտաւորներու հետ… ղեցին մինչեւ Սինայի… տեսնելու այն կողմերու… միանձնարանները։ Հոս… հած է իրեն Է. դարու… կէսին Անաստաս կրօնա… նայի լերան, ուրիշ խօս… Նաստաս անունի տակ… նուած Վահան Խորխոռ… բիւզանդական արեւելեա… նակի զօրավարը, որ… առանձնացած էր այս… նուիրուած միանձնական… քի Յովհաննէս Կլիմաքոս… Անաստաս կը յիշէ Յովհ… Կլիմաքոսի վարքին եւ… լերան կրօնաւորներու… թեան մէջ թէ հայ Եղիշ… եկած բարձրացած է բա… հայ ուխտաւորներու հե… նայի. կրօնաւորած է… վանքերէն մէկուն մէջ… նած սրբակեաց կրօնաւո… նուն։

Թաբոր լերան վրայ… նուած Եղիշէն առանց… կոյսի նոյնն է ալս Եղիշէ… Նախ պատմագիր Եղիշէն… է Թաբոր լերան ծառին… նակին հետ։ Անոր ժամա… պէտք է ըստ որում դնել… ներորդ դարու առաջին…

Այս միանձնաւորն է… խօսի Վարդանի պատմ… մէջ, աշխարհականն իբր ան… բարիքներն անցնող կրօ… որ իսկական երջանկութի… րաշխարհին մէջ կ'երազէ… համարհէ մահը, վասն… հուամբ կը յուսայ տի… անմահութեան։ Եղիշէ իր… ներուն մէջ աւելի կրօնը… գելու համար հրապարակ… քան պատերազմի խրախու… Վարդանի մէջ աւելի կրօ… մար արիւն թափող մար… կ'երգէ քան հայրենի ազ… թեան հերոսը։ Քարոզիչի… յատկութիւններն ունի ան… փիլիսոփայ է, մարզուած… ուածաբան, առատախօս հռ… տէր ճկուն լեզուի, հարուս… ռամթերքի եւ բազմազան… տայայտութեան ձեւերու…

Հ. Ակինեան շեշտեց որ… Եղիշէի աթոռը Ե. դարէն… փոխադրուի Է. դարու առ… կէսին, այսու հայ մատենա… թիւնը դէմք մը շահած կ'… քան տուժած։ Յանձին Եղ… Է. դարու առաջին կէսին մատենագրութեան ամայութ… մէջ ովասիս մը կը ծաղկի… Եղիշէ մեզի աւելի հասկ… պիտի ըլլայ այս դարուն, հինգերորդին մէջ։

Դասախօսը խոստացաւ… տեսութիւնը մանրամաս… ներկայացնել «Հանդէս Ա…»ի մէջ։ Այս առթիւ… դատեց հրաւիրել հայ հա… կութիւնը որ աւելի սի… վերաբերուի դէպի Մխիթա… յիշեալ թերթը։

Դասախօսութեննէն… խօսք առին Հ. Սահակ Վ. Մովսէսեան եւ Պ. Ա. Զօ… եան։ Առաջինը ուզեց ընդունիլ այնպէս ինչպէս… Իսկ Զօպանեան ընդհանուր համակրանք գտնուեցաւ նախօսին հետ, շեշտելով… դիշէ աւելի բանաստեղծ է… պատմիչ։

Զ. Ե. Ռ. Մ.-Ի ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աշխատանքի Տագնապը

(պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 27 յունուար.— Նախ քանի մը ընդհանուր տեղեկութիւններ։ Վալանս ճարտարարուեստի առեւտրական տեսակէտով կը հանդիսանայ ոռկերչութեան երկրորդ կեդրոնը, որ ունի քանի մը տասնեակ մանր եւ խոշոր աշխատանոցներ։ Այս է Վալանսի գլխաւոր ճարտարարուեստը։ Մեր հայրենակիցները կ'աշխատին հետեւեալ գործերուն մէջ — Երկաթուղիի վակոններու նորոգութեան գործարանը (Chantier Têtard) 350-400 բանուոր։ Վալանսի ամենամեծ գործարանն է։ Օրավարձ 25 30-32 ֆրանք։

նայարմարը Թուրի շրջանն է) առգարակ մը գնուի, որպէսզի հայ երիտասարդութիւնը եւ չափահաս որբութիւնը արդիւնաբերական աշխատանքի լծուին, ազատուելով մի անգամ ընդ միշտ ձուլումի եւ գործազրկումի յարատեւ մղձաւանջէն։

Հիանալի գաղափար։

Ցաւիտենապէս տարագիր ժողովուրդ մը, ազգային ցաւեր, ձուլում, տնտեսական տագնապ, եւ նման սրտակեղեք նիւթեր։ Այս բոլորէն զատ վէճերու բամբասանքներ։ Չկայ ուժերու կեդրոնացում, չկայ համագործակցութեան ոգի։

Այս պարագաներուն տակ դժբախտաբար ես կը մղուիմ ըսելու թէ այդ որբին ինչպէս նաեւ բոլոր որբերուն նման գործ-

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՎԼՈՓՈՐԸ ԿԸ ՓԱՆԱՅ»

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԴԱՒԻԹ ԵՐԱՄԵԱՆ

Ամուսնացած

17 յունուար 1931 փոնտշէրի

բար վերի մասը 1940ին պիտի նմանի Բաբելոնի եւ Նինուի աւերակներուն, ու թերեւս աւելի գէշ դառնայ։ Որովհետեւ տուները փայտաշէն են եւ անոնց հետքն անգամ չպիտի մնայ։ Վլոփորը ուտելէ յետոյ Շիրքէթը ինքզինքն ալ պիտի ուտէ։

— Նէճմէտտին Մօլլա պէյ, կը կտրէք ճիւղը որուն վրայ նըստած էք։ կարելի չէ թիավարել հոսանքին դէմ...»

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

6 Օգոստոս, 1924ին, երբ Լօզանի դաշնագիրը կնքուեցաւ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՍԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (7)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Վ. ԱՀԻ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Հայաստանի եւ Կովկասի լրատուութիւնը

Ժընեւի վրացական մամուլի դիւանը կը հաղորդէ թէ Հիւսիս. Կովկասի համայնավար մամուլը մասնոց է հակախորհրդային շարժման սաստկացման հետեւանքով։

Առողջապահական պայմանները բացակայութեան եւ սննդեղէնի պակասին հետեւանքով համաճարակը մեծ աւերներ կը գործէ երկրին մէջ։ Միայն Ռոստովի մէջ, օրական 150 հոգի կը բռնուին թիֆիւսէ։

Հայաստանի մէջ եւս կացութիւնը մտահոգիչ է իշխանութեանց համար։

Վրաց. մամուլի Դիւանը իր կարգին կը հաստատէ ինչ որ անցեալները գրեր էինք հայ համայնավար պետերու ինչպէս Սեւեանի, Կասեանի, Ամատունիի եւն.ի մասին, որոնք իբր ազգայնական, Մոսկուայի կասկածին ենթարկուելով, պաշտօնազուրկ եղած էին։

Կանտի պայման կը դնէ

Կանտի հաւաւ. Գոմպէյ, ուր խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ ամբոխին կողմէ։ Կանտի որ իր ազատ արձակման լուրէն ի վեր լռութիւն կը պահէր, առաջին անգամ ըլլալ. խօսելով յայտնելու համար թէ իր ազատ արձակումը ոչինչ կը փոխէ կացութենէն։ «Բանի այս կառավարութիւնը չի փոխեր իր քաղաքականութիւնը հանդէպ համաշխարհային Խորհուրդին, կարելի չպիտի ըլլայ վերջ տալ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին։ Փոխարքային կը մնայ գործել եւ լքել ճնշման քաղաքականութիւնը»։

Անհնազանդութեան պայքարին վերջ տալու համար, առաջին պայմանն է կը յայտարարէ Կանտի, ազատ արձակել քաղաքական բոլոր բանտարկեալները, որոնց թիւը 23000 է ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան։ Իսկ Զըրչիլ, Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ այս թիւը կը բարձրացնէր 60,000ի։

Կանտի յայտնեց յետոյ թէ անհրաժեշտ է որ կարգ մը հրամանագրեր ետ առնուին, կը պնդէ թէ Դոմինիկ էթէ Մաք. ատեանի յայտարարութիւնները բաւական նկատուին, Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի միջեւ լաւ յարաբերութեանց զարգացման համար պէտք վերջ տրուի ժողովուրդը ցամքեցնող երեք գլխաւոր չարիքներու,— ոգելից ըմպելիներու վաճառումը, օտար կտաւներու ներածումը, աղ հանելու դէմ դրուած արգելքները։

Բազմաթիւ կիներ որոնք Գոմպէյի մէջ փողոցներ էին յանձնած մասնակցութենէն կանտի շահ, Հնդկաստանի կառավարութեան հրամանը մեծ խնդիր։ Մէկը մեռաւ, 39 կիներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան։

Պիշավար նահանգին մէջ խռովութիւններ ծագեցան։ Ամբոխը ծանրօրէն վիրաւորած ըլլալով 3 սպաներ եւ 6 ոստիկաններ, անոնց ընկերները կրակ բացին եւ սպաննեցին 5 Հնդիկներ ու վիրաւորեցին 8 հոգի։

Կալկաթայի քաղաքապետ որ ցոյց կազմակերպած ըլլալու ամբաստանութեամբ ձերբակալուեցաւ էր՝ հազիւ բանտէն ելած, կրկին դատապարտուեցաւ 6 ամիս բանտարկութեան։

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մեթրօ՝ Odéon

Հանրածանօթ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ փոխադրուած ըլլալով վերի հասցէին, իր բոլոր յաճախորդներէն կը խնդրուի այսուհետեւ դիմել ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ։

Նուէրի համար հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքերու ճոխ մթերք։ Դիմաւոր պատի օրացոյց։ Ֆրի կը տրուի փափաքողներուն։ Մամուլի տակ է ընդարձակ հրատարակութիւն։

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԱՔՈՒՐ Է ՊԷԼՎԻԼԻ ԿԵԴՐՈՆ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՄԷՋ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ ԱՊԱՀՈՎ ԳՈՐԾ. ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Մանրամասնութեանց համար դիմել

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE Մեթրօ՝ Պէլվիլ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՈՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29 Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր կան մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամեն ամէն տեսակ հիւանդներ։ Աչքի մասնագէտը Կիրակի եւ Չորեքշաբթի օրերը ժամը 4—6. Բժշ. եւ ...։ Ամէն Երկուշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ ՅՈՒՇԱՐԺԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փայփայեալ ձայնասփիւռներու կողմէ կը ստանանք նաեւ ամէն տեսակ գրամոֆոններ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն. Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2.800 ֆր. Նպաստաւոր պայմաններով։ Բաց է ամէն օր։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

բոլոր ընկերներն այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ...։ Օրակարգ՝ կոմիտէի զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. կոմիտէի կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Rue Sénac, Սալօն Շաբէի մէջ։

Կը ներկայացուի **ԽԱԺԱՐԻ ՄԷՋԷՆ**

Ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու։

Գինեխրտ ժողովրդական

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Վ. ՉՈՒԼՋԵՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. դաշնակցութիւնը որպէս պետական գործօն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ

(182 Bld. Madeleine)

Կը խօսի՝ Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՍՈՐԲ» Մարզական միութեան կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolah սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մեթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մասնաւոր սրահի մէջ։ 8 հոգինոց ջազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Գ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԴԱՐԱՆ

ԼԻՈՆԻ Գաւ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: Lyon, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ակումբ վրայ։ Ներկայ կ'ըլլան Մարսէյլի վարչութեան ներկայացուցիչները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 5ին 63 Rue de la Pépinière։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպատճառ։

Ընկեր Ա. Գառօեանէն սռբագրութիւն կը խնդրուի եւ շնորհակալութիւն։

— Ուրֆացի Գէորգ Տէր Աւետիսեան կը փնտռէ Աչքէհիրի Գէյէաբի ուսաւ պաշէի զաւակները Հարոն, Սեդրակ եւ տիկին Կուլիայ եւ իր զաւակը Սարգիս։ Երկու տարի առաջ մնացին կը գտնուէինք Յունաստան։ Իմացնել՝ Կարապետ Հայգործեանի, 39 Rue de Ance, Villefranche S)Saône, Rhône. France.

— Կը փնտռուի կարնեցի (ու մայաչ ...) Աստուր աղայի որդին ... պարսկական խմաւորն ...։ փափագանք, 4 Rue Beaudélique, Paris (18).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կարապետ, Ռ. Յ.— 160,
Իփէր, Գ. Գ.— 35,
Նամէթ, Գ. Ս.— 35,
Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35,
Մարսէյլ, Կարբ.— 950,
Բավալեան, Վ. Մ.— 35,
Վիէն, Ու.— 262,
Իփէր, Կ. Մ.— 70,
Վիչէօրպան, Ա. Գ.— 70,
Տէօսն, Յ. Գ.— 35,
Իսի լէ Մուլինօ, Փ. Գ.— 105,
Ձուէրէն, Կար.— 35,
Վարնա, Կարբ.— 5 տոլար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր սեբաստացիները։ Անդամավճարները վճարել։ Ժողովին պարտաւոր են։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղը խորհրդակցութեան համար ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի շրջանի բոլոր ՀԱԿԻ Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտները եւ համակիրները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple, Ռոստոմի զրադարանը։

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանի յառաջիկայ բանախօսութիւնը այս Երեքշաբթի ժամը 4ին կը խօսի Գ. Ա. Ջօպանեան, նիւթ՝ ...։

ԼԻՈՆԻ ԿԻԼԻԿԻՈ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 1.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին անդամները ու անդամակցիլ փափաքողները։ Նեղկանուն ...։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գաղափար կը սեպեմ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել Գ. Մ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆի որ ... մէջ (5 Place de Valois, Paris (1) ... անկեղծ...։

Ա. ԱՅՋՐԱԵԱՆ

Անկեէն

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԼԵՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Varicesի (փարիս) եւ hémorroidesի(ձողուծ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին նորութիւններով։

Տիաթերմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violet.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord ...

(կառ. տէ Նօրի եւ կառ. տը լ'էսդի միջեւ)

ՄԵՆՔ ՁԵԶ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԵՆՔ

Ինչ որ ձեզ անհրաժեշտ է, Դուք կրնաք ձեր բոլոր գնումներն ընել 650 յայտնի վաճառատուներէ, փոխարէնը ԱՄԱՅԻՆ ՔՈՂՋԵՐԻՆԵԱՄԲ ՎՃԱՐԵԼ եւ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔ. Կահոյք եւ արուեստ, կօշիկ ... ձեռնոցներ, գլխարկներ, ... T.S.F., ...։

Jupiter. 10 Rue N. D. de Lorette. Tél. Trud. 52—70, 52...

BONNETERIE CARLTON, 137 Fg. St. Denis.

Կը գտնուին ամէն տեսակ մետաքսեայ ... Ի շարքին կը գտնուին ... Աշխատանոց հիմնուած 1901ին։

ՖԵՐՄԻՍ, եւրոպական զգեստներու Ք. ԽՐԼԱՅ...

33 Rue Rivoli, Tél. Archives 68—23, մեթրօ՝ Chatel...

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ զգեստներու, ... Իրիկ. ամէն օր բացի կիրակի ... 10—12.

ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (Պոլսէն)

ճան, Ռ. Աճեմեան, Կ. Գալպեքեան։

Դ.— Գալֆար Օսմօ, Թորալերս Քարութէն, Էրման Լոբէն եւ Արեւէն հաւաքուած է 1974 ֆրանք 70։ Հանգանակողներն են՝ Գ. Գ. Ն. Գալապեանց, Ա. Գոնաճեան, Ա. Վարդանեան, Ս. Խոզիկեան, Հ. Երէցեան, Ս. Աբայեան, Ն. Մազմանեան։

Դ.— Մարսէյլի կողմերը, Բամբ Վիէթար Լիւկօ եւ ռիւ տիւ Թուրէտի Բամբէն, հաւաքուած է 1390 ֆր։ Հանգանակողներն են, Ա. Վարդանեան, Ա. Թէրզեան, Ս. Արապեան, Կ. Տէրոզեան, Ն. Տէր Զաքարեան, Գ. Գազ...։

Ե.— Իսի լէ Մուլինօ հաւաքուած է 80 ֆր.։ Հանգանակողներն են, Ա. Թէրզեան, Կ. Տէրոզեան, Մ. Արապեան։ (Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

1930 յուլիս 30ին Մարսէյլի (Սէն Լուիի և Մաուրակ) 82 թիւ տան մէջ տեղի ունեցած ահռելի զոհ զարկ Սեբաստիոյ Դանթարոց զիւղացի երեք եղբայրներ՝ Կարապետ, Տէրպեան, Տիգրան, ...։ Ասոնց ձգած կինները եւ որբերը ...։ Օգնելու համար այս կիւզաբախտներուն, Սեբաստացիներու 1930 նոյեմբեր երկուքին խորհրդակցական ժողովը գումարուեցաւ, ընտրեցինք վարչութիւն մը հետեւեալ կազմով։ ...

2. Ն. Ռ. Միունեան նուագախումբը որ մէկ տարին ...։ Գալաննրու համար դիմել D. Onossianի 77.75 Allée de la Seine Issy les Moulineaux. (Seine).

Ծանօթ։ «Նիքսոն» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողները կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

1.— Մէնթ Անթուան եւ Լավիսսէն հաւաքուած է 1520 ֆր. 50։ Հանգանակողներն են՝ Ն. Գալուստեան, Մ. Վարդանեան, Տ. Գօյաճեան, Խ. Ներսէսեան։

Բ.— Բամբ Միրապօ եւ Բամբոսին Սրէտօսն հաւաքուած է 528 ֆր. 50։ Հանգանակողներն են, Գ. Գ. Յ. Թորոսեան, Ս. Մելիք...

ԴՐԱՄԻ անմիջական փոխատուութիւն, ...։ Դիմել ժամը 9—12, Jupiter. 10 Rue N. D. de Lorette, Paris (9).

Վաճառուի լաւ խանութ մը հայ ամէն գործի յարմար, հասարակաւոր գին։ Դիմել 17 rue Damesmes, Paris 13e, մեթրօ՝ Թօլպիաք։

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէջ, Սէն Դընի ... Վենեթիկան եւ ... հիւանդութիւններ ... Ժամը 912 եւ 2-8, 9-12, ...

EMPIRE Մեթրօ 37 Av. ...

Բժշկ. եւ վիրաբուժական ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris

Մեթրօ՝ Beaugrenelle

... 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10...

ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Անուան արժանի է ... T A LA GARDE, 1 Rue Lazare, PARIS (9e) Nord ... N. D. de Lorette. Tél. Trudaine 95 21

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ ... Հիւանդութիւններ ... ժամը 9—12.

ՆԱՐԴԱՅԵԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԱԿԱՆՋԻ, ՔԻԹԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ

Հեղինակ՝ Տօքթ. ... Գին՝ 10 ֆրանք

Dr. Allaverdy, 27 Rue Sablons ...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԱՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

31 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1482 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Հակառակ Մէնէմէնի դաւաղրութեան պատճառած խուճապին եւ Նոր կախաղաններու մղձաւանջին, Թուրք մամուլը կը շարունակէ ուշագրաւ իրողութիւններ յայտնել երկրին կացութեան մասին:

Երէկ եւ առջի օր արտատպեցինք երկու հրատարակութիւններ, որոնք երեւան կը հանեն երկու հիմնական չարիքներ:

Առաջինը՝ բնակչութեան նուազութիւն եւ անզօր Թարթափումներ՝ պակասը լրացնելու: Երկրորդը՝ ելմտական-տնտեսական յարատեւ, յարաճուն տագնապ:

Առաջին անգամ չէ որ մէջտեղ կը դրուի Թուրքիոյ անսահման տարածութեան, եւ սակայն անհաւոր ամայութեան խնդիրը:

Համաթրքականութեան մոլեռանդ առաքեալներէն Աղա Օղլու Ահմէտ, այժմ վարկաբեկ, քանի մը տարի առաջ կ'աղաղակէր Թէ Թուրքիան չի կրնար հանգիստ ըլլալ, ամրապնդել իր ապահովութիւնը, եթէ չկարենայ իր բնակչութիւնը հասցնել 25—30 միլիոնի:

Այնուհետեւ ուրիշներ ալ պարբերաբար արծարծելով նոյն խնդիրը, կը Թելադրէին Թուրքիա փոխադրել Պալքանեան երկիրները եւ Կովկաս մնացած Թրքութիւնը:

Այս մտածումը մինչեւ այսօր ալ կը մնայ Թուղթի վրայ: Եւ տարուէ տարի կը դառնայ հեռաւոր երազ մը:

1927 ապրիլ 10ին, Ներքին գործավար Շիւքրիւ պէյ Ազգ. Մեծ Ժողովին բեմէն կը յայտարարէր Թէ Գաղթականներու Տեղաւորման յանձնախումբը իր կազմութենէն ի վեր տեղաւորած է 124,000 ընտանիք կամ 438,000 անձ:

Այդ շրջանին «Արեւելքէն գալիք» Նոր գաղթականներու բնակութեան համար սահմանուեցաւ մէկ միլիոն ոսկի վարկ. իսկ Սուրիայէն կը սպասուէր 15,000 գաղթական:

Երկու տարի առաջ, «Ճիւմհուրիէթ» հրատարակեց վիճակագրութիւն մը, որ տեղով եւ սեռով կը ներկայացնէր 1921—1928 տեղաւորուած գաղթականներուն Թիւը,— այն ինչ որ յիշեցինք վերը:

Արդ, գրեթէ նոյն չափով Թուրքեր յունական հողերէն փոխադրուեցան Թուրքիա, համաձայն փոխանակութեան պայմանագրին: Ուրեմն, իրականին մէջ ողորմելի քանակութիւն մը միայն մտած է Թուրքիա, Պալքաններէն, Սուրիայէն կամ Կիպրոսէն: Ամէնէն լաւատես հաշիւով՝ 100—150 հազար հոգի՝ ութ տարուան ընթացքին: Առանց հաշուելու Թշուառութեան եւ հիւանդութեան հետեւանքով մեռածներն ու փախածները:

Անկէ ի վեր կանգ առած է Ներգաղթի քաղաքականութիւնը: Երեւոյթները կը ցուցնեն Թէ նոյն իսկ լքուած է երկար ժամանակի համար:

Բայց ժամուլը կը շարունակէ մատնանշել բացը եւ նորէն յուզել դուրսէն գաղթականներ փոխադրելու խնդիրը:

Այսպէս, Ճէլալ Նուրի պէյ քմածին Թիւեր շարելով տակէ տակ, Արեւմտեան Թրակիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եուկոսլավիա, Կիպրոս, Հռոդոս, Սուրիա եւ Միջագետք մնացած Թուրքերու մասին, 1.775.000 ժողովուրդ կը հանէ: Ու կ'առաջարկէ Թուրքիա փոխադրել զանոնք:

Այս խումբէն զատ «մեզի շատ մօտիկ երեք միլիոնի չափ Թուրք եւ Թաթար կ'երեւակայեմ, վերջապէս մօտաւորապէս հինգ միլիոն Թուրք: Եթէ ասոնք մեր քով եղած ըլլային, քսան միլիոննոց ազգ մը կ'ըլլայինք»:

— Պէտք է հայրենիք դարձնել ասոնք, 10-20 տարուան ծրագիր մը պատրաստելով: *(Եըլտըզ)*:

Պէ՛տք է... Իսկ միջոցնե՞րը: Այդ մասին չեն կրնար բացորոշ խօսիլ ոչ Աղա օղլուները, ոչ ալ Ճէլալ Նուրիները: Համատարած ամայութեան մէջ, առասպելական դեւի մը պէս իրենց աչքին առջեւ կը գալարուի տնտեսական սնանկութեան ուրուականը:

Տակաւին ուրիշ խնդիր որ, Թուրքիայէն դուրս մնացած եւ տարբեր իշխանութեանց տակ հանգիստ ապրող քանի մը միլիոն Թուրքերուն հարիւրին տասն իսկ տրամադիր չէ հայրենիք դառնալու:

Ներգաղթի ծրագիրը չարաչար ձախողեցաւ մասնաւորապէս «արեւելեան նահանգներ»ուն մէջ, ուր Մեծ պատերազմէն յետոյ ողջ մնացած Թուրքերն իսկ հանգիստ չունին 1925էն ի վեր:

Արդէն զանցառելի քանակութեան մը վերածուած, այդ համախմբումները անդադար նօսրացան, իբրեւ հետեւանք համաճարակներու, տնտեսական տագնապի եւ քրտական ու զինուորական շարժումներու: Պաշտօնական վիճակագրութիւնն ալ կը հաստատէ որ, 1921—28 շրջանի տեղաւորման ընթացքին, գաղթականներու շատ ողորմելի Թիւ մը հաւանած է երթալ հաստատուիլ «արեւելեան նահանգները»: Այն ալ ենթադրելով որ մինչեւ հիմա մնացած է: կամ ողջ մնացած է:

Ի՛նչ խօսք որ, այս ձախողանքը, այդ անսահման ամայութիւնն եւ աւերը պիտի դառնան ճակատագրական անէծք մը՝ ջարդարարներու գլխուն: Մանաւանդ որ, այդ հողերու մէկ մասին մէջ կայ ժողովուրդ մը — քիւրտը — որ հանգիստ չի տար, մինչեւ չգտնէ իր հանգիստը:

Եւ հանգիստ չպիտի տանք մենք ալ, մեր կարգին, իբրեւ իրաւատէրը նոյն հողերուն:

Թուրքիա յաղթեց զինուորական եւ դիւանագիտական ճակատին վրայ: Բայց այդ յաղթանակները ամէն օր եւ օրուան բոլոր ժամերուն կը դառնուին ազգագրական եւ տնտեսական սնանկութեան ամեհի ժայռերուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (19 յունուար).

— «Ազգային ազատագրական պայքար կը մղուի առանց ազգի մասնակցութեան: Քաղաքականապէս հայ հայրենիքը մեռած է հայ ունեւորին համար. հայ ունեւորը, հայ գիտունը, հայ եկեղեցականը, յեղափոխութեան ուխտէն հեռու հայ երիտասարդը, քաղաքականապէս ասոնք ամէնքը մեռած են հայ հայրենիքին համար:

Լաւագոյն պարագային՝ ազգին գերակշիռ մեծամասնութիւնը կազմող այս տարրերուն սէրը կը ջերմանայ հայ գրին, հայ եկեղեցիին, հայ որբին ու աղքատին վրայ, բայց երբե՛ք հայ հայրենիքին:

Ու պարզ է Թէ ինչու: Արեան հոտը միայն Հայրենիքէն կուգայ ա՛ն է միայն, որ շատակեր կռոնոսի նման շարքեր կը հնձէ եւ անկուշտ ձեռքերով զոհեր կը ցանէ իր փոթորկահար ճամբաներուն վրայ: Ինչո՛ւ այս մրրիկներուն կապուիլ, երբ կարելի է քանի մը տասնեակ ոսկի խնամելով ու զոյգ մը մատուռ կառուցանելով... «ազգասէր»ի համբաւը վաստկիլ:

Սակայն պէտք է որ հայրենիքը ազատագրուի:

Եթէ երբեք չվերածնի միակ ու ճշմարիտ Մայրը մեր ժողովուրդի՝ Թրքապատկան Հայաստանը՝ արարատեան «խորհրդային»ը անխուսափելիօրէն շարունակութիւնը պիտի դառնայ այն գերեզմանի, որ Թրքահայաստան կը կոչուի:

Սակայն Մայր Հայաստանը օտարի լուծէն ազատագրուելու համար անհրաժեշտ է, որ նախ հայր ազատագրուի Հայաստանի համար: Որ մեզմէ իւրաքանչիւրը իր ունեցածով եւ իր զոհողութեան առաւելագոյն չափով կապուի այն զոհառատ պայքարին, որ Հայկական Ազատամարտ կը կոչուի: Որ ընդհանուր զոհասեղանին վրայ դնէ մարտիկը իր բազուկը, մտաւորականը՝ իր գրիչը, արծաթաւորը՝ իր մետաղը, հոգեւորականը՝ իր խաչը, հայ կինը իր գուրգուրանքն ու հայ ծերունին իր քաջալեր ու հաւատաւոր խօսքը»:

ՔԻՒՐՏԵՐ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ ՀԻՒՍ. ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս Իրաքի սահմաններէն դէպի սուրիական հող եկած են Միրան աշիրէթի պատկանող հարիւր ընտանիքներ, որոնք Մարզպանութեան Թոյլտուութիւն ստացած են բնակութիւն հաստատելու Հիւս. Սուրիոյ մէջ, Մարզպանութիւնը անոնց հողեր պիտի տրամադրէ մշակութեան համար եւ մինչեւ հինգ տարի զերծ պիտի մնան ամէն տեսակ տուրքերէ:

Այս աշիրէթը 1925ի քրտական ապստամբութենէն առաջ, ձմեռները կուգար ճէզիրէթ իպն Օմարի եւ Տէմիր Գաբուի շրջանները եւ ամառները կ'երթար Սղերդ եւ մինչեւ Վանի լճին եզերքները: Այժմ Թուրքիա երթալ անկարելի ըլլալով անոնք կը մնան Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմաններուն մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԵՂՈՒՀԻՆ

Թուրքիոյ գեղեցկութեան Թագուհի ընտրուած է Նաշիտ Սաֆֆէթ հանըմ, փաստաբանի մը աղջիկը, որ ուսուցչուհի էր:

Թուրքիոյ կրթական գործավարը որոշած է զայն հրաժարեցնել ուսուցչուհիի իր պաշտօնէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

39 հոգի մահուան դատապարտուած

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 յունուար.— Մէնէմէնի դատարանը զինփակ դատավարութենէ մը վերջ, 39 հոգի մահուան դատապարտեց, իբր դրդիչ կամ մեղսակից Մէնէմէնի դէպքերուն: Մնացեալ ամբաստանեալներէն 67 հոգի անպարտ արձակուեցան:

Այս մահավճիռները պիտի ենթարկուին Ազգ. Ժողովի վաւերացման, այս երեքշաբթի օր: Այդ պարագային, 39 մահապարտներու վճիռը պիտի գործադրուի անմիջապէս:

Ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը

Պոլսական Թերթերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն.—

Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին ընդհ. դատախազը երկարօրէն վերլուծեց հակաքէմալական դէպքը: Մանիսայէն մեկնելէն յետոյ, ըմբոստները ժողով գումարած են Թաթլըճը Հիւսէյինի տան մէջ, եւ Փաշաքեօյ ու Պօզանլան երթալով օժանդակներ առած են իրենց: Ընդհ. դատախազը յետոյ յիշեց Էրէնգիւղ՝ Շէյխ Էսատի տան մէջ գումարուած ժողովները եւ ըսաւ Թէ Մէնէմէնի դէպքը տեղական շարժում մը չէ, այլ աւելի լայն ու ընդհ. հանգամանք ունի: Բացատրեց որ ըմբոստները նպատակ ունեցած են դաւաճանել պետութեան դէմ, եւ զանազան աստիճաններու բաժնեց ամբաստանեալները շարժման մէջ իրենց կատարած դերին համաձայն: Գլխաւոր պատասխանատուներ նկատուած են 39 անձեր, որոնց դէմ ընդհ. դատախազը պահանջեց 146րդ յօդուածին տրամադրած պատիժը, (մահ) իսկ բանտարկութիւն ուզեց միւսներուն համար, համաձայն 150 եւ 151րդ յօդուածներու տրամադրութեան:

Ընդհ. դատախազը յետոյ անցաւ Շէյխ Էսատի, եւ ամբաստանեց զայն որ Նախշիպէնտ աղանդը տարածած է երկրին ամէն կողմը, իբրեւ քարոզիչ գործածելով իր տղան, Լազ Իպրահիմը եւ ուրիշներ: Մասնաւորաբար ըսաւ որ Լազ Իպրահիմը յեղափոխութեան դէմ քարոզներ տուած է շատ մը վայրերու մէջ:

Ամէնէն վերջը ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց Շէյխ Էսատի, անոր տղուն, Լազ Իպրահիմի եւ 33 ուրիշ անձերու համար:

Պաշարման վիճակը կ'երկարաձգուի

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 յունուար.— Կառավարութիւնը որոշեց մէկ ամիս երկարաձել պաշարման վիճակը Մէնէմէնի շրջանին մէջ:

Քրտական խլրտումներ

Էնկիւրիէն իսկ հաղորդուած լուրերու համաձայն, քրտական խլրտումները կը շարունակուին հարաւային սահմաններուն վրայ, Նեղելով տեղական ժողովուրդն ու ոստիկանութիւնը. Թրքական աղբիւրէ առնուած հեռագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

«Կարգ մը անձեր, որոնց մէջ 150նոցներէն ալ կը գտնուին, նախ ժողով մը գումարեր են Դամասկոսի մէջ ու յետոյ հարաւային սահմանի ամէնէն մօտ տեղը եկած են: Այս մարդիկը որ Թուրք հայրենիքին մէջ եւ Թուրք նահանգներէն ներս նոր խնդիր մը հանել կ'ուզեն, երկրին ներսը իրենց ուզած վիճակը չեն գտած եւ չպիտի գտնեն:

«Այս մարդոց մէջ կը գտնուին Ուրֆայէն փախած Պօզան եւ Գամըշլը Մուսթաֆա անուն նշանաւոր դաւաճաններն ու աւազակները: Այս աւազակները առենօք Ուրֆայի կողմերը ցեղապետներ էին, բայց սահմանէն դուրս ելլելու միջոցին իրենց ցեղէն ոչ ոք հետեւած է իրենց: Կառավարութիւնը շատ աչալուրջ է այս տեսակ դէպքերու հանդէպ»:

Կէս միլիոն տոլար Պաղեստինի

Հրեաներու հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ Թէ Ամերիկայի զանազան վայրերէն Պալթիմօր հաւաքուած 500 հրեայ պատգամաւորներ որոշեցին Պաղեստինի զարգացման ու բարգաւաճման յատկացուած ամերիկեան Նպաստիքանակը բարձրացնել տարեկան կէս միլիոն տոլարի:

Համեւրոպայի ճամբուն վրայ

Ընթերցողները կը յիշեն Թէ երկու շաբաթ առաջ, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը կարեւոր որոշումներ տուեր էր կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի երկրագործական երկիրներուն մասին: Ի գործադրութիւն այդ որոշումներուն, Պ. Պրիան փետրուարի սկիզբները որոշած է Փարիզ հրաւիրել կարգ մը պետութիւններ՝ անոնց հետ միջոցներ փնտռելու եւ սպառելու համար 1930ի բերքէն Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Լեհաստանի մէջ մնացած մասը:

Առաջին այս յանձնախումբէն քիչ վերջ, դարձեալ Փարիզ պիտի հրաւիրուի երկրորդ յանձնախումբ մը, աւելի ընդարձակ ծրագրի մը մշակման համար.— յաջորդական տարիներու ընթացքին բերքի սպառում եւ երկրագործական երկիրներու համար վարկային հաստատութեան մը կազմութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՍ ՄԵՏՐՈՊՈԼՏԻՆ ԴԷՄ

Մոսկուայի մետրոպոլիտը իբր միակ պետ ռուսական եկեղեցիին, ուքազով մը հրաժարեցուցած է Փարիզի ռուս մետրոպոլիտը: Փարիզի ռուսական շրջանակները որոշած են դիմում կատարել Մոսկուայի Մետրոպոլիտին որ ետ առնէ իր որոշումը:

ՀԱՅ ԿԻՆԵՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

«Լէ զ'էքօ տը Տամաս» կը գրէ.

— «Անուրանալի է որ Սուրիոյ ամենագործունեայ համայնավարները Հայեր են,

Այսպէս, նկատուեցաւ որ համայնավարական Թռուցիկներ ցրուող քանի մը Հայերու բանտարկութեան դատապարտութենէն յետոյ, հակաշարժում մը յառաջ եկաւ այս տարրերուն մէջ ու հայ կիներ յանձն առին կատարել այս պաշտօնը Պէյրութի մէջ, Ու վերջերս տեսնուեցաւ Թէ նման Թռուցիկներու գաղտնի բաժանումը տեղի ունեցած է իգական սեռին պատկանող գործիչներուն կողմէ»,

ՀԱՅ ՀԱՅՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԶԱՀԼԷԻ ՄԷՋ

Զահլէի մէջ ժանտարմները Սինկէր վաճառատան քով տեսած են երկու Հայեր որոնք վաճառատունէն ներս Թռուցիկներ կը նետէին, իսկ երկու ուրիշ Հայեր ալ կը սպասէին դուրսը, կը ձերբակալուին այս չորս Հայերը որոնց անուններն են Պետրոս Թէրզեան, Տիգրան Թէրզեան, Սիսակ Քըրքեան եւ Մկրտիչ Քըրքեան: Անոնց Թուղթերը օտար դատարան յանձնուած է:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Թերթերը գրած էին Թէ՝ Դամասկոսի մէջ համայնավարական Թռուցիկներ պատրաստող չորս հոգի ձերբակալուած են, Անոնցմէ մէկը պանտոլի պաշտօնեայ էր եւ երկու Հայեր՝ Սիսակ Թէլլալեան եւ Հայկազուն Պօյաճեան, Ասոնցմէ Պօյաճեան Պէյրութ Մէթր Լահուտին նամակ մը գրած է պահանջելով որ դիմէ Ֆրանսացի յայտնի բոլշեւիկ երեսփոխան Անտրէ Պէրթոնի որ գայ եւ զինք պաշտպանէ, իսկ եթէ ան չի կրնար գալ, Թող ղրկէ ժագ Սատուլը:

ՊԻՏԻ ԽՈՒՏԻ՞ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Անգլիոյ անգործութեան սընտուկի քննիչ յանձնախումբին տեղեկաբերը յայտնեց Թէ 1928ին. միայն պետական սնտուկին՝ անգործութիւնը արժած է 11 միլիոն 750.000 ոսկի, այդ գումարը 1930ին բարձրացած է 37 միլիոնի, իսկ ներկայ տարուան համար կը նախատեսուի 50-55 միլիոն, եւ շատ ծանր ազդարարութիւն արձանագրել տուաւ: Տեղեկաբերը կը վախնայ որ, անգործներու նպաստները կարենալ տալու համար, եթէ կառավարութիւնը շարունակէ փոխ առնել այնպէս, ինչպէս ըրած է ցարդ, առանց հատուցման միջոցներ մշակելու, Անգլիոյ ելեւմտական կացութիւնը արագօրէն պիտի խախտի:

Այս կը նշանակէ որ եթէ կառավարութիւնը չկրճատէ անգործութեան սնտուկին իր նպաստի բաժինը, պետական գանձը հսկայ բաց մը պիտի ունենայ, զոր չպիտի կրնայ գոցել: Յանձնախումբին անդամներէն մէկն ալ յայտնեց Թէ ամէն շաբաթ կառավարութեան պարտքը կ'աւելնայ մէկ միլիոն եւս: Եթէ ուրեմն կառավարութիւնը կանգ չառնէի յառաջիկայ շրջանի ելեւմտացոյցը այնքան ծանր պիտի ըլլայ որ երկրին վարկը պիտի կոտրի:

Յանձնախումբը կը գտնուի հետեւեալ երկընտրանքին առջեւ կամ զեղչել կառավարական նըպաստի բաժինը եւ կամ աւելցնել բանուորներուն եւ գործատէրերուն տուրքի սակը:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

«Նայէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի թղթակիցը Մուսուլէն կը գրէ իր թերթին.—

Մուսուլ մայրաքաղաքն է շրջանակի մը, ուր կը բնակի Քիւրտերու ստուար մեծամասնութիւն մը։ Թրքական Քիւրտիստանի մէջ մղուած ազատագրական կռիւները հոս բոլոր իրենց մանրամասնութեամբ արձագանգ կը գտնեն, կը խորհէի, եւ սկսայ հետաքրքրուիլ։ Բայց սահմանագլուխէն անդին տեղի ունեցած դէպքերուն հանդէպ քրտական հետաքրքրութիւնը խիստ զօրաւոր ըլլալով հանդերձ, միջոցը այնքան հեռու է որ այդ հետաքրքրութիւնը, գոնէ հիմակ ու հիմա, շատ առաջ գացած չէ։ Պատճառը ա՛յն է որ Մուսուլ, որու շուրջ տարիներով կռուած են Անգլիացիները եւ Թուրքերը, այսօր հարիւրաւոր մղոններով հեռի է Թուրքիայէն։ Միւս կողմէ Իրաքի խնդիրը այնքան մեծցած է որ Քիւրտերը հոս իրենք նախ ընելիք ունին, միւս կողմով զբաղելէ առաջ։ Անգլիա կ'աշխատի Իրաքը արաբացնել, ինչ որ Պաղտատի արաբ քաղաքագէտներուն ալ երազն է։ Բայց Մուսուլի նահանգին բնակիչներուն երազը ա՛յդ չէ...

Իրաքը Չեխոսլովաքեան Հանրապետութեան կրկին տըպագրութիւնն է։ Պաշտօնական վիճակագրութիւնը Պէյսալ Թագաւորին հպատակներուն թիւը մօտաւորապէս երեք միլիոնի կը հանէ, որոնցմէ 500,000էն 600,000ը Քիւրտ, 250,000էն 350.000 Պարսիկ, 50,000 Ասորի, 40.000 Թուրք եւ 20,000 Եզիտի։ Ասոնցմէ զատ կան 20,000 Հայ եւ ուրիշ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններ։ Ամէն պարագայի մէջ բնակչութեան մէկ երրորդը արաբերէն չի խօսիր, եւ այս մէկ միլիոն ոչ-արաբներէն 800,000 հոգին կ'ապրին Մուսուլի եւ քրտական գաւառներուն մէջ՝ Տիգրիսի ձախ ափին վրայ։ Այս ազգային եւ կրօնական փոքրամասնութիւնները կասկածով եւ մտահոգութեամբ կրնային Պաղտատի մէջ արաբ ազգայնականութեան յառաջխաղացումին վրայ։ Եւ ըստ այնմ ալ կը պատրաստուին։ Մանաւանդ Քիւրտերը հաշտ աչքով չեն դիտեր բնաւ անգլեւիրաքեան վերջին պայմանագրութիւնը, որով Անգլիա կ'ապահովցնէ Արաբներուն ներքին քաղաքականութիւնը։ Քիւրտերը անգլիական այս քաղաքականութիւնը դաւաճանութիւն կը նկատեն, եւ կ'ըսեն թէ Մեծն Բրիտանիա մեզ Արաբներուն ծախել կ'ուզէ։ Ճիշդ ա՛յնպէս հոս, ինչպէս Պաղեստինի մէջ Հրեաները կը գանգատին միեւնոյն Անգլիոյ արաբամոլ քաղաքականութեան դէմ։ Քիւրտերը մէջ կը բերեն Անգլիոյ երկդիմի վարմունքը խարազանելու համար Սէվրի պայմանագրութիւնը, զոր յետոյ ջնջողներէն գլխաւորը եղաւ միեւնոյն պետութիւնը։ Ի մէջ այլոց, Անգլիա այդ պայմանագրութեամբ կը պարտաւորէր Թուրքիան ինքնավար Քիւրտիստան մը ստեղծել, տեսակ մը թամբ պետութիւն Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ, մինչեւ անկախ Հայաստանը երկարող սահմաններով։ Խնդիր չէ թէ Քիւրտերը այդ միջոցին այդ տեսակ ընդունակութիւններ ունէի՞ն թէ ոչ։ Արեւելեան ցեղերուն բոլոր պարագաները մօտէն ճանչցող Անգլիան ահա այս խոստումին ալ դրժեց։ Բայց Քիւրտերը միշտ իբրեւ խտէալ պատկեր իրենց աչքին առջեւ ունին այդպիսի պետական կազմութիւն, մանաւանդ որ 1924ին սահմանագլխի նոր սրբագրութեամբ մեծագին թիւով Քիւրտեր Թուրքիոյ սահմանին մէջ ճանչցուեցան։

Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնաժողովը նոյն թուականին Իրաքաբնակ Քիւրտերուն համար ինչ ինչ երաշխաւորութիւններ պարտադրեց Լոնտոնի կառավարութեան.— Պաղտատի Խորհրդարանը հանդիսաւոր կերպով բացարիկ իրաւունքներ ճանչցաւ Քիւրտերուն համար, որով միայն Մուսուլը Իրաքի մաս ընդունեցաւ։ Քիւրտ դըպրոցներ, Քիւրտ դատարաններ, քիւրտ ոստիկանութիւն եւ քիւրտ պաշտօնատարներ Սիւլէյմանիոյ, Քէրքիւքի, Արպիլի եւ շրջակայ գաւառակներուն մէջ։ Եւ առիկա եղաւ համեստ սկզբնաւորութիւնը քրտական ազգային կեանքին։ Բայց Քիւրտերը ասով գոհ չեղան, շատ քիչ գտան ասիկա իրենց համար։ Պաղտատի Արաբին հպատակ ըլլալուն գաղափարը կը զայրացնէր զիրենք։ Միւս կողմէ Արաբ իշխողներն ալ գոհ չեն Քիւրտերէն, որոնց համար պարսկական եւ թրքական սահմաններուն վրայ շարունակ խնդիրներ պիտի ունենան, ինչ որ Իրաքի ապագային համար կրնայ վտանգաւոր ըլլալ։

Մինչ այս մինչ այն, արաբացնող ազդեցութիւնները կը սաստկանան, նախ պզտիկ փոքրամասնութիւններուն դէմ, այսինքն Քրիստոնեաներուն եւ Հրեաներուն դէմ, յետոյ նոյնիսկ Քիւրտերուն դէմ։ Մուսուլի մէջ հետզհետէ կը շատնան արաբ պաշտօնեաներ, սպաներ, վաճառականներ։ Այսօր, դուրսէն նայելով, Մուսուլ արաբական քաղաքի մը կը նմանի, Տէր Զօրի պէս։ Բրտաբնակ Արպիլի կառավարիչը արաբ է։ Անգլիա ազատ ասպարէզ տուած է Արաբներուն, ուզածնին ընելու իրենց ներքին գործերուն մէջ։ Նոյն իսկ ըստ պայմանագրի՝ խոստացած է ի հարկին իր բանակին օժանդակութիւնը։ Այս պարագան ամէնէն աւելի բարկացուցած է փոքրամասնութիւնները Անգլիոյ դէմ։

Ահա Մուսուլի արդի վիճակը։—Փոքրամասնութիւնները, Քիւրտերն ալ միասին, ասկէց առաջ անգլիասէր տրամադրութիւններ ունէին, քանի որ ամէն տեսակ խոստումներով օրօրած էր զիրենք, ա՛յնպիսի խոստումներ, որոնք Լոնտոնի մէջ հանդիսաւոր եւ պայծառ կերպով հաստատուած էին, ինչպէս Պալֆուրեան յայտարարութիւնը Պաղեստինի համար։ Հիմա տրամադրութիւնները բոլորովին փոխուած են։ Արդի Աշխատաւորական կառավարութիւնը պարտաւորուած է խորհիլ թէ Անգլիա լա՞ւ կ'ընէ արդեօք «պետական մեծամասնութեան» հետ երթալով Իրաքի մէջ՝ հին բարեկամներն ալ իրեն դէմ հանելով։ Անգլիական քաղաքականութիւնը, հոս ալ, փորձութենէ մը կ'անցնի։ Բանաւոր ճամբայ մը պիտի կրնա՞յ արդեօք գտնել։ Այս հարցումին չեմ համարձակիր վճռական պատասխան տալ...։

ՀԱՆԴԷՍ-ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Հայ բոլշեւիկ մը կը գրէ «Մուրճ-Մանգաղ»ի մէջ թէ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւնը այնպիսի արագութեամբ կը շարունակէ իր ընթացքը, որ ամէն տարի հարկ կ'ըլլայ փոխել դասագիրքերը։ Երէկուան դասագիրքերը կը հինան այսօր՝ ըստ իրենց բովանդակութեան։ Անպատեհութեան պատճառաւ, արդիական դասագիրքերը պէտք է պատրաստուած ըլլան պարբերական, միամսեայ, եռամսեայ «հանդէս դասագիրքի» ձեւով։ Այդպէս միայն կարելի է տալ թարմ նիւթեր եւ տեսութիւններ, միշտ բարեփոխելով սահմանափակ ժամանակի մը մէջ։

Բժշկական Ասուլիս

ՄԱՆԱՆԵԽ

Այս անգամ կ'ուզէի գրել բժշկական բարձր նիւթի մը մասին։ Ներկայացնել բժշկափիլիսոփայական վէճերը, կենդանական բջիջին շրջափոխութեան պատմութիւնը մինչեւ կազմութիւնը ուղեղին, ուրկէ կը ծորի մտածումը։ Խօսիլ հիւսուածաբանական, ախտածնական խրթնութիւններու մասին։ Ցիշել բառե՛ր ու բառեր,— ուղեղին ճակատային գալարին երկրորդ մասէն ելլն.։ Վերջապէս կ'ուզէի այնպիսի բաներ գրել, որ ոչ ոք հասկնար եւ ընթերցողներս ըսէին թէ «այս մարդը խրյախ բժիշկ է, գրածներէն մարդ բան չի հասկնար։»

Ցանկարծ մտածեցի, թէ մեծը չէ, ոչ ալ բարձրը, որ օգտակար է ժողովուրդին։ Եւ յիշեցի շատ մանր, մանտրտիկ բան մը, մանանեխին հատիկը, որ, հակառակ իր փոքրութեան, չափազանց օգտակար է։ Մանաւանդ հիմա, երբ կրիփը տարածուած է ամէն կողմ։ Հազար բժիշկ, հազար դեղ բան մը չեն կրնար ընել կրիփին։ Բայց փոքրիկն մանանեխը ի՛նչ բարիքներ կ'ընէ հիւանդին։

Ցիսուս անգամ զարմացած էր այս մանր հատիկներուն վրայ.

«փոքր է քան զամենայն սերմանիս, եւ յորժամ աճիցէ՝ մեծ է քան զամենայն բանջարս, եւ լինի ծառ, մինչեւ գալ թռչնոց երկնից եւ հանգչիլ յոստս նորա» (Մատթ. ժգ. 31)։

Ահա այսքան փոքր հատիկ մը, հունտերուն ամէնէն փոքրը, մանանեխն է, որ հինէն ի վեր օգտակար եղած է ժողովուրդին։ Եւ ի՛նչ տեսակ օգուտներ, տեսէ՛ք, մեր հին հայ բժիշկներէն Ամիրտովլաթ ի՞նչ կը գրէ.—

«Այրող է եւ ուտող է. եւ օգտէ... լեզուին ծանտրանալուն, մոռացկոտին. եւ զպալղամն կու կտրէ ի գլխուն, եւ փսխել կու տայ, եւ զերեսն պայծառ կ'առնէ. զճճիքն եւ զօձն կու սպանանէ... եւ զկերակուրն կու մարսէ, եւ զճանր խլտն կու նօսրեցընէ, եւ զիր եղն հանեն, օգտէ կարճահարին եւ հերքունին, եւ թէ զերեսն քսեն՝ կարմիր առնէ»։

Ուրեմն, փոխանակ խօսելու բարձր բաներու մասին, որոնք օգուտ չունին, այս անգամ ես կը խօսիմ մանր նիւթի մը մասին, որ «բազում օգուտս ունի»։

Մանանեխը կը բուսնի ամէն կողմեւ քանի մը տեսակ կ'ըլլայ.

1.— Սեւ մանանեխ, որուն ցօղունը մէկ մեթր բարձրութեան կը հասնի, դեղնորակ եւ ողկուզաձեւ ծաղիկներ կ'ունենայ, տերեւները խոշոր եւ մոտ կ'ըլլան եւ իրենց վրան աղուամազ կ'ունենան։ Հունտը չափազա՛նց փոքր, մէկ միլիկրամ ծանրութեամբ եւ մէկ միլիմեթր մեծութեամբ։ Շէկ, մութ-կարմիր գոյնով։

2.—ճերմակ մանանեխ, որ առաջինին կը նմանի եւ միայն հունտովն է որ կը ճանչցուի։ Ասոր հունտը քիչ մը մեծ կ'ըլլայ, երկու միլիմեթր, եւ ծանրութիւնն ալ հինգ անգամ աւելի։ Գոյնը դեղին։

3.—վայրի մանանեխ, որ հասարակ խոտի պէս իր դեղին ծաղիկներով կը ծածկէ դաշտ ու հովիտ։ Շատ կարճ կ'ըլլայ, տերեւները մեղ եւ աղուամազոտ են։ Այս տերեւներով աղուոր տօլմա կ'եփեն մեր գիւղացիները, մանաւանդ մեծ պահքի օրերուն։ Ո՞վ չի յիշեր խարտալի եափրախով տօլման։ Մարտ ամսուն գիւղացիները գոգերով տերեւ կը ժողվէին ձորերուն եզերքէն, ձիւնին տակէն, կամ թաց դաշտերուն մէջէն։

Ամիրտովլաթ առաջին տեսակը ներկայացնելէ յետոյ, միւսներուն մասին այսպէս կը գրէ.

«Լապսան, ոմանք այս խոտիս թրքերէն դիճի կ'ասեն, եւ ինքն վայրի խարտալն է, եւ թէ եփես ջրով եւ ի մէջն նստի տղայն՝ զէտ աւազան, շուտ քայլէ. եւ թէ զհունտն ծծին կաթով շաղեն եւ յերեսն օծեն՝ զմանն տանի, եւ թէ շուտ տարպանի (անգամ) օծես՝ երեսն պայծառ առնէ եւ յիստրկէ, եւ թէ հին գինով խմեն, օգտէ ստամոքին ցաւուն»։

Միւս տեսակը, որ կոտեմի կը նմանի.—

«Խարտալը ֆարսի ասեն. եւ այնոր սպանդ-ասպանդ ասեն»։

Այժմ քննենք թէ ի՞նչ բաղադրութիւն ունին այս բոյսերը, որ այսքան օգտակար են։

Ամէնէն օգտակարն է սեւ մանանեխը, որ քանի մը տեսակ քիմիական նիւթեր կը պարունակէ։ Ու երբ ջուրին կը խառնէք, այդ նիւթերը ջուրին ազդեցութեամբ մէկը միւսին վրայ ներգործելով ուրիշ նոր նիւթ մը կը ծնին։ Ահա այդ նիւթն է, որ «այրող է եւ ուտող»։ Բայց որպէսզի այդ օգտակար «այրող» նիւթը ծնի, պէտք չէ որ ջուրը շատ տաք ըլլայ, կամ քացախ ու ալքոլ խառնէք։ Տաքութիւնը կամ քացախը «կը կտրեն» մանանեխին զօրութիւնը։

* *

Մանանեխին գործածութիւնը բժշկութեան մէջ, երկու ձեւով կ'ըլլայ,— ներսէն եւ դուրսէն։

Ճերմակ մանանեխը փոքր կակուղ կը պահէ կամ աղիքները կը քակէ, երբ ամէն առտու դգալ մը առնէք անօթի փորանց։

Գիտէք թէ ոմանք միսին հետ մանանեխ կ'ուտեն իբրեւ ախորժաբեր եւ մարսողական։ Չափազանց գէշ սովորութիւն, որովհետեւ ստամոքսը ի վերջոյ կ'այրէք այսպէս։

Զգուշացէք։

Գործածութեան միւս ձեւերը յիշուած են Ամիրտովլաթի կողմէ.— օձը կը սպաննէ, կարիճին խայթուցքը կը բուժէ, մոռացկոտութիւնը եւ թոթովախօսութիւնը կը դարմանէ, երեսը կը գեղեցկացնէ, դէմքի մաները (էգզէմա) կը մաքրէ, երախաները ոտքի կը հանէ, ստամոքսի ցաւերը կ'անհետացնէ, հազը կ'ամոքէ եւայլն։ Բոլոր ասոնք փորձուած չեն պաշտօնական բժշկութեան մէջ։

Արդի բժշկութեան մէջ մանանեխը կը գործածուի հետեւեալ ձեւերով միայն.—

1.— Մանանեխով լոգանք.— Երբ մանուկները հեղձախտ (croup) կ'ունենան (պօղազ ալմա), օգտակար է մանանեխով լոգանքը։ 4 լիթր ջուրի մէջ 30 կրամ մանանեխ։ Մանանեխը պէտք է աղցուի եւ ալիւր շինուի, յետոյ քիչ մը պաղ ջուրի մէջ խառնուի եւ թափուի լոգանքի գաղջ ջուրին մէջ։ Մեծերուն համար մէկ քիլօ մանանեխի ալիւր, մէկ մեծ տաշտ ջուրի մէջ։ Կը կրկնեմ,— ջուրը պէտք չէ շատ տաք ըլլայ, իսկ մանանեխի ալիւրն ալ պէտք է թարմ ըլլայ։ Երբ մարմինը կը կարմրի, այրուցք կը զգաք եւ կը սարսռաք, անմիջապէս ելէք տաշտէն։ Նախընտրելի է կատարել կամ անօթի փորանց, կամ ճաշէն քանի մը ժամ յետոյ, քնանալու ատեն։

Հարբուխի, կրիփի, շնչահեղձութեան, հազի, ցնցղատապի (պրոնշիթ) իբրեւ դարման, կարելի է մանանեխի ջուրով լուալ ոտքերը։ Մեծապէս կ'օգտուիք։ Ուշադրութիւն ընել հետեւեալ կէտերուն.— Երբ 30 կրամ մանանեխի ալիւր կը թափէք 4 լիթր գաղջ ջուրի մէջ, կոնքին վրայ կախեցէք լաթ մը, որպէսզի մանանեխին շոգին ձեր աչքերուն չերթայ եւ չվնասէ։

Դարձեալ երբ տաշտինմէջ կը մտնէք, զգուշութիւն ըրէք շոգիին։ Ջուրէն ելլելէ յետոյ մանանեխի ալիւրը մաքրեցէք ձեր մորթին վրայէն։ Ոմանք մանանեխին ալիւրը լաթէ քսակի մը մէջ կը դնեն եւ պահ մը կը կախեն ջուրին մէջ։ Այսպէսով ջուրը մաքուր կ'ըլլայ։ Կան ուրիշներ ալ, որոնք փոխանակ լոգանք առնելու, մանանեխի ալիւրով ջուրը կը պատրաստեն, յետոյ մէջը կը թաթխեն կտաւ մը եւ քամելէ վերջ՝ կը փաթթեն հիւանդին մարմինին։ Այսպէս կը կրկնեն քանի մը անգամ, օրուան մէջ, մինչեւ որ մարմինը կակաչի պէս կարմրի, (10 վայրկեանը բաւական է)։

2.— Մանանուխով ծեփ, ժողովուրդին լեզուով՝ «լափա» կը կոչուի այս ձեւը։ Կ'առնէք մանանեխին ալիւրը եւ կը խառնէք պաղ կամ թեթեւ մը տաքցած ջուրի հետ, այնքան որ թանձրանայ, «լափա» դառնայ։ Կը թափէք երկու մաղ-մաղ կտաւի մէջ, կը տարածէք եւ կը դնէք մորթին վրայ 15-20 վայրկեան մինչեւ առաջին այրուցքը։ Ի՛նչ ցաւեր, ի՛նչ հազեր եւ ի՛նչ հիւանդութիւններ անհետացած են այս ձեւով։

Զգուշութիւն ընել, երբ ենթական երախայ է կամ կին, որպէսզի չայրի մորթը եւ բըշտիկներ չկազմուին։ Յետոյ դժուար է դարմանել այդ այրուածքը։ Ոմանք այդ անպատեհութեան պատճառաւ, նախ կտաւատի հունտով (քէթէն թոխումու) ծեփ մը կը պատրաստեն եւ յետոյ վրան քիչիկ մը մանանեխի ալիւր կը ցանեն։ Մանանեխի ծեփերն ալ նախընտրելի է դնել կռնակին վրայ որպէսզի շոգին աչքերուն ու քիթին չերթայ։

3.— Մանանեխի թուղթ. — Այժմ դեղարաններուն մէջ կը ծախուին պատրաստ թուղթեր, փափիէ Ռիկոլօ անունով, որոնց մէկ էջինվրայ գիրկայ, միւս էջին վրայ միայն մանանեխի փոշի։ Թաթխեցէք գաղջ ջուրի մէջ եւ անգիր էջը դրէք մորթին վրայ։ Թող մնայ 10 վայրկեան. մինչեւ որ մորթը կարմրի։

Մորթին վրայ մանանեխի ամէն ձեւի գործածութենէ, յետոյ, գաղջ ջուրով սրբել մորթը, չորցնել եւ եթէ բորբոքում կը տեսնուի, օծանելիք մը քսել (pomade à l'oxyde de Zinc) կամ նշայի փոշի։ Կը կրկնեմ, զգուշութիւն ընել մանուկներուն եւ աղջիկներուն մորթին, որ շուտ կը բորբոքի եւ դժուար է յետոյ դարմանումը։ Առաջին իսկ կարմրութեան կամ այրուցքին, (երբեմն կարմիրը յետոյ միայն կ'երեւի), հանել մորթին վրայէն։ Կան անձեր ալ, որոնց մորթային զգայութիւնը, հիւանդութեան մը պատճառաւ, բթացած է։ Կարեւորը հսկելն է մանանեխին ներգործութեան վրայ։

Ի՞նչ ցիւանդութիւններու դէմ կը գործածուին այս միջոցները.— Երբ ձեզմէ մէկը ցնցղատապ ունի, կը հազայ, շունչը կը կտրի, երբ ուղեղը կամ թոքերը արեամբ խըռնուած են, երբ կուրծքի, կռնակի եւ ուսերու վրայ ցաւեր ունիք, երբ ձեր հիւանդը ուշաբարձութեան ենթարկուեցաւ (այդ պարագային մանանեխը դնել ազդրերուն եւ ոտքին ոլոքին վրայ), երբ վերջապէս ձեր արիւնը քաշուեցաւ եւ ոտքերն ու ձեռքերը կը մսին ու կը սառին, դիմեցէք մանանեխին։

Կրիփը, հարբուխը եւ ցնցղատապը շատ անգամ կը վիժին, երբ դուք կանուխկըդնէք մանանեխը։ Կրիփի համաճարակի այս օրերուն, մանանեխի բարերար ազդեցութեան մասին «եթէ ունիցիք հաւատս քան զհատ մանանխոյ», ինչպէս կ'ըսէր Ցիսուս, այն ատեն փրկուած էք։

ԲԺ. Տ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Վ. Ք. (Մարսէյլ).— Ձեր յիշած դեղը ինծի անծանօթ է, գործածեցէք pilocarpine եւ quinineի lotionներ։ Սպասեցէք նամակիս,

Յ. Մ. (Լիոն).— Պալարը, չիպան, երբ հասուննայ քիչ մը, աւելի դիւրին է պայթեցնել գաւաթ կամ կոտոշ զարնելով, ի՞նչ հարկ եախու փնտռելու ասդին անդին։ կոտոշը թուքի պէս կը պայթեցնէ եւ կը քաշէ թարախը։

ԾԱՆՕԹ.— 1) կոտոշն էր, կ'ըսէ մօրաքոյրս, իսկական կոտոշն էր որ կը գործածէին թուր[...] կոտոշին մէկ ծայրը բար[...] մը կը կենայ, եւ այդ [...] բերնով կը քաշէ թուրք [...] յետոյ վրան կը դնէ մա[...] բիւնով կոտոշն ալ բերնով [...]

2) Մանանեխ հայթայ[...] համար ֆրանսական դեղ[...] ներէ ուզեցէք farine de [mou]tarde։ 3) Մանանեխի ջուրով [...]րու լոգանքը կ'օգնէ նա[...]ցած դաշտանին գալուն [...] կռնակը դրուած պարա[...] կը կտրէ արիւնը։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳ[...] ԵՒ ԵԼՔ Մ[...]

Այլեւս պարզ է որ [...] ծագրկութեան մը նախ[...] կը գտնուինք, երբ մ[...] նկատի առնենք թ[...] երկչոտ հրատարակութ[...]

Առայժմ մեծ քաղ[...] մէջ աւելի շիշտակի է [...]կութիւնը։ Մէկ քանի [...]ներ որոնց հետ երկար [...] ի վեր թղթակցելու [...]հութիւնը ունեցած [...] այսօր տրտունջներ [...] յայտնեն։ Մէկը կ'ը[...] ծերը ծայր ստիճան [...] ցուցին ու գործաւորներ [...]բեն»։ Ուրիշ մը.— «Ա[...] գործերը լաւ չեն երթար [...] մը օտար գործաւորներ [...]բեն, կարելի է կարգը [...] չեմ գիտեր ինչ կարելի [...] ոչ լեզու գիտենք եւ ոչ [...]բայ»։

Սիրելի հայրենակից[...]ւոր ընկեր, այսօր դեռ [...] տեղացին տան վարձ[...] յաճախ տունին քով [...] մը ունին մշակելու [...] խանութ մը։ Իսկ մեն[...] ընկերներ, մեր պարագա[...] չէ։ Այն օրը, ուր գո[...]ները փակ են մեզ համ[...] այլեւս տան վարձք տ[...] րողութենէ կը դադրին[...]ւաբար պէտք է փնտռե[...] տեսակ վայրեր ուր վա[...]ժան կամ ձրի ըլլայ [...]րատ գոնէ ունենանք։

Առաջին գործազր[...]ներէ տառապողները պիտ[...]լան անոնք՝ որ իրենց [...] ունին աշխատող տեղացի [...]ւոր ընկերներ։ Այս եր[...]րէնքն է՝ նախ տեղացի [...]մնացեալը օտարին, եթ[...] Այս կէտը բոլորիս յայտ[...] լալէ վերջ, կարելի է [...] մեր ճամբան։

Առաջին գործազր[...] ցնցուողները պիտի ըլլա[...] գործարաններու բանւ[...] Օրինակի համար։ Ինքնա[...] գործարաններու (Citroën [...]) բակարքերու մէջ աշ[...] աշխատաւորներու (Կար[...])

Վերոյիշեալներէն ան[...] պէս վերջ կ'ենթարկուին[...] տիճանաբար փոքր ընտ[...]թիւններու մէջ գտնուող [...]ծաւորները, եւ մեծ ու փոք[...] ռեւտրական խանութներ[...] րոնց մէջ գրեթէ գործա[...] սակարգ չունինք։

Գործազրկութեան մը [...] գային ամէնէն բախտաւորն[...] պիտի ըլլան անոնք, որ իրեն[...] ձինգործ ունեցող գործա[...] մօտ կ'աշխատին ու [...] աշխատաւորներու [...] ազատ են։ Այս տեսակ [...] վայրերու մէջ ոչ ոք իր[...] ունի գործատէրի մը գա[...]լու թէ ինքը օտար գ[...] կ'աշխատցնէ մինչդեռ տե[...] գործ չունի։ Նոյնիսկ եթէ [...]դութիւն ընեն, անոր հ[...] երբ իր շահը կը պահա[...] ունեցած գործաւորը [...]ցնելու։ Մինչդեռ մեծ [...]րաններու ու ընկերութի[...] մօտ նոյնը չէ պարագա[...] երբ տեղացի գործաւոր[...] գործ կը թափառի գործի [...] նապէն եւ օտար գործա[...] կ'աշխատին, կառավարու[...] միջամտելու իրաւունք [...]

Հայ բանւորներու [...] միակ ելք մը կայ, որուն [...] հիւ շատեր կրնան իրենց [...]րենք փրկել ոչ միայն [...] տագնապէն, այլեւ օդէ [...]ւէ զուրկ պանդոկներէ [...] աղտոտ սենեակներէ։

...րծագրկութիւնը պատճառ ...ռնայ իրենց կեանքի աճման ...մարմնի առողջութեան. Եթէ ...ուզեն գործադրել, այն ինչ որ ...ետի թելադրեմ։

Ֆրանսայի մէջ անհաշիւ են ...ն ագարակները, որոնց մէջ ...րծաւորի պակասը զգալի է։ ...ակառակ մաքուր օդի, դաշ...ային աշխատանքի մաքուր ու ...րոյ սնունդի՝ ընդհանրապէս ...նուոր դասակարգը, դաշտա...ն աշխատանքը ձգած ու հե...ացած է նախ ընտրութիւն տա...վ քաղաքի փայլուն, շուկա...կ կեանքին, հոգ չէ թէ, սեն...կը մաքուր օդ չկայ, ուտե...ծ ու չուտեցածը աւդին ան...ն կը ծախսէ. ու շատ անգամ ... ծայրը ծայրին չի կրնար ...րել։

Հայրանուորը ի՞նչ պէտք ունի ...ղաքի մէջ ապրելու, մանաւանդ ...ազ մանդամ ընտանիքներ որոնք ...մառուան ամբողջ շրջանին ...ասը տարեկանէն մինչեւ ծե...ւկը իրենց յատուկ գործը ու...ն։ Ագարակներու մէջ օդը, ...ջրը, արեւը, ու սենեակները ...ի են, նոյնպէս շէնքի կող...ն հաւնոց մը կ՚ունենաս, կր...ս բանջարեղէն մշակել։ Այս ...րպով ընտանիք մը իր ծախ...ն կէսը արդէն իր աշխատան...վը կը հանէ, ագարարակնե...ու մէջ գործազրկութիւնը ան...ւլի է։ Ինչքան ատեն որ երկ...ն մը մէջ ժողովուրդ կայ, երկ...ագործը պէտք ունի արտա...ելու եւ աշխատող ձեռքերու։ Եթէ հայ աշխատաւորը չու...ր տառապիլ յաճախակի գոր...ազրկութիւններէ, մանաւանդ ...րանսայի մէջ, նախընտրու...ն պէտք է տալ դաշտային ...շխատանքներու ի շահ իրեն...րուն, իր ֆիզիքականին եւ ...ւ քսակին։

Մ. ԵՐԿԱԹԵՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴ

Խորհ. Հայաստանի մէջ բժ. Գարտաշեան կը գրէ.— Ճահճատենդը մեծ չարիք ...ն է քաղաքներու բանուոր ...նգուածին եւ գիւղերու աշ...ատաւոր բնակչութեան հա...րը։ Հայաստանի բնակչու...ան մօտաւորապէս կէսը հի...նդ է ճահճատենդով։ Վարակ...ած շրջաններուն կարգ մը գիւ...րուն մէջ ոչ միայն աճում ...ւ, այլ նոյնիսկ բնակչու...ւնը կ՚աճի։ Քանի մը գիւղեր ...ինք, որոնք 8 տարուան ըն...ացքին տուին միայն մէկ նո...րկոչ զինուոր։ Աւելի մեծ չա...րիք բռնկելով ամառը, ճահճա...ենդը կը դադրեցնէ գիւղերու ...շխատանքը։ Պաշտօնական ...ճակագրութիւն մը կը հաս...տէ, որ ամառը աշխատաւոր...ներուն հարիւրէն 50ը գործի չի ...ար երթալ ճահճատենդի ...տճառով։

Ճահիճները Հայաստանի մէջ կը գրաւեն 43,000 հեկտար տարածութիւն, այն ալ երկրին ամէնէն լաւ մասերուն մէջ։ Օրինակ Արարատեան դաշտը։ Ու մէկ կողմէն ճահճատենդը վարակելով բանուորները, միւս կողմէ ճահիճները հողամշակութեան անյարմար մնալով, կը նուազեցնեն երկրին արդիւնաբերութիւնը։

Ճահճատենդի դէմ պայքարելու համար, պետութիւնը ահագին ծախքեր կ՚ընէ, սակայն հիւանդներու թիւը նուազած չէ տակաւին։

Որովհետեւ այդ պայքարը օգտակար ձեւով չի կատարուիր։

Ճահճատենդին դէմ պայքարելու հարար՝

1.— Բարիւղ կը թափեն ճահիճներուն մէջ.

2.— Պրուսիական կանաչ կը լեցնեն.

3.— Տեսակ մը ձուկ (գամբուզիա) կը բուծանեն, եւն.։

Բարիւղթափելը անկարելի է, որովհետեւ Հայաստանի ճահիճներուն համար պէտք է 3 միլիոն փութ։ Այդքան քանակութեամբ քարիւղ ուրկէ՞ գտնել ամէն տարի։

Պրուսիական կանաչը եւս Հայաստանի համար կը նստի 1,250,000 ոսկի ռուբլի։

Զկնաբուծութիւնն ալ ունի դժուարութիւններ կլիմայական տեսակէտով,

Կը մնայ ճահիճները չորցնելու միջոցը։ Սակայն բանուորն է որ կը պակսի։ Անհրաժեշտ է մեքենաշարժ գործիք։ Եւ պէտք է անպայման այս կամ այն միջոցով չորցնել ճահիճները, այլապէս ժողովուրդը հետզհետէ կը նուազի։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉԱՆՈՑ

Երեւանի մէջ բացուեցաւ քրտական ուսուցչանոց մը, որ 4 տարուան շրջան ունի։ Դասաւանդութիւնները կը կատարուին քրտերէն լեզուով։ Ուսանողներուն թիւն է 70, որոնց մէջ կան նաեւ քրտուհիներ։ Միւս կողմէ կը շարունակուի նաեւ քրտերէն թերթը, «Ռեա թազա» (նոր ուղի)։

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ծննդեան տօներուն առթիւ, նորէն արթնցան Երեւանի հայ կոմունիստները՝ սկսելու համար պայքարը կրօնի, Յիսուսի եւ Աստուծոյ դէմ։ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ ամէն օր նոր յօդուած մը կայ, որ կ՚աշխատի հաստատել Յիսուսի առասպելականութիւնը։

Անոնք կ՚ըսեն թէ քրիստոնէութիւնն էր, որ ստեղծեց Քրիստոսը։ Այսպէսով կ՚ուրանան Քրիստոսի պատմական անձնաւորութիւնը։ Եւ քրիստոնէութիւնն ալ համադրութիւնն է ասիական կրօնական հին վարդապետութիւններուն։ Քրիստոսի առասպելական անձնաւորութիւնը հիւսուած է զանազան ազգերու դիցաբանական գունաւորումովը։ Եգիպտոս ունէր Օսիրիսը, Ասորա Բաբելաստան՝ Թամմուզը, Պարսկաստան՝ Միհրը, Փռիւգիան՝ Ատիսը, Փիւնիկէն՝ Ադոնիսը, Յունաստան՝ Դիոնէսը, Հնդկաստան՝ Բուդդան։ Բոլորին կը կապուի արեւին աստուածային յատկանիշը։

Երբ այսպէս մարդկային միտքը Քրիստոս մը ստեղծեց, անհրաժեշտ եղաւ գտնել անոր ծննդեան թուականն ալ։ 354 թուականին է, որ առաջին անգամ հռոմէական ձեռագիր օրացոյցի մը մէջ կը յիշատակուի Քրիստոսի ծնունդը դեկտեմբեր 25ին։ Ուրիշ յիշատակութիւն մը եւս կ՚ըսէ թէ Քրիստոս ծնած է յունուար 6ին։

Եգիպտոսի մէջ սովորութիւն էր Օսիրիսի ծնունդը տօնել յունուար 6ին, երբ կը սկսէր արեւադարձը։ Ահա այդ տօնն է, որ դարձաւ Քրիստոսի ծննդեան տօն։

Երբ քրիստոնէութիւնը անցաւ Հռոմ, Միհրի պաշտամունքը որ տեղի կ՚ունենար 25 դեկտեմբերին, պարտուեցաւ եւ՝ քրիստոնէութիւնն էր որ դարձաւ պաշտօնական պաշտամունք։ Այդպէս արեւմուտքի մէջ սկսան Քրիստոսի ծնունդը տօնել դեկտեմբեր 25ին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 25 յունուար.— Շէնքին գնման համար շօշափելի արդիւնք մը մէջտեղ եկած է։ Այս նուիրական գործին խանդավառ աջակցութիւն բերին զանազան կազմակերպութիւններ եւ մանաւանդ Հայրենակց. Միութիւնները որոնց կարգին գեղեցիկ յիշատակ ձգողներ կան Մարսէյլի կրթական գործի պատմութեան մէջ։ Բայց որքան աւելի պիտի ըլլար բոլորիս գոհունակութիւնը եթէ այս խանդավառութենէն անմասն չմնային դեռ շարք մը Միութիւններ, այս առթիւ կազդուրիչ երեւոյթը անոնց նիւթական աջակցութենէն աւելի ոգին պիտի ըլլար։ Այսպիսի թանկագին պարտականութիւն մը իրենց կոչումն իսկ է։ Ո՞վ է որ չպիտի ոգեւորուէր, նայելով սա հինգ յարկանի շէնքին, սա կաքաւի պէս հայ աղջնակներուն որոնք հակառակ օդին ցրտութեան, լսելով թէ հոս դպրոց պիտի ըլլայ կուգան դիտել իրենց սեւուլիկ աչքերով, կամ տեսնելով սապրծըլիկ հայ տղաքը որ մինչեւ իրիկուն շէնքին քովէն չեն հեռանար ու իրենց «Թագաւորն ու Թագուհի»ն անոր դուռին մէջ կը խաղան։

Անհերելի է տեղական հայրենասիրութիւնը՝ այս գործին հանդէպ։

Ցարդ 25 Հայր. Միութիւններ մասնակցած են եւ իրենց նիւթական աջակցութիւնը տրամադրած։ Անոնները չպիտի տամ, որովհետեւ 25ը30, 30ը35 պիտի ըլլայ եւ յետոյ արդէն ամբողջ պիտի միանան եւ թեւ թիկունք պիտի հանդիսանան կեդր. Յանձնախումբին։

⁂ Յունուար 11ին տեղի ունեցաւ Հ. Յ Դաշնակցութեան կուսակցական ակումբին բացումը, իսկ նոյն իրիկունը Բալուի Հայրենակցական Միութեան կողմէ դասախօսական եւ փիձաքանակ... հ. ... (sic) ժողովներու շարք մը պատրաստուեցաւ։ Այսպէսով սրճարանական կեանքէն կը հեռանան մեր երիտասարդները։

Ա. Ադամեան

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հայ գործազուրկներու օգնութեան հասնելու մտադրութեամբ, Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութիւնը, կոչով մը հրաւիրած էր ժողովի բոլոր Հայր. Միութիւնները։

Անցեալ կիրակի, Աղքատախնամ Ընկերութեան գրասենեակին մէջ, տեղի ունեցաւ առաջին հաւաքոյթը, որուն միայն պատասխանած եւ ներկայացուցիչ ղրկած էին հետեւեալ Միութիւնները.— Աղքատախնամ, Աստաֆազարի, Արաբկիրի, Սեբաստիոյ, Տարօնի, Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութիւնները, Հօկը, Շիրակը, Սթանօզը եւ Հ. Մ. Մ.։

Ներկաները գնահատելով Աղքատախնամին ձեռնարկը, սկզբունքով ընդունեցին իրենց կարելին ընել, փութով օգնութեան հասնելու համար բազմաթիւ հայ անգործներուն։

Երկու կարեւոր պատճառներով, ժողովը որոշեց խորհրդակցութիւնը յետաձգել կիրակի օրուան (1 փետրուար), երբ պիտի կատարուի յանձնախումբին վերջնական կազմութիւնը։

Այս երկու պատճառներն են.

Ա.— կարեւոր թիւով Հայկ. Միութիւններ պատասխանած չէին այս խիստ կարեւոր ժողովին։

Բ.— Ներկայ ժողովականներէն մաս մը լիազօրութիւն չունէին, ժամանակ խնդրեցին, որպէսզի իրենց վարչութեանց կարծիքը առնեն։

Բոլոր բացակայ Միութիւնները, ժողովի հրաւիրուած են վաղը, մասնաւոր նամակներով։

Աղքատախնամը կրկին կը խնդրէ բոլոր հայկ. կազմակերպութիւններէն, իրենց ներկայացուցիչը ղրկել, վաղը, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, 17 Rue Damesme, Métro Tolbiac։

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Վաղը կիրակի, Vannes քաղաքին մէջ տեղի պիտի ունենայ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի եւ ցէլօս տը վանէթէի, առաջին խումբերուն մրցումը, առաջին անգամն է որ հայկական ֆութպոլի խումբ, Ֆրանսայի այս կողմերը կ՚այցելէ։ Հ. Մ. Մ. կը մեկնի խնամուած կազմով, եւ բոլոր խաղացողները որոշած են իրենց կարելին ի գործ դնել լաւ համբաւ մը ձգելու համար թէ տեղացիներուն, եւ թէ տեղական խումբին վրայ։

Vannes քաղաքը կը գտնուի Փարիզէն 566 քիլ. հեռու Ատլանտեան ովկիանոսին վրայ։ Ունի երեսուն հազար բնակիչ։ Քաղաքը նշանաւոր է Ս. Պետրոս իր Մայր եկեղեցիով, որ 8 դարուն շինուած է։ Ունի նաեւ ուրիշ եկեղեցի մը 7րդ դարէն։ Միջին դարուն Պրըթօն իշխաններու կեդրոնը եղած է։ Ճարտարարուեստը շատ զարգացած չէ։

Մետաղագործութիւն եւ ախտաբուծութիւնը բաւական առաջ գացած են, հակառակ հողին անյարմարութեան եւ ճահիճներու գոյութեան։ Կան Ատաղձագործարաններ, սարտեյա ձուկ չորցնելու գործարաններ, նաւաբաններ եւ քարահանքեր։

Հ. Մ. Մ.ի խումբը կը մեկնի շաբաթ գիշեր, կար Մոնփարնասէն ժամը 8ին ճեպընթացով։

Վ. Հ.

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ՊԵՍԱՐԱԲԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր ձիւնի փոթորիկ մը կը տիրէ Ցոպրուճայի եւ Պեսարաբիոյ մէջ։ Բազմաթիւ գիւղեր ու քաղաքներ կտրըւած են յարաբերութենէ եւ հաղորդակցութենէ։ Ձիւնը երեք մեթրի կը հասնի տեղ տեղ։ Գայլերը սկսան մտնել գիւղերուն։ Գոնսթանցայի գաւառին մէջ բազմաթիւ ոչխարներ եւ երեք հովիւներ մեռան ցուրտէն։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը իր պաշտօնավարութեան տարեշրջանի լրման առթիւ, հրաժարականը մատուցած ըլլալով Ազգ. Գաւառ. Խորհրդոյ, ըստ օրինի հարկ անհրաժեշտ նկատուեցաւ լիազօր վարչութեան մը ընտրութիւնը կատարել։

Առ այս որոշուած է ժողովրդեան բոլոր խաւերու ներկայացուցիչներէն խորհրդակցական ժողով մը գումարելով այս հարցի շուրջ գաղափարներու փոխանակում մը ունենալ։

Կեդր. Վարչութեան կազմը ընտրուելէ, կառավարական ու եկեղեցւոյ վերին իշխանութեան վաւերացման ենթարկուելէ վերջ, եկեղեցւոյ վարչական եւ ելմտական գործառնութիւնները հրաժարեալ վարչութեան կողմէ պիտի յանձնուի նորընտիր լիազօր կեդր. Վարչութեան եւ Ազգ. Գաւառ. Խորհուրդն ալ անմիջապէս պիտի հրաժարի, նկատի ունենալով որ իր պաշտօնավարութեան տարեշրջանը արդէն լրանալու մօտ է.

Ուստի փափաքելի է որ, յառաջիկայ 1 փետր. 1931 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին քուռ տը լա Լիպէրթէ Պռասըրի տը լա Փրէֆէքթիւրի սրահին մէջ գումարելի սոյն խորհրդակցական ժողովին Լիոնի բոլոր Հայրենկց. Միութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները մէյ մէկ լիազօր ներկայացուցիչներ ղրկել հաճին, որոնք ի ձեռին պիտի ունենան իրենց դիւանին կողմէ վաւերացուած իրաւասութեան պաշտօնագրեր, որպէսզի ընտրութեան գործը չերկարաձգուի ու եկեղեցական գործերու ղեկավարութիւնը անխափան շարունակուի եւ ներկայ գործազրկութեան մասին եւս խորհրդակցութիւն կատարուի։ Կը խնդրուի մեր հրաւէրը անպատասխանի չի թողուլ։

Գաւառ. Խորհրդոյ Ատենապետ
Ս. Փափազեան

ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւսիսային Կովկասի Ախկիյուրդ գիւղին մէջ սեփականութենէ զրկուած գիւղացիները սպաննեցին գիւղական խորհուրդի նախագահ Ցիկին Օզուլեան։ Սուրխարի գիւղին մէջ եւս սպաննեցին կոլխոզի անդամուհի Ցիկին Սէշուլեան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (8)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Միայն մէկ խումբը, մեծ ...սամբ պետական որբանոցի որ...ը, Ալեքսանդրա... գետը կտրելէ յե...յ, բանուեցան Թուրքերուն ...մէ։ Սակայն տեղին հեռաւո...թիւնը, եղանակին անօրինակ ...տութիւնը եւ Թուրքերուն ...յրագործ հսկողութիւնը ան...ար դարձուցին բոլորը այս կեր...վ ազատել։ Հատերը մնացին եւ ...նք էին, որ կարօտով կը սպա...ին Խորհրդային Ռուսաստանի ...երկայացուցիչի «բերկրառիթ» ...մանմանը։

Ու եկաւ կարմիր Վրացին,— ...տու Մտիվանի։ Անծանօթ մարդ ...ան տեղացի Հայերուն։ Ամբոխ...ները թեթեւ շունչ մը առին ...րապէս համոզուած որ ալ ի...նց ամենօրեայ մահը իր վախճանին էր հասած։ Երկու դէմքեր մինչեւ հիմա կենդանի կերպով աչքերուս առաջ կը գծուին,— Գարեգին եպիսկոպոս Յովսէփեան եւ Ա. Շիրվանզադէի մեքենագէտ տղան։ Առաջինը միակ հայ հոգեւորականն էր որ պատերազմի ընթացքին եկաւ ճակատի զօրքերուն այցելելու եւ սիրտ տալու։ Հպա՛րտ էր ան այն օրերուն։ Եկեղեցական իր ճոխ արտաքինին միացուցած լարուած եռանդ մը, իրօ՛ք որ ներշնչում կը պատճառէր իր այցելած զիրքերուն։ Բայց, գերի մնալէ յետոյ ա՛յնքա՛ն փոխուած ու փոքրացած էր, որ մարդ կը դժուարանար զինք նոյնացնել կարճ ժամանակ մը առաջուան փարթամ եպիսկոպոսին հետ։

Շիրվանզադէի տղան երիտասարդ էր, բայց յայտնապէս անեղեակ կեանքի պայքարին։ Թուրքերուն մուտքը զայն գրեթէ սրտաճաք ըրաւ։ Եթէ չըլլար իր սիրուհի ռուս կաղ ...րիօրդը, անպայման վախէն կամ սովէն պիտի մեռնէր։ Ան ալ ի վերջոյ միացաւ մեր խումբին դէպի Խորհրդային Հայաստան, բայց դեռ Կարսի ամրոցներուն շղթայէն դուրս չեկած, մարմնի մէկ կողմը, վերէն վար եւ յատկապէս ոտքը անդամալոյծ եղաւ։ Եւ քաշելով քաշքշելով էր որ շուրջ մէկ շաբաթ մեզ հետ բերինք հասցուցինք Արագած եւ այնտեղէն՝ ճամբու դրինք դէպի Թիֆլիս։

Այսպիսի տանջուածներ եւ սակայն կեանքի կարօտէն չձանձրացածներն էին, որ չչափազանցուած կը սպասէին Մեծն Ռուսաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչի գալստեան։ Հազիւ Պուտու Մտիվանին իջեր էր Գէորգ Չխեանի անտէր տունը, երբ — կարծէք Թուրքերուն ներկայութիւնը շոգիացած,— ամէն կողմէ իր վրայ լեցուեցան ամէն հասակի, դիրքի եւ սեռի պատկանող Հայեր, այլ մանաւանդ՝ Մալականներ։

Յեղափոխական շունչի ազդեցութեամբ գինով՝ կարմիր Վրացի «դիւանագէտ»ը հաւասարապէս մոռնալով ժանտաբոյր իրականութիւնը, ոգեշունչ ճառով մը ընդունեց իր բնակարան խռնուողները՝ աւետելով անոնց ազատութեան եւ անկախութեան արշալոյսը։ Ամէնքը համոզուած որ քանի մը օրէն պատուաւոր կերպով գնացք պիտի նստէին ու մեկնէին Խորհրդային Հայաստան, գրուեցան իրենց տեղերը, նոյն վստահութեամբ լեցնելու նաեւ զանոնք, որոնք չէին համարձակած իրենց թաքստոցներէն դուրս գալ։

Երկրորդ եւ երրորդ օրն ալ նոյն առերեւոյթ ջերմութիւնն ու ինքնավստահութիւնը բուրեցին Մտիվանիի դէմքէն ու խօսքը։ Բայց ո՛չ անկէ յետոյ։ Յեղափոխական թափը տեղի տուաւ պահպանողական զգուշաւորութեան մը եւ ծայրայեղ լաւատեսութիւնը՝ յուսախաբ յոռետեսութեան մը։

Գարապէքիր փաշան նորէրվեբադարձեր Ալեքսանդրապոլէն ուգեւոր՝ ճարպիկ ու ճկուն յաղթականի մը զուսպ հովերով։ Կը խորհուէր թէ, որոշ տեսակցութիւններէ յետոյ, կատարեալ համաձայնութիւն պիտի կայանար Թուրքեւ ռուս ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Ուստի, ամէն ոք պատրաստուեցաւ իր կեանքը անգամ մըն ալ ազատել այն վայրէն, որու սիրոյն համար այնքա՛ն զոհողութիւններ էր յանձն առեր ի զուր եւ զուր։ Թուրք հրամանատարը տրամադրութիւն չունէր ոսկիով եւ ռազմամթերքով, անգա՛մ բրոբականտով ու մարդով Հայաստանի սիրտը իր յաղթական գնացքին առաջ բանալու համար այնքան նպաստող Ռուսաստանին այնչափ արժէք տալ այդպիսի ժամանակ մը։

Պուտու Մտիվանին ինքզինք ոչնչով պակաս չէր երեւակայեր ցարական ներկայացուցիչներէն, մինչդեռ Գարապէքիրի համար շատ պարզ էր այն փոփոխութեան նշանակութիւնը, որ ցարիզմի անկումով յառաջ եկած էր Ռուսաստանի միջազգային դիրքին մէջ։ Եւ այսպէս, օրերը իրարու յաջորդեցին։ Քէմալի ներկայացուցիչը պահեց իր անտարբեր եւ պղատոնական կեցուածքը, իսկ Մոսկուայի «պատգամաբերը» անցաւ հոգեփոխութեան բաւական քրտնաթոր փորձառութիւններէ յետոյ։

Հայ եւ մալական «ընկեր-ընկերուհիները» առաւօտէն մինչեւ իրիկուն լեցուեցան Չխեան Գէորգի բնակարանի մէջն ու շուրջը, րոպէները միառմի հաշուելով։

(Շար.)

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն 9.30 ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30էն 10.15 Հայ Գրականութեան պատմութիւն (ընկ. Պ. Մինասեան)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շաբ. Սալօն Շարի մէջ։

կը ներկայացուի՝ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի *եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու*

Գիները՝ ժողովրդական

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Վ. ՁՈՒԼՀԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որպէս պետական գործօն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ

(182 Bld. Madeleine)

կը խօսի՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Նիւթ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՏՈՐՔ» Մարզական միութեան կողմէ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մէթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մասնաւոր սրահի մէջ։ 8 հոգինոց ճազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Պ. Կարմիրեանի: Մուտք 10 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ղեկավար՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

THEATRE RENÉE MAUBEL 8-10 RUE DE L'ORIENT

8րդ տարի 120րդ ներկայացում

Վարդանանցի տօնին առթիւ ժողովրդական մեծ ներկայացում 14 Փետր. Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին կը ներկայացուի

ԱՆՄԱՀՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Պատմական շքեղ հագուստներով եւ նոր տէքօրներով, դիւցազներգութիւն 5 արար եւ 2 պատկեր:

Գիները՝ 175 օթեակ, 20—15 ֆօթ. 10 պալգ. Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ձեր տեղերը ապահովեցէք սովորական վայրերէն

ԾԱՆՕԹ.— Միեւնոյն ներկայացումը դարձեալ նոր հագուստներով Պուա Քոլոմպի մէջ, 15 Փետրուար կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին Թաղապետական Թատրոնին մէջ (Րիւ տէ Հալ)

Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆր. Բ. կարգ 5 ֆր. Տոմսերը ստանալու համար դիմել Գառնիկ Յովհաննէսեանին 2 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երեկոյ ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards. *Պուա-Քոլոմպ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։*

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին տեղւոյն վրայ: Ներկայ կ'ըլլան Մարսէյլի վարչութեան ներկայացուցիչները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 63 Rue de la République. *Խիստ կարեւոր օրակարգ. Կը հրաւիրուին բոլոր գործօն եւ օժանդակ անդամուհիները ներկայ ըլլալ այս ժողովին։*

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահը, կը հրաւիրուին բոլոր սեբաստահայերը, Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն,

ԼԻՈՆԻ ՍԻՒՐԻՆԻ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 1.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու անդամուհիները։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի Մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի հայրենակիցները ներկայ գտնուիլ իր կազմակերպած Երեկոյթ Թէյասեղանին, որ տեղի կ'ունենայ այս երեկոյ ժամը 7.30ին, Մութաֆեան սրճարանի մէջ, Rue Etieune Dolet, Alforville.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր հայրենակ ընկերոջ ԱՐՇԱԿ ՔՕԼԷԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք իր պարագաներուն։

Տարօնցի Ս. Զաքարեան եւ Ն. Մխիթարեան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՇԱԿ ՔՕԼԷԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ Ռընամի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր պարագաներուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ըրնաժ, Վ. Խ.— 73 ֆր.։

Քոնսթանցա.— 1585։

Կարգադրեցինք։

Ռումանիոյ մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St Nicola, Romans.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պօմոն եւ Սէն Ժուլիէնէն հաւաքուած է 246 ֆր., հաւաքիչներն են.— Ա. Թէրզեան, Ա. Վահրամեան, Ա. Տէրտէրեան, Գ. Ազարեան։

Է.— Լա Փօմ, Սէն Մարսէլ եւ Շատօէն հաւաքուած է 264 ֆրանք, հաւաքիչներն են.— Ա. Վահրամեան, Ա. Տէրտէրեան։

Ը.— Սէն Լու եւ Սէն Մարկրիթէն հաւաքուած է 573 ֆր. 15 սանթիմ, հաւաքիչներն են. — Ա. Զաքարեան, Կ. Մաղմանեան, Ս. Չիլյովհաննէսեան եւ Հաճի աղան։

Թ.— Սէն Ժէրոմ եւ Նօթր. տամ Քոնսէլասիոնէն հաւաքուած է 264 ֆր. 35 սանթիմ, հաւաքիչներն են.— Հ. Երեցեան, Ս. Արապշեան, Ս. Ժամկոչեան։

Մարսէյլ եւ արուարձաններէն գոյացած է 6847 ֆր. 20 սանթիմ.

Փարիզէն միեւնոյն նպատակաւ մեզ ուղարկուած են հետեւեալ գումարները.— Յ. Սարգիսեան 1003 ֆր., Գ. Սաղրեան 140 ֆր., Գ. Կարապետեան 174 ֆր. 25 սանթիմ։

Լա Սիօթայէն Սեբաստիոյ Ալաքիլիսէ գիւղաքաղաքի հայրենակցական միութիւնը 300 ֆր. ուղարկած է։

Ընդհ. մուտք 8464 ֆր. 45։

Մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք այս բարեսիրական նպատակին մասնակցողներուն եւ բոլոր հանգանակիչ յանձնախումբերուն, նոյնպէս մասնաւոր շնորհակալութիւններ Պ. Պ. Յ. Սարգիսեանի, Գ. Սաղրեանի եւ Գ. Կարապետեանի ու իրենց հանգանակութեան մասնակցողներուն, նաեւ Սեբաստիոյ Ալաքիլիսէ գիւղաքաղաքի Հայր. միութեան ու վանեցի հայրենակիցներուն որոնք անձամբ 170 ֆր. նուիրած են յիշեալ ընտանիքներուն։

Կը հրաւիրենք Սեբաստիոյ գաւառացիներուն հանգանակիչ յանձնախումբեր կազմել իրենց գտնուած վայրերուն մէջ: Վարչութեանս հասցէն՝ Avedis Vahradian, Camp. Vigtor Hugo, Marseille, (B. du R.) France.

Հանգանակիչ յանձնախումբերուն վարչութեան ատենապետ Ա. Վահրամեան, *ատենադպիր* Արգար Թէրզեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - É[...]

208bis, Rue Lafayette Pa[ris]

Le Gérant H. STEP[...]